LA BIBLIA

VI

I i II DELS REIS

MONESTIR DE MONTSERRAT
M · CM · LVII

LA BIBLIA

VERSIÓ DELS TEXTOS ORIGINALS I COMENTARI

PELS MONJOS DE MONTSERRAT

VI

I i II DELS REIS

PER DOM BONAVENTURA UBACH

MONESTIR DE MONTSERRAT
M · CM · LVII

ABREVIATURES DELS LLIBRES DE LA BÍBLIA

Abd.	Abdias
Act.	Actes dels Apòstols
Ag.	Ageu
Am.	Amós
Ap.	Apocalipsi de St. Joan
Bar.	Baruch
Col.	Epístola de St. Pau als Colossenses
Cor.	Epístoles de St. Pau als Corintis 1, 2
Ct.	Càntic dels Càntics
Dn.	Daniel
Dt.	Deuteronomi
Eccle.	Eclesiastès
Eccli.	Eclesiàstic
Ef.	Epístola de St. Pau als Efesis
Esd.	Esdras
Est.	Ester
Ex.	Èxode
Ez.	Ezechiel
Fil.	Epístola de St. Pau als Filipenses
Film.	Epístola de St. Pau a Filemon
Gàl.	Epístola de St. Pau als Gàlates
Gn.	Gènesi
Hab.	Habacuc
Heb.	Epístola de St. Pau als Hebreus
Is.	Isaïas
Jb.	Job
Jdt.	Judit
Jer.	Jeremias
Jl.	Joel
Jm.	Epístola de St. Jaume
Jn.	Jonàs
Jo.	Evangeli de St. Joan
Jo.	Epístoles de St. Joan: 1, 2, 3
Jos.	Josuè
Jt.	Jutges
Jud.	Epístola de St. Judas
Lm.	Lamentacions de Jeremias
Lv.	Levític
Lc.	Evangeli de St. Lluc
Mac.	Llibres dels Macabeus: 1, 2
Mal.	Malaquias
Mc.	Evangeli de St. Marc
Miq.	Miqueas
Mt.	Evangeli de St. Mateu
Na.	Nahum
Ne.	Nehemias
Nom.	Nombres
Os.	Oseas
Par.	Paralipòmens (Cròniques): 1, 2.
Pe.	Epístoles de St. Pere: 1, 2
Pr.	Proverbis
Ps.	Llibre dels Psalms
Re.	Llibre dels Reis: 1, 2. (Vulgata 3, 4)
Rom.	Epístola de St. Pau als Romans
Rt.	Rut
Sam.	Llibres de Samuel: 1, 2. (Vulgata 1 i 2 dels Reis)
Sav.	Llibre de la Saviesa
Sof.	Sofonias

Tes.	Epístoles de St. Pau als Tessalonicenses: 1, 2
Tim.	Epístoles de St. Pau a Timoteu: 1, 2
Tit.	Epístola de St. Pau a Titus
Tob.	Tobias
Zac.	Zacarias

ALTRES ABREVIATURES I SIGNES

G.	Versió grega dels Setanta, edició de Swete.
Sam.	Còdex samarità del Pentateuc.
Sir.	Versió siríaca.
TM.	Text massorètic, o sigui Bíblia hebraica, edició de Kittel.
V.	Vulgata, versió llatina, edició d'Hetzenauer.
‘...‘	Modificacions fetes al text.
( )	Omissions fetes al text.
[...]	Addicions fetes al text per a major claredat de la traducció.
+	Indica, en les notes, l'addició feta segons el còdex assignat a continuació.
a. C.	Abans de Crist.
Bab.	Babilònic, en llengua babilònica.
Cf.	Confer, això és, consulteu.
Dj.	Djebel, muntanya.
Eg.	Egipci, en llengua egípcia.
Kh.	Khirbet, emplaçament d'un poblat o d'un monument desaparegut.
p. C.	Després de Crist.
ss. seg.	Següents.
U.	Uady, vall, torrent ordinàriament sec.

ADVERTIMENTS

1. Els noms propis personals i locals hauríem volgut transcriure 'ls directament de l'hebreu; aquesta transcripció, però, canvia de tal manera l'aspecte dels noms, especialment per a l'Antic Testament, que els nostres lectors tindrien molta dificultat a reconèixer-los. Per exemple, Noè, Isaïas, Ezechiel, resultarien: Noah, Y^{e}scha‘yahu, Y^{e}ḥezqel. D'altra banda, l'hebreu posseeix sons guturals i lletres emfàtiques que no tenen equivalència en la nostra llengua, i no podrien ésser transcrites, si no és emprant signes convencionals, que entrebancarien la lectura. Hem cregut preferible transcriure els noms propis servant les grafies de la Vulgata, llevat d'aquells noms geogràfics o personals que han passat ja a la nostra llengua: Caldea, Canaan, Etiopia; Cam, Josep, Jaume, &. En canvi escrivim: Benjamín, Sion, Laban, Rubèn, car preferim servar les terminacions: an, en, in, on, malgrat que en algunes d'elles es suprimeixi en català la *n* final, tal volta per creure-la provinent d'una llengua germana. També escrivim: Isaïas, Jeremias, Oseas, &, en lloc de Isaïes, Jeremies, Osees, puix no es tracta de plurals femenins, sinó de mots en singular. Així mateix considerem la *h* com a consonant quan correspon al *ḥeth* hebreu, i en aquest cas deixem, naturalment, d'apostrofar l'article i la preposició *de:* el Heteu, no l'Heteu. Llevat d'aquestes excepcions, transcrivim com les edicions llatines, convertint el dígraf *ph* en *f*, i la *I* inicial en *J*.

2. Quant a l'accentuació, adoptem la dels originals, llevat també d'aquells noms que tenen ja en la nostra llengua un accent consagrat per l'ús, com Rebecca, Lia, etc. que en rigor hom hauria de pronunciar Rebeccà, Lià etc.

3. Els mots o expressions hebrees, que alguna vegada ens hem vist precisats a citar, van transcrits, llevat d'alguns signes convencionals, segons el sistema adoptat a la nostra gramàtica hebrea *Legisne Toram?* vol I, pàg. 2 o 3 segons l'edició.

4. En les citacions bíbliques, la primera xifra després de punt o punt i coma, indica sempre el capítol; la que segueix a la coma, el verset.

5. Com sigui que traduïm directament de l'hebreu, les citacions són fetes segons el text massorètic.

6. Per aquesta mateixa raó, per bé que en l'ordre dels llibres de la Bíblia ens acomodem a la Vulgata, hem cregut convenient separar-nos-en quant a la denominació dels llibres dels Reis, i acomodar-la a la de la Bíblia hebraica, això és: 1 i 2 de Samuel (Vulg. 1 i 2 dels Reis), i 1 i 2 dels Reis (Vulg. 3 i 4 dels Reis).

7. Alguna vegada la Vulgata i l'hebreu no concorden en la distribució de capítols i versets en un punt determinat de la Bíblia. En aquest cas, o sol o al costat de la xifra de la Vulgata, un número inferior o dins un parèntesi indica la concordància amb el text hebreu.

8. En citar, a les notes, un autor, ens referim al comentari d'aquest sobre el punt que s'explica, altrament hi anotem la referència completa.

I I II DELS REIS

INTRODUCCIÓ

Nom.

El nom de *Reis* (מְלָכִים M^{e}lakhim), a diferència del llibre de *Samuel* que precedeix, ha estat donat per la Bíblia hebraica a aquesta secció de la Sda. Escriptura.

Unitat.

Tot i que el llibre, a partir de l'edat de la impremta, ha estat desdoblat en 1 i 2 dels Reis per tal de conformar-se a la divisió introduïda en les versions Grega i de la Vulgata, que l'anomenen *3 i 4 dels Reialmes* o *dels Reis* respectivament, l'obra no és més que *una*, com no és més que *una* l'obra de *Samuel*, dividida també en dos llibres, i, igual que aquesta, constitueix una producció literària enterament independent tant pel fons com per la forma. La divisió en dos llibres és artificial i purament nominal.

Raó del nom.
Argument.

La raó del nom deriva del principal argument del llibre, el qual comprèn un resum de la història religiosa del poble de Iahuè i de cada un dels *reis* que el governaren durant el període d'uns quatre segles, des de la mort de David (971 a. C.) fins a la caiguda dels reialmes d'Israel (722 a. C.) i de Judà (587 a. C.), dividit en tres parts principals,, subdividides en seccions de la manera següent:

Divisió.

Part primera: Història de Salomó (I, 1, 1 - 11, 43).

1.ª Secció: Inauguració i confirmació del regnat de Salomó (1, 1, 1 - 2,46).
2.ª Secció: Magnificència del reialme de Salomó (I, 3, 1-10, 29)
3.ª Secció: Últims temps de Salomó (I, 11, 1-43).

Part segona: Història sincrònica dels reialmes de Judà i d'Israel des de la mort de Salomó fins a la caiguda de Samaria (I, 12, 1 - II, 17, 41).

1.ª Secció: El cisma de les deu tribus (I, 12, 1 - 14, 20).
2.ª Secció: Els reis d'ambdós reialmes fins a Achab (I, 14,21 - 16,29).
3.ª Secció: Elias i el seu temps (I, 16, 29 - II, 2, 12).
4.ª Secció: Eliseu i el seu temps (II, 2, 13 - 13, 21).
5.ª Secció: Els reis d'ambdós reialmes des d'Achab fins a la caiguda de Samaria (II, 13, 22 - 17, 41).

Part tercera: Història del reialme de Judà des d'Ezechias fins a la caiguda de Jerusalem (II, 18, 1 - 25, 30).

1.ª Secció: Ezechias de Judà (II, 18, 1 - 20, 21).
2.ª Secció: Manassès i Amon de Judà (II, 21, 1-26).
3.ª Secció: Josias de Judà (II, 22, 1 - 23, 30).
4.ª Secció: Últims temps del reialme de Judà (II, 23, 31 - 25-30).

Fi. Qui cerqués en el present llibre una història detallada, completa, dels reis de Judà i d'Israel, aviat hauria de sentir-se desil·lusionat en veure que a regnats que perduraren cinquanta cinc anys, com és ara el de Manassès, són consagrats només 18 versets de 2 Re. 21, extensió mínima, sobretot si hom la compara amb els 6 versets de 1 Re. 16, que descriuen el regnat de Zamrí, que no durà més que set dies.

La raó és que l'autor sagrat, en ésser impulsat per l'Esperit Sant a escriure la seva obra, es proposà, igual que els altres escriptors inspirats que l'havien precedit, de compondre una història religiosa i teocràtica, i no pas una història pura i simple com la d'un altre poble qualsevol. Ferm en aquest propòsit, l'hagiògraf, en el seu relat deixarà de banda gairebé tots els episodis relatius a política profana, a expedicions militars, etc., per tal de concentrar tota la seva atenció a posar de relleu la intervenció de Déu per mitjà dels profetes en els esdeveniments cabdals del seu poble i dels seus reis; a realçar el decor i prestigi del Temple de Jerusalem; a ponderar la importància del culte diví allí centralitzat, sobretot, després de la descoberta del Llibre de la Llei, del Deuteronomi, sota el regnat de Josias l'any 621 (2 Re. 28, 8); i, finalment, a remarcar la legimitat del sacerdoci levític.

Piadós israelita, imbuït de les idees deuteronòmiques i dels ensenyaments dels profetes del seu temps, sobretot del profeta Jeremias, el seu fi ha estat de demostrar la següent tesi: Cal adorar Iahuè amb exclusió de tot gènere d'idolatria, i retre-li el degut culte en el seu únic santuari de Jerusalem amb exclusió de tot altre culte il·legítim. La prosperitat o ruïna de la nació dependran de la fidelitat o infidelitat a l'observança d'aquest principi. Si ara, doncs, enfila una mena d'història i passa en revista tots els reis, un per un, des de Salomó fins a la captivitat de Babilònia, i els fets principals esdevinguts durant llurs regnats respectius, és per tal de jutjar-ho a la llum d'aquesta tesi. A Israel, tots els reis sense excepció, i els súbdits en general, han prevaricat; d'aquí que la ira de Iahuè s'hagi encès contra ells i hagi estat decretat l'extermini complet de llur reialme. A Judà, cinc reis solament han romàs fidels, i encara aquests cinc, a excepció d'Ezechias i Josias, els altres tres no són pas exempts de tot retret. També el poble provocà la indignació divina, sobretot durant el regnat de Manassès; per això Judà sofrí igual sort que Israel, si bé no fou apagada la llumenera del casal de David, per respecte a la promesa que fou feta a aquest rei per l'oracle diví (2 Sam. 7, 1-29) pertocant la perpetuïtat del seu tron, entesa, sobretot, en sentit espiritual.

Prefixat el fi, l'autor concep ara el pla, la forma del llibre que s'ha proposat d'escriure. De la matèria que li serà proporcionada per a la història de la pròpia nació, escollirà tot allò que convingui a l'objecte que ell ha ja ben determinat, tot tenint cura d'enquadrar-ho dins el regnat del monarca respectiu, del qual notarà amb una fórmula estereotipada el començament i la fi, ensems que un juí sobre el seu comportament, les dates cronològiques, els sincronismes dels fets i la citació de les fonts d'informació. Llevat d'aquests detalls que, junt amb alguna que altra digressió que, com en 2 Re. 17, 7-23 i 21, 1-16, es permetrà de fer oportunament sobre filosofia religiosa de la història, constituiran el treball personal, quant al fons, l'autor no té pretensions de fer obra original; la seva principal activitat consistirà, llevat d'aquells fets dels qual ell mateix hagi estat testimoni, a escollir, extreure, combinar, en fi, a compilar d'entre tot el material de tradició oral o escrita que té a disposició, com és ara: Pla.

Fonts.

a) Llibre dels Annals de Salomó (I, 11, 41); b) llibre dels Annals dels reis d'Israel, citat 18 vegades; c) llibre dels Annals dels reis de Judà, citat 15 vegades. Pertocant l'índole d'aquests documents informatius, hi ha lloc a discussió. Veritat que hom pot donar com a cosa certa que, semblantment al que sabem de les corts d'Assíria i d'Egipte, la cort de Samaria i de Jerusalem posseïa un secretari —no el *mazkir,* com hom generalment suposa (vegeu nota a 2 Sam. 8, 16)— encarregat de redactar dia per dia en els Annals els esdeveniments més cabdals de la cort i del reialme. ¿Devien ser aquests els Annals oficials, els documents als quals fa referència el nostre llibre? Heus ací el que no tothom admet. Cornely (*Introd.* I, 1, pàg. 297 i seg.) ho nega en absolut, per tal com, donat l'estil netament dinàstic i eminentment adulador de semblants Annals, considera com a impossible que l'autor sagrat hagués anat a pouar-hi les informacions sinceres i desapassionades consignades en el seu llibre, fins i tot quan són desfavorables per al monarca i la nació. El susdit exageta, tot i partint del principi que tant l'autor del present llibre dels Reis com el dels Paralipòmens han begut en unes mateixes fonts, i tot considerant que en aquest últim llibre, al costat dels Annals dels Reis de Judà són citats encara més sovint els escrits dels profetes Nathan i Ahias el silonita (2 Par. 9, 29), Addó i Semeïas (ib. 12, 15; 13, 22), Jehú fill de Hananí (ib. 20, 34), Isaïas fill d'Amós (ib. 26, 22; 32, 32), conclou que la denominació *Annals dels reis de Judà* o *d'Israel* no fa referència als Annals públics o semipúblics, redactats pels escribes oficials, sinó als escrits privats compostos lliurement pels profetes sobre la història de llur temps, reunits abans de l'Exili en una obra per un redactor desconegut que hauria conservat el nom de cada autor en cada una de les seves parts. Així es faria entenedor com unes mateixes fonts haurien estat citades adés amb la denominació d'*Annals dels Reis,* adés amb la dels escrits profètics.

Nosaltres, sense voler negar una certa versemblança a aquesta hipòtesi, però també sense pretendre d'ésser tampoc tan radicals com el P. Cornely, ni molt menys com el P. Simón (*Prael. Bibl.* I, pàg. 261), —el qual seria de parer que l'autor dels *Reis* no s'hauria mai servit dels suposats Annals oficials, sinó que els hauria citats solament com un document de consulta per a qui desitgés una més vasta informació —, creuríem més aviat que l'autor sagrat del present llibre ha extret dels susdits Annals oficials tot el que ens ha transmès pertocant els afers polítics de la cort o del reialme, com és ara, aliances amb l'exterior, fets de guerra, etc. ; pertocant, però, els afers religiosos, hauria pogut pouar-los, com pensa Merk *(Man. d'Introd.* I, 904*)*, en els esmentats escrits dels profetes.

A les susdites fonts hom podria encara afegir una possible història a part dels profetes Elias i Eliseu (1 Re. 17,1 - 22,38; 2 Re. 1,1 - 8,15; 9,1 - 10,27); un cert nombre de documents dipositats a l'arxiu del Temple, relatius a la seva construcció (1 Re. 6,1 - 7,50); a la revolta contra Athalia (2 Re. 11, 1-20), a la restauració del Temple al temps de Joas (2 Re. 12, 1-16), a la intrusió d'un nou altar feta per Achaz (2 Re. 16, 10-18), al lliurament del tresor del Temple a Sennacherib, efectuat per Ezechias (2 Re. 18, 14 i seg.) ; a la reforma cultual de Josias (2 Re. 22,3 - 23,27). Tot això, sense incloure una quantitat d'informacions derivades de la tradició oral i recollides per l'hagiògraf.

Data.

Res no se sap de cert pertocant la data i autor del present llibre. Parat, però, esment en el fi que l'autor s'ha proposat en escriure'l, hom pot conjecturar amb un cert fonament que la ruïna de Jerusalem i del reialme de Judà era ja un fet consumat, i que, per tant, l'únic redactor del llibre —*únic,* molt probablement, i no *dos,* o més, com pretenen alguns crítics— visqué i acomplí la seva tasca poc després de la tercera deportació de Judà a Babilònia (587 a. C.), un cop hagué afegit encara al seu relat els dos apèndixs relatius a Godolias i a Joachin (2 Re. 25, 22-30). Diem *poc després,* car, si hagués passat ja una llarga temporada, sembla que hom no hauria deixat de fer un esment de la mort de Sedecias, detall que consta en Jeremias 52, 11.

Autor.

Quant a l'autor del llibre, si bé hom no pot assegurar que sigui el profeta Jeremias, com pretén afirmar el Talmud i també bon nombre de catòlics ; tingut, però, compte de l'afinitat d'idees, de les apreciacions sobre els reis de Judà, i de l'estil amb aquella obra profètica, no seria aventurat d'atribuir-lo a algun dels seus deixebles, o, si més no, a algun altre que hagi estat molt influenciat pels seus escrits.

Text.

Després del Pentateuc, difícilment hom trobarà un altre llibre de de la Bíblia hebraica que ens hagi arribat en millor estat de conservació que el present llibre dels Reis. Si hom hi constata encara alguns defectes, aquests poden fàcilment ésser corregits amb l'ajut de la versió Grega, la qual, per raó d'un gran nombre d'omissions, addicions, transposicions i d'altres modificacions que presenta, fou feta certament, com els llibres de Samuel, sobre un text hebreu diferent de l'actual massorètic. Igual que per aquells llibres, la recensió del còdex B. és considerada com la millor de totes. La versió Siríaca i la Vulgata, llevat de poques excepcions, reprodueixen amb fidelitat l'actual text massorètic.

Cronologia.

Els obstacles amb què l'exegeta ensopega sempre que es proposa de dilucidar una qualsevol qüestió cronològica de la Bíblia, en el present llibre dels Reis es converteixen en un veritable trencacaps, que ha desafiat fins avui gran nombre de privilegiades intel·ligències, les quals han consagrat tots llurs talents i esforços a resoldre 'l. St. Jeroni, que fou ja un de tants, despitat, hom diria, per haver-hi treballat inútilment, responia (*P. L.* XXII, 676) al sacerdot Vital, que devia haver-lo consultat sobre una d'aquestes qüestions de l'A. T., amb les següents paraules: «Relege omnes et Veteris et Novi Testamenti libros, et tantam annorum reperies dissonantiam et numerum inter Judam et Israel, i. e. inter regnum utrumque confusum, ut hujusmodi haerere quaestionibus non tam studiosi quam otiosi hominis esse videatur.» D'aleshores ençà no s'ha avençat un sol pas vers la seva solució.

Si un hom suma separadament les xifres dels regnats de cada un dels reis de Judà i d'Israel des del cisma de les deu tribus fins a la caiguda del reialme de Samaria, xifres que el redactor sagrat ha extret segurament de les seves fonts d'informació, en resulta la diferència d'una vintena d'anys. Ara, el redactor, en possessió d'aquestes xifres, s'ha donat la pena de notar els sincronismes que estableixen la coincidència de fets, canvis o mort dels reis d'ambdós reialmes, i, dissortadament, aquests esforços han contribuït a complicar encara més el problema. Semblava de primer antuvi que la descoberta dels cànons cronològics dels epònims d'Assíria oferiria un mitjà segur de conciliació; hom ha vist, però, que és impossible d'enquadrar les xifres bíbliques dins els susdits documents, a menys de reduir d' una quarantena d' anys el total de les xifres dels regnats dels reis de Judà. El veredicte, doncs, de St. Jeroni roman encara avui tan ferm com el dia en què fou pronunciat.

La raó de semblant fenomen és ben comprensible; car, per arribar a una concordança cronològica entre els diversos documents, seria necessària la resposta categòrica a una sèrie de qüestions, que fins avui resisteixen a tot assaig de solució, com és ara: 1) ¿qui pot assegurar-nos que les dates de partença dels primers regnats de Judà i d' Israel són exactes? 2) ¿A partir de quina època fou introduït entre els jueus un doble cap d' any: l' un, religiós, el primer de Nisân; l' altre, civil, el primer de Tischrí? 3) La sèrie d' anys ¿era calculada a partir de l' any religiós, o de l' any civil? 4) ¿Al regnat de quin rei pertanyia un any ja començat? ¿Al regnat del rei difunt (postdatació)? ¿O bé al regnat del seu successor (predatació)? 5) ¿Qui pot assegurar-nos que el mateix any no és atribuït, alguna volta, si més no, a ambdós reis? 6) En cas de corregnat durant alguns anys (cf. II, 15, 5), ¿ha estat atribuït aquest període a ambdós reis? I, si no, ¿a quin dels dos? 7) Quan hi ha hagut competència de dos pretendents al tron (cf. I, 16, 21, 22), el regnat del vencedor ¿datarà des de la mort del rei precedent, o, solament des de la desfeta del concurrent? 8) Entre les dues cronologies de Judà i d' Israel, ¿quina d' elles mereix la preferència? 9) Certament una de les dues xifres de II, 16, 2 i 18, 2, és errònia, altrament hauríem d' admetre que el fill Ezechias no comptava sinó onze anys de menys que el seu pare Achaz; ¿no seria, doncs, possible que semblants alteracions degudes a negligència dels copistes, s' haguessin introduït encara en altres llocs? 10) ¿És cert que el cànon dels epònims assirians és exempt d' error? 11) ¿Pot hom assegurar que el susdit cànon és complet?

Amb tot, de qualsevol manera que sigui, és cert que els sincronismes entre Babilònia, l' Assíria i els reialmes de Judà i d' Israel ens han proporcionat un nou element que, si bé no simplifica el problema, permet, si més no, de determinar de distància en distància algunes dates, com són ara les següents:

Any 854 a. C. Batalla de Qarqar.
» 842 » » Tribut de Jehú a Salmanassar III.
» 738 » » Tribut de Manahem a Teglathfalassar III.
» 722 » » Caiguda de Samaria i fi del reialme d' Israel.
» 701 » » Setge de Jerusalem per Sennacherib.
» 612 » » Ruïna de Nínive.
» 609 » » Batalla de Mageddó, i mort de Josias.
» 605 » » Batalla de Carkemisch. Any I de Nabuchodonosor II.
» 587 » » Presa de Jerusalem per Nabuchodonosor II.

Autoritat històrica.

Qualsevol que sigui el concepte exacte que inclogui la denominació *Annals dels reis de Judà*, etc. als quals l' autor sagrat fa sovint referència, aquests continuaran essent sempre un document emanat de persones contemporànies dels fets que conten, i presenten, per tant, una garantia de veracitat; veracitat que en l' obra inspirada de l' autor s' exhibeix confirmada adés internament, pel caràcter sincer de la relació, absent sempre de parcialitats, d' afalacs, de dissimulacions, adés externament, per altres llocs de la Sda. Escriptura, com és ara el llibre dels Paralipòmens i les al·lusions històriques esparses en els escrits dels profetes, pels Annals d' Egipte, Assíria i Babilònia, i pels monuments descoberts en aquests països com també a Síria, Moab i Palestina. Llur acord amb la Bíblia, a part d' alguna discrepància fàcil d' explicar, és perfecte. Llevat d' algun Faraó per a l' Egipte, tots els noms dels reis dels susdits països, citats per l' autor sagrat, consten en els esmentats monuments, fins i tot el de Sargon II de l' Assíria (Is. 20, 1) que algun temps fou considerat com a legendari. Igualment consta en aquells el nom de molts reis de Judà i Israel. El relat repetit d' algun que altre episodi, un cert nombre de passatges de primer antuvi incoherents, algunes frases que semblarien contradir-se mútuament en el curs de la narració, etc. estan molt lluny de comprometre la veracitat històrica d' aquests dos llibres, com hom podrà constatar així que hagi prestat atenció a l' explicació del comentari al lloc corresponent.

Autoritat divina.

Ni els jueus ni els cristians no han mai posat en dubte la canonicitat d' aquest llibre. L' Eclesiàstic consagra els capítols 47 - 49,8 del seu llibre a lloança de reis i profetes allí esmentats. Jesucrist troba ocasió en els seus discursos de fer esment de la magnificència de Salomó, de la visita que féu a aquest rei la reina de Xabà, de la secada del temps d'Elias, de la vídua de Sarepta, i de la guarició de Naaman per Eliseu. Així mateix hi fan referència St. Esteve, St. Jaume, l'Apocalipsi, i, sobretot, St. Pau (*Rom.* 11, 2 i seg.) el qual cita 1 Re. 19, 10; 14, 18 com a paraula de l'*Escriptura.*

Literatura.

Per a la bibliografia corresponent a comentaris i monografies especials sobre el present llibre dels *Reis*, vegeu Sanda I, pàg. XLII-XLVI, i Garòfalo, pàg. 22-24; les principals obres d'introducció a la Sda. Escriptura i els diccionaris de la Bíblia. Per a la confecció del nostre treball hem tingut a la vista els comentaris de Calmet, Klostermann, Benzinger, Barnes, Dachsel, Sanda, Landersdorfer, Garòfalo, Médebielle, De Vaux, Crampon i Fillion; també les històries d'Israel de Kittel, Jirku, Desnoyers (pel regnat de Salomó) i Ricciotti; i, recentment: H. Vincent, O. P. «Jérusalem de l'A. T.»

Segueix un quadre cronològic dels reis de Judà i d'Israel i dels sincronismes amb la història assíria, que hem extret de la Introducció al comentari als Reis de Mons. Garòfalo, pàg. 25.

QUADRE CRONOLÒGIC DELS REIS DE JUDÀ I D'ISRAEL I DELS SINCRONISMES AMB LA HISTÒRIA ASSÍRIA

Salomó 970-930

REIS DE JUDÀ	REIS D'ISRAEL	ESDEVENIMENTS ASSIRIS
Roboam (17) 930-914	(I) Jeroboam I (20) 930-911	
Abias (3) 914-912	(22) (932)-911	
Asà (41) 912-872	Nadab (2) 911-910	
	(II) Baasà (24) 910-887	
	Elà (2) 887-886	
	(III) Zamrí, 7 dies 886	
	(IV) Amrí (12) 886-875	
	Achab (22) 875-854	854 batalla de Qarqar.
Josafat (25) 872-849		
(873-849)	Ochozias (2) 854-853	
Joram (8) 849-842	Joram (12) 853-842	
Ochozias (1) 842		
(Athalia (7) 842-836)	(V) Jehú (26) 842-815	842 tribut de Jehú a Salmanassar III.
Joàs (40) 836-797		
	Joachaz (17) 814-798	
Amasias (15[29]) 797-783	Joàs (16) 798-783	
Azarias (27[52]) 783-757 (Ozias)	Jeroboam II (41) 783-743	
Joatham (16) 757-742	Zacharias (6 mesos) 743	
	(VI) Sellum (1 mes) 742	
Achaz (16) 741-736	(VII) Manahem (6[10]) 742-737	738 tributs de Manahem a Teglathfalassar III.
	Faceià (2) 737-736	
	(VIII) Facee (4[20]) 736-732	Teglathfalassar III reconeix Oseas com a rei.
	(IX) Oseas (9) 732-724	
Ezechias (29) 726 (725) 697	Setge de Samaria 724-722/21	722/721 conquista de Samaria
Manassès (55) 697 (696)-642	701 Invasió de Sennacherib.	
Amon (2) 642 (641)-640		
Josias (31) 640 (639)-609		
Joachaz (3 mesos) 609		
Joakim (11) 609 (608)-598	598 Captura de Joachin per Nabuchodonosor.	
Joachin (3 mesos) 598		
Sedecias (11) 598 (597)-587		

Presa i saqueig de Jerusalem 587 (juny del 587) per obra de Nabuchodonosor.

N. B. Els números romans entre parèntesi (I) indiquen la successió de dinasties a Israel; els números aràbics entre parèntesi (17) indiquen els anys de regnat; els números aràbics entre claudàtors [29] designen els anys de regnat indicats pel text actual, però que han d'ésser corregits pels inclosos dins del parèntesi.

I DELS REIS

CAPÍTOL I

CONSPIRACIÓ D'ADONIAS
SALOMÓ ÉS UNGIT SUCCESSOR DE DAVID

[1] Et rex David senuerat, habebatque aetatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat. [2] Dixerunt ergo ei servi sui: Quaeramus domino nostro regi adolescentulam virginem, et

David i Abisag.

I el rei David era vell i avançat en anys i hom el cobria d'abrigalls, però no s'escalfava. [2] Aleshores els seus servents li digueren: Hom cercarà per al meu senyor el rei una donzella

I. Tingut compte del seu argument, aquest capítol i els onze primers versets del següent haurien pogut encabir-se en el llibre precedent que s'ocupa exclusivament de la història de David, i cloure així el segon llibre de Samuel, talment com el seu relat paral·lel clou el primer llibre dels Paralipòmens. Donat, però, que l'esdeveniment que més hi ressalta és l'entronització del rei Salomó, es fa entenedor que hom hagi iniciat amb aquest relat el present llibre, destinat a referir-nos la història d'Israel a partir del primer successor de David. L'autor sagrat es complau a contar-nos detalladament els fets que precediren la susdita entronització, fets que probablement no foren més que l'últim acte d'una sèrie d'intrigues promogudes ja a l'interior de la cort de David, a mida que s'anava accentuant la feblesa física del gran rei. Adonias, esdevingut per la mort d'Amnon i d'Absalom el més gran d'entre els fills de David, comptava amb el dret d'hereu presumptiu de la corona, dret que favorejava amb una certa bona fe el sacerdot Abiathar i també Joab, generalíssim del cos d'exèrcit ocasional de tota la nació, els altres prínceps de la cort, a excepció de Salomó, i gran part del poble, atret segurament per les dots morals i físiques del nou pretendent; ara, que damunt d'aquest dret natural existia un acte de la voluntat expressa de Iahuè, el qual, segons 1 Par. 28, 5, 6, havia escollit Salomó com a successor immediat al tron d'Israel, acte que David hagué d'acatar amb sobrera satisfacció per tal com la persona designada era precisament el fill que havia tingut de Bethsàbee, l'esposa favorita del seu harem. A fi de fer prevaler aquesta decisió de Iahuè, del costat de Salomó estaven les significades personalitats de Bethsàbee, la seva mare, de Sadoc, el suprem sacerdot, de Banaias, capità de la «guàrdia suïssa» del palau, o sigui, de la legió estrangera del Cerethí i Felethí, i també tota la força dels *gibborim*.

1. *Era vell,* si hom pot qualificar de tal una persona de la complexió robusta de David, que no comptava aleshores més que uns setanta anys. Però un home, tot i ésser del seu tempre, no és capaç de resistir naturalment la duresa d'una vida de combats gairebé incessants, i menys encara els dessabors morals, sobretot, si són ocasionats per membres de la pròpia família, que tan pregonament afligiren els últims anys de l'existència del gran rei. — *I hom el cobria d'abrigalls.* Fins i tot sense el verset 47, del qual es dedueix que la feblesa física havia obligat David a allitar-se, el terme בְּגָדִים *abrigalls,* més literalment *flassades,* d'aquesta frase, ens ho indicaria a bastament.

2. *Els seus servents,* designa aquí *els seus metges,* si hem de creure Josep Flavi (*Ant.*

verge que estigui davant el rei i que li sigui assistent; quan jaurà en el seu si, escalfarà el meu senyor el rei. [3] Cercaren, doncs, la donzella més bella de tot el territori d'Israel, i hom trobà Abisag, la sunamita, i l'emmenaren al rei. [4] I la donzella era molt bella, i era assistent al rei, i el servia; però el rei no la conegué.

Adonias pretén succeir a David.

[5] I Adonias, fill de Haggith, s'ensuperbia, dient: Jo seré el rei! I es procurà carros i cavallers, i una cinquantena d'homes que corrien davant d'ell. [6] I el seu pare no l'havia mai con-

stet coram rege, et foveat eum, dormiatque in sinu suo, et calefaciat dominum nostrum regem. [3] Quaesierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, et invenerunt Abisag Sunamitidem, et adduxerunt eam ad regem. [4] Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, et ministrabat ei, rex vero non cognovit eam. [5] Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus et equites, et quinquaginta viros, qui currerent ante eum. [6] Nec corripuit eum pater su-

VII, 14, 3). — *Li sigui assistent* a guisa de cambrera, talment com es dedueix encara dels versets 4 i 15. — *Quan jaurà en el seu si...* Es l'expedient que per a semblants casos d'esgotament de forces aconsellaven més tard celebritats mèdiques, com és ara Galén. Vegeu Calmet.

3. *La donzella més bella.* Per aquesta traducció cf. 2 Sam. 14, 25. — *La sunamita,* o sigui, natural de Sunam, o Sunem, ciutat de la tribu d'Issachar, identificada amb l'actual llogarret de Sôlem, situat a uns 6 km. al N. de Zer‘in.

4. *No la conegué,* és una expressió eufemística per a significar que David s'abstingué de fer ús de tots els seus drets sobre Abisag, tot i haver-li estat donada molt probablement com a esposa. S. Jeroni (*Epist. II ad Nepot.*) ho afirma categòricament; i hom pot encara deduir-ho de la manera com Salomó interpretà la demanda que més tard li féu Adonias d'esposar aquesta donzella. Vegeu 2, 13 i seg. L'actitud severa de Salomó davant una pretensió semblant, considerada com un nou atemptat a la corona, no es comprendria, si la donzella en qüestió no hagués estat considerada com un dels membres del harem de David.

5. *Adonias, fill de Haggith,* era el quart dels fills de David nats a Hebron (2 Sam. 3, 2-4). Dels tres precedents: Amnon, Chehab i Absalom, el primer i el tercer tingueren una fi desastrosa, i el segon, hom creu que havia també mort prematurament, puix que la Sda. Escriptura observa respecte d'ell un silenci absolut. Adonias, doncs, que comptava aleshores uns 36 anys, havia esdevingut l'hereu de la casa de David i, per tant, amb dret presumptiu a la corona. Dret que, si bé a partir de Salomó serà respectat per tota la sèrie de successors al tron, a excepció d'Abias, fill de Roboam (cf. 2 Par. 11, 18-22), no era encara aleshores quelcom de definitivament establert; car de l'una part hi havia la llei de Dt. 21,15-17, que l'afavoria; de l'altra, però, també el mateix llibre del Deuteronomi deia (17, 15) que hom havia d'establir com a rei aquell qui Déu escolliria. — *I es procurà carros...* Adonias fomenta les seves ambicions amb les mateixes ostentacions i preparatius que els del seu germà Absalom (2 Sam. 15, 1). — *Una cinquantena* a guisa de satèl·lits. Vegeu nota a 1 Sam. 22, 17.

6. *No l'havia mai contrariat...* La tolerància de David respecte a la conducta, a voltes reprensible, dels membres de la seva família, si bé en part excusable encara perquè era originada segurament de l'experiència de la pròpia feblesa, és un dels pocs defectes que projecten una certa llum pàl·lida a la seva rellevant personalitat. En el cas present no hi ha dubte que el seu silenci havia d'ésser interpretat per Adonias i també pel poble com un consentiment tàcit

us aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem et ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom. [7] Et sermo ei cum Ioab filio Sarviae, et cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniae. [8] Sadoc vero sacerdos, et Banaias filius Ioiadae, et Nathan propheta, et Semei et Rei, et robur exercitus David non erat cum Adonia. [9] Immolatis ergo Adonias arietibus et vitulis, et universis pinguibus iuxta Lapidem zoheleth, qui erat vicinus Fonti rogel, vocavit universos fratres suos

trariat, dient: per què fas això? També ell era de molt bell aspecte, i [sa mare] l'infantà després d'Absalom. [7] I foren fets enraonaments amb Joab, fill de Sarvià, i amb el sacerdot Abiathar, els quals afavorien el partit d'Adonias. [8] Però, el sacerdot Sadoc, i Banaias, fill de Joiada, i el profeta Nathan, i Semeí, i Reí, i els valents de David no estigueren amb Adonias, [9] I Adonias immolà bestiar menut, i bouades, i bestiar engreixat, vora la roca de Zohèleth que és al costat de la fontana de Rògel. I invità tots els seus

a les seves pretensions. — *També.* Aquesta partícula fa aquí referència a Absalom (2 Sam. 14, 25) dotat d'una bellesa física semblant. — *I* sa mare Haggith *l'infantà després* que Maacha hagué infantat *Absalom.* Adonias era, per consegüent, el fill de David que venia a continuació d'Absalom; doncs, el que, per la mort d'aquest, passava a ésser el futur hereu.

7. *Joab* era el conegut generalíssim, nebot de David, que tenia a la seva mà les tropes ocasionals (cf. nota a 2 Sam. 23, 8–39) de tota la nació. D'ell s'ha parlat sovint en el segon llibre de Samuel. — *Abiathar* era l'únic vivent de la degolla de Saül, el qual, esdevingut suprem sacerdot, descendent de la família d'Ithamar, es refugià prop de David, i fins ara li era romàs sempre fidel. Vegeu 1 Sam. 22, 20, 23. Ambdós personatges, Joab i Abiathar, exercien relativament una considerable influència entre l'element civil i el religiós de la nació. Hom comprèn que Adonias s'hagués esforçat a atraure-se'ls al seu partit.

8. *Sadoc,* descendent d'Aaron per la branca d'Eleazar, era l'altre suprem sacerdot del temps de David que exercia preferentment al santuari de Gabaon. Vegeu nota a 2 Sam. 8, 17. — *Banaias,* el comandant del cos de guàrdia dels Cerethí i Felethí. Vegeu nota a 2 Sam. 8, 18. — *El profeta Nathan,* personatge de gran reputació a la cort de David; no és, però, cert que aquest li hagués confiat, com alguns exegetes han pretès, l'educació del seu fill Salomó. — *Semei,* que cal no confondre amb el seu antipàtic homònim de 2 Sam. 16, 5 i seg., potser és el mateix personatge que a 4, 18 és assenyaalat com un dels dotze comissaris encarregats de proveir de queviures el palau de Salomó. — *Reí.* Aquest cortesà de David ens és desconegut. Jos. Fl. en fa un nom comú, i llegeix r^{e}ʿo *amic seu* (de David). — *Els valents,* o sigui el cos dels *gibborim.* Vegeu la nota a 2 Sam. 23, 8–39.

9. *Roca de Zohèleth.* La identificació d'aquesta entitat geogràfica ha estat d'una setantena d'anys ençà objecte de manta discussió, que de retop ha amenaçat i tot la identificació de la fontana de Rògel. Vegeu Vincent (*Jér. ant.* I, 138–141). Avui hom pot acceptar com a suficientment demostrat que el vocable en qüestió, tant si hom el considera com un nom propi *(Zohèleth)* o més aviat com un nom comú *(rampa lliscosa),* comprèn tota la cornisa rocosa en forma de rampa lliscosa que des de la fontana Umm ed-Daradj (fontana de la Verge) fins a Bîr Ayûb corre horizontalment al peu de la muntanya on s'aixeca el poble de Siloè i a l'esquerra del torrent Cedró. — *La fontana de Rógel* és indubtablement l'actual pou d'aigua viva conegut amb el nom de Bîr Ayûb. L'espaiosa plaça enmig de la qual està aquest situat, i on conflueixen els tres *uadys:* Cedró, er-Rabâbi i Tyropoeon, a una petita distància al SSE. de la ciutat, s'adaptava admirablement a aplecs i manifestacions del gènere del

germans, els fills del rei, i tots els homes de Judà, servents del rei. [10] Però no invità el profeta Nathan, ni Banaias, ni els valents, ni el seu germà Salomó.

Pla de Nathan.

[11] I Nathan parlà a Bethsàbee, mare de Salomó, dient: ¿No has sentit a dir que Adonias, fill de Haggith, s'ha fet rei? I el nostre senyor David res no en sap. [12] Ara doncs, vés, t'aconsello, i salva la teva ànima i l'ànima del teu fill Salomó. [13] Vés, introdueix-te al rei David, i li diràs: ¿No jurares tu, oh senyor meu el rei, a la teva serventa, dient: Cert, el teu fill Salomó regnarà després de mi, i ell seurà damunt el meu tron? ¿Per què, doncs, regna Adonias? [14] Mira,

filios regis, et omnes viros Iuda servos regis. [10] Nathan autem prophetam, et Banaiam, et robustos quosque, et Salomonem fratrem suum non vocavit.

[11] Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod regnaverit Adonias filius Haggith, et dominus noster David hoc ignorat? [12] Nunc ergo veni, accipe consilium a me, et salva animam tuam, filiique tui Salomonis. [13] Vade, et ingredere ad regem David, et dic ei: Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancillae tuae, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? [14] Et

present. Més tard esdevindrà un lloc d'abominacions idolàtriques en honor de Moloch. Avui encara, els àrabs de Siloè i de la ciutat solen reunir-s'hi sempre que, després de fortes pluges, l'aigua del pou puja fins ran del seu brocal, per brollar en gran abundància i estrepitosament. Per a aquests dos llocs, Zohèlet i Rògel, vegeu la nostra Il·lustració a «Reis». — *I tots els homes de Judà...* per tal com, nat a Hebron (cf. 2 Sam. 3, 4), els considerava com a compatricis seus, amb dret a certes preferències.

10. *Però, no invità...* I es comprèn, suposat el principal fi que Adonias es proposava en organitzar semblant festa, fi diametralment oposat a les pretensions d'aquests personatges que constituïen el nucli del partit contrari.

11–14. Nathan, probablement informat del que s'esdevenia a la fontana de Rògel per alguna espia apostada allí al seu compte, creu arribat el moment d'obrar promptament i amb energia i, com a cap del partit de Salomó, dicta tot seguit el que cal fer per tal de desbaratar els plans d'Adonias i fer triomfar la candidatura de Iahuè.

11. *Parlà a Bethsàbee,* la qual es trobava segurament al harem, ignorant del que passava. — *S'ha fet rei.* Més exactament: conspira per esdevenir rei.

12. *Salva la teva ànima...*; car amb el triomf d'Adonias no solament hi va la pèrdua del tron per al teu fill, sinó que també perilla la seva vida, i fins i tot la teva. Para esment en les represàlies que solen esdevenir arran de l'entronització d'un nou rei, la primera de les quals és procurar de desfer-se dels seus possibles competidors.

13. *¿No jurares tu...?* La Sda. Escriptura res no ens diu pertocant el temps i l'ocasió en què David féu a la seva esposa Bethsàbee semblant jurament. Calmet pensa que fou després que Déu li hagué revelat que tindria un fill, al qual reservava l'honor de succeir-lo en el reialme i de bastir a la Divinitat el temple que ell s'havia proposat de dedicar-li. Vegeu 2 Sam. 7, 1 i seg.; 1 Par. 22, 10 i seg.; 28, 5 i seg. Ara, que la susdita promesa o jurament hagué d'ésser fet molt probablement sense gran esclat, per tal de no ferir tot seguit les susceptibilitats de l'hereu pretendent i d'evitar-ne les possibles desagradables conseqüències. — *¿Per què regna Adonias?* Amb intent de fer més impressió en l'esperit de David, hom presenta la conspiració d'Adonias com un fet ja acomplert.

adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, et complebo sermones tuos. [15] Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, et Abisag Sunamitis ministrabat ei. [16] inclinavit se Bethsabee, et adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis? [17] Quae respondens, ait: Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillae tuae, Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo. [18] Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante. [19] Mactavit boves, et pinguia quaeque, et arietes plurimos, et vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, et Ioab principem militiae: Salomonem autem servum tuum non vocavit. [20] Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te. [21] Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego et filius meus Salomon

mentre tu seràs allí parlant amb el rei, jo entraré després de tu, i completaré les teves paraules.

[15] Entrà, doncs, Bethsàbee al rei, a la cambra. I el rei era molt vell, i Abisag, la sunamita, servia el rei. [16] I Bethsàbee s'inclinà, i es prosternà davant el rei, i el rei li preguntà: ¿ Què desitges? [17] Aleshores ella que li diu: Senyor meu, tu jurares per Iahuè, el teu Déu, a la teva serventa: Cert, el teu fill Salomó regnarà després de mi, i ell seurà damunt el meu tron. [18] Ara, doncs, mira! Adonias és rei, i ' tu ', senyor meu el rei, res no en saps! [19] I ha immolat bouades i bestiar gras i bestiar menut en quantitat, i ha invitat tots els fills del rei, i el sacerdot Abiathar, i Joab, general de l'exèrcit; però no ha invitat Salomó, el teu servent! [20] I tu, oh senyor meu, el rei, els ulls de tot Israel estan sobre tu, perquè els declaris qui ha d'asseure's damunt el tron del meu senyor, el rei, després d'ell. [21] Altrament, s'esdevindrà que, en reposar el meu senyor, el rei, amb els seus pares, jo i el meu fill Salomó serem considerats com culpables!

Parlen al Rei, Bethsàbee, i

14. *Completaré les teves paraules,* tot corroborant el teu parlament, i aportant-hi, si cal, alguna precisió.

15. *Entrà... a la cambra,* i no pas a la sala d'audiència, car *el rei era mol vell,* i la seva feblesa l'obligava a fer llit. Vegeu verset 47.

17. *Tu jurares...* Vegeu el que suara dèiem en la nota al verset 13.

18. *És rei.* Vegeu el que acabem d'anotar al verset 13. — *' Tu '.* Llegim אַתָּה amb molts mss. i G., Sir. i Targum, en lloc de עַתָּה *ara,* de TM.

19. *Però no ha invitat Salomó,* indici palès que Adonias el considera com un rival seu; tot és, doncs, de témer per al seu fill, cas que Adonias reïxi en els seus plans.

20. Era aquell un moment crític per a tota la nació. En presència de l'agitació política dels dos partits, cada un dels quals intentava de fer prevaler els seus drets a la successió en el tron de David, el poble no s'havia encara decidit. Actuava senzillament en qualitat d'espectador, i no esperava més que una declaració positiva i terminant eixida del palau, per adherir-se resoludament a l'un o a l'altre del dos contrincants.

21. Ara bé –continuà Bethsàbee en el seu discurs a David– que aquesta declaració, que tot el poble espera de tu, sigui en favor del meu fill Salomó, conformement al jurament que em feres; *altrament,* si et decidissis en favor d'Adonias, para esment que, si bé hom podrà deixar-nos més o menys en pau mentre tu visquis, *s'esdevindrà que, en reposar el meu senyor, el rei, amb els seus pares, jo i el meu fill Salomó serem considerats com a culpables*, com

Nathan.

[22] I mira, encara parlava ella amb el rei, que entrà el profeta Nathan. [23] I hom assabentà el rei, dient: Mira, Nathan, el profeta. I entrà en presència del rei, i es prosternà davant el rei la faç vers la terra. [24] I Nathan digué: Oh senyor meu, el rei, ¿has dit tu: Adonias regnarà després de mi, i ell s'asseurà damunt el meu tron? [25] Car ha davallat avui, i ha immolat bouades, i bestiar gras, i bestiar menut en quantitat, i ha invitat tots els fills del rei, i els capitans de l'exèrcit, i el sacerdot Abiathar, i mira'ls, menjant i bebent davant d'ell, i han dit: Visca el rei Adonias! [26] I ni a mi, jo, servent teu, ni el sacerdot Sadoc, ni Banaias, fill de Joiada, ni Salomó, servent teu, no ha invitat. [27] Si és de la part del meu senyor, el rei, que ha esdevingut semblant cosa, tu no has declarat al teu servent qui ha d'asseure's damunt el tron del meu senyor, el rei, després d'ell.

David es declara per Salomó, i

[28] Aleshores respongué el rei David, i digué: Crideu-me Bethsàbee. I entrà ella a la presència del rei, i estigué dempeus davant el rei. [29] I el rei jurà, dient: Com viu Iahuè, qui ha alliberat la meva ànima de tota adversitat, [30] que, com vaig jurar-te per Iahuè, Déu d'Israel, dient: Cert, Salomó, el teu fill, regnarà després de mi, i ell seurà damunt el meu tron, així ho realitzaré el dia d'avui. [31] I Bethsàbee s'inclinà la faç vers la

peccatores. [22] Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. [23] Et nunciaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectu regis, et adorasset eum pronus in terram, [24] dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, et ipse sedeat super thronum meum? [25] Quia descendit hodie, et immolavit boves; et pinguia, et arietes plurimos, et vocavit universos filios regis et principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, et bibentibus coram eo, et dicentibus: Vivat rex Adonias: [26] Me servum tuum, et Sadoc sacerdotem, et Banaiam filium Ioiadae, et Salomonem famulum tuum non vocavit. [27] Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

[28] Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quae cum fuisset ingressa coram rege, et stetisset ante eum, [29] iuravit rex, et ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, [30] quia sicut iuravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie. [31] Summissoque Bethsabee in ter-

a conspiradors contra el teu tron, i condemnats, consegüentment, a les penes reservades a semblants rebels.

22–27. Terminat el seu discurs, Bethsàbee ix de la cambra del rei (cf. verset 28), i deixa que Nathan entri al seu torn per parlar en privat amb ell segons exigència de l'etiqueta de la cort; no, però, sense haver demanat abans audiència conformement al protocol. El parlament de Nathan és en el fons idèntic al de Bethsàbee; ara, que li sap donar un nou gir oratori, apte a colpir l'esperit del rei i estimular-lo a donar immediatament la declaració tan esperada.

28–31. David res no respon al discurs de Nathan; interiorment, però, ha pres ja la decisió, la qual es reserva comunicar-la a la seva esposa Bethsàbee abans que a cap altre, després que Nathan s'ha retirat, terminada l'audiència. A instàncies de David entra, doncs, Bethsàbee, i el rei li evoca el jurament fet en altre temps en favor de Salomó, amb la particularitat ram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in aeternum. [32] Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Ioiadae. Qui cum ingressi fuissent coram rege, [33] dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam: et ducite eum in Gihon. [34] et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, et Nathan propheta in regem super Israel: et canetis buccina, atque dicetis: Vivat rex Salomon. [35] Et ascendetis post eum, et veniet, et sedebit super solium meum,

terra, i es prosternà davant el rei, i digué: Visca el meu senyor, el rei David, per sempre!

[32] Després digué el rei David: Crideu-me el sacerdot Sadoc, i el profeta Nathan, i Banaias, fill de Joiada. I entraren a la presència del rei. [33] Aleshores el rei els digué: Preneu amb vosaltres els servents del vostre senyor; i fareu muntar el meu fill Salomó sobre la meva mula, i el fareu davallar a Gihon. [34] I allí el sacerdot Sadoc i el profeta Nathan l'ungiran per rei damunt d'Israel; després fareu sonar la trompeta, i direu: Visca el rei Salomó! [35] I pujareu al seu seguici, i vindrà, i s'asseurà damunt el meu

prescriu el cerimonial de la seva

d'afegir-hi la seva resolució de donar-hi immediat compliment. Quina fou l'agradable impressió de la mare de Salomó en oir les enèrgiques paraules del seu espòs, ho demostra a bastament l'exclamació que, en retirar-se de la presència del rei, eixí espontàniament dels seus llavis (verset 31): *Visca... el rei David per sempre!*

32-35. Acte seguit David crida a la seva presència Sadoc, Nathan i Banaias, com a representants del sacerdoci, del profetisme i de l'exèrcit respectivament, per tal de donar-los les instruccions que caldrà executar immediatament, i traçar-los el cerimonial a observar per a l'entronització del seu fill Salomó.

33. *Els servents del vostre senyor* són aquí, com en 2 Sam. 20, 6 i 7, el cos permanent de les tropes de David, que, com hom veu, li eren romases sempre fidels. Aquest cos comprenia els *gibborim,* i la legió estrangera dels Cerethí i Felethí. Vegeu nota a 2 Sam. 23, 8-39. — *I fareu muntar... sobre la meva mula.* Donat que el cavall no havia encara obtingut, com més endavant, entrada lliure a Israel, la mula era aquí considerada com un noble animal de sella. A Etiopia continua essent avui tingut en gran estima, el mateix que en alguns països d'occident per a determinades circumstàncies. No han passat pas gaires anys de quan dues mules acoblades a una carrossa indicava als barcelonins la presència de la dignitat episcopal. — El sol fet que en la present avinentesa David prescrivís als seus servents de fer muntar Salomó sobre la seva mula, destinada exclusivament a ús de la persona reial, declarava a bastament a tot el poble la seva voluntat en favor d'aquest fill seu. — *Gihon* és la fontana que, com ha estat dit en la nota a 2 Sam. 5, 6, brollava al bell peu oriental de la muntanya on s'alçava la fortalesa de Sion i el palau reial, fontana coneguda avui amb el nom de *Umm ed-Daradj,* o també amb el de *fontana de la Verge.* Defora d'aquesta, una petita plaça oferia espai suficient per al desplegament de la cerimònia que havia de realitzar-se.

34. *L'ungiran.* El ritu de consagració reial mitjantçant l'efusió d'oli damunt la persona escollida per a semblant dignitat, probablement originari de l'Egipte, era ja conegut des molt de temps als països de Canaan, com en fan prova les lletres d'el-'Amarna i l'apòleg de Joatham (Jt. 9, 8 i seg.). A Israel aquesta unció simbolitzava la consagració del rei al servei de Iahuè, ensems que les gràcies que d'Ell rebria en l'exercici de les funcions anexes a la seva dignitat, i el segellava a més com a persona sagrada i inviolable.

35. *I s'asseurà damunt el meu tron, i regnarà...* Puix que l'acte de l'entronització havia

tron i regnarà en lloc meu; car a ell he encarregat d'ésser príncep damunt Israel i Judà. [36] I Banaias, fill de Joiada, respongué al rei, i digué: Amén! Així Iahuè ‘ratifiqui les paraules‘ del meu senyor, el rei. [37] Com Iahuè ha estat amb el meu senyor, el rei, així sigui amb Salomó, i magnifiqui el seu tron més que el tron del meu senyor, el rei David.

unció i intronització.

[38] Davallaren, doncs, el sacerdot Sadoc, i el profeta Nathan, i Banaias, fill de Joiada, i el Cerethí i el Felethí, i feren muntar Salomó damunt la mula del rei David, i el conduïren a Gihon. [39] I el sacerdot Sadoc prengué el corn de l'oli del tabernacle i ungí Salomó; i sonaren la trompeta, i tot el poble digué: Visca el rei Salomó! [40] Després tot el poble pujà al seu seguici, ( ) tot sonant flautes, i alegrant-se amb tan gran alegria, que la terra s'esberlava per llurs crits.

Adonias és informat de l'acte, i

[41] I Adonias i tots els convidats que eren

et ipse regnabit pro me: illique praecipiam ut sit dux super Israel, et super Iudam. [36] Et respondit Banaias filius Ioiadae, regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis. [37] Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David. [38] Descendit ergo Sadoc sacerdos, et Nathan propheta, et Banaias filius Ioiadae, et Cerethi, et Phelethi: et imposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gihon. [39] Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem: et cecinerunt buccina, et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon. [40] Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis, et laetantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum. [41] Audivit autem Adonias, et omnes, qui invitati fuerant

de seguir immediatament al de la unció, és palès que la intenció de David era no solament de designar Salomó com a futur successor seu, sinó de lliurar-li des d'aleshores les regnes de l'Estat. — *Príncep* solia ésser el vocable reservat per a designar el títol religiós del sobirà de la nació, a diferència de *rei* que era més aviat el seu títol profà o secular.

36. *Banaias,* com a comandant de les tropes que havien de vetllar per l'exacte acompliment de les prescripcions de David, és el qui ara contesta al rei en nom dels qui havien estat cridats a la seva presència. — ‘*Ratifiqui les paraules*‘. Traduïm segons G. (B.) i de Lagarde, en lloc de *així digui Iahuè, Déu del meu senyor, el rei,* de TM.

37. *Magnifiqui el seu tron més que el tron del meu senyor.* Diu Calmet: Un príncep, per gelós que sigui de la seva glòria i grandesa, tolera de bon grat que hom auguri encara més glòria i felicitat per al seu fill.

38. *El Cerethí i el Felethí* eren tribus filistees que s'havien establert en el Nègheb, al S. de Gaza, anteriorment a la gran invasió filistea. David, que probablement tingué ocasió de conèixer llur esperit aventurer i d'apreciar llurs aptituds bèl·liques durant el seu perllongat sojorn a Siceleg (vegeu 1 Sam, 27, 6; 30, 1 seg.), els associà al seu exèrcit, tot constituint-los en un cos independent, no tant, potser, de legió estrangera, com de «guàrdia suïssa» dins del seu palau i per a la seva protecció particular. — *Gihon.* Vegeu a la nota al verset 33.

39. *El corn de l'oli del tabernacle* que David havia dreçat per a l'arca del Mont Sion (2 Sam. 6, 17), per tal com la tenda o tabernacle fabricat al temps de Moisès en el desert es trobava encara a Gabaon (cf. 1 Par. 16, 39).

40. ( ). Hem omès amb G. la repetició *el poble* de TM. — *La terra s'esberlava per llurs crits* és una hipèrbole de gust oriental, semblant a la de 1 Sam. 14, 15: *i la terra tremolà.*

41-48. Adonias i els seus partidaris estaven encara a l'àpat enmig de llurs xales i gatzaab eo, iamque convivium finitum erat: sed et Ioab, audita voce tubae, ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? [42] Adhuc illo loquente, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, et bona nuncians. [43] Responditque Ionathas Adoniae: Nequaquam: Dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem: [44] misitque cum eo Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Ioiadae, et Cerethi, et Phelethi, et imposuerunt eum super mulam regis. [45] Unxeruntque eum Sadoc sacerdos, et Nathan propheta regem in Gihon: et ascenderunt inde laetantes, et insonuit civitas: haec est vox, quam audistis. [46] Sed et Salomon sedet super solium regni. [47] Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo: [48] et locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui de-

amb ell, i que acabaven de menjar, ho oïren; i Joab oí el so de la trompeta, i digué: ¿Per què una remor a la ciutat avalotada? [42] Encara ell parlava, i mira, Jonatàs fill del sacerdot Abiathar arribà. I Adonias que diu: Vina! que tu ets un brau minyó, i duràs [seguramen] bones noves. [43] I Jonatàs respongué, i digué a Adonias: Cert, nostre Senyor, el rei David, ha instituït rei Salomó. [44] I el rei ha enviat amb ell el sacerdot Sadoc, i el profeta Nathan, i Banaias, fill de Joiadà, i el Cerethí i el Felethí, i l'han fet muntar damunt la mula del rei. [45] I el Sacerdot Sadoc i el profeta Nathan l'han ungit rei a Gihon. I d'allí han pujat, tot alegrant-se fins a avalotar-se la ciutat. Aquesta és la remor que heu sentit. [46] I també Salomó s'ha assegut damunt el tron reial. [47] Així mateix els servents del rei han anat a felicitar nostre senyor, el rei David, dient: Glorifiqui el teu Déu el nom de Salomó més que el teu nom, i magnifiqui el seu tron més que el teu tron! I el rei es prosternà damunt el seu llit; [48] i el rei també així parlà: Beneït sigui Iahuè, Déu d'Israel que

res a la fontana de Rògel, que la unció de Salomó a l'altra fontana de Gihon i la seva entronització era ja un fet consumat. Gràcies a la prestesa amb la qual foren executades les ordres de David, els plans del profeta Nathan, si bé un xic arriscats, havien obtingut un èxit complet. Comunicada la nova a Adonias, no li roman ara més que l'alternativa de rebel·larse i promoure una guerra civil, o de sotmetre's, com farà sortosament.

Ho oïren, res, però, no podien veure; car, tot i essent només de 760 metres la distància que separa les dues fontanes Gihon i Rògel, els plecs de la vessant de la muntanya i les corbes del Cedró en aquest curt espai de terreny intercepten completament la vista de l'un a l'altre punt. — *Una remor de la ciutat.* Sanda i Landersdorfer substitueixen en aquesta frase el vocable כָּל־ al קוֹל de TM., i llegeixen *tota la ciutat.* Posat esment en la referència de l'última frase del verset 45, nosaltres creiem injustificada semblant correcció.

42. *Jonatàs* és el conegut missatger de 2 Sam. 15, 36 i 17, 17–21.

44. *Cerethí i Felethí.* Vegeu la nota al verset 38.

47. *Els servents del rei,* és a dir, les seves tropes. Vegeu la nota al verset 33. — *Glorifiqui...* és un compliment semblant al proferit per llur comandant Banias, al verset 37. — *I el rei es prosternà...* Assegut que estava damunt el seu llit, David es prosterna, fent una profunda inclinació, en resposta als auguris presentats i per tal de regraciar Iahuè, com en altre temps Jacob (Gn. 47, 31), amb les paraules del verset següent.

ha disposat avui que ‘ un de la meva semença ‘ segui damunt el meu tron, i veient-ho els meus ulls.

es sotmet.

[49] Aleshores tots els convidats d'Adonias s'espaordiren i s'alçaren, i se n'anaren cadascun pel seu camí. [50] I Adonias temé de Salomó, i s'alçà, i anà, i s'agafà als corns de l'altar. [51] I hom informà Salomó, dient: mira, s'ha agafat als corns de l'altar, dient: que el rei Salomó em juri avui que no farà morir el seu servent per l'espasa. [52] I Salomó digué: Si es condueix com un home de bé, no caurà en terra un cabell seu; però, si hom troba en ell malvestat, morirà. [53] I el rei Salomó envià que el fessin davallar de l'altar; i vingué i es prosternà davant el rei Salomó. I Salomó li digué: Vés-te'n a casa teva.

dit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis. [49] Territi sunt ergo, et surrexerunt omnes, qui invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam. [50] Adonias autem timens Salomonem, surrexit, et abiit, tenuitque cornu altaris. [51] Et nunciaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio. [52] Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus eius in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur. [53] Misit ergo rex Salomon, et eduxit eum ab altari: et ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

48. *‘Un de la meva semença‘*. + G.

49-51. Adonias, el qual si havia passat ja tan enllà en la seva conspiració era en gran part perquè en certa manera es creia encoratjat pel silenci de David, que ell segurament interpretava com un consentiment tàcit, tantost és informat dels esdeveniments ocorreguts pertocant el seu germà Salomó, deposa la seva actitud i, lluny de rebel·lar-se com en altre temps Absalom, comprèn que davant una decisió que en últim terme emanava de la voluntat de Déu, com ell mateix confessarà en 2, 15, no li resta més que sotmetre's. Ara que en previsió de les represàlies que l'amenacen com a cap de l'oposició, corre a cercar un asil prop l'altar del santuari.

50. *S'agafà als corns de l'altar*; no pas, segons és de suposar, el del santuari de Gabaon, sinó molt probablement el que David sembla haver erigit al mont Sion, després d'haver-hi col·locat l'arca de Iahuè. Vegeu 2 Sam. 6, 17. El dret d'asil, necessari quan l'Estat no tenia els mitjans suficients de punir els culpables i protegir els innocents, fou general entre els antics pobles civilitzats; la diferència, però, entre ells, consistia que, mentre a Egipte, Grècia i Roma concedien aquest dret a tota mena de criminals, a Israel no en fruien més que els qui havien comès un crim per ignorància o inadvertència. Vegeu Nom. 35, 9 i seg. Relativament al dret d'asil prop de l'altar, el codi de l'aliança (Ex. 21, 14) el nega expressament a l'homeier.

51. *Per l'espasa,* que era l'instrument emprat d'habitud per a l'execució dels culpables.

52-53. Salomó es nega a donar a Adonias el jurament demanat; tot exercint, però, un acte de clemència, li acorda un perdó condicionat, mentre el prega de retirar-se a casa seva, la qual cosa equivalia a dir-li de no presentar-se més al palau, talment com David digué també un dia a Absalom. Cf. 2 Sam. 14, 24, 28.

CAPÍTOL II

TESTAMENT I MORT DE DAVID — SALOMÓ CONSOLIDA EL SEU TRON

[1] Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, praecepitque Salomoni filio suo, dicens: [2] Ego ingredior viam universae terrae: confortare, et esto vir. [3] Et observa custodias Domini tui, ut ambules in viis eius, ut custodias ceremonias eius, et praecepta eius, et iudicia, et testimonia, sicut scriptum est in lege Moysi: ut intelligas universa quae facis, et quocumque te verteris: [4] ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filii tui

Quan els dies de David s' atansaren a la mort, comandà al seu fill Salomó, dient: [2] Jo me'n vaig camí de tota la terra; que siguis, doncs, coratjós, i que et comportis com un home; [3] i servaràs l' ordenament de Iahuè, el teu Déu, tot caminant per les seves vies, tot practicant els seus estatuts, els seus comanaments, i els seus decrets, i els seus testimonis, segons està escrit en la llei de Moisès, per tal de reeixir en tot el que puguis; [4] a fi que Iahuè acompleixi la seva paraula que em donà, dient: Si els teus fills

Després de fet el testamet religiós

1–12. David, proper a la mort, no vol eixir d' aquesta terra sense consignar abans al seu fill Salomó una mena de testament religiós i polític en el qual constin les seves últimes voluntats i desigs. Del sol relat del present text hom deduiria que l' acte revestí una forma estrictament privada entre ell i el seu fill. Dels capítols, però, 28 i 29 del llibre primer dels Paralipòmens es desprèn que l' acte en qüestió es desenrotllà en el propi palau amb un extraordinari esclat d' ostentació, desprès d' haver-hi estat convocada tota una assemblea dels prínceps de les tribus d' Israel, de tots els fills de David, dels seus intendents, dels seus servents i de tota la seva guàrdia. Veritat que cap esment no és fet allí del seu testament polític; en canvi, el relat del seu testament religiós, iniciat amb el record dels plans que ell havia concebut de bastir un temple a Iahuè, seguit de la consigna d' aquests plans al seu fill Salomó i de recomanacions espirituals a ell i a tota l' assemblea, i terminat amb un magnífic càntic a Iahuè, presenta un aspecte extraordinàriament dramàtic i assoleix un desplegament literari molt més considerable i solemne.

2. *Me'n vaig camí de tota la terra,* vol dir: sóc vell, el meu traspàs és imminent, i, tot i ésser rei, el meu terme és el mateix de tots els altres homes, la tomba. — *Que siguis coratjós,* no pas a consolar-te de la meva mort, sinó a mantenir-te ferm en les vies de Iahuè i a resistir a les seduccions del món i de les pròpies passions, *i que et comportis com un home,* conscient de la teva dignitat i de les obligacions que ella t' imposa per respecte a Déu i al seu poble.

3–4. La perfecta observança de la llei de Moisès (ací el Deuteronomi), especificada en el present text mitjançant sis expressions sinònimes, reportarà a Salomó una doble recompensa ja en aquest món: un èxit feliç en qualsevulla de les seves empreses i l' acompliment de la gran promesa d' un tron eternal que fou feta a David per boca del profeta Nathan (2 Sam.

paren esment en llur conducta per tal de caminar fidelment davant meu amb tot llur cor i amb tota llur ànima, ( ) ningú no et serà arrabassat de damunt el tron d'Israel.

i politic, [5] Endemés, tu saps el que m'ha fet Joab, fill de Sarvià, allò que féu als capitants dels exèrcits d'Israel, a Abner fill de Ner, i a Amasà fill de Jether, que els occí, ‘i vindicà‘ en pau la sang de la guerra, i posà sang ‘innocent‘ en el ‘meu‘ cinyell dels ‘meus‘ lloms i en el ‘meu‘ calçat dels ‘meus‘ peus. [6] Obraràs, doncs, segons la teva prudència, i no deixaràs davallar

vias suas, et ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo, et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel. [5] Tu quoque nosti quae fecerit mihi Ioab filius Sarviae, quae fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, et Amasae filio Iether: quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace, et posuit cruorem praelii in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, et in calceamento suo, quod erat in pedibus eius. [6] Facies ergo iuxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem eius pacifi-

7, 12–16); *ningú no li serà arrabassat de damunt el tron d'Israel,* sinó que damunt d'ell romandrà sempre un rei de la seva descendència. — ( ). Perquè és superflu, hem suprimit amb G. de Lag., Sir. i V. el vocable *dient,* de TM.

5–9. Dotat d'un profund sentit polític, David en el seu llit de mort fa examen dels esdeveniments més cabdals del seu regnat i, d'entre aquests, en recorda tres principalment, que reclamen una sanció: l'un per via de recompensa, i els altres dos per via de punició.

5. *El que m'ha fet Joab...* Joab es mantingué sempre addicte a David, i durant tot el seu regnat li prestà serveis inapreciables; ara, que contra aquest actiu en favor d'ell, pesava d'altra banda un passiu molt més considerable d'amenaces, d'insolències i fins de desobediències, sobretot la d'haver occit el seu fill Absalom contra la seva ordre terminant de reservar-lo incòlume. David, però, que no tenia fel al fetge ni mai no fou vindicatiu, ho dóna tot per oblidat, per no fer esment sinó dels seus dos crims d'homei abominables: l'un contra Abner (vegeu 2 Sam. 3, 20 i seg.), i l'altre contra Amasà (vegeu 2 Sam. 20, 8–10). Aquesta sang, excusable si fos estat vessada en temps de guerra, vessada traïdorament i injusta en plena pau per Joab, precisament quan aquell estava al servei del rei i era el generalíssim dels seus exèrcits, ocasionà a David gran deshonor; tort, que més endavant expressa ell metafòricament, dient que el dugué sempre al cinyell dels seus lloms i al calçat dels seus peus. Sang innocent que no cessava de clamar al cel una venjança que calia ésser satisfeta, altrament riscava de recaure damunt el seu cap, i amb ell en tota la seva família i en tota la nació, com fou el cas de la sang vessada injustament contra els gabaonites (vegeu 2 Sam. 21, 1 i seg.). — *‘I vindicà‘.* Així G. de Lag., que llegí וַיִּקֹּם en lloc de וַיָּשֶׂם *i posà,* de TM. — *‘Innocent‘.* També aquí aquesta lliçó de G. de Lag. i Sir. és preferible a la repetició de l'expressió *de la guerra,* de TM. — *En el ‘meu‘ cinyell...* Item els sufixos de 1ª persona amb relació a David, tal com llegí G. de Lag, representen molt versemblantment un original més correcte que el de l'actual TM. amb els sufixos de 3ª persona amb relació a Joab.

6. *Obraràs, doncs, segons la teva prudència...* Després del que t'acabo d'exposar, ve a dir David a Salomó, tu ja has comprès que justícia ha d'ésser feta respecte de Joab; durant tot el meu regnat jo em vaig veure moralment impedit d'aplicar-la-hi, en raó dels grans serveis que ell m'havia sempre prestat i del seu poderós ascendent i prestigi damunt tot l'exèrcit. Ara, tu, segons el teu seny i prudència, molt serà que no trobis una avinentesa per tal de fer-li expiar degudament els seus dos homeis, i impedir així l'escàndol que es produiria en tota

ce ad inferos. [7] Sed et filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalom fratris tui. [8] Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, et iuravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: [9] tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias quae facies ei, deducesque canos eius cum sanguine ad inferos.

[10] Dormivit igitur David cum patribus suis, et sepultus

en pau al xeol la seva canície. [7] Però usaràs de benvolença envers els fills de Berzel·lai, el galaadita, i seran entre els qui mengen a la teva taula; car així vingueren al meu encontre quan jo fugia de la faç del teu germà Absalom. [8] I, mira, vora teu està Semeí, fill de Gerà, el benjamita de Bahurim. Ell em maleí amb una maledicció atroç el dia que jo anava cap a Mahanàim; però ell davallà al meu encontre al Jordà, i jo li vaig jurar per Iahuè, dient: No et faré morir per l’ espasa. [9] ‘Tu, però, no el perdonis! Puix que ets home prudent, tu sabràs el que cal fer amb ell, per tal de fer davallar ensagnada al xeol la seva canície.

[10] I David s’ adormí amb els seus pares, i fou David mor.

la nació si aquest criminal moria tranquil·lament en el seu llit. — *La seva canície.* Joab comptava aleshores uns setanta anys, com el seu oncle David.

7. *Berzel·lai.* Aquest és, com hom recordarà, aquell simpàtic ancià de vuitanta anys, de nacionalitat aramea, que eixí a l’encontre de David fugitiu i que amb gran generositat li prestà tota mena de serveis tot el temps que el rei es trobà en el destret i romangué retingut a Mahanàim. Vegeu 2 Sam. 17, 27 i 19, 32 seg. David que no vol deixar-se vèncer en generositat, si bé havia ja correspost a Berzel·lai tot beneficiant el seu fill Chamaan amb el privilegi d’ésser el seu comensal i llegant-li, molt probablement, un dels seus immobles (vegeu nota a 2 Sam. 19, 39), recomana ara al seu fill Salomó de continuar atorgant als fills de Berzel·lai el susdit privilegi.

8–9. *Semeí... ell em maleí..,* Vegeu 2 Sam. 16, 5–13. — *Jo li vaig jurar...* Vegeu 2 Sam. 19, 16–23. — *‘Tu‘.* Llegim com G. de Lag. en lloc de *ara,* de TM. — *No el perdonis!* Segons les idees d’aquells temps una maledicció contra una persona era capaç de produir el seu efecte malèvol fins i tot en la seva descendència, tant que vivia el qui l’havia proferida. David soportà per esperit de penitència les malediccions de Semeí i, mentre visqué, deixà a la Providència llurs possibles conseqüències, i mantingué respecte d’ell el jurament que li havia fet de no fer-lo matar. Si en els últims moments encarrega a Salomó de no deixar passar per alt la punició que mereix el crim de Semeí, no és pas impulsat per cap mena de ressentiment contra ell, sinó per tal d’evitar el possible influx d’aquelles malediccions sobre la pròpia descendència i satisfer ensems l’escàndol que en el poble ocasionaren. — *Per tal de fer devallar ensagnada.* L’abast d’aquesta frase, de primer antuvi bon xic cruel, cal mesurar-lo segons la conducta servada per Salomó (verset 36 i seg.), arribat el moment d’executar les recomanacions del seu pare David.

10. *I David s’adormí amb els seus pares,* i com diu 1 Par. 29, 28, *morí en una benaurada vellesa, sadoll de dies, de riquesa i de glòria.* Amb la mort de David desapareix d’aquest món per anar a reposar tot seguit amb els seus pares, al xeol, però amb l’esperança de formar part del seguici que mil anys més tard acompanyarà Jesús triomfant a la glòria, una de les

sepultat a la ciutat de David. [11] I el temps que

est in civitate David. [11] Dies autem, quibus regnavit Da-

figures més remarcables i simpàtiques de l'Antic Testament, degut al seu nombre de qualitats extraordinàries que l'embelleixen. Tot just *minyó* atreu ja pel seu bell exterior, per la seva valentia, pel seu talent musical. *Jovencell,* és un model d'amistat, de dolçor en el tracte, i es fa famós per les seves proeses. *Exiliat,* es captiva les simpaties de quantitat d'herois i d'una multitud de gent inquieta, la qual educa, ensinistra i converteix en braus soldats; nacionals i estrangers posen en ell llur confiança, i tot el poble, primer Judà i pocs anys més tard Israel, li lliuren la corona del reialme teocràtic. *Rei,* lluny de fer-se témer per cap acte de despotisme, conquereix els cors dels seus súbdits per la justícia, clemència i moderació del seu govern; estableix una nova capital, crea un ministeri per a l'administració de cada un dels organismes de la nació i es forma un fort exèrcit. *Guerrer,* admira per la seva intrepidesa i la seva tenacitat a perseguir els enemics del poble de Iahuè, i el seu reialme ateny l'extensió promesa per Déu a la raça d'Abraham i de Jacob, des del torrent d'Egipte fins a l'Eufrat. *Pecador,* és un exemplar perfet d'expiació i de penitència. *Pare de família,* es mostra, potser, no prou enèrgic envers els seus; però, ¿no fou això efecte del seu cor mansuet i de la convicció de la pròpia feblesa? *Psalmista* i *poeta,* amb accents colpidors i sublims invoca, prega, es condol, regracia, impreca, adoctrina, excel·leix més que cap altre a cantar els triomfs i glòries de Iahuè, i profèticament albira ja els misteris de l'Encarnació, Passió i Glorificació del Messias. *Religiós,* una sola idea el predomina: Iahuè. Llevat d'un moment d'ofuscació, David no visqué més que per Iahuè: per Iahuè combat els enemics del seu poble; per Iahuè funda Sion, la nova capital; pel prestigi de la nació de Iahuè davant els monarques estrangers, augmenta el seu harem; per Iahuè trasllada a Sion la seva arca santa; pel culte de Iahuè institueix tota una jerarquia de ministres i cantors; pel futur temple de Iahuè agombola una quantitat fabulosa de riqueses. *Tipus del Messias,* com Ell neix a Betlem, com Ell és perseguit, injuriat i perdona els qui l'odien, com Ell és traït, com Ell venç els enemics, com Ell és sacerdot, rei i profeta, i com Ell regna a Sion, típica capital del futur reialme messiànic. I, finalment, per no resumir més que en una frase de l'Esperit Sant el panegíric d'aquesta personalitat incomparable, David fou *l'home segons el cor de Déu, que acomplí totes le seves voluntats* (1 Sam. 13, 14; Act. 13, 22). Amb raó el fill de Sirach (Eccli. 47, 2-13) li ha consagrat un epitafi gloriós que perdurarà eternament, i l'Església de Jesucrist l'ha allistat entre els seus sants, tot fixant la seva festa el 29 de desembre i dins l'octava de Nadal.

I fou sepultat a la ciutat de David, és a dir, no a Betlem on hi havia la tomba sepulcral de la seva família (cf. 2 Sam. 2, 32), sinó a l'antiga Jerusalem (vegeu a la nota a 2 Sam. 5, 6), al lloc de la fortalesa de Sion que ell havia conquerit i que des d'aleshores prengué el nom de *ciutat de David,* com abans havia estat coneguda amb el nom de tal o tal altre príncep jebuseu. El seu sepulcre, conegut encara en aquest lloc al temps de Nehemias (3, 16), d'Herodes, que hi bastí un monument expiatori (Josep Flavi, *Antic.* XVI, 7, 1) i de St. Pere (Act. 2, 29), fou perdut de vista amb la destrucció de Jerusalem per Titus. Quan la seva memòria apareix de nou a Jerusalem, potser ja al segle VII-VIII, però, més clarament a partir del segle X-XI (vegeu Baldi, *Enchir. loc. sanct.,* 748, 756, etc.), no és ja en el seu veritable lloc de l'antiga ciutat de David, sinó damunt el tossal on s'aixecà el santuari del Cenacle, al costat sud-occidental de l'actual ciutat. Aquest trasllat de la memòria del sepulcre de David té la seva explicació, primerament en el traspàs de la denominació geogràfica *Sion,*

vid super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit septem annis: in Ierusalem, triginta tribus.
[12] Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis.
[13] Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quae dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus. [14] Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille: [15] Tu, inquit,

David regnà damunt Israel fou quaranta anys: a Hebron regnà set anys, i a Jerusalem trenta tres anys. [12] I Salomó segué damunt el tron de David, i el seu reialme fou molt consolidat.

Adonias, per mediació de Bethsàbee,

[13] I Adonias, fill de Haggith, vingué a Bethsàbee, mare de Salomó. I ella preguntà: ¿És pau la teva vinguda? I ell respongué: Pau. [14] Després digué: Voldria parlar-te. I ella contestà: Parla! [15] Aleshores ell digué: Tu saps com

que, esdevinguda sinònima de *Jerusalem,* havia acompanyat aquesta en el seu desenvolupament vers els puigs del costat occidental (cf. nota a 2 Sam. 5, 7), i terminà per concretarse, segles més tard, damunt el puig sud-occidental des que el bisbe Joan (386-417) hi erigí la basílica del Cenacle, amb el títol de *Santa Sion;* i en segon lloc, amb motiu d'ésser precisament aquí, on St. Pere pronuncià el seu discurs en el qual féu esment del sepulcre en qüestió. Convertit que fou en mesquita des de l'any 1524 el santuari del Cenacle, els musulmans hi aixecaren un cenotafi, dit del profeta David, tingut pels jueus en gran veneració. — Recerques arqueològiques, empreses per Weill l'hivern de 1913-1914 sobre el lloc de la Jerusalem primitiva no donaren altre resultat cert, relativament al sepulcre de David, que el d'haver trobat alguns elements de l'antiga necròpoli reial.

11. *Quaranta anys,* els quals corresponen a l'època 1010-971 (segons Landersdorfer), o 1013-973 (segons Sanda), abans de Crist.

12. *I Salomó segué...* De fet, Salomó havia ja començat a regnar en vida de David, com es dedueix de 1, 46 i seg. Hi ha motiu de creure que no fou sinó un curt espai de temps, car quan ell fou ungit rei, David estava ja a les acaballes. Mort David, Salomó pren ara plena possessió del seu reialme.

13–25. ¿Fou tanmateix tan absoluta, com en part hi hauria motius de creure, la submissió d'Adonias (1, 53) al seu germà Salomó? Es molt probable que de moment sí, fou absoluta i fins i tot sincera; però, ¿qui ens assegura que aquesta seva resolució, cas d'haver existit, perdurà una llarga temporada, i que la decisió que ara pren de demanar la mà d'Abisag obeeix a un veritable amor envers ella, i no pas a nous impulsos de la seva ambició pel tron? El seu partit no desarmaria completament, i arran de la mort de David, noves intrigues sornegueres es maquinarien al voltant d'ell a instigació més o menys directa d'Abiathar i de Joab. La conducta de Salomó respecte d'aquests dos personatges immediatament després de l'execució d'Adonias permet, i quasi obliga, a suposar-ho.

13. *Vingué a Bethsàbee.* Adonias que havia estat privat de viure al palau (1, 53) i que cap relació no mantenia amb el seu antic rival Salomó, no s'atreveix a presentar-li la seva demanda directament. A aquest fi es val de la influència poderosa que sobre el rei tenia Bethsàbee, la seva mare. Aquesta, però, que havia exercit un paper preponderant en el desbaratament dels plans d'Adonias per a l'adquisició del tron, es malfia de moment d'una visita tan insospitada; d'aquí que en veure-se'l al seu davant, desitgi informar-se primer que tot si la seva visita és o no pacífica.

15–17. Adonias ha preparat hàbilment el seu discurs. Tu ja saps, ve a dir a Bethsàbee, que, si avui jo no sóc rei, no és pas perquè el reialme no m'hagués pertocat per dret de el reialme em pertocava, i com tot Israel havia girat la seva faç envers mi per a regnar; però el reialme es girà i anà a raure al meu germà, car li era destinat de la part de Iahuè. [16] Ara, doncs, una demanda demano jo de tu; no me la refusis! I ella li digué: Parla! [17] Aleshores ell digué: Digues, et prec, al rei Salomó —certament ell no t'ho refusarà— que em doni per muller Abisag, la sunamita. [18] I Bethsàbee li digué: Bé, parlaré per tu al rei.

demana a Salomó la mà d'Abisag ;

[19] I Bethsàbee vingué al rei Salomó per parlar-li d'Adonias. I el rei s'alçà per anar al seu encontre, i es prosternà davant d'ella. Després s'assegué damunt el seu tron, i ‘ fou posat ‘ un setial per a la mare del rei, la qual s'assegué a la seva dreta. [20] Aleshores ella digué: Voldria jo demanar-te una petita demanda, no me la refusis. I el rei li digué: Demana, mare meva; que no t'ho refusaré. [21] I ella digué: Abisag, la sunamita, sigui donada per muller al teu germà Adonias. [22] Aleshores el rei Salomó que respon, i diu a la seva mare: I ¿per què demanes tu Abisag la sunamita, per a Adonias? Demana per a ell el reialme, puix que és ell el meu germà més gran; per a ell, i per a Abiathar el sacer-

nosti, quia meum erat regnum, et me praeposuerat omnis Israel sibi in regem: sed translatum est regnum, et factum est fratris mei: a Domino enim constitutum est ei. [16] Nunc ergo petitionem unam precor ad te; ne confundas faciem meam. Quae dixit ad eum: Loquere. [17] Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. [18] Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro te regi. [19] Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: et surrexit rex in occursum eius, adoravitque eam, et sedit super thronum suum: positusque est thronus matri regis, quae sedit ad dexteram eius. [20] Dixitque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim fas est ut avertam faciem tuam. [21] Quae ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniae fratri tuo uxor. [22] Responditque rex Salomon, et dixit matri suae: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniae? postula ei et regnum: ipse est enim frater meus maior me, et habet Abiathar sacerdotem, et Ioab

naixença, perquè no hagués tingut en favor meu el vot de tot el poble; però, Déu ha disposat les coses altrament, i jo m'hi he conformat. No és, doncs, el reialme que pretenc, sinó quelcom de molt insignificant en comparació seva: la mà d'Abisag.

18. *Bé, parlaré per tu al rei.* Bethsàbee res no malicià en la petició presentada per Adonias, ans, sorpresa per l'humil aparença de la petició, que ella mateixa qualificarà de *petita* al verset 20, i afalagada per aquesta prova de confiança, es presta de bon grat a fer de mitjancera prop del rei.

19. Salomó rep en audiència Bethsabée amb tota la deferència, amor i cortesia que mereix una mare, i una mare encara a la qual devia ell en gran part la corona. A més, a Orient la reina mare, com també la mare d'un xeic entre els beduïns, ha estat sempre tinguda en gran honor i consideració. — *‘Fou posat‘*. Així amb G. i Sir. en lloc de *posà,* de TM.

22. *Demana per a ell el reialme.* Salomó, més astut que la seva mare, i a l'aguait de certes intrigues que probablement havien ja començat a remoure's (vegeu nota als versets 13–25), comprèn tot seguit el possible abast de la petició d'Adonias. Abisag, tot i no haver estat, absolutament parlant, esposa de David, formava part del seu harem, que, segons llei d'aquell temps, passava a possessió del rei successor. Per això el fet d'Abner (2 Sam. 3, 7 i seg.)

filium Sarviae. [23] Iuravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Haec faciat mihi Deus, et haec addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. [24] Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, et collocavit me super solium David patris mei, et qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. [23] Misitque rex Solomon per manum Banaiae filii Ioiadae, qui interfecit eum, et mortuus est.

[26] Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Ana-

dot, i per a Joab, fill de Sarvià. [23] I el rei Salomó jurà per Iahuè, dient: Així em faci Déu, i així m'afegeixi, si Adonias no ha parlat aquesta paraula contra la seva ànima. [24] I ara, com viu Iahuè, que m'ha consolidat i m'ha fet seure damunt el tron de David, el meu pare, i que m'ha fundat un casal, com havia promès, cert, Adonias avui serà mort. [25] I el rei Salomó envià Banaias, fill de Joiadà, el qual el colpí, i morí.

i és condemnat a mort.

[26] I a Abiathar, el sacerdot, el rei digué:

Abiathar és destituit i exiliat.

i el d'Absalom (2 Sam. 16, 22) han demostrat a bastament com la possessió total o parcial del harem implicava l'intent o possessió del reialme. D'aquí la fúria de Salomó, el qual interpretà la petició d'Adonias com un nou intent de sublevació contra el seu tron.

23–24. Salomó hagué de beneir la Providència que li proporcionà un motiu suficientment justificatiu per a desfer-se per sempre d'una incessant amenaça a la seva corona. D'aquí que sense demora llança ara amb un doble jurament la sentència capital contra Adonias. *Així em faci Déu...* és una fórmula de jurament que hom no troba més que en aquests llibres dels Reis i en els de Ruth i Samuel. Potser hom l'acompanyava amb un gest significatiu de destrucció. — *M'ha fundat un casal,* fa referència a la promesa feta a David en 2 Sam. 7, 11 i seg.

Cert, Adonias avui serà mort. Calmet es pregunta si Salomó no ha obrat amb excessiva precipitació en la seva sentència de mort contra Adonias; si Adonias era veritablement un reu convençut del crim de lesa majestat; si hom no hauria hagut de procedir respecte d'ell segons les regles ordinàries de la justícia; si estava ell cert que Adonias demanava Abisag amb la intenció de revoltar-se i d'apoderar-se del reialme; si Salomó no tenia a mà altres mitjans per a cohibir les pretensions d'Adonias, sense lliurar-lo a la mort; i respon: un príncep en els seus jutjaments no pot pas seguir sempre les regles de la més perfecta moral; la política i el bé de l'Estat obliguen sovint a obrar en oposició als consells de l'Evangeli. Era cosa evident que Adonias pretenia d'ésser rei. Abans havia ja intentat apoderar-se del tron contra la voluntat de David i en perjudici de Salomó, al qual ell sabia que havia estat promès. La petició que feia de la mà d'Abisag tenia totes les aparences d'una conseqüència de les seves anteriors aspiracions; i encara que, rigorosament parlant, podia admetre's com a cosa possible que Adonias no abrigava ara semblants intencions ni veia totes les conseqüències de la seva demanda, Salomó no estava obligat a inquirir-ho, ni a interpretar el fet en favor del seu germà. Bastava que el fet en si fos una acció criminal i de greu conseqüència per a l'Estat. Hom no judica pas els criminals per llurs intencions sinó per llurs accions.

25. *Banaias* era el comandant dels Cerethí, les tropes de guàrdia del palau. Vegeu en 2 Sam. 8, 18. — *El colpí,* probablement a casa seva mateix.

26–27. Abiathar no constava en la llista dels punibles que David, abans de morir, lliurà a Salomó. Si aquest ara, tot seguit després de l'execució d'Adonias, li fa la llei, haurà estat molt probablement perquè devia haver-se trobat implicat en els suposats nous intents de conspiració del susdit Adonias.

26. *Abiathar, el sacerdot,* era descendent d'Aaron per la branca d'Ithamar, i funcionava

Ves-te 'n a Anathot, a les teves terres, car ets digne de mort; però avui no et faré morir, car has portat ' l'efod ' d'Adonai Iahuè davant del meu pare David, i car has sofert en totes les sofrences del meu pare. [27] Així, Salomó retirà Abiathar d'ésser sacerdot de Iahuè, per tal d'acomplir la paraula de Iahuè que Ell parlà pertocant la casa de Helí, a Siló.

Joab es refugia en el santuari;

[28] I la nova pervingué a Joab —cert Joab s'havia decantat devers Adonias, i devers 'Salomó' no s'havia decantat— i Joab es refugià a la tenda de Iahuè, i s'aferrà als corns de l'altar. [29] I hom assabentà el rei Salomó que Joab s'havia refugiat a la tenda de Iahuè, i mira, vora l'altar. I Salomó envià Banaias, fill de Joiadà dient: Vés, colpeix-lo! [30] I Banaias vingué a la tenda de Iahuè,

però, debades;

i li digué: Això diu el rei: Surt! Però ell respongué: No, sinó que moriré ací. I Banaias tornà al rei la resposta dient: Així ha parlat Joab, i així ha respost. [31] I el rei li digué: Fes com

thoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, et sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus. [27] Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

[28] Venit autem nuncius ad Ioab, quod Ioab declinasset post Adoniam, et post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, et apprehendit cornu altaris. [29] Nunciatumque est regi Salomoni quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, et esset iuxta altare: misitque Salomon Banaiam filium Ioiadae, dicens: Vade, interfice eum. [30] Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, et dixit ei: Haec dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renunciavit Banaias regi sermonem, dicens: Haec locutus est Ioab, et haec respondit mihi. [31] Dixitque ei rex: Fac sicut

com a pontífex suprem conjuntament amb Sadoc, descendent també d'Aaron; però per la branca d'Eleazar. — *Anathoth* era una de les ciutats levítiques d'Israel, que conserva encara el seu nom en l'actual llogarret de 'Anâtâ, a uns 5 kms. al NNE. de Jerusalem. El seu antic emplaçament es trobava a Râs el-Kharrûbe, que és el tell situat a poca distància al SSO. del lloc esmentat. — *A les teves terres,* o, com diu G. de Lag., *a casa teva.* — *'Efod',* en lloc d'*arca,* de TM., és una correcció crítica basada principalment en el que es diu en 1 Sam. 23, 6, 9; 30, 7. — *Car has sofert...* Vegeu 1 Sam. 22, 20-23.

27. *Per tal d'acomplir,* és a dir, així fou acomplerta, *la paraula de Iahuè...* Vegeu 1 Sam. 2, 27 i seg., d'una manera especial la nota al verset 33.

28. *I la nova* de les represàlies que Salomó acabava d'usar contra Adonias i Abiathar. — *Cert Joab...* és un parèntesi destinat a justificar els temors de Joab. És en gran part per aquesta raó, que hem preferit la lliçó *'Salomó',* de G. de Lag., Sir., V. i d'altres versions encara, a *Absalom,* de TM. — *A la tenda de Iahuè,* que David havia erigit en el Mont Sion. Cf. 8, 4. — *I s'aferrà als corns de l'altar* amb l'esperança, tal vegada, d'obtenir de Salomó la mateixa gràcia que anteriorment (1, 53) havia estat acordada a Adonias; altrament, era debades que, en la seva qualitat d'homeier convicte, intentés fer ús del dret d'asil. Vegeu nota a 1, 50.

30. *I Banaias vingué...* En vista de l'actitud de Joab de no voler abandonar el lloc sagrat, Banaias vacil·la d'executar l'ordre del rei per temor de cometre una profanació, i es permet d'anar a consultar-lo sobre el que cal fer en semblant situació.

31. *Fes com ell ha dit,* i que mori vora l'altar on s'ha refugiat. Salomó, menys escrupolós que Banaias, es manté ferm en la seva decisió; ara, que difícilment hom podrà excu-

locutus est: et interfice eum, et sepeli, et amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est a Ioab, a me, et a domo patris mei. [32] Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: et occidit eos gladio, patre meo David ignorante, Abner filium Ner principem militiae Israel, et Amasam filium Iether principem exercitus Iuda: [33] et revertetur sanguis illorum in caput Ioab, et in caput seminis eius in sempiternum. David autem et semini eius, et domui, et throno illius sit pax usque in aeternum a Domino. [34] Ascendit itaque Banaias filius Ioiadae, et aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto.

[35] Et constituit rex Banaiam filium Ioiadae pro eo super

ell ha dit; colpeix-lo, doncs, i enterra'l. Així descartaràs de damunt meu i de damunt la família del meu pare la sang innocent que Joab escampà. [32] I Iahuè farà recaure damunt el seu cap la seva sang, ell que, sense saber-ho el meu pare David, colpí dos homes més justos i més bons que no pas ell, i els occí amb l'espasa: Abner, fill de Ner, capità de l'exèrcit d'Israel, i Amasà, fill de Jether, capità de l'exèrcit de Judà. [33] Recaigui, doncs, llur sang damunt el cap de Joab i damunt el cap de la seva semença per sempre; i que per a David i per a la seva semença, i per a la seva casa i per al seu tron sigui pau per sempre de la part de Iahuè. [34] I Banaias, fill de Joiadà, pujà i el colpí, i el matà. I fou enterrat a casa seva, a l'estepa.

[35] I el rei posà Banaias, fill de Joiadà, en

car fou allí executat.

sar-lo d'haver-se fet reu d'una mena de sacrilegi, per tal com, si bé Salomó es podia permetre de condemnar a mort Joab, culpable de dos homeis (cf. versets 5 i 32) tot i haver-se ell refugiat prop de l'altar, acte reservat solament als homeiers involuntaris (Ex. 21, 14), en canvi mai no era lícit d'occir-lo dins del lloc sagrat, segons que és expressat ben clarament en el lloc suara citat d'Ex. 21, 14. (Garòfalo). — *La sang innocent que Joab escampà.* Aquesta sang innocent és la d'Abner i d'Amasà, com s'exposa al verset següent.

32. *Iahuè farà recaure damunt el seu cap...* Ell, Joab, serà l'únic responsable d'aquesta pena de mort que li ha estat aplicada, en el cas que la seva sang clamés venjanca, per tal com es féu reu d'un doble homei: el d'Abner (vegeu 2 Sam. 3, 26 i seg.), i el d'Amasà (vegeu 2 Sam. 20, 8 i seg.).

33. *Recaigui...* És en el fons la mateixa maledicció proferida ja per David en 2 Sam. 3, 29. — *I que per a David...* Aquesta benedicció en avantatge propi, la qual solia seguir sovint a la maledicció llançada contra un enemic, era en el present cas tant més oportuna, com sia que el crim de Joab podia haver afectat David i els seus descendents.

34. *I el matà.* Desastrosa i miserable fi d'un dels més braus guerrers i generals d'Israel, braç dret de David, al qual romangué sempre incondicionalment fidel, i per això, sobretot, digna d'ésser compadida, si ensems no hagués estat un home tan ambiciós, cruel i sanguinari; les seves despulles, però, no foren privades de sepultura, com hom solia fer amb els grans criminals. Així, *fou enterrat a casa seva,* això és, en un lloc de la seva hisenda, probablement en el sepulcre de família on havia estat també enterrat el seu germà Asael (vegeu 2 Sam. 2, 32), el qual lloc, puix que l'autor sagrat diu que era *a l'estepa,* havia de trobar-se necessàriament a l'orient de Betlem, a la contrada que esguarda devers el desert de Judà.

35. *I el rei posà,* o, més aviat, com diu Calmet, confirmà *el sacerdot Sadoc,* i el mantingué en la seva dignitat de pontífex suprem, que posseïa ja des dels temps de Saül. Vegeu

Semei és internat, i,

lloc seu sobre l'exèrcit; i el rei posà el sacerdot Sadoc en lloc d'Abiathar.

[36] Després envià el rei i cridà Semeí, i li digué: Basteix-te una casa a Jerusalem, i sojornahi, i no en surtis envers cap lloc. [37] Car això s'esdevindrà: el dia que surtis i travessis el torrent Cedron, sabent sàpigues que moriràs; la teva sang serà damunt el teu cap. [38] I Semeí respongué al rei: Està bé la proposició; tal com ha parlat el meu senyor, el rei, així farà el teu servent. I Semeí sojornà molt temps a Jerusalem. [39] I s'esdevingué, al cap de tres anys, que dos servents de Semeí s'enfugiren vora d'Achís, fill

exercitum, et Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

[39] Misit quoque rex, et vocavit Semei, dixitque ei: Ædifica tibi domum in Ierusalem, et habita ibi: et non egredieris inde huc atque illuc. [37] Quacumque autem die egressus fueris, et transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum. [38] Dixitque Semei regi: Bonus sermo. sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Ierusalem diebus multis. [29] Factum est autem post annos tres ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem

nota a 2 Sam. 8, 17. Així, aquesta dignitat passa novament a ésser un dret exclusiu dels fills d'Aaron per la branca d'Eleazar, dret que conservaran fins més enllà de la captivitat de Babilònia.

36–46. Executats ja Adonias i Joab, i relegat Abiathar a la seva hisenda d'Anathoth, no romania més que Semeí que pogués inspirar encara una certa aprehensió a Salomó. Home benestant, tingut en una certa consideració entre els elements de la pròpia tribu de Benjamín i, per això, capaç fins un cert punt de pertorbar tal volta la pau del reialme; implicat també molt probablement en la conspiració d'Adonias; el possible efecte de les malediccions gosadament llançades un dia contra David (vegeu nota als versets 8–9); la recomanació feta per aquest rei abans de morir de fer davallar ensagnada al xeol la seva canície; totes aquestes raons estimulaven Salomó a treure's Semeí del seu davant. D'altra banda, però, com que no volia trair obertament la seva consciència, la qual es sentia més o menys cohibida pel jurament que el seu pare havia fet a Semeí de perdonar-li la vida, la seva habilitat trobà aviat l'expedient de posar un parany a Semeí, en el qual una vegada pres, pogués ésser condemnat, no pas per tal d'expiar un passat ja perdonat, sinó pel nou crim d'haver transgredit una ordre que ell mateix havia jurat de servar. Vegeu Desnoyers (*Hist. du Peupl. Hébr.* III, pàg. 10 i 11).

36–37. *Basteix-te una casa...* Condemnat a reclusió perpètua dins els límits de la ciutat de Jerusalem, Semeí és invitat a bastir-s'hi una habitació, per tal com no li serà ja possible de tornar a la seva casa i hisenda de Bahurim, situada just a la vessant oriental del Mont Olivet, a Râs et-Tmîm (vegeu a la nota a 2 Sam. 3, 14–16), i a poca distància del torrent Cedró (vegeu a la nota a 2 Sam. 15, 23). Per això entre els límits del seu internament és aquest torrent esmentat d'una manera especial, car la seva proximitat de Bahurim exposava Semeí a infringir per aquest cantó, més que per cap altre, la restricció imposada. — *La teva sang serà damunt el teu cap,* vol dir: tu seràs la causa i el responsable de la teva perdició. Després d'aquesta clàusula el G. afegeix: *I aquell dia el rei el féu jurar,* frase que prepara el que es dirà més endevant, en el verset 42ª; però, que, en cas d'ésser original, hauria escaigut millor després del verset 38ª.

39. *Achís, fill de Maachà, rei de Geth.* Segons 1 Sam. 27, 2, el rei, o sàtrapa, de Geth, prop del qual David cercà un asil per alliberar-se de les persecucions de Saül, era conegut

Geth: nunciatumque est Semei quod servi eius issent in Geth. [40] Et surrexit Semei, et stravit asinum suum: ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, et adduxit eos de Geth. [41] Nunciatum est autem Salomoni quod isset Semei in Geth de Ierusalem, et rediiset. [42] Et mittens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, et praedixi tibi: Quacumque die egressus, ieris huc et illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audivi. [43] Quare ergo non custodisti iusiurandum Domini, et praeceptum quod praeceperam tibi? [44] Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum,cuius tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum. [45] Et rex Salomon benedictus, et thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum. [46] Iussit itaque rex Banaiae filio Ioiadae: qui egressus, percussit eum, et mortuus est.

de Maachà, rei de Geth. I hom informà Semeí, dient: Mira, els teus servents son a Geth. [40] Aleshores Semeí que s'alça, sella el seu ase, i se'n va a Geth, prop d'Achís per cercar els seus dos servents. I Semeí anà i reconduí de Geth els seus dos servents. [41] I fou referit a Salomó que Semeí havia anat de Jerusalem a Geth, i havia tornat. [42] I envià el rei, i cridà Semeí, i li digué: ¿No vaig jo adjurar-te per Iahuè, i no vaig advertir-te, dient: El dia que surtis per anar a algun lloc, has de saber que moriràs? I tu em digueres: Està bé la proposició; he comprès. [43] ¿Per què, doncs, no has servat el jurament de Iahuè i el comanament que jo t'havia comandat? [44] El rei digué encara a Semeí: Tu saps tot el mal que conscientment feres al meu pare David. Iahuè, doncs, faci recaure damunt el teu cap la teva malvestat; [45] i sigui beneït el rei Salomó, i el tron de David sigui afermat per sempre davant Iahuè. [46] I el rei donà ordre a Banaias, fill de Joiadà, el qual eixí, i el colpí, i morí. I el reialme fou consolidat en la mà de Salomó.

per culpa seva,

condemnat a mort.

també amb el nom d'*Achís,* si bé allí és dit: fill de *Maoch*; substantiu que hom no pot definir amb certesa si és diferent de *Maachà* o senzillament una seva forma secundària. Cas d'ésser l'un i l'altre Achís un idèntic personatge, resultaria que el seu govern a Geth s'havia perllongat, si més no, una cinquantena d'anys. — *Geth.* Per aquesta ciutat, avui encara no identificada amb certesa, del territori filisteu, vegeu la nota a Jos. 13, 3.

40. *Semeí anà,* vol dir, se'n tornà cap a Jerusalem. — *Reconduí de Geth els seus dos servents.* Achís lliurà a Semeí els seus dos esclaus evadits, car, no essent súbdit israelita, no estava obligat al compliment de la llei de Dt. 23, 16 que ho prohibia.

42. *No vaig adjurar-te per Iahuè...* Vegeu la nota al verset 37 la clàusula que es llegeix en el G. — *I tu em digueres...* Vegeu verset 38.

46. *I el rei donà ordre...* «No hi ha dubte que la manera com Salomò es comporta sorprèn la nostra psicologia; però té la seva explicació per la idea d'aquell temps de la necessitat d'una retribució terrenal tant per a l'home de bé com per al facciós; en el fons d'aquesta idea hi ha un sentiment molt viu de la justícia absoluta». Desnoyers (*op. l.* III, pàg 11, n. 2).

CAPÍTOL III

SALOMÓ VA A GABAON I OBTÉ EL DO DE SAVIESA

Salomó esdevé gendre del Faraó;

I Salomó s'emparentà amb el Faraó, rei d'Egipte,

[1] Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis,

1. *I Salomó s'emparentà amb el Faraó*... Aconseguida a l'interior una completa pau, i Salomó establert ja sòlidament en el seu tron, l'autor sagrat inicia ara el relat dels fets més cabdals del seu regnat amb aquest acte de la seva diplomàcia a l'exterior, que el fa esdevenir no menys que gendre del Faraó. Quin fos aquest Faraó, no tenim prou elements per a precisar-ho, ja a causa del silenci del mateix text pertocant no sols el nom del personatge, sinó també la data de l'esdeveniment, el qual pot fluctuar entre l'any quart, si més no, i el vigèsim quart del seu regnat, ja també per la incertitud de les bases cronològiques tant d'Israel com de l'Egipte. Així, mentre bon nombre d'exegetes opina en favor de Pesibkhenno II, Faraó de la XXI dinastia, d'altres es pronuncien pel seu predecessor Siamon, i d'altres encara assenyalen com a bastant probable Schoschenk I (el Sesac de la Bíblia), primer Faraó de la XXII dinastia. Qualsevol, però, que sigui el Faraó en qüestió, ¿tenia l'acte polític de Salomó la importància, i era de conseqüències tan afalagadores per al seu reialme, com hom ha volgut atribuir-li? ¿Fou verament com una ostentació de la seva puixança i amb el desig de consolidar a l'exterior la pau de la nació, que Salomó contragué lligam de parentiu amb la Casa del Faraó? ¿O fou més aviat una certa imposició d'aquest, el qual, segons opinió de Desnoyers (*op. l.*, III, pàg. 60), com més tard es veurà amb el matrimoni d'Achab amb Jezabel de Tir, i amb el de Joram de Judà amb Athalia d'Israel, intentava obligar Salomó a reconèixer la seva supremacia política i reduir-lo a una mena de vassallatge? Hi ha motius per a sospitar-ho.

Hom sap la cobejança que tostemps sentí l'Egipte vers Canaan, país que en el fons considerava com a única frontera seva contra les invasions del nord i per a possibles expansions vers aquesta direcció; i en el present cas, la conquesta de Gazer, ciutat de primera importància per raó de la seva situació estratègica entre la muntanya del país d'Israel de l'una part, i, de l'altra, la plana amb les seves vies de comunicació, ciutat amb la qual el Faraó dotà sa filla (cf. 9, 16), podria oferir-nos la clau de l'enigma, si ens fos donat conèixer el veritable motiu d'aquesta expedició militar contra ella. En el supòsit d'una identificació del Faraó amb el Sesac de la Bíblia, aleshores hom podria maliciar amb més fonament, i atribuir la seva manera de comportar-se, –ell que amb l'una mà oferia al rei Salomó una magnífica presentalla, i amb l'altra, alguns anys més tard, acollia favorablement el seu enemic Jeroboam (cf. 11, 40)– a una tramoia, per tal d'introduir-se a la cort de Salomó, mitjançant una espia de confiança que l'anés informant dels afers del reialme, i així assegurar un dia l'èxit del cop que havia ja probablement projectat contra l'opulenta capital de Jerusalem, i que realitzarà cinc anys després de la mort del gran rei (cf. 14, 25 i seg.).

Diguem, però, tot terminant, que la generalitat dels exegetes solen mostrar-se molt més optimistes, i aprecien aquestes esposalles de Salomó amb la filla del Faraó com un esdeve-

et affinitate coniunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit namque filiam eius, et adduxit in civitatem David, donec compleret aedificans domum suam, et domum Domini, et murum Ierusalem per circuitum.
[2] Attamen populus immolabat in excelsis: non enim aedificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum. [3] Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in praeceptis David patris sui,

car esposà la filla del Faraó, i la instal·là en la Ciutat de David fins a terminar de bastir la seva casa, i la casa de Iahuè, i la muralla a l'entorn de Jerusalem. [2] Sols que el poble sacrificava en els alts llocs, car fins a aquells dies cap casa no havia estat bastida al Nom de Iahuè. [3] I Salomó amava Iahuè, tot seguint les instruccions del seu pare David; sols que sacrificava i oferia perfums en els alts llocs.

niment de bon auguri que li hauria assegurat l'aliança amiga amb aquest gran imperi amb les consegüents avantatges polítiques i comercials, que de moment se'n seguiren, i hauria fins i tot ocasionat, segons alguns, la composició de l'incomparable epitalami del Psalm. 45.

I l'instal·là en la Ciutat de David, això és, en una casa a part, fora de la fortalesa de Sion on s'alçava el palau, primer, de David, i després, de Salomó, *fins a terminar ell de bastir la seva casa,* és a dir el seu magnífic palau (cf. 7, 1 i seg.) *i la casa,* o temple, *de Iahuè* (cf. 7, 13 i seg.), *i la muralla a l'entorn de Jerusalem* (vegeu 9, 15).

2. *Sols...* El text continua ara encapçalat sobtadament amb aquesta partícula restrictiva de quelcom que es suposa dit precedentment. És probable que la redacció original ens hagi arribat alterada. En tot cas el seu sentit es fa entenedor. Havent de parlar, al verset 4, del pelegrinatge de Salomó a Gabaon, el redactor sagrat, que escrivia després de la reforma religiosa del temps de Josias, quan el Pentateuc i, sobretot, les lleis deuteronòmiques no eren ja considerades com fins aleshores lletra morta, sinó que havien assolit una autoritat canònica, sembla voler prevenir els lectors contra una possible mala interpretació d'aquell acte del gran rei com si hagués estat una infracció a la llei del Deuteronomi (cap. 12), que prohibia sacrificar en altre lloc fora del que Yahuè s'escolliria. Aquest lloc únic es referia al gran temple, i, naturalment, mentre aquest no havia estat bastit, cap infracció formal no existia a donar culte a Iahuè en altres llocs, sobretot, si santificats per alguna manifestació divina, com és ara Gàlgala, Masfà, Siló, Hebron, Bersabee, etc.; però fins i tot en antics santuaris cananeus, purificats dels anteriors cultes idolàtrics i consagrats a Iahuè, com sembla haver estat el de Gabaon, el qual, a més, encara fou el lloc de residència del tabernacle i de l'altar dels holocaustos, amb el servei corresponent d'un grup de sacerdots aaronites. Pels *alts llocs,* vegeu la nostra Il·lustració a «Reis».

3. *Les instruccions del seu pare David,* consignades principalment en el seu testament espiritual lliurat en el seu llit de mort. Vegeu 2, 2-4. — *Sols que sacrificava i oferia perfums en els alts llocs,* tot seguint en aquesta manera de comportar-se el costum tolerat fins aleshores i l'exemple de personatges integèrrims, com és ara Samuel i el seu pare David. Vegeu el que suara dèiem en la nota al verset precedent.

4-15. El redactor sagrat, que no ha volgut interrompre la narració consignada en els dos capítols precedents pertocant una categoria de fets que es perllongaren durant un període de quatre anys aproximativament, ens ofereix aquí el relat del pelegrinatge de Salomó al santuari de Gabaon, fet que, segons ens permet de suposar 2 Par. 1, 13, s'hagué d'esdevenir molt poc temps després d'haver cenyit la corona. El motiu de dirigir-se a aquell santuari, preferentment al del Mont Sion on era venerada l'arca santa, fou probablement per deferència a les tribus del nord, les quals hi acudien molt més volenteroses que no pas a Jerusalem.

va a Gabaon, [4] I el rei anà a Gabaon per sacrificar en aquell
lloc, car era aquell el gran alt lloc. Mil holocaustos
sacrificà Salomó damunt aquell altar.
[5] A Gabaon, Iahuè s'aparegué a Salomó en
un somni durant la nit, i Déu li digué : Demana
el que haig de donar-te. [6] I Salomó digué:
Vós usàreu de gran benignitat amb el vostre
servent, el meu pare David, car havia caminat a
la vostra presència amb sinceritat, i amb justícia,
i amb dretura de cor envers Vós ; i li conservàreu
aquesta benignitat, en donar-li un fill que
seu damunt el tron d'ell, com avui és el cas.
[7] Ara, doncs, o Iahuè, Déu meu, Vós heu fet
regnar el vostre servent en lloc del meu pare David,
i jo sóc un jovencell ; no sé eixir ni entrar.
demana a Déu la saviesa, [8] I el vostre servent es troba enmig del vos-

excepto quod in excelsis immolabat,
et accendebat thymiama.
[4] Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud
quippe erat excelsum maximum:
mille hostias in holocaustum
obtulit Salomon super
altare illud in Gabaon.
[5] Apparuit autem Dominus
Salomoni per somnium nocte,
dicens: Postula quod vis
ut dem tibi. [8] Et ait Salomon:
Tu fecisti cum servo tuo David
patre meo misericordiam
magnam, sicut ambulavit in
conspectu tuo in veritate, et
iustitia, et recto corde tecum:
custodisti ei misericordiam
tuam grandem, et dedisti ei
filium sedentem super thronum
eius, sicut est hodie.
[7] Et nunc Domine Deus, tu
regnare fecisti servum tuum
pro David patre meo: ego
autem sum puer parvulus, et
ignorans egressum, et introitum
meum. [8] Et servus tuus

4. *Gabaon.* Vegeu la nota a Jos. 9, 3; aquí, però, no vol indicar precisament la ciutat coneguda per aquest nom, sinó el seu santuari, dit en 2 Sam. 21, 6 *muntanya de Iahuè,* i avui *Neby Samuil,* cúspide muntanyosa, la més remarcable de tots els voltants, a uns 2 kms. al S. d'aquella ciutat, i a uns 7 km. al NNO. de Jerusalem. — *El gran alt lloc,* o per raó que, topogràficament parlant, excel·lia per damunt de totes les altres muntanyes dels encontorns, o, potser encara, degut al renom que li comunicaven els dos preciosos objectes, el tabernacle i l'altar mosaics, que hi eren instal·lats. Per a més detalls vegeu la nostra Il·lustració a «Reis». — *Mil holocaustos sacrificà Salomó damunt aquell altar.* Aquesta proposició pot ésser presa com a incidental, i en aquest supòsit la crescuda xifra, de primer antuvi inversemblant, englobaria d'una manera general la quantitat de víctimes ofertes allà per Salomó *damunt d'aquell altar* de records tan venerables, compreses totes les vegades que havia acudit en aquell alt lloc per satisfer la seva devoció, i incloses també molt probablement en el número *mil* una considerable quantitat de víctimes pacífiques destinades a l'àpat sagrat entre els assistents.

5. Terminats els grans cultes sacrificials, quan, arribada la nit, Salomó, satisfet de l'èxit de la festa i curull de sentiments de reconeixença envers Iahuè per haver-li atorgat d'asseure's damunt el tron del seu pare David, i de bons desigs de servir-lo tota la seva vida i governar el seu poble segons els seus preceptes i les normes de justícia, es lliura al descans, i Iahuè l'afavoreix amb una teofania. — *Iahuè s'aparegué a Salomó en un somni durant la nit.* El somni era un dels mitjans pels quals, tant en l'Antic Testament com en el Nou, la Divinitat es complaïa a comunicar-se amb les seves criatures.

7. *Jo sóc un jovencell.* Salomó comptava aleshores no més d'una vintena d'anys. — *No sé eixir ni entrar,* vol dir: sóc incapaç d'encertar en la meva manera de comportar-me, pertocant, principalment, l'exercici dels deures que m'imposa la meva doble dignitat de rei i pare d'aquest poble. El llibre de la Saviesa consagra tot el cap. IX a parafrasejar, més encara, a desenvolupar la pregària feta aquí per Salomó.

in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari et supputari non potest prae multitudine. [9] Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, et discernere inter bonum et malum. quis enim poterit iudicare populum istum, populum tuum hunc multum? [10] Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiuscemodi rem. [11] Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, et non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: [12] ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. [13] Sed et haec, quae non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, et gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. [14] Si autem ambulaveris in viis meis, et custodieris praecepta mea, et mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos. [15] Igitur evigilavit Salomon, et intellexit quod esset somni-

tre poble que heu escollit; poble nombrós, el qual de tan nombrós hom no pot comptar ni calcular. [9] Doneu, doncs, al vostre servent un cor atent, per tal de judicar el vostre poble, per tal de destriar el bé del mal; car, ¿qui podria governar aquest poble vostre tan considerable?

[10] I fou això plaent als ulls d'Adonai, que Salomó hagués demanat semblant cosa. [11] I Déu li digué: Puix que has demanat aquesta cosa, i no has demanat per a tu molts anys de vida, ni has demanat per a tu riquesa, ni has demanat l'ànima dels teus enemics, sinó que has demanat per a tu inteŀligència per a administrar justícia; [12] mira, faig segons la teva paraula; mira, et dono un cor savi i inteŀligent, de manera que abans de tu no hi haurà hagut igual que tu, ni després de tu ningú no s'alçarà com tu. [13] I et dono també el que no has demanat: riquesa i glòria, en la qual cosa cap dels reis no serà igual a tu, mentre visquis. [14] I si tu camines per les meves vies, tot servant les meves lleis i els meus preceptes, talment com caminà et teu pare David, Jo perllongaré els teus dies. [15] I Salomó es desvetllà, i mira, un somni. I vingué

la qual li és atorgada

junt amb altres gràcies.

9. *Un cor atent,* és a dir, un esperit inteŀligent, una saviesa, no pas teorètica, sinó pràctica que l'ensinistri en l'art de governar els seus súbdits.

10. *Que Salomó hagués demanat semblant cosa.* L'oració de Salomó, si bé feta en estat de somni, obtingué el seu efecte, car no era més que el ressò de les aspiracions que havien omplert el seu cor en el seu estat de vetlla, sobretot, durant tot aquell dia, en el qual, voltat dels ancians de les tribus, dels caps de família i d'una gran multitud de poble (2 Par. 1, 2), havia tributat tan solemnes cultes a la Divinitat.

11. *Inteŀligència per a administrar justícia,* és a dir, bon seny per a discernir el que és o no recte i just en cada cas, i pronunciar consegüentment sentència segons les normes de justícia.

14. *Jo perllongaré els teus dies.* Gràcia que no tingué acompliment, per tal com havia estat promesa a Salomó d'una manera condicionada, i, malauradament, com veurem més endavant, la seva conducta estigué lluny de concordar-hi.

15. *I mira, un somni.* Sota la impressió agradable que havia deixat en les seves facultats i sentits el fenomen sobrenatural esdevingut durant la nit, Salomó es desperta, i, en donar-se compte que havia estat un somni, sembla experimentar una desiŀlusió. Aviat, però, en reconèixer-se posseït dels dons i gràcies que li havien estat atorgades, podia constatar,

a Jerusalem, i es presentà davant l'arca de l'aliança d'Adonai, i sacrificà holocaustos, i oferí pacífics, i féu un convit a tots els seus servents.

El judici de Salomó.

[16] En aquell temps vingueren al rei dues dones bagasses, i es presentaren davant d'ell. [17] I l'una dona digué: Per favor, senyor meu! Jo i aquesta dona habitàvem la mateixa casa; així, jo vaig infantar estant amb ella a casa. [18] I s'esdevingué que, al terç dia després d'haver jo infantat, infantà també aquesta dona. Vivim juntes, cap estranger no és a casa amb nosaltres, solament nosaltres dues residim a la casa. [19] Ara, durant la nit el fill d'aquesta dona ha mort, car ella s'ha adormit damunt d'ell. [20] I s'ha alçat a mitja nit, i ha pres el meu fill de vora meu mentre la teva serventa dormia, i l'ha fet jeure en el seu si; i el seu fill mort, l'ha fet jeure en el meu si. [21] I m'he alçat a la matinada per alletar el meu fill, i mira, mort. Però al matí l'he observat, i, mira, no era el meu fill que jo havia infantat. [22] I l'altra dona digué: No, sinó que el meu fill és el viu, i el teu fill el mort. Però l'altra deia: No, sinó que el teu fill és el mort, i el meu fill el viu. I altercaven en presència del rei. [23] Aleshores el rei digué: L'una diu: Aquest és el meu fill, el viu; mentre que el teu fill és el mort. I l'altra diu: No, sinó que el teu fill és el mort, i el meu fill, el viu. [24] Digué després el rei: Porteu-

um: cumque venisset Ierusalem, stetit coram arca foederis Domini, et obtulit holocausta, et fecit victimas pacificas, et grande convivium universis famulis suis.

[16] Tunc venerunt duae mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo, [17] quarum una ait: Obsecro, mi Domine: ego et mulier haec habitabamus in domo una, et peperi apud eam in cubiculo. [18] Tertia autem die postquam ego peperi, peperit et haec, et eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus. [19] Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. dormiens quippe oppressit eum. [20] Et consurgens intempestae noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillae tuae dormientis, et collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo. [21] Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram. [22] Responditque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. Econtrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege. [23] Tunc rex ait: Haec dicit, Filius meus vivit, et filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. [24] Dixit ergo rex: Afferte

que, si bé havia estat un somni, de fet, però, havia estat també una revelació divina. — *Holocaustos,* que importaven la consumpció total de la víctima. Vegeu Lv. 1. — *Pacífics,* o, sacrificis, generalment eucarístics, en els quals part de la víctima era sacrificada, i part cedida als sacerdots i als oferents, que la consumien en àpat sagrat.

16–28. Segueix ara l'exposició d'un cas concret en el qual es fa palès el do de saviesa pràctica i el bon seny per a judicar que Salomó acabava de rebre de Iahuè.

16. *Dues dones bagasses.* Així, en el sentit pejoratiu del mot de l'original, i no en el de *hostaleres,* com alguns voldrien atribuir-li, o si més no, que l'inclogués. A l'Orient antic no foren mai coneguts els hostals en l'accepció que per a nosaltres tenen, i si bé els caravanserralls d'aquells temps se'ls poden comparar, aquests no eren mai administrats per dones.

21. *Al matí,* vol dir: quan començà a clarejar.

mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege, [25] Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, et date dimidiam partem uni, et dimidiam partem alteri. [26] Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad regem: (commota sunt quippe viscera eius super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, et nolite interficere eum. Econtrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur. [27] Respondit rex, et ait: Date huic infantem vivum, et non occidatur: haec est enim mater eius. [28] Audivit itaque omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, et timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

me un glavi! I hom portà un glavi a la presència del rei. [25] I el rei que diu: Dividiu en dos l'infant viu, i doneu-ne la meitat a l'una i la meitat a l'altra. [26] Aleshores la dona el fill de la qual era el viu, parlà al rei, car les seves entranyes es commogueren envers el seu fill, i digué: Per favor, senyor meu, que hom li doni l'infant viu, i matant-lo no el facis morir. Però l'altra deia: No sigui ni per a mi, ni per a tu; dividiu-lo! [27] Aleshores el rei que respon, i diu: Doneu a aquella l'infant viu, i matant-lo no el feu morir; ella és la seva mare. [28] I tot Israel s'assabentà del judici que el rei havia judicat, i fou colpit de respecte envers el rei, car veié que hi havia en el seu interior una saviesa de Déu per a administrar justícia.

---

26. *Matant no el facis morir* equival a: sobretot no el facis morir.

28. *En el seu interior,* això és, en el seu cor; entès aquest com a seu de la intel·ligència, segons el concepte oriental. — *Una saviesa de Déu,* és a dir, una saviesa extraordinària.

CAPÍTOL IV

ORGANITZACIÓ DEL REIALME DE SALOMÓ

El ministeri de Salomó;

I el rei Salomó era rei damunt tot Israel. [2] I aquests eren els seus principals funcionaris: Azarias, fill de Sadoc, era el sacerdot; [3] Elihóref i Ahià, fills de 'Susà', secretaris; Josafat, fill

[1] Erat autem rex Salomon regnans super omnem Israel: [2] et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc saderdotis: [3] Elihoreph, et Ahia filii Sisa scribae: Iosaphat filius

1. *I el rei Salomó era rei damunt tot Israel.* Iahuè havia atorgat a Salomó el do de saviesa i encara li havia promès riquesa i glòria sense parió entre tots els reis de la terra. Una primera prova del do rebut ens l'ha ja donada en el capítol precedent amb motiu del litigi de les dues bagasses. En el present capítol i en els que seguiran, es farà palès quin punt va atènyer la seva admirable capacitat de governar tota la nació, bo i introduïnt fonamentals reformes en cada un dels seus organismes. Gràcies als immensos cabals que, junt amb els que David li havia ja llegat, aquestes li aportaren, li fou possible executar els grandiosos projectes de construcció que li meresqueren una glòria perdurable.

2–6. Ministeri de Salomó. Una primera llista del govern constituït per Salomó al començament del seu regnat, absent del text massorètic, ens l'ha transmesa la traducció grega del codex B, a continuació de 2, 46, i la de Lagarde a continuació de 2, 34. Allí apareixen com a confirmats en llurs funcions alguns dels ministres de l'últim govern de David (2 Sam. 20, 23–26); així, Susà continuà exercint de *mazkir,* Banaias de cap de la legió estrangera, i Adoniram de cap de la lleva. Joab, generalíssim de l'exèrcit, el substituí el seu fill Eliab. Ara, aquesta segona llista, amb la creació de noves carteres i la designació de nous ministres, representa un nou ministeri de data molt posterior al precedent, com hom veurà a continuació.

2. *Azarias, fill* (en el sentit de *descendent,* car, segons 1 Par. 5, 34 i 35 era fill d'Achimàas, el qual era fill) *de Sadoc.* — *El sacerdot* per antonomàsia; és a dir el suprem sacerdot, el qual, segons una glossa de 1 Par. 5 (afegida equivocadament després del verset 36, en lloc de després del 35^{a}) funcionava en qualitat de tal *en el temple bastit a Jerusalem per Salomó.* Donada la importància que, després de la construcció del gran temple assolí el culte de Iahuè i el seu sacerdoci, es comprèn que la més alta dignitat religiosa ocupi el primer lloc en la present llista de ministres constituïts per Salomó, probablement terminada que fou la susdita construcció.

3. *'Susà'* (més exactament *Schuschà*) és la grafia que críticament s'imposa, en lloc de *Sisà* de V. en el present passatge, i de *Sarayáh* id. en 2 Sam. 8, 17. Vegeu allí la nota. Mort Susà, el ministeri del secretariat es desdobla, degut segurament a l'increment que havia aconseguit la correspondència oficial, i el substitueixen els seus dos fills *Elihòref i Ahià,* egipcis com llur pare (vegeu a la nota a 2 Sam. 8, 17), com ho indica clarament, si més no, el primer d'aquests dos noms, *Elihòref* que, traduït, significa: *Apis és el meu déu.* Vegeu

Ahilud a comentariis: [4] Banaias filius Ioiadae super exercitum: Sadoc autem, et Abiathar sacerdotes. [5] Azarias filius Nathan super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis: [6] et Ahisar praepositus domus: et Adoniram filius Abda super tributa.

d'Ahilud, *mazkir;* [4] i Banaias, fill de Joiadà sobre l'exèrcit; i Sadoc i Abiathar, sacerdots: [5] i Azarias fill de Nathan, al cap dels intendents; i Zabud fill de Nathan ( ), *re'è* del rei; [6] i Ahisar, prefecte del palau; i Adoniram, fill d'Abdà, sobre la jova.

de Vaux (RB. 1939, pàg. 399). Pertocant el segon nom *Ahià*, hom discuteix si representa verament un nom propi, o si cal considerar-lo com una expressió ordinària que significaria *el meu germà*. Vegeu de Vaux (*ib.* pàg. 400, n. 1).

Mazkir. Hem deixat intraduït el nom de l'ofici concernent a aquest ministeri, per tal com no hem sabut trobar en la nostra llengua un vocable que englobi el concepte de totes les funcions que la persona designada exercia. No era ni un memorialista, ni un cronista, ni un annalista, ni un visir, ni un conseller, vocables amb els quals diferents exegetes han traduït el nom en qüestió. L'equivalent més exacte seria, segons de Vaux (*l. c.*, pàg. 396), el d'*herald del rei,* càrrec de la cort d'Egipte, semblant també en part al de la nostra Edat Mitjana, que importava arreglar les cerimònies del palau, introduir les audiències, referir al rei el que es relaciona amb el poble i el país, transmetre al poble les comissions del rei, acompanyar el rei en viatge, etc.

4. *Banaias... sobre l'exèrcit.* Així, és ell confirmat en la dignitat de generalíssim, que Salomó li havia ja atorgat després de l'execució de Joab. Vegeu 2, 35. — *I Sadoc i Abiathar sacerdots*. Hom no comprèn com hagi estat aquí introduïda aquesta frase, –certament una glossa– que tant desdiu de tot el context; per tal com Sadoc segurament era ja mort, puix havia estat reemplaçat pel seu nét Azarias (cf. verset 2), i Abiathar, als seus vuitanta anys, havia estat destituït del suprem sacerdoci per Salomó, al començament ja del seu regnat, i exiliat a Anathoth (cf. 2, 26 i 27).

5. Després de l'important paper que Nathan havia exercit a la cort de David i dels grans serveis prestats, sobretot, al moment de la successió al tron, no és de meravellar aquesta mostra de reconeixença en les persones dels seus dos fills, tot enlairant-los a dues de les més altes dignitats del reialme. — *Cap dels intendents* o prefectes, dels quals es parlarà a partir del verset 7. — ( ). Hem omès amb G. (B.) i de Lag. l'apositiu *sacerdot* de TM. — *Re'è* és el nom d'una altra funció ministerial, que hom sol traduir, potser no prou exactament, per *amic*. Qui sap si era una mena de conseller íntim. Hi ha, però, qui creu que, més aviat que una funció, aquest nom indicaria un títol honorífic. Vegeu de Vaux (*l. c.*, pàg. 403-405).

6. *Prefecte del palau* era encara una de les dignitats o càrrecs que Salomó es veié obligat a crear amb motiu del desenvolupament de la seva administració. Hom l'equipararia de bon grat a la dignitat de *visir* de l'antic Egipte, però hi ha lloc a discussió. Vegeu de Vaux [*l. c.*, pàg. 400-403), i, pertocant les atribucions de semblant càrrec, vegeu Is. 22, 21 i 22. Aquesta dignitat és atribuida a un tal Godolias en un segell trobat en les excavacions de tell Duueir. Vegeu *Qt. St.* 1935, pàg. 195 i *R. B.* 1936, pàg. 96 i seg. — *Adoniram* hagué d'ésser un home d'una complexió molt robusta, i segurament també molt expert en la funció de la jova, car David li havia ja confiat aquesta cartera (cf. 2 Sam. 20, 24), i la conservà durant el regnat de Salomó i fins i tot durant un temps del regnat del seu successor Roboam (12, 18).

7-19. Amb la institució de la monarquia havia cessat el règim tribal sota el govern dels el territori és dividit en dotze prefectures.

[7] A més Salomó tenia dotze prefectes damunt
tot Israel, els quals proveïen el rei i el seu palau.
Un mes de l'any pertocava a cadascú de proveir.
[8] I aquests són llurs noms:
( ), fill de Hur, a la muntanya d'Efràim.
[9] ( ), fill de Decar, a Maccès, a Salebim i
a Bethsàmes, i a ʻAialonʻ, ʻfinsʻ a Bethanan.

[7] Habebat autem Salomon duodecim praefectos super omnem Israel, qui praebebant annonam regi et domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant. [8] Et haec nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim. [9] Bendecar, in Macces, et in Salebim, et in Bethsames, et in Elon, et in Be-

ancians i notables. Tot i això moltes de les tribus conservaren encara gelosament un cert individualisme amb llurs respectives prerrogatives, influències i aspiracions que en el fons constituïen sempre una amenaça més o menys llunyana per a la pau interior del reialme. Amb l'actual atrevida reforma, portada a cap vers la meitat del seu regnat, Salomó dóna un cop terrible contra el susdit individualisme, per tal com de l'una part, si bé les tribus no desapareixen totalment, són, però, dislocades en molts de llurs límits, i de l'altra, cessa la preponderància de llurs xeics, els quals d'ara en avant estaran subjectes a l'autoritat d'un prefecte; si bé sota aquest últim respecte la reforma no hagué d'ésser pas tan radical com això, per tal com David havia ja establert un intendent damunt cada una de les dotze tribus d'Israel (cf. 1 Par. 27, 16–22).

7. *Proveïen el rei i el seu palau* i, molt probablement, els incumbia també la tasca de recaptar les contribucions i ocupar-se de tot el restant pertocant l'administració de llur respectiu districte. Els documents cuneïformes ens permeten de constatar un sistema d'administració molt semblant a aquest de Salomó, introduït a Mesopotàmia en el curs del segle VI a. C. Vegeu Dougherty (AASOR, vol. V, 23–65).

8. *I aquests són llurs noms*. Des d'aquest verset fins al 19 inclusivament l'autor sagrat es limita a transcriure literalment un document que tenia a disposició, deteriorat probablement en un dels seus marges. D'aquí que per alguns dels prefectes no ha pogut transmetre'ns més que llur filiació. — Advertim que la present secció del nostre comentari reprodueix en l'última part de gairebé tots els versets les observacions que sobre la llista en qüestió es troben consignades en Abel (*Géogr. de la Pal.* II, 80–83). — ( ) Vegeu el que suara dèiem sobre el document probablement deteriorat del qual es serví l'autor sagrat. — *La muntanya d'Efràim* designa tota la tribu d'Efràim i el sud de Manassès amb Siquem com a cap de districte (Jos. 20, 5) probablement.

9. ( ). Vegeu a la nota al verset precedent. — *Maccès* de la V. o *Maqàṣ* de TM., *Μαχμας* del G. La lliçó de TM. afavoreix la identificació amb Qezaze, al S. de ʻAmuâs; però la del G. sembla suposar una lliçó original מכץ o מחץ, que donaria com a més probable una identificació amb Muḥazi d'el-ʻAmarna, avui Kh. el-Muḥeizin, a l'O. Qezaze i a uns 6 km. al SO. de ʻAmuâs. Vegeu Abel (*Géogr. de la Pal.* II, 377). — *Salebim*. Qui sap si Tell Batâschi al U. es-Sarâr, i a poc més de 10 kms. al S. de Gezer. Cf. Alt (PJB., pàg. 13 i 14, n. 1). Nosaltres preferim emplaçarla, amb alguns, a Selbit, a uns 4 kms. al N. de ʻAmuâs. — *Bethsàmes,* avui Tell er-Rumeile, tocant a ʻAin Schems, a 13 kms. al SSE. de Gezer. — *ʻAialonʻ,* correcció adoptada per molts crítics, en lloc d'*Elon* de TM., és l'actual Yalô, prop de 4 kms. a l'E. de ʻAmuâs. — *ʻFinsʻ* + G. — *Bethanan,* a 5 kms. al N. de Qaryet el-ʻIneb. — Aquest districte abraçava, doncs, des de la frontera occidental de Benjamín fins a Bethanan, vers la qual els amorrheus havien empès els danites (cf. Jt. 1, 34 i 35), i després les tres antigues ciutats reduïdes a tribut Selbit, Yalô i Tell er-Rumeile, i a l'O.

thanan. [10] Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho, et omnis terra Epher. [11] Benabinadab, cuius omnis Nephath Dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem. [12] Bana filius Ahilud regebat Thanac et Mageddo, et universam Bethsan, quae est iuxta Sarthana subter Iezrael, a Bethsan usque Abelmehula e regione Iecmaan. [13] Bengaber in Ramoth Galaad: habebat

[10] ( ), fill de Hésed, a Aruboth; tenia Sochó i tota la contrada d'Éfer.

[11] ( ), fill d'Aminadab, tot Nefath Dor. Tafeth, filla de Salomó, era la seva muller.

[12] Banà, fill d'Ahilud, Tanach i Mageddó i tot Bethsan que està prop de Sarthana sota Jezrael, des de Bethsan fins a Abelmehulà, fins a dellà Jecmaan.

[13] ( ), fill de Gàber, a Ramoth Galaad; tenia

d'aquestes la regió d'el-Muḥeizin als límits de la Filistea. Quant a Gezer, o estava eclipsada, o fruïa d'un règim especial com a dot de la filla del Faraó, o depenia d'Efraïm.

10. ( ). Vegeu a la nota al verset 8. — Aquest districte s'estenia, no pas a l'O. de Betlem, com alguns han cregut, sinó per tot el flanc occidental de la muntanya d'Efraïm. — *Sochó* és identificat amb Tell esch-Schueike al N. de Ṭûl Karm, i *tota la contrada d'Èfer* (hebr. Ḥèfer), considerada en conseqüència com clan de Manassès, s'emplaça en la conca ramificada del U. el-Ḥauâriṭ, si Tell Ibschâr ocupa, segons una feliç conjectura de Maisler (ZDPV., 1935, pàg. 83), el lloc cananeu d'Èfer en una recolzada del riu i en comunicació amb els principals centres habitats del límit de la plana de Saron. — *Aruboth* es trobava vers Tell el-Assâuir, a uns 12 kms. a l'E. de Qaisâriye. Aquest sistema té l'avantatge de formar un districte complet, continuació natural del districte que segueix, i d'englobar Saron, on David tenia un intendent per a la pastura i cria de les bouades (1 Par. 27, 29).

11. ( ). Vegeu a la nota al verset 8. — *Nefath Dor.* Aquest districte comprenia tota la regió de la plana entre el Carmel i la mar fins a Nahr ez-Zerka. Vers el 1100 constituïa ja un petit estat, i al segle VIII esdevindrà la província assíria de Duʿru. Vegeu Abel (*op. l.* II, 308). — *Tafeth, filla de Salomó, esdevingué la seva muller.* Aquest detall i el del verset 15, facilitats per l'autor sagrat, obliguen a concloure que la present reforma administrativa no fou empresa per Salomó fins vers la meitat del seu regnat.

12. La redacció original d'aquest verset ens ha arribat probablement alterada i haurà sofert algunes transposicions. Segons Albright (JPOS., V, pág. 36) l'ordre de les frases hauria d'ésser el següent: *Tanach i Mageddó fins dellà Jecmaan, i tot Bethsan sota Jezrael; des de Bethsan fins a Abelmehulà que està prop de Sarthana.* — *Tanach i Mageddó* a 10 i 18 kms. al NO. de Djenin respectivament. — *Jecmaan,* avui Tell Qaimûn, a 20 kms. al SE. de Ḥaifa. — *Bethsan,* a 26 kms. al S. del Llac de Tiberias, i *sota Jezrael,* això és, a uns 18 kms. al SE. d'aquesta ciutat, avui Zerʿin, a 11 kms. al N. de Djenîn. Vegeu a la nota a Jt. 7, 22. — *Abelmehulà,* identificat amb Tell Abu Sifri, a uns 13 kms. al S. de Bethsan. Vegeu a la nota a Jt. 7, 22. — *Sarthana* semblaria ésser l'actual Qarn Ṣarṭabe, en la conca del Jordà i a l'O, d'ed-Dâmiye. Una opinió recent, però, proposa com a més escaient una identificació de Sarthana amb Tell es-Saïdiye, situada a la Vall del Jordà i a unes 12 milles al N. d'ed-Dâmiyeh. Vegeu a la nostra nota a Jos. 3, 16. — Així aquest districte hauria estat format per les ciutats cananees de la regió SO. de la plana d'Esdrelon des de Tell Qaimûn fins a Bethsan, i des d'aquí fins a l'estrangulació de la Vall del Jordà, provocada per l'avançament de la muntanya d'Efraïm vers l'E.

13. ( ). Vegeu a la nota al v. 8. — *Ramoth Galaad* és probablement Tell Râmit, a uns

Avothiair, fill de Manassès, que són a Galaad; tenia el districte d'Argob que és a Basan: seixanta grans ciutats, amb muralles i forrellat de bronze.

[14] Ahinadab, fill d'Addó, a Mahanàim.

[15] Achimàas, a Neftalí. També ell havia pres Basemath, filla de Salomó, per muller.

[16] Baanà, fill de Husí, a Aser i ‘Zabulon‘.

[17] Josafat, fill de Farue, a Issachar.

[18] Semeí, fill d'Elà, a Benjamín.

[19] Gaber, fill d'Urí, en el país de ‘Gad‘, país

Avothiair filii Manasse in
Galaad, ipse praeerat in omni
regione Argob, quae est in
Basan, sexaginta civitatibus
magnis atque muratis, quae
habebant seras aereas. [14] Ahinadab
filius Addo praeerat in
Manaim. [15] Achimaas in Nephthali:
sed et ipse habebat
Basemath filiam Salomonis in
coniugio. [16] Baana filius Husi,
in Aser, et in Baloth. [17] Josaphat
filius Pharue, in Issachar.
[18] Semei filius Ela, in
Beniamin. [19] Gaber filius Uri,

7 kms. al S. d'er-Ramṭa. Vegeu en la nostra nota a Jos. 20, 8. — *Avothiair* (hebr. *Hauuoth Yair*) al S. del Yarmuk, i en la regió d'Irbid, al Galaad septentrional. Vegeu Nom. 32, 41. — *Argob,* estava a l'orient del Yarmuk superior i al cantó occidental de *Basan,* territori que s'estenia des de Galaad, al S., fins al Hermon en correspondència amb les dues regions conegudes avui amb els noms en-Nuqra i edj-Djeidûr. — *Seixanta grans ciutats...* Vegeu Dt. 3, 4 i 5. — Així, aquest districte s'estenia pel N. i S. del Yarmuk per tot el que comprenia la tribu de Manassès oriental, Basan i Argob, resta de la província aramea del temps de David.

14. *Mahanaim* (V. *Manaim* per equivocació), era, possiblement, Tell el-Emrâmeḥ, a la vora septentrional del Jaboq i a uns 42 kms. a l'orient del Jordà. Vegeu la nostra *Illustració,* vol. I, 230–335. Aquesta ciutat era el cap d'aquest districte que abraçava tota la regió septentrional del Jaboq.

15. *Neftalí* designa aquí la Galilea oriental dins el límit de la tribu d'aquest nom. El *país de Neftalí* es distingeix de ha-Galîl com la part del tot, encara que algunes vegades sigui pres per tot el nord de la Palestina. D'aquí que Josep Flavi digui (*Antiq.* VIII, II, 3): *Tota la Galilea fins a Sidon.*

16. *Husí* (hebr. *Huschai*) és probablement *Chusai,* el conseller de David, de 2 Sam. 15, 32–37; 16, 16–19; 17, 5–16). — *‘Zabulon‘* és una correcció conjectural, en lloc de *Baloth* de V., o *Be‘aloth* de TM., localitat enterament desconeguda. Vegeu Albright (J P O S. V, 35, 36). Així Zabulon unit a *Aser,* en virtut d'aquesta hipòtesi plausible, constitueix un territori menys considerable del que hom podria creure, car Aser estava com ofegat dins la massa fenícia. Aquest districte serà aviat amputat de les vint ciutats de Cabul en favor del rei de Tir (9, 12 i seg.).

17. *Issachar.* Aquest districte s'havia format, tot usurpant terreny del domini d'antigues ciutats cananees; Josep Flavi li atribueix igualment una bona part de Zabulon, tot enumerant dins del mateix districte el Tabor, el Carmel i tota la Baixa Galilea fins al Jordà.

18. *Benjamín.* Perquè aquest districte pugui atènyer un territori proporcionat al dels restant districtes, havia de comprendre l'extensió que comporta la llista de les ciutats de Jos. 18, 21 i seg.

19. *‘Gad‘.* Així el G. (B.), en lloc de Galaad, de TM. Aquest districte comprenia Gad i Jazer conceptuats com en el cens de David (2 Sam. 24, 5). — L'esment d'*Og,* acompanyant mecànicament el de Sehon, és superflu. — *‘Judà‘* + G (B) i de Lagarde. Abel (*op. l.* II, 83) es pregunta si convé admetre aquesta adjunció desconeguda de TM., i respon: Josep

in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhaei et Og regis Basan, super omnia quae erant in illa terra.

[20] Iuda et Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, et bibentes, atque laetantes.

de Sehon, rei de l'Amorrheu i d'Og, rei de Basan; i un prefecte per al país ‘de Judà‘.

[20] Judà i Israel eren nombrosos com l'arena que és vora la mar en multitud. Menjaven, bevien i s'alegraven.

Flavi la passa en silenci. Judà ve al costat d'Israel en tant que participant a la prosperitat salomoniana. El dualisme és accentuat per l'historiador jueu (*Antiq.* VIII, II, 3) amb aquests termes: *el poble dels hebreus i la tribu de Judà.* Alt (*Israels Gaue unter Salomo,* pàg. 19) considera Judà com a quantitat a part que tenia la seva pròpia organització, mentre que la llista precedent concernia exclusivament Israel. Des dels seus orígens el reialme es manifesta binari. Feia set anys i mig que David era rei de Judà, quan esdevingué rei a Jerusalem damunt tot Israel i Judà (2 Sam. 5, 5). Però això no era cap obstacle perquè pogués haver-hi un intendent general damunt tot el conjunt de Judà.

20. Aquest verset, destinat a ponderar la prosperitat material dels súbdits de Judà i Israel sota el règim de Salomó, intercepta el curs natural del context, que del verset 19 es termina amb el verset 1 del capítol següent.

CAPÍTOL V

MAGNIFICÈNCIA DE SALOMÓ
PREPARATIUS PER A LA CONSTRUCCIÓ DEL TEMPLE

Domini, I Salomó dominava damunt tots els reialmes, des del riu ‘fins al‘ país dels filisteus i fins a la frontera de l’Egipte. Portaven tribut i servien Salomó tot el temps de la seva vida.

rentes, 2/22 I la manutenció de Salomó exigia cada dia: trenta cors de flor de farina i seixanta cors de farina ordinària; 3/23 deu bous engreixats, i vint bous de pasturatge i cent caps de bestiar menut, llevat dels cèrvols, i de les gaseles, i de

[21] Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna a flumine terrae Philisthiim usque ad terminum Ægypti: offerentium sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vitae eius. [22] Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similae, et sexaginta cori farinae, [23] decem boves pingues, et viginti boves pascuales, et centum arietes, excepta venatione cervorum, capreárum, atque bubalorum, et

1–14. Aquesta secció és destinada a enaltir la prosperitat del reialme d’Israel pertocant l’extensió considerable dels seus dominis, la quantitat fabulosa de les seves rentes, la suntuositat de la taula del rei, el gran nombre de les establies i, sobretot, la seva meravellosa saviesa.

1. El present verset és la continuació de la llista administrativa del capítol precedent, versets 8–19, interrumpuda pel verset 20. — *Dominava damunt tots els reialmes,* als quals David havia fet la guerra, i que d’aleshores ençà, tot i restant més o menys independents i conservant llurs sobirans respectius, continuaven tributaris del reialme d’Israel, el qual, pròpiament parlant, estava circumscrit dins els seus límits habituals des de Dan a Bersabee, o, si hom vol, des de Lebó de Hemath fins a la frontera d’Egipte. Vegeu l’últim paràgraf de la nota a 2 Sam. 12, 31. — *Des del riu* Eufrat. Vegeu al verset 4. — *‘Fins‘* + G. i com en 2 Par. 9, 26. — *País dels filisteus* inclusivament.

2. *Trenta cors.* El *cor* era considerat com una mesura de la capacitat aproximativa de 364 litres. Cf. Benzinger (*Hebr. Arch.*^{3}, pàg. 194). — *Flor de farina,* o sigui, la farina passada pel sedàs, a diferència de la *farina ordinària* que no havia estat purgada del segó. — Tot calculant a un litre per persona, tindríem que Salomó havia de procurar cada dia queviures per a unes 32.000 persones. Si per incertesa de l’equivalència del *cor* i per altres possibles motius reduíssim aquesta xifra a la meitat, ço és a 16.000 persones, i llevéssim encara el que semblant quantitat pogués encloure d’hiperbòlica, resultaria sempre una xifra, extraordinària, si hom vol, que donaria a comprendre la magnificència de la cort de Salomó; no però, inversemblant, si hom posa esment que en aquesta xifra hi serien compresos tot el personal de l’harem, dels funcionaris i del servei amb llurs famílies, de tota la guarnició, d’una multitud d’hostes adventicis admesos a la taula reial, i, probablement, de tots els empleats governatius escampats per diferents punts del reialme, i també en el fet que, segons alguns historiadors, la cort de Pèrsia arribà a degollar diàriament un miler de bous, i, no fa encara molts anys, la de Constantinoble unes cinc-centes peces de bestiar menut.

avium altilium. [24] Ipse enim obtinebat omnem regionem, quae erat trans flumen, a Thaphsa usque ad Gazan, et cunctos reges illarum regionum: et habebat pacem ex omni parte in circuitu. [25] Habitabatque Iuda, et Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, et sub ficu sua, a Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis. [26] Et habebat Salomon quadraginta millia praesepia equorum currilium, et duodecim millia equestrium. [27] Nutriebantque

les daines i de l'aviram engreixada. 4/24 Car ell dominava damunt tot el país dellà el riu, des de Thafsà fins a Gaza damunt tots els reis dellà el riu, i estava en pau per tots els seus cantons al voltant, 5/25 I, durant tota la vida de Salomó, Judà i Israel, des de Dan fins a Bersabee, visqueren en seguretat, cadascú sota la seva parra i sota la seva figuera.

6/26 I Salomó tenia 'quatre' mil cavallerisses per als seus carros i dotze mil cavallers. 7/27 I

cavallerisses i

4. El present verset repeteix en el fons el verset 1 tot aportant-hi un petit detall geogràfic. — *Dellà el riu* Eufrat. L'autor sagrat fa ús ací d'una expresió geogràfica, que a l'època persa designarà la Vª d'entre les 20 satrapies en què Darius dividirà el seu imperi, que s'estendrà per tota la regió compresa entre el riu Eufrat i la Mediterrània. — *Thafsà* és l'antiga Thafsacus dels clàssics. Hom sol identificar-la amb l'actual Qal'at ed-Dibsi, a la vora dreta de l'Eufrat i a uns 20 kms. al SE. de Meskene. Alguns, però, recentment prefereixen emplaçar-la a Funsa, a la mateixa vora dreta de l'Eufrat i a uns 12 kms. més riu amunt que Raqqa. Vegeu Dussaud (*La Syrie antique,* pàg. 455).

5. *Des de Dan a Bersabee* és la coneguda expressió per a indicar tot el país de Judà i Israel. — *Visqueren en seguretat;* vegeu, però, 11, 14–25. — *Sota la seva parra...* Expressió simbòlica de la prosperitat material i de la pau de què fruïen aquell temps els súbdits de Salomó, si hom vol considerar-les compatibles amb les dures joves que el rei els imposava (vegeu versets 27–30).

6–8. Tot el temps que la població israelita es trobà de fet circumscrita a la regió muntanyosa no s'havia deixat sentir la necessitat de proveir-se de carros de guerra, arma gairebé inútil en terrenys no planers, ni tampoc d'altra banda se'ls hauria pogut procurar, donada la misèria de la nació. Del moment, però, que per les conquestes de David, Israel entrà en possessió de les grans planúries d'Esdrelon i de Saron, esdevingué aquesta arma imprescindible per a la seguretat del reialme. Salomó, que disposava ja de cabals en abundància, hi proveeix amb la llarguesa que el caracteritzava.

6. *'Quatre' mil.* Així cal llegir conformement al text paral·lel de 2 Par. 9, 25, en lloc de l'inversemblant xifra *quaranta mil,* del present passatge de TM. — *Cavallerisses,* en el sentit que cada cavallerissa contenia dues menjadores per a un parell de cavalls. Les quatre mil cavallerisses sumaven, per consegüent, 8.000 cavalls. 2 Par. 1, 14 ens informa que part d'aquestes cavallarisses les tenia el rei a la mateixa ciutat de Jerusalem; i així pot hom creure que ocupaven ja el mateix lloc conegut encara avui amb la denominació de «cavallerisses de Salomó», en el subsòl de l'angle SE. de l'esplanada de l'antic temple. Les altres cavallerisses haurien estat distribuïdes, segons la susdita referència, en diferents ciutats del reialme, probablement en les ciutats que ell havia fortificat (9, 15, 17), com és ara Heser, Gazer, Mageddó, etc. Les cavallerisses salomòniques d'aquesta última ciutat foren descobertes l'any 1929 gràcies a les excavacions americanes. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». — *Per als seus carros,* els quals, segons 10, 26 i 2 Par. 1, 14, eren en nombre de 1.400; però, segons 2 Par. 9, 25, en nombre de 4.000. — *Dotze mil cavallers,* no pas en l'accepció de soldats de cavall,

aquells prefectes proveïen, cadascun el seu mes, el rei Salomó i tothom qui participava a la taula de Salomó; no deixaven mancar res. [8/28] També ordi i palla portaven per als corsers i bestiar de tir al lloc on calia, cadascun segons la seva consigna.

saviesa de Salomó.

[9/29] I Déu atorgà a Salomó saviesa i intel·ligència molt abundant, i una comprensió vasta com l'arena que és a la vora de la mar. [10/30] I la saviesa de Salomó era més gran que la saviesa de tots els fills d'Orient i que tota la saviesa

eos supradicti regis praefecti: sed et necessaria mensae regis Salomonis cum ingenti cura praebebant in tempore suo. [28] Hordeum quoque, et paleas equorum, et iumentorum deferebant in locum ubi erat rex, iuxta constitutum sibi. [29] Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis, et latitudinem cordis quasi arenam, quae est in littore maris. [30] Et praecedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium orientalium et Ægyptiorum,

sinó en la de soldats que muntaven damunt dels carros, en nombre de tres a cada carro, com era costum entre els hitites, diferentment dels egipcis que no muntaven més que dos soldats en cada carro. Així, doncs, en el cas d'ésser certa la xifra de 4.000 carros, tindrien just dos cavalls i tres cavallers par a cada carro. Si hom volgués mantenir la xifra de 1.400 carros, haurien estat suficients 2.800 cavalls i 4.200 cavallers; l'excedent hauria passat a la reserva.

7. *Aquells prefectes* dels quals s'ha fet esment en 4, 7–19.

8. *Ordi i palla* com a pinso per als animals de Salomó: era una de les incumbències imposades als prefectes, sobretot durant els set o vuit mesos de l'estació seca, quan el país estava enterament desproveït de ferratge. — *Al lloc on calia,* ço és, on estaven instal·lades les cavallerisses de Salomó, dues de les quals entre moltes altres, es trobaven probablement a les ciutats de Bethmarchaboth i Hasersusà a N. de Bersabee. Vegeu el nostre comentari a Jos. 19, 5.

9–14. Saviesa de Salomó. En el present passatge el vocable en qüestió no és entès en el sentit exclusiu d'una saviesa pràctica, del do de govern per a regir els súbdits segons les normes de la justícia, com en 3, 11 i seg., sinó que inclou també el concepte d'una saviesa teorètica, sobretot d'una filosofia religiosa i moral i també d'una coneixença de la naturalesa, tingudes tostemps en gran estima pels orientals.

9. *Com l'arena que és a la vora de la mar,* és una expressió hiperbòlica per tal de ponderar la vasta intel·ligència de Salomó, expressió que Calmet parafraseja d'aquesta manera: així com hom no pot comptar el nombre de grans d'arena de la mar, tampoc hom no pot comprendre l'extensió, la profunditat de la seva saviesa. O també: així com els grans d'arena de la mar són innombrables, així mateix la vasta capacitat del seu esperit podia comprendre una infinitat d'objectes diferents, sense confusió i sense desordre.

10. *Fills d'orient* eren els àrabs nòmades escampats per les estepes de la Transjordània i més enllà, desert endins, de la Síria, al N., fins vers la 'Àqaba, al S. Llur saviesa fou tinguda en gran reputació entre els antics. D'allí eren originaris Job i els seus amics, i en Abdias (v. 8) es fa esment dels savis de la Idumea. Vegeu també Bar. 3, 23. — *Tota la saviesa de l'Egipte,* la qual, dipositada principalment en la classe sacerdotal i dels escribes, assolí un gloriós renom entre tots els pobles civilitzats de l'antiguitat. Vegeu sobre aquest argument, magistralment tractat, Duesberg O.S.B. (*Les scribes inspirés,* pàg. 21–126).

L'autor sagrat corrobora la seva asserció precedent, tot aportant una comparació amb alguns savis que passaven com a famosos en el seu temps. Qui fossin aquests savis Ethan, Heman, Chalcol i Darcà, no és fàcil encertar-ho. Alguns critics comencen ja per corregir l'últim vocable de la primera frase del verset, i, en lloc de *era més savi que ningú* (אדם, *adam*), lle-

[31] et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahita, et Heman, et Chalcol. et Dorda filiis Mahol: et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. [32] Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: et fuerunt carmina eius quinque et mille. [33] Et disputavit super lignis a cedro, quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete: et disseruit de iumentis, et volucribus, et reptilibus, et piscibus. [34] Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientam Salomonis, et ab universis regibus terrae, qui audiebant sapientiam eius.

de l'Egipte. 11/31 I era més savi que ningú: més que Ethan l'azrahita, i que Heman, i que Chalcol, i que Dardà, fills de Mahol. I el seu renom era per totes les nacions dels voltants. 12/32 I pronuncià tres mil maixals, i els seus càntics foren mil cinc.

13/33 I raonà entorn dels vegetals, des del cedre del Líban fins a l'hisop que brosta a la paret. Raonà també entorn dels quadrúpedes, i dels ocells, i dels rèptils, i dels peixos. 14/34 I hom venia de tots els pobles a escoltar la saviesa de Salomó, de part de tots els reis de la terra que havien oït parlar de la seva saviesa.

giren: *més savi que els edomites* (אדמים, *edomites*) i fan dels susdits noms altres tants personatges edomites. Vegeu Sanda. D'altra banda, però, tenim que aquests personatges que segons el present text serien fills de Mahol, segons 1 Par. 2, 6 ens són presentats com a fills de Zara (hebr. Zèrah o Ezrah) fill de Judà, i, per consegüent, com a pertanyents a la raça jueva. Alguns han volgut identificar els dos primers, Ethan i Heman, amb els dos autors dels Psalms 89 i 88 respectivament; els quals, però, visqueren en una època molt posterior a la dels susdits fills de Zara, i, d'altra banda, sabem per 1 Par. 15, 17, 19 que eren levites. Bè és veritat que hom podria respondre a aquesta dificultat, dient que tot i essent levites pertanyien en certa manera al clan de Zara, i assimilar llur cas al del levita del clan de Judà (Jt. 17, 7); tot i això, relativament als quatre personatges en qüestió sembla haver-hi hagut una certa fusió o confusió difícil d'explicar.

12. *Maixals.* El maixal era una composició poètica d'estil sentenciós. Didàctic, satíric, irònic o profètic, incloïa sempre un pensament al·legòric, una al·lusió que es deixava endevinar, una analogia llunyana que atreia l'atenció. Vegeu Duesberg (*op. l.,* 162 i seg.). La Bíblia dóna el nom de *meschalim,* maixals, al llibre dels Proverbis, el qual comprèn diverses col·leccions que provenen de diferents autors. Les col·leccions que abracen els capítols 10, 1–22, 16 i 25–29 són atribuïdes a Salomó, i per bé que aquesta atribució hagi d'ésser entesa d'una manera general, talment com quan hom parla del Psalteri *davídic,* no hi ha motiu de dubtar que representen en llur conjunt una part dels tres mil maixals o proverbis pronunciats per aquell gran monarca. — *I els seus càntics foren mil cinc.* Hom no pot precisar el sentit del vocable *càntic* en el present text. Amb tot, fins en el supòsit d'una composició lírica, epitalàmica, etc., cap d'aquests *càntics* de Salomó no ha pervingut fins a nosaltres; tant els Psalms 72 i 127 com el *Càntic dels Cantics* que li són atribuïts daten d'una època posterior.

13. *I raonà...* Sense excloure de la ciència que, relativament als regnes vegetal i animal, el text sagrat atribueix a Salomó, el coneixement tècnic que aquest rei podia haver posseït de botànica i zoologia; aquests seus raonaments, però, sobre la matèria fan més aviat al·lusió a les comparances naturalistes que entraven en la composició i recitació dels seus maixals, com hom pot veure en molts dels que ens han estat transmesos pel llibre dels Proverbis. — *Des del cedre del Líban.* Vegeu al verset 22.

14. El present verset prepara ja la visita que la reina de Sabà farà a Salomó (10, 1 i seg.).

Relacions epistolars entre Hiram i Salomó.

15/V,1 I Hiram rei de Tir envià els seus servents a Salomó, car havia oït que havia estat ungit rei en lloc del seu pare; per tal com Hiram havia estat tostemps amic de David. 16/2 I Salomó envià vers Hiram, dient: 17/3 Tu saps, pertocant el meu pare David, que no pogué bastir una casa al Nom de Iahuè, el seu Déu, per raó de la guerra amb què els seus enemics el circumdaren fins que Iahuè els posà sota les

[1] Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius: quia amicus fuerat Hiram David omni tempore. [2] Misit autem Salomon ad Hiram, dicens: [3] Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non potuerit aedificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pe-

15. Amb el present verset, que en la Vulgata és el primer del capítol V, comença la secció d'aquest primer llibre dels Reis, la qual, fins al cap. IX inclusivament, serà consagrada a la relació de les grans construccions de Salomó. Des d'aquí fins a la fi del capítol són descrits els preparatius encaminats a la realització d'aquestes empreses colossals, entre les quals, sobresurt la del famós temple. Com hom veurà pel tenor de la relació, semblants preparatius, introduïts amb motiu de les relacions diplomàtiques entre els dos grans sobirans d'Israel i de Tir, foren iniciats immediatament després de la mort de David. Així, l'autor sagrat ens transporta ara de nou als primers temps després que Salomó hagué cenyit la corona.

Hiram era Hiram I, sobirà de Tir des de cap allà els voltants de l'any 979 a. C. Les seves relacions amicals i comercials amb el reialme d'Israel dataven ja del temps de David, amb motiu de la construcció del seu palau, alguns anys després de la conquesta de la fortalesa de Sion. Vegeu nota a 2 Sam. 5, 11. — *Rei de Tir.* La Fenícia havia assolit feia uns dos segles un estat de gran prosperitat, i, degut a la decadència de Sidon, la ciutat de Tir era ara com la metròpoli del reialme, comprès, si més no, de Beyruth en avall, i el seu centre comercial i colonitzador de més preeminència. — *Envià els seus servents a Salomó,* és a dir una ambaixada, que li trametés, talment com solia fer-se entre sobirans amics d'aquells temps, les seves expressions de condol amb motiu de la mort del seu pare David, i li presentés ensems les seves felicitacions per la seva successió al tron: *car havia oït,* probablement mitjançant una comunicació tramesa per Salomó, *que havia estat ungit rei.*

16. *I Salomó envià* una lletra. Una còpia d'aquesta lletra de Salomó a Hiram (versets 17–20), així com també de la resposta de Hiram a Salomó (versets 22–23) era encara conservada en els arxius de la cort del rei de Tir al segle I de l'era cristiana, si hem de creure al testimoni de Josep Flavi (*Antiq.* VIII, II, 8).

17. Salomó, el qual tenia encara ben presents les últimes recomanacions fetes pel seu pare David en vigílies de morir acompanyades de la consigna dels plans per a la construcció d'un gran temple a Iahuè (vegeu 1 Par. 28 i la nostra nota a 2, 1–12), i decidit com estava a donar-hi prompta execució, hagué de felicitar-se de la gentil ambaixada del rei Hiram, i així, aprofità aquesta avinentesa per a reprendre les relacions amb un tan poderós monarca i entaular les negociacions encaminades a fer els preparatius per a la realització d'aquest gegantesc projecte i d'altres encara, que ell personalment havia concebut. — *Tu saps...* Es de suposar que en l'original de la present missiva, Salomó no entraria tant de dret en els afers, i que seria precedida dels compliments de costum i, sobretot en aquesta ocasió, dels regraciaments per l'ambaixada tramesa. — *Tu saps...* Hiram, doncs, estava assabentat dels propòsits que David havia concebut pertocant la construcció d'un temple a Iahuè. Nosaltres creuríem que David havia fins i tot fet els primers passos prop d'aquell sobirà per a una possible realització, abans

dum eius. [4] Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: et non est satan, neque occursus malus. [5] Qamobrem cogito aedificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse aedificabit domum nomini meo. [6] Praecipe igitur ut praecidant mihi servi tui cedros de Libano, et servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna caedere sicut Sidonii. [7] Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, laetatus est valde, et ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super popu-

plantes dels seus peus. [18]/4 Ara, però, Yahuè, el meu Déu, m'ha donat repòs tot a l'entorn; cap adversari no hi ha, cap contratemps. [19]/5 Així, mira! jo penso bastir una casa al Nom de Iahuè, el meu Déu, talment com Iahuè parlà al meu pare David, dient: El teu fill que Jo posaré en lloc teu damunt el teu tron, ell bastirà una casa al meu Nom. [20]/6 Ara, doncs, comanda que em tallin cedres del Líban; i els meus servents seran amb els teus servents, i jo et pagaré el salari dels teus servents segons el que tu diràs; car tu saps que ningú no hi ha entre nosaltres que sàpiga tallar llenys com els sidonis.

[21]/7 I s'esdevingué que, quan Hiram oí les paraules de Salomó, molt s'alegrà, i digué: Beneït sigui avui Iahuè, que ha donat a David un

Un contracte i una aliança són establerts entre els dos monarques.

de comunicar les seves intencions al profeta Nathan (2 Sam. 7, 2). Veritat que Iahuè, per boca del profeta Nathan, no acceptà de David més que aquestes generoses intencions; tot i això, el gran rei no es cregué pas en entredit d'activar en gran escala els seus preparatius mentre ell visqué. Vegeu 1 Par. 22, 2–5.

18. *Cap adversari no hi ha,* capaç d'obstaculitzar l'empresa. Cert que Salomó no gaudia pas de les simpaties de Razon de Damasc, ni de Hadad d'Edom (cf. 11, 25); però se'ls imposà i els mantingué a ratlla tot el temps del seu regnat.

19. *Talment com Iahuè parlà al meu pare.* Vegeu 1 Par. 22, 7–10.

20. *Cedres del Líban.* Vegeu en la nota al verset 22. Alguns crítics proposen de substituir aquí el mot *cedres* pel vocable genèric *arbres* talment com el G. — *Et pagaré.* D'aquí es dedueix, segons Sanda, que els servents de Hiram eren tractats a guisa d'esclaus, pel treball dels quals hom satisfeia a llur mestre una determinada remuneració. — *Ningú no hi ha entre nosaltres...* La Palestina desposseïda com era de grans boscatges, sobretot després que l'Egipte li havia talat, feia ja molts anys, els millors que tenia en les serralades del Carmel (cf. Papirus Golenischeff, citat per Sanda), no disposava d'obrers ensinistrats a bastament per a aquesta tasca de llenyataires en gran escala. — *Sidonis* és dit aquí com a sinònim de *fenicis,* habitants de la regió de Beyruth en avall, a diferència de *gibleus* (verset 32), denominació que indicava més aviat els habitants de la regió septentrional.

21. *Les paraules de Salomó,* contingudes en la missiva recentment tramesa. — *Molt s'alegrà,* car Hiram, essent, el mateix que tots els altres sobirans de l'Orient antic, un comerciant de marca, la susdita missiva de Salomó li obria la perspectiva d'un negoci extraordinàriament lucratiu per a ell i per al seu poble, i un mitjà d'expedir les mercaderies abarrotades en els seus estocs i d'anar aclarint els seus immensos boscatges de material de construcció. — *Beneït sigui avui Iahuè.* Aquesta expressió no desdiu en boca d'un idòlatra. En el concepte de Hiram, Iahuè no passava d'un de tants déus nacionals que tenien el suprem domini damunt llurs territoris respectius.

fill savi, que regni damunt aqueix gran poble. 22/8 I Hiram envià vers Salomó dient: M'he assabentat del que m'has enviat; faré, doncs, tot el que desitges pertocant el llenyam de cedre i el llenyam de xiprer. 23/9 Els meus servents 'el' faran davallar des del Líban vers la mar; aleshores jo els faré posar com a rais en la mar fins al lloc que tu em faràs indicar. Allí els faré desmuntar, i tu te'ls emportaràs. Tu, però, satisfaràs el meu desig, tot proveint de queviures la meva casa.

24/10 I s'esdevingué que Hiram donava a Salomó lleny de cedre i lleny de xiprer, tant com

lum hunc plurimum. [8] Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quaecumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis. [9] Servi mei deponent ea de Libano ad mare: et ego componam ea in ratibus in mari usque ad locum, quem significaveris mihi; et applicabo ea ibi, et tu tolles ea: praebebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meae. [10] Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, et ligna abiegna, iuxta omnem voluntatem eius. [11] Salomon autem praebebat Hiram coros tritici, viginti millia, in cibum domui

22. *M'he assabentat del que m'has enviat,* això és: m'he informat del contingut de la teva missiva. — *Pertocant al llenyam de cedre i al llenyam de xiprer.* Salomó no havia demanat a Hiram més que cedre (verset 20). Hiram, però, com a bon negociant, procura fer-li acceptar quelcom més. El cedre del Líban era famós en l'antiguitat, i al temps de Salomó feia ja segles que la Fenícia n'exportava a Egipte en gran quantitat. Dissortadament aquest arbre tan preat, que durant tantes centúries constituí la riquesa i bell ornament d'aquella remarcable serralada, des de fa temps ha desaparegut gairebé enterament de la contrada. Com a mostra no romanen avui més que tres grups principals, distribuïts de la següent manera: un grup d'uns quatre cents exemplars, dits *cedres de Maaser,* a 1.800 m. d'altitud i a uns 8 kms. a l'ESE. de Bêth ed-Din; un segon grup, el més nombrós , però, el menys bell, dit cedres de Hadet, està situat entre aquesta vila i la de Tannurin (uns 25 kms. al S. de Trípoli); uns 12 kms. a l'E. del grup precedent es troba el grup més remarcable, *els cedres del Líban.* Situat a 1924 ms. d'altitud en el fons d'una antiga congesta, compta uns 400 arbres de diferents edats i dimensions. Els més considerables, els quals, en nombre de 12, s'alcen fins a uns 25 ms. i que, per terme mig, mesuren en llur soca de 12 a 13 ms. de circumferència, podrien molt bé datar del temps de Salomó. — *Xiprer.* No pot donar-se com a enterament certa aquesta equivalència del vocable hebreu ברוש; d'aquí que alguns moderns prefereixen donar-li la significança de *pi,* abietàcia que tant per a l'espècie *halepensis* com per a la *pinea* abunda encara avui en les vessants marítimes del Líban.

23. *'Els'* + G. — *Jo els faré passar com a rais en la mar.* Per a esclariment del mètode adoptat per a aquesta mena de transport, vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». — *Fins al lloc que tu em faràs indicar.* Aquest lloc, segons 2 Par. 2, 16, fou el port de Jaffa, que era el més proper a Jerusalem. — *La meva casa,* això és, el palau i els seus espaiosos magatzems per a ulteriors operacions comercials.

24. *Vint mil cors de gra,* que equivalien a uns 72.800 hectòlitres. — *Vint cors d'oli verge.* Hom remarcarà que, fins i tot tractant-se d'*oli verge* de la qualitat més pura i refinada, aquesta quantitat de 20 cors, és a dir 72 hectòlitres, apareix insignificant en comparació amb els 20.000 cors de gra. Probablement la xifra original és representada pel G. i per 2 Par. 2, 10, que llegiren *vint mil bats,* o sigui 2.000 cors, equivalent de 7.280 hectòlitres. — *Tant donava Salomó...* i molt més encara; car, segons 2 Par. 2, 10, als 20.000 cors de gra o forment, i als 20.000 bats d'oli, cal afegir 20.000 cors d'ordi, i 20.000 bats de vi.

eius, et viginti coros purissimi olei: haec tribuebat Salomon Hiram per singulos annos. [12] Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: et erat pax inter Hiram et Salomonem, et percusserunt ambo foedus. [13] Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, et erat indictio triginta millia virorum. [14] Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: et Adoniram erat super huiuscemodi indi-

en volia. 25/11 I Salomó donava a Hiram vint mil cors de gra com a vianda per a la seva casa, i vint cors d'oli verge. Tant donava Salomó a Hiram cada any. 26/12 I Iahuè donà saviesa a Salomó, tal com li havia promès. I hi hagué pau entre Hiram i Salomó; i ambdós feren aliança.

Treballs previs per a la construcció del temple

27/13 I el rei Salomó reclutà una jova 'sobre' tot Israel; i la jova fou de trenta mil homes. 28/14 I els envià al Líban, deu mil al mes, alternativament. Estaven un mes al Líban i dos me-

26. *I hi hagué pau entre Hiram i Salomó.* Josep Flavi (*Antiq.* VIII, V, 3) ens ha conservat un gran nombre de detalls concernents aquest Hiram I, copiats de Menandre i Dios, els quals tingueren a llur disposició i consultaren els annals tirians. Segons aquests historiadors, Hiram és assenyalat com un monarca de renom universal, émul de Salomó, i, com aquest, emprenedor de magnífiques construccions. Un de tants detalls, transmès també per Climent d'Alexandria, Tacià i Eusebi, seria que Hiram donà la seva filla (més probablement, una de les seves filles) a Salomó com a esposa. Desnoyers (*op. laud.* III, 40) s'inclina a creure que foren precisament aquestes esposalles les que motivaren la composició de l'epitalami Ps. 45, «cant d'amor, que ens ha estat conservat per raó de la seva significança messiànica».

27-32. Una vegada terminades feliçment les negociacions amb Hiram, Salomó s'apressa a iniciar els treballs preparatius immediats. Puix que per a l'execució dels seus plans grandiosos li calia una quantitat extraordinàriament considerable de mà d'obra, que no tenia fàcilment a disposició, se la procura de continent mitjançant una jova, reclutada primerament entre els cananeus que havia ja reduït a esclavatge (cf. 9, 20 i 21); no essent-li, però, aquesta suficient, decideix d'estendre encara la jova als seus propis súbdits israelites, si bé amb una certa mitigació i només ocasionalment.

27. *Reclutà una jova.* Aquest fet no fou una novetat a Israel; existia ja probablement des del temps de Saül (cf. 1 Sam. 17, 25), i David l'havia també imposada amb mesura (cf. 2 Sam. 20, 24), si bé limitada solament als estrangers (cf. 1 Par, 22, 2). — *'Sobre' tot Israel.* Seguim la lliçó עַל־כָּל־ facilitada per una vintena de Mss., en lloc de מִכָּל, de l'actual text. Parat esment que el cens fet per David (2 Sam. 24, 9) donà com a resultat la xifra de 1.300.000 israelites de vint anys en amunt, sense incloure-hi els levites i benjamites, i que els reclutats ara són en nombre de *trenta mil homes,* és palès que no fou pas tota la població israelita en massa que anà a la jova, sinó solament en la proporció aproximada d'un dos per cent.

28. *I els envià al Líban,* probablement per a la tasca de transportar a la mar el llenyam de cedre i de xiprer que els obrers de Hiram tallaven dalt de la muntanya. — *Deu mil.* Doncs, no més que un terç dels reclutats. Aquests 10.000 israelites eren, probablement, acompanyats de llurs inspectors en nombre de 550, segons 9, 23, o de 250, segons 2 Par. 8, 10. — *Estaven un mes al Líban i dos mesos 'a casa'.* Així, tot consagrant una part de llurs energies al servei de la nació, tenien encara lleure d'atendre a llurs afers de família i al cultiu de llurs pròpies terres. La jova imposada, per consegüent, no era pas per a ells tan insoportable com això, tant més, si hom considera encara, que, donades les condicions climatològiques de les

sos ‘a casa‘. Adoniram dirigia la jova. 29/15 I Salomó tenia setanta mil camàlics i vuitanta mil que tallaven pedra a la muntanya; 30/16 a més dels capitostos de Salomó que dirigien el treball, tres mil tres-cents, que inspeccionaven el poble ocupat en el treball. 31/17 I el rei comandà que extraguessin grans pedres escollides, per a fonamentar la casa amb pedres de talla. 32/18 I els obrers de Salomó, i els obrers de Hiram i els gibleus les tallaren; i prepararen el fustam i el pedram per a bastir la casa.

ctione. [15] Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, et octoginta millia latomorum in monte: [16] absque praepositis qui praeerant singulis operibus, numero trium millium, et trecentorum praecipientium populo et his qui faciebant opus. [17] Praecepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, et quadrarent eos: [18] quos dolaverunt caementarii Salomonis, et caementarii Hiram: porro Gibli praeparaverunt ligna et lapides ad aedificandam domum.

altes regions del Líban, el treball en qüestió no era allí possible llevat dels cinc o sis mesos de l'estació seca, i, per tant, la jova de cada un d'aquests israelites era reduïda a uns dos mesos anuals. — *‘A casa‘.* Llegim així, en lloc de *a casa d'ell,* de TM. — *Adoniram.* Vegeu 4, 6 i 2 Sam. 20, 24.

29. *Setanta mil... i vuitanta mil,* = a 150.000, tots ells esclaus cananeus, segons 2 Par. 2, 17 i 18. Aquesta xifra no és exagerada, posat esment en els enormes blocs de pedra que calia extreure, i que, desproveïts de maquinària, tant aquests com la gran quantitat de fusta dipositada a Jaffa havien d'ésser transportats a força de braços fins a Jerusalem. Plini ens conta (*Hist. nat.* 36, 12) que en la construcció d'una de les piràmides d'Egipte foren emprats 360.000 homes durant vint anys. — *Tallaven pedra de la muntanya,* no pas del Líban, com alguns creuen, sinó de la muntanya de Palestina, i fins i tot dels voltants de Jerusalem mateix. La fossa de les actuals muralles septentrionals de la ciutat i la carretera adjacent en tot el recorregut des de la Porta de Damasc fins a la dita Porta d'Herodes, són degudes al buit d'immenses pedreres explotades probablement ja per Salomó. D'altres antigues pedreres es poden veure encara en altres punts, com és ara a Kh. Salâḥ.

30. *Tres mil tres-cents, que inspeccionaven el poble ocupat en el treball,* en nombre de 150.000, com hem vist al verset precedent. Si hom suposa ara un inspector per cada cinquanta obrers, tindríem la suma de 3.000 inspectors, els quals inspeccionats per altres inspectors a raó de 1 per cada 5, tindríem encara una quantitat adjunta de 600 inspectors, amb un total de 3.600 inspectors, que és la quantitat assenyalada en 2 Par. 2, 18, i també en el G. (B.) del present passatge, en comptes de 3.300, de TM. Vegeu Desnoyers (*op. laud.* III, 30. n. 3).

31. *Que extraguessin grans pedres.* Per a una idea del que podien ésser aquestes grans pedres, com també per a comprendre el mètode emprat en llur extracció de la pedrera, hom pot visitar avui les *cavernes reials* de Jerusalem, prop de la Porta de Damasc, cavernes que, segons testimoni de Josep Flavi remuntarien a l'època de Salomó. — *Per a fonamentar la casa.* Pròpiament parlant no calgueren fonaments, car bastava emplaçar les pedres damunt la roca viva, que floria arreu per tot l'espai destinat a la construcció. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

32. *Gibleus* és el nom gentilici dels habitants de l'antiga ciutat de Byblos, avui Djbeil, al km. 41 de la carretera que des de Beyruth costeja la Fenícia en direcció del N. Les excavacions practicades allí per Mr. Montet des del primer terç del present segle han donat resultats de gran vàlua per a la història d'aquest centre important de la Fenícia septentrional. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

CAPÍTOL VI

CONSTRUCCIÓ DE LA CASA

[1] Factum est ergo quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Is-

I s’esdevingué que l’any quatre-cents vuitanta després de la sortida dels fills d’Israel de l’Egip-

Bastiment de la casa.

VI–VII. Llevat de 7, 1–12 aquests dos capítols són dedicats a la descripció del temple i de tots els seus accessoris. Si bé l’execució d’aquest gran monument fou ja projectada i preparada pel rei David, de gloriosa memòria, fou, però, l’obra cabdal de Salomó, capaç ella sola de proporcionar-li una aurèola immortal. Per això, donada d’altra banda la influència que d’ara en avant exercirà el nou temple en tota la vida religiosa i política de la nació israelita, l’autor sagrat res no ha volgut estalviar per tal de donar-nos-el a conèixer amb tots els seus detalls. Ara, que la redacció clara i correcta eixida de la seva ploma ha sofert talment amb el transcurs dels anys, que avui no en tenim més que fragments més o menys coherents, enfarfegats sovint d’explicacions que en lloc d’esclarir algunes expressions les han fet encara més enigmàtiques.

VI. Descripció del temple. Els versets 1–14, i 36–38 són consagrats a la descripció de l’estructura general del monument en les seves parts integrants de 1) casa de Iahuè en el sentit estricte de l’expressió, compost del *Debir,* o Sant dels Sants, i del *Hekhal,* o Sant; 2) pòrtic; 3) habitacions contigües; 4) atri. Els versets 15–35 comprenen la descripció de tot el relatiu als arranjaments interiors del monument i a llur decoració. Tot i l’estat llastimós en què el text és arribat fins a nosaltres, és possible encara de fer-se una idea bastant exacta de les seves disposicions generals. Prova d’això, les reconstruccions gràfiques que se n’han fet, les quals, per bé que divergents en molts dels seus detalls, degut a les diferentes maneres d’interpretar tal o tal passatge obscur, totes elles coincideixen en el fons. A aclarir aquesta idea ha contribuït, de l’una banda, el santuari i el tabernacle mosaics (Èx. caps. 27 i 28; vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. II, pàg. 208–223) dels quals el temple de Salomó no fou en el fons més que una còpia en majors proporcions i esplendidesa, i de l’altra, els monuments similars de les nacions estrangeres, sobretot els de l’Egipte i de la Fenícia, els quals no hi ha dubte que hi deixaren rastre de llur influència. Vegeu en la nostra *Il·lustració* a «Reis», els gràfics que, emprats a profusió, contribueixen més que cap extens comentari a donar idees clares i precises de mants passatges obscurs del nostre text. Per aquesta raó en el present capítol, i en el setè que segueix immediatament, serem més aviat sobris en explicacions, tot limitant-nos a les més imprescindibles, extretes moltes d’elles, i sovint copiades i tot, del remarcable article del P. Vincent O.P. (*RB.* 1907, p. 515 i seg.), i sobretot de la seva magna publicació «Jérusalem de l’Ancien Testament» (pàg. 380–431), comentari que considerem com el més complet i clàssic pertocant aquest argument, un dels més embrollats, difícils i discutits de tota la Bíblia.

1. El to solemne d’aquesta introducció palesa la importància que en la història de la nació assolia la construcció del temple. — *L’any quatre-cents vuitanta.* Sobre la dificultat de

te, l'any quart del regnat de Salomó sobre Israel, en el mes de Ziu —és el segon mes— ell bastí la casa de Iahuè. [2] I la casa que el rei Salomó bastí a Iahuè, seixanta colzades la seva llargària, i vint la seva amplària, i trenta colzades la seva alçària.

El pòrtic.

[3] I el vestíbul davant del Hekhal de la casa, vint colzades la seva llargària, corresponent a l'amplària de la casa, ‘i‘ deu colzades la seva amplària corresponent ‘a la llargària‘ de la casa. [4] I a la casa féu finestres amb obertures a gelosies.

La dependència anexa.

[5] I bastí contra el mur de la casa una construcció lateral tot al voltant ( )

rael de Terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, aedificari coepit domus Domino. [2] Domus autem, quam aedificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, et triginta cubitos in altitudine. [3] Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta mensuram latitudinis templi: et habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. [2] Fecitque in templo fenestras obliquas. [5] Et aedificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parie-

combinar aquesta xifra amb la cronologia general, vegeu l'últim paràgraf de la introducció al llibre dels Jutges. — *L'any quart.* Segons el G. 5, 17, tres anys transcorregueren abans no foren terminats els preparatius descrits en el capítol precedent. — *Ziu* es el nom arcàic del segon mes de l'any, corresponent a part d'abril i maig. — *Casa de Iahuè.* L'expressió *casa* s'aplica estrictament al santuari pròpiament dit, amb les seves dues divisions de *Debir,* o Sant dels Sants i *Hekhal,* Sant, probablement amb la intenció de fer ressortir l'habitació de Déu enmig del poble, a diferència del vocable *temple,* reservat per a indicar tot el monument amb el seu conjunt de pòrtic, altar, pati, etc.

2. TM. emprèn de sobte la descripció de la casa de Iahuè, el G., però, i la recenció de Lag. ens ofereixen abans un breu relat dels treballs de fundació que precediren; ambdós textos, no obstant, passen per alt l'esment del lloc damunt el qual fou edificat el temple. Pertocant aquest lloc, que, segons 2 Par. 3, 1, fou el mont Morià, i sobre els susdits treballs de fundació, d'una envergadura verament colossal i sota el punt de vista arquitectònic tant o més importants que el mateix monument, vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». — *La casa,* això és, l'edifici comprès pel Debir i el Hekhal, o sigui el Sant dels Sants i el Sant. — *Seixanta colzades la seva llargària i vint la seva amplària,* just el doble de les dimensions del tabernacle mosaic. Pertocant la colzada hebraica, hom no pot precisar la seva avaluació. Tingut compte de les diferents opinions, sembla poder-li donar un valor mig de 50 centímetres. — *Trenta colzades la seva alçària.* Aquesta dimensió podrà valer tot el més per al Hekhal, no, *però,* per al Debir, el qual, segons el verset 20, constituïa un cub perfet, amb una alçària només de vint colzades.

3. *‘I‘* + G. — *Deu colzades la seva amplària corresponent ‘a la llargària‘ de la casa,* vol dir, que el pòrtic s'avançava davant la casa l'espai de deu colzades. — *‘A la llargària‘.* + Sir. — Cap dimensió no és indicada per a l'alçària d'aquest vestíbul. La xifra de 120 colzades, facilitada per 2 Par. 3, 4, és considerada com a equivocada, si més no, per al temple de Salomó.

4. *Amb obertures a gelosies.* No donem com a exacta aquesta traducció de la frase hebrea corresponent, la qual és molt discutida. Vegeu principalment Sanda, i Vincent (*op. l.* pàg. 518 i 519).

5. ( ). Ometem amb G. (B.) i de Lag. l'expressió supèrflua *prop dels murs de la casa, tot al voltant,* de TM. — *Cambres laterals,* és la traducció de Vincent; vegeu-ne la justificació en les pàgs. 519 i 520. D'altres prefereixen traduir per *pisos.*

tibus domus per circuitum templi et oraculi, et fecit latera in circuitu. [6] Tabulatum, quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, et medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, et tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non haererent muris templi. [7] Domus autem cum aedificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis aedificata est: et malleus, et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo cum aedificaretur. [8] Ostium lateris medii in parte erat domus dextrae: et per cochleam ascendebant in medium coenaculum, et a medio in tertium. [9] Et aedificavit domum, et consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis. [10] Et aedificavit tabulatum super omnem doumm quinque cubitis altitudi-

del Hekhal i del Debir, i féu cambres laterals al voltant. [6] La construcció lateral inferior, cinc colzades la seva amplària, i la del mig, sis colzades la seva amplària, i la tercera, set colzades la seva amplària; car hom havia fet repeus tot al voltant de la casa a l'exterior, per tal de no agafar a dins els murs de la casa. [7] I la casa, durant tot el temps de la seva construcció, fou bastida amb pedres perfectes de la pedrera; i ni martells, ni pic, ‘ni‘ cap instrument de ferro no foren sentits en la casa, mentre hom la bastia. [8] L'entrada del pis lateral ‘inferior‘ era al costat dret de la casa; i per escales giratòries hom pujava al pis del mig, i del mig al terç. [9] I bastí la casa, i la terminà; i cobrí la casa amb cavitats i rengleres de cedre. [10] I bastí la construcció lateral entorn de la casa; l'alçària

6. *Cinc colzades...* En la present descripció les mesures han d'ésser enteses en llum, això és, en relació amb l'espai interior, i tot excloent l'espessor dels murs. — *Per tal de no agafar a dins els murs de la casa,* és a dir: a fi que l'empostissat de cada un dels pisos de les diferents construccions recolzés damunt els susdits repeus, i així no fos necessari fixar-lo mitjançant encalços practicats dins el mur de la casa.

7. El present verset interromp de sobte la continuació de la descripció de les cambres. — *Amb pedres perfectes de la pedrera.* Vol dir que les pedres emprades en la construcció havien estat precedentment ajustades a la pedrera mateixa, sense que fos necessari practicar-hi cap retoc posteriorment i una volta portades al lloc de llur emplaçament. — *Pic.* El vocable *garzen,* que en altres llocs de la Bíblia, com en Dt. 19, 5 i Is. 10, 15 té la significança de *destral,* en el present context no pot tenir altra equivalència que la de *pic,* el mateix que en la inscripció de Siloè, per tal com és l'únic instrument que ha deixat el seu senyal en les parets del túnel d'Ezechias. Vegeu Vincent (*op. laud.* pàg. 522) i Barrois (*Man. d'Arch, bibl.* I, p. 112, n. 1). — *‘Ni‘* + 44 Mss. i les Versions. — *Cap intrument de ferro...* Cf. Èx. 20, 25; Dt. 27, 25.

8. *‘Inferior‘.* Així el G. i Targum, en lloc de *del mig,* de TM. — *Escales giratòries.* No podem donar com a certa aquesta traducció del vocable לוּלִים, que és un àpax. Amb tot, hom curarà de no representar-se aquestes escales com les modernes escales de cargol.

9. *I la terminà,* en el que es refereix al cos de la construcció i a la seva obra de pedra en general. — *Amb cavitats i rengleres de cedre.* Aquest detall, que no es llegeix en G. sembla indicar que la coberta o sostre de la casa era constituït per tot un revestiment de cedre, tot formant una mena d'enteixinat en la seva part interna, semblant als sostres que embelleixen certs palaus i d'altres edificis sumptuosos.

10. *La construcció lateral* de la qual s'ha parlat als versets 5 i 6. — *I es colligava* cada un dels pisos.

[de cada pis] era de cinc colzades, i es coŀligava a la casa amb bigues de cedre.

Intervenció d'un oracle.

[11] I fou feta paraula de Iahuè a Salomó, dient: [12] Aquesta casa que tu basteixes, si tu camines segons les meves lleis, i acompleixes els meus preceptes, i observes els meus comandaments, tot caminant segons ells, aleshores Jo realitzaré amb tu la paraula que vaig parlar al teu pare David; [13] i habitaré enmig dels fills d'Israel, i no abandonaré Israel, el meu poble.

Disposició i ornamentació internes de la casa.

[14] I Salomó bastí la casa i la terminà. [15] I revestí els murs de la casa per dins amb planxes de cedre, des del paviment de la casa fins al ‘bigam‘ del sostre; [així, doncs,] cobrí de fusta l'interior. I recobrí el paviment de la casa amb planxes de xiprer. [16] Revestí també les vint colzades del fons de la casa amb planxes de cedre, des del paviment fins al ‘bigam‘ del sostre. I es bastí l'interior en *Debir,* en Sant dels Sants. [17] I quaranta colzades constituïen la casa; ella és el Hekhal davant ‘el Debir‘. [18] I el cedre a la

nis, et operuit domum lignis cedrinis.

[11] Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens: [12] Domus haec, quam aedificas, si ambulaveris in praeceptis meis, et iudicia mea feceris, et custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, quem locutus sum ad David patrem tuum. [13] Et habitabo in medio filiorum Israel, et non derelinquam populum meum Israel.

[14] Igitur aedificavit Salomon domum, et consummavit eam. [15] Et aedificavit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis, a pavimento domus usque ad summitatem parietum, et usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: et texit pavimentum domus tabulis abiegnis. [16] Ædificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, a pavimento usque ad superiora: et fecit interiorem domum oraculi in sanctum Sanctorum. [17] Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. [18] Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens

11–13. Aquest passatge, que interromp la descripció de la casa, no es llegeix en G., indici probable d'haver estat inserit aquí posteriorment a la redacció original. Cas d'ésser autèntic, podria tenir la seva explicació, com pensa Landersdorfer, en la presentació a Salomó d'un oracle profètic, destinat a encoratjar-lo en el curs de la gran construcció, davant les grans dificultats que segurament s'interposaven a la seva continuació.

14. És una repetició del que ha estat ja dit al v. 9.

15. El text original és bastant incorrecte; amb tot, es presenta encara prou entenedor. En l'interior de la casa res no apareix de l'obra de pedra del gran edifici: el paviment és cobert de planxes de xiprer; d'aquí cap amunt, els murs són revestits de cedre fins al sostre, el qual, com hem ja vist al verset 9, era tot un enteixinat de la mateixa fusta preciosa. — *Els murs de la casa.* Aquí el concepte de *casa* és restringit a l'espai ocupat pel Hekhal o el Sant. — *Fins al ‘bigam‘.* Així el G. i de Lag., en lloc de *fins als murs* de TM.

16. *Del fons,* o de la part posterior, *de la casa,* o sigui el compartiment reservat al Debir, o, al Sant dels Sants, que mesurava vint colzades d'alçària, d'amplària i de llargària. — *Des del paviment fins al ‘bigam‘,* per consegüent, els murs verticals. — *I es bastí l'interior en Debir,* vol dir; aquest compartiment interior de la part posterior de la casa fou destinada a ésser el Debir.

17. *La casa,* també aquí ha d'ésser entesa en el sentit restringit de Hekhal, com es declara a continuació. — *‘El Debir‘* és un adjunt reclamat pel context, per tal com la frase es presenta tallada sobtadament després de la preposició *davant.*

tornaturas, et iuncturas suas fabrefactas et caelaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete. [19] Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam foederis Domini. [20] Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos latitudinis, et viginti cubitos altitudinis: et operuit illud atque vestivit auro purissimo. sed et altare vestivit cedro. [21] Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, et affixit laminas clavis aureis. [22] Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed et totum altare oraculi texit auro. [23] Et fecit in

casa per dins [presentava] escultures de coloquintes i de garlandes de flors. Tot era de cedre; cap pedra no es veia. [19] I erigí un Debir enmig de la casa, a l'interior, per col·locar-hi l'arca de l'aliança de Iahuè. [20] I ( ) el Debir tenia vint colzades de llargària, i vint colzades d'amplària, i vint colzades d'alçària; i el revestí d'or pur. I 'féu' un altar de cedre. [21] I Salomó revestí la casa per dins d'or pur... i tancà amb baldons d'or davant el Debir. I el revestí d'or. [22] I revestí d'or tota la casa, tota la casa enterament ( ).

[23] I en el Debir féu dos querubins de lleny d'ullastre; deu colzades la seva alçària. [24] Cinc

Els dos querubins.

18. Altra vegada el context de TM. es presenta interromput pel present verset, el qual tampoc no es llegeix en G. — *A la casa.* Al Debir? Al Hekhal? Al Debir i al Hekhal? No tenim prou elements per a determinar-ho. — *Coloquintes... garlandes de flors.* No podem donar com a exactes aquestes traduccions dels vocables hebreus corresponents. D'altra banda, tampoc no és possible deduir del text si les *escultures* en qüestió eren de baix o alt relleu, o senzillament en dibuix estriat.

20. ( ). Suprimim amb G. i Lag. la preposició *davant,* per no adir-se de cap manera amb el context. — *Pur.* Així hom sol traduir el vocable סָגוּר, de significança incerta. Tingut compte de la seva etimologia, Desnoyers (*Hist. du Peupl. Hèbr.* III, 103, n. 2) creu que li convindria més aviat el significat d'or treballat d'una certa manera, com és ara l'or repussat, o millor encara l'or aplicat damunt el relleu de l'ornamentació, procediment molt estès en l'antiguitat, i assenyalat aquí mateix (verset 35) com a aplicat a la porta del Hekhal. — *'Féu'.* Així G. i de Lag., en lloc de *revestí* de TM. — *Un altar.* Aquest altar era probablemet l'altar dels perfums, el qual, segons Èx. 30, 6; 40, 26, estava col·locat davant el Debir, i separat d'ell per un vel.

21. El text es presenta completament alterat. La segona part del verset sembla haver conservat la resta d'una descripció pertocant la manera com era tancada la comunicació entre el Sant dels Sants i el Sant. — *I el revestí d'or.* Aquesta frase potser pertanyia primitivament a la fi del verset precedent, talment com es llegeix en G.

22. *I revestí d'or...* Si algú cregués que hi ha quelcom d'hiperbòlic en aquesta profusió d'or, li aconsellaríem de visitar el tresor de Tutankhamen al museu del Caire. A més, com diu Desnoyers (*op. l.* III, 103, n. 2), no seria raonable suposar que els antics avaluaven l'or com nosaltres. L'or era per a ells un luxe més aviat que una riquesa, per tal com en llurs transaccions de la vida ordinària no en feien pas més ús del que nosaltres fem dels inestimables tresors dels nostres museus. — ( ). Hem omès amb G. *i cobrí d'or tot l'altar del Debir.*

23. *Deu colzades...* Immediatament abans d'aquesta segona part del verset, molt probablement seguia en el text primitiu el contingut del verset 26.

24-25. TM., tot i no ésser d'una construcció massa clara, és amb tot suficientment correcte. L'alçària dels querubins, tal com és dit en els versets 23 i 26, era de deu colzades. Ara, l'envergadura total de llurs ales respectives era també de deu colzades. Com sigui que colzades una de les ales del querubí, i cinc colzades l' altra de les ales del querubí; [això és] deu colzades de l' extrem de les seves ales a l' extrem de les seves ales. [25] I deu colzades [les ales de l'] altre querubí; una mateixa mesura i una mateixa forma per a ambdós querubins. [26] L' alçària d' un dels querubins era deu colzades; el mateix el segon querubí. [27] I col·locà els querubins enmig de la casa interior, i desplegaven ‘llurs ales‘. I l' ala d' un ‘querubí‘ tocava una paret, i l' ala de l' altre querubí tocava l' altra paret; i llurs ales enmig de la casa es tocaven, ala amb ala. [28] I cobrí d' or els querubins.

Ornamentació dels murs i del paviment.

[29] I per totes les parets de la casa, a l' entorn, entallà ornamentacions entallades de querubins, de palmeres, i de garlandes de flors ‘a‘ l' interior com a l' exterior. [30] I cobrí d' or el paviment de la casa a l' interior com a l'exterior.

Les dues portes.

[31] I a la porta del Debir féu batents de fusta d' ullastre. L' enquadrament, amb les xambranes, era pentagonal. [32] I els dos batents eren de fusta d' ullastre; i hi entallà ornamentacions de querubins, i de palmeres i de garlandes de flors, i ‘els‘ cobrí d' or, i escampà l' or damunt els querubins i les palmeres. [33] Així mateix a la porta del Hekhal féu xambranes de lleny d' ullastre ‘de for-

oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis. [24] Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes, a summitate alae unius usque ad alae alterius summitatem. [25] Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim, [26] id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, et similiter cherub secundus. [27] Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant, autem alas suas cherubim, et tangebat ala una parietem, et ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alae autem alterae in media parte templi se invicem contingebant. [28] Texit quoque cherubim auro. [29] Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis caelaturis et torno: et fecit in eis cherubim, et palmas, et picturas varias, quasi prominentes de pariete, et egredientes. [30] Sed et pavimentum domus texit auro intrinsecus et extrinsecus. [31] Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque. [32] Et duo ostia de lignis olivarum: et sculpsit in eis picturam cherubim, et palmarum species, et anaglypha valde prominentia: et texit ea auro: et operuit tam cherubim quam palmas, et cetera, auro. [33] Fecitque in introitu templi po-

cada ala té ja cinc colzades, això vol dir que es fa abstracció del cos dels querubins, i que en tot cas les ales tenien un punt únic de sortida.

26. Vegeu en la nota al verset 23.

27. *Casa interior,* és a dir, al Debir, o, al Sant dels Sants. — *‘Llurs ales‘*. Així, amb G. i de Lag., en lloc de *les ales dels querubins* de TM. — *‘Querubí‘* + de Lag., i exigit pel context. El sentit general és clar. El Debir tenia 20 colzades de llargària (v. 20), i cada querubí una envergadura d'ales de 10 colzades (vv. 24 i seg.); la juxtaposició de les dues estàtues omplia exactament l'espai interior, i llurs ales es tocaven precisament en el centre del Debir. Per a una major intel·ligència de tot el relatiu a aquests querubins, vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

29. *‘A‘ l'interior.* Així amb de Lag., en lloc de *de l'interior* de TM. Tant en el present verset com en el següent, aquest vocable *interior* fa referència al Debir, igual que *exterior* al Hekal.

32. *‘Les‘* + G. de Lag.

33. *‘De forma rectangular‘*. Així G. de Lag. i V., en lloc de l'expressió enigmàtica de TM.

stes de lignis olivarum quadrangulatos: [34] et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: et utrumque ostium duplex erat, et se invicem tenens aperiebatur. [35] Et sculpsit cherubim, et palmas, et caelaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam. [36] Et aedificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri.

[37] Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio: [38] et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus) perfecta est domus in omni opere suo, et in universis utensilibus suis: aedificavitque eam annis septem.

ma rectangular‘, [34] i dos batents de lleny de xiprer: dues valves que es plegaven, l’un batent; i dues ‘valves‘ que es plegaven, l’altre batent. [35] I ‘hi‘ entallà ornamentacions de querubins, i de palmeres, i de garlandes de flors, i escampà una lleugera capa d’or damunt la seva escultura. [36] I bastí [els murs de] l’atri interior: tres rengles de pedres tallades i un rengle de bigues de cedre.

Indicació cronològica.

[37] L’any quart foren posats els fonaments de la casa de Iahuè en el mes Ziu. [38] I l’any onzè, en el mes de Bul, que és el mes vuitè, la casa fou terminada en totes les seves dependències i tota la seva organització. Així Salomó l’havia bastida en set anys.

34. La porta del Hekhal tenia dos batents, cada un dels quals constava de dues peces o valves que es plegaven. — *‘Valves‘*. Llegim com les versions; el vocable קְלָעִים de TM. és evidentment alterat.

35. *‘Hi‘*. + G. de Lag.

36. *L’atri interior*. El text sagrat no ens deixa entreveure quines fossin les proporcions d’aquest atri. Si, com sembla, cal identificar-lo amb el que Jeremias (36, 10) anomena atri superior, hi hauria prou motiu per a circumscriure’l a l’espai ocupat per la plataforma damunt la qual s’aixeca l’actual mesquita d’Omar, plataforma emplaçada sobre un nivell més alt d’alguns metres que la resta de la gran esplanada. — *Tres rengles de pedres*... Aquest mètode de construcció, tot alternant la pedra amb taulons de fusta per tal de consolidar sobretot els sòcols de les muralles, havia ja estat en ús a Canaan, i hom ho ha constatat encara recentment a Râs Schambra en un mur del segle XIV. Vegeu Vincent, *Canaan,* pàg. 38 i 39, i *Jérus, de l’A. T.,* pàg. 384–385; i Barrois, *Man. d’archéol. bibl.,* I, pàg. 104.

37–38. La present recapitulació, la qual no es llegeix en el text G. ni de Lag., és inserida aquí prematurament, per tal com a partir del verset 13 del capítol següent continuarà encara la descripció del mobiliari i atuells de la casa. — *Bul* és el nom arcaic del mes vuitè, correponent a part d’octubre i novembre. — *En set anys,* més els sis mesos que separen el mes de Ziu del mes de Bul; doncs, set anys i mig.

CAPÍTOL VII

EL PALAU I ELS SEUS ANEXES — MOBILIARI DE LA CASA

La casa del «Bosc del Líban».

I també bastí Salomó el seu palau en tretze anys, i el terminà totalment. [2] Bastí, doncs, la casa [dita] «Bosc del Líban»; cent colzades la seva llargària, i cinquanta colzades la seva amplària, i trenta colzades la seva alçària, damunt de quatre rengles de columnes de cedre, amb bigues de cedre damunt les columnes. [3] I per dalt era coberta de cedre damunt les cambres que reposaven damunt les columnes; quaranta cinc [cambres], quinze per rengle. [4] I les finestres, tres rengles amb llum contra llum, tres ve-

[1] Domum autem suam aedificavit Salomon tredecim annis, et ad perfectum usque perduxit. [2] Ædificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, et quinquaginta cubitorum latitudinis, et triginta cubitorum altitudinis: et quattuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas. [3] Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quae quadragintaquinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim [4] contra se invicem positas,

1-12. Abans de continuar l'argument de la casa amb la descripció del seu mobiliari, el text sagrat interposa aquesta secció pertocant la construcció del palau de Salomó amb les seves dependències anexes, per tal com, l'autor inspirat concep, de la mateixa manera que els antics, aquests monuments com constituint un tot homogeni juntament amb el temple. Al traductor grec semblà sens dubte que seria més lògic continuar la descripció de tot el relatiu a la casa, i així relegà aquesta secció a la fi del present capítol, després del verset 51.

1. *El seu palau,* que comprenia la seva pròpia residència i les altres construccions anexes, de les quals es parla a continuació fins al verset 12 inclusivament. — *En tretze anys;* ¿a partir dels set anys transcorreguts en la construcció de la casa, de manera que Salomó hauria esmerçat vint anys en ambdues construccions? ¿O bé, *tretze anys,* compreses ambdues construccions, això és, set anys per a la casa i cinc per al palau? A la primera pregunta respon l'actual text de 9, 10 amb una afirmació categòrica. També la segona pregunta és contestada afirmativament per alguns crítics, entre ells els catòlics Sanda i Landersdorfer, els quals es recolzen en arguments històrics, i consideren com a alterada posteriorment a la redacció del text original la xifra *20* de la susdita citació 9, 10. Vegeu el nostre comentari al lloc d'aquesta citació.

2-5. El text de la present descripció de la casa «Bosc del Líban» ens és arribat bastant incorrecte, i per això també molt obscur. D'aquí les remarcables divergències en els gràfics assajats per a la seva representació. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

2. *La casa [dita] «Bosc del Líban».* És aquesta una de les construccions compreses en el mot *palau* del verset precedent. La seva denominació és deguda al gran nombre de columnes de cedre, altes d'uns quinze metres, que l'ornaven i donaven la impressió d'un petit bosc de cedres del Líban.

4. El text és molt obscur, i, per consegüent, dóna motiu a interpretacions molt diverses. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

[5] et e regione se respicientes, aequali spatio inter columnas, et super columnas quadrangulata ligna in cunctis aequalia. [6] Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longuitudinis, et triginta cubitorum latitudinis: et alteram porticum in facie maioris porticus: et columnas, et epistylia super columnas. [7] Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: et texit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. [8] Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu, simili opere.

gades. [5] I totes les portes i ‘ les finestres ‘ eren quadrangularment encaixades. i ( ) ‘ porta contra porta ‘, tres vegades.

El vestíbul d’espera.

[6] Després féu el vestíbul ‘ d’espera ‘; cinquanta colzades la seva llargària i trenta colzades la seva amplària ( ), i un porxo per davant.

El vestíbul del tron.

[7] I féu també el vestíbul del tron, on administrava justícia, ço és el vestíbul del judici; i fou cobert de cedre des del paviment fins al sostre.

La residència reial i el harem.

[8] Igualment bastida era la seva casa on ell habitava, en un altre atri, deçà el vestíbul.

5. *‘Les finestres‘*. Així el G., en lloc de *muntants* de TM. — ( ) Per inútil, hem suprimit el vocable *davant*. — *‘Porta contra porta‘*. Llegim segons el G., en lloc de *finestra contra finestra* de TM.

Tot i ésser tan succinta la descripció que l’autor sagrat acaba de donar-nos relativament a aquest edifici salomònic, els quatre versets que li són dedicats, tot descrivint la gran sala amb la seva magnífica columnata que sostenia el pis superior, proveït de 45 cambres i d’un petit nombre de finestres, basten, creiem nosaltres, per a fer-nos-en una idea prou exacta. Per a un complet esclariment aconsellem de recórrer a «Jérusalem de l’A. T.» obra recentment publicada, on, en les pàgines 423-28, el seu autor P. Vincent O. P. esgota tot el que sobre el tema pot dir-se, mitjançant un esplèndid comentari, que, il·lustrat amb la fig. 133, fa assequible a tothom la seva comprensió. Pertocant la seva destinació a arsenal, pot ésser deduïda del que serà referit més endavant al cap. 10, vv 16 i 17 i en Is. 22, 8.

6. *El vestíbul ‘d’espera‘*. Aquest nou edifici era probablement, segons Vincent (RB. 1905, pàg. 261), una mena d’antecambra de la sala del tron, de la qual es parla al verset següent, o una sala que servia de comunicació entre aquesta i la casa Bosc del Líban. Hom es farà idea de com el text del present verset ens és arribat alterat, tot comparant-lo amb la versió de la Vulgata, i sobretot del G. Pertocant, doncs, la configuraciò de l’edifici que intenta descriure, no són possibles més que conjectures. — *El vestíbul ‘d’espera‘*. TM. i les versions porten escrit *vestíbul de les columnes*. Cas d’admetre aquesta lliçó, hom es troba perplex en voler designar un lloc a l’edifici del palau. Afortunadament Klostermann ha obviat aquesta dificultat, tot substituint a העמודים, vestíbul *de les columnes* de TM, el mot העומדים, vestíbul *dels qui esperen,* o, sala d’espera; ço que escau perfectament podent-lo així emplaçar a continuació del Bosc del Líban i immediatament abans de la sala del tron. — ( ) Ometem amb Vincent les paraules *un vestíbul davant d’elles amb columnes,* que, probablement són una dittografia d’allò ja dit al començament del present verset.

7. *El vestíbul del tron,* anomenat així per raó del principal objecte que l’embellia, que era el tron d’ivori i d’or, del qual es farà descripció a part en 10, 18-20, servia de sala per a les audiències i recepcions solemnes, ensems que de tribunal on el rei personalment administrava la justícia; d’aquí el seu segon nom de *vestíbul del judici.* No ens són donades les dimensions.

8. El text sagrat es mostra extremadament sobri en el que es refereix a la descripció del

I féu una casa com aquest vestíbul per a la filla del Faraó, que Salomó havia pres [per muller]. [9] Totes aquestes construccions eren de pedres magnífiques, tallades a mida, serrades amb serra per dins i per fora, i des del fonament fins a la cornisa.

El gran atri.

I ( ) el gran atri [10] era fonamentat de pedres magnífiques, pedres grans, pedres de deu colzades i pedres de vuit colzades.

[11] I a la part superior hi havia pedres magnífiques tallades a mida, i cedre. [12] I el gran atri, tot a l'entorn, [constava de] tres rengles de pedra tallada i un rengle de bigues de cedre, com l'atri interior de la casa de Iahuè, i com ʻ l'atri ʻ de la casa.

Hiram l'artista.

[13] I el rei Salomó envià a prendre Hiram de Tir. [14] Era fill d'una dona vídua de la tribu de

Domum quoque fecit filiae Pharaonis (quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali et hanc porticum.

[9] Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant: a fundamento usque ad summitatem parietum, et extrinsecus usque ad atrium maius. [10] Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum. [11] Et desuper lapides pretiosi aequalis mensurae secti erant, similiterque de cedro. [12] Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, et unius ordinis de dolata cedro: necnon et in atrio domus Domini interiori, et in porticu domus. [13] Misit quoque rex Salomon, et tulit Hiram de Tyro, [14] filium mulieris viduae de tribu Nephtali, patre Tyrio,

palau privat on Salomó tenia la seva residència. Així, de precís no sabem sinó que ocupava una situació contigua al vestíbul del tron, i era, com ell, tot recobert de cedre. Les seves dimensions hagueren d'ésser bastant considerables per tal d'encabir-hi el personal del seu servei i, sobretot, el seu nombrós harem, tant més que a la seva esposa, la filla del Faraó, bastí un edifici a part tan espaiós i de la mateixa estructura que el susdit palau del tron.

9$^{a\,b}$. Pondera la gran cura posada en la preparació del material destinat a la construcció dels edificis esmentats precedentment.

9^{c}–12. Descriu el gran mur de sosteniment del gran atri. — *I ( ) el gran atri.* Després de suprimir amb G exaplar, l'expressió *a l'enfora* de TM, referim, com el G., a la proposició del verset següent aquesta frase, que unida a la fi del verset 9, com TM, està com fora de lloc i no ofereix cap sentit acceptable. — *Pedres de deu colzades...* Pedres d'aquestes dimensions, i més considerables encara, romanen fins avui en certs indrets de les actuals muralles, principalment a l'extrem sud-oriental del Haram. — *Com a l'atri interior,* esmentat en 6, 36. — *I com ʻl'atriʻ* de la casa, o del palau-residència de Salomó. Cf. verset 8. *ʻL'atriʻ.* Hem acceptat, amb Landersdorfer, aquesta correcció crítica, en lloc de *el vestíbul* de TM.

13–14. Des d'aquests versets l'autor sagrat reprèn l'argument de la casa per a descriure'n tot el mobiliari. — *Hiram;* –personatge que cal no confondre amb el seu homònim i contemporani Hiram, rei de Tir– el seu nom complet era *Ḥuramabí,* segons 2 Par. 2, 13. — *De la tribu de Nefthalí,* detall que no contradiu 2 Par. 2, 14, on s'afirma que la dona en qüestió era una de les filles de Dan. De fet, els danites establerts a Tell el Qâḍi, a les fonts del Jordà, es trobaven enclavats dins la tribu de Nefthalí. — *El seu pare era tirienc.* Aquests matrimonis entre israelites del nord i els fenicis hagueren d'ésser freqüents, donades les relacions comercials entre ambdós territoris. D'altra banda la interdicció de Dt. 7, 3 afectava directament els cananeus residents en terra d'Israel, i no els habitants de les nacions veïnes.

artificem aerarium, et plenum sapientia, et intelligentia, et doctrina ad faciendum omne opus ex aere. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.

[15] Et finxit duas columnas aereas decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam: et linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque. [16] Duo quoque capitella fecit, quae ponerentur super capita columnarum, fusilia ex aere: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum: [17] et quasi in modum

Neftalí, i el seu pare era un tirienc, que treballava el bronze. I era ple de talent, de destresa i d'enginy per a treballar tota obra de bronze. I anà al rei Salomó, i executà tot el seu treball.

Les dues columnes.

[15] I ‘fongué‘ les dues columnes de bronze. [per al vestíbul de la casa]. L'una columna era de divuit colzades d'alçària, i un fil de dotze colzades ‘l'‘ envoltava, ‘i la seva gruixària era de quatre dits; era buida. Així també‘ la segona columna. [16] I féu dos capitells de bronze fos, per posar-los al cim de les columnes. Cinc colzades d'alçària tenia l'un dels capitells, l'altre tenia també cinc colzades d'alçària. [17] I

— *Que treballava el bronze.* Així, fou a l'escola del seu pare que Hiram esdevingué un tan hàbil artista com es diu a continuació. — *Tot el seu treball* que Salomó li havia confiat.

15–22. L'autor sagrat consagra aquesta secció i els versets 41 i 42 a descriure les dues columnes que, a imitació d'altres temples pagans, com és ara els alts llocs de Mageddò i Taanac i de Petra, el temple de Melkart a Tir, i, sobretot, els de l'Egipte, eren si més no un motiu de decoració davant la façana del temple de Salomó. L'actual text d'aquesta descripció es deplorable. Sortosament els llocs paral·lels de 2 Par. 3, 15–17; 4, 12–13, i, sobretot, la versió grega i Jeremias 52, 21–23 contribueixen a esclarir alguns dels seus detalls, i així és fàcil obtenir una reconstrucció bastant aproximada de la realitat.

15. *I ‘fongué‘.* Llegim וַיִּצֹק com G., en lloc de וַיָּצַר *i fabricà* de TM. — *Divuit colzades.* Així també Jer. 52, 21. La desproporcionada dimensió de *trenta cinc colzades,* assenyalada per 2 Par. 3, 15, és probablement deguda a error del copista. — *I un fil de dotze colzades ‘l'‘ envoltava.* Vol dir que el seu perímetre era de dotze colzades. — *‘L'‘.* Hem llegit אתו com el G. — *‘I la seva gruxària era de quatre dits; era buida. Així també‘.* Afegit en conformitat amb el G. i Jer. 52, 21.

16–20. Els capitells de les columnes. Per a intel·ligència de la descripció bon xic embrollada del text, compresa en els cinc versets que segueixen, copiem a continuació un paràgraf de Desnoyers (*op. l.* III, pàg. 108), redactat a base del susdit text corregit i ordenat. «Cada un dels fusts de les dues columnes suportava un capitell de cinc colzades, el qual presentava, segons sembla, dos elements. A la seva base i tot coronant el fust eixia una motllura convexa, alta d'una colzada, recoberta d'una ornamentació sobreposada, feta de franges de bronze semblants a cadenetes, les quals, tot entrellaçant-se, donaven a aquest revestiment l'aspecte d'una xarxa. Dues garlandes, de cent magranes cada una, i retingudes a aquesta xarxa, als quatre costats oposats en forma de creu, la contornajaven amb llurs quatre fistons amples i flexibles. D'aquesta motllura eixia, com d'una canastra, una immensa corol·la de lotus, alta de quatre colzades, que formava la part superior del capitell, la qual no tenia altra ornamentació que les vores de les nervadures dels pètals eixamplats». Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

17. *‘I féu dues‘* + G. — *‘Per tal de cobrir‘.* Cf. el verset 18 i el G. — *‘Una xarxa‘* (dues vegades). Així el G. que llegí שְׂבָכָה en lloc de שִׁבְעָה, *set,* de TM.

féu dues xarxes de treball entreteixit, fistons a guisa de cadenetes ‘per tal de cobrir‘ els capitells que eren al cim de les columnes; ‘una xarxa‘ per a l'un capitell, ‘i una xarxa‘ per a l'altre capitell. [18] I féu ‘magranes‘, i eren dos rengles a l'entorn de l'una de les xarxes per tal de cobrir el capitell que era al cim de ‘les columnes‘. I el mateix féu per a l'altre capitell. [19] I els capitells que eren al cim de les columnes eren en forma de lotus; ‘totes plegades eren quatre-centes‘. [20] I els capitells al cim de les dues columnes, per dalt, prop de la convexitat enllà de la xarxa. I eren dues-centes les magranes arrenglerades a l'entorn d'un dels capitells. [21] I col·locà les columnes davant el vestíbul del temple: i col·locà la columna de dreta, i anomenà el seu nom Jachin; i collocà la columna d'esquerra i anomenà el seu nom Boaz. [22] I el cim de les columnes era en forma de lotus. Així fou terminat el treball de les columnes.

retis, et catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero. [18] Et perfecit columnas, et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, que erant super summitatem, malogranatorum: eodem modo fecit et capitello secundo. [19] Capitella autem, quae erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quattor cubitorum. [20] Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columnae contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. [21] Et statuit duas columnas in porticu templi: cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secundam: et vocavit nomen eius Booz. [22] Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectumque est opus columnarum.

18. *‘Magranes‘*. Així amb dos Mss., en lloc de *columnes* de TM. — *‘Les columnes‘*. Així amb 50 Mss., en lloc de *magranes* de TM.

19. *‘Totes plegades eren quatre-centes‘* [magranes]. Acceptem aquesta encertada correcció crítica feta per Klostermann.

21. *Jachin... Boaz*. Relativament a la raó d'aquests dos noms han estat fetes diverses conjectures, cap de les quals no és satisfactòria. Un cilindre cuneïforme trobat a Tello ens informa que les dues esteles erigides davant el temple de Gudea portaven també cada una el seu nom respectiu.

22. La primera meitat del present verset és una senzilla repetició de la igualment primera meitat del verset 19.

23–26. Per a les ablucions indispensables dels sacerdots abans d'exercir llur ministeri, en el tabernacle mosaic havia estat prescrita la confecció d'un recipient *ad hoc* (Èx. 30, 17–21) d'unes determinades proporcions. Ara, el major esplendor del culte en el temple exigia quelcom més grandiós que contingués una extraordinària quantitat de líquid, per tal com aquest era destinat no solament a les susdites ablucions del crescut nombre de ministres, com diu 2 Par. 4, 6, sinó també molt versemblantment a totes les altres que importava la neteja de l'altar, del pati, etc. que esdevenia sovint l'escenari d'un escorxador. Salomó hi proveeix amb aquesta nova conca, la qual per raó de la seva gran capacitat rep el nom de *mar*. Tot i les seves grans proporcions, Hiram executa l'obra amb una cura tota especial, i amb el seu talent artístic reïx a donar-li una forma més elegant que no presenta el tan ponderat vas d'Amathont. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. II, pàg. 240, fig. 3.

[23] Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, et resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. [24] Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles. [25] Et stabat super duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, et tres ad Occidentem, et tres ad Meridiem, et tres ad Orientem, et mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. [26] Grossitudo autem luteris, trium unciarum erat: labiumque eius, quasi labium calicis, et folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

[27] Et fecit decem bases aeneas, quattuor cubitorum longitudinis bases singulas, et

La mar de bronze.

[23] Després féu la mar, fosa. Rodona tot a l'entorn, [mesurava] deu colzades d'una vora a l'altra, i cinc colzades era la seva alçària. Un cordó de trenta colzades l'envoltava tot a l'entorn. [24] I coloquintes l'envoltaven sota la seva vora tot a l'entorn —‘trenta‘ colzades encerclaven la mar tot a l'entorn—. Eren dos rengles de colquintes foses en una mateixa fosa. [25] Reposava damunt de dotze bous: tres girats vers el septentrió, i tres girats vers l'occident, i tres girats vers el migdia, i tres girats vers l'orient, I la mar era a dalt damunt d'ells. I totes llurs gropes eren cap endins. [26] I la seva gruixària era d'un pam, i la seva vora era com la forma de la vora d'una copa de flor de lotus. Contenia dos mil bats.

Les deu peanyes amb les conques.

[27] I féu les deu peanyes de bronze. Quatre colzades era la llargària de cada peanya, i quatre

23. *La mar,* o el llac, nom que com ara dèiem, és degut a les seves grans proporcions segons testimoni de Josep Flavi (Ant. VIII, III, 5). Amb tot, les inscripcions cuneïformes refereixen que ja en el tercer mil·lenari a. C. els antics reis de Babilònia, Bur-Sin d'Ur i Ur-Nina de Lagasch, i més tard, en 1650, Agum II, col·locaren una *mar* en llurs temples. Vegeu Jirku. — *Fosa,* això és de bronze fos, segons que es desprèn de Jer. 52, 17. — *Un cordó de trenta colzades...;* vol dir que la vora superior d'aquesta mar tenia un perímetre de trenta colzades.

24. *‘Trenta‘ colzades...* és una dittografia d'una part del verset precedent, i per això, cas de no suprimir-la cal corregir en *trenta* la xifra *tres,* de TM. — *Foses en una mateixa fosa* vol dir que l'ornamentació de les coloquintes constituïa una sola peça amb la mar.

25. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

26. *La seva gruixària era d'un pam.* És de remarcar la gran quantitat de bronze esmerçat en la confecció d'aquesta mar, com també en la de les dues columnes, buides, però d'una gruixària de quatre dits (verset 15). Així no és de maravellar que ambdós objectes excitessin un dia la cobejança dels caldeus, els quals els reduïren a trossos per emportar-se més fàcilment tot aquest bronze cap a Babilònia. Jer. 52, 17. — *Contenia dos mil bats,* que equivalien a uns 728 hectòlitres. A menys de suposar que la *mar* presentava una forma cilíndrica, o extraordinàriament reinflada sota la seva obertura, aquesta capacitat i amb molta més raó la de *tres mil bats* segons 2 Par. 4, 5, és incompatible amb les dimensions assenyalades al verset 23, i per això cal considerar la xifra com a transmesa erròniament.

27–39. Els deu dipòsits d'aigua, destinats, segons 2 Par. 4, 6, a les purificacions i a la neteja de les porcions de les víctimes que havien d'ésser purificades. A desgrat de la considerable extensió que l'autor sagrat dedica a llur descripció, resulta que, degut a la significança incerta d'alguns vocables i a diverses alteracions del text, és gairebé impossible assocolzades la seva amplària, i tres colzades la seva alçària. [28] I aquesta era l'estructura de ' les peanyes ' : constaven de plafons, i els plafons eren entre els muntants. [29] Damunt dels plafons, que eren entre els muntants, hi havia lleons, i bous, i querubins, i també damunt els muntants. ' I ' per sobre i per sota els lleons i els bous hi havia garlandes, treball de forja. [30] Cada peanya tenia quatre rodes de bronze i eixos de bronze. I als quatre ' angles ' hi havia suports, i aquests suports havien estat fosos sota la conca ( ). [31] I la seva obertura dins del cilindre i per dalt era d' una colzada ; i la seva obertura era rodona feta a guisa de peanya, d' una colzada i mitja. També damunt aquesta obertura hi havia escultures. I els ' seus ' plafons eren quadrats, no rodons. [32] I quatre rodes eren sota els plafons, i els perns de les rodes [estaven estintolats] a la peanya. I l' alçària de cada roda era d' una colzada i mitja. [33] I la factura de les rodes era com la factura de la roda d' un carro ; llurs perns, i llurs llandes, i llura raigs, i llurs botons havien estat fosos. [34] I quatre suports eren als quatre

quattor cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis. [28] Et ipsum opus basium, interrasile erat: et sculpturae inter iuncturas. [29] Et inter coronulas et plectas, leones et boves et cherubim: et in iuncturis similiter desuper: et subter leones, et boves quasi lora ex aere dependentia. [30] Et quattuor rotae per bases singulas, et axes aerei: et per quattuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes. [31] Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: et quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum et dimidium: in angulis autem columnarum variae caelaturae erant: et media intercolumnia, quadrata non rotunda. [32] Quattor quoque rotae, quae per quattuor angulos basis erant, cohaerebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum et semis. [33] Tales autem rotae erant quales solent in curru fieri: et axes earum, et radii, et canthi, et modioli, omnia fusilia. [34] Nam et humeruli illi

lir-ne una idea clara. En la inconveniència per al nostre comentari d'extendre'ns com caldria per tal de fer el més entenedora possible la descripció de les peanyes i conques continguda en un text probablement combinat, no amb prou encert, de dues possibles tradicions, ens reservem de parlar-ne detingudament en la nostra *Illustració* a «Reis». Entretant, a qui desitgés, ja des d'ara, una exposició detallada sobre el particular, li aconsellaríem de consultar l'estudi aprofundit que el P. Vincent O. P. hi ha consagrat en la seva obra *Jérusalem de l'A. T.*, (pàg. 416–422), i publicat també en la *Miscellanea Ubach,* (pàg. 147–159), Montserrat, 1954.

28. *'Les peanyes'*. Així el G., en comptes del sing. de TM. — *Era entre els muntants,* vol dir: eren sostinguts pels muntants.

29. *Damunt,* és a dir, a la part exterior. — *Hi havia* representacions en relleu de *lleons,* etc. — *I també... 'I' per sobre.* Puntuem i afegim la partícula copulativa, en conformitat amb el G.

30. *'Angles'*. Tot seguint Klostermann i Landersdorfer hem substituït críticament aquest mot a *peus* de TM. — ( ) Hem suprimit amb G. els tres últims vocables de TM. mancats de sentit.

31. Descriu l'obertura o orifici de les peanyes dins de les quals seran introduïdes les conques del v. 38. — *'Seus'*. Sufix. en sing., en lloc del pl. de TM.

34. Repeteix la mateixa idea que la del verset 30^{b}.

quattuor per singulos angulos
basis unius, ex ipsa basi fusiles
et coniuncti erant. [35] In
summitate autem basis erat
quaedam rotunditas dimidii
cubiti, ita fabrefacta, ut luter
desuper posset imponi, habens
caelaturas suas, variasque
sculpturas ex semetipsa.
[36] Sculpsit quoque in tabulatis
illis, quae erant ex aere, et in
angulis, cherubim, et leones,
et palmas, quasi in similitudinem
hominis stantis, ut
non caelata, sed apposita per
circuitum viderentur. [37] In
hunc modum fecit decem bases,
fusura una, et mensura,
sculpturaque consimili. [38] Fecit
quoque decem luteres aeneos:
quadraginta batos capiebat
luter unus, eratque
quattuor cubitorum: singulos
quoque luteres per singulas,
id est, decem bases, posuit.
[39] Et constituit decem bases,
quinque ad dexteram partem
templi, et quinque ad sinistram:
mare autem posuit ad
dexteram partem templi contra
Orientem ad Meridiem.

[40] Fecit ergo Hiram lebetes,
et scutras, et hamulas, et perfecit
omne opus regis Salomonis
in templo Domini.

[41] Columnas duas, et funiculos
capitellorum super capitella
columnarum duos: et
retiacula duo, ut operirent
duos funiculos, qui erant super
capita columnarum. [42] Et
malogranata quadringenta in
duobus retiaculis: duos versus
malogranatorum in retiaculis
singulis, ad operiendos
funiculos capitellorum, qui

angles de cada peanya; els suports constitueïen
una sola peça amb la peanya. [35] I al cim de la
peanya hi havia [una protuberància] rodona tot
a l'entorn, de mitja colzada d'alçària; ( ) i els
seus perns i els seus plafons constitueïen una
sola peça amb ella. [36] I gravà damunt de les
taules —[damunt] els seus perns i els seus plafons—
querubins i lleons i palmes, segons l'espai
buit de cada un; i garlandes tot a l'entorn.
[37] Així féu les deu peanyes; una fosa, una mida,
una forma, per a totes elles. [38] I féu deu conques
de bronze. Cada conca contenia quaranta bats;
cada conca era de quatre colzades. Una per cada
peanya, per a les deu peanyes. [39] I col·locà cinc
peanyes al costat dret de la casa, i cinc peanyes
al costat esquerre de la casa; i col·locà la mar
al costat dret de la casa, vers l'orient, del costat
del migdia.

Recapitulació.

[40] Hiram féu també les ‘marmites‘, i les
pales, i els veires. I Hiram terminà de fer tota
l'obra que havia emprès pel rei Salomó per a
la casa de Iahuè: [41] dues columnes, i les boles
dels capitells que eren al cim de les dues columnes,
i les dues xarxes per a cobrir les dues boles
dels capitells que eren al cim de les columnes,
[42] i les quatre-centes magranes per a les
dues xarxes —dos rengles de magranes per cada
xarxa— per a cobrir les dues boles dels capitells

35. ( ) Suprimim *i al cim de la peanya,* que és una dittografia de la primera frase del verset. — *Amb ella,* això és, amb la peanya.

38. *Quaranta bats,* o sigui, uns 14'46 hectòlitres. — *Quatre colzades* de diàmetre.

39. *Vers l'orient, del costat del migdia,* vol dir: vers el SE.

40–47. Després d'un breu esment d'uns pocs estris més, segueix una recapitulació de tota l'obra de bronze confeccionada per Hiram.

40. *Les ‘marmites‘.* Així 43 Mss., el G., de Lag., V, 2 Par. 4, 11, i el verset 45, en lloc de *les conques,* de TM.

41. *Les boles dels capitells* fan referència a les motllures convexes emplaçades damunt el fust de les columnes, i damunt les quals reposaven els capitells.

42. *Les dues boles.* Vegeu al verset precedent. — *‘Al cim‘,* amb 43 Mss., Sir. i V., en lloc de *davant,* de TM.

que eren al ‘ cim ‘ de les columnes, [43] i les deu peanyes, [44] i la mar única i els dotze bous que eren sota la mar, [45] i els calders, i les pales, i els veires. I tots aquests atuells que Hiram havia fet per al rei Salomó per a la casa de Iahuè eren de bronze llis. [46] El rei els féu fondre a la plana del Jordà, ‘ en el gual ‘ d'Adamà, entre Sochoth i Sarthan. [47] I Salomó renuncià a avaluar tots els atuells per raó de la quantitat prodigiosa. No fou verificat el pes del bronze.

Els estris d'or.

[48] Salomó féu també tots els estris que eren a la casa de Iahuè: l'altar d'or, i la taula d'or damunt la qual eren els pans de faç; [49] els canalobres d'or pur, cinc a dreta i cinc a esquerra, davant del Debir, amb les flors, i llànties i llurs esmocadors d'or; [50] i els gibrells, i els coltells, i els veires, i les cassoletes, i els encensers d'or pur; i les pollegueres d'or de les portes de la casa interior, del Sant dels Sants, i de les portes de la casa, del Hekhal,

erant super capita columnarum. [43] Et bases decem, et luteres decem super bases. [44] Et mare unum, et boves duodecim subter mare. [45] Et lebetes, et scutras, et hamulas. omnia vasa, quae fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. [46] In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth et Sarthan. [47] Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus aeris.

[48] Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, et mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream: [49] et candelabra aurea, quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro: et quasi lilii flores, et lucernas desuper aureas: et forcipes aureos, [50] et hydrias, et fuscinulas, et phialas, et mortariola, et turibula, de auro purissimo: et cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, et ostiorum domus templi, ex auro erant.

46. *‘En el gual‘.* Acceptem, amb la major part dels moderns, la correcció crítica בְּמַעֲבָר, en lloc de בְּמַעֲבֵה, expressió enigmàtica de TM. — *Adamà* és *Adam* de Jos. 3, 16, avui tell el-Dâmiyeh, prop de la confluència del Jaboq amb el Jordà i tocant a un dels principals guals de la regió cèntrica d'aquest últim riu. — *Socoth* és identificat amb tell Deir 'Alla, o amb tell Aḥsâṣ, (vegeu nota a Jos. 13, 27), ambdós punts situats al N. d'ed-Dâmiyeh. — *Sarthan.* Pertocant la localització d'aquesta entitat geogràfica, vegeu el que hem exposat en la nota a 4, 12. Als voltants de tell ed-Dâmiyeh el terreny presenta un color rogenc característic. Allí Hiram trobà en abundància tota l'argila necessària per a les motllures dels objectes que s'havia proposat confeccionar. A més, el lloc en qüestió, a la plana, o kikkar, del Jordà, afavoria l'accés del material d'aram necessari, una gran quantitat del qual era probablement extret de les mines de Fenan i 'En Naḥas, al U. el-'Àraba, i transportat després per la Mar Morta i la conca del baix Jordà al lloc de destinació.

47. El text no és segur, i per això, susceptible, amb lleugeres correccions, d'ésser traduït altrament.

48–50. Enumeració dels principals estris d'or, o recoberts d'or, destinats al servei del temple. Cap esment no s'hi fa de l'artista Hiram. Hom creuria que aquesta obra no fou confeccionada fins alguns anys més tard, després que Salomó hagué reccollit tot l'or necessari vingut principalment d'Ofir.

48. *L'altar d'or,* era l'altar dels perfums, esmentat ja a 6, 20. No cal imaginar-lo d'or massís; sinó que més aviat era fet de fusta de cedre, recoberta amb una capa d'aquest metall preciós.

49–50. *Or pur.* Vegeu la nota a 6, 20.

[51] Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, et intulit quae sanctificaverat David pater suus, argentum et aurum, et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

[51] Quan fou acomplert tot el treball que el el rei Salomó havia fet a la casa de Iahuè, Salomó aportà les ofrenes sagrades del seu pare David, l'or i l'argent, i els atuells, i ho posà en els tresors de la casa de Iahuè.

L'ofrena de David.

51. *Les ofrenes sagrades del seu pare David,* consistents en els objectes esmentats a 2 Sam. 8, 10, i en tot l'or i argent aplegat com a botí de guerra (cf. *ib.* versets 11 i 12). En un cilindre cuneïforme descobert a Tello l'any 1877 consta que en el tresor del temple de Gudea hi havia una quantitat de pedres precioses, plom i argent.

CAPÍTOL VIII

DEDICACIÓ DE LA CASA

L'arca de l'aliança

Llavors Salomó congregà els ancians d'Israel —i tots els caps de les tribus, els prínceps de les famílies dels fills d'Israel, vora el rei Salomó— a Jerusalem, per fer pujar l'arca de l'aliança de Iahuè de la ciutat de David, que és Sion [2] I tots els homes d'Israel es reuniren vora el rei Salomó; al mes d'Ethanim —és el mes setè— durant la festa. [3] I arribaren tots els ancians d'Israel, i els sacerdots prengueren l'arca. [4] I trans-

[1] Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, et duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem: ut deferrent arcam foederis Domini, de civitate David, id est, de Sion. [2] Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in sollemni die, ipse est mensis septimus. [3] Veneruntque cunctis senes de Israel, et tulerunt arcam sacerdotes, [4] et portave-

VIII. Terminada que fou l'obra grandiosa de la casa, Salomó, abans i tot d'emprendre les altres construccions projectades damunt el seu atri, determinà procedir de continent a la seva dedicació. Era per a ell una ocasió de manifestar els seus sentiments de pietat i agraïment envers Iahuè i de fer ostentació del seu poder i magnificència davant el poble, ensems que un motiu polític per assolir, a base de la religió, de l'únic santuari en el qual Iahuè havia d'ésser adorat d'ara en avant, la tan suspirada unió entre les tribus. Salomó cap mitjà no estalvià per tal de desplegar un luxe inusitat i d'imprimir a la festa un caràcter d'esplendidesa extraordinària amb el concurs de tota la nació. A aquest fi aprofita l'avinentesa de la festa dels tabernacles, quan el poble solia afluir a Jerusalem en més gran nombre que en cap altra de les solemnitats anuals.

1. *Llavors,* quan fou finit l'edifici de la casa, embellit el seu interior i enllestits tots els seus accessoris. — *Els ancians,* dits així, no tant per raó de llur edat com de llur representació, venien a ésser com els actuals *xeics* del poble. — *I tots els caps...* Aquest parèntesi no es llegeix en G., i fou probablement afegit posteriorment a la redacció original; o, si més no, hi ha raó de creure que no constava en el document del qual es serví el redactor sagrat. — *Per fer pujar,* car calia verament *pujar* per venir de Sion al lloc on havia estat bastida la casa. Amb el trasllat de l'arca santa, el nom *Sion* englobarà topogràficament d'ara en avant tota l'àrea destinada a aquestes noves construccions.

2. *Ethanim,* conegut més tard amb el nom de *Tischri,* era el mes setè de l'any religiós, corresponent a una part de setembre i octubre. — *Durant la festa* dels tabernacles, que s'esqueia amb la quinzena lluna del susdit mes, i durava set dies. Vegeu Lv. 23, 39 i seg. Puix que, segons 6, 38, la casa fou terminada el mes vuitè, o sigui, a l'octubre-novembre, de l'any onzè del regnat de Salomó, és clar que Salomó diferí uns onze mesos la seva dedicació, temps exigit d'altra banda, perqué fossin terminats els estris necessaris i per a la preparació de la gran festa.

3. *I els sacerdots prengueren l'arca.* La tasca de portar l'arca incumbia de dret als levites

runt arcam Domini, et tabernaculum foederis, et omnia vasa Sanctuarii, quae erant in tabernaculo: et ferebant ea sacerdotes et Levitae. [5] Rex autem Salomon, et omnis multitudo Israel, quae convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, et immolabant oves et boves absque aestimatione et numero. [6] Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas cherubim. [7] Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcae, et protegebant arcam, et vectes eius desuper. [8] Cumque eminerent vectes, et apparerent summi-

portaren l'arca de Iahuè, i la tenda de conveni, i tots els atuells sagrats que eren a la tenda; i els sacerdots i els levitas ho transportaren. [5] I el rei Salomó i amb ell tota l'assemblea d'Israel adunada vora seu davant l'arca, sacrificaven bestiar menut i bouades que, de tant, no es comptava ni es calculava. [6] I els sacerdots portaren l'arca de l'aliança de Iahuè al seu lloc, al Debir de la casa, al Sant dels Sants, sota les ales dels querubins. [7] Car els querubins estenien les ales damunt l'indret de l'arca; de manera que els querubins cobrien, per sobre, l'arca i les seves barres. [8] I hom havia allargat talment les barres,

és traslladada a la casa, i

desposada en el Debir.

(cf. Nom. 3, 31; 4, 15), i de fet ells foren els qui la portaren quan fou traslladada del país dels filisteus a Cariathiarim (1 Sam. 6, 15) i més tard, quan ella acompanyà David fugitiu de Jerusalem (2 Sam. 15, 24): ara, que en circumstàncies més solemnes, com fou, per exemple, el pas del Jordà (Jos. 3, 6, 8) i la present, hom la confià als sacerdots, tant més que en aquesta ocasió l'arca havia d'ésser deposada a l'interior de la casa, l'accés a la qual era solament permès als sacerdots.

4. *La tenda de conveni,* no pas la que David havia aixecat en el mont Sion (1, 39; 2, 28; i 2 Sam. 7, 2), la qual no és mai anomenada *de conveni,* sinó la que fins aleshores havia estat custodiada a l'alt lloc de Gabaon (1 Par. 21, 29; 2 Par. 1, 3). — *Tots els atuells sagrats* que esdevenien ja inservibles, car substituïts per altres més adaptats a les noves exigències del culte, foren probablement depositats en els tresors del temple. — *I els sacerdots i els levites ho transportaren;* és a dir, que els primers transportaren l'arca, i els segons els atuells.

6. Le deposició de l'arca en el Sant dels Sants de la casa assenyalà l'acte propi de la dedicació. Amb aquest acte Iahuè es fa present en el temple, pren possessió de la casa i la santifica per a la seva residència. (Sanda) — *Sota les ales dels querubins* fabricats per l'artista Hiram (cf. 6, 23 i seg.), els quals amb llurs ales esteses emplenaven de mur a mur tot l'espai del Debir. Així es comprèn que l'arca que no mesurava més que dues colzades i mitja de llargària (Èx. 25, 10) hagués pogut ésser emplaçada *sota les ales dels querubins.*

7. *Els querubins estenien les ales*; no pas cada un dels querubins les seves ales, sinó que l'un querubí estenia la seva ala dreta, i l'altre la seva ala esquerra. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». — *L'arca i les seves barres.* ¿Havia estat aquesta deposada directament damunt el paviment del Debir, o mitjançant algun sustentacle? 1 Par. 28, 18 dóna motiu a creure que reposava damunt un soport en forma de carro. Vegeu Landersdorfer. Segons Galling (*JPOS,* 1932, 43 i seg.) hauria estat deposada damunt d'un entarimat d'uns cinc metres més alt que el nivell del paviment del Sant. Hom hi accedia per una sèrie de graons col·locats al seu davant. Una tal disposició hauria estat semblant a les que presenten les cel·les d'alguns antics temples, com és ara la del temple funerari del temps d'Amenofis IV a el-'Amarna i les dels temples dAmenofis III i Seti I a Beisân. Vegeu *PEF. Qt. St.* 1931, 12, i seg.

8. *Hom havia allargat talment les barres,* vol dir: les barres eren tan llargues... Segons

que els extrems de les barres es veien del Sant estant, davant del Debir; fora, però, no eren visibles. I allí han romàs fins al dia d'avui. [9] No hi havia dins l'arca més que les dues taules de pedra que Moisès hi havia depositat al Horeb, quan Iahuè pactà amb els fills d'Israel, en eixir ells de la terra d'Egipte. [10] I s'esdevingué que, en eixir els sacerdots del Sant, un núvol emplenà la casa de Yahuè. [11] I els sacerdots no podien estar a servir per causa del núvol; car la glòria de Iahuè havia emplenat la casa de Iahuè.

Iahuè es fa present, i

Salomó entona un càntic,

[12] Llavors digué Salomó:

tates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui et fuerunt ibi usque in praesentem diem. [9] In arca autem non erat aliud nisi duae tabulae lapideae, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus foedus cum filiis Israel cum egrederentur de Terra Ægypti. [10] Factum est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini, [11] et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini. [12] Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut

la descripció d'Èx. 25, 15, aquestes barres, que servien per a transportar l'arca, havien de romandre introduïdes dins les anelles de l'arca, fins i tot quan aquesta romania establerta en algun lloc. — *Els extrems de les barres...* Aquesta segona part del verset és inintel·ligible, tal com de les descripcions fetes antecedentment hom ha pogut representar-se la disposició de la casa i de cada una de les seves parts. Si l'arca estava a nivell, o poc menys, del paviment del Sant, no es comprèn que d'aquí estant poguessin ésser apercebudes les extremitats de les seves barres, i ja no, si hom es retirava uns quinze metres més enrera. Calmet es donà ja compte de la dificultat, i digué que «és palès que aquest passatge inclou una contradicció», a menys de relacionar-lo, no precisament amb la casa actual, sinó amb el primitiu tabernacle mosaic. Vegeu la seva explicació. Ni aquesta explicació de Calmet ni la dels altres comentaristes antics i moderns ens semblen prou satisfactòries. Ara per ara, sols en el cas d'ésser acceptable la hipòtesi de Galling, suara apuntada en el verset precedent, es trobaria manera d'explicar-ho. Emplaçada l'arca amb les seves barres dalt de l'entarimat del Sant dels Sants, els extrems d'aquestes serien visibles per a qui des del Sant s'atansés vers aquest indret; de cap manera, però, per a qui se n'allunyés i menys encara per a qui n'estigués fora del tot. — *I allí han romàs* l'arca i les seves barres, *fins al dia d'avui.* Aquesta frase, la qual no pot pertànyer al redactor del llibre el qual escrivia després de la destrucció del temple, és una prova palesa que ell copià literalment l'antic document que tenia al seu davant.

9. *No hi havia dins l'arca més que les dues taules de pedra.* S. Pau, en dir (Hebr. 9, 4) que l'arca contenia també el vas del mannà i la vara d'Aaron, es refereix al temps en el qual l'arca peregrinava pel desert. — *Horeb* és la muntanya del Sinaí. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. II, pàg. 132-141.

10. *Un núvol,* el qual simbolitzava la presència especial de Iahuè en aquell lloc sant. Semblant fenomen miraculós s'esdevingué en l'acte de la dedicació del tabernacle al peu de la muntanya del Sinaí. Vegeu Èx. 40, 34 i seg.

12-13. Salomó tot emocionat davant aquell espectacle meravellós, amb el qual Iahuè donà mostra de la seva complaença en l'acte que ell i tot Israel li dedicava, prorrompé en un càntic de lloança a Iahuè. Dissortadament, d'aquest càntic, que molt probablement hagué de comprendre un cert nombre de versets, TM. no ens n'ha tramès més que un i mig, i dos el G., els quals originàriament constituïen, potser, només que el seu començament i la seva fi. Diguem, encara, que aquesta peça poètica, és un fragment a part, emplaçat pel G.

habitaret in nebula. [13] Ædificans aedificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

[14] Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni ecclesiae Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat. [15] Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus eius perfecit, dicens: [16] A die, qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut aedificaretur domus, et esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israel. [17] Voluitque David pater meus aedificare domum nomini Domini Dei Israel: [18] et ait Dominus ad David patrem

'Iahuè establí el sol en el cel',
i ha volgut habitar en la calitja.
[13] He bastit per a Vós una estança,
un lloc per a la vostra eterna residència.

parla al poble,

[14] Després el rei girà la seva faç, i beneí tota l'assemblea d'Israel, mentre tota l'assemblea d'Israel estava dempeus, [15] i digué: Beneït sigui Iahuè, Déu d'Israel, qui amb la seva mà ha realitzat el que amb la seva boca havia parlat a David, el meu pare, dient: [16] Des del dia que jo fiu eixir el meu poble d'Israel d'Egipte, cap ciutat no he escollit, d'entre totes les tribus d'Israel, per tal de bastir-hi una casa on fos el meu Nom. Ara he escollit 'Jerusalem perquè sigui allí el meu Nom, i he escollit' David perquè sigui damunt el meu poble d'Israel. [17] Ara, s'esdevingué que David, el meu pare, tingué en cor de bastir una casa al Nom de Iahuè, Déu d'Israel. [18] Però Iahuè digué a David,

després del verset 53, el qual segons aquesta mateixa versió hauria estat extret del *llibre del Cant,* probablement el mateix llibre que en Jos. 10, 13 és dit *llibre del Just.* Vegeu les notes respectives. — *'Iahuè establí...'* + G. — *Calitja* podria ésser que faci referència al núvol aparegut (verset 10), o, tal volta encara a la fosquedat del Sant dels Sants, on havia estat deposada l'arca. — *He bastit...* Aquest segon verset sembla no presentar una il·lació lògica amb el precedent. Tot i això, hom podria interpretar així els dos versets conjuntament: Puix que Iahuè, tot i ésser el Creador de la llum solar, s'ha complagut, com en altres temps, (Èx. 40, 34) a habitar enmig de la calitja, jo he emprès de bastir-li per sempre un semblant estatge en el Debir. Vegeu Sanda.

14–61. Terminat l'acte de la dedicació, Salomó recità aquesta llarga i fervent pregària, en la qual: 1) adreça a Iahuè una lloança pel feliç acabament de la casa, a propòsit de la qual esmenta alguns fets històrics pertocant el seu origen (versets 15–21); 2) descriu la cabdal importància que aquesta casa està destinada a exercir en la vida religiosa d'Israel, i, mitjançant ses peticions, recomana a Iahuè tot el seu poble (versets 22–53); 3) beneeix la concurrència (versets 54–61). «Pregària admirable de fe, d'humilitat i de fervor, la qual, per la seva bellesa, potser no té parió en cap altra de l'Antic Testament» (Fillion).

14. *Beneí,* en el present context, no, però, en el del verset 55, té l'accepció de *saludà,* com a 2 Re. 4, 29.

16. És una citació lliure i amplificada de 2 Sam. 7, 6 i 7. — *'Jerusalem...'* + G. i 2 Par. 6, 6. — *Perquè sigui allí el meu Nom,* vol dir: com a lloc especial de la meva presència.

17. *David... tingué en cor...* Vegeu 5, 2, i 2 Sam. 7, 1 i 2.

el meu pare: Puix que has tingut en el teu cor de bastir una casa al meu Nom, has fet bé de tenir-ho en el teu cor. [19] Amb tot tu no bastiràs aquesta casa, sinó el teu fill que eixirà dels teus lloms; ell bastirà la casa al meu Nom. [20] Iahuè, doncs, ha acomplert la seva paraula que havia parlat; i jo m' he alçat al lloc de David, el meu pare, i m' he assegut damunt el tron d' Israel, com Iahuè havia parlat, i he bastit aquesta casa al Nom de Iahuè, Déu d' Israel, [21] i hi he assignat un lloc per a l' arca, on és l' aliança de Iahuè, que Ell pactà amb els nostres pares, en fer-los Ell eixir de la terra d' Egipte.

adreça a Iahuè una pregària

[22] Llavors Salomó es posà en faç de l' altar de Iahuè, davant tota l' assemblea d' Israel, i estengué els seus palmells vers el cel, [23] i digué: Iahuè, Déu d' Israel, cap déu no hi ha igual a Vós, ni dalt al cel ni ací baix a la terra; [Vós] que manteniu el pacte i la benignitat envers els vostres servents, que amb tot llur cor caminen davant Vós, [24] [Vós] que heu servat amb David, el meu pare, servent vostre, el que li havíeu promès. Parlàreu amb la vostra boca, i amb la vostra mà heu acomplert en el dia d' avui.

en favor de la real familia;

[25] Ara, doncs, Iahuè, Déu d' Israel, serveu amb David, el meu pare, el que li parlàreu, dient: Ningú no et serà arrabassat de davant meu, que segui damunt el tron d' Israel; sols

meum: Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. [19] Veruntamen tu non aedificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. [20] Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: et aedificavi domum nomini Domini Dei Israel. [21] Et constitui ibi locum arcae, in qua foedus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de Terra Ægypti.

[22] Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiae Israel, et expandit manus suas in caelum, [23] et ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in caelo desuper, et super terram deorsum: qui custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. [24] Qui custodisti servo tuo David patri meo quae locutus es ei: ore locutus es, et manibus perfecisti, ut haec dies probat. [25] Nunc igitur Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quae locutus es ei, dicens: Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint

---

18. Aquestes paraules no es llegeixen textualment a 2 Sam. 7, però es dedueixen del conjunt d' aquella narració.

19. Vegeu 2 Sam. 7, 12 i 13.

21. *On és l' aliança de Iahuè,* fa al·lusió probablement a les dues taules de pedra dipositades dins de l' arca de l' aliança. Cf. verset 9.

22. *Llavors Salomó es posà* de genolls (cf. verset 54 i 2 Par. 6, 13) damunt una plataforma de bronze, ampla i llarga de cinc colzades i alta de tres, emplaçada enmig de l' atri (2 Par. 6, 13), *enfront de l' altar* dels holocaustos. Sobre aquest altar bastit per Salomó, i del qual res no ha estat dit en la precedent descripció de la casa i dels seus accessoris, vegeu 2 Par. 4, 1.

24. Resumeix el que ja ha exposat en els versets 15–20.

25. Vegeu 2, 4.

filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. [26] Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua, quae locutus es servo tuo David patri meo. [27] Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? si enim caelum, et caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec, quam aedificavi? [28] Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie: [29] ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus. [30] Ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, et exaudies in loco habitaculi tui in caelo, et cum exaudieris, propitius eris. [31] Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur astrictus; et venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, [32] tu exaudies in caelo: et fa-

que els teus fills parin esment en llur conducta, tot caminant davant meu, com tu has caminat davant meu. [26] Ara, doncs, Déu d'Israel, sigui realitzada, us prec, la vostra paraula que parlàreu al vostre servent David, el meu pare. [27] Però, ¿veritablement residiria Déu damunt la terra? Mira! el cel i el cel del cel no us poden encloure, quant menys aquesta casa que he bastit! [28] Nogensmenys, gireu-vos, Iahuè, Déu meu, vers la pregària del vostre servent i vers la seva súplica, per tal d'exaudir el clam i la pregària, que el vostre servent profereix avui davant la vostra faç; [29] per tal que els vostres ulls siguin oberts nit i dia vers aquesta casa, vers el lloc del qual Vós heu dit: Aquí serà el meu Nom, a fi d'exaudir la pregària que el vostre servent profereix vers aquest lloc. [30] Exaudiu, doncs, la súplica del vostre servent i del vostre poble Israel quan pregaran vers aquest lloc. Llavors exaudiu, Vós, en el lloc de la vostra residència, en el cel; exaudiu i perdoneu.

implora justícia en cas d'una acusació;

[31] Quan hom haurà pecat contra el seu proïsme i hom li haurà imposat un jurament per a fer-lo jurar, i el jurament haurà pervingut davant el vostre altar en aquesta casa; [32] exaudiu, Vós, en

27. Admira la incomprensible bondat de Déu en voler habitar entre els homes, tot escollint certs llocs damunt la terra on, per les gràcies que atorga als qui hi preguen, fa sentir la seva especial presència i exalta la seva immensitat infinita.

31–50. Després de pregar Déu en el verset precedent perquè siguin exaudides en el cel les súpliques que Israel, en general, li adreçarà vers la seva casa o en el seu temple de la terra, especifica aquí la seva pregària tot enumerant set casos particulars.

31–32. Cas primer: demana justícia contra el criminal i a favor de l'innocent. *Quan hom haurà pecat,* o no pecat, *contra el seu proïsme,* sense que hi hagi testimonis que puguin declarar, com és ara el cas d'un dipositari que nega haver rebut cap dipòsit (cf. Èx. 22, 7 i 8), o d'un pastor, en el ramat del qual haurà estat trobada morta, perduda o robada alguna peça del bestiar, o d'altres casos per l'estil (cf. Èx. 22), i, culpable, o no, tot declarant-se ell ésser innocent, hom no s'hauria fiat de semblant declaració, i per això hom haurà conduït l'acusat a la casa de Iahuè i *li haurà imposat un jurament per a fer-lo jurar, i el jurament haurà* així *pervingut davant el vostre altar* dels holocaustos *en aquesta casa, exaudiu... tot condemnant el culpable,* el perjur, *en fer recaure la seva conducta damunt la seva testa,* mitjançant una punició ostensible, *i tot justificant el just...,* fent palesa la seva innocència.

el cel; interveniu i judiqueu els vostres servents, tot condemnant el culpable en fer recaure la seva conducta damunt la seva testa, i tot justificant el just en tractar-lo segons la seva justícia.

misericòrdia en cas d'una desfeta,

[33] Quan el vostre poble Israel serà batut davant l'enemic per haver pecat contra Vós, però retorna a Vós i lloa el vostre Nom, i prega i suplica a Vós en aquesta casa; [34] exaudiu, Vós, en el cel, i perdoneu el pecat del vostre poble Israel, i reconduïu-lo a la terra que donàreu a llurs pares.

d'una secada,

[35] Quan el cel serà clos i no vindrà pluja, per haver pecat contra Vós, però preguen vers aquest lloc, i lloen el vostre Nom, i es decanten de llurs pecats car els ‘ haureu punits ‘; [36] exaudiu, Vós, en el cel, i perdoneu els pecats dels vostres servents i del vostre poble Israel, quan els haureu mostrat la bona via per la qual han de caminar; i doneu la pluja damunt el vostre país, que donàreu en heretatge al vostre poble.

d'altres calamitats;

[37] Quan hi haurà fam en el país, quan hi haurà pesta, quan hi haurà el vent de l'ixent, el rovell, la llagosta, el ḥasil, quan l'enemic

cies, et iudicabis servos tuos, condemnans impium, et reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum et retribuens ei secundum iustitiam suam. [33] Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) et agentes poenitentiam, et confitentes nomini tuo, venerint, et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac; [34] exaudi in caelo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum. [35] Si clausum fuerit caelum, et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto, poenitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam: [36] exaudi eos in caelo, et dimitte peccata servorum tuorum, et populi tui Israel: et ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem. [37] Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut aerugo, aut locusta, vel

33–34. Cas segon: demana perdó, i retorn dels presoners, si mai Israel és batut en cas de guerra. Cf. Lv. 26, 14, 15 i 17; Dt. 28, 25. *Quan el vostre poble Israel serà batut davant l'enemic per haver pecat contra Vós,* per haver menyspreat els vostrss estatuts i per haver romput el vostre pacte (Lv. 26, 15); *però, retorna a Vós,* tot reconeixent llur culpa, *i,* després d'haver servit a déus estrangers, *lloa el vostre Nom*; *i* la part del poble que ha escapat il·lesa del camp de batalla, *prega i suplica a Vós* perdó i misericòrdia *en aquesta casa... reconduïu* els qui hauran estat fets presoners *a la terra que donàreu a llurs pares.*

35–36. Cas tercer: demana la cessació d'una secada persistent. *Quan,* en acompliment de l'amenaça que Vós féreu en Dt. 11, 17, *el cel serà clos... per haver pecat* el poble *contra Vós... i es decanten de llurs pecats car ‘els haureu punits‘* amb la fam i la malura consegüents, *exaudiu... quan* per la predicació dels vostres profetes, *els haureu mostrat la bona via.* — *‘Els haureu punits‘.* Llegim com G. i V., en lloc de *els haureu exaudits,* de TM.

37–40. Cas quart: demana l'alliberament d'altres calamitats naturalment freqüents en el sòl de Palestina, amb les quals Déu havia amenaçat punir les contravencions als seus preceptes. Vegeu Dt. 28, 21 i seg. — *Quan,* a conseqüència de la secada, *hi haurà fam... quan hi haurà el vent de l'ixent,* khamsîn, que cremarà l'ordi i el forment, *el rovell* que atacarà els cereals, *la llagosta* que devorarà fruits i verdura, el *ḥasil* (probablement la llagosta en estat de larva), quan l'enemic envairà el país i *assetjarà* Israel *‘en una‘* (així G. i rubigo, et afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, [38] cuncta devotatio, et imprecatio, quae acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac, [39] tu exaudies in caelo in loco habitationis tuae, et repropitiaberis, et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum) [40] ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terrae, quam dedisti patribus nostris. [41] Insuper et alienigena, qui non est de populo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, et manus tua fortis, et brachium tuum [42] extentum ubique) cum venerit ergo, et oraverit in hoc loco, [43] tu exaudies in caelo, in firmamento habitaculi tui et facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi. [44] Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam ele-

l'assetjarà ‘en una‘ de ses portes, en qualsevol plaga, en qualsevol malaltia, [38] tota pregària, tota súplica que serà feta per qualsevol home, per tot el vostre poble Israel, cadascun reconeixent la plaga del seu cor, i estenent els seus palmells vers aquesta casa; [39] exaudiu-lo, Vós, en el cel, lloc de la vostra residència, i perdoneu i obreu, i doneu a cadascú segons les seves vies, segons que Vós coneixeu el seu cor, car Vós coneixeu el cor de tots els fills dels homes; [40] per tal que us temin tots els dies que viuran damunt la faç de la terra que donàreu als nostres pares.

acull a la súplica dels gentils,

[41] I també l'estranger, que no és del vostre poble d'Israel, ell que haurà vingut d'una regió llunyana per raó del vostre Nom, [42] car haurà oït el vostre gran Nom, i la vostra mà puixant, i el vostre braç estès, i vindrà a pregar vers aquesta casa; [43] exaudiu, Vós, en el cel, lloc de la vostra residència, i obreu segons tot el que l'estranger us demanarà, a fi que tots els pobles de la terra coneguin el vostre Nom, per tal de témer a Vós com el vostre poble Israel i per tal de reconèixer que el vostre Nom és invocat en aquesta casa que he bastit.

la victòria en cas de guerra justa,

[44] Quan el vostre poble eixirà a la guerra contra el seu enemic pel camí pel qual l'hauran enviat, i pregarà Iahuè camí de la ciutat que

Sir., en lloc de *en la terra* de TM.) *de les seves portes,* o ciutats; en fi, *en qualsevol plaga,* desastre o calamitat...; *tota pregària...* feta individualment *per qualsevol home... exaudiu-lo... i doneu a cadascú segons les seves vies,* segons la seva manera de conduir-se, segons les disposicions íntimes del seu cor... *per tal que us temin,* que us serveixin amb joia i bona voluntat.

41–43. Cas cinquè: demana la gràcia a favor dels gentils. Puix que Iahuè no era pas un déu nacional a guisa dels dels països veïns, sinó el Senyor de tota la terra i de tots els homes, Salomó augura que el temple no sigui exclòs a ningú, fos i tot un pagà, el qual hagi estat atret a venir a Jerusalem amb motiu del seu renom, com fou el cas de la reina de Xabà, o de les meravelles obrades per Iahuè enmig del seu poble. Fa finalment vots perquè tots els pobles de la terra el reconeguin com a únic Déu del món, vots que no començaran a realitzar-se plenament fins a la vinguda del Messias.

44–45. Cas sisè: demana la victòria en cas de guerra santa o legítima. *Quan el vostre poble eixirà a la guerra... pel camí pel qual l'hauran enviat, i* des del lloc de la batalla *prega-*

haveu escollit i de la casa que heu bastit al vostre Nom; [45] exaudiu en el cel llur pregària i llur súplica, i feu-los justícia.

pietat envers els captius, i

[46] Quan hauran pecat contra Vós, —car ningú no hi ha que no pequi— i us haureu irritat contra ells, i els lliurareu davant l'enemic, el qual els menarà captius vers una terra de l'enemic, llunyana o propera; [47] si es penedeixen a la terra on són captius, i es converteixen, i supliquen vers Vós en la terra dels qui els hauran fet captius, dient: Hem pecat, i hem comès iniquitat, i som culpables; [48] si tornen a Vós de tot llur cor i de tota llur ànima en la terra de llurs enemics que els hauran fet captius, i preguen vers Vós camí de llur terra que donàreu a llurs pares, de la ciutat que heu escollit, i de la casa que he bastit al vostre Nom; [49] exaudiu en el cel, lloc de la vostra residència, llur pregària i llur súplica, i feu-los justícia, [50] i perdoneu el vostre poble que haurà pecat contra Vós i tots els delictes amb què hauran delinquit contra Vós i atorgueu-los misericòrdia davant els qui els hauran fet captius, per tal que es condolguin d'ells. [51] Car ells són el vostre poble i el vostre heretatge, que féreu eixir de l'Egipte, d'enmig del gresol de ferro.

gisti, et contra domum, quam aedificavi nomini tuo, [45] et exaudies in caelo orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum. [46] Quod si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet) et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, [47] et egerint poenitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus: [48] et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: et oraverint te contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod aedificavi nomini tuo: [49] exaudies in caelo, in firmamento solii tui orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum: [50] et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te: et dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis. [51] Populus enim tuus est, et hereditas tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de me-

rà camí de la ciutat, o sia, amb la seva faç girada vers aquesta ciutat (cf. 2 Par. 6, 34; Dn. 6, 10) *que heu escollit... exaudiu... i feu-los justícia,* bo i atorgant-los la victòria.

46–51. Cas setè: demana pietat a favor dels exiliats. Tots els crítics, sense distinció de confessió, estan d'acord a afirmar que la present petició no pertany a la pregària feta per Salomó. «La seva al·lusió a l'exili és tan palesa que ningú no pot desconèixer que ha estat aquí intercalada. Tot i això, hi és suposada l'existència de la ciutat santa i del seu temple. L'autor, doncs, té a la vista, segons sembla, el temps de la primera i de la segona deportació (605 i 598 a. C.), això és, el seu propi temps, i així posa en boca de Salomó semblant pregària. És de notar que no demana pas el retorn dels captius, sinó tan sols un relatiu bon tractament de la part del vencedor». (Landersdorfer). — *Car ningú no hi ha que no pequi.* Vegeu Pr. 20, 9; Eccle. 7, 20. — *I preguen vers Vós camí de llur terra,* això és, girada llur faç vers llur terra. Aquesta pràctica universalment observada avui pels musulmans en relació amb llur santuari de la Meca, i esmentada aquí per primera vegada pertocant al poble hebreu, podria tenir el seu origen en una data molt llunyana. — *Gresol de ferro,* imatge expressiva del molt que Israel sofrí durant el seu llarg sojorn a Egipte. Vegeu Dt. 4, 20.

dio fornacis ferreae. [52] Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, et populi tui Israel, et exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te. [53] Tu enim separasti eos tibi in hereditatem de universis populis terrae, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto Domine Deus.

[54] Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum omnem orationem, et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, et manus expanderat in caelum. [55] Stetit ergo, et benedixit omni ecclesiae Israel voce magna, dicens: [56] Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel, iuxta omnia quae locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo ex omnibus bonis, quae locutus est per Moysen servum suum. [57] Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proiiciens. [58] Sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis eius, et custodiamus mandata eius, et ceremonias eius, et iudicia quaecumque mandavit patribus nostris. [59] Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo suo, et populo suo Israel per singulos dies: [60] ut sciant omnes populi terrae, quia Dominus ipse est Deus, et non est ultra absque eo. [61] Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis eius, et cu-

acceptació de les pregàries d' Israel.

[52] Siguin els vostres ulls oberts a la súplica del vostre servent i a la súplica del vostre poble Israel per exaudir-los en totes llurs invocacions vers Vós; [53] car Vós els heu reservat per a Vós com un heretatge d'entre tots els pobles de la terra, talment com parlàreu per Moisès, servent vostre, en fer eixir Vós els nostres pares de l'Egipte, o Adonai, Déu!

Salomó beneeix el poble.

[54] I s'esdevingué que en haver terminat Salomó de pregar a Iahuè tota aquesta pregària i súplica, s'alçà de davant l'altar de Iahuè, on havia estat de genollons amb els seus palmells estesos vers el cel. [55] I es posà dempeus, i beneí tota l'assemblea d'Israel, en alta veu, dient: [56] Beneït sigui Iahuè, que ha atorgat repòs al seu poble Israel, segons tot el que havia parlat; una sola paraula no ha caigut [a terra] de totes les seves bones paraules que Ell parlà a Moisès, servent seu. [57] Sigui amb nosaltres Iahuè, el nostre Déu, com ha estat amb els nostres pares; que no ens abandoni i que no ens deixi; [58] per tal de fer inclinar els nostres cors envers Ell, per tal de caminar per tots els seus camins, i per tal de servar els seus comandaments, i els seus estatuts, i els seus decrets que ordenà als nostres pares. [59] I aquestes paraules amb les quals he suplicat a la faç de Iahuè, siguin prop de Iahuè el nostre Déu, nit i dia, per tal de mantenir el dret del seu servent i el dret del seu poble, segons calgui dia per dia; [60] a fi que sàpiguen tots els pobles de la terra que Iahuè és Déu; d'altre no n'hi ha. [61] I siguin els vostres cors tots sencers per a Iahuè, el nos-

52–53. Conclusió. *Siguin els vostres ulls oberts*: Aquesta frase permet de suposar que la pregària era acompanyada de gesticulacions, o si més no, podria fer referència a l'actitud de les mans esteses amb que Salomó la recitava (cf. verset 22). — El verset 53 manca a 2 Par. 6, 41, i al seu lloc són citats alguns versets del Ps. 132.

54–61. Com a terme de la llarga pregària, Salomó, en exercici d'un dret que li pertocava com a rei de la nació, i més, d'una nació teocràtica (vegeu en la nostra nota a 2 Sam. 8, 18), beneeix tota l'assemblea: s'introdueix amb un acte de regraciament a Iahuè (56);

tre Déu, per tal de caminar segons els seus estatuts i per tal de servar els seus comandaments com el dia d'avui.

Solemne cerimònia sacrificial.

[62] I el rei i tot Israel amb ell sacrificaren sacrificis a la faç de Iahuè. [63] I sacrificà Salomó el sacrifici pacífic que sacrificà a Iahuè: vint-i-dos mil bous i cent vint mil peces de bestiar menut. Així el rei i tots els fills d'Israel dedicaren la casa de Iahuè. [64] Aquell dia el rei consagrà l'interior de l'atri que és davant la casa de Iahuè, car oferí allí holocaust i la minḥà i els greixos dels pacífics; puix l'altar de bronze que és davant Iahuè era massa petit per a contenir els holocaustos, i la minḥà, i els greixos dels pacífics.

Epileg i comiat.

[65] En aquella avinentesa Salomó i tot Israel amb ell, una gran assemblea des de Lebó de

stodiamus mandata eius, sicut et hodie.

[62] Igitur rex, et omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino. [63] Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, et ovium centum viginti millia: et dedicaverunt templum Domini rex, et filii Israel. [64] In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, et sacrificium, et adipem pacificorum: quoniam altare aereum, quod erat coram Domino, minus erat, et capere non poterat holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum.

[65] Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Ri-

profereix la fòrmula de benedicció, que consisteix en una paràfrasi del nostre *Dominus vobiscum* (57-58); i fa vots per l'acompliment de les peticions proferides en la pregària precedent, a glòria de Iahuè (59-60). El verset 61 és una repetició del verset 58.

62-64. L'acte de la dedicació de la casa és seguit d'un sacrifici solemníssim. — *22.000 bous i 120.000 peces de bestiar menut* semblen ésser una exageració, i podria ésser molt bé que aquestes xifres haguessin estat aquí inserides posteriorment a la redacció original. Advertiu que la segona xifra, que és la més considerable, no es llegeix en G. (B.). Consideri's ara solament, que cas d'ésser exactes aquestes xifres, en el supòsit de sacrificar contínuament en l'espai de dotze hores en cada un dels set dies que durà la festa, correspondrien 262 sacrificis de bous, i 1428 sacrificis de bestiar menut per cada hora, cosa verament inversemblant; a menys que hom vulgui suposar que a més del gran altar dels holocaustos i dels altres altars suplementaris emplaçats en l'atri interior per a aquella circumstància, dels quals es parla al verset 64, hom emprà encara d'altres altars emplaçats fora d'aquest atri, fet que l'autor sagrat hauria passat en silenci; car, d'altra banda és ben cert que la concurrència arribada per a la festa era incalculable, i que corria a càrrec de Salomó de vetllar aquella setmana de festes per la sustentació de la seva major part. — *Consagrà l'interior de l'atri* pel senzill fet d'instal·lar-hi altars suplementaris. — *Oferí allí,* en aquests altars. — *Holocaust* era el sacrifici en el qual la víctima era tota consumida en honor de la Divinitat. Vegeu Lv. 1. — *Minḥà* era l'ofrena de farina i oli que solia acompanyar tot sacrifici cruent. Vegeu la nota a Lv. 2. — *Pacífics* eren els sacrificis, dels quals una part de la víctima era oferta a Iahuè, una altra al sacerdot, i la restant era consumida en àpat sagrat pels assistents. Vegeu Lv, 3; 7, 11 i seg.

65-66. Epíleg de la festa i comiat del poble. — *Una gran assemblea.* Pari's esment que la solemnitat de la dedicació de la casa coincidí amb la gran festa dels tabernacles. — *Lebó de Hemath* era la Lybó de l'itinerari d'Antoní, prop de l'actual ʻAin Leboe, a uns 23 kms. al NNE. de Baʻalbek. Constituïa la fita septentrional dels límits ideals de la terra provum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus et septem diebus, id est, quattuordecim diebus. [66] Et in die octava dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua laetantes, et alacri corde super omnibus bonis, quae fecerat Dominus David servo suo, et Israel populo suo.

Hemath fins al torrent d'Egipte, celebrà la festa a la faç de Iahuè, el nostre Déu, set dies ( ). [66] I el vuitè dia acomiadà el poble, i beneïren el rei, i se'n tornaren a llurs tendes, joiosos i el cor content per tot el bé que Iahuè havia fet a David, el seu servent, i al seu poble Israel.

mesa. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. III, pàg. 50-53. — *Torrent d'Egipte* era l'actual U. el-'Arîsch, en la regió del Nègheb i més avall encara. — ( ) Hem suprimit: *i set dies, que són catorze dies* de TM., per no llegir-se en G., i perquè molt probablement ha estat afegit per un glossador inconscient. Vegeu Sanda, Landersdorfet, Benzinger, Vincent, etc. — *A llurs tendes,* adés perquè el major nombre dels assistents a la cerimònia, arribats de fora, no haurien trobat estatge a l'interior de la ciutat, adés també perquè la dedicació de la casa coincidia amb la festa dels tabernacles, durant la qual, segons estava prescrit (Lv. 23, 42 i 43), hom habitava sota tendes. — *David* és aquí esmentat amb una simpatia tota particular, per haver estat ell el promotor de la idea de bastir un temple a Iahuè, i per haver recollit gran quantitat de materials per a la seva execució.

CAPÍTOL IX

UNA SEGONA TEOFANIA — EL DISTRICTE DE CABUL — CONSTRUCCIONS EL SACRIFICI ANUAL — LA FLOTA DE THARSIS

Resposta de Iahuè a la pregària de Salomó.

I s'esdevingué que, en haver terminat Salomó de bastir la casa de Iahuè, i el palau reial, i tot el projecte que a Salomó havia plagut executar, [2] Iahuè s'aparegué a Salomó una segona vegada, com se li havia aparegut a Gabaon. [3] I Iahuè li digué: Jo he atès la teva pregària i la teva súplica que has pregat davant la meva faç; santifico aquesta casa que tu has bastit, tot establint-hi Jo el meu Nom per sempre. I els meus ulls i el meu cor seran allí tothora. [4] I tu, si camines davant la meva faç, com caminà David, el teu pare, amb integritat de cor i amb dretura, per a practicar tot el que t'he comandat, i observes els meus estatuts i els meus preceptes, Jo consolidaré el tron del teu reialme damunt Israel, per sempre, tal com vaig prometre a David, el teu pare, dient: Ningú no et serà arrabassat de damunt el tron d'Israel.

[1] Factum est autem cum perfecisset Salomon aedificium domus Domini, et aedificium regis, et omne quod optaverat et voluerat facere, [2] apparuit ei Dominus secundo sicut apparuerat ei in Gabaon. [3] Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me : sanctificavi domum hanc, quam aedificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. [4] Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, et in aequitate: et feceris omnia, quae praecepi tibi, et legitima mea et iudicia mea servaveris, [5] ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio

1–9. El present fragment clou el capítol precedent. És la resposta de Iahuè a la pregària de Salomó en general, i d'una manera especial a la demanda feta en el v. 25 del susdit capítol.

1. *I el palau reial...* Difícilment hom podrà concebre tot aquest verset com una introducció cronològica al verset següent, per tal com no és versemblant que Iahuè hagués retardat de tretze o, si hom vol, de set anys –temps emprat en la construcció del palau i anexos (vegeu 7, 1)– la resposta a la pregària feta amb motiu de la dedicació de la casa; hi ha, doncs, motius de creure que la segona meitat del verset en qüestió és un afegit posterior a la redacció original. Vegeu Sanda. Calmet es donà ja compte de la dificultat, i així proposa de prendre aquest verset com la fi del capítol precedent i de considerar-lo com la conclusió del que ha estat dit fins aleshores, i de reprendre el v. 2 com el començament d'un nou discurs.

2. *Iahuè s'aparegué a Salomó.* On? No ho sabem. Com? El text sembla indicar-ho en dir: *com se li havia aparegut a Gabaon;* doncs, probablement en somni, com allí (cf. 3, 5) i talment com afirma Josep Flavi (Ant. VIII, IV, 6), i durant la nit, segons que es diu també allí i en 2 Par. 7, 12.

Israel. [6] Si autem aversione
aversi fueritis vos et filii vestri,
non sequentes me, nec
custodientes mandata mea,
et ceremonias meas, quas
proposui vobis, sed abieritis
et colueritis deos alienos, et
adoraveritis eos: auferam Israel
de superficie terrae,
quam dedi eis: et templum,
quod sanctificavi nomini
meo, proiiciam a conspectu
meo, eritque Israel in proverbium,
et in fabulam cunctis
populis. [8] Et domus haec
erit in exemplum : omnis,
qui transierit per eam, stupebit,
et sibilavit, et dicet:
Quare fecit Dominus sic terrae
huic, et domui huic? [9] Et
respondebunt: Quia dereliquerunt
Dominum Deum suum,
qui eduxit patres eorum
de Terra Ægypti, et secuti
sunt deos alienos, et adoraverunt
eos, et coluerunt eos:
idcirco induxit Dominus super
eos omne malum hoc.

[6] ‘Però, si‘ vosaltres i els vostres fills, us decanteu
de darrera meu, i no observeu els meus preceptes
i els meus estatuts que us he proposat, i aneu,
i serviu altres déus, i els adoreu, [7] Jo exterminaré
Israel de damunt la faç de la terra que li he donat,
i rebutjaré de davant meu aquesta casa que
he santificat per al meu Nom, i Israel esdevindrà
proverbi i riota entre tots els pobles. [8] I aquesta
casa esdevindrà ‘un munt d’enderrocs‘ ; tothom
qui passarà prop d’ella s’esbalairà, i xiularà ; hom
dirà: ¿Per què Iahuè s’ha conduït així amb aquest
país i amb aquesta casa? [9] I hom respondrà:
Perquè han abandonat Iahuè, llur Déu, el qual
féu eixir llurs pares de la terra d’Egipte, i s’han
aferrat a d’altres déus. i els han adorats, i els
han servits ; per això Iahuè ha fet venir damunt
d’ells aquest desastre.

6. *‘Però, si‘*. Llegim com G., Sir., V. i 2 Par. 7, 19, en lloc de *si,* sol, de TM. — Per tot el període, a partir del present verset fins al 9 inclusivament, hom podrà consultar Dt. 29, 2 i seg.

7. *Rebutjaré de davant meu aquesta casa.* Déu es complau d’habitar entre els homes, en els temples materials, on fa sentir els efectes de la seva presència, tot atorgant a profusió les seves gràcies i benediccions. Però, tantost com l’home abandona Déu i profana amb els seus crims el temple interior, del qual l’exterior no és més que l’ombra, Déu es retira i fa sentir al pecador el poc cas que ell fa d’un servei purament exterior i d’un esclat senzillament material, i abandona sense recança aquests llocs que Ell no havia acceptat sinó a favor i en consideració de la pietat dels homes. Vegeu Calmet.

9. *‘Un munt d’enderrocs‘*. Així Sir. i la Itala, que llegiren לְעִיִּין (cf. Jer. 26, 18; Miq. 3, 12), en lloc de עֶלְיוֹן, *excelsa,* de TM.

IX, 10 – X. Aquesta secció comprèn una sèrie d’informacions complementàries pertocant l’administració de Salomó, i les seves riquesa i saviesa, i ajuntades successivament sense un ordre sistemàtic. Són de notar les diverses discrepàncies que presenta amb el text Grec, indici palès de les alteracions que haurà pogut sofrir el text original.

10–14. És un fragment que completa el que ha estat ja referit en el cap. V, pertocant les relacions comercials entre Salomó i Hiram. Veritat que un contracte havia estat conclòs relativament al bescanvi convingut entre els dos sobirans. A continuació, però, d’aquest contracte, Salomó, que sentia la dèria de la grandiositat, hagué de modificar alguns dels seus plans. Aviat s’adonà que l’erari estava exhaust ; les despeses havien excedit considerablement els càlculs preventius, i li fou necessari recórrer a un emprèstit. Per a aquest fi, ningú tan indicat com el seu amic Hiram. Aquest accedí, i li lliurà 120 talents d’or ; però, com a bon negociant, exigí una garantia, la qual consistí en l’emfiteusi d’una fracció del territori d’Israel, que comprenia vint ciutats. Hiram l’usdefruitaria fins i tant que Salomó no li hagués tornat la susdita quantitat.

Transaccions entre Hiram i Salomó.

[10] I s'esdevingué que, al cap de vint anys, quan Salomó hagué bastit les dues cases, la casa de Iahuè i la casa reial, [11] —Hiram, rei de Tir, havia fornit a Salomó llenyam de cedre, i llenyam de xiprer, i or tant com en volgué, —llavors el rei Salomó donà a Hiram vint ciutats en el país de Galilea. [12] I Hiram eixí de Tir per veure les ciutats que Salomó li havia donat, i no li plagueren; [13] i digué: ¿ Quines ciutats són aquestes que m'has donat, germà meu? I les

[10] Expletis autem annis viginti postquam aedificaverat Salomon duas domos, id est domum Domini, et domum regis, [11] (Hiram rege Tyri praebente Salomoni ligna cedrina et abiegna, et aurum iuxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilaeae. [12] Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida, quae dederat ei Salomon, et non placuerunt ei, [13] et ait: Haecine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et apellavit eas Terram cha-

10. *Al cap de vint anys.* Hi ha raons per a considerar inexacta aquesta xifra. La principal d'entre totes és, creiem nosaltres, el text de 2 Par. 8, 2, del qual sembla deduir-se que Hiram tornà a Salomó les vint ciutats que Salomó li havia cedit, probabilíssimament, com a penyora; operació aquella que hi ha raó de creure no haver estat realitzada sense que Salomó li hagués abans tornat els 120 talents d'or emprestats (verset 14). Ara, Salomó no podia tornar aquesta quantitat mentre la seva flota no li hagués portat en abundància l'or d'Ofir (cf. versets 26 i seg.; 10, 14, 22), la qual cosa no fou un fet abans de cap allà l'any 27 o 28 del seu regnat, quan Hiram, que pujà al tron 8 anys abans que Salomó, i en regnà 34, era ja mort. Tota la dificultat s'esvaneix en la hipòtesi de 13 anys, en lloc de 20, per a les construccions del temple i palau de Salomó (vegeu la nota a 7, 1). Els *vint anys* del present verset potser són deguts a una correcció introduïda en el text original per algun copista atrevit, el qual, tot basant-se en 6, 31 i en 7, 1 s'hauria cregut en deure de modificar la xifra *tretze,* possiblement la primitiva. Per a ulteriors detalls vegeu Sanda.

11. *Hiram... havia fornit...* La primera meitat d'aquest verset és un parèntesi al·lusiu al contingut del cap. V. — *El país de Galilea.* D'aquest passatge i d'Is. 9, 1, hom pot deduir que aquest *país,* comprenia antigament una gran part de la regió, que posteriorment fou coneguda amb el nom d'*Alta Galilea.* Les *vint ciutats* formaven, probablement, dins de la regió, un petit districte enclavat d'altra banda dins la tribu d'Asser, als voltants septentrionals de la plana de Baṭṭôf, el qual prenia el nom de la ciutat principal, Cabul (verset 13).

12. *No li plagueren,* o, més exacte, sens dubte: féu semblant que no li plagueren. No direm pas que la riquesa i la fertilitat del districte de les vint ciutats situades a la muntanya pogués parangonar-se amb un altre de la plana; tot i això, les avantatges que Hiram treia del seu usdefruit eren considerables; una veritable ganga. ¿Quan mai hauria ell pogut heure semblant rèdit anual pels seus cent vint talents d'or hipotecats? Però, Hiram era abans que tot un negociant de marca, i com a tal no li convenia ponderar la bona qualitat de la mercaderia.

13. *Germà meu.* És així que solien tractar-se mútuament els antics sobirans, com ho veiem per les lletres d'el-'Amarna. En una d'aquestes el Faraó diu *germà meu* al rei de Babilònia. Vegeu també 20, 32; 1 Mac. 10, 18; 11, 30. — *Cabul.* Debades els comentadors s'esforcen a cercar la significança etimològica d'aquest vocable per tal de trobar-hi una analogia amb l'apreciació despectiva de Hiram. Avui, com en temps de Calmet, ens cal confessar que no ho sabem. — *Fins al dia d'avui,* vol dir: nom que conserven fins avui. I avui, després de prop de tres mil anys, subsisteix encara el mateix nom de *Cabul* en l'actual localitat Kâbûl, antic centre d'habitació del II Bronze, a una 13 kms. al SE. de 'Akkâ.

bul, usque in diem hanc. [14] Misit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

[15] Haec est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad aedificandam domum Domini et domum suam, et Mello, et murum Ierusalem, et Heser, et Mageddo et Gazer. [16] Pharao rex Ægypti ascendit, et cepit Gazer, succenditque eam i-

anomenà País de Cabul fins al dia d’avui. [14] I Hiram havia enviat al rei cent vint talents d’or.

[15] I aquesta fou la raó de la jova que el rei Salomó imposà: bastir la casa de Iahuè, i el seu palau, i Meŀló, i la muralla de Jerusalem, i Heser, i Mageddó, i Gazer, [16] —Faraó, rei d’Egipte, havia pujat i s’havia apoderat de Gazer, i l’havia incendiada, i havia occit el Cananeu que

Salomó emprèn diverses construccions,

14. Cent vint talents d’or, equivalents, segons càlculs de Sanda, a uns 24,993, 840 frcs. — Aquesta quantitat es relaciona, potser, amb la frase *or tant com en volgué* del parèntesi del verset 11, i així comprendria tot l’or que Hiram prestà a Salomó. Podria, però, encara referir-se a un nou emprèstit fet a la fi dels treballs del temple i del palau, per a subvenir a les despeses d’ulteriors construccions, de les quals es tracta a continuació.

15-23. Acomplerts els plans de les construccions religioses i civils, el redactor sagrat extreu ara dels Annals de Salomó, document que tenia a la vista, algunes breus informacions relatives a d’altres treballs d’índole militar, empresos primer a la capital de Jerusalem, i després en diversos indrets del reialme.

15. *La jova.* Donats els colossals plans de construcció que havia projectat, Salomó hagué de recórrer, per a llur execució, a l’únic mitjà indispensable d’aleshores, la jova. Si bé no amb el sistema inhumanitari d’altres monarques d’aquells temps, a Assíria i a Egipte, Salomó l’havia ja imposada per a la construcció de la casa (5, 27), i ara la renova per a la prossecució dels treballs, tot emprant, en primer terme i amb un cert rigor, els braços de raça cananea (cf. versets 20, 21), i també, per bé que amb més mitigació, els d’un contingent de súbdits israelites (cf. 11, 28; 12, 4). — *Meŀló.* Pertocant aquesta construcció, que consistí en un gran terraplè, vegeu el que hem dit en la nota a 2 Sam. 5, 9, i, sobretot, la nostra *Iŀlustració* a «Reis». — *La muralla de Jerusalem.* Molt és el que s’ha escrit i debatut sobre aquest treball verificat per Salomó, del qual no es fa més que un senzill esment en el present verset i en 3, 1. Ens reservem de tractar-ne detingudament en la nostra *Iŀlustració* a «Reis», — *Heser* (hebr. Ḥaṣor), indicada amb la grafia Asor (Jos, 11, 1) i Hasor (12, 9), fou la capital del reialme cananeu septentrional, i ha estat recentment identificada amb Tell el Qedaḥ al SO. del llac el-Ḥûle. Vegeu la nota a Jos. 11, 1. — *Mageddó* era la cèlebre ciutat emplaçada en l’actual Tell el-Muteseŀlim, a uns 18 kms. al NO. de Djenin. Vegeu a la nota a Jos. 17, 11. — *Gaẕer* ocupava una situació estratègica de primer ordre dalt del tossal de l’actual Tell Djezer, entre les regions de la plana i la muntanya, a mig camí de l’actual carretera entre Jerusalem i Jaffa. Vegeu nota a Jos. 10, 33.

16-17^{a}. L’esment de la ciutat de Gazer a la fi del verset precedent ofereix a l’autor sagrat l’avinentesa d’inserir aquesta informació, encara que sigui tot interrompent la llista de les ciutats que va esmentant. — *Faraó.. havia pujat...* Vegeu la nota a 3, 1. — *L’havia incendiada.* Excavacions practicades sebre el lloc per Macalister a principis del corrent segle no han pogut comprovar la destrucció total de la ciutat en questió; sí, però, que s’han trobat senyals d’importants incendis en alguns dels seus indrets i en èpoques diverses, així com també rastres de la seva reconstrucció al temps de Salomó, si més no en una part de les seves antigues muralles. — *El Cananeu que habitava la ciutat.* Cf. Jos. 16, 19; Jt. 1, 29. — *L’havia* habitava la ciutat, i l'havia donada en dot a la seva filla, muller de Salomó, [17] per això Salomó bastí Gazer— i Bethoron el de baix, [18] i Baalath, i Tamar, en el desert, en la terra [del Négheb], [19] i totes les ciutats d'emmagatzematge que pertanyien a Salomó, i les ciutats dels carros, i les ciutats dels genets, i [tot] el desig que Salomó desitjà bastir a Jerusalem, i al Líban, i en tot el país del seu domini.

[20] Tota la gent que era romasta dels amorrheus, dels hetheus, dels ferezeus, dels heveus,

decreta una jova de cananeus;

gni: et Chananaeum, qui habitabat in civitate, interfecit, et dedit eam in dotem filiae suae uxori Salomonis. [17] Ædificavit ergo Salomon Gazer, et Bethoron inferiorem, [18] et Baalath, et Palmiram in Terra solitudinis. [19] Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, et erant absque muro, munivit, et civitates curruum et civitates equitum, et quodcumque ei placuit ut aedificaret in Ierusalem, et in Libano, et in omni terra potestatis suae.

[20] Universum populum, qui remanserat de Amorrhaeis, et Hethaeis, et Phe-

donada en dot... Vegeu 3, 1, — *Per això,* car la ciutat havia estat en part, si més no, destruïda i incendiada. Salomó *la bastí* o reedificà, per tal com era un punt estratègic que calia no negligir per al cas de possibles eventualitats en les relacions entre l'Egipte i la Palestina. Cf. 11, 14 i seg.

17^{b}–18. *Bethoron, el de baix,* avui *Beth-'Ur et-taḥta,* a uns 19 kms. al NO. de Jerusalem. Romanalles dels treballs de fortificació realitzats allí per Salomó són allí encara ben visibles. — *Baalath* és probablement la mateixa localitat que la indicada en Jos. 19, 44. Vegeu allí. — *Tamar.* Així el ketib de TM., única lliçó sostenible, en lloc del qerí *Tadmor* (Palmira), encara que sostingut per les versions i el text aparentment paral·lel de 2 Par. 8, 4. Advertiu que l'ordre d'enumeració de les localitats fortificades per Salomó procedeix de N. a S. Tamar, que atenyia l'extrem meridional de la Palestina pel seu costat SE., és la mateixa ciutat que l'esmentada en Ez. 47, 19; 48, 28 i en Jt. 1, 16 i que la Tomara d'Eusebi (*Onom.* 8, 7 i seg.), situada molt probablement pels voltants de 'Ain el-'Arûs. L'obra de fortificació de Salomó es trobava molt versemblantment a la regió muntanyosa entre 'Ain el-'Arûs i Kurnub pel camí que conduïa de Hebron a Elath, just en el punt on recentment han estat descobertes les ruïnes d'un antic castell romà, conegudes avui amb el nom de Qaṣr edj-Djehênîye. Per Salomó era aquest un punt de gran importància per a assegurar el tràfic entre Jerusalem i la Mar Roja. Vegeu a la nota a Jt. 1, 16. El que acabem de dir no exclou que les preocupacions de Salomó per a impedir qualsevol possible obstacle al seu comerç amb l'exterior s'haguessin estès fins a Palmira. Vegeu 2 Par. 8, 4. — *En la terra.* Aquesta expressió com a final del present verset reclama un complement, com és ara, *de Judà* o *del Nègheb.* Cf. Gn. 24; 62; Jos. 15, 19.

19. *Ciutats d'emmagatzematge* on eren dipositats els productes de la nació, i les reserves en cas de carestia. — *Les ciutats dels carros, i les ciutats dels genets.* Potser sigui amb motiu d'aquesta destinació, que les antigues localitats prengueren noms, com és ara, *Bethmarchaboth,* Jos. 19, 5 (casa dels carros), *Hasarsusim,* 1 Par. 4, 31 (enclòs per als cavalls). — *Líban.* Pertocant les construccions de Salomó en aquest lloc, hom no pot fer més que conjectures a l'atzar: ¿una residència d'estiueig? ¿instal·lacions per a l'explotació de mines d'aram?

20–21. *Amorrheus.* Al III milenari a. C. hom donava el nom d'*Amorrheu* a tota la regió des de l'Eufrat fins a la Mediterrània. Els seus habitants se'ns presenten adés com a sedentaris en el litoral i en les muntanyes de la Síria, adés com a nòmades en tot el territori comprès pel desert de Síria, bona part de la Transjordània i el N. de l'Aràbia fins a Teima.

rezaeis, et Hevaeis, et Iebusaeis, qui non sunt de filiis Israel: [21] horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerat filii Israel exterminare: fecit Salomon tributarios, usque in diem hanc.

[22] De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, et ministri eius, et principes, et duces, et praefecti curruum et equorum. [23] Erant autem principes super omnia opera Salomonis praepositi quingenti

i dels jebuseus, que no formaven part dels fills d'Israel, [21] llurs descendents que eren romastos després d'ells en el país, car els fills d'Israel no havien pogut votar-los a l'anatema, Salomó els emprà per a la jova de l'esclavatge fins al dia d'avui. [22] Però dels fills d'Israel Salomó no n'emprà cap com a esclau; ans ells eren els homes de guerra, els seus servents, els seus capitans, els seus oficials, els comandants dels seus carros, i dels seus genets. [23] Els prefectes dels treballs de

Més tard havia talment penetrat dins les terres de l'O., que sovint es confongueren amb els cananeus. Semites com aquests, constituïen, però, un poble a part amb una certa autonomia; i com a punt d'habitació preponderant a Canaan se'ls pot assignar la muntanya, a diferència dels cananeus que s'havien establert preferentment a les regions baixes. — Els *hetheus* eren un poble guerrer de l'Asia Menor que estenia el seu domini fins a les mars Egea i Negra. Anella que unia els pobles de la Mar i els semites de la Mesopotàmia, Síria i Canaan, al segle XIV a. C. s'exhibiren com un gran reialme amb penetracions vers la Mesopotàmia de l'una part, i vers la Síria septentrional de l'altra. Quan, degut principalment a la invasió d'altres pobles, al segle XII deixà d'existir, el seu nom revivia en quantitat de petits clans, sobre tot a Canaan, on des de molt antic s'havia installat. — Els *feretẓeus* són considerats com un poble no semita a l'orient de la muntanya de Canaan, entre Bethel i Beisan. — Els *heveus* eren un clan descendent dels amorrheus, el qual s'havia establert principalment, segons sembla, als voltants del Hermon. Al N. de Jerusalem aconseguí constituir-se una federació autònoma que comprenia cinc ciutats, amb Gabaon com a capital. — Els *jebuseus* formaven un clan semita, probablement d'origen amorrheu, que s'havia establert a Jerusalem com en son centre principal. Vegeu el diagrama de la nostra *Illustració,* vol I, pàg. 52. Tots aquests pobles, que hom pot designar amb el nom genèric de *cananeus,* havien estat lliurats per Déu a l'extermini, degut al perill d'apostasia que llur covivència oferia per a Israel (cf. Dt. 7, 2; 20, 16, 17). De fet, però, Israel o no pogué, o no volguè per diferents motius exterminar-los. Cert que després de la conquesta de Josuè, ja mai més no reeixiren a formar nació; continuaren, però, a subsistir, o establerts en determinats indrets ben fortificats de la plana, o mesclats amb l'element israelita, adés com a esclaus, adés com a protegits, i, sovint, fins i tot com a petits propietaris. És ara, amb motiu dels grandiosos plans de construcció que Salomó els reduí tots indistintament i d'una manera definitiva a l'esclavatge. — *Fins al dia d'avui,* això és, al temps de Salomó. El redactor sagrat, que escrivia després de la ruïna de Jerusalem, no ha volgut suprimir aquesta frase que constava probablement en un document d'on ell extreia la seva relació.

22. *No n'emprà cap com a esclau,* en el sentit que ni tot el poble fou constret a la jova, ni d'una manera definitiva, ni li foren aplicades les mesures rigoroses com als súbdits cananeus; altrament, prou que Israel i tot fou un dels mitjans dels quals Salomó es valgué per tal de vèncer una part de les dificultats que s'oposaven a l'execució de les seves empreses. Vegeu 5, 27 i seg.; 11, 28; 12, 4.

23. *Els prefectes dels treballs...* Aquests prefectes són molt probablement els qui tenien

de Salomó eren cinc-cents cinquanta, els quals vigilaven la gent ocupada en els treballs.

[24] A penes la filla del Faraó pujà de la ciutat de David al seu palau, que [Salomó] li havia bastit, llavors ell bastí el Meŀló.

ofereix anualment sacrificis,

[25] Tres vegades a l'any Salomó oferia holocaustos i pacífics damunt l'altar que havia bastit a Iahuè, i ( ) que era a la faç de Iahuè. I conduí a terme la casa.

i organitza una flota.

[26] I el rei construí una flota a Asiongàber, que és prop d'Ailath a la vora de la mar Roja,

quinquaginta, qui habebant subiectum populum, et statutis operibus imperabant.

[24] Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam aedificaverat ei Salomon: tunc aedificavit Mello.

[25] Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas super altare, quod aedificaverat Domino, et adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.

[26] Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quae est iuxta Ailath in litto-

la tasca d'inspeccionar els treballs de l'equip de 10,000 obrers israelites d'entre els 30,000 destinats a treballar alternativament al Líban. Vegeu 5, 27 i 28. — *Cinc-cents cinquanta.* Segons 2 Par. 8, 10 no haurien estat més que 250, xifra més fàcil de combinar que la del present text amb la d'aquells 10,000 obrers; car hom pot assenyalar aleshores un prefecte o inspector per cada 50 obrers, doncs, 200 inspectors, més un grup de 50 superinspectors a raó de 1 superinspector per cada quatre inspectors subalterns: en total 250 inspectors. Vegeu Desnoyers (*op. laud.* III, 31, n. 2).

24. És una nota complementària relacionada amb el verset 15. — *Llavors,* que coincidia amb l'any XVII del regnat de Salomó. Cf. 3, 1; 6, 1; 7, 1; 9, 10. — *Meŀló.* Vegeu a la nota al susdit verset 15.

25. És una altra nota isolada, que s'escauria millor després del verset 9. — *Tres vegades a l'any,* probablement en les tres grans solemnitats de Pasqua, Pentecosta i Tabernacles. — *Oferia holocaustos...* Això confirma com en aquells temps el monarca de la nació tenia dret, en força de la seva dignitat reial, a les funcions del sacerdoci. Vegeu el que diguérem a la nota a 2 Sam. 8, 18. — *Damunt l'altar* dels holocaustos, *que havia bastit a Iahuè* (2 Par. 4, 1). A partir d'aquesta última frase TM. es presenta alterat. Així, hem suprimit l'expressió *cremava perfums amb ell,* de TM., per no adir-se amb el context, i també perquè en les Hexaples és notada com un adjunt.

26–28. Una altra empresa de Salomó que havia d'esdevenir una de les característiques del seu regnat, fou el comerç en gran escala. A aquest fi projectà construir una flota que li facilités els considerables cabals que reclamaven la sumptuositat de la seva cort i l'acompliment d'ulteriors plans de construcció. Si per a la realització de semblant projecte hagués hagut de comptar amb la capacitat dels seus propis súbdits, hom hauria pogut titllar-lo de temerari, ja que, llevat d'alguns zabulonites, asserites i danites, l'israelita no es féu mai remarcar com a mariner; al contrari, diferents textos de la Bíblia són prou expressius de l'horror instintiu que la mar tostemps li inspirà. Sort, doncs, tingué de las relacions amistoses amb Hiram, el qual en tenir notícia dels seus desigs, li trameté tot seguit un estol de fenicis, poble que s'havia fet un renom per llur destresa en l'art de la navegació i en el de la construcció de naus. No escapà a Hiram ni el possible rendiment de l'empresa ni el guany a partir.

26. *Asiongàber,* situada, segons la dada del present passatge i de Dt, 2, 8, prop de l'Ailath, a la punta septentrional del golf de la ʿÀqaba, fins fa pocs anys havia estat considerada com una entitat geogràfica completament desconeguda. Tot el més hom l'emplaçava amb Guthe

re Maris rubri, in Terra Idumaeae. [27] Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos et gnaros maris, cum servis Salomonis. [28] Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

al país d'Edom. [27] I Hiram envià sobre els vaixells, amb els servents de Salomó, els seus propis servents, mariners, coneixedors de la mar. [28] I anaren a Ofir, i prengueren quatre-cents vint talents d'or, que portaren al rei Salomó.

a l'actual oasi de Gaḍyân, a uns 40 i tants kms. terra endins en direcció al N. Avui, després de la recent descoberta de Franc, hom s'ha acordat a identificar-la amb Tell el-Kheleifi prop la vora NO. del susdit golf. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. III, pàg. 112–113 bis. — *Ailath,* o, Elath, correspon a l'actual 'Àqaba, port situat a la punta septentrional del golf que porta el seu nom. La ciutat antiga sembla trobar-se sepultada per l'arena a cosa d'un km. a l'ENE., on es veu un espaiós camp de restes de ceràmica nabatea i romana.

27. *I Hiram envià...* Per una de les lletres de la correspondència oficial dels monarques de l'Assíria sabem que encara més de tres segles més ençà i sota el regnat d'Assurbanipal, vint sidonis foren enviats al golf pèrsic per construir naus (cf. *RB.,* 1936, pag. 447).

28. *Ofir.* Entre els diversos països on hom ha cercat d'emplaçar aquesta regió aurífera, com són ara, la Índia, l'Africa oriental, l'Eritrea-Somàlia, l'Aràbia, etc., aquest últim, en el seu cantó meridional, en el territori de Hadramaut, és el que, posat esment a Gn. 10, 29, i 1 Par. 1, 23, es presenta com a més probable. — *Quatre-cents vint talents d'or,* que, segons càlculs de Sanda equivaldrien a uns vuitanta-set milions de francs or, quantitat que de moment bastà a Salomó per a poder tornar a Hiram els cent vint talents d'or manllevats (vegeu al verset 14), i per a cobrir part de les seves enormes despeses.

CAPÍTOL X

GLÒRIA I RIQUESES DE SALOMÓ

Visita de la reina de Xabà.

I la reina de Xabà havent oït el renom de Salomó ( ), vingué per tal de provar-lo amb enigmes. [2]I vingué a Jerusalem amb un seguici

[1]Sed et Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in aenigmatibus. [2]Et ingressa Ierusalem multo cum

1–13. L'objecte que l'autor sagrat es proposa en inserir aquí la present anècdota és il·lustrar-nos encara sobre l'extraordinària riquesa del rei Salomò. Per la resta, semblants visites entre sobirans no eren per a aquells temps un esdeveniment tan rar com això. Una d'aquestes, romasa cèlebre, car és recordada en els monuments egipcis, fou la del rei hittita Hattushil a Ramsès II en ocasió del matrimoni d'aquest amb la filla d'aquell. Vegeu Ricciotti *(Storia d'Israele,* I, 386*)* Aquesta visita de la reina de Xabà, *la reina de migjorn,* és esmentada per Jesús en Mt. 12, 42 ; Luc. 11, 31.

1. *La reina de Xabà.* Xabà estava situat a l'Aràbia sud-occidental. Al remps de Salomó no havia encara esdevingut el famós reialme de 300 anys més tard, del qual fa cosa de tres quarts de segle foren importades a Europa inscripcions de gran valor; importants elements, però, de la seva població s'havien establert de temps al N. de l'Aràbia, probablement amb l'intent d'assegurar el tràfic comercial entre llur reialme del S. i la Síria. El llibre de Job (6, 19) esmenta els *combois de Xabà* juntament amb les *caravanes de Themà,* ciutat, aquesta, situada a uns 400 kms. al N. de Medina. Ara, les informacions assíries del segle VIII ens assabenten que a les regions septentrionals de l'Aràbia existia una ciutat de nom Sa-ba-ʿa, que els seus habitants, sabeus, foren tributaris de Taglathfalassar III i que llurs poblacions eren governades per reines; una d'aquestes, reina també de Sabà o Xabà, es deia Zabibi, una altra reina àrab, Samsi. És, doncs, d'aquestes regions septentrionals que la reina de Xabà ve ara a fer visita a Salomó. Segons Josep Flavi (*Antiq.* VIII, VI, 2) aquesta reina s'hauria dit Nikaule ; la llegenda àrab la coneix amb el nom de Bilkis. — ( ) Hem suprimit la locució, *al nom de Iahuè,* de TM., que en el present context no presenta cap sentit acceptable. No es llegeix en 2 Par 9, 1. — *Vingué per tal de provar-lo amb enigmes,* i comprovar així personalment la veritat i certesa del que el seu renom de savi predicava. Hom sap que l'enigma és una dita obscura, l'interès de la qual consisteix a fer endevinar el seu sentit amagat. L'oriental ha sentit sempre un gust particular per a aquest exercici de l'esperit. Ho constatem en diversos indrets de la Bíblia (cf. Jt. 14, 12 i seg. Ps. 49, 4, 5 ; 78, 2; Eccle. 4 i seg.; Ez. 17, 2 i seg.; i diversos passatges dels Proverbis), i entre monarques havia esdevingut una mena de joc o diversió en llurs visites i correspondència. Josep Flavi parla amb insistència (cf. *c. Ap.* 1, 17, *Antiq.* VIII, VI, 2) sobre el bescanvi d'enigmes entre Salomó i Hiram. Desnoyers (*op. l.,* III, 39, n. 2) cita encara dos exemples d'aquest bescanvi d'enigmes : l'un entre Apofis d'Avaris i Sequenra de Thebes, i l'altre entre Nectanebo i Lycerus de Babilònia. — *Per tal de provar-lo amb enigmes.* Aviat hom constatarà que no era pas aquest l'objecte principal de la visita.

comitatu, et divitiis, camelis portantibus aromata, et aurum infinitum nimis, et gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, et locuta est ei universa quae habebat in corde suo. [3] Et docuit eam Salomon omnia verba, quae proposuerat: non fuit sermo, qui regem posset latere, et non responderet ei.

[4] Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum, quam aedificaverat, [5] et cibos mensae eius, et habitacula servorum, et ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas, et holocausta, quae offerebat in domo Domini: non habebat ultra spiritum. [6] dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea [7] super sermonibus tuis, et super sapientia tua: et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, et vidi oculis meis, et probavi quod media pars mihi nunciata non fuerit: maior est sapientia et opera tua, quam rumor, quem audivi. [8] Beati viri tui, et beati servi tui, qui stant co-

molt considerable : camells portant aromes i una gran quantitat d' or, i pedres precioses ; i es presentà a Salomó, i li parlà de tot el que tenia en el seu cor. [3] I Salomó li explicà totes les seves propostes ; cap proposta no era oculta al rei, de manera que no pogués donar-li explicació. [4] I la reina de Xabà veié tota la saviesa de Salomó, i la casa que ell havia bastit, [5] i la menja de la seva taula, i les habitacions dels seus dignataris, i l' actitud dels seus servents i el ‘seu‘ guarda-roba, i els seus cellers, i l' holocaust que ell oferia en la casa de Iahuè, i restà tota esbalaïda, [6] i digué al rei : Veritat era allò que havia oït a la meva terra pertocant les teves coses i la teva saviesa. [7] I jo no he cregut el que es deia, fins que he vingut, i els meus ulls han vist. I mira ! hom no m' havia pas assabentat de la meitat ! sobrepasses en saviesa i en magnificència la fama que jo havia oït. [8] Benaurats els teus súbdits, benaurats aquests teus servents

2-3. *Aromes... or... pedres precioses ;* mostres totes dels productes del reialme sabeu del S. emmagatzemats a la colònia del N. ; car no hi ha dubte que el motiu del viatge de la reina, si bé desitjosa de constatar la saviesa i riquesa de Salomó, fou principalment d'establir amb ell relacions comercials. Aquest era l' afer predominant d' entre *tot el que tenia en el seu cor.* D' altra banda Salomó no podia pas esperar ocasió més oportuna, ell que d' algun temps ençà s' havia lliurat tant de ple a fer negoci ; d' aquí que *explicà* a la reina *totes les seves propostes,* que no foren pas solament les enigmàtiques. El verset 10 ens assabentarà que la reina féu ofrena a Salomó de quantitat d' aquestes mercaderies precioses junt amb un *bakhschisch* principesc de 120 talents d' or. Però, si no estiguéssim ja informats per les lletres d' el-‘ Amarna que en llenguatge de la cort el mot *ofrena* o *regal* en semblants casos no ultrapassava la significança d' un veritable bescanvi de productes comercials, més endavant hi ha el verset 13, que diu en frases ben expressives el que costà a Salomó el *regal* de la reina de Xabà. — *No era oculta,* vol dir : no era obscura, difícil, insoluble, desconeguda.

4-5. Aquests dos versets ens permeten de seguir el protocol observat en ocasió de la visita de la reina. Terminada la recepció i la primera audiència que tingué lloc segurament a la sala on havia erigit el magnífic tron d' ivori (cf. versets 18 i seg.), la reina fou invitada a visitar els diversos apartaments del palau de Salomó, o sia, *de la casa que ell havia bastit,* i tot seguit fou obsequiada amb un banquet esplèndid, durant el qual tingué ocasió d' admirar *la menja de la seva taula... i el ‘seu‘* (com G., en lloc de *d' ells,* de TM.) *guarda-roba,* en veure el luxe dels vestits dels comensals i dels servents, *i els seus cellers* (vegeu Sanda) per la varietat i exquisidesa dels vins que li eren presentats. L' acte final de la jornada consistí en la visita al temple, i allí assistí a *l' holocaust que ell* (Salomó) *oferia a la casa de Iahuè.*

que sempre estant davant la teva faç, tot escoltant la teva saviesa. [9] Beneït sigui Iahuè, el teu Déu, que s'ha complagut en tu per col·locar-te damunt el tron d'Israel. A causa de l'amor constant de Iahuè envers Israel, Ell t'ha constituït rei, per tal d'exercir el dret i la justícia. [10] Després regalà al rei cent vint talents d'or, i aromes en gran quantitat, i pedres precioses. Mai més no vingué una tan gran quantitat d'aquests aromes com la que la reina de Xabà regalà al rei Salomó.

[11] A més la flota de Hiram, que havia anat a cercar or d'Ofir, aportà fusta d'almuguim en gran quantitat i pedres precioses. [12] I el rei féu amb la fusta d'almuguim una barana per la casa de Iahuè i per al palau reial, i kinnors i nèbels per als cantors. D'aquesta fusta d'almu-

El que la flota de Salomó importava.

ram te semper, et audiunt sapientiam tuam. [9] Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam.

[10] Dedit ergo regi centum vigint talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosas: non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quae dedit regina Saba regi Salomoni. ([11] Sed et classis Hiram, quae portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, et gemmas pretiosas. [12] Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, et domus regiae, et citharas lyrasque cantoribus: non sunt allata huiuscemodi ligna thyina, neque visa usque in prae-

9. *Beneït sigui Iahuè, el teu Déu.* D'aquesta expressió en boca de la reina de Xabà no se segueix que s'hagués convertit a la religió d'Israel, com alguns han pretès. En concepte d'ella, Iahuè no passava de la categoria d'un de tants déus nacionals; i si l'esmenta preferentment al de la seva nació de Xabà, és això degut a un sentiment de deferència a la religió del sobirà del qual era ella hostessa.

10. *Regalà al rei.* Vegeu el que suara dèiem a la nota als versets 2-3. — *Cent vint talents d'or,* quantitat igual a la que Salomó havia manllevat a Hiram, la qual, com hem dit en 9, 14 equivalia aproximadament a 24,993,840 frcs.

11-12. El present fragment, emplaçat potser aquí per tal d'accentuar encara la riquesa de Salomó, que intercepta, però, el relat de l'anècdota de la reina de Xabà, hauria trobat lloc més escaient a continuació de 9, 26-28. —*La flota,* que segons 9, 26-28, hauria pertangut a Salomó, és dita aquí *de Hiram,* probablement perquè havien estat súbdits fenicis d'aquest últim monarca els qui l'havien construïda, i també perquè eren ells els qui constituïen e principal element de l'equipatge; a menys que hom vulgui explicar aquesta discrepància, tot suposant que el redactor sagrat transcriu tal com són part dels documents que té al davant. —*Ofir.* Vegeu nota a 9, 28. —*Almuguim.* Hem deixat intraduït aquest mot específic dels rolls aportats per la flota, car el seu significat és encara molt discutit, encara que hom s'hagi gairebé convingut a traduir-lo per *sàndal,* fusta olorosa i d'un color rogenc, emprada en ebenisteria. Si bé el *sàndal* és originari de la Índia, les naus que anaven a Ofir (Aràbia), haurien pogut importar-la de dipòsits d'aquesta i d'altres mercaderies existents en algun dels ports d'aquelles costes. —*Barana.* No donem com a encertada aquesta traducció del vocable: מִסְעָד de TM. —*Kinnors i nèbels* són els noms dels dos instruments de corda i de pulsació més populars a Israel. El *kinnor* era probablement molt semblant a la petita cítara que hom coneix pels baixos relleus de l'Assíria. *El nèbel,* de l'una part hi ha fortes raons per a identificarlo amb una espècie de llaüt o mandolina; de l'altra, parat esment en certs passatges de la Bíblia, sobretot dels Psalms, sembla que era una mena d'arpa.

sentem diem.) [13] Rex autem Salomon dedit reginae Saba omnia quae voluit, et petivit ab eo: exceptis his, quae ultro obtulerat ei munere regio. Quae reversa est, et abiit in terram suam cum servis suis.

[14] Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri: [15] excepto eo, quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, et negotiatores, universique scruta vendentes, et omnes reges Arabiae, ducesque terrae.

[16] Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius. [17] Et trecentas peltas ex auro probato: trecentae minae auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

[18] Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: et vestivit eum auro fulvo nimis, [19] qui habebat sex gradus: et summitas throni rotunda erat in parte posteriori:

guim no n' ha vingut més ni hom no n' ha vist més fins al dia d' avui.

Present de Salomó a la reina de Xabà.

[13] I el rei Salomó regalà a la reina de Xabà tot el que demanà, tant com en desitjava, ultra el que li havia regalat amb una llarguesa reial ( ). I se 'n tornà, i anà al seu país, ella i els seus servents.

Les rentes de Salomó, i

[14] I el pes d' or que pervingué a Salomó en un sol any fou de sis-cents seixanta-sis talents d' or, [15] ultra les 'contribucions' dels 'negociants en gros', i 'l' impost' dels petits negociants, i [el que rebia] dels xeics dels beduïns i dels paixàs del país.

en què eren esmerçades: escuts d' or,

[16] I el rei Salomó féu fer dos-cents escuts d' or batut, sis-cents [sicles] d' or emprà per a cada escut; [17] i tres-cents broquers d' or batut; tres mines d' or emprà per a cada broquer. El rei els posà a la casa del Bosc del Líban.

tron d' ivori,

[18] Després el rei féu fer un gran tron d' ivo-

13. *Regalà a la reina de Xabà.* Vegeu el que hem exposat a la nota als versets 2-3. —( ) Hem suprimit amb Sir. i V. la repetició del vocable *Salomó.*

14-29. El text sagrat insisteix sobre les fantàstiques riqueses i fastuós luxe del regnat de Salomó, i són indicades les principals fonts d' on aquelles provenien i algunes de les obres en les quals el monarca les invertia.

14. *En un sol any,* i no pas *cada any,* com hom veu traduït en molts dels comentaris. L' Autor sagrat intenta remarcar, al nostre entendre, el màximum d' or acumulat en el tresor de Salomó en una de les anyades més pròsperes del seu regnat. —*Sis-cents seixanta talents d' or,* o sia, uns 138 milions de frcs., segons Sanda.

15. TM. es presenta bastant alterat. *'Contribucions'.* Llegim עָנְשֵׁי com G. i T., i també Sir. en el text parallel de 2 Par. 9, 14, en lloc de אַנְשֵׁי *homes,* de TM. —*'Negociants en gros'.* Substituïm, amb Sanda i Landersdorfer, el vocable תַּגָּרִים a תָּרִים, *exploradors,* de TM. —*'L'impost'.* Hem adoptat la correcció crítica de Klostermann, tot llegint מִסַּחַר en lloc de l' àpax מִסְחַר de TM.

16–17. *Escuts.* El vocable corresponent de l' hebreu, צִנָּה, significa l' escut de grans dimensions que posava al cobert i protegia gairebé tot el cos de l' home. —*Batut.* No donem com exacta aquesta traducció del mot hebreu שָׁחוּט —*Sis-cents (sicles) d' or.* que equivalien a uns 10 kgms. Segons el G. hom hauria emprat només 300 sicles d' or, —*Broquers* eren, segons l' accepció de l' hebreu מָגֵן els escuts de dimensions més reduïdes que els precedents, els quals no protegien més que la part superior del cos de l' home. —*Tres mines d' or,* o sia, uns 2' 46 kgms. —*Casa de la boscúria del Líban.* Vegeu 7, 2–5. — Per a la destinació d' aquests escuts, vegeu en 14, 27 i 28.

18–20. *Tron d' ivori.* La indústria de l' ivori era ja coneguda des d' uns quatre segles, si ri, i el cobrí d' or pur. [19] Aquest tron tenia sis grades, i al seu respatller tenia aquell tron ' caps de vedell '. I a l' un costat i a l' altre del lloc del setial hi havia braços, i prop dels braços hi havia dos lleons. [20] I dotze lleons eren allí emplaçats a l' un costat i a l' altre damunt de les sis grades. Res de semblant no s' havia fet per a cap reialme.

veires d' or.

[21] I tota la vaixella per a beure del rei Salomó era d' or; i tot el moblatge de la casa del Bosc del Líban era d' or pur. Res d' argent; [aquest] no era gens estimat al temps de Salomó. [22] Car el rei tenia a la mar una flota de Tharsis amb la flota de Hiram. Una volta cada tres anys la flota de Tharsis venia portant or, i argent, i vori, i mones i paons.

Altres fonts de riquesa de Salomó.

[23] I el rei Salomó sobrepassà tots els reis de la terra en riquesa i saviesa. [24] I tota la terra cer-

et duae manus hinc atque inde tenentes sedile: et duo leones stabant iuxta manus singulas. [20] Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

[21] Sed et omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea: et universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicuius pretii putabatur in diebus Salomonis, [22] quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, et argentum, et dentes elephantorum, et simias, et pavos.

[23] Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terrae divitiis, et sapientia. [24] Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius. [25] Et singuli defe-

més no, abans de l' època de Salomó. Hom no es representarà pas aquest tron com una obra massissa d' ivori; sinó com un tron de fusta preciosa ornat amb plaques i peces d' ivori i recobert d' or en tot el restant. — *Pur.* No ens és conegut el significat precís del vocable מוּפָּז possiblement un terme tècnic de l' art d' argenteria, igual que el שָׁחוּט del verset precedent. — *' Caps de vedell '.* Així el G., que llegí רָאשֵׁי עֵגֶל en lloc de ראשׁ עָגוֹל *cap rodó,* de TM. — *Res de semblant...* D' aquí que l' autor sagrat s' hagi complagut a deixar-nos una descripció detallada d' aquesta remarcable obra d' art. Vegeu-ne la representació en la nostra *Il·lustracio,* als « Reis ».

21 *I tot el moblatge,* com és ara els escuts i broquers esmentats als versets 16 i 17. — *Casa del Bosc del Líban.* Vegeu 7, 2-5. — *Pur.* Aquí l' autor sagrat empra el mot סָגוּר, un altre terme tècnic d' argenteria. Vegeu a la nota a 6, 2.

22. El lector tal vegada s' haurà meravellat de la fabulosa quantitat d' or i d' argent acabada d' esmentar al verset precedent, i desitjarà saber per quin mitjà Salomó se la procurava. L' autor sagrat hi respon tot indicant el principal entre tots: la seva flota. Semblant flota de la qual ja s' ha parlat en 9, 26–28 i als versets 11 i 12 del present capítol, i que era constituïda de vaixells d' un tonatge que ultrapassava l' ordinari; d' aquí el seu nom *flota de Tharsis,* no pas perquè anessin a Tharsis, probablement la *Tartessus* dels clàssics, colònia fenícia al S. d' Espanya a les boques del Guadalquivir, sinó perquè els seus vaixells eren prou resistents per a emprendre viatges de forta empenta com era per aquells temps el d' Espanya. Talment diem avui *transatlàntic* un vapor de gran tonatge, anc si limita els seus viatges dins d' una mar reduïda, com és ara la mar negre o la meditarrània. — *Amb la flota d' Hiram.* El lloc paral·lel de 1. Par. 9, 21, diu més exactament: amb els *servents d' Hiram.* Cf. 9, 26–27. — *Paons* és la traducció que les versions donen al vocable תֻּכִּיִּים, de significació incerta.

24. La fama de semblants saviesa i opulència de Salomó com l' autor sagrat ens les ha descrites en les pàgines precedents no podia menys d' irradiar enllà de les fronteres d' Israel.

rebant ei munera, vasa argentea et aurea, vestes et arma bellica, aromata quoque, et equos et mulos per annos singulos.

[26] Congregavitque Salomon currus et equites, et facti sunt ei mille quadringenti currus, et duodecim millia equitum: et disposuit eos per civitates munitas, et cum rege in Ierusalem.

[27] Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Ierusalem, quanta et lapidum: et cedrorum praebuit multitudinem quasi sycomoros, quae nascuntur in campestribus.

[28] Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, et de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, et statuto pretio perducebant. [29] Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, et equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethaeorum et Syriae equos venundabant.

cava la faç de Salomó per sentir la seva saviesa que Iahuè havia posat en el seu cor. [25] I cadascun portava el seu present: atuells d'argent i atuells d'or, i vestiments, i armes, i aromes, cavalls i muls; això cada any. [26] I Salomó aplegà carros i genets —tenia mil quatre-cents carros i dotze mil genets— i els plaçà en les viles dels carros, i prop del rei a Jerusalem. [27] I el rei posà a Jerusalem l'argent com les pedres, i posà els cedres tan nombrosos com els sicòmors que són en la Schefalà. [28] I els cavalls de Salomó provenien 'de Musri' i de Coa. Els mercaders del rei els prenien de Coa contra pagament. [29] I era emmenat i exportat un carro de 'Musri' per sis-cents [sicles] d'argent, i un cavall per cent cinquanta. I amb les mateixes condicions hom exportava per llur mitjanceria per als reis dels hetheus i pels reis d'Aram.

— *Tota la terra,* això és, de per tot arreu de les regions limítrofes, i fins i tot de les llunyanes com la de Xabà, hom acorria vers Jerusalem, atret per tan extraordinària meravella, i frisós de veure la faç de Salomó, d'obtenir d'ell una audiència, *per a sentir la seva saviesa* i portar-li *el seu present,* car a Orient, en aquells temps llunyans, com avui, hom no concebia la visita a un sobirà o a un personatge de cert rang, que no anés acompanyada del regal corresponent.

26 Salomó no solament era un rei ric i savi, com no n'hi havia un altre, sinó també un rei poderós i fort. Prova, sinó, aquests 1.400 carros i 1.200 genets. Vegeu a la nota a 5, 6.

27. Aquesta ponderació hiperbòlica que aquí interromp el context, s'hauria escaigut millor a continuació dels versets 21 o 22. — *Els sicòmors* són encara avui abundants *a la Schefalà* – regió de tossals entre la costa meridional de Palestina i la muntanya – sobretot als voltants de Gaza.

28-29. La procedència *dels cavalls de Salomó* per als carros esmentats al verset 26 era *'de Musri' i de Coa.* Aquesta última localitat (hebr. Què), situada a la Cilícia oriental, ha motivat la correcció crítica, acceptada per gairebé tots els moderns, de *Musri,* en lloc de *Miṣràim* (Egipte), de TM. Advertiu que aquestes dues entitats geogràfiques Musri i Coa són esmentades l'una al costat de l'altra en la inscripció del monolit de Salmanasar II, col. II, l. 92 com a situades al N. del Mt. Taurus. Per aquells indrets queia també Thogorma, regió assenyalada per Ezequiel (27, 14) com a mercat de mules i cavalls. — *Sis-cents (sicles) d'argent,* o sigui, uns 2,800 frcs., segons Sanda. — *Cent cinquanta,* que equivalien a uns 722 frcs. — *Per als reis dels hetheus,* o de les diverses colònies d'aquest poble, escampades per part de la Síria septentrional. — *I pels reis d'Aram,* és a dir, de les diferents tribus aramees. Així l'habilitat de Salomó trobà aquesta nova manera de comerciar amb l'exterior, tot revenent part de la mercaderia adquirida.

CAPÍTOL XI

DEFECCIÓ DE SALOMÓ — ADAD, RAZON, REVOLTA DE JEROBOAM MORT DE SALOMÓ

Amors desordenats de Salomó;

I el rei Salomó amà moltes dones estrangeres juntament amb la filla del Faraó: moabites, ammonites, idumees, sidònies i hethees, [2] d'entre les nacions de les quals Iahuè havia dit als fills d'Israel: No us barregeu amb elles, i que elles no es barregin amb vosaltres; certament decantarien el vostre cor darrera llurs déus. A elles s'adherí Salomó amb amor. [3] Tingué set-centes dones princeses i tres-centes concubines. I elles decantaren el seu cor. [4] I fou en

[1] Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, et Moabitidas, et Ammonitidas, Idumaeas, et Sidonias, et Hetthaeas: [2] de gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore. [3] Fueruntque ei uxores quasi reginae septingentae, et concubinae trecentae: et averterunt mulieres cor eius.

XI. Fins aquí el regnat de Salomó ens ha estat presentat per l'autor sagrat com d'un esplendor incomparable per a Israel; abundància de riqueses, comerç florent, felicitat paradisíaca, que li guanyaren el renom de la saviesa del seu regnat: un quadre enlluernador, sense ombra de cap mena, talment com el contemplaven les generacions posteriors de quatre o cinc centúries, època en la qual el present relat fou redactat. La Bíblia, però, imparcial com és, ens fa veure en el present capítol com no era pas tot or el que relluïa: ni les relacions amb l'exterior, que tanta riquesa li portaren, no deixaren d'ésser un gran perill per a la religió de Salomó i dels seus súbdits; ni la pau de la nació no desconeixia adversaris; ni l'amistat amb l'Egipte no era tota a profit d'Israel; ni la joia, que sovint es desbordava sota les parres i figueres, no era absent de queixes i mormols.

1–2. *Amà moltes dones estrangeres...* L'amor del plaer, consegüent a la riquesa i abundància, esmortuí, si ja no extingí del tot, en el cor de Salomó, aquella flama de pietat envers Iahuè que havia heretat del seu pare David, i en la qual tant excel·lí els primers anys del seu regnat. No li valgué el motiu especiós d'haver volgut multiplicar el seu harem per motius d'ordre polític i a proporció del seu desig d'enaltir el propi prestigi i el del seu reialme davant les altres nacions, tampoc no li valgué la seva profunda saviesa; el seu amor desordenat envers les dones, més que més, dones estrangeres, causà en el seu cor els estralls inevitables. — *Moabites, Ammonites...* totes les nacions dels encontorns del reialme d'Israel. — *Iahuè havia dit.* Aquesta prohibició, consignada a Èx. 34, 16 i Dt. 7, 3, afectava directament les dones cananees del país; atès, però, el seu motiu, hom comprèn que el redactor sagrat l'hagi aquí estesa a les altres nacions.

3. Hi ha motius per a considerar aquestes xifres com a sospitoses, si més no, la de les 700 princesses, que proporcionalment hauria d'ésser inferior a les 300 concubines.

4. *I fou en temps de la vellesa de Salomó,* vol dir: cap allà als últims anys de la seva

[4] Cumque iam esset senex, depravatum est cor eius per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. [5] Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, et Moloch idolum Ammonitarum. [6] Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, et non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicut David pater eius. [7] Tunc aedificavit Salomon fanum Chamos, idolo Moab, in monte qui est contra Ierusalem, et Moloch idolo filiorum Ammon. [8] Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quae adolebant thura, et immolabant diis suis.

temps de la vellesa de Salomó que les dones decantaren el seu cor darrera d'altres déus, i el seu cor no fou tot per a Iahuè, el seu Déu, com el cor de David, el seu pare.

[5] I Salomó anà darrera d'Astarthé, deessa dels sidonis, i darrera de Moloch, l'abominació dels ammonites. [6] I Salomó féu el que es mal als ulls de Iahuè, i no seguí plenament Iahuè, com David, el seu pare. [7] Llavors Salomó bastí un alt lloc per a Chamos, l'abominació de Moab, a la muntanya que és enfront de Jerusalem, i per a Moloch, l'abominació dels fills d'Ammon. [8] I així féu per totes les dones estrangeres, les quals cremaven perfums i oferien sacrificis a llurs déus.

es lliura als cultes idolàtrics, i

vida, la qual ultrapassà a penes els 60. — *El seu cor no fou tot amb Iahuè.* Per tant, no hi ha raó de creure que Salomó hagués abandonat Iahuè amb una formal apostasia. La greugesa de la seva culpa consistí principalment en una covardia inconcebible, la qual, per tal de no desplaure les mullers i concubines, el portà fins no sols a tolerar el culte de llurs divinitats, sinó també a bastir-los altars, i, tot contemporitzant amb llurs desigs, a retre'ls si bé no més que d'una manera passatgera, el tribut d'adoració. Tot això, descomptant encara l'abominable escàndol que semblant conducta ocasionà per a tot el pople d'Israel, i el sacrilegi comès contra Iahuè en cedir a falsos déus una part dels seus dominis, totes les quals coses importaven una enorme ingratitud envers el seu Déu que amb gran llarguesa li havia atorgat els seus favors, com és indicat al verset 9.

5. *Astarthé* (Astòreth) és la deessa semítica, companya de Baal. A Babilònia era anomenada *Ischtar* (Aschtartu), i era considerada principalment com la deessa de la guerra; a Fenícia, en canvi, i a Canaan era, igual que a Grècia, l'Afrodita, la deessa de l'amor i com el principi femení de la fecunditat i de les altres forces de la natura. La forma *Astòreth,* tant freqüent a la Bíblia hebraica, no és més que el nom Astarthé emmotllat a la forma despectiva *bòschet,* de la mateixa manera que de Mèlekh, Molokh i Milkom hom féu Mòlekh. — — *Moloch* (hebr. Milkom) era la principal divinitat dels Ammonites. Vegeu 2 Sam. 12, 30.

7. *Chamos* era el déu nacional dels moabites. Cf. Nom. 21, 29. — *A la muntanya que és enfront de Jerusalem.* Des de l'edat mitjana hom ha convingut a identificar aquesta muntanya (que seria el *mons offensionis* de la V., 2 Re. 23, 13), amb el Dj. Baṭn el-Hauâ, un dels contraforts meridionals del Mt. Olivet, al cim del qual s'aixecà a principis d'aquest segle un monestir benedictí. Semblant identificació no és més que una simple conjectura. Llevat d'una munió de sepultures que daten d'èpoques diverses, cap vestigi no ha estat trobat en aquesta muntanya, ni en l'àrea del seu cim ni en la seva vessant occidental enfront de Jerusalem, que pugui fer sospitar haver existit allí un antic lloc de culte. Aquests vestigis serien més fàcils de trobar-los o cap a la seva vessant a mà dreta, o en ple Mont Olivet, o potser encara més probablement en direcció de l'actual poble d'Abudis. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

Iahuè s'irrita.

[9] I Iahuè s'aïrà contra Salomó, car havia decantat el seu cor de Iahuè, Déu d'Israel, el qual se li havia aparegut dues vegades, [10] i li havia donat les seves ordres pertocant aquesta cosa, de no anar darrera els altres déus; però ell no observà el que Iahuè ʻliʻ havia comandat. [11] Per això Iahuè digué a Salomó: Puix que així t'has comportat, que no has observat el meu pacte, i els meus estatuts, que jo t'havia imposat, esquinçaré el reialme de damunt teu, i el donaré al teu servent. [12] Però, per amor de David, el teu pare, no ho faré en els teus dies; l'esquinçaré de la mà del teu fill. [13] Amb tot, no esquinçaré tot el reialme; donaré una tribu al teu fill per consideració de David el meu servent, i per consideració de Jerusalem que he escollit.

Adad, que fuig a Egipte, i

[14] I suscità Iahuè a Salomó un adversari, Adad, l'idumeu, de la nissaga reial d'Edom.

[9] Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod aversa esset mens eius a Domino Deo Israel, qui apparuerat ei secundo, [10] et praeceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, et non custodivit quae mandavit ei Dominus. [11] Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, et non custodisti pactum meum, et praecepta mea, quae mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo. [12] Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud, [13] nec totum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo propter David servum meum, et Ierusalem quam elegi.

[14] Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni Adad Idumaeum de semine regio, qui erat in Edom.

9–10. *Se li havia aparegut dues vegades.* Vegeu 3, 5 i seg.; 9, 2 i seg. *ʻLiʻ.* + alguns Mss. i les versions.

11. *I Iahuè digué a Salomó.* Probablement aquesta comunicació no tingué ja lloc mitjançant una visió, puix que Salomó se n'havia fet indigne, sinó per la intermediació d'algun profeta, potser Ahias de Siló. Cf. verset 29.

13. *Donaré una tribu.* El mateix és dit en els versets 32 i 36 i en 12, 20; en realitat, però, foren dues tribus (cf. versets 30 i 31), ço és, Judà i Benjamín. Si aquesta última passa en els susdits passatges com a desapercebuda, això és degut principalment a la seva insignificança, puix que era la més petita d'entre totes (cf. 1 Sam. 9, 21); i així, l'expressió *una tribu* ha d'ésser entesa en sentit precisiu, no exclusiu. Vegeu *Biblica,* 1939, pàg. 265.

14–40. Tot i la pau tan decantada d'Israel (cf. 5, 4, 5, 18) durant el regnat de Salomó, el present relat palesa com no era una pau octaviana. A l'exterior el monarca hagué d'haver-se-les tot el temps amb dos adversaris, l'un al S. (Edom) i l'altre al N. (Aram), del seu reialme; i a l'interior, ja des de cap allà a la meitat del seu regnat, començà a covar entre part dels seus súbdits un caliu de rebel·lia, que no esperarà més que la seva mort per esclatar en gran flamarada. Ara, que la política hàbil de Salomó, fos amb amenaces, o mitjançant certes condicions, trobà manera de mantenir-los a ratlla mentre ell visqué.

14. *I suscità Iahuè a Salomó un adversari,* molt probablement ja des dels primers anys del seu regnat, segons que pot deduir-se dels versets 21 i 22. D'aquest contratemps no es seguí, però, un desmembrament total de la província d'Edom. Salomó i Adad vingueren probablement a un components amical, que permetia, si més no, a aquell de transitar lliurement pel territori d'aquest, per tal d'arribar amb seguretat fins al port edomita de la Mar Roja, i continuar el comerç establert amb la seva flota de Tharsis.

[15] Cum enim esset David in Idumaea, et ascendisset Ioab princeps militiae ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, et occidiset omne masculinum in Idumaea ([16] sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, et omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumaea) [17] fugit Adad ipse, et viri Idumaei de servis patris eius cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus. [18] Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, et introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, et cibos constituit, et terram delegavit. [19] Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suae germanam Taphnes reginae. [20] Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, et nutrivit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis eius. [21] Cumque audisset Adad in Ægypto, dormisse David cum patribus suis, et mortuum esse Ioab principem militiae, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam. [22] Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quaeras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

[15] Car s'havia esdevingut que, en haver David ‘percudit‘ Edom, quan Joab, general de l'exèrcit, pujà per enterrar els traspassats i hagué matat tot mascle d'Edom— [16] car Joab restà allí sis mesos amb tot Israel, fins haver exterminat tot mascle d'Edom— [17] Adad s'enfugí, ell i alguns homes idumeus d'entre els servents del seu pare amb ell, per anar a Egipte. I Adad era un jovencell. [18] I partiren de Madian, i anaren a Faran. I prengueren amb ells homes de Faran i arribaren a Egipte, prop del Faraó, rei d'Egipte, el qual li donà una casa, i li assegurà la subsistència, i li donà terrenys. [19] I Adad trobà molta gràcia als ulls del Faraó, el qual li donà per muller la germana de la seva esposa, la germana de Tafnes, la [Gran] Dama. [20] I la germana de Tafnes li infantà un fill, Genubath, que Tafnes ‘féu educar‘ a la casa del Faraó. I Genubath, estigué a la casa del Faraó, enmig dels fills del Faraó. [21] Quan Adad sentí a Egipte que David reposava vora els seus pares, i que Joab, general de l'exèrcit, havia mort, digué Adad al Faraó: Deixa'm partir, que aniré a la meva terra. [22] I el Faraó li digué: Però, ¿què et manca vora meu? I, mira! ara tu desitges anar a la teva terra! I ell respongué: Res! però deixa'm partir.

---

15. *En haver... ‘percudit‘.* Llegim בְּהַכּוֹת com G., en lloc de בִּהְיוֹת de TM. — Aquest fet d'armes de David, assenyalat a penes en 2 Sam. 8, 13, és ara exposat amb més detalls.

18. *I partiren de Madian,* on els fugitius havien arribat des del territori meridional d'Edom, obligats a fer aquesta volta considerable, car Joab, en prendre possessió de la regió, els havia tallat tots els camins que menaven directament vers l'Egipte. *Madian* ocupava pròpiament una gran extensió de territori a l'orient del golf de la ‘Àqaba; d'aquí, però, s'anà extenent cap a la costa oriental de la Península Sinaítica, i d'aquí successivament vers el N., cap a la Transjordània. — *Faran,* en el present context, sembla referir-se al conegut oasi del U. Feirân, a les proximitats del Mt. Sinaí. Vegeu la nostra *Illustració,* vol. II, pàg. 116. — *Prop del Faraó,* probablement el sogre de Salomó. Vegeu 3, 1 amb la nota.

20. *Féu educar.* Així el G., en lloc de *deslletà,* de TM.

22. La fi de la present anècdota referent a Adad ha de cercar-se al verset 25^b.

$23–25^a$. Desmembrament d'Aram. La supremacia sobre aquesta província que David havia

Razon, enemics de Salomó.

[23] I Déu li suscità un [altre] enemic, Razon, fill d'Eliadà, el qual s'havia enfugit de prop el seu amo Adarèzer, rei de Sobà. [24] I havia aplegat homes vora seu i esdevingué capità d'una banda, quan David atuí ‘ Aram ‘. ‘ I prengué ‘ Damasc, i s'establí allí, i ‘ fou rei ‘ de Damasc. [25] I fou un adversari d'Israel tots els dies de Salomó.

‘ I partí a la seva terra. Aquest és ‘ el mal que Adad ‘ féu ‘ : avorrí Israel i es féu rei d'Edom ‘.

Jeroboam es revolta;

[26] I Jeroboam, fill de Nabath, efrateu de Saredà, —i el nom de la seva mare, Sarvà, una vídua, [i ell] servent de Salomó —alçà la mà contra el rei. [27] I aquest fou el motiu per què alçà la mà contra el rei : Salomó bastia el Mel·ló, cloïa l'esvoranc de la ciutat de David, el seu pare. [28] I el susdit Jeroboam era un home de vàlua ; i Salomó veié el jove que era amatent al treball, i el féu inspector de tota la jova de de la casa de Josep.

[23] Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum: [24] et congregavit contra eum viros, et factus est princeps latronum cum interficeret eos David: abieruntque Damascum, et habitaverunt ibi, et constituerunt eum regem in Damasco, [25] eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: et hoc est malum Adad, et odium contra Israel, regnavitque in Syria.

[26] Ieroboam quoque filius Nabath, Ephrathaeus, de Sareda, servus Salomonis, cuius mater erat nomine Sarva, mulier vidua: levavit manum contra regem. [27] Et haec est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon aedificavit Mello, et coaequavit voraginem civitatis David patris sui. [28] Erat autem Ieroboam vir fortis et potens : vidensque Salomon adolescentem bonae indolis et industrium, constituerat eum praefectum super tributa universae domus Ioseph.

adquirit com a fruit de la seva victòria contra Adarèzer (vegeu 2 Sam. 8, 3 i seg.), fou arrabassada a Salomó, ja des dels primers temps del seu regnat, per un procediment anàleg al del seu pare David abans d'esdevenir rei. Vegeu 1 Sam. 22, 1 i 2. — *‘Aram‘* és una correcció crítica que s'imposa, en lloc de *a ells,* de TM. — *‘I prengué‘... ‘i s'establí‘... ‘i fou rei‘.* Així, en sing., com G (B.) i de Lag., en lloc del pl., de TM.

25^{b}. Complement del relat concernet Adad (versets 14–22). *‘I Adad partí a la seva terra. Aquest és‘... ‘féu‘.* + G. — *I es féu rei d'Edom.* Vegeu a la nota al verset 14. *‘Edom‘.* Llegim com el G. i Sir., en lloc d'*Aram,* de TM.

26–40. Revolta de Jeroboam. Aquesta relació prepara la del gran cisma, que serà l'argument del capítol següent.

26. *Saredà* estava emplaçada a uns 18 kms. al NO. de Ramal·là, al lloc que ocupa avui el poble de Deir Ghassâne. Contiguament a aquest poble hi ha la font dita ‘Ain Ṣerîda, nom que reprodueix el de l'antiga localitat. Vegeu Abel (*Géogr. de la Pal.* II, 457) — *Servent,* vol dir, un dels oficials. — *Alçà la mà,* és a dir, es revoltà.

27. *Mel·ló.* Vegeu 9, 15 i 24.

28. *El féu inspector.* Aquesta honorificació rebuda de Salomó donà ocasió a Jeroboam de contemplar de prop les sofrences dels seus germans, fills, com ell, de la *casa de Josep,* la qual comprenia els israelites de la tribu d'Efràim i Manassès; ço que excità en ell la indignació i els primers plans de protesta i de revolta.

[29] Factum est igitur in tempore illo, ut Ieroboam egrederetur de Ierusalem, et inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro. [30] Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes. [31] Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras: haec enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, et dabo tibi decem tribus. [32] Porro una tribus remanebit ei propter servum meum David, et Ierusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel: [33] eo quod dereliquerit me, et adoraverit Astarthen deam Sidoniorum, et Chamos deum Moab, et Moloch deum filiorum Ammon: et non ambulaverit in viis meis, ut faceret iustitiam coram me, et praecepta mea, et iudicia sicut David pater eius. [34] Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitae suae, propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea et praecepta mea. [35] Auferam autem regnum de manu filii eius, et dabo tibi decem tribus: [36] filio autem eius dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem civitate, quam ele-

[29] I s' esdevingué en aquell temps, que Jeroboam eixí de Jerusalem, i el trobà pel camí el profeta Ahias, silonita, i ell anava cobert amb un mantell nou; i eren tots dos sols a la campanya. [30] Llavors Ahias prengué el mantell nou de damunt seu, i l' esquinçà en dotze trossos, [31] i digué a Jeroboam: Pren-te deu trossos, car això diu Iahuè, Déu d' Israel: Mira! Jo esquinço el reialme d' entre les mans de Salomó, i dono a tu deu tribus. [32] I una tribu serà per a ell, per consideració al meu servent David, i per consideració a Jerusalem, la ciutat que he escollit d' entre totes les tribus d' Israel; [33] perquè m' ‘ha‘ abandonat i ‘ha‘ adorat Astarthé, deessa dels sidonis, Chamos, déu de Moab, i Moloch, déu dels fills d' Ammon, i no ‘ha‘ caminat pels meus camins, per tal de practicar el que és recte als meus ulls, i els meus estatuts, i els meus decrets, com David, el seu pare. [34] Però no trauré el reialme de les seves mans, ans el mantindré príncep tots els dies de la seva vida per consideració a David, el meu servent que Jo vaig escollir, que observà els meus comandaments i els meus estatuts. [35] Però prendré el reialme de la mà del seu fill, i el donaré a tu; deu tribus. [36] I al seu fill donaré una tribu, per tal que romangui una llumanera perpètua a David, el meu servent, davant meu a Jerusalem, la ciutat que Jo he

encontra el profeta Ahias, i,

assabentat del futur cisma

i del seu propi destí,

---

29. *En aquell temps,* vers la fi del regnat de Salomó, o, en tot cas, després de la seva defecció. Des de la construcció del Meŀló, esdeveniment que tingué lloc l'any XVII del regnat de Salomó (vegeu nota a 9, 24), durant tota aquella temporada Jeroboam anà covant el seu projecte de revolta. Al motiu polític, apuntat en els dos versets precedents i detallat en el cap. 12, s'hi ajuntarà ara el religiós. — *Ahias, silonita,* o natural de Siló, on reposà durant alguns anys l'arca de Iahuè. Vegeu 1 Sam. 1, 3.

32. *Una tribu.* Vegeu la nota al verset 13.

33. *‘Ha‘ abandonat, i ‘ha‘ adorat... i no ‘ha‘ caminat.* Amb G., Sir. i V. substituïm el sing. al plural de TM. — *Astarthé... Chamos... Moloch.* Vegeu a les notes als versets 5 i 7.

36. *Una llumenera perpètua,* així com a guisa de la que en les cases orientals és vida i joia, així també ella farà resplendir la joia, la glòria i la veritat, i perpetuarà per sempre la raça de David fins a la vinguda del Messias.

escollit per a posar-hi el meu Nom. [37] Jo, doncs, et prendré, i regnaràs en tot el que la teva ànima desitjarà i seràs rei a Israel. [38] I s’esdevindrà que, si obeeixes en tot el que et comandaré, i camines, i practiques el que és recte als meus ulls, tot observant els meus estatuts, i els meus preceptes, com féu David, el meu servent, Jo seré amb tu, i et bastiré una casa estable com la que vaig bastir a David, i et donaré Israel. [39] I amb això humiliaré la semença de David, però no per sempre.

s’enfuig cap a Egipte.

[40] I Salomó cercà de fer morir Jeroboam; però Jeroboam s’alçà, i s’enfugí a Egipte, prop de Sesac, rei d’Egipte; i restà a Egipte fins a la mort de Salomó.

Mort de Salomó.

[41] Quant a la resta dels actes de Salomó, i tot el que féu, i la seva saviesa, tot això està escrit en el llibre dels Annals de Salomó. [42] I el temps

gi ut esset nomen meum ibi. [37] Te autem assumam et regnabis super omnia, quae desiderat anima tua, erisque rex super Israel. [38] Si igitur audieris omnia, quae praecepero tibi, et ambulaveris in viis meis, et feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea et praecepta mea, sicut fecit David servus meus: ero tecum, et aedificabo tibi domum fidelem, quomodo aedificavi David domum, et tradam tibi Israel: [39] et affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus. [40] Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam : qui surrexit, et aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, et fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.

[41] Reliquum autem verborum Salomonis, et omnia quae fecit, et sapientia eius: ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis. [42] Dies autem, quos regnavit Salomon in

37–38. Déu promet també a Jeroboam una casa estable; però, com que aquest no atengué les condicions a les quals la promesa anava vinculada, tampoc aquesta no tingué acompliment. Vegeu 14, 7–14; 15, 29.

39. Landersdorfer considera el present verset com una glossa probable, introduïda en el text posteriorment a la seva redacció original. El glossador albiraria els temps messiànics, en els quals la descendència de David tornaria a dominar damunt tot Israel, i mitjançant aquesta dominació, damunt també totes les altres nacions de la terra. — *La semença,* vol dir, la posteritat.

40. El canvi d’escena es presenta aquí molt sobtat. Hom desitjaria saber en ocasió de quin fet Salomó *cercà de fer morir Jeroboam.* ¿Arribà tal volta a oïdes d’ell la profecia que Ahias acaba de fer a favor d’aquest? ¿O és que Jeroboam amb motiu d’aquesta profecia es considerà segur de reeixir en els seus plans de revolta, i començà a manifestar obertament els seus intents? TM. no ens transmet cap informació sobre el particular. — *S’enfugí a Egipte,* nació que per als palestinencs havia esdevingut el refugi més segur de perseguits i de polítics dissidents. — *Sesac.* És la primera vegada que la Bíblia designa el Faraó d’Egipte amb el seu nom. Sesac, més exactament Schoschenk I, fou el fundador de la XXII dinastia, i regnà de l’any 945 al 924 a. C. La benvolença amb què aquest Faraó acollí Jeroboam no era cap bon auguri per a Salomò, ni per als seus successors del reialme de Judà. La seva hostilitat no tardarà a manifestar-se obertament. Vegeu 14, 25.

41–43. *Llibre dels Annals de Salomó.* El redactor sagrat cita aquesta font d’informació com havent estat la principal d’on ell ha extret el seu relat, car essent la susdita font redactada segurament en estil dinàstic i profà, és de creure que per als capítols destinats a la descripció del temple, per exemple, i d’un argument preeminentment religiós, com també per a certes notícies complementàries d’un fet determinat, es serví encara d’altres documents, àd-

Ierusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt. [43] Dormivitque Salomon cum patribus suis, et sepultus est

que Salomó regnà a Jerusalem, damunt tot Israel, fou quaranta anys. [43] I Salomó reposà amb els seus pares, i fou sepultat a la ciutat de Da-

huc del que el preciós element de la tradició oral li proporcionava. — *Quaranta anys,* xifra que, si no fos del tot precisa, vindria a ésser de ben poc arrodonida; puix sabem que Salomó tenia uns vint anys quan ascendí al tron de la nació, i el seu fill primogènit Roboam en comptava 41 a la mort del seu pare. Salomó havia, doncs, viscut només uns 60 anys. — *Reposà amb els seus pares,* quan s'esqueia l'any 929 a. C. Vegeu Landersdorfer. — *I fou sepultat a la ciutat de David.* Vegeu a la nota a 2, 10.

Hom haurà remarcat, sens dubte, com és de fred aquest brevíssim final a la llarga història d'un dels més grans, potser el més gran, rei d'Israel. Probablement semblant fenomen és degut al sentiment de depressió que deixa en l'ànima la consideració en conjunt de la vida d'un rei incomparable que, havent estat ornat de qualitats i d'abundants dons del cel per a ésser l'*estimat de Iahuè* (cf. 2 Sam. 12, 24), decaigué tan miserablement per no haver sabut reaccionar contra la passió desordenada dels seus amors; i el redactor sagrat, que tenia al seu davant la relació dels seus actes minuciosament exposats, fins i tot els de després de la seva defecció, hagué d'ésser el primer d'experimentar-ho. Cert, Salomó fou un gran monarca que aconseguí aixecar el seu reialme a un nivell de glòria i de prosperitat que ja mai més no havia d'assolir, amb una administració admirable, un comerç florent, un exèrcit fort i ben equipat, en fi una centralització completa. La capital, embellida amb l'esplèndid temple, edificis monumentals i magnífiques muralles; el territori, protegit per gran nombre de fortaleses; i a l'exterior, relacions amistoses amb quasi tots els sobirans.

¿Que en tota aquesta esplendidesa Salomó esguardava abans que tot la seva pròpia glòria i interès? És possible; però, no hi ha dubte que de tota aquesta activitat els seus propis súbdits no deixaren de beneficiarse'n. D'altra banda, però, seran aquests súbdits els qui, oprimits i descontents s'alçaran contra ell. Salomó havia estat desmesuradament ambiciós, volgué fer massa el gran, i aquest defecte el portà al despotisme. El desig de copiar tot el que d'un xic brillant veié en altres pobles, flota, carros, harem considerable, luxe, etc., li féu oblidar la senzillesa de costums i les aspiracions modestes del seu poble, tot perdent ensems de vista el destí d'aquest poble seu que era de conservar intacte el dipòsit de la vertadera religió. Això és el que es pot dir, en resum, de Salomó com a rei; com a persona particular no és possible judicar-lo més que per la seva obra. «Ella ens ha mostrat un Salomó savi i violent, tenaç i rigorós, dotat d'un esperit ample i subtil, novador apassionat, amorós del faust, àvid de riqueses, foll de plaer, altiu, despòtic i dur». Copiem de Desnoyers (*op. l.* III, 156) -on hom podrà veure una llarga apreciació sobre l'obra i el caràcter de Salomó- que conclou així: Nosaltres acordem a Salomó el just tribut de la nostra admiració per la seva obra de rei; però, com a home, no desperta pas la nostra simpatia, i aquesta és també la impressió que deixà al poble d'Israel.

Un temps interessà molt entre els comentadors la qüestió de si Salomó havia mort penitent o no dels seus mancaments. Vegeu-la exposada llargament en Calmet, el qual personalment pren el partit del silenci, tot reconeixent que, en un afer tan secret i profund que Déu sembla haver volgut reservar-se'l, seria cosa temerària d'intentar decidir o judicar — Per la seva admirable saviesa, per haver bastit el temple, pel seu nom, que significa pacífic, Salomó sol ésser considerat com a tipus del Messias, Saviesa eterna, fundador de l'Església i rei pacífic vid, el seu pare. I el seu fill Roboam regnà en lloc d'ell.

in Civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius eius pro eo.

per excel·lència, el desitjat de totes les nacions de la terra, vers el qual hom acudia de per tot arreu, de la Judea i de Jerusalem, del litoral, de Tir i de Sidon, desitjosos de veure la seva faç i d'escoltar les seves paraules plenes de dolçor i de saviesa, i de beneficiar-se dels efectes d'aquella misteriosa virtut que d'Ell eixia.

CAPÍTOL XII

EL CISMA POLÍTIC I RELIGIÓS DE LES DEU TRIBUS

[1] Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israel ad

I Roboam se n'anà a Sichem; car tot Israel havia anat a Sichem per fer-lo rei. [2] I s'esde-

Israel es reuneix a Sichem, i

XII. Hom ha pogut constatar en els dos llibres de Samuel les greus dificultats que retardaren la tan suspirada unió entre les tribus, dificultats ètniques, històriques i geogràfiques. Una volta David esdevingut rei de Judà, set anys i mig transcorregueren abans que les tribus del Nord no el reconeguessin com a llur rei; així i tot, no fou això aconseguit sense haver abans intervingut un compromís, un pacte (cf. 2 Sam. 3, 12, 13, 21), en força del qual David, i en la seva persona també els seus successors, reconeixerien un cert nombre de privilegis i de concessions que aquelles pretenien conservar. David fou fidel a les clàusules del pacte; Salomó, en canvi, amb el seu despotisme, no sols en prescindí totalment, sinó que les susdites tribus, la d'Efràim sobretot, foren tractades amb rigor excepcional. «Ara amb Roboam, fill de Salomó, hom reprèn les negociacions. Israel, espremut, explotat, maltractat, reclama un règim més suportable. Menys assenyat que el seu avi, Roboam no vol consentir-hi, i, menys enèrgic que el seu pare, no sap recórrer a les mesures de rigor. Així, el pacte, que des dels temps de David mantingué unit Israel amb Judà, fou romput: Israel reprengué la seva independència i seguí el destí particular». Desnoyers (*op. laud.* III, 352).

Aquestes són les causes polítiques del cisma. El redactor sagrat, tot considerant-lo sota un punt de vista religiós, n'ha atribuït ja la causa principal als pecats de Salomó (cf. 11, 9 i seg.). En tot cas, el cisma fou per a la nació un veritable naufragi, com diu molt bé Ricciotti (*Stor. d'Isr.* I, 413); si les dues parts en què la nau es dividí no es submergiren a l'instant, començaren, però, des d'aleshores a anar a la deriva. Veritat que en certs moments llur navegació pogué semblar prosperosa; però, llur fi catastròfica era inevitable. Les carcasses surants terminaren ambdues, l'una després de l'altra, englotides per les ones. Les condicions dels dos reialmes esdevingueren molt diverses. Israel, molt més vast i poblat que Judà, però menys compacte, estigué exposat als atacs d'Aram i de l'Assíria; i a l'interior fou mancat d'una sòlida monarquia i d'una religió irreprotxable. Judà, en canvi, si bé molt inferior a Israel en el nombre d'habitants i en l'extensió del territori, poc havia de témer a l'exterior, fora de l'Egipte; i a l'interior comptava amb una forta unió, reforçada per l'estabilitat de la monarquia i per la possessió de l'antiga capital i del seu santuari nacional, el gran temple.

1. El context reclama que el present verset segueixi el verset segon. *Roboam,* fill de Salomó, probablement havia ja estat entronitzat a Jerusalem com a successor seu en el reialme, immediatament després de la seva mort. Si ara va a Sichem és, sens dubte, per invitació *de tot Israel,* això és, de les tribus del Nord, per tal de *fer-lo rei,* és a dir, reconèixer-lo com a tal sota determinades condicions. — Per *Sichem* vegeu a la nota a Jt. 9, 1.

2. Advertiu que aquest verset precedeix lògicament el verset 1. — *En assabentar-se* de la

vingué que, en assabentar-se'n Jeroboam, fill de Nabat —ell era a Egipte, on havia fugit de la faç del rei Salomó— Jeroboam ‘tornà de‘ l'Egipte. [3] I enviaren a cercar-lo; i Jeroboam vingué amb tota l'assemblea d'Israel, i parlaren a Roboam, dient: [4] El teu pare afeixugà el nostre jou; ara, doncs, tu, alleugereix la dura servitud del teu pare, i el jou feixuc que posà damunt nostre, que et servirem. [5] I ell els digué: Aneu-vos-en encara tres dies, i torneu cap a mi. I el poble se n'anà.

exposa els seus planys a Roboam.

[6] I el rei Roboam s'aconsellà amb els ancians que havien estat davant la faç de Salomó, el seu pare, mentre era ell en vida, dient: ¿De quina manera m'aconselleu vosaltres de respondre a aquest poble? [7] I aquests li parlaren, dient: Si avui et mostres el servent d'aquest poble, i si ets deferent amb ells, i si els escoltes, i els parles bones paraules, seran els teus servents per

Roboam consulta els ancians

constituendum eum regem. [2] At vero Ieroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Ægypto profugus a facie regis Salomonis, audita morte eius, reversus est de Ægypto. [3] Miseruntque et vocaverunt eum: venit ergo Ieroboam, et omnis multitudo Israel, et locuti sunt ad Roboam, dicentes: [4] Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, et de iugo gravissimo, quod imposuit nobis, et serviemus tibi. [5] Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, et revertimini ad me.

Cumque abiisset populus, [6] iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre eius, cum adhuc viveret, et ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic? [7] Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, et servieris, et petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

mort de Salomó i de la successió del seu fill Roboam en el reialme. — *Ell era encara a l'Egipte, on havia fugit.* Vegeu 11, 40. — *‘Tornà de‘ l'Egipte.* Llegim com G (A), V. i 2 Par. 10, 2, en lloc de *residia a l'Egipte,* de TM. Jeroboam tornà de l'Egipte i probablement es retirà a la seva residència de Saredà (cf. 11, 26) la seva ciutat natal, des d'on estava a l'aguait del curs dels esdeveniments.

3. *I enviaren a cercar-lo* a Saredà, on probablement es trobava, com hem dit al verset precedent.

4. *El teu pare afeixugà el nostre jou...* El plany que el poble exposa a Roboam, de l'una part no podia ésser més justificat, i de l'altra tampoc no podia ésser exposat amb to més moderat. Cert, el reialme d'Israel havia assolit sota el règim de Salomó un esplendor que res no tenia a envejar als grans reialmes de l'Egipte i de l'Assíria; a canvi, però, de quina dura esclavitud de part del poble! Prou, doncs, d'aquest fast desmesurat de la cort reial que tants sacrificis imposava, prou de reformes i de gegantesques construccions, que no s'aconseguien sense greus contribucions i joves insuportables, prou d'aquests viatges triennals, en els quals tantes vides d'israelites perillaven; *alleugereix,* doncs, diuen a Roboam, *la dura servitud del teu pare... que* et reconeixerem com a rei nostre i *et servirem,* car no és que tinguem cap mena de prevenció contra la teva persona, sinó contra aquest intolerable sistema de govern.

6. *Els ancians* són els prefectes i superintendents, *que havien estat davant la faç,* això és, al servei *de Salomó.*

7. *Si avui,* si en aquesta ocasió, *et mostres el servent,* tot condescendint a les justes reclamacions, *d'aquest poble... seran els teus servents per sempre,* et reconeixeran com a llur sobirà i et prestaran incondicionalment obediència. Tu els hauràs servit només *avui*; en canvi, ells et serviran *per sempre.*

[8] Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, et adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, et assistebant illi, [9] dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? [10] Et dixerunt ei iuvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. [11] Et nunc pater meus posuit super vos iugum grave, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus.

[12] Venit ergo Ieroboam, et omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia. [13] Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant, [14] et locutus est eis secundum consilium iuvenum, dicens: Pater meus aggravavit iugum vestum, ego autem addam iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus. [15] Et non acquievit rex populo: quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret

sempre. [8] Però ell deixà el consell que els ancians li havien aconsellat, i s'aconsellà amb els jovencells que s'havien criat amb ell, que estaven davant la seva faç, [9] i els digué: ¿Què aconselleu vosaltres, i respondrem a aquest poble, que m'ha parlat, dient: Alleugereix el jou que el teu pare ha posat damunt nostre? [10] I els jovencells que s'havien criat amb ell li parlaren, dient: Així respondràs a aquest poble que t'ha parlat, dient: El teu pare ha afeixugat el nostre jou; tu, doncs, alleugereix-nos-el; així els respondràs: El meu menovell és més gros que els lloms del meu pare. [11] Doncs bé, el meu pare carregà damunt vosaltres un jou feixuc, i jo afegiré al vostre jou; el meu pare us ha punit amb fuets, i jo us puniré amb escorpins.

i els jovencells;

[12] I Jeroboam amb tot el poble vingué a Roboam el terç dia, segons havia parlat el rei, dient: Torneu a mi el terç dia. [13] I el rei respongué durament al poble, i deixà el consell que li havien aconsellat els ancians, [14] i els parlà segons el consell dels jovencells, dient: El meu pare ha afeixugat el vostre jou, doncs jo afegiré al vostre jou; el meu pare us ha punit amb fuets, doncs jo us puniré amb escorpins. [15] I el rei no escoltà el poble, car era un decret de Iahuè, per tal d'executar la seva paraula que

respon amb duresa al poble, i

---

8. *Jovencells* amb relació als ancians del verset 6; car havien d'haver atès una edat relativament madura, quan ens consta per 14, 21 que Roboam comptava aleshores més de quaranta anys. — *Que estaven davant la seva faç,* això es, que estaven al seu servei.

10. *El meu menovell...* és una expressió proverbial d'estil oriental, per a significar que la seva puixança i la seva tirania eren superiors a les del seu pare.

11. *Afegiré al vostre jou,* vol dir: el faré encara més feixuc. — *El meu pare... amb fuets, i jo... amb escorpins* és una altra expressió proverbial. *Escorpins* no ha pas d'ésser entès com un nom d'animal, sinó com una espècie de fuet d'un efecte particularment cruel, conegut també dels romans.

15. *Car era un decret de Iahuè* que, puix que Salomó havia abandonat Iahuè, prendria Ell el reialme de la mà del seu fill Roboam, i en donaria a Jeroboam deu tribus (cf. 11, 33 i 35); i així permeté que Roboam trametés al poble l'estulta resposta que els jovencells li havien aconsellat, i disposà els esdeveniments de tal faisó, *per tal d'executar la seva paraula que Iahuè havia parlat per mitjà d'Ahias* en 11, 31 i seg.

Iahuè havia parlat per mitjà d'Ahias, el silonita,
a Jeroboam, fill de Nabat. [16] I tot Israel veié que el rei no l'havia escoltat, i el poble respongué al rei una paraula, dient:

aquest es revolta.

¿Quina part hem de tenir amb David?
Cap heretatge amb el fill d'Isaí.
A les teves tendes, oh Israel!
Ara mira per casa teva, oh David!

I Israel se n'anà a les seves tendes.

Roboam roman rei de Judà;

[17] Però, quant als fills d'Israel que habitaven a les ciutats de Judà, Roboam regnà damunt d'ells. [18] I el rei Roboam envià Aduram, que era sobre la jova; però tot Israel l'apedregà amb pedres, i morí. Llavors el rei Roboam pujà amb prestesa en un carro, per fugir cap a Jerusalem. [19] Així Israel desertà de la casa de David fins al dia d'avui.

Jeroboam és elegit rei d'Israel

[20] I s'esdevingué que, en havent sabut tot Israel que Jeroboam havia tornat, enviaren i el cridaren a l'assemblea, i el feren rei sobre tot Israel. Ningú no seguí la casa de David, llevat de la tribu de Judà ‘i de Benjamín‘ solament.

verbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahiae Silonitae, ad Ieroboam filium Nabat.

[16] Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex, respondit ei dicens: Quae nobis pars in David? vel quae hereditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua. [17] Super filios autem Israel, quicumque habitabant in civitatibus Iuda, regnavit Roboam. [18] Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: et lapidavit eum omnis Israel, et mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascendit currum, et fugit in Ierusalem: [19] recessitque Israel a domo David, usque in praesentem diem. [20] Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reversus esset Ieroboam, miserunt, et vocaverunt eum congregato coetu, et constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum David praeter tribum Iuda solam.

16. *Quina part hem de tenir*... Aquest crit de revolta és idèntic al proferit per Sebà quan ja alguns anys enrera intentà sostreure les tribus del Nord al reialme de David. Vegeu 2 Sam. 20, 1.

17. El present verset s'escauria millor després del verset 19. — *Quant als fills d'Israel*... El redactor sagrat no vol aquí significar que Roboam regnés damunt la tribu de Judà, car és aquest un fet que es considera com a suposat. *Israel* és pres aquí en sentit estricte, per les tribus del Nord, i fa referència a un gran nombre de piadosos israelites d'aquelles regions, els quals, segons 2 Par. 11, 16, després del cisma decidiren abandonar llurs cases, i, tot seguint els levites, passar a residir a la tribu de Judà.

18. *Aduram* és el conegut important funcionari de David i Salomó, que en 4, 6; 5, 28, i en 2 Sam. 20, 24 és dit *Adoniram,* prefecte de la jova. Fou encara aquest un gran error, que traeix la inconsciència del jove monarca. Per tal de calmar la revolta del poble li tramet precisament el personatge que una elemental prudència mai no hauria suggerit.

20–25. El cisma polític.

20. La primera meitat del present verset cal ésser interpretada com un esguard retrospectiu que introdueix l'elecció de Jeroboam a rei d'Israel. Com sigui que Jeroboam havia ja tornat d'Egipte, i que era ell l'única personalitat en vista, adés pel seu rang, adés per la seva hostilitat contra Judà, *el cridaren... i el feren rei.* — *‘I de Benjamín‘* + G.

[21] Venit autem Roboam Ierusalem, et congrevavit universam domum Iuda, et tribum Beniamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, et reducerent regnum Roboam filio Salomonis. [22] Factus est autem sermo Domini ad Semeiam virum Dei, dicens: [23] Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, et ad omnem domum Iuda, et Beniamim, et reliquos de populo, dicens: [24] Haec dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, a me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, et reversi sunt de itinere sicut eis praeceperat Dominus.

[25] Ædificavit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim, et habitavit ibi: et egressus inde aedificavit Phanuel.

[26] Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David, [27] si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: et con-

[21] I Roboam vingué a Jerusalem, i aplegà tota la casa de Judà i la tribu de Benjamín, cent vuitanta mil escollits, experts de la guerra, per tal de combatre contra la casa d'Israel, a fi de reduir el reialme a Roboam, fill de Salomó. [22] Però fou paraula de ‘Iahuè‘ a Semeias, home de Déu, dient: [23] Parla a Roboam, fill de Salomó, rei de Judà, i a tota la casa de Judà i de Benjamín, i a la resta del poble, dient: [24] Així diu Iahuè? No pugeu, i no combateu contra els vostres germans, els fills d'Israel; torneu-vos-en cadascun a casa seva, car per Mi ha estat disposada aquesta cosa. I aquests obeïren a la paraula de Iahuè, i s'abstingueren de marxar, segons la paraula de Iahuè. [25] I Jeroboam bastí Sichem, a la muntanya d'Efràim, i hi va residir. I eixí d'allí, i bastí Fanuel.

amb consentiment de Iahuè.

Institueix un culte antireligiós.

[26] I Jeroboam digué en el seu cor: Ara el reialme podria tornar a la casa de David. [27] Si aquest poble puja per oferir sacrificis a la casa de Iahuè, a Jerusalem, el cor d'aquest poble es gi-

21. *Cent vuitanta mil.* El G. redueix aquesta xifra a cent vint mil.

22. *‘Iahuè‘.* Així en alguns Mss. i en les versions, en lloc de *‘Déu‘* de TM. — *Semeias* era un profeta del reialme de Judà, ensems que cronista de Roboam. Cf. 2 Par. 12, 15. Del que aquí es refereix i del que es dirà en 2 Par. 12, 5 i seg., es desprèn que era una persona de gran prestigi.

23. *La resta del poble,* com és ara, els levites i els israelites del reialme del Nord, refugiats a Judà (cf. al verset 17), i tants altres estrangers, ocupats en serveis de la cort, o escampats pel territori.

24. *Per mi ha estat disposada aquesta cosa.* El cisma, doncs, era un fet acomplert, esdevingut per permissió expressa de Iahuè. Resultat immediat d'aquesta escisió entre Israel i Judà serà llur mútua rivalitat i enemistat, l'afebliment de llur puixança política i un sens nombre d'altres deplorables conseqüències que la història curarà de demostrar.

25–32. Tot d'una que Jeroboam pren possessió del reialme d'Israel, s'acuita a consolidar-lo i a destacar-lo completament del reialme de Judà.

25. *Bastí.* En el present verset, i encara sovint més endavant aquest verb té el significat de *fortificar.* — *Sichem.* Vegeu a la nota a Jt. 9, 1. — *Fanuel* era una localitat important de la Transjordània, l'emplaçament de la qual no ha estat encara precisat. En el vol. I de la nostra *Il·lustració,* pàg. 238, nosaltres hem suggerit el cim de Uely Hadat esch-Schim‘oni, al S. del Jaboq, davant per davant de Kh. el Emrâmeḥ, que identificàrem amb Mahanàim, i a uns 44 kms. a l'E. del Jordà.

26–33. El cisma religiós.

rarà vers llur senyor, vers Roboam, rei de Judà; i m'occiran, i es giraran vers Roboam, rei de Judà. [28] Així, el rei deliberà i féu dos vedells d'or. Després digué ‘al poble‘: Prou per a vosaltres de pujar a Jerusalem! Heus aquí, Israel, el teu Déu, que et féu pujar de la terra d'Egipte. [29] I posà l'un a Bethel, i coŀlocà l'altre a Dan. [30] I aquesta cosa fou ‘per a Israel‘ ocasió de pecat; car el poble anava fins a Dan a presentar-se a l'un [dels dos vedells]. [31] Féu també alts llocs, i establí sacerdots d'entre el poble, que no eren dels fills de Leví. [32] Així mateix Jero-

vertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientque me, et revertentur ad eum. [28] Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, et dixit eis: Nolite ultra ascendere in Ierusalem: Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. [29] Posuitque unum in Bethel, et alterum in Dan: [30] et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

[31] Et fecit fana in excelsis, et sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi. [32] Constituitque diem

28. *Féu dos vedells d'or.* Molts exegetes, antics i moderns, són de parer que no era intenció de Jeroboam reemplaçar el culte de Iahuè per un culte idolàtric, sinó presentar senzillament al seu poble d'Israel una imatge, la del vedell, que simbolitzés Iahuè, per un procediment semblant a l'emprat per Aaron al peu de la muntanya del Sinaí. Vegeu Èx. 32, 4. Tot i això, Jeroboam no pot ésser excusat de cap manera. Davant per davant dels seus interessos polítics tot procediment el reputa com a lícit, malgrat calgui sacrificar i tot la religió del seu poble. Pecat gravíssim; car ultra d'haver transgredit formalment la prescripció d'Èx. 20, 4 i 34, 17 i d'allunyar el poble de Iahuè de l'únic santuari que Ell havia escollit per ésser-hi adorat segons Dt. 12, 5 i seg., exposava a un imminent perill d'idolatria aquest mateix poble, que no havia de tardar a confondre la imatge amb el subjecte per ella representat, talment com s'esdevenia a Assiro-Babilònia, a Egipte, a Canaan i al territori Sud-aràbic, on algunes de llurs falses divinitats eren adorades sota el mateix símbol d'un vedell. Vegeu la nostra *Iŀlustrció* a «Reis».

29. Jeroboam escolleix com a lloc del nou culte a l'un i a l'altre extrem del seu reialme dos santuaris que havien estat ja consagrats per una antiga tradició religiosa: *Bethel,* a l'extrem meridional, i només que a uns 17 kms. al N. de Jerusalem, conservà sempre molt viu el record d'Abram, que hi bastí un altar a Iahuè i hi invocà el seu Nom (Gn. 12, 8), i de Jacob que qualificà el lloc com a *casa de Déu* i com a *porta del cel* (Gn. 28, 17). Nosaltres no dubtem que Jeroboam erigí el vedell d'or al lloc precís on són fixats aquests dos records sagrats, a *el-Burdj,* a uns 500 ms. a l'orient de la ciutat. Allí ha estat descobert recentment un antic *temenos* o recinte sagrat, que data de per allà a la fi del segle II, molt semblant al de Râmet el-Khalîl (Mambre), prop de Hebron. — *Dan,* a l'extrem septentrional, avui Tell el-Qâḍi, havia estat també un antic lloc de culte, si bé iŀlegítim, consagrat a Iahuè. Vegeu Jt. 17, 7-13; 18, 30 i 31.

30. *‘Per a Israel‘* + G. de Lag. — *Ocasió de pecat.* Vegeu el que hem exposat a la nota al verset 28. — *Anava fins a Dan a presentar-se a l'un* [dels dos vedells]. G. de Lagarde afegeix: i fins a Bethel a presentar-se a l'altre.

31. *Féu també alts llocs,* principalment a Dan i a Bethel, tot bastint-hi un temple per a cada un dels dos vedells d'or que allí havia erigit. — *Establí sacerdots d'entre el poble que no eren dels fills de Leví,* per tal com els sacerdots i levites que es trobaven al territori d'Israel havien anat a residir al territori de Judà. Vegeu 2 Par. 11, 13 i 14.

sollemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem sollemnitatis, quae celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quae fecerat.

[33] Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: et fecit sollemnitatem filiis Israel, et ascendit super altare, ut adoleret incensum.

boam instituí una festa al mes vuitè, el dia quinze del mes, semblant a la festa de Judà, i sacrificà damunt l' altar. El mateix féu a Bethel, a fi que hom sacrifiqués als vedells que havia fet; i instal·là a Bethel els sacerdots dels alts llocs que havia establert.

[33] I pujà ell a l' altar que havia erigit a Bethel, el dia quinze del mes vuitè, el mes que ell havia escollit al seu albir, quan instituí una festa per als fills d' Israel. Pujà ell, doncs, a l' altar per fer fumejar [el sacrifici].

32. *Semblant a la festa de Judà* és una al·lusió a la festa dels tabernacles que ocorria el quinze del mes setè. Vegeu Lv. 23, 33 i seg.; Nom. 29, 12 i seg. ¿Per quina raó Jeroboam retardà d'un mes la celebració d'aquesta festa en tot el territori del seu reialme? No ho sabem. En tot cas no haurà pas estat, com insinuen equivocadament alguns comentadors, perquè la verema fos en aquell territori més tardana que a les terres de Judà, precisament més altes en alguns dels seus indrets que no pas les d'Israel. Nosaltres creuríem, que puix que l'origen veritable de la festa que més tard porta el nom de *festa dels tabernacles* era, segons Èx. 23, 16, la *festa de la collita,* una festa agrícola, per tal de regraciar Déu dels fruits recollits durant tota l'anyada, Jeroboam l'hauria retardada d'un mes, quan hom ja ha fet la collita de les olives, que sol ésser per l'octubre-novembre.

33. Aquest verset seria més escaient al començament del següent capítol. — *I pujà ell a l'altar...* Jeroboam no vol ésser inferior als altres reis teocràtics del poble de Iahuè, els quals, com és ara Saül, David i Salomó, exerciren, com hem vist, funcions sacerdotals en determinades circumstàncies. Més que més quan era aquella una ocasió de realçar el seu prestigi davant els seus súbdits i d'imprimir un caràcter d'especial solemnitat a la nova festa que arbitràriament havia instituït. — *Fer fumejar* indica l'acte en què la víctima sacrificada era cremada damunt l'altar.

CAPÍTOL XIII

L'HOME DE DÉU

Un home de Déu apostrofa l'altar.

I, mira, un home de Déu que ve de Judà a Bethel per ordre de Iahuè, mentre Jeroboam estava a l'altar per fer fumejar [el sacrifici]. [2] I cridà contra l'altar, per ordre de Iahuè, i digué: Altar! altar! així parla Iahuè: Mira, un fill naixerà a la casa de David —el seu nom Josias— el qual immolarà damunt teu els sacerdots dels alts llocs que fan fumejar damunt teu, i ossos d'home cremaran damunt teu. [3] I aquell mateix dia donà un senyal, dient: Aquest és el senyal que Iahuè ha parlat: Mira, l'altar s'es-

[1] Et ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel, Ieroboam stante super altare, et thus iaciente. [2] Et exclamavit contra altare in sermone Domini, et ait: Atare, altare, haec dicit Dominus: Ecce filius nascetur domui David, Iosias nomine, et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, et ossa hominum super te incendet. [3] Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur,

XIII. El redactor inspirat insereix ara aquesta interessant relació extreta d'un recull, que probablement existia, tocant els fets dels profetes de Judà i d'Israel, per tal com està íntimament relacionada amb l'episodi de Jeroboam que acaba d'ésser referit en l'últim verset del capítol precedent.

1. *Un home de Déu,* el nom del qual ens és desconegut. Alguns exegetes, bo i basant-se en Josep Flavi (*Antiq.* VIII, VIII, 5) que li donà el nom de Jadon, s'inclinen a identificar-lo amb el profeta Addó, el qual segons 2 Par. 9, 29; 12, 15; 13, 22, hauria escrit, a l'entorn de Jeroboam, una crònica sobre Roboam i memòries referents a Abias, respectivament; però, com ja observà Calmet, mal podia ell haver escrit a l'entorn de Jeroboam, quan sabem que en el curs del present episodi, un dels més cabdals del seu temps, aquest deixava d'existir. Cf. verset 24. — *Fer fumejar.* Vegeu a la nota a 12, 33.

2. *El seu nom Josias.* Josias serà el rei de Judà que uns tres-cents anys més tard es distingirà tant per la seva pietat envers Iahuè i pel seu zel a extirpar del seu Estat tot rastre d'idolatria. «Donat que tota profecia va embolcallada, per regla general, d'una certa imprecisió, aquesta clàusula, *el seu nom Josias,* potser hagi estat inserida aquí en època tardana, o introduïda dins del text a conseqüència d'un retoc esdevingut posteriorment». Landersdorfer. — *El qual immolarà damunt teu...* Vegeu a 2 Re. 23, 16 l'acompliment d'aquesta profecia. — *I ossos d'home cremaran damunt teu.* A conseqüència del contacte d'aquestes restes cadavèriques amb l'altar, aquest esdevindrà pol·luït, i, per tant, inservible per al culte.

3. *I aquell mateix dia* de la festa que s'estava solemnitzant. — *Aquest és el senyal...* Com a garantia de l'acompliment de la profecia que acabava de proferir per a una data llunyana, l'home de Déu dóna ara aquest senyal prodigiós del qual podran ésser testimonis el rei i

et effundetur cinis qui in eo est. [4] Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus eius, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se. [5] Altare quoque scissum est, et effusus est cinis de altari, iuxta signum quod praedixerat vir Dei in sermone Domini. [6] Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, et ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, et reversa est manus regis ad eum, et facta est sicut prius fuerat. [7] Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, et dabo tibi munera. [8] Responditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuae, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto: [9] sic e-

berlarà i serà escampada la cendra que és al seu damunt.

Jeroboam s'indigna contra ell, i és punit.

[4] I s'esdevingué que, en sentir el rei la paraula que l'home de Déu havia proferit contra l'altar de Bethel, Jeroboam estengué la seva mà de damunt l'altar, dient: Agafeu-lo! I s'assecà la seva mà que havia estès contra ell, i no pogué retirar-la vers ell mateix. [5] I l'altar s'esberlà, i la cendra de l'altar s'escampà, segons el senyal que havia donat l'home de Déu per ordre de Iahuè. [6] Llavors el rei parlà, i digué a l'home de Déu: Acarona, et prec, la faç de Iahuè, el teu Déu, i prega per mi, que torni vers mi la meva mà. I l'home de Déu acaronà la faç de Iahuè, i la mà del rei tornà vers ell, i esdevingué com abans.

L'home de Déu prega per ell, i guareix;

refusa la invitació del rei i se'n va.

[7] Després el rei digué a l'home de Déu: Vina amb mi a casa, i restaura't; després et faré un present. [8] Però, l'home de Déu digué al rei: Baldament em donessis la meitat de la teva casa, no vindria amb tu, i no menjaria pa ni beuria aigua en aquest indret; [9] car així

tothom qui era allí present. — *Serà escampada* per terra, *la cendra,* en comptes d'ésser recollida en el lloc pur assignat per la llei. Cf. Lv. 1, 16.

4. *Estengué la seva mà de damunt l'altar.* Jeroboam tenia la seva mà estesa damunt l'altar en acte de fer fumejar la víctima (cf. verset 1), i, tot d'una que l'home de Déu terminà de proferir l'oracle contra l'altar, retirà d'allí la seva mà per estendre-la vers ell, *dient: Agafeu-lo!*

6. *Acarona...* Jeroboam hagué de sentir-se confús i el seu prestigi greument compromès davant l'assemblea dels assistents, en presència de semblant prodigi que li era tan desfavorable. *Acarona la faç de Iahuè,* vol dir: procura apaivagar Iahuè, indignat contra mi. Aquest gest és encara avui molt freqüent entre els orientals quan cerquen de calmar una persona irritada contra ells. — *La mà del rei tornà vers ell, i esdevingué com abans.* Hom s'estranya, i amb raó, d'aquest nou prodigi en favor d'aquell rei malvat, que cap senyal no donà de penediment. Déu sovint no dóna pas la salut de l'ànima en atorgar la del cos. Els seus miracles no són pas sempre acompanyats de les gràcies interiors que podrien canviar el cor de l'home. En moltes circumstàncies, com és ara aquesta, no són més que manifestacions de la seva glòria davant dels homes. Vegeu Calmet.

8. *No menjaràs pa i no beuràs aigua.* Aquesta frase, que serà encara repetida diverses vegades en el curs del present capítol, ha d'ésser entesa en el sentit de prendre qualsevol mena d'aliment en general.

‘m’ha estat comandat‘ per la paraula de Iahuè, dient: No menjaràs pa, ni beuràs aigua, ni tornaràs pel camí que has vingut. [10] I se n’anà per un altre camí, i no se’n tornà pel camí pel qual havia vingut a Bethel.

Un profeta corre al seu encontre, i

[11] I residia a Bethel un profeta ancià. I ‘els seus fills vingueren i li contaren‘ tot el fet que l’home de Déu havia executat aquell dia a Bethel; ‘i‘ les paraules que havia parlat al rei també les contaren a llur pare. [12] I llur pare els preguntà: ¿Per quin camí se n’ha anat? I els seus fills ‘li mostraren‘ el camí pel qual havia anat l’home de Déu, que havia vingut de Judà. [13] Llavors digué als seus fills: Selleu-me l’ase! I li sellaren l’ase, i cavalcà al seu damunt. [14] I se n’anà rera l’home de Déu, i el trobà que seia sota un terebint; i ell que li diu: ¿Ets tu l’home de Déu que has vingut de Judà? I respongué Sóc jo. [15] I ell digué: Vina amb mi a casa, que menjaràs quelcom. [16] Però ell digué: No puc tornar enrera amb tu ni acompanyar-te;

l’invita a menjar a casa seva; refusa, i després consenteix.

nim mandatum est mihi in sermone Domini praecipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti. [10] Abiit ergo per aliam viam, et non est reversus per iter, quo venerat in Bethel. [11] Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, et narraverunt ei omnia opera, quae fecerat vir Dei illa die in Bethel: et verba quae locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo. [12] Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Iuda. [13] Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit, [14] et abiit post virum Dei, et invenit eum sedentem subtus terebinthum: et ait illi: Tune es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum. [15] Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem. [16] Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec co-

9-10. *‘M’ha estat comandat‘* és una correcció reclamada pel context, en lloc de *m’ha comandat,* de TM. — *No menjaràs pa...* són interdiccions imposades a l’home de Déu, per tal de donar-li entenent que cap comunicació no li era lícita amb aquella gent i en aquella contrada infestada d’idolatria. — *No tornaràs pel camí que has vingut.* Probablement l’home de Déu havia vingut pel camí d’el-Bîre, i passant després per la ciutat de Bethel, continuà vers l’E. fins a arribar a el-Burdj. Vegeu a la nota a 12, 29. De retorn, i per tal d’evitar de passar novament per Bethel, és de creure que, tot fent una petita volta, prengué el camí de Deir Diuân - Muchmas, a menys que hagués preferit davallar directament cap a Burqa i er-Râm.

11, *Un profeta ancià,* res més que una mena de bon home, simple i ignorant, d’una consciència elàstica, prompte per temperament natural a contemporitzar sense gaire escrúpol quan es tractava de complaure, i convençut, per una certa bona fe, que la seva qualitat de *nabî* li donava dret a interpretar a la seva guisa i caprici les ordres de Iahuè. Amb tot, conservava encara un cert decòrum, quan no volgué assistir a la festa; ara, que picat per la curiositat, hi envià els seus fills per tal que l’informessin. — *‘Els seus fills vingueren i li contaren‘.* Tot seguint G., Sir. i V., i perquè ho exigeix el context, hem llegit en pl., en lloc del sing. de TM. — *‘I‘* + Sir. i V.

12. *‘Li mostraren‘.* Així el G. i V., en lloc de *veieren,* de TM.

14. *¿Ets tu l’home de Déu...?* Doncs, el profeta ancià no coneixia l’home de Déu. Aquesta circumstància podria ésser encara un argument contra els qui pretenen identificar aquest últim amb la destacada personalitat del profeta Addó. Vegeu la nota al verset 1.

medam panem, neque bibam aquam in loco isto: [17] quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, et non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris. [18] Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: et angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, et bibat aquam. Fefellit eum, [19] et reduxit secum: comedit ergo panem in domo eius, et bibit aquam. [20] Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum. [21] Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Haec dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, et non custodisti mandatum, quod praecepit tibi Dominus Deus tuus, [22] et reversus es, et comedisti panem, et bibisti aquam in loco in quo praecepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. [23] Cumque comedisset et bibisset, stravit asinum suum prophetae, quem reduxerat. [24] Qui cum abiisset, invenit eum leo in via, et occidit, et

i no menjaré pa ni beuré aigua amb tu en aquest lloc; [17] car paraula a mi per ordre de Iahuè: No menjaràs pa ni beuràs aigua ací; tampoc no tornaràs tot anant pel camí pel qual has vingut. [18] I ell que li diu: També jo sóc profeta com tu; i un àngel m'ha parlat per ordre de Iahuè, dient: Mena'l amb tu a casa teva, i que mengi pa, i que begui aigua. Ell li mentia. [19] Se'n tornà, doncs, amb ell, i menjà pa a casa seva, i begué aigua.

El profeta profereix un oracle contra l'home de Déu, per haver desobeït.

[20] I s'esdevingué que mentre ells seien a taula, fou paraula de Iahuè al profeta que l'havia emmenat. [21] I cridà a l'home de Déu que havia vingut de Judà, dient: Així diu Iahuè: Perquè has desobeït l'ordre de Iahuè, i no has observat el precepte que Iahuè el teu Déu t'havia encomanat, [22] ans has tornat enrera, i has menjat pa i has begut aigua, en el lloc, pertocant el qual t'havia dit: No menjaràs pa i no beuràs aigua, la teva despulla no entrarà al sepulcre dels teus pares.

Aquest se'n va i és occit per un lleó.

[23] I s'esdevingué que, després d'haver menjat pa, i després d'haver ell begut, aquell sellà l'ase per a ell, per al profeta que ell havia emmenat. [24] I se n'anà, i un lleó el trobà pel camí, i l'oc-

18–19. *Ell li mentia,* no pas, segurament, per malícia, sinó més aviat per un sentiment mal entès d'humanitat. — *Se'n tornà, doncs, amb ell...* Hom excusaria de bon grat l'home de Déu; cal, però, reconèixer que fou massa crèdul a la falsa relació del profeta ancià, persona que ell no coneixia. L'ordre de no prendre cap mena d'aliment li havia estat donada per Iahuè d'una manera terminant i positiva. Ell n'estava segur, i no era prudent seguir ara una pretesa predicció posterior, desconeguda i incerta. Vegeu St. Gregori. Tota profecia diu Calmet, contrària a la paraula i a la voluntat de Déu, és produïda per un principi dolent. Àdhuc si un àngel del cel, dirà St. Pau (Gal. 1, 8) us evangelitza altrament del que us hem evangelitzat, sigui anatema.

21. *Cridà a l'home de Déu,* entès en el sentit que li dóna la V. tot traduint: *et exclamavit ad virum Dei.*

22. *La teva despulla...* Per copsar la severitat d'aquesta punició cal posar esment que per als hebreus, com per a tot oriental, ésser enterrat a la tomba de família era la primera de les preocupacions en eixir d'aquest món.

24. *Un lleó el trobà.* La presència d'aquest carnisser a Palestina en un temps en què els boscatges embellien grans extensions del seu territori ens és també demostrada per la histò-

El profeta va a cercar el seu cadàver.

fa condolença, i li dóna sepultura.

cí. I el seu cadàver estava estès al camí, i l'ase es tenia al seu costat, i també el lleó es tenia al costat del cadàver; [25] I mira, homes que passen i veuen el cadàver estès al camí, i el lleó que es tenia prop del cadàver, i vingueren, i en parlaren a la ciutat on el profeta ancià residia. [26] I ho sentí el profeta que l'havia fet tornar del camí, i digué: És l'home de Déu, que ha desobeït l'ordre de Iahuè. Per això Iahuè l'ha lliurat al lleó, que l'ha despedaçat i l'ha occit, segons la paraula de Iahuè que li havia parlat. [27] Després parlà als seus fills, dient: Selleu-me l'ase. I l'hi sellaren. [28] I se n'anà, i trobà el seu cadàver estès al camí, i l'ase i el lleó que es tenien prop del cadàver; i el lleó no havia devorat el cadàver ni havia despedaçat l'ase. [29] I el profeta alçà el cadàver de l'home de Déu, i el posà damunt l'ase, i se l'endugué, i vingué a la ciutat del profeta ancià per fer condolença i per sepultar-lo. [30] I posà el cadàver al seu sepulcre, i hom féu condolença damunt d'ell: Ai! Germà meu! [31] I s'esdevingué

erat cadaver eius proiectum in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, et leo stabat iuxta cadaver. [25] Et ecce, viri transeuntes viderunt cadaver proiectum in via, et leonem stantem iuxta cadaver. Et venerunt et divulgaverunt in civitate, in qua prophetes ille senex habitabat. [26] Quod cum audisset propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, tradidit eum Dominus leoni, et confregit eum, et occidit iuxta verbum Domini, quod locutus est ei. [27] Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, [28] et ille abiisset, invenit cadaver eius proiectum in via, et asinum et leonem stantes iuxta cadaver: non comedit leo de cadavere, nec laesit asinum. [28] Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, et posuit illud super asinum, et reversus intulit in civitatem prophetae senis ut plangeret eum. [30] Et posuit cadaver eius in sepulchro suo: et planxerunt eum: Heu heu mi frater. [31] Cumque planxissent

ria de Samsó (Jt. 14, 5 i seg.), de David (1 Sam. 17, 34) i d'Eliseu (2 Re. 2, 24), i per bon nombre de passatges poètics de la Bíblia. Perdurava encara al temps de St. Jeroni (*in Zach.* 11, 3) i durant tota l'època bizantina, segons que es dedueix de les contalles del *Prat Espiritual* de Joan Mosch. — *I l'occí.* Secrets impenetrables de la justícia de Déu! Un Jeroboam, home renegat i que fa idolatrar tot el poble; un fals profeta que enganya un pobre innocent i l'obliga a desobeir de bona fe l'ordre de Yahuè. Tot i això, Jeroboam i el profeta seductor resten impunits, mentre que l'home de Déu és punit severament. Cal confessar que les vies de Déu són ben diferents de les nostres i que la pregonesa dels seus jutjaments és un abisme impenetrable al nostre esperit. Prova palesa de l'existència d'una altra vida amb els seus suplicis i recompenses eternals. Vegeu Calmet.

26–30. *És l'home de Déu que ha desobeït...* El profeta ancià dissimula davant el públic que l'informa; internament, però, si no tenia el cor de pedra, no podia menys que sentir el remordiment per la vilesa comesa. És per tal d'expiar en certa manera la seva culpa que ara es mostra tan sol·lícit, i que cap fatiga no es perdona a fi de procurar a l'home de Déu una sepultura honorable. — *Ai! Germà meu!* són les primeres paraules del plany relatiu a l'home de Déu. És així mateix que comencen encara avui algunes de les complantes per un difunt. Soles, com una interjecció, o seguides d'altres expressions planyívoles, hom pot escoltarles en els cementiris de la ciutat de Jerusalem en moltes ocasions, i sobretot en dies determinats. Heus-ne ací una de tantes, per exemple, proferida per una sefardita, transcrita per eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea. [32] Profecto enim veniet sermo, quem praedixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, et contra omnia fana excelsorum, quae sunt in urbibus Samariae.

[33] Post verba haec non est reversus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum. [34] Et propter hanc causam peccavit domus Ieroboam, et eversa est, et deleta de superficie terrae.

que, després d'haver-lo ell sepultat, parlà als seus fills, dient: En morir jo, em sepultareu al sepulcre en què ha estat sepultat l'home de Déu; poseu els meus ossos prop dels seus ossos, ' per tal que els meus ossos, es conservin il·lesos amb els seus ossos '. [32] Car es ben acomplirà la paraula de Iahuè que ell proclamà per ordre de Iahuè contra l'altar que és a Bethel i contra tots els santuaris dels alts llocs que són a les ciutats de Samaria.

Enduriment de Jeroboam.

[33] Després d'aquest esdeveniment Jeroboam no es convertí del seu mal camí; ans tornà a crear d'entre la gent del poble sacerdots dels alts llocs. A qui ho desitjava, ell li omplia la seva mà, i esdevenien sacerdots dels alts llocs. [34] I aquesta cosa emmenà al pecat de la casa de Jeroboam, i a la seva destrucció i extermini de damunt la faç de la terra.

mi, mentre l'escoltava: «Ah, mi querida, mi amada! ¿Cuando te veré? ¡Cuanta era nuestra consolación, cuando tu estabas con nosotros! ¡Mi querida, mi amada! Mi alma no puede vivir sin ti. Te busco dia y noche, y en ninguna parte te encuentro. ¡Mi querida, mi amada!»

31–32. *'Per tal que els meus ossos...'* Aquesta frase, que no es llegeix a TM., ens ha estat transmesa pel G. Ella palesa com la cessió que el profeta ancià fa del propi sepulcre a favor de l'home de Déu no és tan desinteresada com de primer antuvi semblaria. — *La paraula de Iahuè que ell proclamà...* Cf. verset 2. — *A les ciutats de Samaria.* Samaria, com a ciutat, no existí fins al regnat del rei Amrí, que la fundà; i com a província fou una creació dels Assiris després de la ruïna del reialme d'Israel. La frase, doncs, en qüestió és un anacronisme, d'altra banda, molt concebible en la ploma de l'autor sagrat que escrivia el seu llibre en una època molt posterior.

33–34. Els presents dos versets resumeixen el que ha estat exposat precedentment sobre la conducta perversa de Jeroboam. Els seus dos crims principals foren la instal·lació dels vedells d'or, fet que ocasionà la idolatria entre els seus súbdits, i el seu inconcebible atreviment a arrogar-se el dret de consagrar sacerdots no levites. A desgrat de tants prodigis com acabava de presenciar, *Jeroboam no es convertí.* «De la mateixa manera, diu Calmet, que tot serveix a la salvació dels predestinats, així tot contribueix a l'enduriment dels impiadosos i dels malvats». — *Omplia la seva mà* és una expressió tècnica per a significar la consagració sacerdotal. Vegeu Èx. 28, 41; 29, 9, etc. — *Destrucció i extermini* que esdevingueren pocs anys més tard, l'any terç d'Asà, rei de Judà, per obra de Baasà, de la tribu d'Issachar, el qual occí Nadab, fill i successor de Jeroboam, i exterminà tota ànima vivent d'aquesta família. Vegeu 15, 27-30.

CAPÍTOL XIV

FI DEL REGNAT DE JEROBOAM — REGNAT DE ROBOAM

Malalt el fill de Jeroboam, la reina va a consultar el profeta Ahias.

En aquell temps Abià, fill de Jeroboam, s'emmalaltí. [2] I Jeroboam digué a la seva muller: alça't, et prec, i disfressa't, perquè hom no sàpiga que tu ets la muller de Jeroboam; i vés a Siló. Mira, allí hi ha el profeta Ahias; ell és qui em digué que jo ‘seria rei‘ damunt d'aquest poble. [3] I prendràs a la teva mà deu pans, i galetes, i un flascó de mel, i et presentaràs a ell. I ell t'assabentarà del que s'esdevindrà al noi. [4] I així féu la muller de Jeroboam. S'alçà, doncs, i anà a Siló, i entrà a Siló, i entrà a casa d'Ahias. Però, Ahias no podia veure-hi, car els seus ulls havien esdevingut rígids per raó de la seva vellesa.

[1] In tempore illo aegrotavit Abia filius Ieroboam. [2] Dixitque Ieroboam uxori suae: Surge, et commuta habitum, ne cognoscaris quod sis uxor Ieroboam: et vade in Silo, ubi est Ahias propheta, qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc. [3] Tolle quoque in manu tua decem panes, et crustulam, et vas mellis, et vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic. [4] Fecit ut dixerat, uxor Ieroboam: et consurgens abiit in Silo, et venit in domum Ahiae: at ille non poterat videre, quia caligaverunt oculi eius prae senectute.

1–18. Per tal com els advertiments i prodigis de l'home de Déu, un dels profetes de Judà (13, 1–6), no aconseguiren reconduir Jeroboam dels seus esgarriaments, ara és un profeta d'Israel, quasi podríem dir el seu amic, Ahias de Siló, qui de la part de Iahuè li intima la imminent terrible punició.

1. *En aquell temps* és una expressió vaga per a introduir el que es va a narrar. Cap relació no diu amb el que precedeix; parat, però, esment en els versets 10 i 14, hom diria que aquesta anècdota s'escaigué vers la fi del regnat de Jeroboam. — *Abià fill de Jeroboam.* Si era o no el príncep hereu, quina edat tindria aproximadament, són qüestions que no és possible d'aclarir. Amb tot, el nom Abià (Iahuè és el meu pare), que Jeroboam li imposà, inclinaria a creure que li nasqué quan no havia encara prevaricat.

2. *Disfressa't...* Precaució presa per tal d'evitar un auguri sinistre. Indici que en el fons ell reconeixia que la seva conducta havia estat lluny de correspondre a les esperances i promeses del profeta. Cf. 11, 38. — *Ell és qui em digué...* Vegeu 11, 29 i seg. — *‘Seria rei‘.* En lloc de לְמֶלֶךְ de TM, hem llegit לִמְלֹךְ amb G. (A.), Sir. i V.

3. *Prendràs a la teva mà...* és a dir: t'emportaràs, segons costum de no presentar-se amb les mans buides davant un profeta que hom volia consultar. Vegeu la nota a 1 Sam. 9, 7. — *Deu pans...* Més que la disfressa, aquesta ofrena, que distava molt d'ésser reial, havia de contribuir, segons la intenció de Jeroboam, a dissimular la persona que la presentava.

[5] Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Ieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui aegrotat. haec et haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret, et dissimularet se esse quae erat, [6] audivit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, et ait: Ingredere uxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuncius. [7] Vade, et dic Ieroboam: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio populi, et dedi te ducem super populum meum Israel: [8] et scidi regnum domus David, et dedi illud tibi, et non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, et secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo: [9] sed operatus es mala super omnes, qui fuerunt ante te, et fecisti tibi deos alienos et conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem proiecisti post corpus tuum: [10] idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, et percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, et clausum, et novissimum in Israel: et mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum. [11] Qui mortui fuerint de Ieroboam in civitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves caeli: quia Domi-

[5] I Iahuè havia dit a Ahias: Mira, la muller de Jeroboam ve per investigar quelcom de tu sobre el seu fill, car està malalt. Parla-li de tal i tal faisó. I s'esdevingué que en entrar ella, ella fingí ésser una altra. [6] I s'esdevingué que en sentir Ahias la remor dels seus peus quan passava per la porta, digué: Entra, muller de Jeroboam! ¿Per què fingeixes d'ésser una altra? Tinc una missió dura per a tu. [7] Vés, digues a Jeroboam: Així diu Iahuè, Déu d'Israel: Puix que Jo t'he enlairat d'enmig del poble, i t'he posat com a príncep damunt el meu poble d'Israel, [8] i he esquinçat el reialme de la casa de David, i l'he lliurat a tu, i tu no has estat com el meu servent David, el qual servà els meus comandaments, i caminà rera meu amb tot el seu cor, per tal de fer sols el que és recte als meus ulls, [9] i tu t'has comportat pitjor que tots els que han estat abans de tu, i has anat, i t'has fet altres déus i estàtues de fosa, per a irritar-me, i m'has llençat darrera el teu dors; [10] per això, mira, Jo faré venir una malaurança damunt la casa de Jeroboam, i exterminaré de Jeroboam [fins] el que orina a la paret, esclau i lliure, a Israel; i destruiré la casa de Jeroboam, com hom crema la femta fins a la total consumpció. [11] Qui de la casa de Jeroboam morirà dins la ciutat, els cans se'l menjaran; i el qui morirà al camp, les aus del cel se'l menjaran; car

Aquest la desemmascara;

fa retrets a Jeroboam, i

profetitza l'extermini de la seva dinastia,

5. *Parla-li en tal i tal faisó.* Aquesta fórmula fa referència a l'oracle diví que encontinent serà proferit des del verset 7 al 16.

10. *Qui orina a la paret,* això és, els cans. Pel que fa a aquesta expressió d'ús popular, un xic grollera, però expressiva, per a significar un extermini total, vegeu a la nostra nota a 1 Sam. 25, 22. — *Esclau i lliure* és un concepte a part de l'emès a la frase precedent. Sense incloure tota l'extensió d'aquesta, serveix, però, per a insistir sobre l'extermini de la casa de Jeroboam.

11. *Qui de la casa* o família *de Jeroboam morirà a la ciutat... al camp...* Si, com dèiem a 13, 22, no ésser sepultat a la tomba de família era considerat com una severa punició, ¿quina malastrugança no seria aquesta de veure's privat de sepultura? Cf. Dt. 28, 26. — *Els cans,* que, sobretot a Orient, i principalment de nit, solen vagar pels carrers de la ciutat

Iahuè ha parlat! [12] Ara, tu, alça 't, vés a casa teva. En entrar el teu peu a la ciutat, el noi morirà. [13] I tot Israel farà condolença per ell, i el sepultaran. Car aquest solament de Jeroboam entrarà al sepulcre, com sigui que quelcom de bo ha estat trobat en ell, de la casa de Jeroboam, davant Iahuè, Déu d'Israel. [14] I Iahuè es suscitarà un rei damunt Israel, el qual exterminarà la casa de Jeroboam — aquest és el dia ; i ara, què també ? — [15] I Iahuè colpirà Israel, ' i es brandaran ' com es branda una canya a l'aigua ; i arrencarà Israel de damunt aquesta bona terra que donà a llurs pares,i els dispersarà enllà del riu, perquè han fet llurs aixeres, tot indignant Iahuè. [16] I abandonarà Israel per raó dels pecats de Jeroboam, que ell ha comès i que ha fer cometre a Israel.

i la deportació d'Israel.

Mort del fill de Jeroboam.

[17] I la muller de Jeraboam s'alçà, se n'anà, i vingué a Thersà. Ella entrava a la llinda de

nus locutus est. [12] Tu igitur surge, et vade in domum tuam: et in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer, [13] et planget eum omnis Israel, et sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. [14] Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, et in hoc tempore: [15] et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua: et evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, et ventilabit eos trans Flumen : quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum. [16] Et tradet Dominus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccavit, et peccare fecit Israel.

[17] Surrexit itaque uxor Ieroboam, et abiit, et venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est, [18] et sepelierunt

en cerca d'aliment entre els munts d'escombreries; *les aus del cel,* com és ara, els corbs i els voltors, *se'l menjaran,* talment com si fos una carronya.

13. *I tot Israel farà condolença per ell,* per tal com és un dels membres de la família reial, *i el sepultaran,* tot fent excepció a l'oracle del verset 11, *com sigui que quelcom de bo ha estat trobat en ell.* El profeta no especifica, i així, debades hom investiga sobre el motiu precís de l'excepció feta per a aquest fill de Jeroboam.

14. *Suscitarà un rei,* el qual serà Baasà. Vegeu 15, 28 i 29. — *Aquest és el dia; i ara què també?* És difícil encertar el sentit precís d'aquesta frase. Segons Barnes seria tal volta una nota inserida aquí per algú que vivia quan el càstig havia ja tingut acompliment. Sanda la pren com la glossa d'un lector piadós, al·lusiva al contingut del verset següent i escrita al marge del text durant l'exili: *Aquest és el dia,* això és: a l'exili ja hi som; *i ara, què també?* què s'esdevindrà?

15. Els presagis amenaçadors del profeta es giren ara devers tot el reialme d'Israel. — *'I es brandaran'* és una locució que hem afegit, car és exigida pel terme de la comparació que immediatament segueix. Amb ella es fa al·lusió als continus canvis de dinasties dins el reialme. — *I arrencarà Israel...* es refereix a la ruïna total d'Israel i a la seva deportació pels assiris. Vegeu 2 Par. 17, 1–23. — *Enllà del riu* Eufrat. — *Aixeres,* dit altrament *Astaroth,* és un nom plural, expressiu del conjunt de formes locals de la divinitat femenina Astarthé, companya de Baal. Vegeu la nota a 11, 5.

17. *Thersà.* Aquesta ciutat, que l'autor del Càntic (6, 4) admirarà per la seva bellesa, no ha estat encara identificada a satisfacció de tothom. Vegeu, però, la nostra nota a Jos. 12, 24 i la nostra *Il·lustració,* a «Reis». — D'aquí es desprèn que, si Jeroboam no havia ja escollit aquesta ciutat com a capital en lloc de Sichem, fet que serà certament acomplert al

eum. Et planxit eum omnis Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahiae prophetae.

[19] Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnaverit, et quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel. [20] Dies autem, quibus regnavit Ieroboam, viginti duo anni sunt: et dormivit cum patribus suis: regnavitque Nadab filius eius pro eo.

[21] Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Iuda. Quadraginta et unius anni erat Roboam, cum regnare coepisset: decem et septem annos regnavit in Ierusalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen su-

la casa, i el noi moria. [18] I el sepultaren, i tot Israel féu condolença per ell, segons la paraula que Iahuè havia parlat pel seu servent el profeta Ahias.

[19] I la resta de les gestes de Jeroboam, de quina manera ell combaté i de quina manera regnà, heus-les escrites al llibre dels Annals dels reis d'Israel. [20] I el temps que regnà Jeroboam, vint-i-dos anys. I reposà amb els seus pares; i el seu fill Nadab, fou rei en lloc d'ell.

[21] I Roboam, fill de Salomó, era rei de Judà. Roboam tenia quaranta anys en esdevenir ell rei, i regnà disset anys a Jerusalem, la ciutat que Iahuè havia escollit d'entre totes les tribus d'Is-

Conclusió, i mort de Jeroboam.

Mal comportament de Judà sota Roboam.

temps del rei Baasà (cf. 15, 21 i 33), la considerava, si més no, com a lloc d'esbarjo on venia a residir temporalment.

19–20. *De quina manera combaté* contra Roboam i Abiam reis de Judà, vegeu verset 30; 15, 6; 2 Par. 12, 15; i 2 Par. 13, 2 i seg. respectivament. — *I de quina manera regnà* sota l'aspecte polític; car, pel que hem vist, l'autor sagrat no s'ha preocupat més que de presentar-nos un breu resum dels seus actes relacionats amb la religió, únic argument que a ell interessava. — *Llibre dels Annals...* Vegeu a la Introducció general. — *Vint-i-dos anys,* que, segons càlculs de Landersdorfer, serien des del 930 al 909 a. C. — *Reposà amb els seus pares*, després d'una mort probablement violenta, segons 2 Par. 13, 20. El fet d'haver estat sepultat, com veiem, no desmenteix les amenaces d'Ahias de Siló (cf, verset 10 i seg.) les quals anaven adreçades a la seva descendència més aviat que a ell personalment. A més, ¿qui pot assegurar-nos que Baasà no profanà la seva sepultura i llençà fora el seu cadàver?

XIV, 21–XVI. Aquesta secció comprèn la història dels dos reialmes fins a Achab, rei d'Israel. Conformement a un pla prefixat, l'autor sagrat passa de la història de l'un reialme a la de l'altre, cada vegada que hi ha canvi de monarca. Feta la biografia de l'un d'aquests fins a la seva mort, emprèn la del rei o reis que en l'interval han regnat en l'altre reialme. Així, mort Jeroboam rei d'Israel, i tot d'una que l'ha succeït en el tron el seu fill Nadab, interromp la història d'aquest últim reialme per emprendre la dels tres monarques, Roboam, Abiam i Asà que regnaren a Judà tot el temps que aquell regnà a Israel.

21–32. Es reprèn ara la història de Roboam, rei de Judà, a partir dels seus primers actes, que per massa imprudents ocasionaren el cisma de la major part de la nació (vegeu 12, 1–24), i dels tres primers anys, durant els quals, segons 2 Par. 11, ell i el seu poble seguiren per les vies dretureres de David i dels primers temps de Salomó, si més no, per respecte als levites i al grup de piadosos israelites que del reialme d'Israel havien passat a Judà.

21. *Regnà disset anys,* o sia des del 929 al 913 a. C. segons Landersdorfer. — *La ciutat de Iahuè...* Es fa notar el caràcter sacrosant de la capital, per tal de fer ressortir l'enormitat del crim en les pràctiques idolàtriques tolerades en tot el reialme, com es veurà a continuació. — *I el nom de la seva mare...* Tocant al reialme de Judà, quan un dels seus mo-

rael, per posar-hi el seu Nom. I el nom de la seva mare era Naamà, l'ammonita. [22] I Judà féu el que és mal als ulls de Iahuè, i l'engelosiren més que tots llurs pares pels pecats que cometeren. [23] Car, també ells es bastiren alts llocs i massebes i aixeres damunt tot cim alt o sota tot arbre esponerós. [24] Fins bagassers hi havia en tot el país. Feren segons totes les abominacions de les nacions, que Iahuè havia foragitat de davant els fills d'Israel.

Invasió del Faraó Sesac.

[25] I s'esdevingué que l'any cinquè del rei Roboam, Sesac, rei d'Egipte, pujà contra Jeru-

um ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis. [22] Et fecit Iudas malum coram Domino, et irritaverunt eum super omnibus, quae fecerant patres eorum in peccatis suis, quae peccaverunt. [23] Ædificaverunt enim et ipsi sibi aras, et statuas, et lucos super omnem collem excelsum, et subter omnem arborem frondosam: [24] sed et effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel. [25] In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Se-

narques puja al tron, és fet gairebé sempre esment de la seva mare. Aquesta circumstància indueix a creure que vigia allí el costum de fer participar la pròpia mare en el règim del reialme. Cf. 2, 13 i seg.

22. *L'engelosiren* és un antropopatisme d'ús freqüent a la Bíblia. Vegeu Èx. 20, 5, etc. Iahuè, infinit en les seves perfeccions, i únic Déu dels cels i de la terra, es reserva tota la glòria de part de les seves criatures; i així no pot permetre que aquestes decantin d'Ell llur cor per a lliurar-se al culte de les falses divinitats. A més, en les seves relacions amb Israel havia esdevingut com el seu espòs, de tal manera que tot pecat d'idolatria era considerat com una mena d'adulteri. Vegeu nota a Èx. 34, 15, i, per a més detalls, Ez. 16.

23. *Alts llocs* que en llur forma més senzilla consistien en un reduït espai de terreny, ordinàriament al cim d'una muntanya o en un lloc prominent, i sovint sota un arbre esponerós, circumscrit per una barrera, a l'interior de la qual s'alçava un altar i els símbols de la divinitat que hom hi adorava. — *Massebes* eren unes pedres de forma mig rodona i mig quadrangular, de vegades també en forma d'obelisc, altes generalment de 1, 50 a 3, 20 ms., que solien ésser col·locades en els *alts llocs* o de culte, en els santuaris semítics; si no indicaven directament la divinitat, n'eren almenys un símbol. — *Aixeres.* Vegeu a la nota a 11, 5. Eren troncs d'arbre clavats a terra que simbolitzaven la deessa Astarthé. Cf. Jt. 6, 25.

24. *Bagassers,* que sacrificaven llur puresa al servei d'una divinitat impura. Aquesta forma de prostitució cultual era molt estesa a Babilònia (cf. Bar. 6, 42-43; Herodot 1, 199) i per tot el pròxim Orient, com també a Grècia i a Roma, on aquells miserables eren coneguts amb el nom de *hieròduls.*

25. *L'any cinquè del rei Roboam,* que s'esqueia ésser el 925/4 a. C. i l'últim del regnat de Sesac. Vegeu a la nota a 11, 40. — *Pujà contra Jerusalem,* amb un exèrcit de 1,200 carros, 60,000 cavallers i un gran nombre d'altres soldats, després d'haver conquerit les ciutats fortificades de Judà (cf. 2 Par. 12, 2-4). Aquesta campanya de Sesac contra Palestina ha esdevingut un dels fets més cabdals de la història del món, car, ultra per la Bíblia, ha estat transmès a la posteritat per mitjà del grandiós baixrelleu esculpit al mur meridional del temple d'Amon a Karnak. Segons la relació consignada en aquest monument, la incursió s'havia estès no sols a ciutats de Judà, sinó també d'Israel, àdhuc fins a Mageddó, detall que es pot considerar com a confirmat per un fragmeut d'estela amb el nom de Sesac que recents excavacions han descobert en aquest últim lloc. Hom no pot dir amb certesa

sac rex Ægypti in Ierusalem, [26] et tulit thesauros domus Domini, et thesauros regios, et universa diripuit: scuta quoque aurea, quae fecerat Salomon: [27] pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea, et tradidit ea in manum ducum scutariorum, et eorum qui excubabant ante ostium domus regis. [28] Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui praeeundi habebant officium: et postea reportabant ad armamentarium scutariorum.

[29] Reliqua autem sermonum Roboam, et omnia quae fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda. [30] Fuitque bellum inter Roboam et Ieroboam cunctis diebus. [31] Dormivitque Roboam cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: et regnavit Abiam filius eius pro eo.

salem; [26] i prengué els tresors de la casa de Iahuè i els tresors de la casa del rei; ho prengué tot. Prengué també tots els escuts d'or que Salomó havia fet. [27] I el rei Roboam féu en lloc d'aquells, escuts de bronze i els confià a la custòdia dels capitans dels satèl·lits que feien la guàrdia a l'entrada del palau reial. [28] I s'esdevenia que cada vegada que el rei entrava a la casa de Iahuè, els satèl·lits els duien; després els tornaven a la sala dels satèl·lits.

Conclusió, i mort de Roboam.

[29] I la resta de les gestes de Roboam, i tot el que féu, això està escrit al llibre dels Annals dels reis de Judà. [30] I hi hagué tostemps guerra entre Roboam i Jeroboam. [31] I Roboam reposà amb els seus pares, i fou sepultat amb els seus pares a la ciutat de David. [32] El nom de la seva mare era Naamà, l'ammonita. I el seu fill Abiam fou rei en lloc d'ell.

si, una volta Sesac arribat a Jerusalem, combaté contra la ciutat i la saquejà, o si, sense entrar-hi, s'acontentà de rebre com a tribut els tresors de la casa de Iahuè i del rei i els escuts d'or de la casa del Bosc del Líban. Vegeu 10, 16 i 17. Aquesta última suposició és la més probable, parat esment en 2 Par. 12, 6 i 7.

27–28. *Satèl·lits* era un cos de joves escollits, als quals era confiada la guarda del palau reial i sobretot de la persona del rei, el qual precedien sempre que eixia del seu palau, i, quan l'ocasió es presentava, feien també les funcions de botxins. Vegeu a 1 Sam. 22. 17. — *I s'esdevenia*... Per aquest text som ara informats de la destinació d'aquells escuts que Salomó féu fabricar i col·locà en la casa del Bosc del Líban (10, 16 i 17). Hagueren d'ésser considerats com un ornament gairebé imprescindible dels satèl·lits totes les vegades que el rei eixia del seu palau per anar en processó solemne al temple, quan, una volta que aquells foren lliurats a Sesac a guisa de tribut, són encontinent substituïts per Roboam per altres escuts de bronze.

29. *Llibre dels Annals dels reis de Judà*. Vegeu a la Introducció general. Una part també dels fets de Roboam que el redactor sagrat no ha deixat consignats en el present llibre dels Reis, com és ara els seus treballs de fortificació en diferents ciutats al S. i SE. de les fronteres del seu reialme, les divuit mullers i seixanta concubines que esposà, i els vint-i-vuit fills i seixanta filles que li foren infantats, etc., ens ha estat transmesa per l'autor del segon llibre dels Paralipòmens 11, 5–23.

30. *I hi hagué tostemps guerra*... A desgrat d'haver Roboam desistit, per instigació del profeta Semeias, de fer la guerra projectada contra Jeroboam (12, 21–24), persistí entre els dos reis un estat de contínua hostilitat.

CAPÍTOL XV

ABIAM I ASÀ REIS DE JUDÀ — NADAB I BAASÀ REIS D'ISRAEL

Abiam segueix el mal exemple de Roboam,

I l'any divuitè del rei Jeroboam, fill de Nabat, Abiam esdevingué rei sobre Judà. [2] Regnà tres anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Maachà, filla d'Abessalom. [3] I caminà en tots els pecats que el seu pare havia comès abans que ell, i el seu cor no fou tot amb Iahuè, el seu Déu, com el cor del seu pare David. [4] Amb tot, per amor de David, Iahuè li acordà una llumenera a Jerusalem, fent sorgir ‘els seus fills‘ després d'ell i fent subsistir Jerusalem;

[1] Igitur in octavo decimo anno regni Ieroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Iudam. [2] Tribus annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Maacha filia Abessalom.

[3] Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quae fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. [4] Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, ut suscitaret filium eius post eum, et statueret Ierusalem:

1–8. S'exposa breument el regnat d'Abiam, el qual fou rei de Judà mentre Jeroboam ho era d'Israel.

1. *L'any divuitè,* que, segons com es calculi l'inici del regnat de Jeroboam, podria ésser també *el dissetè.* — *Abiam* el qual a G. i a Par. porta el nom d'Abias o Abia =«Iahuè és el meu pare». Hom no pot dir si aquesta discrepància és deguda a un error del copista, o a un canvi intencionat del redactor dels Reis, en veure que la depravada conducta d'aquest monarca estava lluny de correspondre amb el que el seu nom *Abia* significava.

2. *Tres anys* no complets, que corresponen a 912–910 a. C. — *Maachà, filla d'Abessalom* (=Absalom) en el sentit més precís de *néta* seva, confirmat per Josep Flavi (*Ant.* VIII, X, 1), i exigit per 2 Par. 13, 2, on es diu que *Michaiahu* (*lapsus* del copista, en lloc de *Maachà*) *era filla d'Uriel.* Per tant, Uriel era l'espòs de Tamar, la filla d'Absalom. D'aquest matrimoni fou filla Maachà, néta d'Absalom i mare del rei Abiam. Per altres casos semblants, en què un *nét* és designat amb el nom de *fill,* vegeu Gn. 29, 5; 2 Re. 9. 20; Esdr. 5, 1.

3. *I caminà en tots els pecats* de tolerar els bagassers i de fabricar ídols (cf. verset 12) *que el seu pare havia comès.* Amb tot, aquest judici de la conducta d'Abiam perd bon xic del seu pessimisme davant la frase que segueix: *i el seu cor no fou tot amb Iahuè.* Per consegüent Abiam no renegà de Iahuè completament; i si bé d'un cantó la seva conducta era reprensible, de l'altre no deixava de fer quelcom de bo a favor de Iahuè, segons que es desprèn del verset 15.

4–5. *Li donà una llumenera.* Pel que fa aquesta expressió, vegeu nota a 11, 36. El redactor sagrat intenta fer ressortir com la dinastia davídica mereixeria, degut als crims dels seus monarques, igual sort desastrosa que les nou dinasties del reialme del Nord, que es succeïren en el curt espai d'uns 250 anys, i desaparegueren per sempre. Si semblant càstig no s'esdevé, i si a Jerusalem continua encesa la llumenera, *tot fent sorgir ‘els seus fills‘* (així el G., en lloc del sing. de TM), és a dir, els successors de David, *després d'ell,* durant els

[5] eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, et non declinasset ab omnibus, quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, excepto sermone Uriae Hethaei. [6] Attamen bellum fuit inter Roboam, et Ieroboam omni tempore vitae eius.

[7] Reliqua autem sermonum Abiam, et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque praelium inter Abiam et inter Ieroboam. [8] Et dormivit Abiam cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Asa filius eius pro eo.

[9] In anno ergo vigesimo Ieroboam regis Israel regnavit Asa rex Iuda, [10] et quadraginta et uno anno regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalom.

[11] Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater eius: [12] et abstulit effeminatos de terra, pur-

[5] puix que David havia fet el que és recte als ulls de Iahuè, i durant tots els dies de la seva vida no s'havia desviat de tot el que li havia comandat, llevat del fet d'Urias, el hetheu. — [6] I hi hagué guerra entre Roboam i Jeroboam tot el temps que aquell visqué —.

[7] I la resta de les accions d'Abiam, i tot el que féu, està escrit als Annals dels reis de Judà. Hi hagué també guerra entre Abiam i Jeroboam. [8] I Abiam reposà amb els seus pares, i el sepultaren a la ciutat de David. I el seu fill Asà fou rei en lloc seu.

Conclusió; i mort d'Abiam.

[9] I l'any vintè de Jeroboam, rei d'Israel, el rei Asà fou rei de Judà; [10] i regnà a Jerusalem quaranta-un anys. I el nom de la seva mare era Maachà, filla d'Abessalom. [11] I Asà féu el que es recte als ulls de Iahuè, com David el seu

Asà extirpa la idolatria de Judà;

quatre segles i escaig que perdurarà el reialme de Judà, aquest favor és atorgat en atenció a aquell gran rei, el qual, llevat del doble crim que cometé, expiat d'altra banda per una rigorosa penitència, sempre *havia fet el que és recte als ulls de Iahuè. — Llevat del fet d'Urias, el hetheu,* no es llegeix en G., i és molt probablement una glossa introduïda posteriorment a la redacció original del text.

6. Per inadvertència del copista s'ha esmunyit aquí el present verset que tampoc no es llegeix en G., i que és una senzilla repetició de 14, 30.

7. *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general. — *Hi hagué també guerra entre Abiam i Jeroboam.* Un important combat entre aquests dos reis, en el qual Abiam eixí victoriós i conquerí algunes ciutats d'Israel, entre elles Bethel, es troba detalladament referit en 2 Par. 13, 3–20.

8. *Reposà amb els seus pares.* Havia esposat catorze mullers, les quals li infantaren vint-i-dos fills i setze filles. Vegeu 2 Par. 13, 21.

9–24. Comprèn la història d'Asà, rei de Judà, el qual començà el seu regnat mentre Jeroboam era encara rei d'Israel.

10. *Quaranta un anys,* o sigui des de 910 a 870 a. C. Durant aquest interval, a Israel succeïren sis reis: Nadab, Baasà, Elà, Zamrí, Amrí i Achab, pertanyents a quatre dinasties. — *El nom de la seva mare,* vol dir de la seva àvia, *era Maachà, filla,* és a dir, néta *d'Abessalom* o Absalom. Vegeu nota al verset 2. Probablement la mare d'Asà havia ja mort, i així continuà a participar en el règim del reialme la seva àvia, aquesta mala fembra de Machà. Cf. verset 13.

11. *I Asà féu el que és recte...* extirpant la idolatria, com es veurà a continuació, i restablint el culte de Iahuè a la seva puresa primitiva. Vegeu 2 Par. 14, 3. Segons 2 Par. 15, 10, aquesta important reforma fou segellada per un acte solemne de tot el reialme, l'any quinzè del seu regnat.

pare. [12] I avià del país els bagassers, i remogué tots els ídols que els seus pares havien erigit. [13] I també deposà la seva mare Maachà de la dignitat de sobirana, perquè havia fet un simulacre per a Aixera. I Asà destruí el seu simulacre, i el cremà al torrent de Cedró. [14] Amb tot, els alts llocs no foren suprimits; però, tot el seu temps, el cor d'Asà fou tot amb Iahuè. [15] I féu portar a la casa de Iahuè les ofrenes sagrades del seu pare i les seves ofrenes sagrades: argent, i or, i atuells.

combatut per Baasà d'Israel,

[16] I hi hagué guerra entre Asà i Baasà, rei d'Israel, tot llur temps. [17] I Baasà, rei d'Israel, pujà contra Judà, i bastí Ramà, per tal de no deixar sortir ni entrar a Asà, rei de Judà. [18] Lla-

gavitque universas sordes idolorum, quae fecerant patres eius. [13] Insuper et Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, et in luco eius, quem consecraverat: subvertitque specum eius, et confregit simulachrum turpissimum, et combussit in Torrente Cedron: [14] excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis: [15] et intulit ea, quae sanctificaverat pater suus, et voverat, in domum Domini, argentum et aurum, et vasa.

[16] Bellum autem erat inter Asa, et Baasa regem Israel cunctis diebus eorum. [17] Ascendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, et aedificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iuda. [18] Tollens ita-

12. *Avià del país els bagassers,* vegeu 14, 24, *i remogué tots els ídols,* o sia, totes les representacions de Iahuè i d'altres déus, *que els seus pares* Abiam, Roboam i Salomó *havien erigit* o tolerat.

13. *Un simulacre.* Així hom sol traduir el vocable *miflèṣeth* de TM., que és un àpax. Els antics rabins i St. Jeroni (*in Hos.* 1, 4) el consideraven com un simulacre de Priap, *simulacrum Priapi,* talment com tradueix V. en 2 Par. 15, 16; més clar, un fal·lus, nom que, segons Calmet, seria una derivació del suara esmentat vocable hebreu. — *Aixera.* Vegeu a la nota a 11, 5. — *Torrent de Cedró,* que corre de N. a S. a l'orient de Jerusalem. Vegeu a la nota a 2 Sam. 15, 23.

14. *Els alts llocs,* no pas els consagrats al culte de falses divinitats, sinó aquells que tot bon israelita havia tostemps tingut en veneració amb motiu de sagrats records que s'hi relacionaven, i en els quals es donava culte a Iahuè; culte, però, esdevingut, si més no, il·legítim des de la construcció del gran temple, únic lloc on era lícit sacrificar. Aquest culte de Iahuè en els susdits alts llocs estava tan profundament arrelat en la nació, que fins monarques plens de zel com l'actual es veien constrets a tolerar-lo, si més no, com a mesura de prudència. D'altra banda l'Esperit Sant mateix sembla no fer-li'n un crim important, quan afegeix tot seguit que *el cor d'Asà fou tot amb Iahuè.*

15. A la reforma religiosa entre el poble segueix ara el reembelliment del temple, després de l'expoliació soferta amb motiu de l'arribada de Sesac pocs anys enrera a la ciutat, en qualitat d'adversari. Vegeu 14, 25 i 26. — *Argent, or i ofrenes,* objectes tots aplegats probablement com a botí de combats favorables, un d'aquests, per exemple, el tant magníficament reeixit contra els etíops. Vegeu 2 Par. 14, 8–14.

16. *Tot llur temps,* a partir, tot el més, de l'any desè d'Asà. Cf. 2 Par. 13, 23.

17. *I Baasà, rei d'Israel, pujà contra Judà,* i després d'haver reconquerit les ciutats, entre elles Bethel, que Abiam li havia pres (cf. 2 Par. 13, 19), s'introduí encara dins els límits septentrionals del reialme de Judà, *i bastí,* això és, fortificà Ramà, avui er-Râm, ciutat situada a uns 9 kms. al N. de Jerusalem, amb la intenció, potser, de tenir allí un punt d'estàntol per a un posterior atac contra la capital de Judà. Hom comprèn, doncs, que davant

que Asa omne argentum, et aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, et in thesauris domus regiae, et dedit illud in manus servorum suorum: et misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriae, qui habitabat in Damasco, dicens: [19] Foedus est inter me et te, et inter patrem meum et patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum et aurum: et peto ut venias, et irritum facias foedus, quod habes cum Baasa rege Israel, et recedat a me. [20] Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, et percusserunt Ahion, et Dan, et Abeldomum Maacha, et universam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephtali. [21] Quod cum audisset Baasa, intermisit aedificare Rama, et reversus est in Thersa. [22] Rex autem Asa

vors Asà prenguè tot l'argent i l'or que havia romàs en els tresors de la casa del rei, i els posà a les mans dels seus servents. I el rei Asà els envià a Benadad, fill de Tabremon, fill de Hezion, rei d'Aram, que residia a Damasc, dient: [19] Hi hagi aliança entre jo i tu, com n'hi havia entre el meu pare i el teu pare. Mira, t'envio un present d'argent i d'or; Vés! trenca la teva aliança amb Baasà, rei d'Israel, per tal que ell es retiri de prop meu. [20] I Benadad escoltà el rei Asà, i envià els generals dels seus exèrcits contra les ciutats d'Israel. I colpí Ahion, i Dan, i Abel-Beth-Maachà, i tot Cenneroth, amb el territori de Nefthalí. [21] I s'esdevingué que, en informar-se 'n Baasà, cessà de bastir Ramà, i ‘ se 'n tornà ‘ a Thersà. [22] Llavors el rei

gràcies a l'aliança amb Benadad,

el qual fa irrupció en Israel,

surt vencedor.

una situació tan crítica Asà s'arrisqui a prendre una resolució que, si bé beneficiosa de moment, havia de portar greus conseqüències per als seus successors.

18–19. *Tot l'argent i l'or que havia romàs...* que havia d'ésser en ben poca quantitat després de l'expoliació feta per Sesac (cf. 14, 25 i 26. Ara, que Asà hagué d'afegir-hi probablement, si no totes, almenys bona part de les riqueses que en els tresors del temple havia ell recentment dipositat. Vegeu verset 15. — *Tabremon,* rei d'Aram, amb el qual Abiam, pare d'Asà, havia contret aliança, gràcies a la qual li fou tal vegada possible vèncer Jeroboam. Vegeu nota al verset 7. Per motius, que ens són desconeguts, esdevingué un canvi de política i el seu fill Benadad retirà l'aliança establerta amb el rei de Judà per passar-la al d'Israel. És aquesta aliança que ara Asà s'esforça a reconquerir mitjançant un *bachschisch* més que reial. — *Hezion,* el qual sembla que s'hagui d'identificar amb Razon d'11, 23–25, el fundador del reialme arameu de Damasc i l'enemic de Salomó.

20. *Ahion,* avui Tell Dibbin, a la plana de Merdj ʻAyûn, al NO. de Dan=Tell el-Qâḍi, que es troba en una de les fonts del Jordà, a uns 19 kms. al N. del llac el-Ḥûle — *Abel-Beth-Maachà.* Aquesta antiga ciutat, que existia ja a l'època del Bronze, i que és esmentada en els Annals de Teglathfalasar i en la llista de Thutmès III, era emplaçada sobre un tossal ocupat avui en part pel l'actual llogarret Abil el-Qamḥ, a uns 11 kms. a l'O. de Bânyâs. — *Tot Cenneroth,* o sia, la regió dels voltants de Cenereth, hebr. Kinnèreth, important ciutat, a la qual el cèlebre llac de Galilea manlleva el seu nom en tot l'Antic Testament, i que ha estat trobada recentment a Tell el-ʻOreime, prop de la platja del llac, i a poc més de 9 kms. al N. de Tiberias. Les excavacions han descobert allí un fragment d'estela de Tuthmosis III, i han comprovat un antic centre d'habitació que agafa des de l'època del Bronze II fins al segle VII a. C.

21. *Cessà de bastir,* o de fortificar *Ramà.* Vegeu al verset 17. — *‘Se'n tornà‘.* Així G. i V., en lloc de *residí,* de TM. — *Thersà.* Vegeu nota a 14, 17. — El text sagrat res no ens diu tocant a la fi de les operacions militars de Benadad contra Baasà.

Asà convocà tot Judà, sense excepció, i s'emportaren les pedres de Ramà i tot el seu llenyam, que Baasà havia emprat per a bastir, i amb allò el rei Asà bastí Geba ( ) i Masfà.

Conclusió, i mort d'Asà.

[23] I la resta de totes les gestes d'Asà, i totes les seves proeses, i tot el que féu, les ciutats que bastí, això està escrit als Annals dels reis de Judà. Però, al temps de la seva vellesa emmalaltí dels seus peus. [24] I Asà reposà amb els seus pares, i fou sepultat amb els seus pares a la ciutat de David, el seu pare. I el seu fill Josafat fou rei en lloc seu.

Nadab, reprovat com el seu pare, és occit per Baasà,

[25] I Nadab, fill de Jeroboam, fou rei sobre Israel, l'any segon d'Asà, rei de Judà. I fou rei sobre Israel dos anys. [26] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, i caminà per la senda del seu pare i en el seu pecat amb el qual havia fet pecar Israel. [27] I Baasà, fill d'Ahias, de la casa

nuncium misit in omnem Iudam dicens: Nemo sit excusatus. et tulerunt lapides de Rama, et ligna eius, quibus aedificaverat Baasa, et extruxit de eis rex Asa Gabaa Beniamin, et Maspha.

[23] Reliqua autem omnium sermonum Asa, et universae fortitudines eius, et cuncta quae fecit, et civitates, quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Verumtamen in tempore senectutis suae doluit pedes. [24] Et dormivit cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David patris sui. Regnavitque Iosaphat filius eius pro eo.

[25] Nadab vero filius Ieroboam regnavit super Israel anno secundo Asa regis Iuda: regnavitque super Israel duobus annis.

[26] Et fecit quod malum est in conspectu Domini, et ambulavit in viis patris sui, et in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

22. Ara és Asà, qui, tot utilitzant el material que Baasà havia emprat per a fortificar Ramà (vegeu verset 17), en treu partit per a fortificar la frontera septentrional del seu Estat, per tal d'evitar una nova possible ofensiva de part d'Israel. — *Geba* ocupava l'emplaçament de l'actual Djebaʿ, davant el poble de Muchmàs, a uns 9 kms. al N. de Jerusalem. — ( ) Hem suprimit *de Benjamín,* llegint solament *Geba,* com 2 Par. 16, 6. Vegeu el que diguérem a la nota a 1 Sam. 13, 2. — *Masfà* estava emplaçada molt probablement al lloc conegut avui per Tell en-Nasbe, a uns 12 kms. al N. de Jerusalem. Vegeu en la nota a Jos. 18, 26. Les excavacions practicades allí recentment han constatat una restauració de les seves antigues ciclòpies muralles (vers el 2.000 a. C.) principalment pel cantó de la porta NE., que data d'aquests temps de la monarquia.

23. *Està escrit als Annals dels reis de Judà,* i també una bona part dels seus fets, de les seves guerres i d'allò esdevingut al seu temps és referit en els tres capítols 14–16 del 2 Par. — *En el temps de la seva vellesa,* que fou, segons 2 Par. 16, 12, dos anys abans de la seva mort.

24. *Fou sepultat* al sepulcre que ell mateix s'havia fet excavar. Vegeu 2 Par. 16, 14. — *Josafat fou rei en lloc seu.* Vegeu la continuació en 22, 41.

25. Conformement al pla preconcebut, l'autor sagrat amb la mort d'Asà deixa de banda la història dels reis de Judà, per no continuar-la fins a 22, 41, després d'haver enllestit la dels cincs monarques: Nadab, Baasà, Elà, Zamrí i Amrí, que es succeïren a Israel durant 41 anys que aquell fou rei de Judà. — *Nadab... fou rei sobre Israel dos anys* que corresponen a 909–908 a. C.

26. *En el seu pecat* de fer adorar el vedell d'or, si més no l'erigit a Dan, car Bethel, que Abiam, rei de Judà, havia pres a Jeroboam (2 Par. 13, 19), continuava en poder d'Asà successor d'aquell.

27. *De la casa,* o tribu, *d'Issachar.* — *Gebbethon,* que fins fa pocs anys passava per una

[27] Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiae de domo Issachar, et percussit eum in Gebbethon, quae est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab et omnis Israel obsidebant Gebbethon. [28] Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, et regnavit pro eo. [29] Cumque regnasset, percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine eius, donec deleret eum iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiae Silonitis, [30] propter peccata Ieroboam, quae peccaverat, et quibus peccare fecerat Israel: et propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israel.

[31] Reliqua autem sermonum Nadab, et omnia quae operatus est, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [32] Fuitque bellum inter Asa, et Baasa regem Israel cunctis diebus eorum.

[33] Anno tertio Asa regis Iuda regnavit Baasa filius Ahiae, super omnem Israel in Thersa vigintiquattuor annis.

[34] Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Ieroboam, et in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

d' Issachar conspirà contra ell, i Baasà el colpí a Gebbethon, que pertanyia als filisteus, mentre Nadab i tot Israel feia el setge a Gebbethon. [28] I Baasà el féu morir l' any terç d' Asà, rei de Judà, i esdevingué rei en lloc seu. [29] I s' esdevingué que, en ésser ell rei, colpí tota la casa de Jeroboam; no deixà cap ànima [de la família] de Jeroboam, que no l' exterminés, segons la paraula que Iahuè havia parlat per mitjà del seu servent Ahias, el silonita, [30] per raó dels pecats que Jeroboam havia comès i que havia fet cometre a Isaael, ‘ i ‘ per la seva irritació amb la qual havia irritat Iahuè, Dèu d' Israel.

el qual extermina la dinastia.

Conclusió del regnat de Nadab.

[31] I la resta de les gestes de Nadab i tot el que féu, està escrit al llibre dels Annals dels reis d' Israel. [32] I hi hagué guerra entre Asà i Baasà, rei d' Israel, tot llur temps.

Baasà segueix el mal exemple dels seus predecessors,

[33] L' any terç d' Asà, rei de Judà, Baasà, fill d' Ahias, fou rei sobre tot Israel, a Thersà, durant vint-i-quatre anys. [34] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; i caminà per la senda de Jeroboam, i en el seu pecat amb el qual havia fet pecar Israel.

localitat enterament desconeguda, ha estat objecte de recents investigacions per part de Von Rad (P J B. 1933, pàg. 30 i 38), el qual està convençut d'haver-la trobada a uns 4 kms. a l'E. de ‘Aqîr(Accaron), a Tell el-Melât, ruïnes d'un petit centre d'habitació que s'estengué des de l'últim Bronze fins a l'edat mitjana p. C. — *Que pertanyia als filisteus,* o, més exacte, que els filisteus havien pres d'Israel; d'aquí que aquest s'esforci ara a reconquerir-la.

28–30. Baasà, en havent usurpat el tron, procedeix, com de costum a Orient, a l'anihilament de totes les persones pertanyents a la dinastia precedent. De fet fou acomplerta la profecia d'Ahias de Siló contra Jeroboam i tota la seva família en punició de les seves prevaricacions. Vegeu 14, 7–11. — *‘I‘* + G (B.).

31–32. *Annals del rei d'Israel.* Vegeu a la Introducció general. — El verset 32 és simplement una repetició del verset 16, la qual d'altra banda tampoc no s'escau en el present context, per tal com no serà fins amb el verset 33 que es començarà a parlar de Baasà. Voler corregir Baasà per Nadab, com alguns pretenen, seria una inexactitud, puix que el regnat de Nadab s'escaigué dintre els deu primers anys d'Asà, que segons 2 Par. 13, 23, s'escorregueren en perfecta pau.

33. *Thersà.* Vegeu nota a 14, 17. — *Durant vint-i-quatre anys,* o sia, des del 908 al 885 a. C. Vegeu Landersdorfer.

CAPÍTOL XVI

BAASÀ (SEGUEIX), ELÀ, ZAMRÍ, AMRÍ I ACHAB, REIS D'ISRAEL

i Jehú li profetitza l'extermini de la seva dinastia.

I fou paraula de Iahuè a Jehú, fill d'Hanani, contra Baasà, dient: [2] Puix que jo t'he alçat de la pols i t'he establert com a príncep damunt el meu poble d'Israel, i tu has caminat per la senda de Jeroboam, i has fet pecar el meu poble d'Israel per tal d'irritar-me amb llurs pecats; [3] mira, jo suprimiré Baasà i la seva casa, i posaré la teva casa com la casa de Jeroboam, fill de Nabat. [4] Qui de Baasà morirà a la ciutat, els cans se'l menjaran, i el qui d'ell mori al camp, les aus del cel se'l menjaran.

Conclusió, i

[5] I la resta de les gestes de Baasà, i el que féu, i les seves proeses, això està escrit en el

[1] Factus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens: [2] Pro eo quod exaltavi te de pulvere, et posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Ieroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum: [3] ecce, ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus eius: et faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filii Nabat. [4] Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes: et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres caeli.

[5] Reliqua autem sermonum Baasa, et quaecumque fecit, et praelia eius, nonne haec

1–4. La desaparició total de la dinastia del depravat Jeroboam, tot i haver esdevingut per la il·lícita intrusió de Baasà, fou segurament considerada de bon ull per tot bon israelita i pels profetes, els quals s'auguraven en aquest canvi de política quelcom d'avantatjós per a la religió de Iahuè. Els fets no correspongueren a tan falagueres esperances; per això es presenta ara el profeta Jehú a Baasà, per tal d'anunciar-li de part de Iahuè el terrible càstig que mereix el seu inic comportament.

1. *Jehú, fill de Hanani.* Tots dos eren profetes del reialme de Judà; indici palès que qualsevulla que fos la procedència, el profetisme prescindia de tot sentiment patriòtic i no aspirava a altra cosa que a salvaguardar els suprems interessos de la veritable religió. Pel que fa a la funció profètica de *Hanani,* vegeu 2 Par. 16, 7–10. El seu fill *Jehú* hagué de viure encara molt de temps, per tal com el text sagrat ens el presentarà més endavant (2 Par. 20, 34) com l'historiògraf del regnat de Josafat, rei de Judà. — *Contra Baasà.* Mol probablement la present profecia li fou anunciada vers l'últim temps dels vint-i-quatre anys de regnat.

2. *T'he alçat de la pols.* Si bé dotat de talent i d'una certa energia i valentia, Baasà cap títol gloriós no podia al·legar relativament a la seva nissaga; era simplement el fill d'Ahias, de la tribu d'Issachar (15, 27). — *T'he establert.* Déu, vers la glòria del qual convergeixen totes les accions necessàries i lliures de les seves criatures, volgué, o, més ben dit, permeté que un usurpador, assassí i criminal, com era Baasà, ocupés el tron d'Israel.

3–4. Baasà, que havia imitat Jeroboam en les seves iniquitats rep idèntica punició. Vegeu 14, 10 i 11. Com la d'ell, la seva mort no serà violenta (cf. verset 6 i 14, 20); però la seva dinastia serà també completament anihilada. Vegeu verset 12.

5–6. *Les gestes de Baasà,* entre les quals és digna d'esment la presa de Medabà i regions scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [6] Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa: et regnavit Ela filius eius pro eo.

[7] Cum autem in manu Iehu filii Hanani prophetae verbum Domini factum esset contra Baasa, et contra domum eius, et contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani, prophetam.

[8] Anno vigesimo sexto Asa regis Iuda, regnavit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis.

[9] Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediae partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens, et temulentus in domo Arsa praefecti Thersa. [10] Irruens ergo Zambri, percussit, et occidit eum anno vigesimo septimo Asa regis Iuda, et regnavit pro eo. [11] Cumque regnasset, et sedisset super solium eius, percussit omnem domum Baasa, et non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, et propinquos et amicos eius. [12] Delevitque Zambri omnem domum Baasa, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Iehu prophetae, [13] propter universa peccata Baasa, et peccata Ela filii eius, qui peccaverunt, et peccare fece-

llibre dels Annals dels reis d'Israel. [6] I Baasà reposà amb els seus pares i fou sepultat a Thersà. I el seu fill Elà esdevingué rei en lloc d'ell.

mort de Baasà.

[7] I també per mitjà del profeta Jehú, fill d'Hanani, fou paraula de Iahuè contra Baasà i contra la seva casa no sols per tot el mal que ell féu als ulls de Iahuè, bo i irritant-lo amb les seves accions, imitant la casa de Jeroboam, sinó també perquè l'havia colpida.

[8] L'any vint-i-sisè d'Asà, rei de Judà, Elà, fill de Baasà esdevingué rei sobre Israel, a Thersà, durant dos anys. [9] I el seu servent Zamrí, capità de la meitat dels carros de guerra, conspirà contra ell. Mentre ell bevia, embriac, a Thesrà, a la casa d'Arsà, prefecte del palau a Thersà, [10] Zamrí entrà, i el colpí, i el féu morir l'any vint-i-setè d'Asà, rei de Judà; i esdevingué rei en lloc seu. [11] I s'esdevingué que, en ésser ell rei, en asseure's ell damunt el seu tron, colpí tota la casa de Baasà; no li deixà qui orina a la paret, ni cap dels seus parents, ni amic seu. [12] Així, Zamrí exterminà tota la casa de Baasà, segons la paraula que Iahuè havia parlat contra Baasà per mitjà del profeta Jehú, [13] per causa de tots els pecats de Baasà, i dels pecats del seu fill Elà que ells cometeren i que

Elà el substitueix, i

és occit per Zamrí, el qual

extermina la dinastia de Baasà.

confinants realitzada pel seu general Amrí, futur rei d'Israel, fet consignat en la inscripció de Mesa, ratlles 7 i 8. — *Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la Introducció general. — *Thersà.* Vegeu a 14, 17.

7. Tant pel lloc on ha estat inserit, com pel seu contingut, que en part resumeix els versets 1–4, el present verset podria ésser considerat com una glossa introduïda en el text. — *Perquè l'havia colpida.* Baasà, en exterminar la dinastia de Jeroboam, fou un instrument de la Providència; posat, però, esment en les seves intencions subjectives, no hi ha dubte que cometé un acte criminal.

8–14. Regnat d'Elà, rei d'Israel *a Thersà* (vegeu nota a 14, 17), *durant dos anys,* que foren els anys 885–884 a. C. — *Zamrí, capità de la meitat dels carros de guerra,* o, com avui diríem, un general d'artilleria. — *Arsà, prefecte del palau.* Per aquesta dignitat de la cort reial, que venia a ésser com el *viẓir* en l'antic Egipte, vegeu la nota a 4, 6. — *Colpí tota la casa de Baasà,* igual que aquest havia fet amb la casa de Jeroboam (15, 20). — *Qui orina a la paret.* Vegeu nota a 14, 10. — *Segons la paraula que Iahuè...* Vegeu versets 1 i seg. — *Va-*

feren cometre a Israel, tot irritant Iahué, Déu d'Israel, amb llurs vanitats.

Conclusió del regnat d'Elà.

[14] I la resta de les gestes d'Elà i tot el que féu, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d'Israel.

Zamrí és rei set dies, i

combatut per Amrí, es suicida.

[15] L'any vint-i-setè d'Asà rei de Judà, Zamrí esdevingué rei a Thersà durant set dies, mentre el poble acampava contra Gebbethon, que pertanyia als filisteus. [16] I el poble que acampava sentí a dir: Zamrí ha conspirat, i ha colpit el rei. Llavors aquell mateix dia, en el campament, tot Israel proclamà rei sobre Israel Amrí, general de l'exèrcit. [17] I Amrí i tot Israel amb ell, pujaren de Gebbethon, i assetjaren Thersà. [18] I s'esdevingué que, en veure Zamrí que la ciutat era presa, entrà al castell del palau reial, i incendià damunt seu el palau reial i morí. [19] Això per causa dels seus pecats que havia comès en fer el que és mal als ulls de Iahuè, bo i caminant per la senda de Jeroboam, i pel pecat que havia comès, tot fent pecar Israel.

runt Israel provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

[14] Reliqua autem sermonum Ela, et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

[15] Anno vigesimo septimo Asa regis Iuda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa: porro exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

[16] Cumque audisset rebellasse Zambri, et occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiae super Israel in die illa in castris. [17] Ascendit ergo Amri, et omnis Israel cum eo de Gebbethon, et obsidebant Thersa. [18] Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, et succendit se cum domo regia: et mortuus est: [19] in peccatis suis, quae peccaverat faciens malum coram Domino, et ambulans in via Ieroboam, et in peccato eius, quo fecit peccare Israel.

nitats, vol dir els ídols, sobretot els vedells d'or de Dan i de Bethel. — *Annals del rei d'Israel.* Vegeu a la Introducció general.

15-22. Regnat de Zamrí; si de tal mereix ésser qualificat el curt interval de set dies, esdevingut entre la mort del seu predecessor Elà i la seva, just el temps d'exterminar ell la dinastia de Baasà, i de pujar de Gebbethon l'exèrcit d'Israel per posar setge a la capital i apoderar-se'n. Tot i això, el redactor sagrat ens presenta aquest últim fet enquadrat dins el mateix marc que l'emprat per als altres reis.

15. *Thersà.* Vegeu nota a 14, 17. — *Gebbethon.* Vegeu nota a 15, 27.

16. *El poble... tot Israel.* Segons que es desprèn del verset 17, aquestes dues expressions volen indicar solament l'*exèrcit* d'Israel acampat en actitud de lluitar contra Gebbethon. — *Amrí.* Hom creu que era originari de la tribu d'Issachar.

17-18. *Pujaren...* Tot d'una que és proclamat rei pel seu exèrcit, Amrí s'acuita a pujar cap a Thersà, abans que Zamrí hagi tingut temps de fortificar-se dins de la ciutat.

19. *Per causa dels seus pecats...* No hi ha dubte que la conducta de Zamrí no hagué d'ésser més edificant, ni les seves disposicions més favorables a la veritable religió que els seus predecessors; és, però, també cert, que en el curt espai de set dies que fou rei, no tingué pas temps de manifestar-ho obertament. El present verset, doncs, ens mostra d'una manera clara com l'autor sagrat redacta la seva història sota un pla esquemàtic, bo i servint-se de fórmules estereotipades per a la introducció i conclusió de cada un dels regnats.

[20] Reliqua autem sermonum Zambri, et insidiarum eius, et tyrannidis, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [21] Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: et media pars Amri. [22] Praevaluit autem populus, qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, et regnavit Amri. [23] Anno trigesimo primo Asa regis Iuda regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis. [24] Emitque montem Samariae a Somer duobus talentis

Conclusió del regnat de Zamri.

[20] I les gestes de Zamrí, i la conspiració que ell conspirà, això està escrit al llibre dels Annals dels reis d'Israel.

Thební i Amrí es disputen el tron, i l'últim preval.

[21] Llavors el poble d'Israel es dividí en dos bàndols: la meitat del poble seguia Thební, fill de Gineth, per fer-lo rei; i l'altra meitat seguia Amrí. [22] Però el poble que seguia Amrí, prevalgué contra el poble que seguia Thební, fill de Gineth. I Thební morí, i Amrí fou rei.

Amrí, rei, funda Samaria, i

[23] L'any trenta-u d'Asà, rei de Judà, Amrí fou rei damunt Israel durant dotze anys. A Thersà fou rei durant sis anys. [24] Després comprà de Sèmer, la muntanya de Samaria per dos talents

20. *La conspiració que ell conspirà.* Vegeu versets 9 i seg. — *Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la Introducció general.

21–22. Els motius d'aquesta contrarevolució que durà uns quatre anys (cf. versets 15 i 23) ens són desconeguts. Potser fou deguda a ressentiment dels elements civils del poble, en veure que Amrí havia estat proclamat rei per l'exèrcit tot prescindint de llur consultació, o tal volta de resultes de les conegudes rivalitats entre tribus; aquí probablement entre Efràim que havia presentat Thební, fill de Gineth, com a llur candidat contra Amrí que, segons sembla, procedia d'Issachar. — *Y Thební morí,* assassinat pels partidaris d'Amrí, segons Josep Flavi (*Antiq.* VIII, XII, 5); però, segons el G., probablement morí de mort natural, i deixà la successió al seu germà Joram, que hagué de morir al cap de poc.

23–28. Si no estiguéssim avesats a considerar la Bíblia com un llibre exclusivament religiós, no deixaria de sorprendre'ns que l'autor sagrat consagri només que aquests pocs versets a relatar la història d'Amrí, el qual, si bé sota l'aspecte religiós prevaricà igual que els seus predecessors i com a militar no conquerí gaires llorers (cf. 20, 34; 22, 3) amb tot, fou el fundador d'una forta dinastia (la quarta), que perdurà una cinquantena d'anys, i d'una nova capital; i, políticament, hagué d'ésser un personatge important i de remarcables qualitats, quan en mantes inscripcions de l'Assíria, la terra d'Israel és designada amb l'expressió *país d'Amrí.*

23. *L'any trenta-u d'Asà.* En aquesta clàusula el sincronisme ha d'ésser computat a partir de la fi dels quatre anys d'anarquia (cf. verset 15), quan Amrí fou rei d'Israel sense competidor, diferentment de la clàusula següent: *dotze anys* (884–873 a. C.), dins dels quals són compresos els susdits quatre anys. Aquests càlculs són imposats per la cronologia subsegüent fins a Jehú, rei d'Israel, en el regnat del qual l'any 842 és una data certa. Vegeu Sanda i Landersdorfer. — *Thersà.* Vegeu nota a 14, 17. — *Durant sis anys,* això és, els quatre anys que durà l'estat anàrquic del reialme i dos anys requirits per a posar la nova capital de Samaria en condicions d'ésser-hi transferida la residència reial.

24. Cremat que fou per Zamrí el palau reial de Thersà (verset 18), aquesta capital hagué de perdre molt de la seva ponderada bellesa (cf. Ct. 6, 4). Amrí no veia l'hora d'abandonar-la definitivament, i així tantost com es veié lliure del seu competidor Thební, anà a la recerca d'un lloc millor, que el seu bon ull no tardà a trobar a *la muntanya de Samaria,*

d'argent, i bastí damunt la muntanya, i anomenà la ciutat que havia bastit, segons el nom de Sèmer, propietari de la muntanya, Samaria. [25] I Amrí féu el que és mal als ulls de Iahuè, i fou pitjor que tots els seus predecessors. [26] I caminà per tota la senda de Jeroboam, fill de Nabat, i per tots els seus pecats que havia fet cometre a Israel, bo i irritant Iahuè, Déu d'Israel, amb llurs ídols.

prevarica més que els seus predecessors.

[27] I la resta de les gestes d'Amrí, 'i tot' el que féu, i les seves proeses que féu, això està escrit en el llibre del Annals dels reis d'Israel. [28] I Amrí reposà amb els seus pares, i fou sepultat a Samaria. I el seu fill Achab fou rei en lloc seu.

Conclusió, i mort d'Amrí.

argenti: et aedificavit eum, et vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer Domini montis Samariam.
[25] Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, et operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum. [26] Ambulavitque in omni via Ieroboam filii Nabat, et in peccatis eius quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Ierael in vanitatibus suis.
[27] Reliqua autem sermonum Amri, et praelia eius, quae gessit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [28] Dormivitque Amri cum patribus suis, et sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius eius pro eo.

a uns 10 kms. al NO. de Naplusa. Situada al punt cèntric de diferents línies de comunicacions, rodejada de fèrtils valls i dominant regions a gran distància, la seva posició en feia un lloc predilecte sota el punt de vista comercial i estratègic. Fou una quantitat vertaderament frívola els *dos talents d'argent* (unes 21,600 ptes.) que Amrí hi esmerçà per adquirir-la. — *Bastí damunt la muntanya,* després d'haver arrasat un insignificant centre d'habitació, de nom Samir (vegeu Jt. 10, 1, 2), que allí existia ja des del Br. I. Segons han palesat les excavacions practicades allí des del 1908 al 1935, la nova ciutat estava protegida per una muralla d'unes 10 hectàrees de circuit. En la seva part més eminent s'alçava el palau reial residència d'Amrí, modificat més tard per Achab i Jeroboam II. Conquerida la ciutat per Sargon rei d'Assíria l'any 722, després de dos anys de setge, i deportats uns 30,000 dels seus habitants, els quals foren reemplaçats per una població idòlatra i híbrida, importada d'aquelles regions, els futurs samaritans, alguns segles més tard, l'any 331, Alexandre hi establí una colònia de macedonis. No serà, però, fins als temps d'Herodes el Gran, que la ciutat serà notablement engrandida, embellida i de nou fortificada, i prendrà el nom de Sebaste, romàs fins avui en l'actual Sebasṭiye, població àrab de només 753 habitants, segons el cens de 1932. Per a més detalls vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

25. *I fou pitjor...* potser perquè tal vegada havia reglamentat el culte idolàtric que en temps dels reis predecessors el poble practicava a la seva guisa i tot prescindint de determinats ritus. Cf. Mi. 6, 16. Un motiu prou justificat d'aquesta mala nota que l'Esperit Sant dóna a Amrí seria si hagués ell procurat el matrimoni del seu fill Achab amb Jezabel, la filla del rei de Tir, que de tan desastroses conseqüències havia d'ésser per a la religió d'Israel.

27. *'I tot'* (+ G.) *el que féu,* una part, si més no, de les quals coses, ha estat referit precedentment; i una altra, com és ara, la guerra amb la Síria, en la qual perdé algunes ciutats, entre elles Ramoth Galaad, es deduirà del que es dirà a les pàgines següents (cf. 20, 34; 22, 3). — *I les seves proeses que féu,* una d'elles, per ex., d'haver conquerit la regió de Medabà, a la Transjordània (vegeu nota als versets 5–6).

29–33. Aquests pocs versets resumeixen tota la història d'Achab, de la qual s'ocuparan els següents capítols fins al 22, 40. Amb el regnat d'aquest rei, home astut i valent guerrer,

[29]Achab vero filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Iuda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti et duobus annis. [30]Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum. [31]Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Ieroboam, filii Nabat: insuper duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, et servivit Baal, et adoravit eum. [32]Et posuit aram Baal in templo Baal, quod aedificaverat

[29]I Achab, fill d' Amrí, fou rei damunt Israel l' any trenta-vuitè d' Asà rei de Judà. I Achab, fill d' Amrí, fou rei damunt Israel, a Samaria vint-i-dos anys. [30]I Achab, fill d' Amri, féu el que és mal als ulls de Iahuè, més que tots els seus predecessors. [31]I fou lleu cosa caminar ell pels pecats de Jeroboam, fill de Nabat; car prengué per muller Jezabel, filla d' Ethbaal, rei dels sidonis, i anà i serví a Baal, i l' adorà. [32]I erigí un altar a Baal en el temple de Baal

Achab

esposa Jezabel, i es comporta pitjor que els seus predecessors.

indolent, però, i feble davant les exigències de la reina Jezabel, la dinastia dels amrides ateny un punt culminant així en la política com en la religió. Políticament, perquè al seu temps el reialme assolí una gran puixança i era considerat com un factor de consideració en les seves relacions amb els pobles veïns, inclòs i tot el reialme de Judà. Religiosament, perquè, mai com aleshores, Israel no es veié tant en perill de desviar-se completament de Iahuè per lliurar-se a la més grollera idolatria importada per la reina i fomentada gràcies a la seva influència perniciosa.

29. *L' any trenta-vuitè* d' Asà, o sia, tres anys abans de la seva mort (cf. 15, 9). — *Fou rei... vint-i-dos anys.* Ultra un primer punt d' estàntol que per a orientar-nos en la difícil qüestió cronològica del llibre dels Reis ens ha ofert el Faraó Sesac (11, 40), els Annals de l' Assíria ens en presenten ara un altre amb la batalla de Salmanasar III, rei d' Assíria contra la coalició dels dotze reis, un dels quals era el rei Achab, batalla que tingué lloc l'any 854 a. C. Ara bé, si cal fixar, segons opinió de Landersdorfer, aquesta data com l' últim any del regnat d' Achab, en lloc de 22 anys de regnat segons el text sagrat, no en romanen més que 20, això és, des del 873, any de la mort d' Amrí, fins al 854. D' aquí hauria de desprendre 's, o que la xifra 22 de la Bíblia ens ha arribat alterada, o que cal afegir a Achab, com pensa el susdit bisbe benedictí, dos anys de regnat juntament amb el seu pare, el rei Amrí.

30. *Més que tots els seus predecessors,* segons que es desprendrà de la relació exposada en els capítols següents.

31. *Jezabel,* dona intel·ligent i ambiciosa, d' un cor depravat, i posseïda, sobretot, per un esperit d' odi implacable contra Iahuè, era filla d' Ethbaal, segons Menandre, citat per Josep Flavi (*c. Ap.* I, ñ8), un sacerdot d' Astarthé, que esdevingué *rei dels sidonis,* o de la Fenícia, després d' haver assassinat Feles, el seu predecessor. Regnà 32 anys. Fundà una dinastia que continuà fins al seu nét Pygmalion, germà de la famosa Didon, fundadora i reina de Cartago.

32. *Baal* de Tir, conegut amb el nom de Melqart. *Baal* és un nom genèric (*amo, possessor*), que la religió fenícia-cananea aplicava antonomàsticament al seu déu principal. Segons que se 'l venerava en tal o tal lloc, o se 'l considerava dotat de tal o tal qualitat, o relacionat amb tal o tal fet, rebia altres tantes denominacions diferents. D' aquí la diversitat de Baals, com és ara: Baalfegor, Baalsefon, Baalberit, Baalzebub, Baalmeon, etc. Anicon en un principi, fou més tard representat en forma de brau, o també en forma humana, coronada la testa amb una diadema de raigs com a divinitat solar. Fou també considerat com el principi de la vida i, per tant com el déu de la fecunditat, i associat per aquest fi a la deessa

que havia bastit a Samaria. [33] Achab féu també una aixera. I Achab excel·lí a fer ‘irritacions‘ per a irritar a Iahuè, Déu d’Israel, més que tots els reis d’Israel que havien estat abans que ell.

Reconstrucció de Jericó.

[34] Al seu temps Hiel, bethelita, bastí Jericó. Amb [la pèrdua d’] Abiram, el seu primogènit, posà el fonament, i amb [la pèrdua de] Segub, el més petit d’ell, col·locà les seves portes, segons la paraula que Iahuè havia parlat per mitjà de Josuè, fill de Nun.

in Samaria, [33] et plantavit lucum: et addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.

[34] In diebus eius aedificavit Hiel de Bethel, Iericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, et in Segub novissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Iosue filii Nun.

Astarthé. Posteriorment fou així mateix conegut amb el nom d’*Adon* (senyor) i Mèlech (rei), noms que foren intencionadament deturpats per Israel en *Molokh* i *Mòlekh*. — *Temple de Baal*. Després de les diferents campanyes d’excavacions empreses a Samaria durant aquests últims anys, cap rastre no s’ha trobat allí d’aquest temple. El text sagrat ens dirà més endavant (2 Re. 10, 27) que fou enderrocat enterament per Jehú, rei d’Israel.

33. *Aixera*. Vegeu a la nota a 11, 5. Així el culte de Baal i d’Astarthé esdevingué religió oficial a Israel, al costat del culte de Iahuè i més o menys tolerat segons quines temporades. — *‘Irritacions‘* + G. (B.) i de Lag.

34. No es veu quina relació pot tenir aquesta informació amb el rei Achab, si no és suposant que Hiel obrà per una instigació o ordre seva, per tal de tenir una ciutat fortificada a la frontera sud-oriental del seu reialme a fi de prevenir una sorpresa desagradable de part de Mesa, puixant rei de Moab. Vegeu Landersdorfer. — *Bastí*, és a dir, reconstruí. — *Segons la paraula de Iahuè...* Vegeu Jos. 6, 26 amb la nota. — Jericó no tardarà ara a esdevenir un important centre de religió iauhística. Vegeu 2 Re. 2, 4 i seg.

CAPÍTOL XVII

ELIAS I EL SEU TEMPS — ELIAS EN EL TORRENT CARITH I A SAREFTA

[1] Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus

I Elias, el thesbita, ‘de Thisbe‘ a Galaad, digué a Achab: Com viu Iahuè, Déu d'Israel,

Apareix Elias, i prediu la fam;

XVII. El redactor sagrat fa flectir ara la rigidesa del seu pla concebut en traçar la història de cada un dels reis, que en gran part extreu de llurs Annals conservats als arxius reials, per anar a pouar ensems en altres fonts d'informació, principalment en un probable recull històric sobre els profetes, tot el que constituirà el fons de l'argument més important del present i dels següents capítols fins a 2 Re. 13, 21. El protagonista principal de la narració sovint no serà ja la persona del rei, sinó la d'un profeta; no pas per la satisfacció de transmetre a la posteritat alguna que altra anècdota més o menys interessant, ans amb l'intent de descriure la contesa establerta entre Iahuè i Baal, i presentar-nos l'esclatant triomt del primer sobre el segon.

Hom ha vist en els capítols precedents com la impia Jezabel, tot sobreposant-se a l'autoritat del seu marit, el rei Achab, que conservava encara un cert fons de bones intencions, ha reeixit a implantar l'execrable culte de Baal en tot el reialme del Nord, fins al punt de fer-ne gairebé exclusivament la religió de l'Estat. Fou aquell un moment crític per a la veritable religió de Iahuè, que es veié amenaçada de desaparèixer enterament del susdit reialme. Però, a grans mals Iahuè acudí, com d'habitud, amb remeis extraordinaris. Així, enfront de la imminent apostasia d'Israel, suscita ara un cert nombre de profetes plens de zel per l'honor del vertader Déu, els quals plantaran cara coratjosament als autors de la idolatria, i esdevindran ensems els capitostos d'un nucli de fervents israelites disposats a reaccionar valerosament per tal de mantenir el pur iahuisme. D'entre aquests profetes, la figura de més relleu és Elias. Aquest profeta apareix ara en escena sense cap prèvia informació concernent la seva família o la seva educació abans d'ésser cridat a la missió de profeta; ni tampoc no se'ns diu en quina ocasió fou escollit per Iahuè a exercir aquesta missió. Hom creu que la present predicció d'una perllongada secada en el país, ocasionada probablement en punició de la general idolatria del reialme (cf. Lv. 26, 19 i 20; Dt. 28, 24) o de qualque altre crim que ens és desconegut, s'esdevingué vers els últims anys del regnat d'Achab, després de les dues guerres contra els arameus, relatades al capítol 20.

1. *Elias.* Aquest nom, que significa *Iahuè és el meu Déu,* inclou tot el programa que l'home de Déu s'havia prefixat com a acció de tota la seva vida, la qual havia de consistir a combatre el culte oficial de Baal, introduït al reialme del Nord. Era conegut amb el sobrenom de *thesbita,* car era natural *de ‘Thisbé‘* (llegim מִתִּשְׁבֵּי com G., en lloc de מִתֹּשָׁבֵי *un dels adventicis*), l'actual Lisdib, a uns 5 kms. al NNO. de ‘Adjlûn. Aquesta localitat és dita Thisbé *a Galaad,* regió de la Transjordània, tal vegada per a distingir-la d'una altra Thisbé, que alguns comentadors creuen haver existit a la tribu de Neftalí, com a lloc d'origen de Tobias. Vegeu comentari a Tob. 1, 1. — *Digué a Achab,* possiblement en la seva

davant la faç del qual jo estic, ni rosada ni pluja no hi haurà en aquests anys sense el meu comanament. [2] I fou paraula de Iahuè a ell, dient: [3] Vés-te 'n d' ací, i dirigeix-te vers l' orient, i amaga 't al torrent Carith, que és enfront del Jordà. [4] I s' esdevindrà que beuràs del torrent, i he manat als corbs que t' alimentin allí. [5] Partí, doncs, tot conformant-se a l' ordre de Iahuè; i se n' anà, i s' establí al torrent Carith, que és enfront del Jordà. [6] I els corbs li duien pa i carn al matí, i pa i carn al vespre, i bevia del torrent.

s' amaga en el torrent Carith, i després

va a Sarefta.

[7] I s' esdevingué al cap de temps que el torrent s' assecà, car no plovia en el país [8] Llavors fou paraula de Iahuè a ell, dient: [9] Alça 't! vés a Sarefta de Sidon, i resideix allí; mira, he comandat allí a una dona vídua que t' alimenti. [10] I s' alçà i se n' anà a Sarefta, i arribà a la

Iarael, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia, nisi iuxta oris mei verba.

[2] Et factum est verbum Domini ad eum, dicens: [3] Recede hinc, et vade contra Orientem, et abscondere in Torrente carith, qui est contra Iordanem, [4] et ibi de torrente bibes: corvisque praecepi ut pascant te ibi. [5] Abiit ergo, et fecit iuxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in Torrente carith, qui est contra Iordanem. [6] Corvi quoque deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vesperi, et bibebat de torrente.

[7] Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram. [8] Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens: [9] Surge, et vade in Sarephta Sidoniorum, et manebis ibi: praecepi enim ibi mulieri viduae ut pascat te. [10] Surrexit, et abiit in Sarephta. Cumque venisset ad por-

residència de Samaria. — *Davant la faç del qual,* vol dir: al servei del qual. — *Ni rosada, ni pluja.* Aquesta secada tingué la seva repercussió en la Fenícia, segons testimoni de l' historiador Menandre. Vegeu Josep Flavi (*Antiq.* VIII, XIII, 2).

3. La predicció de la secada que Elias féu a Achab no tardà a fer-se pública. D' aquí que, tantost com comença a complir-se, el profeta rep l' ordre de retirar-se en lloc segur per tal d' escapar als furors de la cort i del populatxo. — *Vers l' orient.* Elias havia de trobar-se, aleshores, a Samaria o en un altre punt del reialme cis-jordànic. Per això, per tal d' atènyer el seu punt de destinació, que era a Transjordània, li calia dirigir-se *vers l' orient.* — *Torrent Carith* és molt probablement l' actual U. el Yâbis, que neix a uns 8 kms. al N. de 'Adjlún, i corre vers l' O. fins a desembocar al Jordà. Vegeu la *Il·lustració* a «Reis».

4. *Corbs.* Ocell, segons Sanda, de l' espècie dita *corvus umbrinus,* el qual no sols s' alimenta de carronya, sinó també d' altres petits ocells. Les històries eclesiàstiques faran esment d' altres casos semblants al present del profeta Elias, com és ara: St. Pau, primer ermità, al desert, i St. Benet a l' espluga de Subiaco.

9. *Sarefta,* antiga ciutat amb un port important cèlebre per la industria de la porpra i, potser també, del vidre, esmentada ja en el papirus Anastasi, i conquerida per Sennacherib en 701, estava emplaçada a poca distància al S. de l' actual llogarret de Sarafand, a uns 15 kms. al S. de Sidon. Allí, en un vast camp de ruïnes ensorrades, s' alça avui un *uely,* bastit sobre el lloc d' una antiga capella, el qual, amb el seu nom *el-Khader* perpetua la memòria del profeta. — *He comandat...* La continuació del relat obliga a interpretar aquesta segona part del verset altrament que en sentit estrictament literal. Com diu molt bé Calmet, Déu vol indicar senzillament a Elias que ha disposat o disposarà les coses de manera que ell trobi a Sarefta el necessari per al seu sosteniment.

tam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, et vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquae in vase, ut bibam. [11] Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum eius, dicens: Affer mihi, obsecro, et buccellam panis in manu tua. [12] Quae respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinae in hydria, et paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna ut ingrediar et faciam illum mihi et filio meo, ut comedamus, et moriamur. [13] Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, et fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem parvulum, et affer ad me: tibi autem et filio tuo facies postea. [14] Haec autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinae non deficiet, nec lecythus olei minuetur usque ad diem, in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terrae. [15] Quae abiit, et fecit iuxta verbum Eliae: et comedit ipse, et illa, et domus eius: et ex illa die [15] hydria farinae non defecit, et lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliae.

[17] Factum est autem post haec, aegrotavit filius mulieris matris familias, et erat languor fortissimus ita ut non remaneret in eo halitus. [18] Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi et tibi vir Dei? ingressus es ad

porta de la ciutat, i mira, allí una dona vídua que arreplegava llenya. I ell la cridà, i digué: Pren-me, et prec, una mica d' aigua en un vas, que beuré. [11] Quan anava per prendre-la-hi, la cridà, i digué: Pren-me, et prec, un mos de pa a la teva mà. [12] I ella repongué: Com viu Iahuè, el teu Déu, no tinc galeta; res més que una almosta de farina en un pot, i una mica d' oli en una botija. I mira, arreplego dos branquillons; ara aniré i ho aparellaré per a mí i el meu fill, i ens ho menjarem, i morirem. [13] Llavors Elias que li diu: No temis! Vés, fes segons la teva paraula; però, fes-me primer una petita coca, i porta-me-la: i després en faràs per a tu i per al teu fill. [14] Car això diu Iahuè, Déu d' Israel: El pot de farina no es buidarà ni la botija de l' oli no disminuirà fins al dia de donar Iahuè la pluja damunt la faç de la terra. [15] I ella se n' anà i féu segons la paraula d'Elias. I durant un temps menjaren ella i ell, i tota la seva casa. [16] El pot de farina no es buidà ni la botija de l' oli no disminuí, segons la paraula de Iahuè que havia parlat per mitjà d' Elias.

S'allotja a casa d'una vídua, on

viu amb ella prodigiosament, i

[17] I s' esdevingué, després d' això, que el fill d' aquella dona, mestresssa de la casa, emmalaltí, i la seva malaltia s' agreujà molt fins a no restar-li l' alè. [18] Llavors ella digué a Elias: ¿ Què hi ha entre jo i tu, home de Déu? Has vingut

ressuscita el seu fill.

10. *Una dona vídua,* reconeguda per Elias com a tal, probablement, per la manera de vestir (cf. Gn. 38, 14); així com també ella al verset 14, per igual mitjà i per l' accenit pronúncia de la seva parla, descobrirà en ell un individu israelita.

12. *Iahuè el teu Déu.* Vegeu el que hem dit a la nota a 10. 9.

13–16. Hom no sabria què més admirar en la present escena; si la manera estranya com Elias posa a prova la fe i caritat de la bona vídua, o la fe d' aquesta a les paraules del profeta. « Cert, exclama Calmet, l' Evangeli no mana res més perfet que el que aquesta dona pagana practicà en la present ocasió. La fe, que Déu li donà, fou la primera i més preciosa recompensa a canvi de la seva hospitalitat. Hom veurà tot seguit com la presència d' Elias no fou pas inútil en aquella casa ».

18. *Has vingut a suscitar el record...* La vídua parla segons la concepció dels antics semites en general, els quals creien que els mals i tribulacions que l' home sofreix són con-

a mi a suscitar el record de la meva iniquitat, i a fer morir el meu fill! [19] I ell li digué: Dóna'm el teu fill. I ell el prengué del seu si, i el pujà a la cambra superior on habitava, i el féu jeure damunt el seu llit. [20] I invocà Iahuè, dient: Iahuè, Déu meu! ¿Per ventura has afligit també aquesta vídua de la qual jo sóc hoste, tot fent morir el seu fill? [21] I s'estengué tres vegades damunt l'infant, i invocà Iahuè, i digué: Iahuè, Déu meu, que torni, us prec, l'àni- d'aquest infant dintre seu. [22] I Iahuè oí la veu d'Elias, i l'ànima de l'infant tornà dins d'ell, i visqué. [23] Llavors Elias prengué l'infant, i el davallà de la cambra superior de la casa, i el lliurà a la seva mare, i Elias digué: Mira, el teu fill viu! [24] I la dona digué a Elias: Ara conec que ets un home de Déu, i que la paraula de Iahuè, en boca teva, és veritat.

me, ut rememorarentur iniquitates meae, et interficeres filium meum? [19] Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu eius, et portavit in caenaculum ubi ipse manebat, et posuit super lectulum suum. [20] Et clamavit ad Dominum, et dixit: Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium eius? [21] Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, et clamavit ad Dominum, et ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius. [22] Et exaudivit Dominus vocem Eliae: et reversa est anima pueri intra eum, et revixit. [23] Tulitque Elias puerum, et deposuit eum de caenaculo in inferiorem domum, et tradidit matri suae, et ait illi: En vivit filius tuus. [24] Dixitque mulier ad Eliam: Nunc, in isto cognovi quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in ore tuo verum est

seqüències dels propis pecats, fins i tot dels ocults i comesos inconscientment. La presència d'Elias era en certa manera inseparable de la del seu Déu, Iahuè, aquell Déu *terrible i rigorós* que ha punit Israel amb la secada; d'aquí que en entrar ell a casa seva ha suscitat a Iahuè el record d'algun mancament ocult, en punició del qual hauria fet morir el seu fill.

19. *El prengué del seu si,* és una expressió indicadora que si bé el fill de la vídua no era ja un infant de mamella, com pot deduir-se del contingut del verset 12, tot i això no deixava d'ésser encara un noi petit. — *Cambra superior,* o cenacle, era en aquell temps, com encara avui, el millor apartament de la casa, destinat a habitació del seu amo, i també d'hostes d'una certa distinció.

21. *I s'estengué... damunt l'infant.* Un procediment semblant empraran Eliseu (2 Re. 14, 34) i més tard St. Pau (Act. 10, 20), i també el patriarca St. Benet, segons refereix St. Gregori (*Dialog.* II, 23). Era una mena de ritu o cerimònia, com si pel contacte del cos inert amb el de la persona viva que li comunicava la pròpia calor, hagués hom volgut cooperar a l'acció miraculosa de Déu, la qual no tenia efecte sinó mitjançant la invocació que el taumaturg li adreçava i que Ell acollia favorablement. Semblant acció hauria representat, en opinió dels Sants Pares, l'Encarnació del Verb, el qual, per tal de fer-nos reviure a la gràcia, s'abaixà, en certa manera, s'empetití, bo i revestint la nostra naturalesa i assumint les nostres flaqueses, llevat la del pecat. Vegeu Calmet.

24. *Ara conec* novament, i d'una manera més clara que per la miraculosa multiplicació de la farina i de l'oli (cf. versets 15 i 16), *que ets un home de Déu...*

CAPÍTOL XVIII

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — ELIAS TORNA A SAMARIA JUÍ DIVÍ DALT DEL CARMEL

[1] Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio dicens: Vade, et ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terrae. [2] Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria. [3] Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suae: Abdias autem timebat Dominum valde. [4] Nam cum

I passà molt de temps; i a l'any terç fou paraula de Iahuè a Elias, dient: Vés! presenta't davant Achab, que vull donar pluja damunt la faç de la terra. [2] I Elias anà a presentar-se davant Achab. Quan la fam era gran a Samaria, [3] Achab cridà Abdias, prefecte del palau. — I Abdias era molt temerós de Iahuè, [4] tant, que quan Jezabel ex-

Déu resol posar fi a la secada.

Abdias

XVIII. El flagell de la secada i de la fam que se'n seguí per tot el país havia estat preanunciat pel profeta Elias davant el rei Achab (17, 1), i fou infligit molt probablement, en punició de l'execrable culte de Baal introduït en el seu reialme. Ara que Iahuè, compadit de la misèria del poble, determina posar fi a tan terrible flagell, convenia que semblant decisió divina fos també anunciada pel mateix profeta al susdit rei Achab, i que no tingués el seu efecte sinó després d'una esclatant manifestació davant tota la nació, de la superioritat de Iahuè en confront de Baal i que Ell és l'única Divinitat a la qual cal adorar en els cels i en la terra.

1. *L'any terç* no vol dir que la secada s'hagués perllongat durant tres anys complerts. L'expressió no perd res de la seva exactitud, si hom no suposa més que un any sencer, precedit d'una fracció de l'any primer i d'una altra de l'any terç, igual que els *tres* dies de la deposició de Jesús al sepulcre, que en realitat no ultrapassaren *un dia i mig,* i *els tres dies* de dejuni de Tobias (3, 10, 12) i d'Esther (5, 1 i seg.). Els *tres anys i sis mesos* de Llc. 4, 25, i Jm. 5, 17 relatius a la duració de la present secada al temps d'Elias, poden ésser interpretats segons Charue (*Jm.* 5, 17) i Gelin (*Ap.* 11, 2) en *La Sainte Bible* de Pirot, com una xifra simbòlica, que a partir de les profecies de Daniel (7, 25; 12, 7) esdevingué corrent entre jueus i cristians per a significar la llarga temporada d'una crisi o calamitat.

2^b–4. És una mena de parèntesi destinat a informar-nos en quines circumstàncies Elias es presentà a Achab.

3. *Abdias,* que cal no confondre, com alguns han fet, amb Abdias, un dels dotze profetes menors, el qual visqué molt més tard. — *Prefecte del palau,* o, com una mena de vizir. Vegeu nota a 4, 6. — El fet que Achab confia aquest càrrec tan important de la cort a un home *molt temerós de Iahuè,* diu a favor del rei, el qual estava lluny de tenir el cor pervertit, i, si no hagués estat per la nefasta influència de la seva esposa Jezabel, mai no hauria merescut la nota de malvat i de perseguidor de la religió de Iahuè.

4. Després de dos segles de complet silenci, la Sda. Escriptura torna ara a fer esment d'un considerable grup de profetes o nabís. Si aquesta comunitat, que fa ara aparició en el

terminava els profetes de Iahuè, s' esdevingué que Abdias prengué cent profetes i els amagà cinquanta i cinquanta en una espluga i els alimentà amb pa i aigua.— [5] I Achab digué a Abdias: Vina! ‘ que resseguirem ‘ pel país totes les fonts d' aigua i tots els rierols; potser trobarem herba, i conservarem la vida als cavalls i als muls, i no perdrem una part del bestiar. [6] I es partiren el país per resseguir-lo. Achab anà pel seu compte per un camí, i Abdias anà pel seu compte per un altre camí.

encontra Elias, i conversen llargament.

[7] I Abdias era en camí, i mira, Elias al seu encontre. I el reconegué, i es prostrà damunt la seva faç, i digué: ¿Ets tu veritablement Elias, mon senyor? [8] I ell li respongué: Jo mateix. Vés! digues al teu senyor: Vet aquí Elias! [9] I ell digué: ¿Quin és el meu pecat, que tu vulguis lliurar el teu servent a la mà d' Achab, per ferme morir? [10] Com viu Iahuè, el teu Déu, no hi ha poble ni govern, on el meu senyor no hagi enviat a cercar-te. I quan hom diu: No és aquí, fa jurar al govern i al poble que no t' han trobat. [11] ¿I ara tu em dius: Vés! digues al teu senyor: Vet aquí Elias? [12] Ara s' esdevindrà

interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, et abscondit eos quinquagenos et quinquagenos in speluncis, et pavit eos pane et aqua. [5] Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, et in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam, et salvare equos et mulos, et non penitus iumenta intereant. [6] Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam, et Abdias per viam alteram seorsum.

[7] Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam, et ait: Num tu es, domine mi, Elias? [8] Cui ille respondit: Ego. Vade, et dic domino tuo: Adest Elias. [9] Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me? [10] Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus te requirens: et respondentibus cunctis: Non est hic: adiuravit regna singula et gentes, eo quod minime repereris. [11] Et nunc tu dicis mihi: Vade, et dic domino tuo: Adest Elias. [12] Cumque recessero a te, Spi-

reialme d'Israel, procedia o no d' aquells altres estols de nabís que floriren en el reialme de Judà al temps de Samuel (1 Sam. 10, 5, 13; 19, 18-24), hom no pot dir-ho amb certesa; sembla, però, que poden ésser considerats com llurs hereus, si més no, per llur zel per la causa de Iahuè, si bé amb característiques diferents. Vegeu Augé (*Isaias,* pàg. 24). — *Cinquanta i cinquanta,* vol dir dos grups de cinquanta, cada un dels quals fou amagat respectivament en una espluga, dues entre tantes de disperses per la regió, i per cert ben grans si haguessin estat escollides als voltants de la muntanya del Carmel.

5. *‘Que resseguirem‘* + G. El present verset confirma el que suara dèiem, al verset 1, sobre la interpretació que cal donar a l'expressió *tres anys i mig* de secada, de Llc. 4, 25 i Jm. 5, 17. Entesa i realitzada estrictament, cap vestigi de font o rierol, ni un sol bri d' herba no haurien romàs en tota la terra, ni tampoc una gota d' aigua en cap cisterna. Homes i bestiar haurien mort inevitablement.

9. *Quin és el meu pecat,* és a dir: quin mal he fet.

10. *No hi ha poble* en tota la terra d' Israel, *ni govern* dels que li són veïns, com és ara Judà, Edom, Moab, la Fenícia, etc. Aquesta obstinació d' Achab a cercar el profeta obeïa a la idea que tenia que era aquest la causa principal del flagell que desolava el seu reialme, i volia conjurar-lo a fer-lo cessar bon grat mal grat.

ritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignoro: et ingressus nunciabo Achab, et non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua. [13] Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos et quinquagenos in speluncis, et paverim eos pane et aqua? [14] Et nunc tu dicis: Vade, et dic domino tuo: Adest Elias: ut interficiat me? [15] Et dixit Elias: Vivit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.

[16] Abiit ergo Abdias in occursum Achab, et indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliae. [17] Et cum vidisset eum, ait: Tune es ille, qui conturbas Israel? [18] Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, et domus patris tui, qui

que quan jo m' hagi separat tu, l' esperit de Iahuè et transportarà no sé on, i aniré a assabentar Achab, i no et trobarà, i em matarà. Nogensmenys el teu servent tem Iahuè des de la seva jovenesa. [13] ¿ Tal vegada hom no ha assabentat al meu senyor el que vaig fer quan Jezabel matava els profetes de Iahuè? ¿ Com vaig amagar cent profetes de Iahuè, cinquanta i cinquanta en una espluga, i els alimentava amb pa i aigua? [14] I ara tu dius: Vés, digues al teu Senyor: Vet aquí Elias! I ell em matarà! [15] I Elias respon: Com viu Iahuè dels exèrcits, davant la faç del qual jo estic, avui em presentaré davant d' ell.

Elias es presenta davant Achab.

[16] I Abdias anà a l' encontre d' Achab, i l' informà. I Achab anà a l' encontre d' Elias. [17] I s' esdevingué que en veure Achab Elias, Achab li digué: Ets tu veritablement el pertorbador d' Israel [18] I ell que respon: Jo no pertorbo Israel, ans tu i la casa del teu pare, per haver

12–13. *L' esperit de Iahuè et transportarà*, t' indicarà un lloc, *no sé on,* en el qual no puguis fer-te trobadís. — *Nogensmenys... tal vegada...* Abdias s' esforça a atreure's la compassió del profeta, tot exposant-li amb senzillesa les seves creences conformes a la religió de Iahuè i les seves bones obres. — *Quan Jezabel matava els profetes de Iahuè.* La persecuciò sembla, doncs, haver-se escaigut al començ de la secada. Cessada aquesta, els cent profetes amagats a les esplugues i alimentats un temps per Abdias, segurament es salvaren, tot escapant cadascun pel seu cantó.

15. *Iahuè dels exèrcits.* Aquesta denominació honorífica de la Divinitat que tant sovinteja en els profetes, en els Psalms i en els llibres històrics d' època tardívola no té sempre un sentit uniforme. Aquest depèn de la significació que el vocable *exèrcit* pot incloure dins tal o tal context en diversos llocs de la Sda. Escriptura: els àngels, els estels, tot el que el cel i la terra contenen, i per tant, els vents i tempestats, l' aigua i els restants elements de la natura; també, principalment, les hosts i el poble d' Israel. Totes aquestes forces, espirituals, animades o insensibles, estan tostemps al servei de Iahuè, llur creador i sobirà, i, donat el cas, promptes també a combatre amb Ell i per Ell les guerres santes contra els seus enemics. En el present context *Iahuè dels exèrcits* equival a: Iahuè, Déu i Senyor dels cels i de la terra.

16. *Ets tu... el pertorbador d' Israel* També Jesucrist fou qualificat de *sublevador del poble* (Llc. 23, 5). Així el món i l' esperit del mal judica el qui, lluny de transigir amb el desordre i la injustícia, representa oportunament amb zel i coratge a potentats i plebeus llurs obligacions morals i les terribles amenaces divines contra els qui conscienciosament les infringeixen.

abandonat el manament de Iahuè i per haver anat rera els Baals.

Convocació al Carmel.

[19] Ara, doncs, envia i aplega tot Israel vora meu damunt la muntanya del Carmel, ensems amb els quatre-cents cinquanta profetes de Baal —i els quatre-cents profetes d'Aixera —que mengen a la taula de Jezabel. [20] I Achab envià vers tots els fills d'Israel, i aplegà els profetes a la muntanya del Carmel.

La proposta d'Elias.

[21] I Elias s'acostà a tot el poble, i digué: ¿Fins a quan coixegereu d'ambdós costats? Si Iahuè és Déu, seguiu-lo; si és Baal, seguiu-lo. I el poble cap mot no li respongué. [22] Llavors Elias

dereliquistis mandata Domini, et secuti estis Baalim. [19] Verumtamen nunc mitte, et congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, et prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel. [20] Misit Achab ad omnes filios Israel, et congregavit prophetas in monte Carmeli.

[21] Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum. [22] Et ait rursus Elias ad popu-

18. *Rera els Baals.* Aquest plural fa sospitar que tal volta Achab a més del culte de Baal de Tir o de Melqart (vegeu nota a 16, 32) no hagués també introduït en el seu reialme el culte de Baal de Sidon. Hom sap (cf. 16, 31) que el pare de Jezabel havia exercit de sacerdot d'Astarthé a Sidon. Vegeu Sanda.

19. *Muntanya del Carmel.* Vegeu al verset següent. — *I els quatre-cents profetes d'Aixera* és considerat pels crítics com una glossa introduïda en el text posteriorment a la redacció original. Per *Aixera,* vegeu a la nota a 11, 5. — *Que mengen a la taula de Jezabel,* vol dir, que eren sufragats o retribuïts per ella.

20–40. Juí diví dalt del Carmel. «La narració, diu Fillion, és admirable, i digna de l'escena sublim que descriu; hom convé, efectivament, que tenim aquí un dels fets més grandiosos de tot l'Antic Testament. Elias, també, per la seva dignitat i la calma del seu zel, està completament a l'altura de la causa que hi representa».

20. *La muntanya del Carmel* comprèn la serralada que, des del promontori d'idèntic nom, al S. de Ḥaifa, s'estèn d'O. a SE. en un recorregut d'uns 25 kms. fins a ajuntar-se amb els monts de Samaria. Pel seu cantó septentrional és costejada pel torrent Cison, i en la repartició de les tribus d'Israel constituí una fita de demarcació comuna a les tres tribus d'Asser, d'Issachar i de Zabulon. Remarcable per la seva luxuriant vegetació, des de molt antic fou tinguda en gran veneració i considerada com un important lloc de culte. El teatre de la present escena del sacrifici d'Elias és emplaçat tradicionalment al cim d'el-Muḥraqa, gairebé el més enlairat (514 ms.) i a l'extrem SE. de tota la serralada. Per a més detalls vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

21. *¿Fins a quan coixegereu d'ambdós costats,* inconstants, sense saber a quin partit decantar-vos; invocant adés Iahuè, adés Baal? La vostra manera de conduir-vos és absurda, car no pot existir més que una Divinitat, que és la de Iahuè. ¿L'escolliu com a objecte de la vostra adoració? Que sigui, doncs, amb exclusió de tota mena de culte a cap altre d'aquests falsos déus que, com és ara Baal, pretenen de fer-li concorrença. ¿Dubteu encara tal volta de les meves afirmacions? Doncs, a la prova! Anem a veure ara si és Iahuè o si és Baal l'únic Déu dels cels i de la terra que té dret a les vostres adoracions. — *I el poble cap mot no li respongué,* o perquè no es sentia amb prou força per a renunciar resoludament als cultes joiosos i immorals de Baal, o tal volta per temor d'atreure's la indignació d'Achab i dels seus profetes allí presents, si mostraven decantar-se de la part de Iahuè.

lum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetae autem Baal quadringenti et quinquaginta viri sunt. [23]Dentur nobis duo boves, et illi eligant sibi bovem unum, et in frusta caedentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: et ego faciam bovem alterum, et imponam super ligna, ignem autem non supponam. [24]Invocate nomina deorum vestrorum, et ego invocabo nomen Domini mei: et Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.

[25]Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, et facite primi, quia vos plures estis: et invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis. [26]Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt: et invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant. [27]Cumque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore: Deus enim est, et forsitan loquitur, aut in diverso-

digué al poble: Jo sol he romàs profeta de Iahuè, mentre que els profetes de Baal són quatrecents cinquanta. [23]Que hom els doni dos vedells; que ells es triïn l'un vedell i el tallin a bocins, i el posin damunt la llenya, però sense calar-hi foc, i jo aparellaré l'altre vedell, i el posaré damunt la llenya, i foc no hi calaré. [24]Després, vosaltres invocareu el nom del vostre déu, i jo invocaré el nom de Iahuè; i s'esvindrà que el déu que respondrà pel foc, aquell serà el Déu. I tot el poble respongué i digué: Ben dit.

Els profetes de Baal preparen llur sacrifici, i

Baal és desprestigiat.

[25]I Elias digué als profetes de Baal: Trieuvos l'un dels vedells, i aparelleu-lo els primers, car vosaltres sou els més. Després invoqueu el nom del vostre déu, però no hi caleu foc. [26]Prengueren, doncs, un vedell, que ell els havia donat, i l'aparellaren, i invocaren el nom de Baal del matí fins al mig dia, dient: O Baal, respon-nos! però no hi havia veu ni resposta, i coixejaven entorn de l'altar que ‘havien fet‘. [27]I s'esdevingué al migdia, que Elias es burlà d'ells, i digué; Crideu ben fort, car ell és un déu; potser medita, potser s'ha retirat a un lloc,

22. *Jo sol he romàs*... Quant als altres profetes de Iahuè, una gran part havia desaparegut víctimes de la persecució de Jezabel (verset 3); i el centenar d'ells que havia reeixit a salvar-se gràcies a la intervenció d'Abdias, després que estigueren un temps escondits a les esplugues, probablement es dispersaren, bo i curant de romandre desconeguts.

24. *El déu que respondrà pel foc*, això és, que enviarà foc del cel per cremar i consumir la víctima preparada damunt l'altar, sense que cap causa humana hagi intervingut per produir aquest efecte, *aquell serà el Déu vertader*. Hom no titllarà de temerària semblant proposta del profeta Elias. El culte de Baal havia atès un punt tan preponderant en el reialme d'Israel, i el poc que de la fe i culte de Iahuè romania havia estat talment deturpat per idees sincretistes, que esdevingué necessari d'apel·lar a una prova extraordinària, a la realització d'un miracle, per tal de palesar la veritat a aquell poble obcecat i de bescoll dur. A més d'això, no hi ha dubte que Elias obrà en aquella ocasió per impuls d'una força sobrenatural, d'una inspiració divina.

26. *Coixejaven*. Així, probablement amb un to despectiu, descriu l'autor sagrat les dances, sovint immorals, que solien constituir una de les cerimònies del culte de Baal, sobretot de Melqart, el Baal de Tir, segons testimoni d'Heliodor (*Aetiopica*, 4, 17). — *‘Havien fet‘*. Llegim en pl. com 23 Mss i les Versions, en lloc del sing. del present text hebreu.

27. *Car ell és un déu* en opinió de vosaltres, puix que li reteu els vostres homenatges i

Elias prepara el seu sacrifici, i

potser està de viatge, potser dorm i es deixondirà. [28]I cridaven ben fort, i, segons llur costum, es feien incisions amb espases i amb llances fins a vessar la sang damunt d'ells. [29]I, en haver passat migdia, s'esdevingué que feren el nabí fins a l'ofrena de la minḥà, i no hi hagué veu, ni resposta, ni atenció.

[30]Llavors Elias que diu a tot el poble: Atanseu-vos cap a mi! I tot el poble s'atansà cap a ell. I reféu l'altar de Iahuè que havia estat destruït. [31]I Elias prengué dotze pedres segons el nombre de les tribus de Jacob, —a qui havia estat paraula de Iahuè dient: El teu Nom serà Israel—, [32]i amb les pedres bastí un altar al Nom de Iahuè, i féu entorn de l'altar un canal de la capacitat de dos sats de semença. [33]Després apa-

rio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. [28]Clamabant ergo voce magna, et incidebant se iuxta ritum suum cultris et lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

[29]Postquam autem transiit meridies, et illis prophetantibus venerat tempus, quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes: [30]dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat. [31]Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens: Israel erit nomen tuum. [32]Et aedificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aquaeductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris, [33]et com-

adoracions. — *Potser medita, potser s'ha retirat a un lloc.* Aquestes dues clàusules serien encara, en certa manera, susceptibles d'aquesta altra traducció: *potser orina, potser evacua.* Vegeu Aharoni (JPOS. 1926, pàg. 109). D'ésser exacta aquesta traducció, el menyspreu i sarcasme d'Elias per la falsa divinitat de Baal haurien arribat al súmmum.

28. *Es feien incisions.* Aquest ritu sanguinari, prohibit per Dt. 14, 1, que constituïa una de les pràctiques litúrgiques en certes religions del paganisme, com fou per ex. la de Cibele, subsisteix encara entre els dervissos, i en una altra secta musulmana, dita dels Aissaouas. Vegeu-ne la descripció detallada de Vigoroux (*RB.* 1896, pàg. 233-239).

29. *Feren el nabí,* és a dir, que al so de flautes i tamborins es sobreexcitaren i es lliuraren a dances convulsives, acompanyades d'exclamacions indesxifrables i de gesticulacions desordenades, com solien fer sovint els *nabís* (vegeu 1 Sam. 10, 5 i 6, 9-12) i fan encara avui els dervissos musulmans. — *Fins a l'ofrena de la minḥà,* o sia, fins cap a allà unes tres hores abans de la posta del sol, quan en el santuari, o en el temple, tenia lloc el sacrifici vespertí, acompanyat de la minḥà. Vegeu Èx. 29, 41.

30. *Reféu l'altar de Iahuè,* que hom havia estat bastit damunt d'aquella muntanya venerable molts anys i, potser, segles abans, com un de tants alts llocs, o de culte, dedicats a Iahuè, i distribuïts arreu del país abans de l'edificació del temple i encara posteriorment a aquest més o menys tolerats. Hi ha motiu de pensar que la destrucció d'aquest altar fou obra de la impia Jezabel. D'altra banda és interessant de constatar per la present referència, que Elias convocà Israel a un indret del Carmel, famós ja com a lloc de culte.

31. *Segons el nombre...* Aquesta última part del present verset és considerat com una glossa afegida posteriorment. — *Segons havia estat paraula de Iahuè* en Gn. 35, 10.

32. *Un canal,* o sia, un petit fossat destinat a retenir l'aigua que podia regalimar de damunt l'altar i dels seus costats. — *De la capacitat dè dos sats,* és a dir uns 24 litres, *de semença* equival a dir que si en la concavitat del susdit canal o fossat hom hagués abocat gra o qualsevulla mena *de semença,* una quantitat de *dos sats* d'aquesta hauria bastat per a emplenar-la.

posuit ligna: divisitque per membra bovem, et posuit super ligna, [34] et ait: Implete quattuor hydrias aqua, et fundite super holocaustum, et super ligna. Rursumque dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Etiam tertio idipsum facite. Feceruntque tertio, [35] et currebant aquae circum altare, et fossa aquaeductus repleta est.

[36] Cumque iam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, et Isaac, et Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, et ego servus tuus, et iuxta praeceptum tuum feci omnia verba haec. [37] Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, et tu convertisti cor eorum iterum. [38] Cecidit autem ignis Domini, et voravit holocaustum, et ligna, et lapides, pulverem quoque, et aquam, quae erat in aquaeductu lambens . [39] Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, et ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. [40] Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, et ne unus quidem effugiat ex

rellà la llenya, i tallà a bocins el vedell, i el posà damunt la llenya, [34] i digué: Ompliu quatre gerres d' aigua, i vesseu-la damunt l' holocaust i i damunt la llenya. ' I així ho feren '. Després digué: Repetiu-ho! I ho repetiren. Digué encara: Una tercera vegada ! I ho feren una tercera vegada ; [35] talment que l' aigua ragalimava a l' entorn de l' altar, i fins i tot, el canal era ple d' aigua.

[36] I s' esdevingué que a l' hora d' oferir la minḥà, el profeta Elias s' atansà, i digué : Iahuè, Déu d' Abraham, d' Isaac i d' Israel, sigui avui manifest que Vós sou Déu a Israel, i que jo sóc el vostre servent, i que jo he fet totes aquestes coses per la vostra paraula. [37] Exaudiu-me, oh Iahuè, exaudiu-me, a fi que aquest poble reconegui que Vós, Iahuè, sou el Déu, i que Vós sou el que convertiu llur cor. [38] I caigué el foc de Iahuè, i consumí l' holocaust, i la llenya, i les pedres, i la terra, i eixugà l' aigua que hi havia al canal. [39] I tot el poble ho veié, i es prostrà damunt llur faç, i digueren : Iahuè és el Déu ! Iahuè és el Déu ! [40] I Elias els digué: Agafeu els profetes de Baal ; que cap d' ells no

Iahuè triomfa amb gran esclat.

34. *'I així ho feren'* + G (B).

36. *A l'hora d'oferir la minḥà.* Vegeu a la nota al verset 29. — *Jo he fet totes aquestes coses,* com és ara l'esdeveniment de la secada i el prodigi que ara va a realitzar-se, no pas per embruixament o per l'acció de cap altra art màgica, sinó *per la vostra paraula,* pel vostre ordenament.

37. *Sou el Déu* únic, el qual cal que tota criatura veneri, serveixi i adori. — *Vós sou el qui convertiu llur cor,* el qui, segons predica tota la història d'Israel, amb les vostres meravelles i el govern intern del cor, heu sempre atret de nou vers Vós el vostre poble i l'heu tornat a considerar com a heretatge i propietat vostra. Vegeu Sanda.

38. *El foc de Iahuè* és sens dubte un llamp del cel. Una causa natural, si hom vol, que es presenta, però, amb totes les característiques d'un fet sobrenatural, per raó del moment en què cau, que coincideix amb la fi de la pregària d'Elias, i del lloc on cau, que és precisament damunt l'altar.

40. *Agafeu els profetes.* En presència de semblant meravella, d'un juí de Iahuè tan palès, d'una prova tan contundent de la seva Divinitat, el poble mostrà el seu convenciment amb un acte solemne d'adoració, que molt probablement anà acompanyat d'un delirant entusiasme per Iahuè. Elias aprofità aleshores una tan oportuna avinentesa per venjar l'honor de Iahuè, tant de temps ultratjat pels profetes de Baal, i lliurar aquests a la mort, en acompli-

s'escapi! I els agafaren. I Elias els féu davallar al torrent de Cison, i allí els degollà.

Preliminars a la cessació de la secada.

[41] Després Elias digué a Achab: Puja, menja i beu, car hi ha un so de brunziment de pluja. [42] I Achab pujà per menjar i per beure. I Elias pujà al cim del Carmel, i s'inclinà a terra, i posà el seu rostre entre els seus genolls. [43] I digué al seu criat: Puja, et prec, i esguarda del cantó del mar. I pujà, i esguardà, i digué: No hi ha res. I [Elias] digué: Torna-hi, fins a set vegades. [44] Quan fou la setena vegada, el criat digué: Mira, un petit núvol com el palmell de la mà d'un home, que puja de la mar. Llavors ell que diu: Puja, digues a Achab: Enganxa

eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem cison, et interfecit eos ibi.

[41] Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, et bibe: quia sonus multae pluviae est. [42] Ascendit Achab ut comederet et biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua, [43] et dixit ad puerum suum: Ascende, et prospice contra mare. Qui cum ascendisset, et contemplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum ait illi: Revertere septem vicibus. [44] In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, et dic Achab:

ment del que estava prescrit a Dt. 13, 6 i seg. — *Torrent de Cison* és l'actual Nahr el-Muqaṭṭa'. Perennal només en uns 8 o 7 kms. del seu curs inferior, i abans de desembocar al NE. de Ḥaifa, en tota la resta del seu recorregut, que és d'un cap a l'altre de la plana d'Esdrelon, més aviat que un riu, és un torrent, que al temps de les plujes recull les aigües de tota la vessant N. de la serralada del Carmel, d'una part de la muntanya de Gelboé i del Dj. Daḥi, i de les últimes prolongacions meridionals dels monts de Galilea. — *I allí els degollà,* això és, els féu degollar (cf. Jos. Fl. *Antiq.* VIII, XIII, 6); car no és probable que ell hagués davallat personalment fins a la vora del Cison. Les tres curtes hores –era probablement a la tardor– abans de la posta del sol, haurien estat un espai de temps massa reduït per a la llarga caminada del Carmel al Cison i d'aquí altra volta al Carmel i per a totes les altres escenes que allí es desplegaren.

41. Decidit el poble a abandonar el culte de Baal per a seguir rera Iahué, llur veritable Déu, la secada del pais, infligida en punició de llur idolatria, no tenia ja motiu de persistir. — *Puja.* D'on? Cap a on? Molt probablement de l'indret on havia tingut lloc el sacrifici, i un xic més muntanya amunt, sense atènyer, però, el seu cim. — *Un so de brunziment de pluja* fa probablement referència al fort vent de l'O. que gairebé sempre sol, a Palestina, precedir-la.

42. *Puja al cim,* o, més exacte, en direcció encara al cim de la muntanya, sense atènyer-lo completament; cosa que farà el seu criat al verset següent. — *Posà el seu rostre entre els seus genolls,* en actitud de pregària. Ens sembla que cal no urgir l'expressió massa literal de la frase, que significaria una posició extremadament violenta. Semblant posició manté, al nostre entendre, encara avui el musulmà, en certs moments de la seva oració reglamentària.

44. *Un petit núvol... que puja de la mar.* Alguns Sts. Pares i la literatura mística cristiana en general han vist en aquest petit núvol una imatge de la Sma. Verge Maria, portant en el seu si puríssim el Salvador desitjat de tota la humanitat desvalguda com pluja benèfica damunt de terra assedegada. Cf. Ps. 72, 6; Is. 45, 8. — *Puja, digues a Achab...* Achab, doncs, es trobava llavors al cim del Carmel, on, potser, havia volgut pujar amb el criat d'Elias, frisós de veure venir la pluja que aquest havia ja insinuat (verset 41). Des d'aquest cim el criat d'Elias anà a anunciar al profeta, que es trobava un xic més avall (vegeu a la nota

Iunge currum tuum et descende, ne occupet te pluvia. [45] Cumque se verteret huc atque illuc, ecce caeli contenebrati sunt, et nubes, et ventus, et facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Iezrahel: [46] et manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

[els cavalls], i davalla, que no et deturi la pluja. [45] I s'esdevingué que a poc a poc el cel s'entenebrà de núvols, i feia vent, i esclatà una gran pluja. I Achab pujà al carro, i se n'anà a Jezrahel. [46] I la mà de Iahuè fou damunt Elias, i estrenyé els seus lloms, i corregué davant d'Achab fins a arribar tu a Jezrahel.

Arribada de la pluja.

al verset 42), el petit núvol que acabava de veure del cantó de la mar. Per això cal ara que el criat torni a *pujar* per portar a Achab el missatge que Elias li confia.

45. *Jezrahel,* on Achab tenia una mena de residència estival (cf. 2 Re. 9, 30 i seg.), es trobava a uns 24 kms. a l'E. del lloc on es suposa haver tingut lloc el sacrifici d'Elias i a uns 11 kms. al N. de Djenîn. Al seu indret s'aixeca avui la moderna Zer'în, on res no apareix que exteriorment doni testimoni d'una antigor anterior a l'època romana, llevat d'una petita quantitat de tests del III Br.

46. *I estrenyé* és la traducció més probable de l'expressió hebràica וַיְשַׁנֵּם que és un àpax. Elias *estrenyé els seus lloms,* tot assentant damunt les seves anques el taparot de pell amb què era coberta la part inferior del seu cos, i que hauria pogut desplaçar-se durant la carrera. Vegeu Joüon (*Biblica,* 1935, pàg. 78–79). — *Fins a arribar tu* és una locució característica de l'hebreu per a indicar una direcció.

CAPÍTOL XIX

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — TEOFANIA DEL HOREB
VOCACIÓ D'ELISEU

Elias, amenaçat per Jezabel, se 'n fuig

I Achab assabentà Jezabel de tot el que Elias havia fet, i ( ) com havia occit a glavi tots els profetes. [2] Llavors Jezabel envià un missatger a Elias, dient: Així em facin els déus i així afegeixin, si demà en aquesta hora jo no poso la teva ànima com l' ànima d' un d' ells. [3] I [Elias] ‘va témer‘, i s' alçà, i anà per salvar la seva ànima. I vingué a Bersabee, que és a Judà, i

[1] Nunciavit autem Achab Iezabel omnia quae fecerat Elias, et quo modo occidisset universos prophetas gladio. [2] Misitque Iezabel nuncium ad Eliam, dicens: Haec mihi faciant dii, et haec addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis. [3] Timuit ergo Elias, et surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Iuda,

XIX. Malgrat la infinita superioritat de Iahuè damunt tot altre ésser que pretengui arrabassar-li els seus drets divins, tan bellament palesada suara dalt la muntanya del Carmel, i l' esclatant victòria allí obtinguda contra Baal, aquest no es donà pas per enterament vençut. Si hom ha degollat els seus profetes, si ha perdut la confiança d' Achab, si tot el poble en massa momentàniament el menysprea, li roman encara el seu estàntol principal, la impia i cruel Jezabel, la qual no ha pas presenciat els prodigis allí esdevinguts; i si algú els hi ha referits, no haurà deixat d' escoltar-los com un de tants contes de bruixots. Tota ella un volcà de passions desenfrenades, s' arbora d'indignació per la degolla dels seus profetes i jura venjar-se en la persona d' Elias, única causa responsable. D' altra banda Déu permet aquest contratemps per tal de mostrar al seu servent la fragilitat de la criatura, fins i tot quan Ell disposa de servir-se 'n per a obrar tan prodigioses meravelles com les ocorregudes el dia abans dalt del Carmel.

1. ( ). Suprimim amb G., Sir. i V. com a superflu l' אֶת כָּל־ de TM.

2. *Envià un missatger*. Enmig de tot, Jezabel s' adona que de moment no té ja el poble a favor seu, i en lloc de decretar l' arrest immediat del profeta, pren el partit de trametre-li aquest missatge en l' esperança de veure 'l fugir del seu reialme — *Així em facin els déus...* Vegeu a la nota a 2, 23. — *Si... no poso la teva ànima com l' ànima d' un d' ells,* vol dir: si no et faig degollar com tu has fet amb ells.

3-4. *‘Va témer‘*. Així molt Mss., G., Sir. i V., en lloc de *veié,* de TM. — *I vingué a Bersabee,* ciutat situada a uns 40 kms. al SO. de Hebron i a unes quatre o cinc jornades de camí des de Jezrahel. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. I, pàg. 164-169. Elias, lluitador declarat, ara més que mai, contra Baal, no pot fugir en direcció del N., cap a Fenícia, país on aquesta falsa divinitat residia com a casa seva. Decidit a prendre un camí cap a migjorn, hom hauria dit que era intenció seva de cercar un refugi al reialme de Judà; es donava però la trista coincidència que Joram, allí regnant, estava en amistoses relacions amb Achab, rei d' Israel, fins al punt d'haver esposat Atalia, filla de Jezabel, i, per tant, no era tampoc

et dimisit ibi puerum suum,
[4] et perrexit in desertum, viam
unius diei. Cumque venisset,
et sederet subter unam iuniperum,
petivit animae suae
ut moreretur, et ait: Sufficit
mihi Domine, tolle animam
meam: neque enim melior
sum, quam patres mei.
[5] Proiecitque se, et obdormivit
in umbra iuniperi: et
ecce Angelus Domini tetigit
eum, et dixit illi: Surge, et
comede. [6] Respexit, et ecce
ad caput suum subcinericius
panis, et vas aquae: comedit
ergo, et bibit, et rursum obdormivit.
[7] Reversusque est
Angelus Domini secundo, et
tetigit eum, dixitque illi: Surge,
comede: grandis enim tibi
restat via. [8] Qui cum surrexisset,
comedit et bibit, et
ambulavit in fortitudine cibi
illius quadraginta diebus, et
quadraginta noctibus, usque
ad montem Dei Horeb.

deixà allí el seu criat. [4] Quant a ell, se n'anà al desert i
desert endins, camí d'una jornada, i s'assegué
sota una ginestera, i demanà a la seva ànima la
mort, dient: Prou ara, o Iahuè! preneu la meva
ànima, car no sóc pas millor que els meus
pares. [5] I s'ajagué, i s'adormí sota aquella ginestera.
I mira, tot seguit un àngel que el toca, i
li diu: Alça't, menja, [6] I esguardà, i mira, al seu
capçal una galeta de pa cuita damunt de pedres
calentes i una gerreta d'aigua. I menjà i begué,
i tornà a ajeure's. [7] I l'àngel de Iahuè tornà al Horeb.
una segona vegada, i el tocà, i li digué: Alça't,
menja, car el camí és massa llarg per a
tu. [8] I s'alçà, i menjà, i begué, i per la força
d'aquella menja caminà quaranta dies i quaranta
nits fins a la muntanya de Déu, Horeb.

aquell un lloc segur. Per això se'n ve Elias directament a Bersabee, a l'extrem meridional de la frontera de Judà, i un cop donat comiat al seu criat, s'acuita a partir d'aquell indret, per a ell encara no prou hospitalari, per anar *desert endins, camí d'una jornada.* Cansat, extenuat –era probablement una de les xardoroses jornades de la tardor palestinenca– va a pidolar un petit refugi per al seu cos sota la feble ombra d'una *ginestera* papilionàcia arbustiva, que tant sol abundar als llits dels uadis eixuts en certs indrets del Nègheb. Era ja segurament intenció seva de continuar després el seu viatge cap al Sinaí, amb el fi de trobar-se allí a soles amb Iahuè, i esplaiar amb Ell la seva ànima, pregonament afligida en veure vilment conculcat per Israel aquell pacte un dia tan solemnement segellat en aquella santa muntanya.

5. *Tot seguit un àngel que el toca...* Per eterns designis que ens són desconeguts, Déu permet sovint que ànimes escollides i amigues seves sentin a voltes tota l'amargor d'una gairebé absoluta desolació espiritual fins al punt d'escondir-se a elles quasi totalment; en aquest estat, però, de tenebror interior, Ell no deixa mai, com a l'ànima de Jesús agonitzant a Getsemaní, com a una Teresa d'Àvila i a un St. Joan de la Creu, com aquí a Elias, d'acudir oportunament amb el confort i consolació corresponents.

8. *Per la força d'aquella menja,* que simbolitzava la nostra Santa Eucaristia; sense excloure, però, altres aliments, com és ara, si més no, dàtils i pa, fornits pels beduïns durant el curs del seu viatge, *caminà quaranta dies i quaranta nits.* Elias ja havia caminat tota una jornada dins del desert (verset 4). D'aquí fins a Cadès no hi havia més que unes dues altres jornades de camí. I de Cadès a Horeb diu ben clar Moisès (Dt. 1, 2) que la distància és d'onze jornades. Doncs, des del lloc de la ginestera fins a Horeb, Elias hauria pogut arribar-hi caminant solament tretze jornades. Per consegüent la quantitat de *quaranta dies i quaranta nits* del present text ha d'ésser considerada com una xifra simbòlica. —*Muntanya de Déu, Horeb. Horeb,* sinònim de *Sinaí,* és identificat amb el Dj. Mûssa d'avui, massís muntanyós de la península sinaítica, que s'aixeca fins a uns 2.200 ms. sobre el nivell de la

Elias es plany; i

[9] I allí entrà en una espluga, i hi passà la nit. I mira, paraula de Iahuè a ell, que li diu: ¿ Què fas aquí, Elias? [10] I ell que respon: M'he consumit de zel per Iahuè, Déu dels exèrcits, car els fills d'Israel han abandonat la vostra aliança, i han arrasat els vostres altars, i han occit a glavi els vostres profetes, i he romàs jo tot sol, i cerquen la meva ànima per a llevar-la. [11] I ell

Iahuè, precedit d'una tempesta,

digué: Ix, i resta dempeus dalt la muntanya davant Iahuè. I mira, Iahuè que passa; i davant Iahuè un vent intens i impetuós que esberlava les muntanyes i esmicolava les roques; Iahuè no

[9] Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: et ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia? [10] At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam. [11] Et ait ei: Egredere, et sta in monte coram Domino: et ecce Dominus transit, et spiritus grandis et fortis subvertens montes, et conterens petras ante Do-

mar. Vegeu la nostra *Illustració,* vol II, pàg 132-141. La muntanya en qüestió és dita *muntanya de Déu,* o perquè era molt alterosa, o perquè era tinguda per un lloc sagrat ja des de molt antic, o potser encara per raó dels sublims fets que s'hi esdevingueren al temps del pelegrinatge dels fills d'Israel pel desert després de l'eixida d'Egipte.

9-18. La teofania del Horeb que l'autor sagrat ara ens descriu com a ocorreguda allí en presència d'Elias, es desplega d'una manera molt semblant a la que tingué lloc, molt probablement allí mateix, en presència de Moisès uns quatre segles enrera. Vegeu Èx. 33, 18 i seg.

9. *I allí entrà en una espluga.* Aquesta espluga, probablement la mateixa que serví a Moisès (Èx. 33, 32), l'assenyala al cim de la muntanya del Dj. Mûssa una antiga tradició. Vegeu la nostra *Illustració* a «Reis», i també vol. II, pàg. 186–187.

10. *M'he consumit de zel...* A la demanda bondadosa de Iahuè respon Elias, tot esplaiant l'amargor de la seva ànima en veure la seva aliança conculcada, la seva religió perseguida, i ell romàs tot sol i a un pas de la mort, després de tant de zel desplegat per a mantenir-la. És un esplai, un plany més ben dit, que deixa traslluir en l'esperit afligit del profeta una certa impaciència per la inesgotable indulgència de Iahuè davant de tanta prevaricació. "Si Elias es plany a Déu, diu el P. Lagrange *(Ep. aux Rom. 11, 2),* no és pas que ell demani venjança en un excés de furor, sinó que és per tal de justificar el zel que li ha valgut l'odi dels israelites, ensems que per excusar el seu propi descoratjament. Els altres profetes han estat occits, ell sol ha romàs, hom vol fer-lo morir, la situació és desesperada. El profeta no acusa pas Iahuè; constata, però, que no ha fet res Ell a favor de la seva pròpia causa". Iahuè, però, ara el confortarà i li farà comprendre com el zel, tot i essent per una justa causa, convé a voltes moderar-lo, i com és millor, a l'exemple d'Ell, esperar més aviat amb paciència la conversió del pecador, que no pas exterminar-lo. —*Profetes,* o nabís. Vegeu a la nota a 18, 4.

11–13. La teofania. Com a Moisès i al poble d'Israel (Èx. 19, 16–18), com a David després de vençuts tots els seus enemics (Ps. 18) la present manifestació de Iahuè a Elias es presenta també, al nostre entendre, acompanyada d'una paorosa tempesta. El *vent intens i impetuós que esberlava les muntanyes i esmicolava les roques* no fou més que l'huracà que en aquelles altes regions de la península sinaítica sol precedir-la. *Després del vent,* o de l'huracà, *el terratrèmol,* o sia els trons que anunciaven la imminent arribada de la pluja, neu o caminum: non in spiritu Dominus, et post spiritum commotio: non in commotione Dominus, [12] et post commotionem ignis: non in igne Dominus, et post ignem sibilus aurae tenuis. [13] Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum palio, et egressus stetit in ostio speluncae, et ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis Elia? [14] Et ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam. [15] Et ait Dominus ad eum: Vade, et

era en el vent. I després del vent un terratrèmol; Iahuè no era en el terratrèmol. [12] I després del terratrèmol un foc; Iahuè no era en el foc. I després del foc un zèfir suau, subtil. [13] I s'esdevingué que Elias, en sentir-lo, s'embolcà la faç amb el seu mantell, i eixí, i s'estigué a l'entrada de l'espluga. I mira, una veu a ell, que li diu: ¿Què fas aquí, Elias? [14] I ell que respon: M'he consumit de zel per Iahuè, Déu dels exèrcits, car els fills d'Israel han abandonat la vostra aliança, han arrasat els vostres altars, i han occit a glavi els vostres profetes; i he romàs jo tot sol, i cerquen la meva ànima per a llevar-la.

se li apareix en el zèfir, i

[15] Llavors Iahuè li digué: Vés, torna-te'n

el reconforta.

lamarça, els quals, en retrunyir per les innombrables afraus d'aquells massissos, produïen la impressió d'un terratrèmol. *Després del terratrèmol un foc,* això és, els llamps, que en el ple de la tempesta amenaçaven abrusar la muntanya. *I després del foc un zèfir suau, subtil,* és a dir, el zèfir fresc i agradable que segueix sempre la tempesta que s'allunya. La diferència, doncs, entre la present teofania i les anteriorment esmentades, hauria consistit que en aquestes Iahuè apareixia en la fragor de la tempesta, mentre que en el cas d'Elias la tempesta anava davant Iahuè (verset 11) el qual no comparegué fins a l'arribada del ventijol que sol seguir el susdit fenomen. — *S'embolcà la faç* en senyal de respecte i sobretot per por de morir si veia faç a faç la Divinitat. Vegeu Gn. 32, 31; Èx. 3, 6; Jt. 6, 22. —*Amb el seu mantell,* espècie de mantell-pellissa, confeccionat amb diferents pells d'anyell o de moltó cosides a guisa del *fàrueh* tan en ús entre els beduïns i camperols de Palestina i Transjordània. Vegeu Joüon (*Bíblica,* 1935, pàg. 74 i seg.).

Que hom ens permeti de fer ara remarcar com amb la present teofania la revelació de l'A. T. dóna un gran pas vers l'Evangeli. Iahuè no compareix ja enmig de la tempesta com al Sinaí, quan fou promulgada una llei de temor, un jou dur, acompanyada de comminacions i càstigs contra els seus infractors, ensems que desproveïda de la força necessària per al seu compliment. Aquella llei, figurada pel fenomen de la tempesta, havia de substituir-la una altra llei, jou també, és veritat, però, un jou suau i una càrrega lleugera, agradívola com el zèfir, car seria plena de dolçor i de clemència, i inseparable dels bons exemples de Jesús i de la seva gràcia per a complir-la.

14–18. A la repetida inquisició de Iahuè a Elias tocant al motiu que l'havia dut a aquell lloc, el profeta respon tot insistint en el seu plany. I puix que aquest plany incloïa, com hem dit al verset 10, una certa impaciència per l'aparent indulgència de Iahuè davant la malvestat, i, per tant, la demanda d'una prompta intervenció de la seva justícia, Iahuè condescendeix amablement als precs d'Elias, i li respon ara assabentant-lo d'una manera indirecta que ja no era gaire lluny l'hora de realitzar aquesta justícia; els seus instruments seran Azael, Jehú i Eliseu. Israel, així el seu poble com el seu sobirà, serà severament punit, i, llevat d'una petita porció de fidels israelites, ningú no escaparà a la catàstrofe.

15–16. *Torna-te'n pel teu camí* fins a arribar a les fronteres dels reialmes de Judà i d'Ispel teu camí, vers el desert de Damasc; quan hauràs arribat, ungiràs Hazael per rei sobre Aram. [16] Després ungiràs Jehú, fill de Namsí per rei sobre Israel; també ungiràs Eliseu, fill de Safat, d'Abelmehulà, per profeta en lloc teu. [17] I s'esdevindrà que el qui s'escaparà del glavi de Hazael, Jehú el farà morir; i el qui s'escaparà del glavi de Jehú, Eliseu el farà morir. [18] I em reservaré a Israel set mil homes: tots els genolls que no s'han plegat davant Baal, i tota boca que no l'ha besat.

Vocació d'Eliseu.

[19] I [Elias] partí d'allí, i trobà Eliseu, fill de Safat, mentre llaurava, tot tenint davant seu dotze parelles de bous, i ell era amb la dotzena

revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam, [16] et Iehu filium Namsi unges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, unges prophetam pro te. [17] Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu: et quicumque fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliseus. [18] Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, et omne os, quod non adoravit eum osculans manus.

[19] Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim iugis boum, et ipse in duodecim iugis boum arantibus unus

rael; d'aquí giraràs a dreta camí de la Transjordània, la qual travessaràs *vers el desert de Damasc* en la part compresa entre aquesta capital, al N., i els voltants de Ramoth-Galaad, (Tell Ramit), al S., que no pertany al reialme d'Israel, i allí et trobaràs en lloc segur. — *Ungiràs Hazael... Jehú... Eliseu.* D'aquesta triple comissió, solament la tercera fou acomplerta personalment pel profeta Elias (versets 19 i seg.) De la primera s'encarregà el profeta Eliseu (2 Re. 8, 7 i seg.) i la segona fou executada per un dels profetes deixebles d'aquest últim (2 Re. 9, 1 i seg.). Advertim encara, que llevat del fet consignat en aquesta última referència, pel que concerneix a Hazael i Eliseu el text sagrat no fa esment de cap mena d'unció. Si aquesta tingué lloc o no, no ho sabem. Podria, doncs, ésser molt bé que l'expressió *ungiràs* no tingués altre significat que el de *declararàs, constituiràs.* — *Abelmehulà* sembla haver estat identificada amb Tell Abu Sifri, a uns 13 kms. al S. de Bethsan. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis»

17. *Qui escaparà del glavi de Hazael.* Vegeu 2 Re. 8, 12, 28, 29; 10, 32, 33; 13, 3, 12. — *Qui escaparà del glavi de Jehú.* Vegeu 2 Re. 9, 24, 27, 33; 10, 1-7, 18-25. — *Eliseu el farà morir* no pas materialment, ans anunciant-li una severa punició de part de Iahuè.

18. *Set mil homes* ha d'ésser pres com a xifra rodona, o, millor encara, com una quantitat simbòlica; quantitat, però, sempre molt reduïda si hom la compara amb el total de la població del reialme d'Israel, la qual, solament en homes aptes per a la guerra, comptava ja vuit-cents mil homes, segons el cens fet per David. Vegeu 2 Sam. 24, 9. — *Tota boca que no l'ha besat.* El bes, igual que la genuflexió, era considerat com una de tantes manifestacions externes d'adoració. Vegeu Jb. 31, 27; Os. 13, 2.

19 *I [Elias] partí d'allí;* ¿de la muntanya del Horeb? ¿Del desert de Damasc (cf. verset 15)? Aquesta última hipòtesi és la més versemblant, car molt probablement hi ha un hiatus en la relació entre el verset 18 i el present. — *Eliseu fill de Safat,* home benestant, segons que es desprèn del considerable immoble que posseïa, *llaurava, tot tenint davant seu dotze parelles de bous.* L'escena encara avui es repeteix, principalment a la tardor, en molts indrets de Palestina i Transjordània, sobretot allí on el terreny presenta una vasta extensió, com és ara el cas a la regió del Ghôr, o de la conca del Jordà, on estava situada Abelmehulà, pàtria d'Eliseu. Vegeu a la fi de la nota als versets 15-16. — *Llançà al seu da-*

erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum. [20] Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, et ait: Osculer, oro, patrem meum, et matrem meam, et sic sequar te. Dixitque ei: Vade, et revertere: quod enim meum erat, feci tibi. [21] Reversus autem ab eo, tulit par boum, et mactavit illud, et in aratro boum coxit carnes, et dedit populo, et comederunt: consurgensque abiit, et secutus est Eliam, et ministrabat ei.

[parella]. I Elias s'avençà vers ell, i llançà al seu damunt el seu mantell. [20] I [Eliseu] deixà els bous, i corregué rera Elias, i digué: Besaré el meu pare i la meva mare, i et seguiré. I ell li digué: Vés, i torna! car, ¿què t'he fet? [21] I se'n tornà de rera d'ell, i prengué una parella de bous, i els degollà, i amb els arnesos dels bous els cogué ( ); i ho donà al poble i menjaren. Després s'alçà, i anà al seguici d'Elias, i el servia.

munt el seu mantell, espècie de *fàrueh,* com hem dit a la nota als versets 11-13. Així, amb aquesta senzilla cerimònia a guisa d'investidura, Elias declara a Eliseu la seva vocació de part de Iahuè a ésser profeta i successor seu; funcions, però, que no començarà a exercir fins que Elias hagi desaparegut d'aquest món. Vegeu 2 Re. 2, 1 i seg.

20-21. *Deixà els bous...* Eliseu comprèn immediatament l'abast de l'acció simbòlica d'Elias, la qual significava una vocació divina a seguir-lo. — *Vés i torna! car ¿què t'he fet?* El text hebreu d'aquestes dues clàusules és obscur, i ha donat lloc a molt diverses interpretacions. Segons els uns, Elias no hauria vist de bon ull la demanda d'Eliseu, la qual li semblava una mancança de generositat envers Iahuè que el cridava al seu ministeri. Vés, ja te'n pots tornar a la teva arada; Iahuè no té necessitat de temperaments indecisos. Segons d'altres, Elias hauria acordat de bon grat a Eliseu el permís que sol·licitava. Vés i torna! per part meva jo he acomplert ja la meva missió. És aquest, segons sembla, el sentit de la Vulgata, i, al nostre entendre, el que millor s'adiu amb el verset següent. Eliseu surt de prop d'Elias, va a casa seva, pren comiat dels seus pares, i, per mostrar la seva ferma resolució d'ésser fidel a la vocació de Iahuè, inutilitza els instruments de la seva professió, degolla els bous i celebra l'esdeveniment amb un festí al qual participa tot el poble. Després torna cap a Elias per tal d'anar al seu seguici i servir-lo. — ( ) Hem omès amb G. el vocable *la carn,* de TM.

CAPÍTOL XX

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX)
ISRAEL TRIUMFA CONTRA ARAM EN EL SETGE DE SAMARIA I A LA BATALLA D'AFEC

Israel, vençut, Achab s'acota davant Benadad.

I Benadad, rei d'Aram, aplegà tot el seu exèrcit, i tenia amb ell trenta-dos reis, i cavalls, i carros. I pujà, i posà setge a Samaria, i li lliurà combat. [2] I envià missatgers a Achab, rei d'Israel, a la ciutat, [3] i li digué: Així diu Benadad: El teu argent i el teu or és meu; també les teves mullers i els teus fills ( ) són meus. [4] I el rei d'Israel respongué i digué: Com tu dius, senyor meu, el rei, jo sóc teu, ensems amb tot el que tinc.

[1] Porro Benadad rex Syriae, congregavit omnem exercitum suum, et triginta duos reges secum, et equos, et currus: et ascendens pugnabat contra Samariam, et obsidebat eam. [2] Mittensque nuncios ad Achab regem Israel in civitatem, [3] ait: Haec dicit Benadad: Argentum tuum, et aurum tuum meum est: et uxores tuae, et filii tui optimi, mei sunt. [4] Responditque rex Israel: Iuxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, et omnia mea.

XX i XXII. Aquests dos capítols relatius a les guerres entre Aram i Israel, constitueixen literàriament un conjunt homogeni i inseparable, i són encara extrets, si bé fragmentàriament, d'aquelles fonts d'informació que hem insinuat, en la introducció al cap. XVII, ésser probablement un recull històric sobre els profetes, o tal volta, en el present cas, una història separada sobre el reialme d'Achab, diferent de la consignada en els Annals dels arxius reials. En tot el present relat la persona d'Elias s'eclipsa, per tal de deixar el seu lloc a la intervenció d'altres profetes.

1. *Benadad* II, *rei d'Aram,* i fill de Benadad I, que regnà en temps de Baasà d'Israel, i d'Asà de Judà. Vegeu 15, 17 i seg. — *Trenta-dos reis,* mena de xeics o caps de tribu o d'una ciutat amb les seves dependències, gaudint d'una certa autonomia, una cosa així com aquells altres trenta-un reis, o reietons, de l'Estat cananeu, al temps de Josuè. Cf. Jos. 12. — *I li lliurà combat,* i fou vençut, segons que es desprèn del verset 3.

2. *I,* després de la desfeta soferta per Achab, Benadad *envià missatgers...* Del document que l'autor sagrat té al seu davant per a la redacció de la seva narració, no ha volgut extreure més que el que fa relació amb el que s'esdevingué després del combat.

3. *El teu argent i el teu or és meu* com a tribut de la batalla guanyada; *també les teves mullers* i les teves filles, que augmentaran el meu harem, *i els teus fills,* que romandran com ostatges, *són meus.* — ( ) Hem suprimit amb G. (B.) el qualificatiu הַטּוֹבִים de TM., en lloc del qual llegí *i les teves filles.*

4. *Com tu dius... jo sóc teu...* Achab es reconeix vençut, i així accedeix a les exigències de Benadad.

4-6. Achab havia accedit bon grat mal grat a les condicions de pau imposades per Benadad;

[5] Revertentesque nuncii, dixerunt: Haec dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, et aurum tuum, et uxores tuas, et filios tuos dabis mihi. [6] Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, et scrutabuntur domum tuam, et domum servorum tuorum: et omne, quod eius placuerit, ponent in manibus suis, et auferent. [7] Vocavit autem rex Israel omnes seniores terrae, et ait: Animadvertite, et videte quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro uxoribus meis, et filiis, et pro argento et auro: et non abnui. [8] Dixeruntque omnes maiores natu, et universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi. [9] Respondit itaque nunciis Benadad: Dicite Domino meo regi: Omnia propter quae misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum. [10] Reversique nuncii retulerunt ei. Qui remisit, et ait: Haec faciant mihi dii, et haec addant, si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi, qui sequitur me. [11] Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus aeque ut discinctus. [12] Factum est au-

Benadad imposa a Achab altres condicions,

[5] I els missatgers tornaren, i digueren: Així parla Benadad, dient: Si jo t'havia enviat a dir: Em lliuraràs el teu argent i el teu or, i les teves mullers i els teus fills, [6] és que demà en aquesta hora t'enviaré els meus servents que escorcollaran la teva casa i les cases dels teus servents, i s'esdevindrà que tot el que serà agradable a ‘llurs‘ ulls, ho posaran en llurs mans i s'ho enduran.

que no són acceptades, i

[7] Llavors el rei d'Israel convocà tots els ancians del país, i digué: Considereu, us prec, i vegeu com aquest té males intencions, car ha enviat vers mi per tenir les meves mullers, i els meus fills, i el meu argent, i el meu or; i no li he refusat res. [8] I tots els ancians i tot el poble li digueren: No l'escoltis, i no hi consentis! [9] Ell, doncs, digué als missatgers de Benadad: Digueu al meu senyor, el rei: Faré tot el que has enviat a dir la primera vegada; però aquesta altra cosa, no puc fer-la. I els missatgers se n'anaren, i li referiren la resposta. [10] I Benadad envià vers ell, i digué: Així em facin els déus, i així afegeixin, si la pols de Samaria bastarà per al buit de la mà de tot el poble que em segueix. [11] I el rei d'Israel respongué, i digué: Hom ha dit: No s'envaneixi aquell qui cenyeix el glavi, com el qui ja se'n desfà. [12] I s'esdevingué que,

Benadad s'enfutisma, i ataca Samarir.

ell li lliuraria el que demanava, i en paus. Ara, però, el rei d'Aram, enardit per la inesperada tan prompta condescendència del rei Achab, dóna un pas avant, i li imposa com a noves condicions, no solament que ell, en persona dels seus servents, entri a la ciutat per prendre el que havia demanat, sinó també que escorcolli el seu palau i les cases dels seus servents amb ple poder de confiscar tot el que li plagui. — *‘Llurs‘.* Així G., Sir, i V., en lloc de *teus,* de TM.

7–8. Amb les segones condicions Benadad n'havia fet un gra massa; allò era intolerable i humiliant a l'excés. Amb raó, doncs, Achab, després de consultar *tots els ancians i tot el poble* combatent, pren la decisió de trametre a Benadad un refús absolut.

10. *Així em facin els déus...* Vegeu a la nota a 2, 23–24. — *Si la pols de Samaria...* Vol dir: *Tot el poble,* això és, tot l'exèrcit *que em segueix* és tan nombrós, que *la pols de Samaria,* després d'haver-la jo enderrocada i arrassada, no *bastarà per al buit de la mà* de tots els meus soldats que vulguin emportar-se'n un grapat.

11. *No s'envaneixi...* A la gosadia de Benadad el rei Achab respon molt dignament i justa: Ep!, mestre; no cantis triomf abans de la victòria!

en sentir [Benadad] aquesta resposta —ell estava bevent amb els reis, sota les tendes— digué als seus servents: Empreneu! I emprengueren contra la ciutat.

Encoratjat per un oracle de Iahuè,

[13] I mira! un profeta que s'atansa a Achab, rei d'Israel, i diu: Així diu Iahuè: Has vist aquesta gran multitud? Mira, avui Jo la lliuraré a la teva mà, i sabràs que Jo sóc Iahuè. [14] I Achab digué: Per qui? I ell digué: Així diu Iahuè: Pels servents dels prefectes de les províncies. I [Achab] digué: Qui emprendrà el combat? I digué: Tu. [15] Llavors 'Achab' féu el recompte dels joves dels prefectes de les províncies, i eren dos-cents trenta-dos. I després d'ells, féu el recompte de tot el poble, tots els fills d'Israel, set mil.

Achab respon a l'atac de Benadad, i

[16] I eixiren vers migdia, mentre Benadad bevia fins a embriagar-se sota les tendes, ell i els reis, trenta-dos reis, auxiliars seus. [17] I els joves dels prefectes de les províncies eixiren els primers. I Benadad envià, i l'assabentaren, dient: Homes han sortit de Samaria. [18] I ell digué: Si han sortit per pau, agafeu-los vius; i

tem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse et reges in umbraculis, et ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam. [13] Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei: Haec dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie: ut scias, quia ego sum Dominus. [14] Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Haec dicit Dominus: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet praeliari? Et ille dixit: Tu. [15] Recensuit ergo pueros principum provinciarum, et reperit numerum ducentorum triginta duorum: et recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia. [16] et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, et reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. [17] Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nunciaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. [18] Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut praelientur, vi-

12. *Ell estava bevent amb els reis sota les tendes.* La serena resposta d'Achab pervé a Benadad al moment que se l'estava passant xalada en companyia dels seus vassalls reietons sota les tendes, o cabanes, escampades tot al voltant de la ciutat assetjada. — *Empreneu!* Vol dir: Atanseu-vos a la ciutat, estrenyeu el setge, i feu tots els preparatius per a atacar-la.

13. *Un profeta,* que, segurament, no era ni Elias ni Eliseu, ço que vol dir que, o la persecució de Jezabel no fou tan radical com es desprèn de 18, 4, o bé, com és molt probable, que la present campanya s'esdevingué abans de la susdita persecució.

14. Els *servents dels prefectes* venien a ésser molt probablement un cos escollit de combatents. — *Prefectes de províncies,* semblants als instituïts per Salomó (4, 7), si bé des d'aleshores, a conseqüència del cisma, el sistema d'administració, introduït per aquest rei, havia ja estat sotmès a una reforma.

15. *'Achab'* + G. (B.) i de Lag. — *Tot el poble* combatent, *tots els fills d'Israel,* aptes a la lluita, que es trobaven dins la ciutat de Samaria. — *Set mil,* i, amb els servents, 7.232. Nombre per cert insignificant per a lliurar combat al nombrós exèrcit de Benadad. D'aquí que la victòria no podria ésser atribuïda a altra causa que a una especial intervenció de Iahuè. Cf. el verset 13.

16. *I eixiren vers migdia,* l'hora menys indicada per a combatre en el xardorós clima d'Orient, i quan, d'altra banda, sota les tendes de Benadad i dels seus reietons la xala del matí (verset 12) havia ja degenerat en orgia, i el gros del seu exèrcit s'havia lliurat al descans de la sesta.

vos eos capite. [19] Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur : [20] et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, et persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriae in equo cum equitibus suis. [21] Necnon egressus rex Israel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna.

[22] (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, et confortare, et scito, et vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriae ascendet contra te.) [23] Servi vero regis Syriae dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, et obtinebimus

triumfa.

si han sortit per combat, agafeu-los vius. [19] Ells, doncs, havien sortit de la ciutat: els servents dels prefectes de les províncies, i l'exèrcit que els seguia. [20] I l'un percudia l'altre, i els arameus fugiren, i Israel els perseguí, i Benadad, rei d'Aram, s'escapà a cavall amb alguns cavallers. [21] I el rei d'Israel sortí, i ‘ atrapà ‘ els cavalls i els carros, i baté Aram amb una gran batuda.

Cal estar alerta.

[22] Llavors aquell profeta s'atansà al rei d'Israel, i li digué: Vés, i comporta 't valerosament, i considera, veges el que has de fer; car d'aquí a un any el rei d'Aram pujarà contra tu.

Benadad es prepara a la revenja, i

[23] I els servents del rei d'Aram, li digueren: Llur Déu és un Déu de muntanyes; per això han estat més forts que nosaltres. Combatem-los, però, a la plana; certament serem més forts que

20–21. Sorpresos els arameus per l'actitud insospitada d'aquell grup insignificant d'israelites, s'apoderà d'ells el pànic, i, estemordits pel resultat advers dels primers atacs, rei, i reietons, i carros, i cavallers, i peoners, es lliuraren tots a la fuga. — *‘Atrapà‘*. Llegim com el G., en lloc de *colpí* de TM.

22. *Aquell profeta* anònim del verset 13 anuncia a Achab d'una manera certa el que humanament parlant era de preveure, això és, la revenja de part de Benadad de la derrota soferta.

23–25. Malgrat la derrota soferta, el principal contingent de les forces de Benadad havia reeixit a salvar-se gràcies a la fuga. La desfeta havia estat massa vergonyosa perquè el rei dels arameus no pensés a rescabalar-se'n. Com a bon estrateg n'examina les causes per tal de corregir el que calgui, i assegurar l'èxit de l'atac. Entre aquestes causes, el seu estat major li fa palès que la principal és deguda al Déu d'Israel, segons ells un déu nacional com tants d'altres, un Déu que li donà la seva llei dalt de la muntanya del Sinaí, un Déu que té el seu temple principal damunt la muntanya de Sion, i d'altres llocs de culte també dalt les muntanyes, un Déu que té els seus més importants centres de població, com és ara Jerusalem, Sichem, Thersà, Samaria, en territori de muntanya, en un mot, *llur Déu és un Déu de muntanyes*. Per consegüent, el primer correctiu ha d'ésser parar el nou combat fora del terreny muntanyós, a la plana; allí no atenyerà segurament la influència d'aquest Déu. Segona causa de la desfeta fou molt probablement, segons ells creuen, els trenta-dos reietons. Arrogants i altius, cada un d'ells es creu amb dret d'obrar a sa guisa i amb dots de governar en pau i en guerra segons el seu capritx. Qui sap si entre ells no hi ha hagut qui s'ha entès amb Israel i ha traït, qui s'ha lliurat precipitadament a la fuga i ha comunicat el pànic entre les tropes, qui... Doncs, l'única solució a prendre, és ara suprimir-los d'un cop; centralitzar el règim polític del reialme i establir la unitat de comandament en cas de guerra. Aconseguit això, no cal més que reorganitzar l'exèrcit, enquadrar-lo de nou, i procurar-nos un nombre da carros i cavalls igual al perdut. Llavors ens llançarem de nou al combat, *a la plana*; *certament serem més forts que no pas ells*.

no pas ells. [24]Fes, doncs, això: allunya cada un dels reis de llur càrrec, i posa paixàs en lloc d'ells. [25]Després procura't un exèrcit com l'exèrcit que has perdut, i altres tants cavalls i carros, i combatem-los a la plana; certament serem més forts que ells. I [el rei] escoltà llur proposició, i així ho féu.

lliura un nou combat contra Israel.

[26]I s'esdevingué al cap d'un any, que Benadad cridà a les armes Aram, i pujà a Afec per a un combat amb Israel. [27]I els fills d'Israel foren cridats a les armes i, proveïts de queviures, sortiren a llur encontre. I els fills d'Israel acamparen davant d'ells com dos ramadets de cabres, mentre els arameus omplien el país. [28]Llavors un home de Déu s'atansà ( ) al rei d'Israel, i digué: Així ha parlat Iahuè: Puix que els arameus han dit: Iahuè és un Déu de muntanyes i no és un Déu de valls, lliuraré a la teva mà tota aquesta gran multitud, i sabreu que Jo sóc Iahuè.

Aram és vençut;

[29]I estigueren acampats els uns davant els altres durant set dies. I s'esdevingué que el jorn setè es lliurà combat; i els fills d'Israel percudiren a Aram en un dia cent mil peoners. [30]I els restants fugiren a Afec, a la ciutat; i la muralla caigué damunt vint-i-set mil homes que restaven.

Benadad cau presoner, i

També Benadad fugí, i entrà a la ciutat, i

eos. [24]Tu ergo verbum hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu tuo, et pone principes pro eis: [25]et instaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, et equos secundum equos pristinos, et currus secundum currus, quos ante habuisti: et pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, et fecit ita. [26]Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, et ascendit in Aphec ut pugnaret contra Israel. [27]Porro filii Israel recensiti sunt, et acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram. ([28]Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel: Haec dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est dominus, et non est Deus Vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, et scietis quia ego sum Dominus.) [29]Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum in die una. [30]Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in civitatem: et cecidit muros super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum.

26. *Afec* estava certament emplaçada al lloc que ocupa actualment el llogarret de Fiq al Ḥaurân, a l'extremitat meridional del gran planell de Djôlan, a uns 5 kms. de distància de la vora oriental del llac de Tiberias. Per allí passa avui, com antigament, una de les principals vies de comunicació entre Damasc i el territori d'Israel.

28. *Un home de Déu,* un profeta, probablement distint del profeta del verset 13. — ( ) Hem suprimit amb Sir. l'expressió *i digué,* de TM.

29-30^a. *Cent mil peoners.* Aquesta xifra és, probablement, engrossida, sobretot si hom para esment que a la batalla de Qarqar (vegeu a la nota a 22, 1) Benadad II, si bé no era més que un dels reis de la coalició, afrontarà el terrible exèrcit de Salmanasar només que amb 20,000 peoners. — Així mateix hom considera exagerat el nombre de *vint-i-set mil* combatents, víctimes de l'esfondrament de les muralles, que és de creure que havien estat minades prèviament per l'exèrcit d'Israel.

30^b. *A la ciutat.* El G. llegí, potser amb més justesa, *en una casa.* — *Es refugiava d'una*

[31] dixeruntque ei servi sui: Ecce, audivimus quod reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, et funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras. [32] Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, et dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est. [33] Quod acceperunt viri pro omine: et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite: et adducite eum ad me: Egressus est ergo ad eum Benadad, et levavit eum in currum suum. [34] Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo, reddam: et plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, et ego foe-

es refugiava d'una cambra a l'altra. [31] I els seus servents li digueren: Mira, per favor; nosaltres hem sentit a dir que els reis de la casa d'Israel són reis misericordiosos. Posem-nos, doncs, sacs sobre els nostres lloms, i cordes entorn dels nostres caps, i eixim vers el rei d'Israel; tal vegada deixarà viure la teva ànima. [32] I cenyiren de sacs llurs lloms i de cordes llur cap, i vingueren al rei d'Israel, i digueren: El teu servent Benadad diu: Deixa viure, et prec, la meva ànima. I ell digué: ¿És encara viu? És germà meu! [33] I els homes prengueren aquesta expressió com un bon presagi, i s'apressaren a apoderar-se'n, i digueren: Benadad és germà teu. I ell [Achab] respongué: Aneu, emmeneu-lo! I Benadad eixí vers ell, i aquest el féu pujar damunt el carro, [34] I [Benadad] li digué: Et tornaré les ciutats que el meu pare prengué al teu pare, i podràs posar-te mercats a Damasc, com el meu en posà a Samaria. Quant a mi [digué Achab], et deixaré anar mitjantçant una

i Achab el deixa lliure.

cambra a l'altra, impossibilitat que es trobava d'escapar de la ciutat, car Israel havia, probablement, ocupat el territori adjunt i tancat totes les vies de comunicació.

31. Retingut forçosament dins de la ciutat, Benadad tard o d'hora ha de caure en mans d'Israel. Si vol alliberar-se d'una mort segura, li cal recórrer, en la persona dels seus magnats, a un estratagema, dur i humiliant per cert, però sempre preferible a una pèrdua total dels béns i de la vida. Així, aquell monarca que fa poc tant s'envania i que tan segur es creia de vèncer Israel a la planura, ara es veu constret a trametre els seus més alts dignataris, amb un sac als lloms i una corda al cap, que pidolin al sobirà d'aquell poble, que adora el *Déu de les muntanyes,* la gràcia de la pròpia vida.

32. *És germà meu.* Vegeu la nota a 9, 13.

33. *El féu pujar damunt el carro.* Això fou per part d'Achab un acte d'una gentilesa extraordinària; car ja era molt, si segons els costums d'aquell temps, sobretot a Assíria, als monarques vençuts se'ls permetia de córrer ran del carro del vencedor.

34. Muntats dalt del carro, els dos monarques, Benadad II i Achab, entaulen encontinent les negociacions de pau. Aquestes negociacions ja ens revelen si més no un fet que el redactor sagrat no cregué del cas deixar consignat en la història del rei Amrí, pare d'Achab; això és, que al seu temps Benadad I, pare de Benadad II, i, com aquest, també ell, rei dels arameus, li lliurà combat, i havent resultat vencedor, s'apoderà d'algunes ciutats d'Israel i obligà a Amrí a destinar una part de la ciutat de Samaria a mercat dels negociants arameus. Ara, després de la desfeta soferta a Afec, Benadad II torna a Achab les susdites ciutats d'Israel preses pel seu pare, i a canvi de les concessions atorgades als negociants ara-

aliança. Féu, doncs, una aliança amb ell, i el deixà anar.

El fet desplau a Iahuè, i

[35] I un home de Déu entre els fills dels nabís digué al seu company per ordre de Iahuè: Colpeix-me, et prec! Ell, però, refusà de colpir-lo. [36] Llavors aquell li digué: Puix que no has escoltat la veu de Iahuè, mira, en anar-te 'n tu de vora meu un lleó t' occirà. I se n' anà, i un lleó el trobà, i l' occí. [37] Després trobà un altre home, i li digué: Colpeix-me, et prec! I l' ho-

deratus recedam a te. Pepigit ergo foedus, et dimisit eum. [35] Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere. [36] Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit. [37] Sed et alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit

meus dins la ciutat de Samaria, els negociants israelites podran fruir d'igual privilegi dins la ciutat de Damasc. Achab accepta de bon grat semblants proposicions, a condició, però, que Benadad II s' avingui a concloure una aliança política entre els dos reialmes d' Aram i d'Israel.

35–43. Hom roman sorprès de l'excessiva generositat d'Achab envers Benadad. Com! Un monarca d'una nació que s'ha mostrat tostemps enemiga aferrissada del poble de Iahuè; i ara que Achab el tenia a les seves mans, vençut i presoner, deixar-lo lliure tan fàcilment, i amb unes condicions de pau tan irrisòries! Considerat, però, el moment històric del pròxim Orient en aquelles circumstàncies, la conducta d' Achab apar ja més raonable. Esperit observador i dotat d'un flaire polític remarcable, no és pas amor platònic el que mostra a Benadad; darrera aquelles concessions tan generoses s'amaga quelcom d'un gran interès propi. Achab es veia gairebé al seu damunt l'exèrcit formidable de Salmanasar III, rei dels assiris, el qual, no pas gaire lluny d'allí, cobejava la conquesta d'Aram i de la Palestina, i davant una tan terrible amenaça li convenia no deixar massa afeblida la potència de Damasc, la qual en tota eventualitat podria sempre servir-li de contramur per a protegir el propi reialme. Ara, que enfront d'equests càlculs purament humans, en si dignes de lloança, existien les disposicions divines, a les quals calia sometre's per damunt de tot. Semblants disposicions consistien, segons que es desprèn del verset 42, en el fet que Benadad II havia estat condemnat per Iahuè a extermini juntament amb el seu poble, igual que Agag, rei d'Amalec, igual que la població cananea, etc. Per quines raons? L'Escriptura no ens les ha deixades consignades; hi ha, però, motiu de creure que per haver-se Aram mostrat sempre enemic d'Israel, poble escollit de Iahuè, i, sobretot, per la blasfèmia proferida contra Iahuè, en haver dit el seu rei que Iahuè era solament un *Déu de muntanyes,* i que cap poder, per consegüent, no tenia en les planures. D'aquí que ara comparegui en escena aquest profeta, el qual, mitjançant una acció simbòlica acompanyada d'una mena de paràbola, fa comprendre a Achab la gravetat de la seva desobediència, i, com en altre temps Samuel a Saül per haver perdonat el rei Agag, li anuncia de part de Iahuè la punició en conseqüència.

35–36. *Un home,* el qual, segons Josep Flavi, (*Antiq.* VIII, XIV, 5) es deia Micheas, potser el mateix subjecte de 22, 8. — *D'entre els fills dels nabís,* vol dir, un dels nabís (cf. v. 41), un dels membres que, plegats, constituïen la comunitat dels nabís (cf. 2 Re. 2, 3 i seg.). — *Colpeix-me* al cap. Vegeu Josep Flavi, (*ibid.*). Hom veurà a continuació que, a part d'altres motius, la ferida havia de servir al profeta per a ocultar al rei Achab el seu caràcter de tal, marcat en el seu front. — *Un lleó el trobà, i l'occí.* La intimació havia estat feta formalment *per ordre de Iahuè.* D'aquí que l'haver-hi desobeït hagués merescut una tan severa punició.

eum, et vulneravit. [38] Abiit ergo propheta, et occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos. [39] Cumque rex transisset, clamavit ad regem, et ait: Servus tuus egressus est ad praeliandum cominus : cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, et ait: Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. [40] Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decrevisti. [41] At ille statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israel, quod esset de prophetis. [42] Qui ait ad eum: Haec dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, et populus tuus pro populo eius. [43] Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, et furibundus venit in Samariam.

me el colpí, tot colpint i ferint. [38] Llavors el profeta se n'anà, i s'aturà davant el rei en el camí, i es trasmudà amb una bena damunt els ulls. [39] I quan el rei passava, ell cridà el rei, i digué : El teu servent s'havia introduït enmig del combat, i mira, un home que surt, em porta un presoner, i diu : Custodia aquest home ; si arribava a desaparèixer, la teva ànima serà per la seva ànima, o bé tu pagaràs un talent d'argent. [40] Mentre el teu servent era ocupat ça i lla, aquell desaparegué. Llavors el rei d'Israel li digué : Justa és la teva sentència ; tu l'has pronunciada. [41] Ara, ell que s'acuita a retirar la bena de damunt els seus ulls, i el rei d'Israel el reconegué, que era ell un dels nabís. [42] I ell li digué : Així diu Iahuè : Puix que tu has deixat escapar de la mà l'home del meu ḥèrem, la teva ànima serà en lloc de la seva ànima, i el teu poble enlloc del seu poble. [43] I el rei se n'anà a casa seva enverinat i consternat, i vingué a Samaria.

Achab serà punit.

38–40. L'escena es desplega enmig del camp on ha tingut lloc la batalla descrita al v. 29. — *Quan el rei passava* per visitar els camps dels morts i dels ferits, el profeta *cridà el rei,* i mitjançant la paràbola que tot seguit li exposà, aconseguí que Achab pronunciés la sentència de la pròpia condemnació. De semblant artifici s'havia valgut Nathan per a palesar a David la gravetat del seu crim (2 Sam. 12, 1 i seg.) i Joab per obtenir el retorn d'Absalom (2 Sam. 14, 1 i seg.). — *Un talent d'argent,* o sia, de 16.000 a 17.000 frcs., segons càlculs de Sanda. — *Justa és la sentència.* Puix que ha estat per culpa o descuit teu, que ha fugit el presoner, la custòdia del qual hom t'havia confiat, ara cal plegar-te a les conseqüències.

41. Ara el nabí es fa conèixer a Achab pel que ell és realment. El text sagrat no ens diu quin era aquest senyal pel qual el nabí fou reconegut. Hom pensa en una mena de tatuatge religiós. Cf. Is. 44, 5 ; Ez. 9, 4 i seg. ; Ap. 7,, 3 i seg.

42. Aplicació de la paràbola. *Puix que tu has deixat escapar de la mà* (cf. verset 34) *l'home del meu ḥèrem,* això és, que Jo havia lliurat a l'anatema, a un complet extermini. Vegeu a la nota a Jos. 2, 10. — *La teva ànima serà en lloc de la seva ànima.* Vegeu-ne l'acompliment a 22, 34 i seg. — *I el teu poble enlloc del seu poble.* La història ens demostrarà ben aviat les deplorables conseqüències de no haver Israel reduït a la impotència el reialme de Damasc quan li era tan fàcil d'aconseguir-ho.

CAPÍTOL XXI

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — LA VINYA DE NABOTH

Achab demana a Naboth la seva vinya,

I s'esdevingué després d'aquests fets, que Naboth, el jezrahelita, tenia una vinya a Jezrahel al costat del palau d'Achab, rei de Samaria. [2] I Achab parlà a Naboth, dient: Dóna'm la teva vinya, que em servirà d'hort, car està tocant al meu palau, i jo et donaré enlloc seu una vinya millor, o, si plau als teus ulls, et pagaré el seu preu en argent. [3] I Naboth digué a Achab: Déu me'n guard, de cedir-te l'heretatge dels meus pares! [4] I Achab se'n vingué a casa seva enverinat i consternat per causa de la paraula que li havia parlat Naboth, el jezrahelita, quan

i Naboth li refusa.

[1] Post verba autem haec, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitae, quae erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariae. [2] Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, et prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est. [3] Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.

[4] Venit ergo Achab in domum suam indignans, et frendens super verbo, quod

XXI. El present capítol, que prepara la caiguda de la dinastia d'Amrí, en G. (B.) i de Lag. segueix immediatament després del cap. XIX. Quin fos l'ordre primitiu, és difícil precisar-ho. De l'una part la disposició del G., literàriament parlant, és més raonable, car manté unida la relació entre els fets narrats als capítols XX i XXII. De l'altra part, però, si bé l'ordre de TM. i V. interromp la susdita relació, té en canvi l'avantatge de fer precedir els fets del cap. XXII de llur presagi anunciat en el present cap. XXI.

1. *Després d'aquests fets.* ¿De quins fets? ¿Dels narrats al cap. XX, segons l'ordre de TM? ¿Dels corresponents al cap XIX segons la disposició de G. (B.) i de Lag.? Advertiu, però, que en aquestes dues recensions la frase en qüestió és omesa. Al nostre entendre, s'imposa la conclusió que ignorem el moment cronològic en què s'esdevingueren els episodis, argument del present capítol. — *El jezrahelita,* o natural de Jezrahel. — *Al costat del palau d'Achab,* on, com hem dit a 18, 45, s'havia establert com a residència de segon ordre. Potser era aquesta la ciutat natal, com sigui que hom el considera com a originari de la tribu d'Issachar, a la qual Jezrahel pertanyia.

3. *Déu me'n guard...* La resposta de Naboth a Achab apar excessivament dura. Hom podrà excusar Naboth solament en el cas que ell hagués cregut fer un tort a l'honor i a la bona memòria dels seus pares dels quals havia heretat aquella vinya, on potser hi havia la tomba de família, com s'esdevenia sovint en aquells temps. Llevat d'aquest motiu, per cert prou suficient per a justificar el seu refús, Naboth no podia al·legar-ne cap altre. La Llei de Lv. 25, 23 i seg.; Nom. 36, 7 no entrava en qüestió, per tal com Achab li proposava de substituir aquell immoble per un altre dels seus encontorns. Vegeu Sanda i Landersdorfer.

locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et proiiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, et non comedit panem. [5] Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? et quare non comedis panem? [6] Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelitae, et dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. [7] Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis es, et bene regis regnum Israel. Surge, et comede panem, et aequo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitae.

[8] Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, et signavit eas annulo eius, et misit ad maiores natu, et optimates, qui erant in civitate eius, et habitabant cum Naboth. [9] Litterarum autem haec erat sententia: Praedicate ieiunium, et sedere facite Naboth inter primos populi, [10] et submitti-

digué: No et donaré l'heretatge dels meus pares. I s'ajagué damunt el seu llit, i girà la seva faç, i no prengué aliment.

[5] I vingué vers ell Jezabel, la seva muller, i li parlà: ¿Com és que el teu esperit està enverinat, i no prens aliment? [6] I ell li parlà: Car he parlat a Naboth, el jezrahelita, i li he dit: Dóna'm la teva vinya per diner, o si et plau, jo et donaré una altra vinya en lloc seu. I ell ha dit: No et donaré la meva vinya. [7] Llavors Jezabel, la seva muller, li digué: Ara sí que tu exerceixes la sobirania damunt Israel! Alça't! pren aliment, i estigues de bon humor; jo et donaré la vinya de Naboth, el jezrahelita.

Jezabel s'assabenta del fet, i

[8] I ella escriví lletres en nom d'Achab, i les segellà amb el segell d'aquest, i envià les lletres als ancians i als dignitaris de la seva ciutat que habitaven amb Naboth. [9] I escriví a les lletres, dient: Proclameu un dejuni, i feu seure Naboth al cap del poble. [10] I feu seure davant ell dos homes, fills de Belial, que testifiquin contra ell,

dóna ordre d'alçar una calúmnia contra Naboth.

7. *Ara sí que tu exerceixes...* És una expressió irònica, com si digués: ¿És així que el rei ha de comportar-se? Rei! i ¿rebaixar-te al nivell d'un rústic camperol per suplicar-li un favor? Si quelcom cobeges d'entre els béns dels teus subordinats, tu que disposes de llurs fortunes i persones, ¿no t'ho saps prendre, i prou?

8. *I ella escriví* des de la seva residència de Samaria, distant de Jezrahel prop de 20 kms. *lletres...* Aquest fet suposa una certa cultura bastant general a Israel, ja al segle IX a. C., si més no entre l'alta societat. — *Amb el segell,* únic mitjà, i no pas la pròpia signatura, emprat per a autenticar en aquell temps, com encara avui entre els orientals, una escriptura.

9. *Proclameu un dejuni.* Abominable hipocresia! Aquest acte solemne, aquesta convocació religiosa que no solia tenir lloc més que en cas d'una calamitat pública present o imminent per tal d'aplacar la ira divina, o quan ho exigia un afer de cabdal importància per al rei o per a la nació, és ara emprat per tal de perpetrar un homicidi. Vegeu St. Joan Crisòst. (*Sermó LXVIII*). En la present circumstància el dejuni proclamat havia de servir d'expiació pel greu crim de blasfèmia contra Iahuè i contra el rei, suposat comès per Naboth.

10. *Dos homes,* dos testimonis, nombre suficient, segons la llei de Dt. 17, 6; 19, 15 per a condemnar un delinqüent. — *Fills de Belial,* això és, malvats, perversos. Naturalment, semblant expressió no constava pas a les lletres de Jezabel, sinó que del verset 13 ha estat transportada aquí posteriorment per algun dels copistes. — *Belial.* Hom discuteix l'origen i la significació exacta d'aquest vocable. Sembla que era el nom d'una potència del xeol; d'aquí ha passat més tard a designar el nom d'un dels dimonis, o del principal de tots, Satanàs.

dient : Tu has blasfemat Déu i el rei! I el fareu sortir, i l' apedregareu, i que mori !

L' ordre és executada, i

[11] I els dos homes de la ciutat, els ancians i els dignitaris que habitaven a la seva ciutat executaren com Jezabel els havia manat, segons allò escrit a les lletres que els havia enviat. [12] Proclamaren un dejuni, i feren seure Naboth al cap del poble. [13] Després vingueren aquells dos homes fills de Belial, i segueren al seu davant, i aquells fills de Belial testificaren contra Naboth, a la presència del poble, dient : Naboth ha blasfemat Déu i el rei. I el feren sortir fora de la ciutat, i l' apedregaren amb pedres, i morí. [14] I enviaren a Jezabel, dient : Naboth ha estat apedregat, i ha mort. [15] I s' esdevingué que, en sentir Jezabel que Naboth havia estat apedregat i que era mort, Jezabel digué a Achab : Alça 't ! pren possessió de la vinya de Naboth, el jezrahelita, que havia refusat de donar-te per diner ; car Naboth ja no és viu, sinó que és mort ! [16] I s' esdevingué que, en sentir Achab que Naboth era mort, Achab s' alçà per a davallar a la vinya de Naboth, el jezrahelita, i per prendre 'n possessió.

Achab s' apodera de la seva vinya.

Elias anuncia a Achab

[17] I fou paraula de Iahuè a Elias, el thesbita, dient : [18] Alça 't ! davalla a l' encontre d' Achab, rei d' Israel, que està a Samaria. Mira, és a la vinya de Naboth, on ha davallat per pren-

te duos viros filios Belial contra eum, et falsum testimonium dicant : Benedixit Deum et regem: et educite eum, et lapidate, sicque moriatur. [11] Fecerunt ergo cives eius maiores natu et optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut praeceperat eis Iezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos: [12] praedicaverunt ieiunium, et sedere fecerunt Naboth inter primos populi. [13] Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum et regem : quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, et lapidibus interfecerunt. [14] Miseruntque ad Iezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, et mortuus est.

[15] Factum est autem, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth, et mortuum, locuta est ad Achab: Surge, et posside vineam Naboth Iezrahelitae, qui noluit tibi acquiescere, et dare eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth, sed mortuus est. [16] Quod cum audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, et descendebat in vineam Naboth Iezrahelitae, ut possideret eam.

[17] Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens: [18] Surge, et descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit,

11–16. Les iniqües ordres de Jezabel són puntualment executades sense la més insignificant oposició per part dels ancians i dignitaris de la ciutat ; prova palesa de la general depravació d'Israel, tant del poble com dels seus magistrats. L' innocent Naboth és vilment calumniat, i després apedregat, ell, i també els seus fills, segons que es desprèn de 2 Re. 9, 26. Així ho exigia el costum bàrbar d' aquells temps. Naboth fou acusat d' haver blasfemat no sols Iahuè sinó també el rei. Ara, tota oposició al rei, fos un corifeu amb el seu partit, un pretendent al tron amb els seus adherents, o un pare de família amb els seus fills, havia d' ésser exterminada. A més en el cas de Naboth es tractava encara de fer desaparèixer tota pretensió d' heretatge. Desapareguda aquesta, la vinya fou confiscada, i així Achab pogué *prendre 'n possessió*. — *Per a davallar*, acompanyat de Jehú i de Badacer (cf. 2 Re. 9, 25).

17–18. *Elias* havia de trobar-se probablement al Carmel o en alguna altra muntanya dels voltants de Jezrahel ; per això Iahuè li diu de davallar *a l' encontre d' Achab... que està,* ut possideat eam: [19] et loqueris ad eum, dicens: Haec dicit Dominus: Occidisti, insuper et possedisti. Et post haec addes: Haec dicit Dominus: In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. [20] Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. [21] Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israel. [22] Et dabo domum tuam sicut domum Ieroboam filii Nabat, et sicut domum Baasa filii Ahia: quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israel. [23] Sed et de Iezabel locutus est Dominus, dicens:

dre 'n possessió. [19] I li parlaràs, dient: Així diu Iahuè: ¿Hauries assassinat i encara posseiries? Li parlaràs també, dient: Així diu Iahuè: En el lloc on els cans han llepat la sang de Naboth, lleparan també la teva pròpia sang. [20] I Achab digué a Elias: M' has atrapat, enemic meu! I ell respongué: t' he atrapat, car t' has venut per fer el que és mal als ulls de Iahuè. [21] Mira, Jo faré venir la malaurança al teu damunt, i suprimiré els teus vestigis, i exterminaré d' Achab fins el qui orina a la paret, esclau i lliure a Israel. [22] I reduiré la teva casa com la casa de Jeroboam, fill de Nabat, i com la casa de Baasà, fill d' Ahià, per causa de la indignació amb què m' has indignat, i has fet pecar Israel. [23] I també contra Jezabel ha parlat Iahuè, dient: Els

La punició per l'assassinat de Naboth

i l'extermini de la seva dinastia.

També Jezabel serà punida.

és a dir, que té la seva principal residència, *a Samaria*. D' allí (443 ms.) havia aquest ja *davallat* a la susdita ciutat de Jezrahel *per prendre possessió* de la vinya de Naboth.

19. *Hauries assassinat...* L' execrable assassinat de Naboth havia estat tramat principalment per Jezabel; tot i això, la reconvenció de Iahuè és adreçada a Achab, per tal com era el principal responsable del crim. Aquest havia estat comès, si més no, amb el seu consentiment, donat que Jezabel es valgué del seu segell per a autenticar les lletres trameses als ancians i magnats de Jezrahel (verset 8). — *En el lloc... lleparan també la teva pròpia sang.* Degut al penediment d' Achab (vegeu més endavant, als versets 27-29), la present punició no tingué ple acompliment més que en la persona del seu fill Joram (2 Re. 9, 21 i seg.). Veritat que els cans lleparen també la sang d' Achab; però, no fou sinó d' una manera bastant indirecta, puix que els cans lleparen solament l' aigua en què fou rentat el carro en el qual havia estat ferit mortalment; i, d' altra banda, aquesta escena no s' esdevingué *en el lloc on els cans havien llepat la sang de Naboth,* sinó *vora la piscina de Samaria.* Vegeu 22, 38.

20. Entre el present verset i el precedent sembla mancar-hi un període, que probablement haurà desaparegut del text original, degut, tal vegada, a un homoeteleuton. Hom espera llegir-hi quelcom de relatiu a l' acompliment de l' ordre de Iahuè per part d' Elias i a l' encontre d' aquest amb Achab. — *M' has atrapat, enemic meu!* Expressió burlesca en boca d' Achab, que palesa la seva sorpresa en veure 's a la presència d' Elias, just quan anava a prendre possessió del fruit del seu crim. — *T' has venut...* pel vil preu d' una vinya, tot lliurant-te com esclau a les instigacions de la malaurada Jezabel.

21-24. A les amenaces personals proferides al verset 19, segueix ara l' anunci de l' extermini total de la seva dinastia en termes gairebé idèntics als proferits contra les dinasties de Jeroboam (14, 10 i seg.) i de Baasà (16, 1 i seg.). — *Suprimiré d' Achab,* vol dir: de la casa o de la família d' Achab. — *Qui orina a la paret, esclau i lliure a Israel.* Vegeu nota a 14, 10. — *I també contra Jezabel,* causa directa de l' homicidi comès contra l' innocent Naboth. — *Els cans menjaren Jezabel.* Vegeu a 2 Re. 9, 30-37, el puntual acompliment d' aquest cans menjaran Jezabel al ‘camp‘ de Jezrael. [24] Qui d'Achab morirà a la ciutat, els cans se'l menjaran, i qui morirà al camp, les aus del cel se'l menjaran. [25] Cert, ningú no fou com Achab, que s'hagués venut per fer el que és mal als ulls de Iahuè, car Jezabel, la seva muller, el seduïa. [26] I obrà molt abominablement, anant rera els ídols, segons tot el que feren els amorrheus, els quals Iahuè foragità de davant els fills d'Israel.

Achab s'humilia i fa penitència.

[27] I s'esdevingué que, en sentir Achab aquestes paraules, esquinçà els seus vestits, i posà un sac sobre la seva carn, i dejunà, i jagué amb aquest sac, i caminava lentament. [28] I fou paraula de Iahuè a Elias, el thesbita, dient: [29] ¿Has vist com Achab s'ha humiliat a la meva presència? Puix que s'ha humiliat a la meva presència, no suscitaré aquesta malaurança durant el seu temps; al temps del seu fill suscitaré aquesta malaurança a la seva casa.

Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. [24] Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres caeli. [25] Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Iezabel uxor sua, [26] et abominabilis factus est, in tantum ut sequeretur idola, quae fecerant Amorrhaei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel.

[27] Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, et operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite. [28] Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens: [29] Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam malum domui eius.

terrible presagi. — *Al ‘camp‘*. Així alguns Mss., V., Sir. i Targum, en lloc de *mur,* de TM. — *Qui d'Achab morirà a la ciutat...* Vegeu nota a 14, 11.

25–26. Són reflexions degudes directament a la ploma de l'autor sagrat. El verset 25 constitueix una atenuació de la malvestat d'Achab, tot fent recaure la principal responsabilitat en *Jezabel, la seva muller, que el seduïa.* — *Amorrheus.* Hauria pogut també dir *cananeus*; car, llevat de Dt. 1, 4; Jos. 24, 8, i d'algun altre lloc en què *amorrheus* indica els antics clans establerts dellà el Jordà, ambdós vocables, amorrheu i cananeu, tenen ordinàriament una significança ètnica gairebé idèntica per a indicar els antics habitants de la Palestina en general.

27–29. Penitència d'Achab. Ni els Sants Pares, ni els altres comentadors eclesiàstics estan d'acord a reconèixer la sinceritat d'aquesta penitència. Al nostre entendre, el text sagrat cap indici no deixa entreveure pel qual hom pugui sospitar que Achab no fou colpit d'un sentiment de veritable penediment. Fins i tot Iahuè, per un d'aquells antropopatismes tan freqüents en l'estil bíblic, se'n manifesta com sorprès i meravellat. Ara, si Achab perseverà o no en aquest sentiment saludable; si en conseqüència abandonà el culte dels ídols, abaté els alts llocs consagrats a Baal, restituí la vinya de Naboth, etc., l'Esperit Sant no ha volgut deixar-ho consignat. El que diu ben clarament és que Achab *s'humilià a la presència de Iahuè,* i així, en tot cas, l'acte del seu penediment no pogué menys d'ésser veritable i sincer; acte que li valgué l'atenuació de la seva pena personal (cf. al verset 19), i l'ajornament de la caiguda de la seva dinastia.

CAPÍTOL XXII

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — LA BATALLA DE RAMOTH-GALAAD JOSAFAT, REI DE JUDÀ — OCHOZIAS, REI D'ISRAEL

[1] Transierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam et Israel. [2] In anno au-

I passaren tres anys sense guerra entre Aram i Israel. [2] I l'any tercer s'esdevingué que Josafat,

Achab proposa a Josafat la reconquesta de Ramoth-Galaad.

XXII. El present capítol és una continuació del cap. XX. El motiu de l'actual tercera campanya d'Achab contra els arameus és la projectada reconquesta de Ramoth-Galaad (cf. verset 3). Era aquesta, segons sembla, una de les ciutats d'Israel que Benadad I, pare de Benadad II, havia pres al rei Amrí, pare d'Achab (vegeu la nota a 20, 34). Ara bé, una de les clàusules de la pau pactada entre aquest rei i Benadad (cf. 20, 34) havia estat la restitució de les susdites ciutats. ¿Per què, doncs, Ramoth-Galaad, que probablement era una de tantes, no li havia encara estat lliurada? No ho sabem. Potser aquesta ciutat, per raó de pertànyer a la Transjordània, no havia estat inclosa d'una manera expressa en les condicions de pau establertes. A més, llavors Benadad II era ja difunt, i el seu successor Hadadezer hagué de tenir les seves raons per a no restituir-la. En tot cas, vista la reluctància del rei arameu, el rei Achab, aprofitant l'avinentesa que de l'una part li oferia la feblesa d'aquell reialme després de la desfeta soferta a Qarqar (vegeu a la nota al verset 1), i de l'altra el reforçament que li proporcionava la seva amistat amb Josafat, rei de Judà, resol prendre per la força la ciutat que de dret li pertocava.

1. *Tres anys sense guerra entre Aram i Israel;* abans, però, del termini d'aquest període de temps, Achab havia pres part en una batalla de gran envergadura, que l'Esperit Sant ha passat sota silenci, i que ha romàs perpetuada en els monuments de l'Assíria, en una estela trobada a Kurkh, al S. de Diarbekir. De la inscripció esculpida en aquesta estela es desprèn que, en vista de l'amenaça d'invasió del reialme d'Aram i de tots els altres territoris meridionals de part de Salmanasar III després de la victòria obtinguda a Karkemisch, es constituí, per tal d'oposar-hi resistència, una coalició d'onze reis, capitanejats pel rei dels arameus. Achab, un dels reis confederats, hi participà amb un contingent de 10.000 israelites. El combat fou lliurat a Qarqar, ciutat de la vora de l'Orontes i a uns 65 kms. al NE. de Lattaquie, i si bé el resultat fou funest per a tots els Estats de la confederació, en canvi s'obtingué detenir, si més no per alguns anys, la marxa triomfant de l'exèrcit assiri vers totes les regions de l'Occident.

2. *L'any tercer,* a la tardor; car la batalla de Qarqar havia tingut lloc el 854 a. C. — *Josafat, rei de Judà, davallà vers el rei d'Israel.* Feia alguns anys que havia cessat l'antagonisme entre els dos reialmes, i les relacions amistoses, iniciades ja durant el regnat d'Amrí, anaren sempre enfortint-se, sobre tot amb motiu del matrimoni d'Athalia, la filla d'Achab, amb Joram, fill de Josafat. El present viatge obeí segurament a una invitació de part del rei Achab, per tal de tractar en la intimitat i amb tota calma l'important afer de Ramoth-Galaad. Josafat fou rebut en el magnífic palau d'Achab a Samaria, i amb un festí d'una reial esplendidesa. Vegeu 2 Par. 18, 2.

rei de Judà davallà vers el rei d'Israel. [3] I el rei d'Israel digué als seus servents: ¿Sabeu que Ramoth-Galaad és nostra? I nosaltres estem ociosos, en lloc de prendre-la de la mà del rei d'Aram! [4] I digué a Josafat: ¿Vindries amb mi a la guerra de Ramoth-Galaad? I Josafat digué al rei d'Israel: Jo sóc com tu, el meu poble com el teu poble, els meus cavalls com els teus cavalls.

Els falsos profetes aproven el projecte, i

[5] I Josafat digué al rei d'Israel: Consulta avui, et prec, la paraula de Iahuè. [6] I el rei d'Israel aplegà els profetes, com uns quatre-cents homes, i els digué: ¿Aniré contra Ramoth-Galaad per a la guerra, o me n'abstindré? I ells respongueren: Puja! que Adonai la lliurarà a la mà del rei. [7] I Josafat digué: ¿No hi hauria ací encara un profeta de Iahuè per consultar-lo? [8] I el rei d'Israel digué a Josafat: Hi ha encara un home, pel qual hom podria consultar Iahuè; però jo l'odio, car no em profetitzà res de bo,

tem tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. ([3] Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, et negligimus tollere eam de manu regis Syriae?) [4] Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad praeliandum in Ramoth Galaad? [5] Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Sicut ego sum, ita et tu: populus meus, et populus tuus unum sunt: et equites mei, equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Quaere, oro te, hodie sermonem Domini.

[6] Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, et ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, et dabit eam Dominus in manu regis. [7] Dixit autem Iosaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? [8] Et ait rex Israel ad Iosaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum,

3. *Ramoth Galaad* estava emplaçada a la Transjordània, probablement a Tell Râmît, tres tossals situats a uns 7 kms. al S. d'er-Remta. Vegeu a la nota a Jos. 20, 8. — El *rei d'Aram* no era ja aleshores Benadad II, sinó el seu successor Hadadezer.

4. *Jo sóc com tu...* Semblants frases són de pura cortesia oriental, i no volen pas indicar cap mena de vasallatge de la part del reialme de Judà; indiquen, però, a bastament l'estreta aliança que regia entre els dos monarques, consolidada que havia estat pel matrimoni polític entre Athalia, la filla de l'impiadós Achab, i Joram, el fill del piadós rei Josafat. Hom s'adona que els interessos materials –aquí el desig de protegir-se mútuament contra les contínues amenaces dels arameus– eren sovint preferits als religiosos. Judà no tardarà pas gaire a pagar ben cara aquesta desastrosa aliança, i dia vindrà que l'Esperit Sant en farà a Josafat els retrets merescuts.

5. *Consulta avui...* Josafat haurà estat feble en allò que pertany a les seves relacions polítiques amb Achab; tractant-se, però, ara d'un acte concret en el qual intervenen els interessos de Iahuè, es mostra intransigent, i exigeix que hom no prescindeixi dels sagrats costums, que per a aquell acte determinat d'una empresa militar requerien una consulta prèvia de l'oracle.

6–7. Els *quatre-cents homes* aplegats pel rei d'Israel, més aviat que profetes eren un estol de llepacrestes, promptes tothora a llagotejar llur sobirà, i imbuïts, com ell, d'idees sincretistes. Per això, Josafat, que no ha tardat a adonar-se'n, reclama la presència d'un veritable *profeta de Iahuè per consultar-lo.*

8. *No em profetitza res de bo.* Efectivament hom pot constatar-ho pel terrible presagi que

sed malum, Michaeas filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. [9] Vocavit ergo rex Israel eunuchum quendam, et dixit ei: Festina adducere Michaeam filium Iemla. [10] Rex autem Israel, et Iosaphat rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portae Samariae, et universi prophetae prophetabant in conspectu eorum. [11] Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, et ait: Haec dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam. [12] Omnesque prophetae similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, et vade prospere, et tradet Dominus in manus regis. [13] Nuncius vero, qui ierat ut vocaret Michaeam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona praedicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, et loquere bona. [14] Cui Michaeas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

sinó cosa mala; és Micheas, fill de Jemlà. I Josafat digué: No parli el rei així!

prediuen a Achab la victòria.

[9] I el rei d'Israel cridà un eunuc, i li digué: Apressa't! Micheas, fill de Jemlà. [10] I el rei d'Israel i Josafat, rei de Judà, seien cada un al seu tron, revestits de llurs ornaments, a l'era, a l'entrada de la porta de Samaria, i tots els profetes profetitzaven davant d'ells. [11] I Sedecias, fill de Chanaanà, s'havia fet corns de ferro, i deia: Així diu Iahuè: Amb aquests corns cotaràs els arameus fins a anihilar-los. [12] I tots els profetes profetitzaven igualment, dient: Puja a Ramoth-Galaad, que reeixiràs! i Iahuè la lliurarà a la mà del rei.

Micheas és consultat; desaprova l'empresa,

[13] I el missatger que havia anat a cridar Micheas, li parlà, dient: Mira, et prec, les paraules dels profetes són unànimament favorables al rei; sigui, et prec, la teva paraula conforme a la paraula d'ells. Parla, doncs, prosperitat. [14] I Micheas digué: Com viu Iahuè, li diré el que Ia-

li adreçà a 20, 42. — *Micheas, fill de Jemlà,* el qual, segons Jos. Fl. (*Antiq.* VIII, XV, 5) era el mateix personatge que aquell profeta anònim de 20, 35 i seg.

9. *Apressa't!.* Emmena'm de la presó (vegeu a la nota a 20, 43) *Micheas, fill de Jemlà.*

10–12. L'acte, presidit pels dos reis vestits d'uniforme i asseguts damunt dels trons transportables, es desplega amb un aparat i solemnitat extraordinaris davant de tot el poble i al lloc més públic i concorregut, *a l'era, a l'entrada de la porta de Samaria;* ara, que a certs moments tendeix a degenerar en comèdia. — *Sedecias,* probablement capitost d'aquell escamot de llagoters, *s'havia fet corns de ferro,* vol dir, s'havia procurat dos fragments de ferralla, que retenia amb la mà davant el front, *i,* tot fent semblant de cotar igual que els braus, digué: *Així diu Iahuè: Amb aquests* corns, és a dir: de la mateixa manera que el brau cota i engega enlaire la terra, o d'altres objectes que té al davant, *així cotaràs als arameus.*

13–14. Si el missatger tramès de part d'Achab no prengué Micheas per un trapella, igual que un de tants d'aquells 400 falsos profetes, estava convençut, si més no, que el seu do de profecia li permetria d'atreure Iahuè a conformar la seva voluntat al seu propi caprici. És amb motiu d'aquest concepte erroni, molt estès entre el poble d'Israel, que Iahuè es plany en Is. 30, 9, 10, dient:

Ell és un poble rebel...
que diuen als vidents: No hi vegeu;
Parleu-nos coses falagueres,
profetitzeu-nos il·lusions!

Però Micheas no es deixà engalipar, ans contestà molt dignament: *Diré el que Iahuè em digui.*

huè em digui. [15] I vingué al rei, i el rei li digué: Micheas, ¿Anirem contra Ramoth-Galaad per a la guerra o ens n'abstindrem? I ell li digué: puja que reeixiràs! i Iahuè la lliurarà a la mà del rei. [16] I el rei li digué: ¿Fins a quantes vegades et conjuraré jo, que no em parlis més que la veritat en nom de Iahuè? [17] Llavors ell digué:

prediu la desfeta, i

Veig tot Israel dispersat per les muntanyes,
com un ramat d'ovelles sense pastor.
I Iahuè que diu: Aquestes són sense amo;
que cadascú se'n torni en pau a casa seva.

[18] I el rei d'Israel digué a Josafat: ¿No t'he dit que no em profetitza res de bo, sinó cosa mala? [19] I [Micheas] digué: Escolta, doncs, la paraula de Iahuè: He vist Iahuè assegut damunt el seu tron, i tot l'exèrcit del cel dempeus a la seva

desemmascara els falsos profetes.

[15] Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michaea, ire debemus in Ramoth Galaad ad praeliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, et vade prospere, et tradet eam Dominus in manus regis. [16] Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adiuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini. [17] Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem. et ait Dominus: Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace. ([18] Dixit ergo rex Israel ad Iosaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?) [19] Ille vero addens, ait: Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a

15–17. *Puja! que reeixiràs!* Aquestes paraules hagueren d'ésser pronunciades per Micheas amb un remarcat to d'ironia. Achab se n'adona a l'instant; d'aquí el conjurar-li que *no li parli més que la veritat en nom de Iahuè,* tot cregut, segurament, que aquesta veritat li seria falaguera. Vana il·lusió! car Micheas, tot obeint la intimació del monarca, li dóna ara a comprendre clarament, sota la idil·lica imatge *d'Israel dispersat... com un ramat d'ovelles sense pastor,* que el resultat de la batalla contra Aram ha d'ésser desastrós per a Israel i, sobretot, per a ell.

18. *¿No t'he dit que no em profetitza res de bo sinó cosa mala?* Achab ha interpretat amb justesa la metàfora emprada per Micheas; car, si el ramat ha romàs *sense pastor,* la desaparició d'aquest pastor indicava o la pròpia mort, o, si més no, d'haver caigut presoner de l'exèrcit enemic. Ara, que per Achab la profecia en qüestió no era més que el resultat dels sentiments d'antipatia que Micheas covava contra ell.

19. *Escolta, doncs, la paraula de Iahuè.* Puix que tu, Achab, sembles estar persuadit que la meva profecia, que t'és desfavorable, obeeix a prevenció meva contra tu, ara et referiré amb tots els seus detalls la revelació que m'ha estat feta. Veuràs si qui t'enganya sóc jo que et profetitzo la desfeta, o si és aqueix estol de llagoters que et prometen la victòria.

19–22. Cal parar esment a no interpretar amb excessiva rigor cada una de les parts de la present visió. Igual que en les paràboles, alguns dels seus detalls hi són expressats per tal d'acomodar-se a la nostra manera de pensar i de parlar, i no signifiquen més que d'una manera molt inadequada les realitats representades sota figures simbòliques. Vegeu Crampon. Hom pot adduir encara les paraules de St. Tomàs, a propòsit de la visió del llibre de Job (1, 6 i seg.), molt semblant a la del present cas: *Hoc symbolice et sub enigmate proponitur, secundum consuetudinem Sacrae Scripturae, quae res spirituales figuris rerum corporalium describit.*

19–20. Iahuè és aquí representat segons la mentalitat israelita d'aquell temps, assegut sinistris: [20] et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba huiuscemodi, et alius aliter. [21] Egressus est autem spiritus, et stetit coram Domino, et ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? [22] Et ille ait: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies, et praevalebis: egredere, et fac ita. [23] Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, et Dominus locutus est contra te malum. [24] Accessit autem Sedecias filius Chanaana, et percussit Michaeam in maxillam, et dixit: Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, et locutus est tibi? [25] Et ait Michaeas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut ab-

dreta i a la seva esquerra. [20] I Iahuè digué: ¿Qui seduirà Achab perquè pugi, i caigui a Ramoth-Galaad? I l'un deia d'una manera, i l'altre d'una altra. [21] I un esperit sortí, i es posà dempeus davant Iahuè, i digué: Jo el seduiré. I Iahuè li digué: Com? [22] I ell digué: Sortiré, i seré esperit de mentida a la boca de tots els seus profetes. I [Iahuè] digué: Seduiràs, i també reeixiràs. Surt, i fes-ho! [23] Ara, doncs, mira, Iahuè ha posat un esperit de mentida a la boca de tots aquests profetes teus, car Iahuè ha decretat cosa mala contra tu.

És insultat per Sedecias, i

[24] Llavors Sedecias, fill de Chanaanà, s'atansà, i percudí Micheas a la galta, i digué: ¿De quina manera l'esperit de Iahuè ha sortit de mi per parlar-te a tu? [25] I Micheas digué: Mira, tu ho veuràs el dia que aniràs de cambra en cam-

damunt d'un tron i voltat dels seus àngels, com un rei d'aquest món voltat del seu exèrcit, els uns bons i els altres dolents, tots ells promptes a executar les seves ordres, de clemència o de càstig respectivament, després d'haver-les deliberades amb els seus alts consellers. Conformement a un d'aquells decrets de Iahuè que ens són inescrutables, Achab ha de trobar la seva mort en el combat de Ramoth-Galaad; i així, ara Iahuè és presentat com estudiant la via per on arribar a l'acompliment del susdit decret.

21-22. *Un esperit;* no pas l'esperit de Iahuè, ni l'esperit de profecia, sinó l'esperit del mal, l'esperit de la mentida del verset 22. Tot això ens demostra, com diu Calmet, el poder absolut de Déu sobre els dimonis, i la impotència a què són reduïts aquests esperits malignes per a fer-nos mal, a menys que Déu no els ho permeti. St. Agustí (*cont. Julian.* 5, 4) fa notar que, ja que Achab no havia volgut creure un vertader profeta, meresqué d'ésser enganyat per un de fals. I quan Déu diu a l'esperit de mentida: *Surt, i fes-ho!* això, continua dient Calmet, no vol pas significar que li dóna ordre de seduir, d'enganyar i de mentir. Semblant cosa, pròpiament parlant, Déu ni tant sols la permet, ni l'aprova; solament hom pot dir que no la impideix: deixa que el dimoni exerceixi la seva mala voluntat contra aquells que Ell vol punir o provar.

23. En terminar d'exposar la seva visió, Micheas en fa de continent l'aplicació tot desemmascarant Sedecias i el seu estol de profetes mentiders.

24-25. Sedecias es donà per al·ludit, i desfogà la seva indignació infligint a Micheas la inqualificable injúria d'una bufetada. Micheas suporta amb dignitat la humiliació, i, deixant de banda una resposta directa a la seva pregunta, li anuncia la calamitat que un dia li vindrà al damunt. Hom no sap com ni quan fou acomplert aquest presagi; però, és de creure que fou després de la mort d'Achab, quan les autoritats del poble probablement el cercaren per matar-lo com a principal responsable de la desastrosa fi de l'expedició militar.

empresonat.

bra per amagar-te. [26] I el rei d'Israel digué: Agafa Micheas, i mena'l a Amon, governador de la ciutat, i a Joàs fill del rei; [27] i diràs: Així diu el rei: Poseu aquest a la presó, i alimenteu-lo amb pa d'opressió i amb aigua d'opressió fins que jo torni en pau. [28] I Micheas digué: Si arribes a tornar en pau, Iahuè no ha parlat per mi. Digué encara: Sentiu-ho, pobles tots!

És realitzada l'expedició militar.

[29] I el rei d'Israel i Josafat, rei de Judà, pujaren a Ramoth-Galaad. [30] I el rei d'Israel digué a Josafat: 'Jo em disfressaré, i entraré' [així] a la batalla, tu, però, vesteix els teus vestits. I el rei d'Israel es disfressà i entrà en batalla. [31] I el rei d'Aram havia comandat als capitans dels seus trenta-dos carros, dient: No combateu contra petit ni gran, sinó contra el rei d'Israel solament. [32] I s'esdevingué que, en veure els capitans dels carros Josafat, pensaren que no podia ésser sinó el rei d'Israel. I es giraren contra ell per combatre'l; però Josafat cridà. [33] I s'esdevingué que, en veure els capitans dels car-

scondaris. [26] Et ait rex Israel: Tollite Michaeam, et maneat apud Amon principem civitatis, et apud Ioas filium Amelech, [27] et dicite eis: Haec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis, et aqua angustiae, donec revertar in pace. [28] Dixitque Michaeas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

[29] Ascendit itaque rex Israel, et Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. [30] Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat: Sume arma, et ingredere praelium, et induere vestibus tuis. porro rex Israel mutavit habitum suum, et ingressus est bellum. [31] Rex autem Syriae praeceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, et maiorem quempiam, nisi contra regem Israel, solum. [32] Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, et impetu facto pugnabant contra eum: et exclamavit Iosaphat. [33] Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex

26. *I el rei d'Israel digué* a un dels seus servents, probablement l'eunuc del verset 9. — *Joàs, fill del rei,* d'altra banda, personatge desconegut, és aquí esmentat sense que hom pugui saber quina era la seva funció prop del governador Amon, i menys encara en aquelles circumstàncies.

27. *Alimenteu-lo amb pa d'opressió i amb aigua d'opressió,* vol dir que hom li proporcioni solament la quantitat de pa i aigua indispensable per a no defallir.

28. *Digué encara: Sentiu-ho pobles tots.* La present clàusula, que no llegiren ni G. (B.) ni de Lag., i que és una citació de Mi. 1, 2, ha estat aquí introduïda, molt probablement, per un copista frisós d'identificar el present del l'actual passatge amb l'altre Micheas, un dels dotze profetes menors, contemporani del profeta Isaïas, i que no visqué fins un segle i mig més tard.

29–30. A desgrat de la fatídica predicció de Micheas, hom emprèn l'expedició militar; i Josafat, el piadós rei de Judà, per al qual les paraules del profeta havien d'ésser d'un efecte indubtable, es veu obligat, per motius d'ordre polític, a acompanyar el rei d'Israel. Aquest, però, no hagué de sentir-se tan segur com això, quan pren tan extraordinàries precaucions. — *'Jo em disfressaré, i entraré'...* Ens basem en G. (B.) i de Lag., i llegim la 1ª. p. de futur, en lloc de la 2ª. p. d'imperatiu, de TM.

31. *Trenta dos.* Detall que no es llegeix al lloc paral·lel de 2 Par. 18, 30, i que, segurament, ha estat aquí introduït com a resultat d'una glossa influenciada per 20, 1. — *No combateu...* Vol dir: al fort del combat apunteu principalment contra la persona del rei d'Israel.

32-33. *Josafat cridà,* no pas amb una interjecció d'esfereïment, sinó amb un crit de guerra, Israel, et cessaverunt ab eo. [34] Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, et casu percussit regem Israel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam, et eiice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. [35] Commissum est ergo praelium in die illa, et rex Israel stabat in curru suo contra Syros, et mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagae in sinum currus, [36] et praeco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, et in terram suam. [37] Mortuus est autem rex, et perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria, [38] et laverunt currum eius in piscina Samariae, et linxerunt canes sanguinem eius, et habenas laverunt, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat. [39] Reliqua autem sermonum Achab, et universa quae fecit, et domus eburnea, quam aedificavit, cunctarumque urbium, quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [40] Dormivit ergo Achab cum

ros que no era ell el rei d'Israel, se'n tornaren de rera d'ell.

Achab és colpit mortalment; mor, i és conduït a Samaria.

[34] I algú tirà l'arc sense una seva intenció, i colpí el rei d'Israel entre les juntures i la seva cuirassa, i [Achab] digué al seu cotxer: Gira la teva mà, i fes-me eixir del camp, car estic ferit. [35] I la batalla recruà aquell dia, i el rei es tenia dret en el carro davant els arameus; però, al vespre morí. I la sang de la ferida s'havia escorregut fins a l'interior del carro. [36] I a la posta del sol passà pel campament una proclama, dient: Cadascú a la seva ciutat, i cadascú al seu país, [37] ‘ car el rei és mort. I anaren ‘ a Samaria; i sepultaren el rei a Samaria. [38] I hom rentà el carro vora la piscina de Samaria i els cans lleparen la seva sang, mentre les bagasses es banyaven, segons la paraula de Iahuè que havia parlat.

Conclusió del regnat d'Achab.

[39] I la resta de les gestes d'Achab, i tot el que féu, i el palau d'ivori que bastí, i totes les ciutats que bastí, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d'Israel. [40] I Achab reposà amb

característic, probablement, dels exèrcits de Judà, gràcies al qual, i també al socors diví (cf. 2 Par. 18, 30), els arameus es convenceren *que no era ell el rei d'Israel.*

34–35. *Sense una seva intenció* de colpir una persona determinada. — *Entre les juntures i la cuirassa* sembla indicar el baixventre. — *Gira la teva mà,* és a dir, la regna de la brida. — *Estic ferit.* El cop havia estat mortal, i es volgué tota la serenitat i coratge d'Achab per continuar tenint-se dret i simular-ho, tot i que la ferida li sagnava, per tal que no decaigués el valor dels seus soldats, esperançat que encara estava del triomf. — *Al vespre morí.* Era l'any 854 a. C.

36–37. Mort el rei, el combat cessava; i així hom donà comiat al poble combatent. Era ara aquell ramat que Miqueas havia vist (verset 17) sense pastor, dispersat per les muntanyes, que se'n tornava en pau a casa seva. — *‘Car el rei és mort. I anaren‘...* Llegim i puntuem ortogràficament com G., en lloc de, *i el rei morí, i anà...* de TM.

38. *Segons la paraula de Iahuè.* Vegeu 21, 19, i la nota corresponent.

39. *El palau d'ivori,* vol dir, el palau les parets del qual, igual que el seu mobiliari, era ornamentat amb incrustacions d'ivori. Restes d'aquest palau, com també del luxe que el caracteritzava, han estat descobertes durant el curs de les excavacions practicades recentment dalt el tossal de l'antiga Samaria. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». — *I totes les ciutats que bastí.* Els detalls sobre aquest particular ens són completament desconeguts.

els seus pares, i el seu fill Ochozias fou rei en lloc seu.

Josafat, rei piadós

[41] I Josafat, fill d' Asà, fou rei damunt Judà l' any quart d' Achab, rei d' Israel. [42] I Josafat tenia trenta-cinc anys quan esdevingué rei, i regnà vint-i-cinc anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Azubà, filla de Salai. [43] I caminà enterament pel camí d' Asà, el seu pare sense decantar-se 'n ; tot fent el que és recte als ulls de Iahuè. [44] Sols que els alts llocs no foren suprimits : el poble sacrificava encara i cremava perfums als alts llocs. [45] I Josafat estigué en pau amb el rei d' Israel.

i zelant,

[46] I la resta de les gestes de Josafat, i les proeses que féu, i els combats que combaté, això està escrit al llibre dels Annals dels reis de Judà. [47] I extirpà la resta dels bagassers que havia romàs del temps d' Asà, el seu pare.

fracassa en una empresa,

[48] I a Edom no hi havia rei ; un governador feia de rei. [49] I Josafat havia ' fet fer ' una flota

patribus suis, et regnavit Ochozias filius eius pro eo.

[41] Iosaphat vero filius Asa regnare coeperat super Iudam anno quarto Achab regis Israel. [42] Triginta quinque annorum erat cum regnare coepisset, et vigintiquinque annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai.

[43] Et ambulavit in omni via Asa patris sui, et non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini. [44] Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis. [45] Pacemque habuit Iosaphat cum rege Israel.

[46] Reliqua autem verborum Iosaphat, et opera eius, quae gessit, et praelia, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [47] Sed et reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra.

[48] Nec erat tunc rex constitutus in Edom. [49] Rex vero Iosaphat fecerat classes in mari, quae navigarent in

41–42. L'autor sagrat reprèn aquí la història del reialme de Judà, que havia deixat interrompuda a 15, 24 per ocupar-se dels cinc reis d'Israel que regnaren mentre fou rei de Judà Asà, pare de Josafat. — *Regnà vint-i-cinc anys,* si hom hi inclou els dos o tres anys que probablement corregnà amb el seu pare Asà (cf. 2 Par. 16, 12); car, si els càlculs sincrònics precedents són exactes, Josafat no hauria regnat després de la mort del susdit Asà més que 22 anys: del 870 al 849 a. C.

43-45. *Caminà pel camí d'Asà...* Vegeu 15, 11-15. — *Els alts llocs* (vegeu nota a 15, 14) *no foren suprimits;* no pas, però, perquè ell no hagués fet tot el possible per tal de conseguir-ho, si més no per als alts llocs dedicats a les falses divinitats. Cf. 2 Par. 17, 6. — *Josafat estigué en pau amb el rei d'Israel;* amb una tendència, però, a haver-hi una certa supremacia d'aquest damunt d'aquell.

46. *Llibre dels Annals dels reis de Judà.* Vegeu en la Introducció general. Com una altra font d'informació referent a Josafat, cal també esmentar les Memòries de Jehú, fill de Hananí (cf. 2 Par. 20, 34). D'allí extragué principalment l'autor del 2 llibre dels Paralipòmens les notícies consignades en els quatre capítols (XVII-XX) de biografia consagrada al susdit rei.

47. *La resta dels bagassers...* Vegeu 15, 12, i nota a 14,24.

48-50. *A Edom no hi havia rei,* car continuava sempre sota una certa dependència dels reis de Judà, des que David li féu la guerra i el baté. Vegeu 2 Sam. 8, 14. Gràcies a aquesta dependència, Judà tenia fàcil i lliure accés al port d'Asiongàber al golf de la ' Àqaba. — *Un governador feia de rei,* i com a tal era considerat pels idumeus que li estaven subordinats, segons cal deduir-ho de 2 Re. 3, 9, 13. — *' Fet fer '.* Llegim עָשָׂה com molts Mss., G. i V. en lloc de עָשָׂר, *deu,* de TM. — *Flota de Tharsís.* Vegeu a la nota a 10, 22. Segons

Ophir propter aurum: et ire non potuerunt, quia confractae sunt in Asiongaber. [50] Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Iosaphat.

[51] Dormivitque Iosaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David patris sui: regnavitque Ioram filius eius pro eo.

[52] Ochozias autem filius Achab regnare coeperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo Iosaphat regis Iuda, regnavitque super Israel duobus annis.

[55] Et fecit malum in conspectu Domini, et ambulavit in via patris sui et matris suae, et in via Ioroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel. [54] Servivit quoque Baal, et adoravit eum, et irritavit Dominum Deum Israel, iuxta omnia quae fecerat pater eius.

de Tharsís per anar a Ofir a cercar or; però, no hi anà, car els vaixells es romperen a Asiongàber. [50] Llavors Ochozias, fill d'Achab, digué a Josafat: Que els meus servents vagin amb els teus servents damunt els vaixells; però, Josafat ho refusà.

i mor.

[51] I Josafat reposà amb els seus pares, i fou sepultat amb els seus pares la ciutat de David, el seu pare; i el seu fill Joram fou rei enlloc d'ell.

Ochozias, rei malvat com els seus pares.

[52] I Ochozias, fill d'Achab fou rei sobre Israel, a Samaria, l'any dissetè de Josafat, rei de Judà; i regnà dos anys sobre Israel [53] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, i caminà pel camí del seu pare i de la seva mare, i pel camí de Jeroboam, fill de Nabat, que havia fet pecar Israel. [54] I serví Baal, i es prosternà davant d'ell, i indignà Iahuè, Déu d'Israel, segons tot el que havia fet el seu pare.

2 Par. 20, 36-37, aquesta empresa fou portada a cap per Josafat en consorci amb l'impiadós Ochozias, rei d'Israel, i fou probablement ja abans de terminada la seva construcció que en punició d'aquest mutu conveni *els vaixells es romperen a Asiongàber,* conformement li havia profetitzat Elièzer. — *Asiongàber.* Vegeu nota a 9, 26. — *Llavors Ochozias,* atribuint el contratemps a una causa purament natural, proposà a Josafat de començar de nou l'empresa sota un altre pla; *però, Josafat,* que coneixia no ésser aquella la voluntat de Iahuè, *ho refusà.*

52. Mort Josafat, el relat històric torna ara a ocupar-se dels monarques d'Israel que regnaren durant la vida d'aquell rei de Judà. — *Regnà dos anys,* o sia, part de dos anys; en realitat a penes un any sencer: del 854 al 853 a. C.

II DELS REIS

CAPÍTOL I

ELIAS I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — ELIAS I OCHOZIAS

[1] Praevaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. [2] Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui, quod habebat in Samaria, et aegrotavit: misitque nuncios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.

[3] Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, et ascende in occursum nunciorum regis Samariae, et dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron? [4] Quam ob rem haec dicit Do-

I després de la mort d'Achab, Moab es revoltà contra Israel. [2] I Ochozias caigué a través la gelosia de la seva cambra superior, a Samaria, i emmalaltí. I envià missatgers, i digué: Aneu, consulteu Beelzebub, déu d'Accaron, si guariré d'aquesta malaltia. [3] I l'àngel de Iahuè parlà a Elias, thesbita: Alça't! vés a l'encontre dels missatgers del rei de Samaria, i parla'ls: ¿Per ventura no hi ha Déu a Israel, que aneu a consultar Beelzebub, déu d'Accaron? [4] Per això, doncs, diu Iahuè: Del llit on has pujat no

Ochozias emmalalteix, i

a Elias que prediu la seva mort,

1. Com ja hem exposat en la introducció general al present llibre dels Reis, cap argument no hi ha, ni per raó de l'autor, que és sempre el mateix, ni per raó de l'estil, que és uniforme, que justifiqui la seva bipartició. Aquesta és purament nominal; i així, el present capítol no és més que la continuació natural de l'últim capítol del llibre precedent.

1. Motius cronològics han obligat l'autor sagrat a intercalar aquí la notícia d'aquest fet de la rebel·lió del rei de Moab esdevingut immediatament després de la mort d'Achab. Impossibilitat Ochozias d'oposar-s'hi per raó de la seva malaltia, serà el seu germà i successor Joram qui s'encarregarà de prendre l'afer pel seu compte. Vegeu a 3, 4 i seg.

2. *A través la gelosia...* El sistema de gelosies a les finestres i balconades de les habitacións és encara d'ús freqüentíssim en moltes de les ciutats del pròxim Orient. En el cas d'Ochozias, si la balconada no estava encara del tot terminada, o insuficientment subjectada, hom comprendria fàcilment l'accident. — *Beelzebub,* que etimològicament significaria *Baal de les mosques,* no és més que una deturpació despectiva del veritable nom *Beelzebul,* talment com es llegeix en el text grec dels Evangelis (Mt., 12, 24; Mc., 3, 22; Llc., 11, 15). Atenent-nos al segon element *zebul* d'aquest nou compòsit, podria significar Baal *del femer,* o també Baal *del poblat.* El fet, però, que en una de les inscripcions descobertes recentment a Râs Schamra el nom en qüestió apareix com a apositiu de Baal, modernament hi ha la tendència a considerar-lo com a títol d'una divinitat dita *Baal Zebul,* o en funció d'aposició, *Baal el Príncep,* segons De Vaux (*Bibl. de Jérus.*). Al temps de Jesús, Beelzebub era equiparat a Satan, príncep dels dimonis Cf. Mt., 12, 24. — *Accaron,* identificat, potser, amb ʻAqîr, a uns 10 kms. a l'O de Gezer. Vegeu a la nota a Jos. 13, 3.

3-4. *Rei de Samaria.* La capital és presa aquí, el mateix que a 1 Re. 2, 1, sinecdòquicament per tot el reialme d'Israel. — *Per això...* L'acte d'Ochozias incloïa una formal apostasia de Iahuè; d'aquí la severa punició que li és anunciada.

davallaràs, ans certament moriràs. I Elias se n'anà. [5] I els missatgers tornaren a ell: i ell els digué: ¿Per què heu tornat? [6] I ells li digueren: Un home ha sortit al nostre encontre, i ens ha dit: Aneu, torneu al rei que us ha enviat, i digueu-li: Així diu Iahuè: ¿Per ventura no hi ha Déu a Israel, que tu enviïs a consultar Beelzebub, déu d'Accaron? Per això, del llit on has pujat no davallaràs, ans certament moriràs. [7] I ell els preguntà: ¿Quin és el distintiu de l'home que ha sortit al vostre encontre i que us ha parlat aquestes paraules? [8] I ells li respongueren: És un home pelut, amb un taparot de cuir cenyit als seus lloms. Llavors ell digué: És Elias, el thesbita.

envia uns primers,

[9] I envià vers ell un capità de cinquanta amb els seus cinquanta [homes], el qual pujà vers ell, i mira! seia dalt el cim de la muntanya. I aquell li digué: Home de Déu, el rei diu: Davalla! [10] I Elias que respon, i diu al capità dels

minus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias. [5] Reversique sunt nuncii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis? [6] At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, et dixit ad nos: Ite, et revertimini ad regem, qui misit vos, et dicetis ei: Haec dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. [7] Qui dixit eis: Cuius figurae et habitus est vir ille, qui occurrrit vobis, et locutus est verba haec? [8] At illi dixerunt: Vir pilosus, et zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.

[9] Misitque ad eum quinquagenarium principem, et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex praecepit ut descendas. [10] Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat

8. *Home pelut,* això és, dotat en tot el seu cos d'una pell coberta amb una abundància de pèl extraordinària, particularitat fàcil d'observar, com sigui que, llevat de la capa de pells de moltó, el cos d'Elias no era protegit més que pel *taparot de cuir* que portava *cenyit damunt els seus lloms. Home pelut,* doncs, és la traducció que ens apar ésser la més gramaticalment literal de l'expressió hebraica בַּעַל שֵׂעָר. Alguns moderns prefereixen traduir *vestit de pèl,* això és, portant el vestit ordinari de la gent del seu temps, això és, túnica i mantell, confeccionats, però, amb *pèl,* probablement de camell (cf. Buzy, *Recher. de Sc. Rel. 1933,* pàg. 596 i seg.); o bé, segons Joüon (*Biblica,* 1935, pàg. 77 i ser.) *home de pèl,* en relació amb el seu vestit principal, el mantell, compost de pells de moltó. La nostra traducció i interpretació recolza únicament en el fet que, al nostre entendre, els emissaris d'Ochozias intenten donar al rei el *distintiu* de l'home que han vist, conformement a la pregunta que els havia adreçat. A tal propòsit no els calia fer esment del mantell, puix que, si bé passà a ésser un distintiu dels profetes (cf. Zac. 13, 4), el vestia també d'altra gent, ni referir el mot *pelut* a la barba o als llargs cabells, com ho han entès Strack i Billerbeck (*in Mt.,* pàg. 97) i alguns altres, per tal com aquella la portava tothom i aquests eren també un signe característic dels nazireus. La carn extraordinàriament peluda i el taparot amb què cobria una part del seu cos eren les dues característiques més visibles de la personalitat del profeta.

9–10 Ochozias considera segurament la profecia que Elias havia llançat contra ell, com una espècie de maledicció o d'auguri malèfic; i així creia que, tot apoderant-se de la seva persona, podria reeixir a paralitzar-ne l'efecte. Això d'enviar un tan gran nombre de soldats per prendre'l, era perquè el tenia per una mena de bruixot, que fàcilment trobaria manera d'escapar de les seves mans. Vegeu Landersdorfer. — *Home de Déu.* Tots els comentadors són d'acord a considerar aquesta frase com a proferida en un to despectiu. — *I Elias que respon...* Per ignis de caelo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de caelo, et devoravit eum, et quinquaginta qui erant cum eo. [11]Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, haec dicit rex : Festina, descende. [12]Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de caelo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo, et devoravit illum, et quinquaginta eius.

[13] Iterum misit principem quinquagenarium tertium, et quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, et praecatus est eum, et ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, et animas servorum tuorum qui mecum sunt. [14] Ecce descendit ignis de caelo, et devoravit duos principes quinquagenarios primos, et quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animae mae. [15] Locutus est autem

cinquanta: Doncs, si jo sóc un home de Déu, que davalli foc del cel, i consumeixi a tu i els teus cinquanta. [11] I [Ochozias] envià encara vers ell un altre capità de cinquanta amb els seus cinquanta, el qual ‘pujà‘, i li digué: Home de Déu, així diu el rei: Apressa't, davalla! [12] I Elias que respon, i els diu: Si jo sóc un home de Déu, que davalli foc del cel, i consumeixi a tu i els teus cinquanta. I davallà un foc de Déu del cel, que consumí a ell i els seus cinquanta. [13] I envià un ‘terç‘ capità de cinquanta amb els seus cinquanta. I el terç capità dels cinquanta pujà, i vingué, i s'agenollà davant Elias, i li suplicà, i li digué: Home de Déu, sigui cara, et prec, als teus ulls la meva ànima i l'ànima d'aquests cinquanta, servents teus. [14] Mira, ha davallat foc del cel, que ha consumit els dos primers capitans de cinquanta; ara, però, sigui cara als teus ulls la meva ànima.

segons

i tercers emissaris.

això Elias venja encontinent la injúria feta a Déu en la seva persona. «El capità que li parlava, diu Calmet, el tracta amb menyspreu i es burla de la seva qualitat de profeta, i d'home de Déu. Elias, que en aquesta ocasió exercia la funció d'un home públic i enviat del Senyor, fa davallar foc del cel per tal de reprimir la seva insolència». Hom podrà blasmar, en el camp racionalista, de severa i cruel la conduta d'Elias; la realització, però, del miracle, efecte d'una intervenció sobrenatural, palesa a bastament l'aprovació divina de l'acte del profeta. Amb tot, cal reconèixer que hom està encara lluny de l'esperit de l'Evangeli. Vegeu, si no, la resposta que Jesús donà (Lc. 9,55) als fills del Zebedeu, disposats a procedir contra els samaritans d'una manera semblant a la d'Elias en la present ocasió, si bé animats d'un zel intempestiu que procedia més aviat d'un esperit de venjança que no pas de justícia. —*Si jo sóc un home de Déu, que davalli foc del cel*... Klostermann fa observar el joc de mots del text original en la present frase, i que passa desapercebut en totes les versions. Tu dius: *Home* (isch) *de Déu... davalla...; doncs, si jo sóc un home* (isch) *de Déu, que davalli foc* (esch) *del cel.* —*I davallà foc,* això és, un llamp, *del cel.*

11-12. *‘Pujà‘*. Així G. de Lag,, en lloc de *respongué* de TM. — *Un foc de Déu,* vol dir: un gran foc, un llamp formidable. Aquí apareix encara més palès el joc de mots, del qual parlàvem suara en la nota precedent: *home* (isch) *de Déu... foc* (esch) *de Déu.*

13-14. La severa lliçó infligida a les dues primeres missions ha produït el seu resultat. Ara, aquesta tercera missió està ben lluny de presentar-se davant del profeta amb el mateix to d'altivesa, i, si com hom pot veure a continuació, Elias accedeix, per instigació de l'àngel de Iahuè, a davallar i a seguir el capità dels cinquanta homes, no serà ja en qualitat de presoner, sinó per anunciar personalment al rei el terrible presagi que anteriorment (cf. versets 3 i 4) li havia tramès per mitjà dels seus emissaris. —*‘ Terç ‘* Llegim com G. de Lag. i V., en lloc de *trenta,* de TM. —*Ànima,* és a dir, vida.

Elias confirma al rei la seva predicció.

[15] Llavors l’àngel de Iahuè digué a Elias: Davalla ‘amb ell‘, no tinguis por d’ell. I s’alçà i davallà ‘amb ell‘ vers el rei, [16] i li digué: Així diu Iahuè: Puix que has enviat missatgers per tal de consultar Beelzebub, déu d’Accaron, com si no hi hagués Déu a Israel; per això, no t’alçaràs del llit on has pujat, ans certament moriràs. [17] I morí segons la paraula de Iahuè, que Elias havia parlat. I regnà ‘el seu germà‘ Joram en lloc d’ell l’any segon de Joram, fill de Josafat, rei de Judà; car no tenia cap fill.

Conclusió.

[18] I la resta de les gestes d’Ochozias, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d’Israel.

Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas.

Surrexit igitur, et descendit cum eo ad regem, [16] et locutus est ei: Haec dicit Dominus: Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

[17] Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, et regnavit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Ioram filii Iosaphat regis Iudae: non enim habebat filium.

[18] Reliqua autem verborum Ochoziae, quae operatus est, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

---

15. *‘Amb ell‘.* Amb molts Mss, i les versions, en lloc de *a ell,* de TM.

17. *‘El seu germà‘.* + G. de Lag,, Teodoció i Sir. — *L’any segon de Joram, fill de Josafat, rei de Judà.* Aquesta frase, deguda, molt probablement, a una nota marginal d’un calculador inepte, introduïda posteriorment dins del text (cf. Landersdorfer), cronològicament parlant està en oberta contradicció amb 3, 1; si no és tal vegada que el redactor sagrat hagi adoptat ací un sistema diferent de cronologia. La versió Grega omet tota la segona meitat del present verset.

18. *Annals dels reis d’Israel.* Vegeu la introducció als Reis.

CAPÍTOL II

ELIAS I EL SEU TEMPS (CONCLUSIÓ) — ASSUMPCIÓ D'ELIAS SUCCESSIÓ D'ELISEU — ELS SEUS PRIMERS MIRACLES

[1] Factum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in caelum, ibant Elias et Eliseus de Galgalis. [2] Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel, [3] egressi sunt filii profetarum, qui erant

I s'esdevingué que, quan Iahuè volgué fer pujar al cel Elias en una torbonada, Elias i Eliseu partiren de Gàlgala. [2] I Elias digué a Eliseu: Queda 't aquí, et prec, car Iahuè m'envia fins a Bethel. I Eliseu que li diu: Com viu Iahuè i com viu la teva ànima, jo no et deixaré. I davallaren a Bethel. [3] I els fills dels nabís que eren a

Elias des de Gàlgala, va

a Bethel,

II. El present capítol revesteix una importància tota particular, degut al cas extraordinari, que hi és referit, tocant a l'assumpció d'Elias, i a les qüestions que aquest cas promou.

1. *Elias i Eliseu.* Ja hem vist a 1 Re. 19, 19–21 com des que Elias anà a trobar Eliseu i li llançà al damunt el seu mantell, aquest es desprengué de tot el que tenia, i anà al seu seguici. — *Gàlgala.* Tinguda en compte la relació que segueix, aquesta localitat no pot ésser l'antic cèlebre santuari al SE. de Jericó, i així cal cercar-la en l'actual poble de Djildjilia, a uns 12 kms, al N. de Bethel, escollit probablement com un dels llocs de llur sojorn; lloc que no ha de confondre's amb aquella altra Gàlgala, on, segons es desprèn de 4, 38 i següents, Eliseu solia també residir.

2–3. *Queda 't aquí...* Elias, al qual Iahuè havia revelat que aquell mateix dia anava a desaparèixer d'aquest món a l'altra banda del Jordà, creia, probablement, que era quelcom de secret, i que el fet s'havia d'esdevenir en l'absència de tot testimoni. Iahuè, però, n'havia donat també coneixença no solament a Eliseu, sinó encara als seus deixebles, els fills dels nabís. — *Bethel* és la coneguda localitat situada a uns 17 kms. al N. de Jerusalem. Vegeu a la nota a Jos. 7, 2. — *Els fills dels nabís* són considerats per alguns com formant agrupació a part dins la classe dels nabís (vegeu a la nota a 1 Re. 20, 35-36). Aquestes associacions que, si no vivien enterament en comunitat, sembla, que, si més no, tenien llurs reunions periòdiques en els principals santuaris, eren constituïdes per persones que es distingien dels restants israelites per un nivell superior de formació religiosa i, sobretot, per llur zel i entusiasme a favor de Iahuè i de tot el que deia relació amb el seu culte. Instituïdes, com és de creure, per Samuel, amb motiu de la crisi religiosa que travessava llavors la nació israelita, apareixen de nou dos segles més tard durant l'època del regnat d'Achab (cf. 1 Re. 18, 5 i seg.), quan, després d'un sincretisme groller, la idolatria amenaçava fer desaparèixer del poble tot vestigi de iahuisme. Pel present relat sabem ara que als temps d'Elias i Eliseu dues d'aquestes associacions, probablement sota llur direcció, tenien llur centre de reunió, l'una a Bethel, sens dubte per tal de neutralitzar-hi la nefasta influència del culte sincrètic que era tributat allí a Iahuè representat pel vedell d'or, i l'altra a Jericó, prop del cèlebre santuari de Gàlgala.

a Jericó, i

al Jordà.

Bethel, eixiren vers Eliseu, i li digueren: ¿Saps que avui Iahuè vol rapir el teu senyor, superior teu? I ell digué: També jo ho sé; calleu! [4] I Elias li digué: Eliseu, queda 't aquí, et prec, car Iahuè m' envia a Jericó. I ell digué: Com viu Iahuè i com viu la teva ànima, no et deixaré. I anaren a Jericó. [5] I els fills dels nabís que eren a Jericó s' atansaren a Eliseu, i li digueren: ¿Saps que avui Iahuè vol rapir el teu senyor, superior teu? I ell digué: També jo ho sé; calleu! [6] I Elias li digué: Queda 't aquí, car Iahuè m' envia al Jordà. I ell li digué: Com viu Iahuè, i com viu la teva ànima, no et deixaré. I caminaren junts.

Passat miraculosament el riu,

parla encara amb Eliseu, i

[7] I cinquanta dels fills dels nabís anaren, i s' aturaren davant per davant [d' ells], de lluny. I ells dos s' aturaren al Jordà. [8] I Elias prengué el seu mantell, i l' enrotllà, i percudí les aigües, que es migpartiren d'ací i d'allà, i ambdós passaren per l' eixut. [9] I s' esdevingué que, en haver ells passat, Elias digué a Eliseu: Demana el que pugui fer per a tu, abans que sigui rapit de vora teu. I Eliseu digué: Sigui, et prec, damunt meu una doble porció del teu esperit. [10] I ell que li diu: Has demanat una cosa difícil. Si em veus

in Bethel, ad Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego novi: silete. [4] Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho, [5] accesserunt filii prophetarum, qui erant in Iericho, ad Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego novi: silete. [8] Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Iordanem. Qui ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter, [7] et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui et steterunt econtra, longe: illi autem ambo stabant super Iordanem. [8] Tulitque Elias pallium suum, et involvit illud, et percussit aquas, quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum.

[9] Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus. [10] Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris

7–8. A Jericó tingué lloc la mateixa escena de Bethel; només que allí els nabís, més curiosos que els d' aquí, intrigats pel que podria esdevenir-se, segueixen de lluny els dos profetes, i són testimonis, si més no, del miraculós passatge del Jordà. ¿En quin indret del baix Jordà es verificà aquets passatge? Seria inútil de voler-ho precisar; admesa, però, l' antiga tradició que emplaça el lloc de l' assumpció d' Elias en l' actual el-Kharrar (vegeu la nota als versets 11-12), l' indret en qüestió no pot ésser altre que els voltants de Beth'abara, allí precisament on al temps de Josuè el poble d' Israel passà també prodigiosament el mateix riu. Vegeu a la nota a Jos. 3, 16.

9–10. Una doble porció del teu esperit, voldria dir, segons la interpretació avui, i ja des del temps de Calmet, més en voga: Puix que espiritualment sóc el teu fill primogènit, acorda'm la teva doble porció que em pertoca en qualitat de tal. Eliseu hauria fet aquí al·lusió a la llei de Dt. 21, 17, segons la qual el primogènit de la família tenia dret a la doble porció de l' heretatge paternal. D' altres creuen que Eliseu demana a Elias el seu doble esperit: l' esperit de profeta i l' esperit de taumaturg. N'hi ha encara d' altres que, tot considerant la sèrie de meravelles obrades posteriorment per Eliseu, són de parer que aquest hauria demanat al seu mestre el seu esperit amb una doblada intensitat d' operació. — *Cosa difícil*, car era me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit. [11] Cumque pergerent, et incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, et equi ignei diviserunt utrumque: et ascendit Elias per turbinem in caelum, [12] Eliseus autem videbat, et clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, et auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, et scidit illa in duas partes.

quan seré rapit de vora teu, serà com tu desitges; si no, no ho serà. [11] I s'esdevingué que ells anaven caminant i parlant, i mira! un carro de foc amb cavalls de foc que els 'separà' l'un de l'altre; i Elias se 'n pujà al cel en la torbonada. [12] I en veure-ho Eliseu, ell que crida: Pare meu, pare meu! carro d'Israel i 'el seu cavaller'! I ja més no el veié. I prengué els seus vestits, i els esquinçà en dos trossos.

és de sobte arrabassat en una torbonada.

aquella una gràcia que sols Iahuè podia dispensar. Amb tot Elias, posant esment que el fet extraordinari que en la seva persona està per realitzar-se serà un prodigi, que ningú no podrà presenciar sense un favor especial de Déu, sotmet per inspiració divina a aquesta segona gràcia la dispensació d'aquella altra que Eliseu demana.

11. *'Separà'*. Llegim en sing., com G. (B.) i de Lag., en lloc del plural de TM. — *En la torbonada* resplendent i lluminosa, fenomen que facilità en gran part la visió, probablement sobrenatural, produïda en la imaginació d'Eliseu, d'*un carro de foc amb cavalls de foc*. Quant al lloc on es verificà aquest esdeveniment admirable, del text sagrat no es pot deduir més sinó que fou en un indret de la Transjordània. Ara, però, una tradició fixada ja als primers segles després de Crist, de la qual es fa ressò el Pelegrí de Burdeus (333), Theodosi (530) i Antoní (570), emplaça aquest indret davant de Qaṣr el-Yehûd, a l'altra banda del Jordà, al territori d'el-Kharrâr, dalt d'un turó, conegut encara avui amb el nom de Djebel Mar Elias (muntanya de St. Elias) pròxim al lloc on s'aixecava, probablement, la Bethània de St. Joan (1, 28). Vegeu Buzy (*Recher. de Sc. Rel.*, 1934, pàg. 444 i seg.). Potser fou atret pel record sagrat d'Elias, que St. Joan Baptista, el segon Elias, escollí aquest paratge per exercir-hi preferentment el seu ministeri.

12. *Carro d'Israel i 'el seu cavaller'*, vol dir; «tu eres el carro d'Israel i el seu conductor; tu eres la seva força, la seva protecció; tu sol valies tant com un exèrcit». Calmet. Aquesta expressió, si no era ja aleshores una mena de proverbi, ho esdevingué a partir del present fet. Cf. 13, 14. *'El seu cavaller'*. Així el G., en lloc del pl. de TM. — *I ja més no el veié.* ¿Què passà després d'això? No ho sabem, puix que l'Escriptura no ens en diu res. ¿Com s'és formada, doncs, la creença general que Elias no ha pagat tribut a la mort, ans ha estat transportat a un lloc desconegut, on viu encara en una espècie d'immortalitat? Al nostre entendre l'explicació és molt senzilla. En Malaquias (4, 5 i 6) parla Iahuè dient: *Mira! Jo us enviaré Elias, el profeta, abans no arribi el dia de Iahuè, dia gran i terrible; ell emmenarà el cor dels pares vers els fills, i dels fills als pares.* I l'Eclesiàstic, en l'elogi que consagra a Elias, a 48, 10, es fa ressò d'aquesta profecia quan diu; *Tu que has estat designat en severs escrits com havent d'apaivagar la còlera abans no s'imflami, convertir el cor del pare vers el fill, i restablir les tribus de Jacob.* Entorn d'aquests dos textos de l'Esperit Sant no tardà a sorgir una exegesi, la qual interpretava *el dia de Iahuè* i *el temps a venir*, com l'últim dia del món, això és, el segon adveniment del Messias, i *Elias, el profeta,* com el personatge que havia de venir a la fi del temps per tal de convertir el poble jueu. Vegeu St. Jeroni (*in Mal.*, l. c.).

Fins a quin punt era admesa per tothom semblant exegesi, i com aquesta qüestió havia esdevingut important entre la gent del poble i àdhuc entre els apòstols de Jesús, és l'E-

Eliseu el succeeix, i

[13] Després aplegà el mantell d'Elias, que havia caigut de damunt seu, i se'n tornà, i s'aturà a la vora del Jordà. [14] I prengué el mantell d'Elias, que havia caigut de damut seu, i percudí les aigües, i digué: ¿On és el Déu d'Elias? També ell percudí les aigües, i es migpartiren d'ací i d'allà, i Eliseu passà.

rep l'homenatge dels fills dels nabis,

[15] I els fills dels nabís que eren a Jericó, l'havien vist des de l'altra banda, i digueren: L'esperit d'Elias reposa

[13] Et levavit pallium Eliae, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Iordanis, [14] et pallio Eliae, quod ceciderat ei, percussit aquas, et non sunt divisae. et dixit: Ubi est Deus Eliae etiam nunc? Percussitque aquas, et divisae sunt huc, atque illuc, et transiit Eliseus.

[15] Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Iericho econtra, dixerunt: Requievit spiritus Eliae super

vangeli qui ens ho diu. Ara, que el mateix Jesús fou qui curà de rectificar-la, tot donant al text de Malachias la seva autèntica interpretació en dues ocasions: la primera en Mt. 11, 14, quan digué a la multitud: *Si ho voleu comprendre, Elias que ha de venir, és ell* (Joan Baptista); i més tard (Mt. 17, 10-12), quan els deixebles l'interrogaren expressament sobre el retorn d'Elias, Jesús respongué: *Elias ha de venir a restablir tota cosa; amb tot, Jo us declaro que Elias ja ha vingut, però no l'han reconegut, ans feren amb ell tot ço que cregueren... Llavors comprengueren,* afegeix l'evangelista, *que els havia parlat de Joan Baptista.* «Joan, diu Buzy (*in Mt. 11, 14*), no era, absolutament parlant, Elias en la seva humanitat física; tenia, però, la seva intrepidesa, la seva constància, la seva vocació, totes les seves virtuts. Ell és el precursor del Messias. ¿Què més li convé per merèixer aquest panegíric? És això suficient perquè Jesús el pugui qualificar d'Elias, de veritable Elias. Realitzada així la profecia de Malaquias, ja cap motiu no ens autoritza a esperar una vinguda del gran profeta per a la fi del temps», ni invocar en aquest sentit l'autoritat de l'Apocalipsi (11, 3) que està ben lluny d'identificar un dels *dos testimonis* amb la persona del thesbita. Vegeu *RB.*, 1939, p. 134 i 135. Per consegüent, si Elias no ha de venir, no hi ha cap fonament per a relegar Elias a un qualsevol lloc de la terra, del cel, o d'allí on sigui, tot vivint encara en carn mortal i esperant d'aparèixer novament en el segon adveniment del Messias. Tot i això la tradició contrària persisteix encara en la creença dels fidels en general, i, ço que més sorprèn, recolzada en la major part dels Sants Pares de l'Església. Tornant ara al nostre text, direm que Elias fou vist *pujar al cel en la torbonada,* i Eliseu *ja més no el veié,* car posat que fou aquell fenomen meravellós, probablement anà a morir i a ésser sepultat, com la resta dels mortals, en algun lloc que l'Esperit Sant no ens ha volgut revelar, potser, per la mateixa raó que no ens ha volgut revelar el lloc de la sepultura de Moisès. — *I els esquinçà* per tal de manifestar el dol que sentia per la desaparició d'un mestre tan venerable.

13-15 Eliseu passa ara a ésser el successor del gran profeta, i posseït, com ja està, del seu mateix esperit, amb igual constància i energia que ell continuarà a combatre en el corromput reialme d'Israel contra les seves tendències idolàtriques, i a sostenir, sobretot amb els seus innombrables prodigis, els drets de Iahuè a ésser l'únic Sobirà diví de la nació. — *Plegà el mantell,* aquell mantell esmentat al verset 8, instrument del miracle realitzat al Jordà, mantell que per a Eliseu simbolitzava l'esperit que acabava d'heretar del seu mestre, i amb el qual inaugurava ara la sèrie de les seves meravelles. Aquest miracle de passar a peu eixut el riu Jordà, igual que havia fet Elias, i que *els fills dels nabis, que eren a Jericó, l'havien vist des de l'altra banda,* deçà el riu, serví a aquests de prova de com Eliseu havia rebut el mateix esperit del gran profeta; i així des d'aquell moment el consideraren

Eliseum. Et venientes in occursum eius, adoraverunt eum proni in terram, [16] dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, et quaerere dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, et proiecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. [17] Coegeruntque eum, donec acquiesceret, et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt. [18] Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, et dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

[19] Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis. [20] At ille ait: Afferte mihi vas novum, et mittite in illud sal. Quod cum attulissent, [21] egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, et ait: Haec dicit Dominus: Sanavi aquas has, et non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. [22] Sanatae sunt ergo aquae usque in

sobre Eliseu. I vingueren al seu encontre, i es prosternaren fins a terra davant d'ell. [16] I li digueren: Mira, entre els teus servents cinquanta homes valents; que vinguin, et preguem, i que cerquin el teu senyor. Tal volta l'esperit de Iahuè l'haurà rapit, i l'haurà llançat en una de les muntanyes o en una de les valls. I ell digué: No envieu [ningú]. [17] I li feren insistència fins a confondre'l. Llavors ell digué: Envieu! I enviaren cinquanta homes, que cercaren durant tres dies; i no el trobaren. [18] I tornaren vers ell —i ell sojornava a Jericó— i els digué: ¿No us havia jo dit: No hi aneu?

els quals debades recerquen Elias.

[19] I la gent de la ciutat digué a Eliseu: Mira, el sojorn d'aquesta ciutat és agradable, com veu mon senyor; les aigües, però, són dolentes i la regió és estèril. [20] I digué: Porteu-me una escudella nova, i poseu-hi sal. I la hi dugueren. [21] I eixí vers la deu de l'aigua, i hi llançà sal, i digué: Així diu Iahuè: Jo sanejo aquestes aigües; ja més no s'esdevindrà mort ni esterilitat. [22] I aquelles aigües foren sanejades fins al dia

Eliseu saneja la deu de Jericó, i

com llur pare i mestre, i com a tal el veneraren *i es prosternaren fins a terra davant d'ell.* — *També ell.* TM. sembla haver estat alterat, i així no en donem com a segura la nostra traducció.

16–18. Els fills dels nabís no es donen per persuadits que Elias hagi desaparegut per sempre més; tant, que prenen la resolució de recercar-lo. Si el troben viu, perdut, potser en algun d'aquells congosts i *uadis* dels environs de Jericó, li serviran de guies i l'emmenaran a lloc segur; si mort, tributaran els últims honors a les seves despulles mortals. — *Homes valents,* car se'n volia de coratge i de vigoria per a recórrer durant tres dies aquells paratges deserts, recremats pels raigs del sol que s'hi deixa caure fins a uns 350 ms. sota el nivell de la Mediterrània. — *L'hauria rapit,* com havia tal volta esdevingut ja en altres ocasions (cf. 1 Re. 18, 12). — *Fins a confondre'l,* és a dir: fins al punt que hauria estat tingut per quelcom d'indecorós persistir en el refús.

19–22. *La gent de la ciutat* de Jericó, on Eliseu havia anat a sojornar mentre esperava el retorn dels nabís que s'havien entossudit a cercar el profeta Elias, havent sabut que aquell profeta havia ja obrat un primer prodigi en les aigües del Jordà, aprofiten ara l'avinentesa del seu sojorn entre ells per a sol·licitar d'ell un nou acte del seu carisme taumatúrgic a favor d'ells i de tota la regió. — *Agradable,* sobretot, i gairebé exclusivament, durant l'època hivernal. — *Són dolentes,* perquè són, probablement, salabroses, i així, desagradables al paladar i ineptes per a fertilitzar la terra. — *Una escudella nova... sal;* símbols, com diu Fillion, d'avui, segons la paraula que Eliseu havia parlat. [23] I d'allí pujà a Bethel. I mentre ell pujava pel camí, nois petits eixiren de la ciutat, que feien befa d'ell, i deien: Puja, calb! puja calb! [24] I es girà enrera, i els veié, i els maleí en nom de Iahuè. I eixiren dos óssos del bosc, i trossejaren quaranta dos d'aquells nois. [25] I d'allí anà a la muntanya del Carmel; i d'allí tornà a Samaria.

va a Bethel,

diem hanc, iuxta verbum Elisei, quod locutus est. [23] Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, et illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve. [24] Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros. [25] Abiit autem inde in montem Carmeli, et inde reversus est in Samariam.

de la puresa i de la incorruptibilitat. — *Aquelles aigües* no poden ésser altres que les de l'actual 'Ain es-Sulṭân, deu que brolla abundosíssima al peu meridional del tossal on era emplaçada l'antiga ciutat de Jericó, i fertilitzava una extensió considerable d'hortes i jardins tot a l'entorn del modern llogarret d'er-Rîḥa.

23-25. *I d'allí,* de Jericó, tot refent a la inversa el mateix itinerari recorregut pocs dies enrera en companyia d'Elias, *pujà a Bethel* sens dubte per tal de visitar els fills dels nabís, d'informar-los de la desaparició d'Elias, i de presentar-se a ells com a successor seu. Arribat al punt culminant del massís muntanyós d'aquells indrets del desert de Judà, *i mentre,* deixades a mà dreta les ruïnes d'et-Tell (l'antiga Ai), *ell pujava pel camí* que des d'allí condueix a aquella ciutat, *nois petits,* no tant, però, que no tinguessin plena consciència de llurs actes, *eixiren de la ciutat...* — *Puja calb!* No és de creure que Eliseu, el qual tot el més tenia una trentena — visqué encara uns cinquanta anys (cf. 13, 14) — estigués ja afectat de calbesa. La frase, doncs, en qüestió ha d'ésser més aviat interpretada com una expressió estereotipada de menyspreu, adreçada tal vegada preferentment als profetes de Iahuè, potser perquè portaven com a distintiu una mena de tonsura. — *Els maleí en nom de Iahuè,* no pas per venjança personal de l'insult rebut, sinó per escarment d'un menyspreu que atenyia el ministeri profètic en general i l'honor de Iahuè el qual representava. — *Dos óssos del bosc.* Avui, ja de segles ençà, per aquelles regions de Bethel no hi ha rastre d'aquests mamífers carnissers; i, si no és encara en qualque rar paratge del Hermon i del Líban, han desaparegut completament de la Palestina i de la Síria. Quant al *bosc,* llevat del petit alzinar de Scheikh Schebân, a poc més d'un km. al S., són els oliverars que allí ara predominen. — *I d'allí,* de Bethel, en lloc de dirigir-se altra volta cap a Gàlgala (vegeu a la nota al verset 1), *anà a la muntanya del Carmel,* que tan colpidors records guardava del seu mestre venerable; *i d'allí tornà a Samaria,* on, segons que es desprèn de 5, 9 i 6, 32, tenia la seva casa.

CAPÍTOL III

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX)
EXPEDICIÓ DE JORAM I JOSAFAT CONTRA MOAB

[1] Ioram vero filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Iosaphat regis Iudae. Regnavitque duodecim annis. [2] Et fecim malum coram Domino, sed non sicut pater suus et mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. [3] Verumtamen in peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhaesit, nec recessit ab eis.

I Joram, fill d'Achab, esdevingué rei damunt Israel, a Samaria, l'any divuitè de Josafat, rei de Judà, i regnà dotze anys. [2] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; no, però, com el seu pare ni com la seva mare, car féu retirar 'les massebes' de Baal, que el seu pare havia fet. [3] Amb tot, s'adherí als pecats de Jeroboam, fill de Nahath, que féu cometre a Israel, i no se'n decantà pas.

Joram, rei d'Israel,

III. Llevat dels tres primers versets, el present capítol s'ocupa de la campanya de Joram, rei d'Israel, i de Josafat, rei de Judà, contra Mesà, rei de Moab, que s'havia revoltat contra Israel i es negava a pagar el tribut convingut. La història d'aquest fet ens és pervinguda per dues relacions, que podríem dir oficials, de diversa procedència i que es completen mútuament: la de l'autor inspirat, en aquest lloc de la Bíblia; i la del susdit rei Mesà, consignada en l'estela coneguda pel seu nom, que fou trobada l'any 1868 a Ḍîbân, a uns 6 kms. al N. de l'Arnon. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

1–3. *Joram, fill d'Achab,* com Ochozias, i, per tant, germà seu, *regnà dotze anys,* o sia des del 853 al 842 a. C. — *Féu el que és mal als ulls de Iahuè* per la raó que serà indicada al verset 3; *no, però, com el seu pare* Achab, *ni com la seva mare Jezabel,* que havien instituït oficialment el culte de Baal en tot el reialme d'Israel, car ell el proscriví, i *féu retirar 'les massebes'* (en pl. com el G., en lloc del sing. de TM.) *de Baal,* encara que no pas totes, per tal com deixà intacta, probablement per por de la seva mare Jezabel, la principal d'entre elles, la de Samaria, que subsistí fins al temps de Jehú (cf. 10, 26 i 27). — *Amb tot s'adherí als pecats de Jeroboam,* per haver fomentat, o, si més no, tolerat, el culte sincretista inaugurat per aquest monarca.

4–27. Moab mai no veié de bon ull la supremacia d'Israel en el seu territori. Tot i haver-ne aquest ocupat la part septentrional, a partir de l'Arnon, per dret de conquesta tot seguit després de la victòria de Moisès en la guerra contra Sehon (Dt. 2, 31 i seg.), gran nombre de moabites continuaren a habitar-hi, i tantost com esdevingueren prou nombrosos, se'n feren altra volta els amos, fins que David els subjugà (2 Sam. 8, 2). Impertèrrits, estan contínuament a l'aguait del que passa en aquesta banda del Jordà, i tot d'una que es donen compte del més petit signe de feblesa, l'aprofiten per a batzegar llur jou. Una primera ocasió se'ls oferí amb motiu dels disturbis que seguiren a la mort de Salomó. Fou probablement aleshores, que fundaren una nova dinastia amb Camoschkan, pare de Mesà, per primer monarca; Amrí, però, general de Baasà (cf. nota a 1 Re. 16, 5–6), els féu la guerra, els reduí a obediència i els obligà a pagar el tribut que aquí (verset 4) s'esmenta, tribut que foren constants a lliurar al rei d'Israel durant uns quaranta anys, al terme dels quals, organitza contra Moab revoltat

[4] I Mesà, rei de Moab, era ramader, i ‘cada any‘ pagava al rei d’Israel cent mil anyells, i la llana de cent mil moltons.

una expedició en companyia de Josafat.

[5] I s’esdevingué que, en morir Achab, el rei de Moab es revoltà contra el rei d’Israel. [6] Llavors el rei Joram eixí de Samaria, i passà en revista tot Israel. [7] I anà, i envià vers Josafat, rei de Judà, dient: El rei de Moab s’ha revoltat contra mi; ¿vindries amb mi vers Moab per a la guerra? I ell respongué: Pujaré! jo com tu, el meu poble com el teu poble, els meus cavalls com els teus cavalls. [8] I [Joram] preguntà: ¿Per

[4] Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, et solvebat regi Israel centum millia agnorum, et centum millia arietum cum velleribus suis. [5] Cumque mortuus fuisset Achab, praevaricatus est foedus, quod habebat cum rege Israel. [6] Egressus est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, et recensuit universum Israel. [7] Misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad praelium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: et equi mei, equi tui. [8] Dixitque: Per quam viam ascende-

tot just mort el rei Achab, es rebel·laren ja obertament, i, amb el rei Mesà al davant, s’apoderaren de les importants ciutats de Medebà, Baal-Meon, Aṭaroth, Qiriyath, Nebó i d’altres, esmentades a l’estela del seu nom. Impossibilitat el rei Ochozias de fer-los oposició, és el seu germà Joram qui amb el reforç d’Edom i de Judà organitza ara la present expedició militar contra ells per tal de sometre’ls.

4. *Ramader,* això és, gran potentat en la cria i comerç de bestiar; era aquesta el principal avantatge que li aportava el seu país, *terra de ramats* (Nom. 32, 4), per raó de les seves espaiosíssimes i fèrtils planures. — *‘Cada any‘* + Targum. — *la llana de cent mil moltons.* Alguns tradueixen *amb la llana,* és a dir: 100.000 moltons abans d’ésser tosos. D’altres voldrien que *la llana* afectés també els anyells, de manera que dels 200.000 caps de bestiar oví, Mesà no hauria lliurat més que la llana. Però Is. 16, 1 està més aviat a favor de la nostra interpretació: 100.000 anyells, i la llana de 100.000 moltons.

5. *En morir Achab,* o millor, com diu el G.: *després* de la seva mort. — Mesà, *el rei de Moab es revoltà contra el rei d’Israel* i de continent combaté, i s’apoderà de les ciutats esmentades a l’estela del seu nom (línies 8–18).

6. *Llavors,* (no, però, abans de la mort del successor d’Achab, Ochozias), *Joram... passà en revista tot Israel,* i amb les tropes solament del seu reialme emprengué, segons sembla deduir-se de la inscripció de l’estela de Mesà (lín. 19) una primera campanya contra Moab, tot atacant-lo pel cantó septentrional i fortificant-se principalment a Iahaṣ; però, el déu *Camos,* diu Mesà, *el foragità davant meu.* Joram, que d’altra banda tenia raó de témer de veure’s escomés pel seu darrera pels bàndols dels arameus, que continuaven establerts a Ramoth Galaad, no tingué altra solució que deixar desguarnides les fortificacions de Moab, abandonar Iahaṣ i retirar-se. Fou aleshores que Mesà amb sols dos-cents homes s’apoderà d’aquesta ciutat i l’anexionà a Dibon (lin. 20 i 21). Vegeu Lagrange (*RB.* 1901, pàg. 540).

7. Joram no desisteix; als motius que des d’un principi l’impulsaren a combatre contra Moab, s’ha ajuntat ara el desig de revenjar-se de la derrota soferta. Vegeu la nota al verset precedent. Amb nous reforços i mitjançant un altre pla estratègic espera triomfar; i, així, *anà, i envià vers Josafat.* — *Pujaré!* Josafat accepta, i de bon grat, car en la conquesta de Moab té en vista l’enfortiment del vasallatge d’Edom, que de temps brega per fer-se independent.

8. *I [Joram] preguntà: ¿Per quin camí pujarem?* Car pel cantó nord no és ja possible,

mus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae.

[9] Perrexerunt igitur rex Israel, et rex Iuda, et rex Edom, et circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, et iumentis, quae sequebantur eos. [10] Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. [11] Et ait Iosaphat: Est ne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae. [12] Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, et Iosaphat rex Iuda, et rex Edom. [13] Di-

quin camí pujarem? I [Josafat] respongué: Pel camí del desert d'Edom.

[9] Així el rei d'Israel, i el rei de Judà, i el rei d'Edom partiren. I després que hagueren girat set dies de marxa, mancà l'aigua al campament i al bestiar que els seguia. [10] I el rei d'Israel digué: Ai! Cert, Iahuè ha cridat aquests tres reis per lliurar-los a la mà de Moab. [11] I Josafat digué: ¿No hi hauria aquí un profeta de Iahuè, que per ell puguem consultar Iahuè? I un dels servents del rei d'Israel respongué, i digué: Aquí hi ha Eliseu, fill de Safat, que vessava l'aigua damunt les mans d'Elias. [12] I Josafat digué: La paraula de Iahuè és amb ell. I el rei d'Israel i Josafat, i el rei d'Edom davallaren vers ell.

Ja en campanya, manca l'aigua, i

Eliseu, consultat,

que prou en conservo jo una dolorosa experiència; al davant tindríem allí les nostres antigues ciutats fortificades, avui en poder del rei Mesà, i al darrera, l'amenaça aramea. — *I [Josafat] respongué: Pel camí del desert d'Edom.* Allí ajuntarem al nostre exèrcit els homes d'aquest Estat, vassall del meu reialme de Judà, davallarem a la ʽÀraba, i d'aquí després de pujar a l'alt planell d'edj-Djibâl pel U. Zared, anirem a sorprendre el rei Mesà en la seva pròpia capital de Qir-Ḥarèset, a la qual posarem setge.

9. *El rei d'Edom,* vol dir: el governador que feia de rei en aquest Estat, vassall de Judà. Vegeu a la nota a 1 Re. 22, 48–40. — *Set dies de marxa,* a comptar, probablement, des que Joram i Josafat partiren de Jerusalem cap a Hebron, Bersabee, el Kurnub, ʽAin Fiqreh, el-Ḥosb, i finalment pel torrent Zared, fins a arribar prop de l'alt planell, on *mancà l'aigua.* Aquest contratemps fou per a l'expedició una vertadera sorpresa, car, havent estat aquesta iniciada, pel cap alt, com és de suposar, ben entrada ja la primavera –més ençà hauria estat una gran temeritat– podien comptar trobar encara la quantitat suficient d'aquell element, que fins en aquelles regions desertes i eixutes mai no sol mancar després d'un hivern ordinari. Potser aquell any les pluges havien estat més escases que d'habitud, sobretot al S. de Palestina.

10–11. *Cert, Iahuè...* Aquesta expressió de Joram, crit de desesper i de despit, contrasta amb l'estat de calma i de plena confiança en Iahuè, que palesa la pregunta del piadós Josafat: *¿No hi hauria aquí...?* — *Aquí hi ha Eliseu.* Hi ha motiu de suposar que una certa multitud, sia per curiositat, sia com a artesans i venedors de vitualles, acompanyaven o seguien de més o menys lluny el cos de l'exèrcit. Per entremig d'uns i altres hauria aconseguit el profeta infiltrar-se mig d'incògnit, o en tot cas sense haver-se fet notar singularment. — *Que vessava l'aigua* és una expressió proverbial per a indicar que una persona és inferior o està al servei d'una altra. El costum de rentar-se o de fer-se tirar aigua a les mans abans i, sobretot, després de l'àpat, és general a Orient; i nosaltres hem tingut ocasió d'observar-la, principalment en els nostres sojorns a les tendes beduïnes.

12. *Davallaren vers ell.* Les tropes i l'altra gent que les acompanyava estaven acampa-

[13] I Eliseu digué al rei d’Israel: Què hi ha entre jo i tu? Vés als nabís del teu pare i als nabís de la teva mare. I el rei d’Israel digué: Deixa! Cert, Iahuè ha cridat aquests tres reis per tal de lliurar-los a la mà de Moab! [14] I Eliseu digué: Com viu Iahuè dels exèrcits, davant la faç del qual jo estic, si jo no respectés Josafat, rei de Judà, no faria cap compte de tu, ni t’esguardaria. [15] Ara, doncs, feu-me venir un músic. I ‘ s’esdevingué ‘ que, mentre el músic sonava, la mà de Iahuè fou damunt d’ell. [16] I digué: Així diu Iahuè: Feu en aquesta vall fosses i fos-

els l’augura abundant,

xit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi et tibi est? vade ad prophetas patris tui, et matris tuae. Et ait ili rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab? [14] Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosaphat regis Iudae erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem. [15] Nunc autem adducite mihi psaltem.

Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini, et ait: [16] Haec dicit Dominus: Facite alveum torrentis huius fossas et fossas.

des per les dues vessants de la vall, probablement un dels ramals del U. Zared, frontera meridional del territori moabita. Advertiu com el profeta no és cridat a la presència dels reis, sinó que són aquests que vénen a trobar-lo; fet que deixa traslluir com era desesperada la situació, o potser també el punt que Eliseu tenia a fer respectar el caràcter de què estava revestit.

13. El to dur, sever i sarcàstic de la present resposta d’Eliseu a Joram, és un indici que aquest rei no havia encara executat la seva decisió d’extirpar del seu reialme les massebes de Baal (cf. verset 2). — *¿Què hi ha entre jo i tu?* Què m’importa el que a tu importa? Cf. 2 Sam. 16, 10. — *Vés als nabís del teu pare,* consulta’ls com ell féu abans de l’expedició contra Ramoth Galaad (1 Re. 22, 6 i seg.); cert, et traurien del present destret, i àdhuc t’augurarien un esclatant triomf. — *Deixa!* No és aquest el moment d’ironitzar ni de recordar pecats passats; *cert, Iahuè...* Semblant malastrugança no pot venir més que de Iahuè, irritat, tal volta, contra nosaltres i el nostre poble.

14. *Davant la faç,* això és, al servei del qual jo estic. — *Ni t’esguardaria.* Hom roman sorprès de l’extraordinària enteresa, serenitat i gosadia del profeta davant tot un monarca.

15. *Un músic.* La paraula original significa un sonador d’instruments de corda. Eliseu exigeix aquest requisit, potser perquè en certa manera era encara novençà en la seva vocació profètica i necessitava d’excitar-se mitjançant la música (Sanda i Landersdorfer); o potser, per calmar el seu esperit de l’emoció rebuda durant la seva conversació amb Joram, i, així, disposar-lo a rebre amb serenitat i pau la comunicació divina (Calmet i Fillion). «La influència de la música sobre l’organisme mitjançant la commoció simpàtica que comunica als nervis, era tan coneguda de l’antiguitat com dels nostres temps. Cap motiu no hi ha de meravellar-se per semblants ajuts materials emprats pels *nabís,* com hom no es meravella dels dejunis, vetlles i maceracions que preparen el místic a l’èxtasi. L’objecte d’aquestes menes de preliminars no és altre que el d’esquivar fins allà on és possible els obstacles que la part corporal de l’home presenta a la unió de la part espiritual amb Déu». Desnoyers (*Hist. du Peupl. Hébr.* III, 174, n. 1). — *‘ S’esdevingué ‘.* Corregim, i llegim en temps passat, en lloc del futur de TM. — *La mà de Iahuè* indica aquí l’acció divina de l’esperit de profecia.

16. *Fosses i fosses,* vol dir, moltes fosses, excavades, naturalment, a una certa distància les unes de les altres, i destinades totes a retenir l’aigua que davallaria d’una pluja no percebuda, i que sense aquesta precaució s’escolaria inútilment torrent avall.

[17] Haec enim dicit Dominus:
Non videbitis ventum, neque
pluviam: et alveus iste replebitur
aquis, et bibetis vos, et
familiae vestrae, et iumenta
vestra. [18] Parumque est hoc
in conspectu Domini: insuper
tradet etiam Moab in manus
vestras. [19] Et percutietis
omnem civitatem munitam,
et omnem urbem electam, et
universum lignum fructiferum
succidetis, cunctosque
fontes aquarum obturabitis,
et omnem agrum egregium
operietis lapidibus.

[20] Factum est igitur mane,
quando sacrificium offerri
solet, et ecce, aquae veniebant
per viam Edom, et repleta
est terra aquis. [21] Universi
autem Moabitae audientes
quod ascendissent reges
ut pugnarent adversum eos,
convocaverunt omnes qui
accincti erant balteo desuper,
et steterunt in terminis. [22] Primoque
mane surgentes, et

ses! [17] Car així diu Iahuè: No sentireu vent, i
no veureu pluja; i amb tot, aquesta vall s'omplirà
d'aigua, i beureu vosaltres, i la vostra ramada,
i el vostre bestiar. [18] I això és [encara]
poca cosa als ulls de Iahuè; [car] lliurarà també
Moab a les vostres mans. [19] I destruireu tota
ciutat fortificada, i tota ciutat d'importància, i
abatreu tot arbre fruiter, i obturareu totes les deus
d'aigua, i malmetreu amb pedres tot camp fèrtil.
[20] I s'esdevingué que l'endemà matí, a l'hora
d'oferir la minḥà, mira, aigües que venien
del costat d'Edom, i la terra s'emplenà d'aigua.

[21] I tot Moab s'assabentà que els reis havien
pujat per combatre contra ells, i convocaren
d'entre tothom qui cenyia cinyell en amunt,
i s'apostaren a la frontera. [22] I s'alçaren al matí,

i també una batussa a Moab.

Moab es llança contra Israel;

17. *No sentireu vent,* per tal com tot l'exèrcit està acampat en una gran extensió del *uadi* i protegit per les seves vessants; *i no veureu pluja,* car aquesta caurà lluny del lloc on sou. — *La vostra ramada* de bestiar menut per a la manutenció de l'exèrcit, i *el vostre bestiar* de càrrega per al seu servei.

18. Eliseu dóna ara encara més del que els reis li demanaven, i els prediu una victòria, que, per dissort, serà efímera. — *Lliurarà també Moab a les vostres mans*; no pas, però, enterament ni d'una manera permanent. Vegeu al verset 27.

19. *Destruireu... abatreu... obturareu.., malmetreu...* barbaritats, totes d'ús freqüent i característiques de les guerres d'aquells temps. Tocant als arbres fruiters, una prescripció expressa havia estat donada per la llei de Dt. 20, 19–20; cal notar, però, que les expressions del profeta en el present verset no signifiquen una imposició, ans són senzillament una predicció de la manera com els tres reis es comportaran amb Moab una volta hagi aquest caigut a llurs mans.

20. *A l'hora d'oferir-se la minḥà,* o sia, al rompent de l'alba, quan segons el Talmud (*Tamid* 3, 2), al temple de Jerusalem tenia lloc el sacrifici matutinal, acompanyat de la minḥà. Vegeu Èx. 29, 40. Avui diríem: al toc del primer *Angelus.* — *Aigües que venien del costat d'Edom* oriental. ¿Què s'havia esdevingut? Cap miracle, certament, més que la realització del fenomen talment com l'havia presagiat Eliseu. Una ploguda torrencial, d'aquelles que cada any es repeteixen entrada ja la primavera, havia caigut durant la nit vers el SE. del territori d'edj-Djibâl, prou lluny del campament israelita per a no adonar-se'n ningú més que dels seus efectes, quan al matí següent les aigües anaven davallant torrent avall. — *I la terra s'emplenà d'aigua,* que fou retinguda a les fosses que havien estat excavades (cf. verset 16).

21–23. *Tothom qui cenyia cinyell,* i per consegüent era armat amb l'espasa. *Tothom,* llevat, com és de suposar, de les persones ja molt avançades en edat, dels malats i dels febles. — *I s'apostaren a la frontera* meridional del territori, que era el U. Zared (U. el-Ḥesa), precii el sol resplendí damunt les aigües. I Moab veié davant per davant l'aigua roja com la sang. [23] I digueren: És sang! S'han combatut a tota ultrança aquests reis, i l'un ha percudit l'altre. Ara, doncs, Moab, al botí! [24] I vingueren vers el campament d'Israel; però, Israel s'alçà, i percudí Moab, el qual fugí de davant d'ells. Però aquell ‘anava avançant‘ i percudint Moab. [25] I arrasaren les ciutats, i en tot camp fèrtil cada un tirà la seva pedra, i l'ompliren, i obturaren tota deu d'aigua, i abateren tot arbre fruiter. ‘I foragitaren els moabites‘, fins a ‘no‘ romandre més que ( ) Qir-Ḥarèseth. I els foners la voltaren i la colpiren. [26] Quan el rei de Moab veié que el

aquest el percudeix, desola el país, i

posa setge a la capital;

orto iam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitae econtra aquas rubras quasi sanguinem, [23] dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, et caesi sunt mutuo: nunc perge ad praedam Moab. [24] Perrexeruntque in castra Israel: porro consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, et percusserunt Moab, [25] et civitates destruxerunt: et omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: et universos fontes aquarum obturaverunt: et omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum fictiles remanerent: et circumdata est civitas a fundibulariis, et magna ex parte percussa. [26] Quod cum

sament allí on les tropes dels tres reis havien acampat. — *I digueren*: *És sang!* Il·lusió! car de fet no era més que les aigües embassades a les fosses, aigües saturades de la terra rogenca per on s'havien escolat i enrogides encara més per efecte de la reverberació dels raigs del sol ixent. Cal haver sentit els encisos del desert, i, sobretot, de les regions que environen la Mar Morta, per copsar tot l'abast del fenomen. Els moabites es deien: Ahir el torrent estava completament eixut, pluja no ha vingut, i avui aquests bassals rogencs! *és sang! S'han combatut a tota ultrança;* heus aquí el resultat de la tibantor de relacions que de temps es fa sentir entre Edom i Judà. I qui sap el que haurà passat entre Judà i Israel! Bé ho sabem, fins a quin punt ha arribat llur antagonisme. Res! *s'han combatut a tota ultrança;* la prova és evident, no hi ha més que esguardar aquestes fosses; *ara, doncs, Moab, al botí.*

24. Els moabites *vingueren vers el campament d'Israel.* Aviat la *sang* d'aquelles fosses, que poc abans havien vist llurs ulls enlluernats, es convertí en bassals d'aigua enrogida per la terra, i, en lloc del *botí* que cobejaven, arreplagaren una fenomenal batussa; car *Israel,* això és, l'exèrcit dels tres reis aliats, *s'alçà i percudí Moab, el qual fugí de davant d'ells; però* Israel *‘anava avançant‘* (llegim com el G.) en direcció cap al N., *i percudint Moab.*

25. *‘I foragitaren els moabites‘* + G. de Lag. — *Fins a ‘no‘ romandre més que ( ) Qir-Harèset.* El text original ha estat certament alterat. Hem afegit *‘no‘* recolzant-nos en V.; i ( ) hem suprimit *les seves pedres,* de TM., expressió que haurà estat introduïda posteriorment per no haver comprès que el vocable קִיר, *Qir* era el nom propi d'una ciutat, i no pas el nom comú *muralla.* Vegeu Lagrange (*RB.* 1901, pàg. 537). — *Qir-Harèset,* la Qir-Ḥares d'Is. 16, 11, la Qorḥa de l'estela (lín. 21, 24 i 25) i la Karak del Targum, representa per a la major part dels comentadors i palestinòlegs l'actual ciutat d'el-Kerak, famosa fortalesa natural, situada a uns 13 kms. a l'E. de la vora sud-meridional de la Mar Morta. Vegeu la nostra *Il·lustració,* a «Reis».

26–27. Mesà, *el rei de Moab* es reclogué a la seva capital de Qir-Harèset (Qorḥa), fortalesa natural gairebé inexpugnable, que ell es vanta (estela, lín. 21 i 22) d'haver embellit i fortificat encara més amb murs, torres i portes; però com que aquestes millores no eren, potser, encara terminades, i d'altra banda Israel estrenyia cada dia més el seu setge, a l'últim *veié que el combat era massa fort per a ell,* fa una temptativa amb l'esperança d'atreure al vidisset rex Moab, praevaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: et non potuerunt. [27] Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: et facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, et reversi sunt in terram suam.

combat era massa fort per a ell, prengué amb ell set-cents homes amb l'espasa desembeinada per tal de penetrar vers el rei d'Edom, però no pogueren. [27] Llavors ell prengué el seu fill primogènit, que havia de regnar en lloc seu, i l'oferí en holocaust damunt la muralla. I hi hagué una gran indignació contra Israel: tant, que partiren de prop d'ell, i tornaren a ‘llur‘ país.

després es retira.

seu ajut el rei d'Edom, rival, en el fons, dels seus dos aliats, Judà i Israel; però debades! *Llavors,* el rei de Moab en un acte de desesper, recorrent a un últim expedient, *prengué el seu fill primogènit... i l'oferí en holocaust,* per tal d'apaivagar la ira del déu Camós, que ell creia enardida contra el seu país (estela, lín. 5), i a la qual atribuïa la causa del desastre.

¿Què s'esdevingué arran d'aquest acte inhumà i horripilant? L'autor sagrat es mostra en aquesta ocasió extraordinàriament sobri, i s'acontenta amb dir que *hi hagué gran indignació contra Israel,* frase que ha donat lloc a conjectures molt diverses. *Indignació*; ¿humana o divina? Si humana, ¿provenia aquesta dels moabites, els quals en veure l'expedient extrem del rei malaurat s'inflamaren d'indignació contra Israel i es llançaren desesperadament a l'assalt, i aquests hagueren de fugir (Cahen)? ¿Provingué aquesta indignació, tal volta, d'Israel, el qual horroritzat pel bàrbar sacrifici del rei de Moab (Fillion), o persuadit que res no hi havia a guanyar en la conquesta d'una ciutat, que per raó d'un crim tan abominable s'havia fet reu de la maledicció divina (Crampon), o havent-se canviat aquella en sentiment de commiseració (Scio), abandonà el setge de la ciutat, i es retirà? Ara, si la indignació hagués estat divina; ¿procedí aquesta de part de Camós, déu de Moab (Stade, Benzinger, Sanda, Landersdorfer) el qual enfutismat contra Israel per haver aquest devastat el seu país, l'hauria percudit de pesta i obligat a retirar-se; o bé, més aviat, de part de Iahuè (Barnes; Lagrange, *l. c.,* pàg. 542)? «Puix que l'historiador, diu aquest savi dominicà, pertanyia a l'escola dels profetes, no podia creure que una calamitat fos infligida a Israel pel déu Camós». D'aquí que si bé Sanda i Landersdorfer pensen que originàriament constava en el text el nom de Camós, aquest nom hauria estat posteriorment suprimit pel redactor. ¿Quin fou ara, doncs, es pregunta el P. Lagrange, l'esdeveniment interpretat com un càstig de Iahuè? I respon: També aquest és un punt que roman obscur. Potser els moabites combateren des d'aquell instant amb l'energia de la desesperació: potser els israelites temeren l'eficàcia de l'horrible sacrifici. Educats des del regnat d'Achab amb idees mig paganes, pogueren témer, no pas que Camós s'enfuriés contra ells, però sí que Iahuè, al qual no podien ésser ofertes víctimes humanes, es trobés en aqueix estat d'inferioritat que els antics acolorien públicament bo i dient que llur déu estava indignat. Potser, per assenyalar encara una última hipòtesi de Vigoroux-Brassac, els arameus venint del N. haurien amenaçat les possessions israelites.

Partiren de prop d'ell, és a dir, de la ciutat de la qual havien posat setge, *i tornaren a llur país* (així G. de Lag., Sir. i V.), més aviat derrotats, que no pas victoriosos, cosa que Eliseu no els havia pas profetitzat. Amb raó Mesà podrà ben bé felicitar-se, i dir: «Camós m'ha salvat de totes les meves caigudes i m'ha fet triomfar de tots els meus enemics (lín. 4)», i aixecar, en honor seu, aqueixa preciosa estela, sortosament avui encara conservada al museu del Louvre.

CAPÍTOL IV

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — MULTIPLICACIÓ DE L'OLI RESURRECCIÓ D'UN INFANT — LA MENJA ENDOLCIDA — MULTIPLICACIÓ DELS PANS

Eliseu multiplica l'oli d'una vídua,

I una dona d'entre les mullers dels fills dels nabís cridà vers Eliseu, dient: El meu marit, servent teu, és mort: i tu saps que el teu servent temia Iahuè. Ara el seu creditor ha vingut a prendre els meus dos fills per esclaus. [2] I Eliseu li digué: Què faria jo per tu? Indica'm el que tens a casa. I ella digué: La teva serventa res no té a casa més que per a ungir-me amb oli. [3] I ell digué: Vés, manlleva a fora gerres dels teus veïns, gerres buides; no escassegis!

[1] Mulier autem quaedam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, et tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum: et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi. [2] Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar. [3] Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

IV. Aquest capítol i els següents fins a una bona part del VIII, són destinats a fer ostentació de l'extraordinari poder taumatúrgic del profeta Eliseu, gràcies al qual anà mantenint-se i augmentant-se el renovament religiós i la lluita contra l'idolatria, iniciats al temps d'Elias. Cap garantia hom no pot donar tocant a l'ordre cronològic dels fets referits en la present secció.

1-7. Eliseu multiplica l'oli d'una vídua. Aquest prodigi presenta una certa afinitat amb el que Elias obrà a favor de la vídua de Sarepta. Cf. 1 Re. 17, 8-16. El seu estil es fa notar per un petit nombre d'aramaismes.

1. *I una dona...* D'aquí es desprèn que ni el celibat ni la vida de comunitat no eren condicions indispensables per a pertànyer a algunes, si més no, de les congregacions dels nabís. — *Un creditor ha vingut...* Per extensió d'una llei que permet vendre's a un altre com a esclau en cas de pobresa (Èx. 21, 7; Lv. 25, 39), i en virtut d'una altra llei que prescriu que hom vengui el lladre incapaç de restituir el que ha robat (Èx. 22, 3), era permès al creditor d'apoderar-se dels infants i fins de la muller del deutor, i retenir-los com a esclaus. Vegeu Calmet.

2. *Per a ungir-me amb oli,* la quantitat d'oli indispensable per a ungir-me. *Parum olei quo ungar* de V. sembla interpretar amb justesa el sentit de la frase molt concisa de l'original. La vídua es trobava en una extrema pobresa, no disposava més que d'una quantitat d'oli per a la unció, operació considerada en aquells temps tan o més indispensable que el mateix nodriment; tant, que la seva privació era tinguda com una gran mortificació, com un signe de dol i de penitència (cf. 2 Sam. 14, 2; Dn. 10, 3), com una malestrugança (cf. Dt. 28, 40; Mi 6, 15).

3. *No escassegis,* manlleva totes les gerres i tots altres recipients que trobis.

[4] Et ingredere, et claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, et filii tui: et mitte inde in omnia vasa haec: et cum plena fuerint, tolles. [5] Ivit itaque mulier, et clausit ostium super se, et super filios suos: illi offerebant vasa, et illa infundebat. [6] Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum. [7] Venit autem illa, et indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, et redde creditori tuo: tu autem, et filii tui vivite de reliquo.

[8] Facta est autem quaedam dies, et transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quae tenuit eum ut comederet panem: cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eum ut comederet panem. [9] Quae dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. [10] Faciamus ergo ei coenaculum

[4] Després vindràs, i tancaràs la porta darrera teu i darrera els teus fills, i abocaràs en totes aquelles gerres, i retiraràs les plenes. [5] I ella se n'anà de vora d'ell, i tancà la porta darrera seu i darrera els seus fills. Aquests li presentaven [les gerres], i ella abocava. [6] I s'esdevingué que, en ésser plenes les gerres, digué a un fill seu: Presenta'm encara una gerra. I ell li digué: No hi ha cap més gerra. I l'oli s'estroncà. [7] I ella vingué, i ho comunicà a l'home de Déu. I aquest digué: Vés, ven l'oli, i paga el teu deute; i tu viu, amb els teus fills, del romanent.

per pagar el seu creditor.

[8] I s'esdevingué un dia, que Eliseu passà per Sunam. I allí hi havia una dona de distinció, la qual el forçà a prendre aliment. I s'esdevingué que totes les vegades que ell passava, s'hi retirava per prendre aliment. [9] I ella digué al seu marit: Mira, et prec; estic convençuda que aquest, que passa sempre per casa nostra, és un home de Déu, un sant. [10] Fem-li, et prec, una

Agraït als favors d'una sunamita,

4–5. El prodigi consistiria en que l'oli del pot, que la vídua conservava per a ungir-se, continuaria a rajar mentre hom disposaria de receptacles on abocar-lo sense una notable interrupció. Per això i també per tal de no cridar l'atenció dels veïns que podrien distreure'ls de l'operació, la vídua *tancà la porta darrera seu i darrera els seus fills.*

8–37. Eliseu i la sunamita. També aquesta història, principalment en el que diu relació amb la resurrecció de l'infant, presenta un cert nombre d'analogies amb la d'Elias i la vídua de Sarepta (1 Re. 17, 17–24). Així mateix en el seu estil s'han esmunyit alguns aramaismes.

8. *Sunam,* o, Sunem, ciutat de la tribu d'Issachar, identificada amb l'actual llogarret de Sôlem, situat a uns 6 kms. al N. de Zer'în. — *Una dona de distinció,* benestant, de bona reputació, i que, com diu la paràfrasi caldaica, tenia horror del pecat. Sortosamet no ha mancat mai a l'Església de Crist aquest llinatge de santes dones que contribueixen eficaçment amb llur pietat, i sovint també amb llurs cabals, a l'expansió de l'Evangeli i al sosteniment de pobres missioners. — *El forçà a prendre aliment.* Vegeu el cas semblant de Lídia amb St. Pau, a Act. 16, 14 i 15. Amb aquesta primera experiència, Eliseu degué quedar corprès de les excel·lents qualitats morals d'aquella bona dona; la seva casa a Sunam li oferia un lloc cèntric en les seves missions per la contrada, i també avinent d'allò més en les seves anades i vingudes del Mt. Carmel a la seva ciutat natal d'Abelmehulà. Cf. 1 Re. 19, 16.

9–10. *Un sant,* en el sentit d'home seriós, recollit, retret, amant de la solitud. Una prova ben palesa d'aqueix temperament d'Eliseu ens la donarà ell mateix ben aviat quan, a partir del verset 12, veurem que no parlarà gairebé mai directament amb la dona, ans per la intermediació del seu criat Giezi. La bona dona prou hagué d'adonar-se'n des del primer petita cambra alta, d'obra, i posem-hi per a ell un llit, i una taula, i una cadira, i un candeler; i s'esdevindrà que, en venir ell a casa nostra, s'hi retirarà. [11] I s'esdevingué un dia, que vingué allí, i es retirà a la cambra alta, i hi jagué. [12] I digué a Giezi, criat seu: Crida aquesta sunamita. I la cridà, i ella es presentà davant seu. [13] Digué encara [a Giezi]: Digues-li, et prec: Mira, tu t'has pres per nosaltres tota aquesta sol·licitud; què [puc] fer per tu? ¿Cal que jo parli per a tu al rei o al capità de l'exèrcit? I ella que respon: Jo habito enmig del meu poble. [14] [Eliseu] tornà a dir: Què [podem] fer, doncs, per ella? I Giezi digué: Cert! ella no té cap fill, i el seu marit és vell. [15] Llavors ell digué: Crida-la! I la cridà, i es presentà a la porta. [16] I ell li digué: L'any vinent, en aquesta època, tu abraçaràs un infant. I ella digué: No, senyor meu, home de Déu, no enganyis la teva serventa. [17] I la dona

li obté un fill.

parvum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam, et candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi. [11] Facta est ergo dies quaedam, et veniens divertit in coenaculum, et requievit ibi. [12] Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, et illa stetisset coram eo, [13] dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? numquid habes negotium, et vis ut loquar regi, sive principi militiae? Quae respondit: In medio populi mei habito. [14] Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quaeras: filium enim non habet, et vir eius senex est. [15] Praecepit itaque ut vocaret eam: quae cum vocata fuisset, et stetisset ante ostium, [16] dixit ad eam: In tempore isto, et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quaeso domine mi, vir Dei, nóli mentiri ancillae tuae. [17] Et concepit mulier, et pe-

dia que el tingué a casa seva. D'aquí que es resolgui a bastir-li *una petita cambra alta,* això és, dalt del terrat de la casa, i no pas a guisa de cabana, o bastida amb quatre fustes d'una manera provisòria, sinó una cambra *d'obra,* que fos digna de l'*home de Déu* que hi havia d'anar a posar, així com també el seu mobiliari: *llit, taula, cadira i candeler,* mobiliari senzill, però a la fi un luxe que, el mateix que encara avui, tampoc en aquell temps no s'estilava més que en famílies d'un cert rang; indici, però, del gran respecte i veneració que Eliseu s'havia guanyat prop de la dona.

11–13. Quan Eliseu tingué l'ocasió d'experimentar la gran comoditat que la sol·licitud d'aquella bona dona li havia procurat, no pogué romandre indiferent ni insensible davant de tanta gentilesa. No és pas el cas de fer encara cap miracle a favor seu; però donat el prestigi de què, després de l'expedició contra els moabites (vegeu 3, 9 i seg.), ell gaudeix prop de la cort reial, certament no serà refusat si demana quelcom per a ella, per al seu marit, per a les seves possessions, *al rei o al capità de l'exèrcit.* La resposta de la dona és admirable: *Jo habito enmig del meu poble.* Contenta amb el que tinc, sojorno en pau a casa meva; de res ni de ningú no puc queixar-me; res no necessito; en cas contrari, la meva família, els meus parents amb els quals estic en òptimes relacions i enmig dels quals habito, m'ho procurarien.

14–17. Terminada l'entrevista dels versets precedents, la dona es retirà de davant Eliseu i Giezi, i començà aquí una nova escena. A desgrat d'haver la dona declinat d'acceptar quelcom, Eliseu sent una vertadera necessitat de mostrar-li el seu agraïment, i no troba manera de satisfer-la. Per això tot d'una que Giezi, que segurament estava al corrent, més que el profeta, de certes intimitats de la casa, li suggereix l'esterilitat de la dona, s'hi avé de continent. Veritat que *el seu marit és vell,* i serà necessari recórrer a un miracle; però tant se perit filium in tempore, et in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

[18] Crevit autem puer. Et cum esset quaedam dies, et egressus isset ad patrem suum, ad messores, [19] ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, et duc eum ad matrem suam. [20] Qui cum tulisset, et duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus est. [21] Ascendit autem, et collocavit eum super lectulum hominis Dei, et clausit ostium: et egressa, [22] vocavit virum suum, et ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, et asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, et revertar. [23] Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendae, neque Sabbatum. Quae respondit: Vadam: [24] Stravitque asinam, et praecepit puero: Mina, et propera, ne mihi moram facias in eundo: et hoc age quod praecipio tibi. [25] Profecta est igitur, et venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei econtra, ait ad Giezi puerum suum:

concebé, i infantà un fill, l'any següent, a la mateixa època, com li havia parlat.

[18] I el noi es féu gran. I s'esdevingué un dia, que ell eixí vers el seu pare vora dels segadors. [19] I digué al seu pare: El meu cap! el meu cap! I [el pare] digué al seu criat: Porta'l a la seva mare. [20] I el portà, i el dugué a la seva mare; i romangué damunt la seva falda fins a migdia, i morí. [21] I ella pujà, i el féu jeure damunt el llit de l'home de Déu, i tancà la porta rera d'ell, i eixí. [22] I cridà el seu marit, i digué: Envia'm, et prec, un dels servents i una de les someres, que correré fins a l'home de Déu, i tornaré. [23] I ell digué: Per què aniries tu avui vers ell? No és neomènia, ni dissabte. I ella digué: Adéu! [24] I sellà la somera, i digué al seu criat: Guia i camina! No m'impedeixis d'avançar, a menys que jo t'ho digui. [25] I anà, i arribà a l'home de Déu, a la muntanya del Carmel. I s'esdevingué que, en veure-la l'home de Déu al davant, digué a Giezi, criat seu: Mira, aquella

Colpit el fill d'un accident,

la seva mare va al Carmel, i

val! Hom diria que Déu li havia donat la mà lliure per a fer-ne tants com vulgui. Un cas semblant passà entre els *tres homes* i Abraham i Sara, a Gn. 18, 10 i seg.

18–20. *Es féu gran;* no pas tant, però, que no pogués encara estar a la falda de la mare (cf. verset 20). — *El meu cap!* L'infant havia estat probablement colpit d'insolació.

22. La dona res no comunica al seu marit sobre la mort de llur fill. No fa sinó demanar-li un servent i una somera, car homes i bèsties de la casa treballaven tots a l'era.

23. *Per què aniries...* Es veu que el marit de la dona no féu gran cabal de l'accident ocorregut al seu fill. Febre o maldecap, pensaria ell, ja li passarà, si torna a sa mare. Així ara, lluny de sospitar que hagi mort, no comprèn l'agitació de la dona per anar a trobar intempestivament el profeta. — *No és neomènia, ni dissabte.* D'aquí es dedueix que entre els fervents israelites del nord, impedits que eren d'anar al temple de Jerusalem, s'introduí el costum de reunir-se el primer de cada mes i el dissabte entorn d'algun profeta per tal de rebre les seves instruccions, i potser també de pregar conjuntament. D'aquestes reunions a la fundació de les sinagoges, que seguí més tard, no hi havia més que un pas.

24. *Guia, i camina* tant com puguis! *No m'impedeixis d'avançar*; deixa que l'animal vagi al seu pas, i de pressa; si calgués anar més a poc a poc, ja t'ho diria.

25. *I anà,* i, després d'haver recorregut uns 25 kms. des de Sunam, *arribà a l'home de Déu, a la muntanya del Carmel.* Allí Eliseu sojornava, preferentment a l'estiu (era llavors el temps de la sega), mentre que solia passar l'hivern a Samaria (cf. 5, 3). — *Al davant,* si bé encara lluny. La casa d'Eliseu hagué d'estar emplaçada sobre un lloc prominent.

sunamita! [26]Ara, corre tu al seu encontre, i digues-li: Estàs bé? Està bé el teu marit? Està bé el noi? I ella digué: Bé! [27]Però, quan arribà a l'home de Déu, a la muntanya, s'aferrà als seus peus. I Giezi s'atansà per allunyar-la; però l'home de Déu digué: Deixa-la! car la seva ànima està amargada, i Iahuè m'ho ha ocultat, i no m'ho ha declarat. [28]I ella digué: ¿Per ventura havia jo demanat un fill al meu senyor? ¿No vaig jo dir-te: No m'enganyis?

[29]Llavors digué ell a Giezi: Cenyeix els teus lloms, i pren a la teva mà el meu bastó, i vés — si trobes algú, no el saludis; i si et saluda, no li responguis; — i posa el meu bastó damunt el noi. [30]I la dona del noi digué: Com viu Iahuè i com viu la teva ànima, jo no et deixaré! Ell, doncs, s'alçà i la seguí. [31]I Giezi havia passat davant d'ells, i havia posat el bastó damunt la faç del noi, però no hi hagué ni veu, ni sentit. I tornà al seu encontre, i li comunicà

emmena amb ella Eliseu.

Ecce Sunamitis illa. [26]Vade ergo in occursum eius, et dic ei: Recte ne agitur circa te, et circa virum tuum, et circa filium tuum? Quae respondit: Recte. [27]Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius: et accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi. [28]Quae dixit illi: Numquid petivi filium a Domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me? [29]Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, et tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: et si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: et pones baculum meum super faciem pueri. [30]Porro mater pueri ait: Vivit dominus, et vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, et secutus est eam. [31]Giezi autem praecesserat ante eos, et posuerat baculum super faciem pueri, et non erat vox, neque sensus: reversusque est in occursum eius, et nunciavit ei, di-

26. *I ella digué: bé!* Ben poca gràcia faria a la bona dona, que, quan estava ja per arribar a l'home de Deu i frisosa de parlar-li, vingués al seu encontre aquell matusser de Giezi. Que sec degué sortir aquell *bé!* de la boca d'aquella ànima que tenia el seu fill mort a casa seva.

27. *Iahuè m'ho ha ocultat...* Això prova com l'esperit de profecia no resideix d'una manera habitual i permanent en la persona que sol estar-ne revestida. És una virtut actual i una qualitat passatgera, dependent de la voluntat de Déu, el qual l'atorga quan, com i a qui vol. Vegeu Calmet.

29. Eliseu ha comprès a l'instant tot el significat de l'amarg retret que la dona acaba d'adreçar-li; tant més que no deixaria d'ésser seguit d'una explicació detallada de l'accident esdevingut. Eliseu està decidit a ajudar-la i dóna ordres tot seguit al seu criat. — *Cenyeix els teus lloms,* equival a dir: Apresta't a partir. Hom es cenyia la faixa o corretja, (per estar per casa hom solia prescindir-ne, a l'estiu sobretot) i hi fixava els dos extrems de la túnica que era oberta pel davant, per tal de fer el camí més expedit. — *Si trobes algú, no el saludis...* Segons Calmet, seria aquesta una manera de parlar figurada i simbòlica, per tal d'accentuar la diligència amb la qual devia fer el viatge. — *I posa el meu bastó damunt el noi.* El cas no era pas que Eliseu intentés fer el prodigi de ressuscitar el noi a distància, ans volia simbolitzar amb semblant acció, que des d'aleshores prenia ell una certa possessió del cadàver.

30. Una volta tramès Giezi a la casa del difunt, el pla del profeta era fer reposar la dona aquella nit al Carmel, i partir junts l'endemà cap a Sunam; ella, però, no tolera cap dilació, i obliga Eliseu a partir immediatament.

31. El barroer de Giezi, el qual per haver interpretat a sa guisa el comanament d'Eliseu s'havia fet la il·lusió de veure alçar-se el mort com per encantament al sol contacte del que

cens: Non surrexit puer. [32] Ingressus est ergo Eliseus domum, et ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius: [33] ingressusque clausit ostium super se, et super puerum: et oravit ad Dominum. [34] Et ascendit, et incubuit super puerum: posuitque os suum super os eius, et oculos suos super oculos eius, et manus suas super manus eius: et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri. [35] At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: et ascendit, et incubuit super eum: et oscitavit puer septies, aperuitque oculos. [36] At ille vocavit Giezi, et dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quae vocata, ingressa est ad eum, Qui ait: Tolle filium tuum. [37] Venit illa, et corruit ad pedes eius, et adoravit super terram: tulitque filium suum, et egressa est, [38] et Eliseus reversus est in Galgala.

Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habita-

dient: el noi no s'ha desvetllat. [32] I Eliseu entrà a la casa, i mira, el noi era mort, ajagut damunt el seu llit, [33] I entrà i tancà la porta darrera d'ells dos, i invocà Iahuè. [34] Després pujà i s'ajagué damunt el noi, i posà la seva boca damunt la boca d'aquest, i els seus ulls damunt els ulls d'aquest, i els seus palmells damunt els palmells d'aquest, i romangué estirat al seu damunt, i la carn del noi fou escalfada. [35] I se'n tornà, i anà, ara d'ací ara d'allà, per la casa. I pujà i s'estengué [un altre cop] al seu damunt; i el noi esternudà fins a set vegades, i el noi obrí els ulls. [36] Llavors cridà Giezi, i digué: Crida aquella sunamita! I la cridà, i vingué vers ell, i ell digué: Emporta't el teu noi. [37] I ella vingué i es llençà als seus peus, i es prosternà vers la terra, i s'emportà el seu fill, i eixí.

el qual li ressuscita el fill.

[38] I Eliseu se'n tornà a Gàlgala, quan hi havia fam al país. I els fills dels nabís seien

La mort en la caldera.

ell creia bastó màgic, se'n torna a comunicar al profeta la seva decepció. Però, com hem ja dit a la nota al verset 29, la intenció d'Eliseu no era pas aquesta.

33–35. *Darrera d'ells dos*: d'Eliseu i de l'infant mort. — *S'ajagué damunt el noi,* com havia fet Elias en una circumstància semblant. Vegeu 1 Re. 17, 21, i la nota. Ací el procediment és descrit amb més detall; i potser sigui per aquesta raó que el miracle sembla haver-se fet esperar més que en aquell primer cas. — *El noi esternudà.* A propòsit d'aquest fet, Calmet fa notar que l'esternut és un signe de salut, i bo contra el mal de cap. Hom sap que l'infant havia mort d'una insolació (cf. verset 19).

36–37. *Cridà Giezi,* el qual estava fora de la porta de la cambra que havia estat tancada (verset 33). — *Vingué vers ell,* vers Eliseu. — Es llançà als seus peus, en acte de veneració i agraïment.

El que després d'aquest fet s'esdevingué, tocant a aquesta bona dona i tota la seva família, vegeu-ho a 8, 1–6.

38. *Gàlgala.* Hom coneix tres entitats geogràfiques d'aquest nom: 1) Gàlgala=Djildjilia, a uns 12 kms. al N. de Bethel: 2) Gàlgala=Kh. el-Eṭele, a uns 5 kms. al SE. de l'antiga Jericó: 3) Gàlgala=Djildjulie, a 6 kms. al N. de Râs el-ʿAin. És difícil precisar a quina d'aquestes tres localitats faci referència el present text, per tal com cada una de les tres al·lega arguments en son propi favor, si bé, d'altra banda, no pot respondre a les objeccions que hom li oposa. Partim del supòsit, en primer lloc, que les coloquintes del verset 39 són el *citrullus colocynthis,* cucurbitàcia de fulles i circells semblants als de la vinya, donant fruits esfèrics de la grandària d'una taronja i d'epicarpi dur, que contenen una polpa esponjosa i molt amarga; i segonament, que amb aquest fet, relatat als versets 38–41, es relaciona íntimament el que segueix en els versets 42–44. La primera Gàlgala recolza en la frase

davant d'ell; i ell que diu al seu criat: Posa la caldera gran [al foc], i cou una menja pels fills dels nabís. [39] I un sortí al camp per collir herbes, i trobà un cep salvatge i en collí coloquintes salvatges, el seu vestit ple; i vingué, i les especejà dins de la caldera de la menja, car no 'sabia' [què era]. [40] I hom abocà a aquells homes per menjar[-ne]; i s'esdevingué que, en menjar ells d'aquella menja, exclamaren i digueren: Home de Déu! hi ha la mort a la caldera. I no pogueren menjar. [41] Llavors ell que diu: Porteu, doncs, farina! I la tirà a la caldera, i digué: Aboca'n a la gent, per tal que mengin. I ja no hi hagué res de nociu a la caldera.

bant coram eo. dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, et coque pulmentum filiis prophetarum. [39] Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea colocynthidas agri, et implevit pallium suum, et reversus concidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset. [40] Infuderunt ergo sociis, ut comederent: cumque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere. [41] At ille, Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam, et ait: Infunde turbae, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

del text *se'n tornà a Gàlgala;* doncs, en aquella Gàlgala d'on ell havia eixit un dia en companyia d'Elias (cf. 2, 1) i en la qual sembla que tenia una de les seves residències. No ens consta, però, que existís allí cap comunitat de nabís, ni tampoc la planta en qüestió no ha mai crescut en aquell clima de muntanya. Amb la segona Gàlgala s'escau bé la comunitat de nabís que residia a Jericó (cf. 2, 5) i també la coloquinta que creix per aquells voltants espontàniament i abundant; ara, que està massa lluny de Baalsalisà (verset 42). En canvi aquesta, situada com està a no més que uns 9 kms. de Djildjulie, afavoreix la hipòtesi de la tercera Gàlgala, tant més que també allí, en aquells indrets de la costa, creix, segons Tristam, la coloquinta. Sembla, però, no haver allí residit cap comunitat de nabís, i, d'altra banda, hom no cau en el motiu del viatge d'Eliseu per aquelles regions, habitades sobretot per cananeus. — *Hi havia fam,* segurament la mateixa fam de set anys esmentada a 8, 1. — *Al seu criat,* que no podia ésser més que Giezi. Vegeu nota al verset 41.

39. *Un,* probablement Giezi, el criat d'Eliseu, i no pas, com alguns creuen, dels fills dels nabís, els quals, com sigui que residien allí habitualment, havien de conèixer, més o menys, quines eren les plantes útils i perjudicials de la regió.

40. *Hom abocà a aquells homes,* vol dir: hom abocà d'aquella menja ja cuita en cada una de les escudelles dels fills dels nabís i de l'altra gent que prenia també part a l'àpat. Vegeu a la nota al verset següent. — *Hi ha la mort a la caldera.* Trobaren talment amargant aquella menja, que la cregueren intoxicada.

41. *Porteu, doncs, farina.* Calmet nota que, segons els metges, un dels remeis per a mitigar l'amargor extrema de la coloquinta serien les matèries viscoses i insípides, com és ara el midó i la farina, la d'ordi, sobretot. — *Digué.* El G. afegeix: *al seu criat Giezi.* — *A la gent,* hebr. לָעָם, indici palès que no eren els fills dels nabís sols els qui participaven d'aquell àpat tan frugal.

42-44. El present prodigi, que es fa remarcar per la seva analogia amb el que Jesús obrà en dues ocasions (Mt. 14, 15 i seg.; 15, 32 i seg.) hauria pogut verificar-se al mateix lloc de Gàlgala=Djildjulie. (Vegeu en la nota al verset 38). La Providència acut oportunament en favor d'aquella pobre gent que hagué de restar encara amb força gana després de l'àpat de les coloquintes, tot i la farina amb què havien estat condimentades.

[42] Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat. [43] Responditque ei minister eius: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, ut comedat: haec enim dicit Dominus: Comedent, et supererit. [44] Posuit itaque coram eis: qui comederunt, et superfuit iuxta verbum Domini.

Multiplicació dels pans.

[42] I vingué un home de Baalsalisà, que portà a l'home de Déu pa de primícies, vint pans d'ordi, i gra novell a la seva alforja. I [Eliseu] digué: Dóna-ho a la gent, i que mengin! [43] I el seu servent respongué: ¿Com posaria jo això davant un centenar d'homes? Però ell digué: Dóna-ho a la gent, i que mengin! Car així diu Iahuè: Menjar i sobrar! [44] I ho posà davant d'ells, i menjaren, i romangueren sobralles, segons la paraula de Iahuè.

42. *Baalsalisà* ha estat un temps identificada amb Kh. Serisia, a poc més de 7 kms. al SE. de Djildjulie; avui, però, hom considera com a més probable l'identificació amb Kefr Ṭilṭ, que es troba a uns 8 kms. vers l'E. — *Gra novell* o espigues fresques, i, probablement, torrades, menjar molt apreciat en certs cercles orientals. — *Dóna-ho a la gent.* Eliseu disposa tot seguit d'aquell regal en favor de la multitud famolenca.

43-44. *El seu servent* Giezi. — *Un centenar de persones,* compost, versemblantment, de la comunitat dels nabís i de gent adventícia. — *Menjar i sobrar,* vol dir: tothom es saciarà, i encara en sobrarà. — *Menjaren i romangueren sobralles,* igual que en els dos esmentats prodigis obrats per Jesús.

CAPÍTOL V

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — GUARIMENT DE NAAMAN L'ARAMEU

Naaman, llebrós,

I Naaman, general de l'exèrcit del rei d'Aram, era un home molt considerat davant el seu senyor, i que gaudia del seu favor, car per ell Iahuè havia donat la victòria a Aram; però aquest home, un heroi, era llebrós. [2] I els arameus havien eixit en bandes; i de la terra d'Israel havien menat captiva una noieta, que estava al ser-

[1] Naaman princeps militiae regis Syriae, erat vir magnus apud dominum suum, et honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriae: erat autem vir fortis et dives, sed leprosus. [2] Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et captivam duxerant de Terra Israel puellam parvulam, quae erat in obsequio uxoris

V. Amb el present prodigi l'activitat taumatúrgica d'Eliseu surt del reduït cercle dins el qual havia estat fins ara circumscrita, per estendre's més enllà de les fronteres de Palestina. El beneficiat no és ja un fill d'Israel, sinó un súbdit d'una nació pagana. Amb aquest fet Iahuè demostra no ésser pas, com molts tal volta creien, un Déu nacional, que hom pogués parangonar amb un Camós, un Hadad, un Remmon, un Dagon, sinó el Déu de tots els homes i de totes les nacions, el Déu del cel i de la terra, lliure d'atorgar les seves bondats especials a qui li plagui, de substituïr, si cal, pels gentils el poble escollit. Ben clar ho farà comprendre Jesús en la sinagoga de Natzareth, quan, tot dirigint-se als jueus i al·ludint al present fet, els dirà (Llc. 4, 27): *Molts llebrosos hi havia a Israel en temps del profeta Eliseu, i cap d'ells no fou netejat sinó Naaman, l'arameu.*

1. *Rei d'Aram.* Molt probablement l'autor sagrat no ha extret aquesta història de cap document escrit, sinó que la consigna senzillament tal com l'ha transmesa la tradició oral del poble; per això no s'assenyala cap data ni tampoc el nom del rei. Aquest no podia pas ésser Hazael, car, havent conegut ja Eliseu (cf. 8, 7 i seg.), tot altre hauria estat el tenor de la lletra adreçada al rei d'Israel (vegeu verset 6). Versemblantment, doncs, el *rei d'Aram* era en aquell temps el seu predecessor Benadad II. — *Per ell Iahuè havia donat la victòria a Aram.* Segurament aquesta victòria fou obtinguda contra els assiris. Salmanassar III prou es vanta dels seus triomfs contra Damasc; però, si aquests triomfs foren tan reals com ell suposa, ¿com és que es veié obligat a combatre'l un cop després d'un altre: en 854, en 849 i en 846? Vegeu Landersdorfer. — *Era llebrós.* Un temps aquest flagell s'havia estès molt per la Síria (cf. Plutarc, *Symp,* 7, 9); tot i això, puix que Naaman continuava a freqüentar la cort, i conservava el seu càrrec de general de l'exèrcit, no ens hem d'imaginar que aquest home hagués estat afectat de semblant malaltia amb tots els agreujants que l'acompanyen. És molt probable que la llebrosia de Naaman no hagués passat més enllà d'una de tantes malalties cròniques de la pell.

2. *I els arameus havien eixit en bandes,* no pas per a una guerra en tota forma, sinó amb la intenció de fer una ràtzia en regions frontereres i desprevingudes; cas que sovinteja tant avui com aleshores entre tribus beduïnes, sobretot una volta terminades les collites.

Naaman, [3] quae ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profecto curasset eum a lepra, quam habet. [4] Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, et nunciavit ei, dicens: Sic et sic locuta est puella de Terra Israel. [5] Dixitque ei rex Syriae: Vade, et mittam litteras ad regem Israel. Qui cum profectus esset, et tulisset secum decem talenta argenti, et sex millia aureos, et decem mutatoria vestimentorum, [6] detulit litteras ad regem Israel, in haec verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua. [7] Cumque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua, et ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, et vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominem a lepra sua? animadvertite, et videte quod occasiones quaerat adversum

vei de la muller de Naaman. [3] I digué a la seva mestressa: Tant de bo el meu senyor es presentés davant el profeta que és a Samaria! llavors ell l'alliberaria de la seva llebrosia. [4] [Naaman] vingué, i anuncià al seu senyor, dient: Així i així ha parlat la noia que és de la terra d'Israel. [5] I el rei d'Aram digué: Au, vés! que enviaré una lletra al rei d'Israel.

se'n vé a Samaria.

I se n'anà, i prengué amb ell deu talents d'argent, i sis mil [sicles] d'or i deu mudes de vestits. [6] I portà la lletra al rei d'Israel que deia: ...I ara, en arribar a tu aquesta lletra, mira, he enviat vers tu Naaman, el meu servent, a fi que l'alliberis de la seva llebrosia. [7] I s'esdevingué que, en haver llegit el rei d'Israel la lletra, esquinçà els seus vestits, i digué: ¿Per ventura sóc jo un déu, per fer morir i tornar a la vida, que aquest m'envii per alliberar un home de la seva llebrosia? Car, observeu, doncs, us prec, i veieu com ell cerca pretextos contra mi.

3. *Samaria.* Vegeu 1 Re. 16, 24. En aquesta capital tenia Eliseu una casa (verset 9), on residia preferentment durant l'hivern; a l'estiu, ja hem vist (4, 25) que solia sojornar al Mt. Carmel.

4. *Anuncià al seu Senyor,* el rei d'Aram. Naaman informa sobre el cas el seu monarca, amb l'esperança d'obtenir d'ell el permís que, com a funcionari de la cort, era necessari per a absentar-se.

5. *Al rei d'Israel,* Joram. — *Deu talents d'argent,* o, sia uns 168.000 frcs.; *i sis mil (sicles) d'or* que equivalia a uns 337.000 frcs. segons càlculs de Sanda. — *Deu mudes de vestits.* Avui encara hom no fa visita a un gran xeic o a un alt personatge oriental, sense que alguns vestits, o una peça de roba equivalent, no li siguin oferts com una part del regal presentat.

6–7. Tant Naaman com el seu senyor el rei d'Aram es captenen en aquesta ocasió segons les regles de la més exquisida cortesia. Convenia d'una banda que, en entrar el general a Samaria anés directament al palau, i, de l'altra, que no es presentés al rei sense una lletra de recomanació de part del seu sobirà. — ...*I ara...* L'autor sagrat no transcriu sinó el paràgraf més important del contingut de la susdita lletra, que palesa així mateix la gran delicadesa del rei d'Aram. — *A fi que l'alliberis,* això és, que facis el possible perquè s'alliberi *de la seva llebrosia.* Tu saps amb quins mitjans comptes; si en tens a la mà de naturals, empra'ls, per favor, i si no, ací prop teu hi ha el profeta Eliseu, súbdit teu. Però, *en haver llegit el rei d'Israel la lletra, esquinçà els seus vestits,* tot demostrant la seva indignació. Joram no havia comprès la finesa del tenor de la lletra tramesa. — *Per ventura sóc jo un déu...* Tu no; però ací hi ha Eliseu el qual en nom de Iahuè, Déu d'Israel, obté el que hu-

Es presenta a Eliseu;

aquest li indica el que ha de fer;

[8] I s'esdevingué que, en haver oït Eliseu, l'home de Déu, que el rei d'Israel havia esquinçat els seus vestits, envià vers el rei, dient: ¿Per què has esquinçat els teus vestits? Que vingui, et prec, a mi, i sabrà com hi ha profeta a Israel. [9] I Naaman vingué amb els seus cavalls i amb el seu carro, i s'aturà a la porta de la casa d'Eliseu. [10] I Eliseu envià vers ell un missatger, dient: Vés, renta't set vegades al Jordà, i la teva carn se't tornarà neta. [11] I Naaman s'aïrà, i se n'anà, i digué: Mira, jo m'havia dit: Eixirà, i s'aturarà, i invocarà el nom de Iahué, el seu Déu, i brandarà la seva mà damunt el lloc [afectat], i alliberarà el llebrós. [12] ¿Per ventura Abanà i Farfar, rius de Damasc, no són millors que totes les aigües d'Israel? ¿No podria jo rentar-me en aquells, i esdevenir net? I se'n tornà, i se n'anava amb indignació. [13] Però, els seus servents s'atansaren, i li parlaren, i digueren: Pare meu, si el profeta t'hagués proposat quelcom de greu, ¿no ho faries? Quant més, si t'ha dit: Renta't, i seràs

me. [8] Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, et sciat esse prophetam in Israel. [9] Venit ergo Naaman cum equis, et curribus, et stetit ad ostium domus Elisei: [10] misitque ad eum Eliseus nuncium, dicens: Vade, et lavare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis. [11] Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen Domini Dei sui, et tangeret manu sua locum leprae, et curaret me. [12] Numquid non meliores sunt Abana, et Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis, et munder? Cum ergo vertisset se, et abiret indignans, [13] accesserunt ad eum servi sui, et locuti sunt ei: Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, et

manament seria impossible. — *Veieu com ell cerca pretextos contra mi.* Enviar-me precisament el general dels seus exèrcits! Tot el relatiu a la seva llebrosia no és més que una excusa. En realitat no haurà vingut sinó per espiar el que passa a casa meva per tal de millor reeixir un dia en els seus plans contra mi.

8. L'arribada a la capital del general del rei d'Aram amb tot el seu seguici, la visita a la cort, el rei que havia esquinçat els seus vestits, tot això causà un gran rebombori en tota la ciutat, tant, que Eliseu no podia tardar a assabentar-se'n. Sortosament el profeta acut encara a temps a calmar el rei, i a dir-li que no n'hi ha per tant, que vingui Naaman a ell, *i sabrà com hi ha un profeta,* un veritable profeta de Iahuè, un taumaturg, *a Israel.*

9-12. Naaman es presenta a la casa d'Eliseu amb una gran ostentació. El profeta fa semblant de no fer-ne cap cabal, conserva la seva dignitat, i ni tant sols surt a rebre'l, segons que exigia l'etiqueta oriental. Ell no cerca la seva pròpia glòria, sinó la glòria de Iahuè. Aquesta es manifestarà precisament perquè la guarició miraculosa s'esdevindrà, no pas mitjançant una parada de ritus i cerimònies, com Naaman s'imaginava, sinó per un acte de la voluntat de Iahuè, després que ell s'hagi rentat *set vegades* (nombre sagrat i simbòlic) al Jordà. — *Damunt el lloc [afectat].* No donem com a exacta la traducció d'aquesta clàusula, que no es llegeix en G^h. — El riu *Abanà* (millor *Amanà,* segons el querí) és l'actual Nahr Barada que travessa la ciutat de Damasc; el riu *Farfar* s'escorre a uns 15 kms. al S. de la susdita capital i porta avui el nom de Nahr el-Aʿuadj.

mundaberis? [14] Descendit, et lavit in Iordane septies iuxta sermonem viri Dei, et restituta est caro eius, sicut caro pueri parvuli, et mundatus est. [15] Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, et stetit coram eo, et ait: Vere scio quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem a servo tuo. [16] At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit. [17] Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo

Naaman ho compleix, i guareix,

net. [14] Davallà, doncs, i es submergí set vegades al Jordà, segons la paraula de l'home de Déu, i la seva carn es tornà com la carn d'un infantó, i fou net.

Torna per tal de fer-li gràcies, i

[15] Llavors ell tornà a l'home de Déu, ell i tot el seu seguici; i vingué, i es presentà davant d'ell, i digué: Mira, et prec; estic convençut que cap Déu no hi ha en tota la terra, més que a Israel. Ara, doncs, accepta, et prec, un present de part del teu servent. [16] I ell que diu: Com viu Iahuè, a la presència del qual estic, no accepto. I [Naaman] li féu insistència perquè acceptés; però ell refusà. [17] Llavors Naaman digué: Ja que no, que hom doni, et prec,

14. *I fou net.* «Els Sants Pares, diu Calmet, han vist en la guarició de Naaman un tipus del sagrament del Baptisme que ens neteja de la llebrosia dels nostres pecats. Naaman, estranger i pagà, enviat a Eliseu per la serventa captiva, és la figura de la gentilitat, cridada a l'Evangeli i a Jesucrist per la Sinagoga, *la qual és esclava amb els fills,* com diu l'Apòstol (Gal. 4, 25). Naaman es banya set vegades, i guareix totalment, com per a indicar, diu Tertulià (*c. Marc.* 4), els set pecats capitals remesos pel Baptisme. Finalment, Naaman restablert a la puritat d'un infant, sense cap aparença de llebrosia, representa perfectament la plenitud de la gràcia rebuda pel Baptisme, en el qual ens són perdonats perfectament els nostres pecats sense que en resti cap taca, cap cicatriu, cap romanalla, és a dir cap obligació, ni quant a la culpa, ni quant a la pena».

15–16. *Ell tornà a l'home de Déu...* El capteniment de Naaman després de la guarició el revela com un home intel·ligent, assenyat i, sobretot, d'un gran cor. Obtingut el favor que tant havia desitjat, no li dol de fer ara la marrada d'una jornada si no més, per tal de tornar a Eliseu, i, una volta arribat a la seva presència, emetre primer que tot un admirable acte de fe en Iahuè, únic i veritable Déu de tota la terra, i fer-li després gràcies, acompanyades d'un regal digne de la seva persona. Però, Eliseu, amb una enteresa digna d'un St. Pau, *com viu Iahuè... no accepto,* li respon. Hom ha ja vist en 1 Sam. 9, 7 com els profetes no s'estaven d'acceptar l'honorari que era costum d'oferir quan hom anava a consultar-los; en les presents circumstàncies, però, Eliseu refusa, malgrat que Naaman *li féu insistència perquè acceptés.* Davant d'un estranger, i d'un pagà, com fins aleshores havia estat Naaman, el profeta vol conservar íntegra la dignitat del seu ministeri. A més, un regal d'una tan gran vàlua l'hauria obligat més o menys amb el donador; i així ell prefereix mantenir la seva entera llibertat, i evitar per a l'avenir tota mena de recel prop del rei Joram.

17. Naaman no se sent avergonyit pel refús d'Eliseu, ans el seu noble comportament no fa sinó refermar-lo encara més en la fe que Iahuè li havia infós en atorgar-li la salut. Tot i això, preval encara en l'esperit de Naaman la idea, tan generalitzada en aquell temps, que Iahuè és abans que tot Déu d'Israel, i que no se li pot tributar culte més que en el seu país; d'aquí la seva resolució d'emportar-se'n, si més no, una càrrega de dos muls de terra d'aquest país, per tal d'aixecar a Aram un altar a Iahuè pel seu compte, i tributar-li allí els

al teu servent una càrrega de dos muls de terra, car el teu servent no farà més holocaust, ni sacrifici, a cap altre déu, llevat de Iahuè. [18] Aquesta cosa perdoni Iahuè al teu servent: quan el meu senyor entra al temple de Remmon per prosternar-se allí, i ell es recolza damunt la meva mà, i jo em prosterno en el temple de Remmon. En prosternar-me en el temple de Remmon, que Iahuè perdoni al teu servent aquesta cosa. [19] I ell li digué: Vés en pau!

exposar-li un seu escrúpol.

La cobejança

Ara, quan s'havia ja allunyat de vora d'ell un tros de camí, [20] Giezi, criat d'Eliseu, l'home de Déu, es digué: Mira, el meu senyor ha planyut Naaman, aquest arameu, no acceptant de la seva mà el que portava. Com viu Iahuè!

ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi domino. [18] Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret: et illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re. [19] Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terrae tempore.

[20] Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quae attulit: vivit Dominus, quia curram

honors del culte. Calmet fa esment a aquest propòsit de la devoció molt estesa, fins entre els cristians, d'emportar-se 'n terra de Jerusalem, ja des del temps de St. Agustí (*De civit.* II, 8) i de St. Gregori de Tours (*De glor. mart.* 1, 7). L'emperadriu Elena en féu portar una gran quantitat a Roma, per tal de deposar-la a l'església de *Sta. Creu de Jerusalem;* Benjamí de Tudela diu en el seu «Itinerari» que els jueus de Nahardea, a Pèrsia, havien bastit llur sinagoga amb terra i pedres de Jerusalem.

18–19ª. Reflexiu com era, Naaman preveu ja des d'ara la dificultat en què es trobarà, una volta ja al seu país, en la seva resolució de *no fer més holocaust ni sacrifici a cap altre déu, llevat de Iahuè,* com ha dit al verset precedent. És un cas de conciència que el preocupa, i que exposa indirectament a Eliseu. El seu càrrec a la cort importava que ell acompanyés al rei, quan aquest anava a adorar Remmon (déu principal de Damasc, identificat amb Hadad) al seu temple, i que aquí, o per etiqueta de la cort, o per feblesa del sobirà, prestés a aquest la seva mà per tal de recolzar-s'hi. Naturalment, en procurar al rei semblant servei, ell es veia precisat a seguir-lo en els seus moviments. Llavors *en prosternar-me,* diu ell, *al temple de Remmon, que Iahuè perdoni el teu servent.* Eliseu ha comprès perfectament el cas. Puix que de l'una banda es tracta senzillament de prestar al rei un servei exterior, sense la intenció de participar a cap acció de culte idolàtric, i de l'altra, la confessió pública, que acaba de fer de la seva fe en Iahuè sol i en el culte que li tributarà en el seu país damunt l'altar de terra que s'emporta, palesaran a tothom que ell ha renunciat a adorar Remmon i a tot altre déu del paganisme, i exclouran per consegüent qualsevol motiu d'escàndol, el profeta prefereix deixar-lo en la seva bona fe, evadeix de donar-li cap resposta, i li dóna comiat, dient: *Vés en pau!*

19ᵇ-20. El present episodi retrata al viu el criat del gran profeta amb totes les seves qualitats bones i dolentes: irreflexiu, mentider, cobejós, entremeliat, si bé, però, molt despert, servicial i fidel sempre envers el seu mestre. — *Un tros de camí.* El mot *kibhrà* de TM. sembla indicar la distància que separa l'observador dels objectes que veu al seu voltant a l'horitzó. Vegeu la nostra nota a Gn. 35, 16. — *Aquest arameu,* aquest estranger, aquest pagà, és dit aquí en sentit de menyspreu. — *Com viu Iahuè!* En el present context aquesta post eum, et accipiam ab eo aliquid. [21] Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, et ait: Recte ne sunt omnia? [22] Et ille ait: Recte. dominus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, et vestes mutatorias duplices. [23] Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicia vestimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo. [24] Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, et reposuit in domo, dimisitque viros, et abierunt. [25] ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam. [26] At ille ait: Nonne cor meum in praesenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, et accepisti vestes ut emas oli-

si corregués darrera d' ell, cert que li prendria alguna cosa. [21] Giezi, doncs, perseguí Naaman. I Naaman veié que corria darrera d' ell, i saltà del carro al seu encontre, i digué : Va tot bé ? [22] I digué : Bé ! El meu senyor m' ha enviat, dient : Mira, precisament ara han vingut a mi de la muntanya d'Efràim dos joves d'entre els fills dels nabís; dóna'ls, et prec, un talent d'argent i dues mudes de vestits. [23] I Naaman digué : Digna't de prendre dos talents. I li féu insisténcia, i lligà dos talents d'argent en dos sacs, i dues mudes de vestits. I ho donà a dos criats seus, els quals ho dugueren davant d'ell. [24] I arribà a un turó, i ho prengué de llurs mans, i ho diposità en una casa. Després acomiadà els homes, i se n'anaren. [25] I ell vingué, i es presentà al seu senyor. I Eliseu li digué : ¿D'on véns Giezi ? I ell respongué : El teu servent no ha anat en lloc. [26] I [Eliseu] que li diu : ¿No havia anat el meu cor [allí], quan l' home s' ha voltat del seu carro al teu encontre ? ‘I ara tu has pres‘ el diner, ‘i et procuraràs‘ vestits, i oliverars, i vinyes, i

i lleugeresa de Giezi

expressió deixa el seu significat ordinari de fórmula sagrada per prendre el d' una interjecció. En italià hom diria : Per Bacco !

21. *Naaman veié.* Els carros d' aquell temps eren oberts pel cantó posterior, de manera que, bo i assegut, hom podia veure part del territori pel susdit cantó. — *Saltà del carro.* Tanta deferència per part de Naaman anava indirectament vers la persona del profeta, de part del qual creia ell que Giezi venia a trobar-lo.

22. *De la muntanya d' Efràim,* molt probablement de Bethel, on, com ja hem vist, residia una comunitat de fills de nabís. Vegeu 2, 3. — *Un talent d' argent,* que equivalia a uns 17,000 frcs., segons càlculs de Sanda.

23-24. *Dos talents d' argent,* o sia uns 34,000 frcs., no pas en moneda batuda, que no era en aquells temps encara coneguda, sinó en lingots o en petits fragments. — *A dos criats seus,* de Naaman. — *A un turó,* prop de Samaria.

26. *El meu cor,* això és, el meu esperit. — *‘I ara tu has pres‘ el diner, ‘i et procuraràs‘.* Traduïm recolzant-nos en G. i V., més clars que el text un xic alterat de l' hebreu. Eliseu es manté en una calma admirable; no s' indigna, i s' acontenta d' adreçar al criat aquest sarcasme. Dos talents d' argent era una quantitat considerable que bastava per a l' adquisició de tot aqueix bé de Déu de riqueses, i més encara. Hom recordarà que amb igual quantitat, dos talents d' argent, Amrí comprà tota la muntanya damunt la qual fou després bastida la gran capital de Samaria. Vegeu 1 Re. 16, 24.

bestiar menut, i bouades, i servents, i serventes; [27] però, la llebrosia de Naaman s'adherirà a tu i a la teva semença per sempre. I eixí de davant d'ell llebròs com la neu.

són severament punides.

veta, et vineas, et oves, et boves, et servos, et ancillas. [27]Sed et lepra Naaman adhaerebit tibi, et semini tuo usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

27. Aquesta punició és infligida a Giezi, no tant per les seves mentides i cobejança, com pel deshonor causat a l'home de Déu, amb gran perjudici del sagrat ministeri davant de Naaman i de tot el seu seguici. — *Semença,* vol dir, descendència. — *Llebrós com la neu.* Vegeu a Lv. 13.

CAPÍTOL VI

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — LA DESTRAL QUE SOBRENEDA DESORIENTACIÓ DELS ARAMEUS — LA FAM A SAMARIA

[1] Dixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis. [2] Eamus usque ad Iordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut aedificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite. [3] Et ait unus ex illis: Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam. [4] Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, caedebant ligna. [5] Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, et ait: Heu heu heu domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. [6] Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum, praecidit ergo lignum, et misit illuc: natavitque fer-

I els fills dels nabís digueren a Eliseu: Mira, per favor; el lloc on sojornem davant teu és massa estret per a nosaltres. [2] Anem, per favor, fins al Jordà, i prenem d'allí cadascun un tronc d'arbre i fem-nos allí un lloc per habitar-hi. I ell digué: Aneu! [3] I un digué: Digna't, et prec, de venir amb els teus servents. I ell digué: Vindré! [4] I anà amb ells, i vingueren al Jordà, i tallaren llenya. [5] I s'esdevingué que un abaté un tronc d'arbre, i el ferro caigué a l'aigua. I cridà, i digué: Ah, senyor meu! i era manllevat! [6] I l'home de Déu digué: ¿On ha caigut? I ell li mostrà el lloc. Llavors [Eliseu] tallà un tros de branca, i el tirà allí, i el ferro sobrenedà.

A un dels fills dels nabís

cau en el Jordà el ferro de la destral, i

1. *Els fills dels nabís* són sens dubte els mateixos dels quals s'ha ja parlat a 2, 5 i seg., i, segons com, també a 4, 38 i seg. Vegeu la nota a 4, 34. — *Sojornem davant teu,* sembla indicar que aquesta comunitat de nabís estava sota una certa vigilància i dependència d'Eliseu, si més no en el que es referia a llur instrucció espiritual i disciplina; podria ésser, però, també que, com pensa Sanda, la frase en qüestió no volgués significar més que una senzilla fórmula de cortesia. — *És massa estret per a nosaltres.* Mercès al zel d'Elias i Eliseu, aquelles comunitats de nabís havien rebut una organització en forma, potser amb una mena de regla i tot, i les vocacions eren cada dia més nombroses.

2. *Un tronc d'arbre.* El tamarit, el salze i l'àlber són els principals arbres que enmig d'espessos canyissers creixen a les vores del Jordà. — *Un lloc,* una mena de laura composta d'un cert nombre de cabanes. Aquest sistema d'habitació era suficientment confortable en aquells paratges prop de 400 ms. sota la Mediterrània.

5. *El ferro* de la destral, amb la qual fou abatut l'arbre. — *Era manllevat!* Indici de la pobresa en què vivien els fills dels nabís. A més, era una raó poderosa per a commoure el cor del profeta, i decidir-lo a fer el prodigi.

6-7. Del relat del text no apareix clarament la manera com es realitzà el prodigi. En primer lloc no es comprèn la raó per què Eliseu talla una branca d'arbre, quan hom disposava encara del mànec de la destral; i, segonament, no es veu la funció precisa d'aquella branca una volta llençada al lloc on havia caigut el ferro de la destral. Un miracle molt semblant

Eliseu l'extreu miraculosament.

[7] Després digué: Atreu-lo cap a tu. I estengué la seva mà, i el prengué.

Eliseu revela al rei d'Israel els plans del rei d'Aram.

[8] I el rei d'Aram feia guerra contra Israel, i tingué consell amb els seus servents, i digué: ‘Posem una embosca‘ en tal i tal indret. [9] Però l'home de Déu envià vers el rei d'Israel, dient: Guarda't de passar per aquell indret, car allí davallen els arameus. [10] I el rei d'Israel envià vers l'indret que li havia dit l'home de Déu i del qual l'havia advertit, perquè hi anés en compte, [i això] no un ni dos cops. [11] I el cor del rei d'Aram es contorbà per aquesta cosa; i cridà els seus servents, i els digué: ¿No m'indicaríeu qui dels nostres [està] pel rei d'Israel? [12] I un dels seus servents digué: Ningú més, senyor meu, el rei, que el profeta Eliseu, que és a Israel; ell comunica al rei d'Israel les paraules que tu parles a la cambra del teu jaç. [13] Llavors ell digué: Aneu, i vegeu on és; que enviaré a

rum, [7] et ait: Tolle. Qui extendit manum, et tulit illud.

[8] Rex autem Syriae pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis, dicens: In loco illo, et illo ponamus insidias. [9] Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt. [10] Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, et praeoccupavit eum, et observavit se ibi non semel neque bis. [11] Conturbatumque est cor regis Syriae pro hac re: et convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel? [12] Dixitque unus servorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quaecumque locutus fueris in conclavi tuo. [13] Dixitque eis: ite, et videte ubi sit: ut mittam, et capiam eum. An-

és referit per St. Gregori (*Dial.* II, 6) com a verificat pel patriarca St. Benet en la persona d'un got, al qual havia caigut el ferro de la destral al llac de Subiaco. Tot d'una que el Sant prengué el mànec i l'hagué enfonsat dins de l'aigua, el ferro de la destral pujà del fons, i el forat del ferro anà a adaptar-se a l'extrem del susdit mànec.

8-23. Puix que el text sagrat passa per alt la data i el nom del rei, és molt difícil relacionar la present narració amb cap altra de la història d'Israel. Landersdorfer creu que hi ha enmig de tot certs indicis que permeten suposar que el fet s'esdevingué en època bastant tardana, versemblantment cap allà als últims temps del profeta Eliseu, durant el regnat de Joas d'Israel i Benadad III de Damasc, fill de Hazael.

8-10. *Feia guerra.* Probablement s'havia ja apoderat de bona part de la regió septentrional del reialme d'Israel, i estenia ara les seves incursions, si més no en forma de guerrilla, per la muntanya i ja no massa lluny de Samaria. — *‘Poseu embosca‘.* Llegim, tot recolzant en G. de Lag., Sir. i V., en lloc de l'incorrecte תַּחֲנֹתִי, de TM. — *L'home de Déu,* Eliseu. — *Guarda't de passar...* D'aquí es desprèn que la puixança militar d'Israel es trobava molt afeblida; incapaç d'oposar-se amb energia a la invasió, es veu reduïda a defugir l'encontre amb l'enemic, i si davalla en tal o tal indret indicat pel profeta, sap ja que aquell està allí en embosca, i pren les oportunes precaucions per tal de no ésser sorprès.

11-12. *Qui dels nostres [està] pel rei d'Israel?* El rei d'Aram comprèn que el fet d'ésser tan sovint descobertes les seves embosques per les patrulles d'Israel no pot ésser casual; cert, aquí hi ha algú d'entre ells que traeix i que està en connivència amb l'enemic. — *Ningú més... que... Eliseu.* El seu renom com a taumaturg i profeta s'havia estès per tot el territori d'Aram, sobretot després de la guarició miraculosa de Naaman. — *A la cambra del teu jaç,* vol dir: en el lloc més secret i retirat, a l'alcova.

nunciaveruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan. [14] Misit ergo illuc equos et currus, et robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem. [15] Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu civitatis, et equos et currus: nunciavitque ei, dicens: Heu heu heu domine mi, quid faciemus? [16] At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis. [17] Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos huius, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, et vidit: et ecce mons plenus equorum, et curruum igneorum, in circuitu Elisei. [18] Hostes vero descenderunt ad eum: porro Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc caecitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, iuxta verbum Elisei. [19] Dixit autem ad eos Eliseus: Non est haec via, neque ista est civitas: sequimini me, et ostendam vobis virum, quem quaeritis. Duxit ergo eos in Samariam: [20] cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, et viderunt se esse in medio

prendre 'l! I hom l'assabentà, dient: Mira, a Dothan.

[14] I envià allí cavalls i carros i una tropa considerable; i arribaren de nit, i voltaren la ciutat. [15] I el criat de l'home de Déu s'alçà de bon matí, i eixí, i mira! la tropa que voltava la ciutat, i els cavalls, i els carros. I el seu criat li digué: Ah! senyor meu, ¿com ho farem? [16] I ell que diu: No temis; car més són els qui estan amb nosaltres que no els qui estan amb ells. [17] I Eliseu pregà, i digué: Oh Iahuè! obriu, us prec, els seus ulls, per tal que hi vegi. I Iahuè obrí els ulls del criat; i esguardà, i mira! la muntanya plena de cavalls, i de carros de foc, entorn d'Eliseu. [18] I davallaren vers 'ells'; i Eliseu pregà Iahuè, i digué: Colpiu, us prec, aquest poble de ceguesa. I [Iahuè] els colpí de ceguesa, segons la paraula d'Eliseu. [19] I Eliseu els digué: Ni és aquest el camí, ni és aquesta la ciutat; veniu rera meu, que us conduiré vers l'home que cerqueu. I els conduí vers Samaria. [20] I s'esdevingué que, en haver arribat ells a Samaria, Eliseu digué: Oh Iahuè, obriu els ulls d'aquests, per tal que hi vegin. I Iahuè obrí llurs ulls, i esguardaren, i mira, ells enmig de Samaria.

Aquest envia tropes a cercar-lo;

les quals, colpides d'al·lucinació,

són menades pel profeta

---

13. *Dothan,* o Dothain de Gn. 37, 17, actualment dita Tell Dôtân, estava situada a uns 22 kms. al NNO. de Sichem i uns 16 kms. al N. de Samaria. El profeta s'esqueia estar allí, probablement de pas cap algun dels llocs del seu ministeri, o de la seva residència.

14. *Envià cavalls i carros...* El mateix que Ochozias respecte d'Elias (cf. 1, 9), el rei d'Aram té Eliseu per una mena de bruixot, el qual per art d'encantament podria evadir-se; per això pren aquestes precaucions.

17. *La muntanya* damunt la qual era bastida la ciutat de Dothan. — *Plena de cavalls i de carros de foc,* vol dir, resplendents com el foc.

18. *Davallaren* Eliseu i el criat. — *Vers 'ells',* vers els arameus. Aquesta lliçó del Sir. ens sembla preferible a la de *vers ell,* de TM., com a més conforme al context i a la topografia del lloc. Eliseu i el seu criat eixiren de la ciutat situada dalt de la muntanya i *davallaren* vers els arameus, els quals l'havien voltada, tot acampant en la plana al seu entorn. — *Els colpí de ceguesa,* no pas d'una ceguesa en el sentit estricte del mot, sinó d'una mena d'al·lucinació o enlluernament que els impedia de reconèixer els indrets per on passaven i la persona del profeta que els guiava.

a la presència del rei de Samaria.

[21] I el rei d’Israel, en veure ’ls, digué a Eliseu: ¿Que ‘em poso a‘ percudir, pare meu? [22] I ell digué: No percudeixis! ¿Percudiries tu els qui ‘no‘ has fet presoners ni amb la teva espasa ni amb el teu arc? Posa pa i aigua davant d’ells; que mengin, i que beguin, i que vagin a llur senyor! [23] I els preparà un gran banquet; i menjaren, i begueren, i els donà comiat, i se n’anaren a llur senyor. I les bandes d’arameus no tornaren més a fer incursió al país d’Israel.

Samaria, assetjada per Benadad,

[24] I s’esdevingué, després d’això, que Benadad, rei d’Aram, aplegà tot el seu campament, i pujà, i assetjà Samaria. [25] I hi havia una gran fam a Samaria. I mira, ells la tenien encerclada; tant, que ‘un ḥómer de most‘ costava vuitanta sicles d’argent, i un quart de cab de ‘farina blanca‘ cinquanta sicles d’argent. [26] I s’esdevingué quan el rei d’Israel passava damunt la muralla, que una dona cridà vers ell, dient: Socors, senyor meu, el rei! [27] I ell digué: No et socorri Iahuè! ¿amb què

Samariae. [21] Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Numquid percutiam eos, pater mi? [22] At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, et arcu tuo, ut percutias: sed pone panem, et aquam coram eis, ut comedant, et bibant, et vadant ad dominum suum. [23] Appositaque est eis ciborum magna praeparatio, et comederunt, et biberunt, et dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, et ultra non venerunt latrones Syriae in Terram Israel.

[24] Factum est autem post haec, congregavit Benadad rex Syriae, universum exercitum suum, et ascendit, et obsidebat Samariam. [25] Factaque est fames magna in Samaria: et tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, et quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. [26] Cumque rex Israel transiret per murum, mulier quaedam exclamavit ad eum, dicens: Salva me domine mi rex. [27] Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te possum

21. *Que ‘em poso a‘ percudir?* Corregim en מַכֵּה el segon אַכֶּה, de TM. — *Pare meu,* és una expressió de respecte envers Eliseu, molt escaient en boca del rei, sobretot si aquest hagués estat Joas d’Israel, l’avi del qual, Jehú, havia rebut d’aquell la corona.

22. *‘No‘* + G de Lag., i exigit pel context. La llei de guerra d’aquell temps permetia al vencedor de matar els presoners. Cf. 2 Par. 25, 12. Damunt d’aquests, els quals havien estat lliurats prodigiosament per Iahuè en mans d’Eliseu, el rei de Samaria no tenia cap dret.

VI, 24 -VII. La resta del present capítol i tot el que segueix s’ocupa d’alguns episodis esdevinguts durant una guerra d’Aram contra Israel, que probablement tingué lloc dins dels set anys de fam, de la qual es parlarà a 8, 1.

24. *Benadad.* Hom creu ésser Benadad III, fill de Hazael, el rei d’Aram, del qual es farà esment a 13, 3 i 25. — *El seu campament,* vol dir, les seves tropes, el seu exèrcit.

25. *Una gran fam.* Aquesta fam que era general en tot el país i que perdurà set anys (cf. 8, 1), fou agreujada a Samaria amb motiu del setge del rei d’Aram. — *‘Un ḥómer de most‘... ‘farina blanca‘.* Hem adoptat la correcció crítica de Winckler (vegeu Sanda) en lloc de la inversemblant *una testa d’ase* i *femta de colom* respectivament, de TM. Cf. el que diu el rei al verset 27. Dels càlculs verificats per Sanda resulta que un litre de most hauria costat un franc poc més o menys, i uns 46 frcs. un litre de farina blanca; preus verament considerables, si hom para esment en el valor del diner en aquells temps.

26. *El rei d’Israel* era probablement Joàs.

27. *No et socorri Iahuè!* equival a: si Iahuè no et socorre; a menys que hom prefereixi interpretar la frase en el sentit d’una maledicció proferida pel rei en un moment d’exaspera-

salvare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quae respondit: [28] Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, et filium meum comedemus cras. [29] Coximus ergo filium meum, et comedimus. Dixique ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quae abscondit filium suum. [30] Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, et transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus. [31] Et ait rex: Haec mihi faciat Deus, et haec addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie. [32] Eliseus autem sedebat in domo sua, et senes sedebant cum eo. Praemisit itaque virum: et antequam veniret nuncius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quod miserit filius homicidae hic, ut praecidatur caput meum? videte ergo, cum venerit nuncius, claudite ostium, et non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini eius

podria jo socórrer-te? ¿Amb quelcom de l'era o del cup? [28] Li digué el rei encara: Què tens? I ella li digué: Aquesta dona m'havia dit: Dóna'm el teu fill, que ens el menjarem avui, i demà ens menjarem el meu fill. [29] Així, coguérem el meu fill, i ens el menjàrem. Quan el dia següent jo li he dit: Dóna'm el teu fill, que ens el menjarem, ella ha amagat el seu fill. [30] I s'esdevingué que, en haver sentit el rei les paraules d'aquella dona, esquinçà els seus vestits —i ell passava damunt la muralla— i el poble esguardà, i mira, un sac interior damunt la seva carn. [31] I [el rei] digué: Així em faci Déu i així m'afegeixi, si la testa d'Eliseu, fill de Safat, resta avui damunt seu.

[32] Ara, Eliseu seia a casa seva i els ancians seien amb ell, quan [el rei] envià un home de part seva. Abans que el missatger hagués arribat prop d'ell, ell digué als ancians: Veieu com aquell fill d'assassí ha enviat, per tal de llevar la meva testa! Mireu, en arribar el missatger, tanqueu la porta, i empenyeu-lo amb la porta; ¿Per ventura no [ve] darrera seu la remor dels

és reduïda a una fam extrema, i

Eliseu és condemnat a mort

com a suposat culpable del flagell.

ció. Vegeu De Vaux (*Bible de Jèrus*). — *Amb quelcom de l'era o del cup?* Advertiu la relació d'aquesta frase amb la correcció crítica adoptada al verset 25.

28-29. Cf. Lv. 26, 29; Dt. 28. 53. Semblant cas horripilant es repetirà durant el setge de Jerusalem per Nabucodonosor (vegeu Ez. 5, 10; 2, 20; 4, 10) i pels romans (Jos. Fl. *de Bello*, VI, 3, 4).

30. *Esquinçà els seus vestits* en manifestació d'horror i de dol. — *Un sac* o cilici *per dins*, sota la túnica que acabava d'esquinçar. Davant d'aquella calamitat fins i tot el rei s'havia sentit mogut per sentiments de penitència per tal d'aplacar la ira de Iahuè i moure'l a pietat.

31. Hom no comprèn aquesta indignació del rei contra Eliseu. Potser s'havia ell recomanat al seu poder taumatúrgic per tal d'aportar un remei a aquell terrible estrall de la fam, sense haver estat atès — *Així em faci Déu*. Vegeu a la nota a 1 Re. 2, 23-24.

32. *Eliseu seia a casa seva* a la ciutat de Samaria, *i els ancians*, o magistrats, *seien amb ell* en acte de comentar la situació i d'estudiar la manera d'aportar-hi algun remei. — *Envià un home,* no pas encara per executar la greu amenaça del rei contra Eliseu, sinó per informar-se si aquest estava o no a casa seva. — *Fill d'assassí.* Alguns comentadors cerquen en la sèrie dels reis d'Israel un el qual hom pugui qualificar d'assassí; i així assenyalen ja Achab, ja Jehú. Debades! car aquí en aquesta expressió injuriosa no es fa més allusió a una persona determinada, de la que es fa quan hom diu: fill de ca, fill de bagassa. — *No [ve] darrera seu...?* El sentit de l'expressió no implica l'arribada del rei.

passos del seu senyor? [33] Encara ell parlava, i mira, ‘el rei‘ que davalla vers ell, i diu: Mira, aquest flagell ve de Iahuè; ¿què puc esperar encara de Iahuè?

post eum est. [33] Ahuc illo loquente eis, apparuit nuncius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum a Domino est: quid amplius expectabo a Domino?

33. Sanda pensa que entre els versets 32 i 33 primitivament el text sagrat contenia una notícia, relativa al missatger, la qual hauria indicat la pròxima arribada del rei, i el retorn del susdit missatger a la cort per tal d'informar que Eliseu estava a casa. — *Encara ell* (Eliseu) *parlava,* després que el missatger se n'havia anat. — *‘El rei‘.* Aquesta correcció, הַמֶּלֶךְ en lloc de הַמַּלְאָךְ, de TM., la qual s'imposa per raó del context principalment (cf. 7, 2), havia ja estat reconeguda com a molt raonable per una sèrie de comentadors catòlics, anteriors i tot a Calmet. — *Aquest flagell ve de Iahuè,* i, puix que en lloc de mitigar-lo i de socorre'ns, Ell cada dia el va agreujant, *què puc esperar encara de Iahuè?.*

CAPÍTOL VII

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — SAMARIA ÉS SALVADA DE LA FAM

[1] Dixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Haec dicit Dominus. In tempore hoc cras modius similae uno statere erit, et duo modii hordei statere uno, in porta Samariae. [2] Respondens unus de ducibus, super cuius manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in caelo. numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, et inde non comedes. [3] Quattuor ergo viri erant leprosi iuxta introitum portae: qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur? [4] sive ingredi vo-

Eliseu prediu la fi del flagell.

I Eliseu digué: Escolteu la paraula de Iahuè: Així diu Iahuè: Demà en aquesta hora, a la porta de Samaria, un sea de flor de farina per un sicle, i dos seas d'ordi per un sicle. [2] I l'oficial, a la mà del qual 'el rei' s'estintolava, respongué a l'home de Déu, i digué: Mira, Iahuè fa rescloses al cel; [però] ¿és possible això? I ell digué: Mira, tu ho veuràs amb els teus ulls, i no en menjaràs.

Quatre llebrosos van al campament de l'assetjador, i,

[3] I quatre homes llebrosos eren a l'entrada de la porta, i digueren l'un a l'altre: ¿Per què nosaltres restaríem aquí fins a la nostra mort? [4] Si diem: Entrem a la ciutat, la fam és a la

VII. És continuació immediata del mateix fet, la relació del qual ha començat al verset 24 del capítol precedent.

1. L'episodi d'aquella dona que es menjà el seu propi fill (cf. 6, 29) havia talment irritat el rei, que el plany d'aquest de la Providència (6, 33) no era més que el començament d'una solemne diatriba que s'havia proposat llançar contra Eliseu. Sortosament el profeta s'apressà a interrompre'l, per comunicar-li l'oracle de Iahuè anunciant la fi imminent del desastre. — *A la porta de Samaria,* o sia a l'era, fora de la porta on solia tenir lloc el mercat; per consegüent, es dóna per suposat que hauria estat ja alçat el setge. — *Un sea,* o sia, uns 12 litres, *de flor de farina,* és a dir, de farina passada pel sedàs, a diferència de la farina ordinària que no havia estat purgada del segó, *per un sicle,* que equivalia a unes tres ptes. Compareu ara aquest preu (12 litres per 2 ptes., amb el de 46 frcs. que costava un sol litre de farina durant el setge (6, 25).

2. *L'oficial a la mà del qual 'el rei' s'estintolava,* o perquè així ho exigia l'etiqueta de la cort, o a causa de la feblesa física del monarca. — *'El rei'.* Llegim הַמֶּלֶךְ amb les Versions, en lloc de לַמֶּלֶךְ de TM. — *Fa rescloses...,* vol dir: ha fet, té a la seva disposició immenses reserves d'aigua, la qual, quan a Ell plau, aboca damunt la terra en forma de pluja per tal de fer néixer el blat, i preparar així la collita; ¿pot Ell, però, procurar ja per demà una tal abundància de gra com tu suposes?

3. *Quatre homes llebrosos...* La llei (Lv. 13, 46) recloïa aquests desgraciats fora de poblat. Per raó de les excepcionals circumstàncies de la fam hom tolera que s'atansin fins a *l'entrada de la porta* de la ciutat.

ciutat, i hi morirem; i si romanem aquí, també hi morirem. Ara, doncs, veniu, i llancem-nos al campament dels arameus; si ens deixen viure, viurem, i si ens maten morirem. [5]I s'alçaren al capvespre per entrar al camp dels arameus. I arribaren a l'extrem del campament dels arameus, i mira, no hi havia ningú; [6]car Adonai havia fet sentir en el campament dels arameus una remor de carros, i una remor de cavalls, i una remor d'un exèrcit considerable, i l'un havia dit a l'altre: Mira, el rei d'Israel ha soldejat contra nosaltres els reis dels hetheus i els reis dels egipcis per venir contra nosaltres. [7]I s'havien alçat i havien fugit al capvespre, i havien abandonat llurs tendes, i llurs cavalls, i llurs ases, [en un mot] el campament tal com era, i havien fugit per amor de llurs ànimes. [8]I aquells llebrosos vingueren fins a l'extrem del campament, i entraren en una tenda, i menjaren i be-

constatada la seva fuga,

luerimus civitatem, fame moriemur: sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, et transfugiamus ad castra Syriae. si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur. [5]Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad castra Syriae. Cumque venissent ad principium castrorum Syriae, nullum ibidem repererunt. [6]Siquidem Dominus sonitum audiri fecerat in castris Syriae, curruum, et equorum, et exercitus plurimi: dixeruntque ad invicem: Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israel reges Hethaeorum, et Ægyptiorum, et venerunt super nos. [7]Surrexerunt ergo, et fugerunt in tenebris, et dereliquerunt tentoria sua, et equos et asinos in castris, fugeruntque animas tantum suas salvare cupientes. [8]Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, et comederunt et bibe-

5. *S'alçaren al capvespre,* per tal de passar desapercebuts als guàrdies de les muralles de la ciutat. — *Arribaren a l'extrem* més proper a la ciutat *del campament dels arameus.*

6. *El rei d'Israel ha soldejat.* No hauria pas estat aquest el primer cas que un monarca soldejava contingents d'altres països per tal d'enfortir les pròpies tropes. — *El rei dels hetheus.* Des de molt temps que del gran imperi hittita no existien més que insignificants romanalles en petits estats esparsos pel cantó septentrional de la Síria, com és ara: Patin (Tell Baṭnan) prop d'el-Bâb, a l'E. d'Alep, Samal amb la seva capital Zendjirli, Gurgum amb Marqasi (Mar'asch) per capital, Alep i Karkemisch; estats que, si bé amb una preponderant població aramea, conservaven noms hittites en els seus prínceps, els quals realitzaren encara un cert paper entre els reis confederats contra Salmanassar III en la batalla de Qarqar. Cf. nota a I Re. 22, 1. — *El rei dels egipcis,* fa referència als últims temps de la dinastia XXII, quan l'Egipte es trobava dividit en petits principats; a menys que calgui fer aquí la mateixa correcció que a I Re. 10, 28, com molts (Benzinger, Sanda, Landersdorfer) proposen, i llegir *Muṣri,* regió de la Cilícia oriental, en lloc de *Miṣraim* (Egipte), de TM.

7. *Havien abandonat... llurs cavalls;* només, però, un cert nombre que havien de tenir de reserva, car no és probable que, per precipitada que hagués estat la fuga, prescindissin d'aquest element indispensable, tant més que no abandonaren pas llurs carros. — *Llurs ases,* ja que, destinats com eren a bèsties de càrrega per a les tendes, provisions, etc. que abandonaren, cap motiu no hi havia d'emportar-se'ls. — *Per amor de llurs ànimes,* vol dir: per salvar llurs pròpies vides.

8. La conducta observada pels llebrosos en aquelles circumstàncies no fou pas una característica del poble oriental (Landersdorfer); en qualsevol país del món s'hauria esdevingut semblant escena.

runt: tuleruntque inde argentum, et aurum, et vestes, et abierunt, et absconderunt: et rursum reversi sunt ad aliud tabernaculum, et inde similiter auferentes absconderunt. [9] Dixeruntque ad invicem: Non recte facimus: haec enim dies boni nuncii est. Si tacuerimus, et noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur: venite, eamus, et nunciemus in aula regis. [10] Cumque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes: Ivimus ad castra Syriae, et nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, et asinos alligatos, et fixa tentoria. [11] Ierunt ergo portarii, et nunciaverunt in palatio regis intrinsecus. [12] Qui surrexit nocte, et ait ad servos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, et idcirco egressi sunt de castris, et latitant in agris, dicentes: Cum egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, et tunc civitatem ingredi poterimus. [13] Respondit autem unus servorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantum sunt in universa mul-

gueren, i s'emportaren d'allí argent, i or, i vestits; i se n'anaren, i ho amagaren. Després, tornaren, i entraren en una altra tenda, i s'emportaren coses d'allí; i se n'anaren, i ho amagaren.

[9] I digueren l'un a l'altre: Nosaltres no obrem com cal! avui és un dia de bona nova. Si callem, i esperem fins a despuntar l'alba, trobarem un càstig. Ara, doncs, veniu, i anem, i assabentem la casa del rei. [10] I vingueren, i cridaren els guardes de la porta de la ciutat, i els assabentaren, dient: Hem entrat al campament dels arameus, i mira, no hi ha ningú ni cap veu humana; només cavalls lligats, i ases lligats, i tendes intactes. [11] I els guardes de la porta cridaren, i ho assabentaren a l'interior de la casa del rei.

en refereixen a la cort.

[12] I el rei s'alçà de nit, i digué als seus servents: Deixeu que us declari el que els arameus ens han fet. Ells han sabut que estem afamats; així, han eixit del campament per amagar-se al camp, dient: Quan eixiran de la ciutat els agafarem vius, i entrarem en la ciutat. [13] Però, un dels seus servents respongué, i digué: Que hom prengui cinc dels cavalls que han romàs ‘aquí‘; mira! o seran com tota la multitud d'Israel que

La bona nova és confirmada, i

9. Enmig de tot, aquests llebrosos mostren una certa noblesa de sentiments. Ben tips i ben aprovisionats, haurien pogut tornar calladament a l'entrada de la porta de la ciutat d'on havien eixit, i per tal de no despertar sospites del que acabaven de fer, romandre allí a l'expectativa. La fuga dels arameus no podia romandre massa temps oculta; un o altre s'encarregaria de portar la nova. Aquesta, però, era massa *bona* perquè pogués sofrir cap dilació, sobretot quan d'hora en hora una multitud de persones moria extenuada per la fam, i així es resolen a comunicar-la de continent aquella mateixa nit.

10. *No hi ha ningú ni cap veu humana,* vol dir: no es veu ni es sent ningú.

12–13. El rei sembla no fer gaire cabal de la nova portada pels llebrosos, i atribueix l'absència dels arameus de llur campament a una mena d'estratagema semblant a la de Hai (Jos. 8, 3 i seg.). Sortosament un dels ministres suggereix la idea de fer una temptativa. *Que hom prengui cinc cavalls,* dues parelles per als dos carros (cf. verset 14), i el quint que passi al davant per a la reconeixença del terreny — *‘Aquí‘*. Llegim פֹּה, com G., en lloc de בָּהּ, de TM. — *O seran...* És un risc en el qual res no podem perdre; si tornen vius, tot i essent bèsties, seran afortunats com ho són els israelites que encara sobreviuen; i si ha sobreviscut, o seran com tota la multitud d'Israel que ha deixat d'existir. Enviem-los, doncs, i ho veurem. [14] I prengueren dos carros amb els cavalls; i el rei els envià darrera ( ) els arameus, dient: Aneu, i vegeu! [15] I anaren darrera d'ells fins al Jordà; i mira! tot el camí era ple de vestits i estris que els arameus havien llençat en fugir precipitadament. I els missatgers tornaren, i ho referiren al rei.

es realitza la predicció d'Eliseu.

[16] Llavors el poble eixí, i saquejaren el campament dels arameus, i un sea de farina costà un sicle, i dos seas d'ordi un sicle, segons la paraula de Iahuè. [17] I el rei havia encarregat la porta a l'oficial a la mà del qual el rei s'estintolava, i el poble el trepitjà a la porta, i morí, segons havia parlat l'home de Déu ( ) quan el rei davallà vers ell. [18] Car s'havia esdevingut que, quan l'home de Déu parlà al rei, dient: Dos seas d'ordi per un sicle, i un sea de flor de farina per un sicle serà demà en aquesta hora a la porta de Samaria; [19] l'oficial havia contestat a l'home de Déu, i havia dit: Mira, Iahuè fa rescloses al cel; [però] ¿és possible això? I [Eliseu] havia dit: Mira, tu ho veuràs amb els teus ulls, i no en menjaràs. [20] I així s'esdevingué; car el poble el trepitjà a la porta, i morí.

titudine Israel, alii enim consumpti sunt) et mittentes, explorare poterimus. [14] Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum dicens: Ite, et videte. [15] Qui abierunt post eos usque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, et vasis, quae proiecerant Syri cum turbarentur: reversique nuncii indicaverunt regi. [16] Et egressus populus diripuit castra Syriae: factusque est modius similae statere uno, et duo modii hordei statere uno, iuxta verbum Domini. [17] Porro rex ducem illum, in cuius manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcavit turba in introitu portae, et mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum. [18] Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, et modius similae statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariae: [19] quando responderat dux ille viro Dei, et dixerat: Etiamsi Dominus fecerit cataractas in caelo, numquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, et inde non comedes. [20] Evenit ergo ei sicut praedictum fuerat, et conculcavit eum populus in porta, et mortuus est.

són occits per l'enemic, haurà estat aquesta una dissort que tard o d'hora havia de sorprendre'ls, en morir de fam com tants israelites.

14. ( ). Hem suprimit amb G. el vocable *campament* de TM.

15. *I anaren... fins al Jordà.* Qualsevol que hagués estat l'itinerari dels fugitius i dels qui els perseguiren, o per Tûbâs i Beisân, o per Djenîn i Beisân, la distància entre Samaria i el Jordà no baixava d'uns 50 kms. — *I els missatgers tornaren* a Samaria; no pas, però, abans del dia següent, per raó de la distància recorreguda.

16. *Un sea de flor de farina...* Vegeu a la nota al verset 1. La profecia d'Eliseu havia tingut perfet acompliment.

17. *Havia encarregat la porta...* per tal de posar un cert ordre a aquella onada de famolencs que s'hi precipitava en cerca de vitualles. — *I el poble el trepitjà.* També aleshores s'acomplí la predicció d'Eliseu. Vegeu verset 2. — ( ). Hem suprimit amb Sir i V. la frase *que havia parlat,* de TM.

CAPÍTOL VIII

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — ELISEU I LA SUNAMITA
HAZAEL REI D'ARAM — JORAM I OCHOZIAS REIS DE JUDÀ

[1] Eliseus autem locutus est ad mulierem, cuius vivere fecerat filium, dicens: Surge, vade tu et domus tua, et peregrinare ubicumque reperetris: vocavit enim Dominus famem, et veniet super terram septem annis. [2] Quae surrexit, et fecit iuxta verbum hominis Dei: et vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philisthiim diebus multis. [3] Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier de Terra Philisthiim: et egressa est ut interpellaret regem pro domo sua, et pro agris suis. [4] Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, di-

Eliseu aconsella la sunamita a partir, i

I Eliseu parlà a la dona, el fill de la qual havia fet viure, dient: Alça't, i vés-te'n tu i la teva família, i sojorna on puguis; car Iahuè ha cridat la fam, i fins ve ja al país per set anys. [2] I la dona s'alçà, i féu segons la paraula de l'home, i se n'anà ella i la seva família, i sojornà set anys al país dels filisteus. [3] I s'esdevingué que, al cap de set anys, aquella dona tornà del país dels filisteus, i anà a implorar del rei la seva casa i el seu camp. [4] I el rei parlava amb Giezi, el criat de l'home de Déu, dient: Con-

1–6. Eliseu i la sunamita. El present episodi és continuació de la relació consignada a 4, 8–37. La sunamita, per instigació d'Eliseu, ix de la seva terra, després d'haver probablement arrendat la seva casa i tots els seus béns. Això suposat, en tornar-hi al cap de set anys, l'arrendatari s'hauria refusat a restituir-los-hi. D'aquí que la sunamita s'hagués vist obligada a reclamar justícia davant el rei.

1. *El fill de la qual havia fet viure.* Vegeu 4, 18 i seg. —*Iahuè ha cridat la fam* és una expressió familiar als autors sagrats (Ps. 105, 16; Eccli. 48, 2; Jer. 24,10; Ez. 5, 16, etc.), amb la qual és atribuït directament a la primera causa el que ordinàriament hom considera com fenòmens deguts a causes naturals. —*Per set anys.* Dintre aquest període de fam cal posar el fet referit a 4, 38 i seg., i molt probablement també el relatiu a Samaria (6, 24 i seg.).

2–3. *Al país dels filisteus,* on la gran plana costera de la Mediterrània és encara avui d'una fertilitat remarcable. —*A implorar del rei.* De resultes que l'autor sagrat cap ordre cronològic no segueix en tota la present secció dedicada exclusivament als prodigis realitzats per Eliseu, es fa gairebé impossible d'encertar el nom d'aquest rei que regnava aleshores a Israel. El moderns s'inclinen per Jehú. — *La seva casa i el seu camp,* que el rendatari es refusa a tornar-li, a menys que hom vulgui suposar, com alguns prefereixen, que els susdits béns haguessin estat confiscats en benefici de la corona.

4. *I el rei parlava amb Giezi...* Si en tota la present secció consagrada a referir els prodigis d'Eliseu, el redactor sagrat hagués servat un ordre cronològic, hauríem de suposar que Giezi, àdhuc llebrós (cf. 5, 27), continuava al servei d'Eliseu, igual que Naaman al servei de la cort de Damasc quan tenia la mateixa malaltia. Vegeu a la nota a 5, 1. — La complaença amb què el rei sembla conversar amb Giezi, criat d'Eliseu, i el seu desig d'in-

ta'm, et prec, les grans coses que ha fet Eliseu. [5] I s'esdevingué que, mentre ell contava al rei com havia tornat a la vida un mort, mira, [arriba] aquella dona, el fill de la qual havia tornat a la vida, per implorar del rei la seva casa i el seu camp. I Giezi digué: Senyor meu, el rei, aquesta és aquella dona, i aquest és el seu fill, el qual Eliseu tornà a la vida.

al seu retorn li són restituïts els seus béns.

[6] I el rei interrogà la dona, i ella l'informà. Llavors el rei li donà un eunuc, dient: Fes restituir tot el que li pertany i totes les rentes del camp, des del dia que deixà el país fins ara.

Benadad, malalt, consulta Eliseu.

[7] I Eliseu vingué a Damasc, i Benadad, rei d'Aram, estava malalt. I hom l'informà, dient: L'home de Déu ha vingut fins aquí. [8] Llavors el rei digué a Hazael: Pren a la teva mà una ofrena, i vés a l'encontre de l'home de Déu i consulta Iahuè per mitjà d'ell, si guariré d'aquesta malaltia. [9] I Hazael anà al seu encontre, i

cens: Narra mihi omnia magnalia quae fecit Eliseus. [5] Cumque ille narraret regi quo modo mortuum suscitasset, apparuit mulier, cuius vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, et pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, haec est mulier, et hic est filius eius quem suscitavit Eliseus. [6] Et interrogavit rex mulierem: quae narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens: Restitue ei omnia quae sua sunt, et universos reditus agrorum a die, qua reliquit terram usque ad praesens.

[7] Venit quoque Eliseus Damascum, et Benadad rex Syriae aegrotabat: nunciaveruntque ei, dicentes: Venit vir Dei huc. [8] Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, et vade in occursum viri Dei, et consule Dominum per eum, dicens: Si evadere potero de infirmitate mea hac? [9] Ivit igitur Hazael in occur-

formar-se sobre els grans prodigis verificats pel renomenat profeta, podria ésser una bona raó a favor de la identificació del susdit rei amb Jehú. Hom veura més endavant (9, 1 i se.) com aquest rei devia en certa manera al profeta la seva corona.

5–6. *Mira, aquella dona*... Aquest detall obliga a suposar que la conversació entre el rei i Giezi s'esdevenia a la via pública, i no pas dins el palau. — *Un eunuc,* vol dir aquí un funcionari de la cort.

7-15. En la teofania del Sinaí, Iahuè havia donat a Elias l'ordre d'ungir o d'establir Hazael per rei d'Aram (1 Re. 19, 15). Impedit Elias, no sabem per quin motiu, d'executar aquesta ordre personalment, és ara el seu deixeble Eliseu qui s'encarrega de donar-hi compliment.

7. *Eliseu,* el qual per revelació, o per remors que s'havien fet sentir fins a Samaria, havia estat informat de la malaltia de Benadad, (II. Cf, 1 Re. 20, 1), — *Vingué a Damasc,* per tal de preparar el canvi de dinastia a favor de Hazael, que Iahuè havia ja designat. El renom del profeta i dels seus innombrables prodigis s'havia estès ja més enllà de les fronteres d'Israel, sobretot en el territori de Damasc, amb motiu de la guarició miraculosa de Naaman; per això, tantost com ell entrà a la ciutat, la nova s'escampà entre la gent, i de continent *hom informà el rei.*

8–9. *Hazael.* Res de precís no sabem sobre aquest personatge; era, però, segurament, un dels dignataris de la cort que des de molts anys hi exercia algun càrrec important, per tal com ja al temps d'Elias hom parlava d'ell. Cf. 1 Re. 19, 15. — *Consulta Iahuè per mitjà d'ell.* Benadad segurament no creia pas més en Iahuè que en Camos o en qualsevol altre dels déus de les nacions dels encontorns: però com que el Déu d'Israel era un Déu que feia meravelles per mitjà d'Eliseu, aprofita la feliç avinentesa de la presència de l'home de Déu sum eius, habens secum munera, et omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriae misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac? [10] Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur. [11] Stetitque cum eo, et conturbatus est usque ad suffusionem vultus: flevitque vir Dei. [12] Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quae facturus sis filiis Israel mala: Civitates eorum munitas igne succendes, et iuvenes eorum interficies gladio, et parvulos eorum elides, et praegnantes divides. [13] Dixitque Hazael: Quid enim sum servus tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriae fore.

prengué una ofrena a la seva mà, i tot el que hi havia de bo a Damasc: una càrrega de quaranta camells. I vingué, i s'aturà davant d'ell, i digué: El teu fill Benadad, rei de Damasc, m'ha enviat vers tu, dient: Guariré d'aquesta malaltia? [10] I Eliseu li digué: Vés, digues-'li': Guariràs, si; però Iahuè m'ha fet veure que moriràs indefectiblement. [11] I (Hazael) retingué la seva faç 'i callà' fins a avergonyir-se, mentre que l'home de Déu plorava. [12] I Hazael digué: ¿Per què plora el meu senyor? I ell digué: Perquè sé el mal que faràs als fills d'Israel: calaràs foc a llurs fortaleses, i occiràs llurs joves, i esclafaràs llurs infants, i esventraràs llurs gràvides. [13] I Hazael digué: Però, qui és el teu servent, aquest ca, que hagi de fer aquesta gran cosa. I Eliseu

Eliseu respon que guarirà, i

prediu a Hazael el mal que farà,

quan serà rei d'Aram.

a la seva capital, per temptejar d'obtenir un oracle tocant a la seva malaltia. —*Prengué una ofrena*, car, com hem ja vist en altres ocasions, era costum de no presentar-se mai amb les mans buides davant una persona de qualificació, sobre tot si la visita importava la sol·licitació d'alguna gràcia. En el present cas l'*ofrena* és verament règia; en primer lloc per raó de la seva qualitat, *tot el que hi havia de bo a Damasc*, ciutat comercial de primer ordre, centre d'un gran nombre de vies de comunicació, i, per això, magatzem de totes les mercaderies, en natura i en indústria, per al pròxim orient; segonament, per raó de la seva quantitat, *una càrrega de quaranta camells*. —*El teu fill*. Cf. en la nota a 6, 21.

10. *Digues-'li'*: La construcció gramatical obliga a llegir אֱמָר־לוֹ, com molts Mss., el querí i les Versions, en lloc de אֱמָר־לֹא de TM. — *Guariràs, si,* la malaltia que t'afecta no és mortal. Dites aquestes paraules Eliseu es dirigeix a Hazael, i li fa saber, que si bé la malaltia del rei no és greu, i podria guarir una volta acomplert el seu curs, Iahuè, però, li ha revelat que *morirà, indefectiblement* degut a una causa aliena a la seva malaltia.

11. *I* Hazael *retingué la seva faç,* vol dir: no s'immutà. —*'I callà'*. Substituïm per וַיִּדֹּם el mot וַיָּשֶׂם, probablement alterat, de TM. Vegeu Ehrlich. —*Fins a avergonyir-se,* és un idiotisme de l'hebreu per dir: una llarga estona. Cf. Jt. 3, 25. Aquesta primera part del present verset ha estat interpretada molt diversament, primer pel G., i sobretot pel G. de la Complutense (vegeu Calmet), i també pels moderns. Al nostre entendre, la interpretació d'Ehrlich és la preferible.

12. *Calaràs foc...* Semblants atrocitats eren peculiars de les guerres d'aquells temps. En esmentar-les el profeta a Hazael, no és el seu intent de fer-li un retret, ni tampoc d'encoratjar-lo a perpetrar-les, sinó que exposa el que Déu li ha revelat.

13. *Aquest ca,* no vol significar cap acte de convençut menyspreu de si mateix per part d'Hazael; és una senzilla expressió de modèstia, d'ús corrent en el llenguatge oriental, la qual sovinteja no solament en la literatura bíblica sinó també en les lletres de Tell

digué: Iahuè m'ha mostrat a tu com a rei damunt Aram. [14] I se n'anà de vora Eliseu, i vingué al seu senyor, el qual li digué: ¿Què t'ha dit Eliseu? I ell digué: M'ha dit que guariràs. [15] I s'esdevingué l'endemà, que prengué una manta, i la xopà amb aigua, i l'estengué damunt la seva faç, i morí. I Hazael fou rei en lloc seu.

Mort de Benadad.

Joram rei de Judà

[16] I l'any cinquè de Joram, fill d'Achab, rei d'Israel, ( ) fou rei Joram, fill de Josafat, rei de Judà. [17] Tenia trenta-dos anys quan fou rei, i regnà vuit anys a Jerusalem. [18] I caminà per les

[14] Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem. [15] Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, et infudit aquam, et expandit super faciem eius: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

[16] Anno quinto Ioram filii Achab regis Israel, et Iosaphat regis Iuda, regnavit Ioram filius Iosaphat rex Iuda. [17] Triginta duorum annorum erat cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Ierusalem.

[18] Ambulavitque in viis re-

el-Amarna, i en les recentment trobades a Tell ed-Dueir. — *Iahuè m'ha mostrat...* Alguns creuen que tot seguit després d'aquesta comunicació Eliseu ungí Hazael per rei d'Aram; però, el text sagrat cap fonament no presenta per a una suposició semblant.

15. *I prengué...* Qui? El rei, o Hazael? I si l'un o l'altre; amb quina intenció? Si el rei, certament no pas amb la intenció de suicidar-se. I si Hazael, tampoc, creiem nosaltres amb la intenció de cometre un regicidi, com és l'opinió de molts comentadors. ¿Quin interès podia induir-lo a cometre semblant crim, quan ell sabia, pel que Eliseu li havia comunicat, que el rei certament moriria, i que regnaria després d'ell? Malgrat els detalls assenyalats per a explicar la mort del rei, en conjunt el text roman encara obscur. Probablement la mort sobrevingué de sobte. Hom hauria cregut mitigar l'ardor de la febre, tot aplicant damunt la faç del malalt un drap banyat amb aigua fresca, i aquest remei, sense saber per quin motiu, precipità tal vegada l'accident. — *Una manta.* El significat precís del vocable hebreu ens és desconegut; és, però, segur que vol indicar una peça de roba. — *I Hazael fou rei en lloc seu.* El rei hauria mort, com és de suposar, sense haver deixat cap hereu; i així la successió al tron en la persona de Hazael s'hauria esdevingut sense cap pertorbació, essent ell, com probablement era, el personatge més en vista de la cort. Possiblement intervingué encara en aquest afer el profeta Eliseu com a factor decisiu. Una inscripció de Salmanasar III fa al·lusió a aquest canvi de dinastia verificada a Damasc, tot designant Hazael com a « fill de ningú », això és, com un usurpador. Vegeu Landersdorfer.

16. Terminada la gran relació dels grans fets que afectaven directament els dos profetes Elias i Eliseu, el redactor sagrat es gira ara novament vers les Cròniques dels reis de Judà i d'Israel per tal d'extreure'n el que pugui interessar per a la història religiosa dels dos reialmes que s'ha proposat de redactar. Presentment és el torn de Joram de Judà, del qual ha estat ja dit un mot a I Re. 22, 51. — *Joram fill d'Achab, rei d'Israel.* Vegeu 3, 1 i seg. — ( ). Hem suprimit amb alguns Mss. de TM. i de G., i amb Sir. la frase *i de Josafat rei de Judà,* de TM. que no té cap raó d'ésser. — *Joram fill de Josafat.* Com hom veu, regnaven aleshores a Judà i a Israel dos reis de nom idèntic, per bé que, en alguns passatges, TM. sol designar el nom del rei de Judà amb la grafia *Jehoram.*

17. *Regnà vuit anys,* des del 849 al 842 a. C. — Excepcionalment és omès el nom de la seva mare, tal vegada per ésser ja difunta quan Joram entrà a regnar.

18. *Caminà per la via dels reis d'Israel.* Joram és el primer rei de Judà al qual és atribuïda aquesta mala nota. L'autor sagrat en dóna tot seguit l'explicació: *car tenia* Athalia, *la*

gum Israel, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor eius: et fecit quod malum est in conspectu Domini. [19] Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, et filiis eius cunctis diebus.

[20] In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, et constituit sibi regem. [21] Venitque Ioram Seira, et omnes currus cum eo: et surrexit nocte, percussitque Idumaeos, qui eum circumdederant, et principes curruum, populus autem fugit in tabernacula

vies dels reis d'Israel, com havia fet la casa d'Achab; car tenia la filla d'Achab per muller, i féu el que és mal als ulls de Iahuè. [19] Però Iahuè no volgué destruir Judà per amor de David, el seu servent, segons que li prometé de donar-li sempre una llumenera 'davant d'Ell'.

prevaricà com els reis d'Israel.

[20] Al seu temps Edom es rebel·là de sota la mà de Judà, i es constituïren un rei damunt d'ells. [21] I Joram passà cap a Seïr amb tots els seus carros. I s'esdevingué que ell s'alçà de nit, i els idumeus, que l'havien encerclat juntament amb els capitans dels carros, 'el' percudiren; i

Edom es declara independent.

filla d'Achab i de Jezabel, *per muller*. Degut a la influència d'aquella mala fembra, més perniciosa, si és possible, que la de Jezabel, Joram de Judà es comportà molt pitjor que Joram d'Israel; car, mentre aquest s'esforçà a proscriure en part el culte de Baal, (3, 2,) aquell li erigí un temple a Jerusalem (cf. 11, 18) —*Féu el que és mal als ulls de Iahuè.* Vegeu-ho detalladament a 2 Par. 21, 4 i 11. Per això el profeta Eliseu (no Elias) es veié obligat a adreçar-li de part de Iahuè la terrible lletra que hom podrà llegir a 2 Par. 21, 12-15.

19. Mai com ara la dinastia de David s'havia fet mereixedora, per les iniquitats de Joram, d'un càstig exemplar, i d'ésser anihilada, com ho foren pel mateix motiu tantes altres del reialme d'Israel; el braç de Iahuè, però, fou impedit per amor de David i de la promesa que li havia fet a 2 Sam. 7, 13-16. — *Una llumenera.* Vegeu notes a I Re. 11, 36, i 15, 4. *'Davant d'ell'.* Llegim com en 1 Re. 11, 36, en lloc de *als seus fills* del present passatge.

20-22. Iahuè mantingué, sí, la seva promesa concernent la dinastia de David; la justícia divina, però, es farà sentir damunt Judà per una altra via, car, en punició dels crims del seu rei, Edom s'alliberarà definitivament de la seva sobirania, i el reialme serà desmembrat d'una part del seu territori.

20. *Edom és rebel·là.* La victòria final de Moab sobre Israel, si bé obtinguda no sense molt greus perjudicis (cf. 3, 4 i seg.), havia de tenir necessàriament una certa repercussió en els altres països limítrofes de Palestina, enardint-los en llurs aspiracions d'independència. Edom, que de molt temps suportava a contracor el jou de Judà, ha trobat ara una ocasió de satisfer-les pel seu compte, just quan Joram estava atent a reprimir una conspiració interna (cf. 2. Par. 21, 4,), i potser també quan una part del seu exèrcit havia anat a prendre part en una nova coalició dels reis del nord contra una renovada invasió de Salmanassar III, rei de l'Assíria. —*Es constituïren un rei damunt d'ells.* Aquesta vegada un rei enterament independent. Cf. nota a 1 Re. 22, 48-50.

21 *Seïr* és molt probablement la mateixa entitat geogràfica que *Sior* de Jos. 15, 54, ciutat que ha estat identificada amb l'actual Sa'îr, a uus 7 kms. al N. d'Hebron. Vegeu *Il·lustració* a « Reis ». — *S'alçà de nit* amb l'intent de rompre més fàcilment el setge enemic. — *I els idumeus el percudiren.* Hem adoptat la correcció proposada per Sanda, llegint וַיַּכֶּה אתו אֱדום, en lloc de וַיַּכֶּה אֶת־אֱדום, *i ell percudí els idumeus,* de TM. És aquesta, al nostre entendre, l'única manera de fer intel·ligible la segona part del present verset, i de com-

el poble fugí a llurs tendes. [22] Així Edom es revoltà de sota la mà de Judà fins al dia d'avui. En aquell mateix temps també Lobnà es revoltà.

Conclusió del regnat de Joram.

[23] I la resta de les gestes de Joram, i tot el que féu està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [24] I Joram reposà amb els seus pares, i fou sepultat amb els seus pares a la ciutat de David. I el seu fill Ochozias fou rei en lloc seu.

Ochozias rei de Judà,

[25] L'any dotzè de Joram, fill d'Achab, rei d'Israel, fou rei Ochozias, fill de Joram, rei de Judà. [26] Ochozias tenia vint-i-dos anys quan fou rei, i regnà un any a Jerusalem. I el nom de la seva mare, Athalia, filla d'Amrí, rei d'Israel. [27] I caminà per la via de la casa d'Achab, i féu el que és mal als ulls de Iahuè, com la

sua. [22] Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda, usque ad diem hanc. Tunc recessit et Lobna in tempore illo.

[23] Reliqua autem sermonum Ioram, et universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [24] Et dormivit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Civitate David, et regnavit Ochozias filius eius pro eo.

[25] Anno duodecimo Ioram filii Achab regis Israel regnavit Ochozias filius Ioram regis Iudae. [26] Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset, et uno anno regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel.

[27] Et ambulavit in viis domus Achab: et fecit quod malum est coram Domino, sicut

binar-lo amb la victòria idumea, clarament expressada al verset següent. — *El poble,* això és, l'exèrcit de Joram, fugí vençut, *a llurs tendes.*

22. *Edom és revoltà,* i s'alliberà *de sota la mà de Judà,* i fou així acomplerta la profecia de Jacob (Gn. 27, 40). —*Fins al dia d'avui,* vol dir, que al temps en què l'autor sagrat redactava el present llibre, Edom continuava en el seu estat de completa independència; més tard, però, Joan Hircà els subjectarà de nou i els incorporarà a la nació jueva. — *Lobnà* és, molt probablement, l'actual Tell eṣ-Ṣâfiye, a uns 12 kms. al NNO. d'Eleutheròpolis. Vegeu nota a Jos. 10, 29. —*Es revoltà* en el sentit potser que s'ajuntà a la incursió que els filisteus i els àrabs feren contra Jerusalem (vegeu 2 Par. 21, 16, 17). En tot cas, si reeixí a fer-se independent, no fou més que per un curt espai de temps, per tal com sota el regnat d'Ezechias havia tornat a formar part de les ciutats de Judà. Cf. 19, 9.

23–24. *Tot el que féu,* una part de les quals coses pot veure's a 2 Par. 21. — *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la introducció general. —*Reposà* després d'una horripilant malaltia. Vegeu 2 Par. 20, 18-19. — *Fou sepultat,* privat dels honors que hom solia tributar a les despulles reials, com és ara, la cremació de perfums, etc., *a la ciutat de David;* no, però, a la part de la necròpoli reservada a les tombes reials. Vegeu 2. Par. 20, 19–20.

25. *Ochozias,* el *fill* més petit *de Joram,* car els altres fills foren emmenats captius en ocasió de la incursió filistea i àrab contra Jerusalem (vegeu a la nota al verset 22), i després assassinats (2 Par. 22, 1).

26-27. *Regnà un any,* vol dir que el seu regnat fou iniciat i terminat dins el període d'un any, de l'any 841. a C.; i així, podria haver durat solament alguns mesos. De fet la seva mort esdevingué necessàriament abans de la tardor, car sabem que en aquests temps el seu descendent Jehú havia ja lliurat el tribut a Salmanassar. — *Filla* és aquí emprat, com en altres llocs, en el sentit de *néta.* Athalia era filla de Jezabel i d'Achab, fill d'Amrí. *Féu el que és mal... car era gendre de la casa d'Achab,* i, sobretot, perquè com diu 2 Par. 22, domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

[28] Abiit quoque cum Ioram filio Achab, ad praeliandum contra Hazael regem Syriae in Ramoth Galaad, et vulneraverunt Syri Ioram: [29] qui reversus est ut curaretur, in Iezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth praeliantem contra Hazael regem Syriae. Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit invisere Ioram filius Achab in Iezrahel, quia aegrotabat ibi.

casa d'Achab, car era gendre de la casa d'Achab. [28] I anà amb Joram, fill d'Achab, a la guerra contra Hazael, rei d'Aram, a Ramoth Galaad. I els arameus colpiren Joram. [29] I el rei Joram se'n tornà per fer-se curar a Jezrahel les ferides que els arameus li havien fet a ‘Ramoth‘ mentre combatia contra Hazael, rei d'Aram. I Ochozias, fill de Joram, rei de Judà, davallà per veure Joram, fill d'Achab, a Jezrahel, car estava malalt.

s'uneix amb Joram d'Israel per combatre Hazael.

3 i 4, la seva mare li donava consells impietosos, i, després de la mort del seu pare Joram, tingué consellers per a la seva perdició.

28. Tornem a la qüestió de Ramoth Galaad. Vegeu 1 Re, 22, 1 i seg. Igual que aleshores Achab d'Israel havia obtingut per a aquesta campanya l'ajut de Josafat de Judà, així també ara Joram d'Israel i Ochozias de Judà s'entenien per tal d'emprendre junts aquesta nova expedició militar. Ara, que presentment no és ja el cas de reconquerir la ciutat com en aquella primera expedició, sinó de defensar-la, segons que es desprèn de 9, 14, contra l'atac de Hazael, nou rei d'Aram. Si algú ens preguntés com és que Ramoth Galaad es troba ara en poder d'Israel, després de la desastrosa desfeta soferta en la primera expedició, li respondríem amb Sanda i Landersdorfer que, probablement, durant l'interval, Israel se'n possessionà a conseqüència d'una entesa amigable entre Aram i Israel, tal vegada com a recompensa de l'ajut que aquest li hauria prestat en una de les guerres per deturar les invasions de Salmanassar. — *I els arameus colpiren Joram,* rei d'Israel; no, però, de mort, com el seu avi Achab. Vegeu 1 Re. 22, 34 i seg.

29. *Jezrael.* Vegeu nota a 1 Re. 18, 45. — *‘Ramoth‘.* Llegim així, en lloc de *Ramà,* de TM. — *Davallà* des de Ramoth Galaad. Així tots dos reis s'absentaren de la fortalesa, la qual confiaren a Jehú, general de les tropes.

CAPÍTOL IX

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — JEHÚ REI D'ISRAEL

Un nabi, enviat per Eliseu,

Llavors el profeta Eliseu cridà un dels fills dels nabís, i li digué: Cenyeix els teus lloms, i pren aquesta fiola d'oli a la mà, i vés a Ramoth Galaad. [2] Quan hi hauràs arribat, cercaràs allí Jehú, fill de Josafat, fill de Namsí, i aniràs i el faràs alçar d'entre els seus germans, i el menaràs a

[1] Eliseus autem prophetes vocavit unum de filiis prophetarum, et ait illi: Accinge lumbos tuos, et tolle lenticulam olei hanc in manu tua, et vade in Ramoth Galaad. [2] Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filii Namsi: et ingressus suscitabis eum de medio fratrum

IX–X. Aquests dos capítols representen l'últim acte de la lluita contra Baal iniciada pel profeta Elias. Per tal de donar a aquest culte execrable el cop de gràcia, era precís de suprimir-ne la causa, tots aquells que per llur posició o influència havien contribuït a propagar-lo, entre els quals figurava en primer terme la casa d'Achab i Jezabel. Ara, la sentència d'extermini contra aquesta casa i dinastia, d'uns quants anys enrera que havia estat decretada per Iahuè (1 Re. 21, 21 i 22), i si no tingué realització de continent, això fou degut a la penitència d'Achab (cf. 1 Re. 21, 27–29). Gràcies a aquest ajornament, el cop d'escena que hom va a presenciar troba ara un terreny més ben preparat en la desafecció de la nació envers la casa reial, deguda a la seva política amb l'exterior, a la sobtada retirada davant els moabites, a la feblesa del rei, a l'excessiu luxe i corrupció de la cort de Jezabel, així com també al major nombre d'adherents a Iahuè aportat pel zel i pels miracles d'Eliseu, els quals contribuïren a engrossir el partit ja existent dels set mil que no havien plegat llurs genolls davant Baal (1 Re. 19, 18).

1–13. La unció de Jehú. Mentre l'exèrcit d'Israel es troba encara en peu de guerra a Ramoth Galaad i Joram ha hagut d'absentar-se'n per tal de fer-se medicar les ferides allí rebudes, Eliseu considera aquesta la millor avinentesa de donar acompliment a la intimació feta per Iahuè a Elias a la muntanya del Sinaí d'ungir Jehú com a futur rei d'Israel (1 Re. 19, 16), intimació que Elias no havia pogut executar personalment. Per tal de no despertar sospites, tampoc no serà ara Eliseu qui s'encarregarà de complir la missió personalment; ell n'assumirà, però, la plena responsabilitat, i hi enviarà en nom seu un dels fills dels nabís a fi d'executar-la.

1. *Un dels fills dels nabís,* el qual havia esdevingut profeta (cf. v. 4). Hom sap, que si bé no sempre, molt sovint Iahuè escollia els profetes entre el personal de les comunitats dels nabís. — *Cenyeix els teus lloms,* vol dir: disposa't a partir. — *Ramoth Galaad.* Vegeu nota a 1 Re. 22, 3.

2. *Jehú* era un dels capitans, si no el general, de les tropes que defensaven Ramoth Galaad. — *Fill de Josafat,* personatge que cal no confondre amb el rei omònim que regnava llavors a Judà. — *Fill de Namsí.* Aquest era, per consegüent, l'avi de Jehú, i no pas el seu pare, com hom podria deduir del verset 20 i de 1 Re. 19, 16. — *Germans* té en

suorum, et introduces in interius cubiculum. [3] Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, et dices: Haec dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, et fugies, et non ibi subsistes. [4] Abiit ergo adolescens puer prophetae in Ramoth Galaad, [5] et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, et ait: Verbum mihi ad te o princeps. Dixitque Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te o princeps. [6] Et surrexit et ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, et ait: Haec dicit Dominus Deus Israel: Unxi te regem super populum Domini Israel, [7] et percuties domum Achab domini tui, et ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, et sanguinem omnium servorum Domini de manu Iezabel. [8] Perdamque omnem domum Achab: et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum, et novissimum in Israel. [9] Et dabo domum Achab, sicut domum Ieroboam filii Nabat, et sicut

la cambra d'una cambra, [3] i prendràs la fiola d'oli, i la vessaràs damunt el seu cap, i diràs: Així diu Iahuè: Jo t'ungeixo per rei damunt Israel. Després obriràs la porta, i partiràs, i no esperaràs.

[4] I aquell jove —el jove era un profeta— anà a Ramoth Galaad. [5] I arribà, i mira, els capitans de l'exèrcit que seien. I ell digué: Capità, tinc quelcom per comunicar-te. I Jehú digué: ¿A qui de nosaltres? I digué: A tu, oh capità. [6] I ell s'alçà i entrà dintre la casa, i [el profeta] vessà l'oli damunt la seva testa, i li digué: Així diu Iahuè, Déu d'Israel: Jo t'he ungit per rei damunt el poble de Iahuè, damunt Israel.

urgeix Jehú per rei d'Israel.

[7] I percudiràs la casa d'Achab, el teu senyor, car vull venjar de la mà de Jezabel la sang dels meus servents els profetes, i la de tots els servents de Iahuè. [8] I tota la casa d'Achab perirà! car exterminaré d'Achab [fins] el que orina a la paret, esclau i lliure a Israel. [9] I posaré la casa d'Achab com la casa de Jeroboam, fill de Nabath, i com la casa de Baasà, fill d'Ahià.

el present context el significat de *collegues oficials superiors*. — *A la cambra d'una cambra,* vol dir: al lloc més secret i retirat de la cambra; hom podria traduir: a l'alcova de la cambra.

3. *Partiràs i no esperaràs,* és a dir, partiràs immediatament. Si els versets 7–10 han d'ésser considerats a com originals de l'autor sagrat, la missió encarregada per Eliseu al fill de nabís no havia d'ésser tan expeditiva com en el present passatge es suposa. A la unció de Jehú havia de seguir una intimació relativa al fi pel qual li havia estat aquella conferida.

4–6. *El jove era un profeta,* és una glossa destinada a evitar que hom cregui que el jove en qüestió era tal volta Giezi, o un dels criats dels profetes. — *Els capitans... que seien,* reunits en assemblea, fora de la casa o caserna (cf. verset 6) a la qual hom accedia per una entrada precedida d'un cert nombre d'esglaons. — *Damunt el poble de Iahuè* és la coneguda expressió teocràtica, per la qual es significava que Iahuè era el vertader sobirà de la nació, i que el rei no era més que el seu representant. A part d'això, aquesta idea era general entre les antigues nacions d'Orient, amb relació a llurs déus respectivament. Cf. *poble de Camos.* Nom. 21, 29. Vegeu Sanda.

7–10. Els crítics consideren aquest període com a afegit posteriorment a la redacció original. — *La sang dels meus servents els profetes* (cf. 1 Re. 18, 4), *i la de tots els servents de Iahuè,* com és ara Naboth (cf. 1 Re. 21, 1 i seg.) i probablement encara molts d'altres israelites adoradors de Iahuè. — Els versets 8–10 resumeixen la predicció d'Elias (1 Re. 21, 19 i seg.) contra la casa d'Achab. — *El que orina a la paret,* això és, els cans. Vegeu nota a 1 Re. 14, 10. — *Com la casa de Jeroboam.* Vegeu 1 Re. 15, 27–30. — *Com la casa de Baasà.* Vegeu 1 Re. 16, 11.

[10] Quant a Jezabel, els cans la devoraran al camp de Jezrahel, i no hi haurà qui l'enterri. I obrí la porta, i fugí.

Proclamat Jehú com tal,

[11] I Jehú eixí cap als servents del seu senyor, i li ‘digueren‘: ¿Tot va bé? ¿Com és que ha vingut vers tu aquest foll? I ell els digué: Vosaltres coneixeu l'home i les seves cabòries. [12] Però ells digueren: Mentida! Assabenta'ns, doncs! I ell digué: Així i així m'ha parlat, dient: Així diu Iahuè: Jo t'ungeixo per rei damunt Israel. [13] Llavors cuitaren a prendre cascun el seu vestit, i el posaren sota ell al replà de l'escala; i sonaren amb la trompeta, i digueren: Jehú és rei!

complota contra Joram;

[14] I Jehú, fill de Josafat, fill de Namsí, complotà contra Joram. — I Joram havia estat a la defensa de Ramoth Galaad, ell i tot Israel contra Hazael, rei d'Aram. [15] I el rei Joram se n'havia tornat per fer-se medicar a Jezrahel les ferides que li havien fet els arameus en comba-

domum Baasa filii Ahia. [10] Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, et fugit. [11] Iehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei: Recte ne sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, et quid locutus sit. [12] At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Haec et haec locutus est mihi, et ait: Haec dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. [13] Festinaverunt itaque, et unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, et cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Iehu.

[14] Coniuravit ergo Iehu filius Iosaphat filii Namsi contra Ioram: porro Ioram obsederat Ramoth Galaad, ipse, et omnis Israel contra Hazael regem Syriae: [15] et reversus fuerat ut curaretur in Iezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, praeliantem

11. *Servents del seu senyor* Joram, són els capitans esmentats al verset 5. — *‘Digueren‘*, com alguns Mss. i les Versions, en lloc del sing. de TM. — *Aquest foll.* Expressió de menyspreu, deguda, potser, al concepte desfavorable predominant en una part del poble relativament als fills dels nabís, per raó de llurs manifestacions extàtiques (1 Sam. 10, 10; 19, 18 i seg.), o tal vegada, en aquest cas particular, a la manera brusca com, segons ells, aquell profeta es comportà en l'acompliment de la seva missió, talment com Eliseu li havia encomanat. — *Vosaltres coneixeu...* Jehú es val de l'últim mot despectiu proferit pels capitans, i així defuig llur pregunta. Vosaltres coneixeu, els diu, tan bé com jo la manera d'ésser i de pensar d'aquesta mena de gent.

12–13. La resposta evasiva de Jehú estigué lluny de satisfer els capitans. Foll o no, aquell home era nogensmenys un profeta; i hom sabia que individus d'aquesta classe eren sovint portadors de missions importants. Per això insisteixen prop de Jehú perquè no els oculti res del que ha passat entre ell i el profeta. Jehú, que coneixia ja les disposicions desfavorables dels seus camarades envers el rei Joram, els manifesta clarament el que ha passat. La comunicació és acceptada sense cap oposició, i Jehú és de continent proclamat rei. — *Vestit* vol dir aquí *mantell.* — *Replà.* No donem com a certa aquesta traducció del vocable גֶּרֶם, subjecte a discussió. Puix que en la frase intervé el mot *escala* (els esglaons, que en la nota als versets 4–6 hem suposat donar accés a l'entrada de la casa), cal concloure que es tracta d'un lloc situat a una certa elevació.

14ᵇ–15ᵃ. És un parèntesi destinat a donar compte de la situació en el moment que Jehú es proposà complotar contra Joram. Cf. 8, 28 i 29. — *Havia estat a la defensa.* Vegeu nota a 8, 27.

contra Hazael regem Syriae: Dixitque Iehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, et nunciet in Iezrahel. [16] Et ascendit, et profectus est in Iezrahel: Ioram enim aegrotabat ibi, et Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram. [17] Igitur speculator, qui stabat super turrim Iezrael, vidit globum Iehu venientis, et ait: Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, et mitte in occursum eorum, et dicat vadens: Recte ne sunt omnia? [18] Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum eius, et ait: Haec dicit rex: Pacata ne sunt omnia? Dixitque Iehu: Quid tibi et paci? transi, et sequere me. Nunciavit quoque speculator, dicens: Venit nuncius ad eos, et non revertitur. [19] Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, et ait: Haec dicit rex: Numquid pax est? Et ait Iehu: Quid tibi et paci? transi, et sequere me. [20] Nunciavit autem speculator, dicens: Venit usque ad eos, et non revertitur: est autem incessus quasi incessus Iehu filii Namsi, praeceps enim graditur. [21] Et ait Ioram: Iunge currum. Iunxeruntque currum eius, et egressus est Ioram rex Israel, et Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, et invenerunt

se'n ve a Jezrahel, i

tre contra Hazael, rei d'Aram —. I Jehú digué: Si us plau, que cap fugitiu no surti de la ciutat per portar noves a Jezrahel. [16] Després Jehú muntà dalt del carro, i anà a Jezrahel, car Joram jeia allí, i Ochozias, rei de Judà hi havia davallat per visitar Joram. [17] I el sentinella estava damunt la torre de Jezrahel, i veié l'escamot de Jehú que venia, i digué: Veig un escamot. I Joram digué: Pren un cavaller, i envia'l a llur encontre, i que pregunti: Pau? [18] I l'home a cavall anà al seu encontre, i digué: Així diu el rei: Pau? I Jehú que respon: ¿Què t'importa la pau? Passa darrera meu. I el sentinella assabentà, dient: El missatger ha arribat fins a ells; però, no torna. [19] I envià un altre home a cavall, el qual arribà fins a ells, i digué: Així diu el rei: Pau? I Jehú que respon: ¿Què t'importa la pau? Passa darrera meu. [20] I el sentinella assabentà, dient: Ha arribat fins a ells; però, no torna. I el tarannà és com el tarannà de Jehú, fill de Namsí; car condueix amb fúria.

occeix el rei Joram,

[21] Llavors Joram digué: Enganxa! I hom enganxà el seu carro. I Joram, rei d'Israel, i Ochozias, rei de Judà, eixiren cadascun damunt el seu carro; i eixiren a l'encontre de Jehú, i el tro-

15^{b}. *Cap fugitiu no surti...* Jehú, no sentint-se encara prou ferm damunt el tron que acaba d'usurpar, pren totes les precaucions per tal d'evitar que Joram tingui temps de defensar-se i d'oposar-se al cop d'Estat. Cal assegurar el cop mitjançant una sorpresa.

16. *Jehú muntà dalt del carro,* acompanyat del seu ajudant Badacer (cf. verset 25), i seguit d'un escamot de tropa (cf. verset següent). — *Joram jeia allí...* Cf. 8, 29.

17. *La torre de Jezrahel,* bastida a tocar mateix del palau del rei, si ja no constituïa amb aquest un sol cos de construcció. El seu emplaçament era ran de la muralla (cf. verset 30), probablement al costat occidental de la ciutat. La seva posició, damunt una elevació de la plana d'Esdrelon, li permetia dominar a gran distància l'horitzó per tots cantons.

20. *Fill,* és a dir, *nét de Namsí.* Vegeu a la nota al verset 2. — *Car condueix amb fúria.* Així ho exigien aquelles circumstàncies, sobretot després de l'arribada dels dos missatgers. Amb tot, del context es desprèn que Jehú estava dotat d'un temperament impetuós, i que hom estava ja avesat a veure'l conduir-se en conseqüència.

21. *Joram digué* al majordom del palau: *Enganxa!* El rei està lluny de sospitar el terrible cop que l'amenaça, car d'ésser així no eixiria pas ara a l'encontre de Jehú; però, la retenció dels dos missatgers li fa témer quelcom de malastruc relatiu a les operacions de

baren a la possessió de Naboth, el jezrahelita. [22] I s'esdevingué que, en veure Joram Jehú, digué: Jehú, pau? I ell digué: Què, pau? mentre duren les fornicacions de Jezabel, la teva mare, i els seus nombrosos sortilegis! [23] Llavors Joram girà les seves regnes, i digué a Ochozias: Traïció, Ochozias! [24] Però, Jehú havia ja tesat l'arc, i colpí Joram entre les espatlles, i la sageta eixí del seu cor, i ell s'abaté en el seu carro. [25] I [Jehú] digué al seu oficial Badacer: Aixeca'l, i tira'l a l'immoble del camp de Naboth, el jezrahelita; car, recorda quan jo i tu ( ) anàvem junts en el carro darrera Achab, el seu pare, i Iahuè pronuncià contra ell aquest oracle: [26] Cert, ahir vaig veure la sang de Naboth i la sang dels seus fills, diu Iahuè, i Jo et correspondré en aquest mateix immoble, diu Iahuè; ara, doncs, aixeca'l, i tira'l a l'immoble, segons paraula de Iahuè.

eum in agro Nabot Iezrahelitae. [22] Cumque vidisset Ioram Iehu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quae pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuae, et veneficia eius multa vigent. [23] Convertit autem Ioram manum suam, et fugiens ait ad Ochoziam: Insidiae Ochozia. [24] Porro Iehu tetendit arcum manu, et percussit Ioram inter scapulas: et egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit in curru suo. [25] Dixitque Iehu ad Badacer ducem: Tolle, proiice eum in agro Naboth Iezrahelitae: memini enim quando ego et tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem huius, quod Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens: [26] Si non pro sanguine Naboth, et pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, et proiice eum in agrum iuxta verbum Domini.

Ramoth Galaad, que Jehú voldrà tal volta comunicar-li directament. — *A la possessió de Naboth,* la qual, segons 1 Re. 21, 1, era contigua al palau reial.

22–24. *Les fornicacions de Jezabel* al·ludeix al culte de Baal instal·lat i propagat per aquesta malaurada reina en tot el reialme d'Israel, amb les conseqüents obscenitats, supersticions i tots altres crims que l'acompanyaven. — *Traïció!* Joram havia comprès clarament l'abast tràgic de les paraules de Jehú, proferides amb un to enèrgic i amenaçador i en acte d'empunyar el seu arc. Prou s'esforça a fugir; però era massa tard. *Jehú havia ja tesat l'arc.*

25–26. En l'assassinat del rei Joram Jehú té consciència d'haver-se conduït com a instrument de la justícia de Iahuè; i per tal de justificar-se de semblant acte davant el poble, cuita a fer esment de l'oracle de Iahuè proferit per boca d'Elias en 1 Re. 21, 19, presentat aquí sota una forma encara més colpidora. — ( ) Hem suprimit אֶת de TM., que és una dittografia del vocable precedent. — *Anàvem junts en el carro darrera Achab,* és un nou detall que havia estat omès en la relació de 1 Re. 21, 16. *En el carro* pot indicar el carro d'Achab, en el qual aquest hauria conduït, i Jehú i Badacer estarien darrera d'ell, talment com es veu representat en els monuments d'Egipte; o també es pot suposar que aquests dos personatges muntaven en un segon carro que seguia darrera d'Achab. — *Iahuè pronuncià* per boca del profeta Elias. — *Ahir,* en el sentit de *recentment*: car no intervingué més que un molt curt espai de temps entre l'homicidi de Naboth i la presa de possessió de la seva vinya. Cf. 1 Re. 21, 15 i seg. — *I la sang dels seus fills.* És un nou detall relatiu a la narració de 1 Re. 21, 13, on no es parla més que de l'homicidi de Naboth. — *Jo et correspondré.* Aquesta correspondència havia de consistir en el fet que al lloc on els cans havien llepat la sang de Naboth, els cans llepar ien també la sang d'Achab (cf. 1 Re. 21, 19); degut, però,

[27] Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Iehu, et ait: Etiam hunc percutite in curru suo. Et percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, et mortuus est ibi. [28] Et imposuerunt eum servi eius super currum suum, et tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulcro cum patribus suis in Civitate David. [29] Anno undecimo Ioram filii Achab, regnavit Ochozias super Iudam, [30] venitque Iehu in Iezrahel.

Porro Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, et ornavit caput suum, et respexit per fenestram [31] ingredientem Iehu per portam, et ait: Numquid pax po-

el rei Ochozias

[27] I Ochozias, rei de Judà, veié això, i fugí camí de Beth-haggan; però Jehú el perseguí, i digué: Percudiu-lo també a ell! ‘I el percudiren‘ damunt del carro, a la pujada de Gaver vora de Jeblaam. I fugí a Mageddó, i allí morí. [28] I els seus servents el conduïren damunt d' un carro a Jerusalem, i el sepultaren a la seva sepultura, amb els seus pares, a la ciutat de David. [29] I Ochozias fou rei damunt Judà l' any onzè de Joram, fill d' Achab.

i la reina Jezabel.

[30] Després Jehú vingué a Jezrahel. I Jezabel se n' assabentà; i untà amb afait els seus ulls, i agençà el seu cap, i esguardà per la finestra. [31] I quan Jehú entrava per la porta, ella digué: Zam-

a la penitència d'Achab, l'acompliment d'aquest detall de l'oracle fou abolit, i l'extermini de la seva dinastia fou ajornat fins al temps del seu fill Joram. Vegeu 1 Re. 21, 29.

27. Després del regicidi de Joram, rei d'Israel, Jehú es gira ara contra Ochozias, rei de Judà. Calia fer un complet extermini de la casa d'Achab segons l'oracle de Iahuè (1 Re. 21, 21); i Ochozias en formava part per raó d'ésser fill d'Athalia, la qual era filla d'aquell i de Jezabel. Vegeu 8, 26 i la nota. — *Bet-haggan,* no hi ha dubte que és la mateixa localitat que en Jos. 19, 21 és dita *Engannim,* identificada amb l'actual Djenîn, a l'entrada meridional de la plana d'Esdrelon, i just al camí que des de Jezrael conduïa directament a Samaria. — *‘I el percudiren‘* + Sir., i cf. V. — *Jeblaam* ha estat molt ben emplaçada al lloc de les actuals ruïnes de Kh. Bel'ame, a uns 2 kms. al S. de Djenîn. — *Maggedó,* és la important ciutat identificada amb Tell el-Mutessellim, a uns 18 kms. a l'O. de Djenîn. Vegeu a la nota a Jos. 17, 11.

29. El present verset és una antiga nota marginal, escorreguda posteriorment dins el text. Nota, d'altra banda, enterament supèrflua, per tal com aquesta informació havia estat facilitada en 8, 12. La contradicció entre els dos passatges, aquí *l'any onzè,* allí *l'any dotzè* no és més que aparent; els dos autors, el sagrat i el de la nota marginal, han seguit un sistema diferent en la computació de les dates. Vegeu a la introducció general al present llibre.

30. Amb el precipitat retorn de Jehú a Jezrahel després del doble regicidi, Jezabel ha comprès que la seva sort està decidida. Tot i això l'altívola fembra afronta la mort estoicament, i, malgrat els seus seixanta anys (vegeu Sanda), si ha de morir, vol morir com a reina. — *I untà amb afait.* Aquest afait no era altre que l'antimoni, cosmètic usat encara avui en tot l'Orient bíblic, el qual, aplicat a les celles, parpelles i pestanyes comunica a l'ull un cert esclat amb un aparent augment de volum. — *Agençà el seu cap,* bo i renovant el pentinat i ornant-lo amb la diadema. — *Esguardà per la finestra.* Cal figurar-nos el palau reial bastit ran de la muralla amb la seva porta que coincidia amb la porta de la ciutat, i damunt d'aquesta porta la finestra que donava a la plaça exterior i per on la reina esguardà.

31. *Zamrí...* Expressió sarcàstica al·lusiva a l'assassinat del rei Elà per Zamrí, ensems que a la trista fi d'aquest, pocs dies després d'haver comès el crim. Vegeu 1 Re. 16, 10 i seg.

ri, assassí del seu senyor, pau? [32] I ell alçà la seva faç vers la finestra, i digué: Qui està amb mi? Qui? I dos o tres eunucs esguardaren vers ell. [33] Llavors ell que diu: Tireu-la daltabaix! I la tiraren daltabaix. I la seva sang esquitxà els murs i els cavalls, ‘els quals la trepitjaren‘. [34] Després entrà, i menjà, i begué; i digué: Aneu a veure, us prec, aquella maleïda, i soterreu-la, car és filla de rei. [35] I anaren per soterrar-la: però no trobaren d'ella més que la calavera, i els peus, i els palmells de les mans. [36] I tornaren, i l'assabentaren, i ell digué: És paraula de Iahuè, que parlà pel seu servent Elias, el thesbita, dient: Al camp de Jezrahel els cans menjaran la carn de Jezabel. [37] I el cadàver de Jezabel serà com una femta a la intempèrie al camp de Jezrahel, per tal que no es digui: Aquesta és Jezabel!

test esse Zambri, qui interfecit dominum suum? [32] Levavitque Iehu faciem suam ad fenestram, et ait: Quae est ista? et inclinaverunt se ad eum duo, vel tres eunuchi. [33] At ille dixit eis: Praecipitate eam deorsum. et praecipitaverunt eum, aspersusque est sanguine paries, et equorum ungulae conculcaverunt eam. [34] Cumque introgressus esset, ut comederet, biberetque, ait: Ite, et videte maledictam illam, et sepelite eam: quia filia regis est. [35] Cumque issent ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, et pedes, et summas manus. [36] Reversique nunciaverunt ei. Et ait Iehu: Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, [39] et erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem terrae in agro Iezrahel, ita ut praetereuntes dicant: Haeccine est illa Iezabel?

32. *Esguardaren* en actitud de resposta a la seva invitació i tot mostrant-se partidaris seus.

33. *‘Els quals la trepitjaren‘.* Referim aquesta acció als cavalls, com G. i les altres Versions, i no a Jehú, com TM.

34. *Menjà i begué.* El dia havia ja decantat i vesprejava. Mentrestant, els cans fan ara l'acostumada ronda per la ciutat (cf. Ps. 59, 7), i trobaren amb què pèixer-se abundantment aquella vesprada. — *És filla de rei,* d'Ethbaal, rei dels sidonis (1 Re. 16, 31), i muller del rei Achab, i mare de Joram, rei d'Israel, i sogra de Joram, rei de Judà, i àvia d'Ochozias, també rei de Judà.

36–37. *És la paraula de Iahuè...* Vegeu 1 Re. 21, 23. El verset 37 és molt probablement, com pensa Sanda, un complement degut a la mà del redactor. Cf. una expressió gairebé idèntica en Jer. 8, 2.

CAPÍTOL X

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — JEHÚ REI D'ISRAEL (CONCLUSIÓ)

[1] Erant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Iehu litteras, et misit in Samariam, ad optimates civitatis, et ad maiores natu, et ad nutritios Achab, dicens: [2] Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, et currus, et equos, et civitates firmas, et arma, [3] eligite meliorem, et eum qui vobis placuerit de filis domini vestri, et eum ponite super solium patris sui, et pugnate pro domo domini vestri. [4] Timuerunt illi vehementer, et dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, et quo modo nos valebimus resistere? [5] Miserunt ergo praepositi domus, et praefecti civitatis, et maiores natu, et nutritii, ad Iehu, dicentes: Servi tui sumus, quaecumque iusseris faciemus, nec constituemus nobis

Jehú, assegurada la submissió de la capital,

I Achab tenia setanta fills a Samaria. I Jehú escriví lletres que envià a Samaria als magistrats ‘de la ciutat, i als‘ ancians i als tutors ‘dels fills‘ d'Achab, dient: [2] ...ara, doncs, en pervenir a vosaltres aquesta lletra, ja que amb vosaltres són els fills del vostre senyor, i amb vosaltres són els carros, i els cavalls, i ‘les ciutats fortificades‘, i les armes, [3] veureu [qui és] el millor i més virtuós d'entre els fills del vostre senyor, i poseu-lo damunt el tron del seu pare, i guerregeu per la casa del vostre senyor. [4] Però, ells temeren molt, però molt, i digueren: Mira! dos reis no s'han mantingut davant d'ell, i ¿com ens mantindrem nosaltres? [5] I el prefecte del palau, i el governador de la ciutat, i els ancians, i els tutors enviaren a Jehú, dient: Som els teus servents; així, farem tot el que ens diràs. No

1. Una volta suprimits els reis, Jehú no es considera segur al tron, si abans no extermina tots els membres de la dinastia. Tal era el costum dels usurpadors d'aquells temps. I Jehú s'hi conforma amb tanta més fidelitat, que ell es considerava també en aquest particular com un instrument de la justicia divina (cf. verset 14). — *Setanta fills,* podria molt bé indicar un número rodó, i incloure no solament els fills en sentit estricte, sinó també els néts. — *‘De la ciutat, i als‘*. Llegim הָעִיר וְאֶל, amb G. de Lag. i V., en lloc de יִזְרְעֶאל, *Jezrahel,* de TM. — *‘Dels fills‘* + G. de Lag.

2-3. ... Són omesos per l'autor sagrat els compliments de costum amb els quals hom solia encapçalar les lletres. El tenor d'aquesta lletra és no solament sarcàstic (Sanda, Landersdorfer), sinó també, com diu molt bé Calmet, «capciós, insolent, insultant. Jehú declara la guerra als de Samaria d'una manera plena d'orgull i d'altivesa; posa a prova llur fidelitat a la casa d'Achab; però amb un aire tal que els fa sentir que no els tem». — *‘Les ciutats fortificades‘*. Així, en pl., com les Versions, en lloc del sing. de TM.

4-5. *Ells temeren molt,* car els portadors de la lletra segurament que no deixarien d'informar els seus destinataris sobre els fets ocorreguts precedentment a Ramoth Galaad i a Jezrahel. — *Som els teus servents...* La capital, doncs, es sotmet enterament a les ordres de Jehú.

farem rei ningú: fes el que estigui bé als teus ulls.

fa assassinar els prínceps de la casa d'Achab

[6] Llavors ell els escriví una segona lletra dient: Si vosaltres esteu per mi, i si voleu obeir la meva veu, preneu les testes dels fills del vostre senyor, i demà en aquesta hora veniu a mi a Jezrahel. — I els fills del rei eren setanta persones, i estaven prop els magnats de la ciutat que els educaven —. [7] I s'esdevingué que, en pervenir a ells la lletra, prengueren els fills del rei, i degollaren les setanta persones, i posaren llurs testes en unes cistelles, i les trameteren a ell, a Jezrahel. [8] I vingué un missatger, i l'asabentà, dient: Hom ha portat les testes dels fills del rei. I ell digué: Poseu-les en dues piles a l'entrada de la porta, fins al matí. [9] I s'esdevingué al matí, que ell eixí, i s'aturà, i digué a tot el poble: Vosaltres sou justos! Mireu, jo he conspirat contra el meu senyor, i l'he occit: però, ¿qui ha occit tots aquests? [10] Sapigueu, doncs, que res no

regem: quaecumque tibi placent, fac. [6] Rescripsit autem eis litteras secundo, dicens: Si mei estis, et obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, et venite ad me hac eadem hora cras in Iezrahel. Porro filii regis, septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur. [7] Cumque venissent litterae ad eos, tulerunt filios regis, et occiderunt septuaginta viros, et posuerunt capita eorum in cophinis, et miserunt ad eum in Iezrahel. [8] Venit autem nuncius, et indicavit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acervos iuxta introitum portae usque mane. [9] Cumque diluxisset, egressus est, et stans dixit ad omnem populum: Iusti estis: si ego coniuravi contra dominum meum, et interfeci eum, quis percussit omnes hos? [10] Videte ergo nunc quoniam non

6. La submisió incondicional dels magnats de Samaria a Jehú proporcionà a aquest el camí expedit per a donar el cop de gràcia a la dinastia d'Achab. *Preneu les testes dels fills del vostre senyor...* Si en lloc de בְּנֵי, hom llegeix בֵּית, com en un cert nombre de Mss., la frase en questió és susceptible d'aquesta traducció: *Preneu els principals d'entre els homes de la família del vostre senyor.* En tal cas, puix que el mot רָאשֵׁי tant pot significar *testa* com *principal,* l'ordre de Jehú hauria estat redactada en sentit intencionalment equívoc. Si els principals d'entre els fills del rei són presentats a Jezrahel acompanyats dels magnats de Samaria, Jehú sabrà a què atendre's. Si, en cas contrari, són les testes dels susdits prínceps, que li arriben a Jezrahel, haurà obtingut el seu principal intent, i ensems podrà justificar-se davant el poble (cf. verset 9^b), de no haver estat ell el causant de semblant mortaldat. — *I els fills del rei...* És una glossa, que repeteix en el fons el que ha estat dit al verset 1.

7. *Degollaren les setanta persones.* Després d'allò esdevingut precedentment a Jezrahel, els destinataris de la segona lletra, interpretaren l'ordre de Jehú en el sentit més radical i expeditiu. Ara que aquells havien ja parat esment que la susdita ordre no era del tot clara, es desprèn, com observa Sanda, del fet de capguardar-se d'anar a presentar personalment a Jehú les testes dels prínceps degollats, com ell els intima en el verset precedent. Així *posaren llurs testes en unes cistelles, i les trameteren a ell, a Jezrahel;* no volen arriscar també ells llurs pròpies testes en el cas de no haver caigut a interpretar just l'ordre tramesa.

9-11. *Digué a tot el poble* present a la porta de la ciutat, i esfereït davant aquell macabre espectacle. — *Vosaltres sou justos,* les vostres mans són innocents d'aquesta sang vessada. — *Però, qui ha occit tots aquests?* Jehú fa semblant de no tenir tampoc ell cap participació en aquest crim; en la seva primera lletra (versets 2 i 3) havia demanat als magnats de Samaria cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, et Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliae. [11] Percussit igitur Iehu omnes, qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, et universos optimates eius, et notos, et sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiae.

[12] Et surrexit, et venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram pastorum in via, [13] invenit fratres Ochoziae regis Iuda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziae sumus, et descendimus ad salutandos filios regis, et filios reginae. [14] Qui ait: Com-

ha caigut en terra de la paraula de Iahuè, que Iahuè parlà contra la casa d'Achab; i que Iahuè ha fet el que havia dit per mitjà del seu servent Elias. [11] Jehú percudí encara tots els qui havien romàs de la casa d'Achab a Jezrahel, i tots els seus magnats, i els seus familiars, i els seus sacerdots, fins a no deixar-li'n cap romanalla.

[12] Després s'alçà, i partí, i vingué a Samaria. Era a Beth Eqed Haroïm, pel camí, [13] ‘quan ell‘ trobà els germans d'Ochozias, rei de Judà, i preguntà: Qui sou? I ells respongueren: Som germans d'Ochozias, i hem davallat per saludar els fills del rei i els fills de la reina. [14] Lla-

i els germans d'Ochozias.

de prendre una decisió; i en la segona (verset 6, i cf. la nota) s'havia limitat a pregar que li fossin presentats els principals d'entre els prínceps de la cort. Malgrat això, mostra no sentir cap recança pel que s'és esdevingut. Ha estat un fet providencial, car havia d'ésser acomplert necessàriament el que *Iahuè parlà contra la casa d'Achab* (1 Re. 21, 21, 22, 29). I puix que res no pot caure en terra d'aquesta paraula de Iahuè, el poble ja no s'estranyarà, si es decideix ara a l'extermini total de la susdita casa d'Achab, de *tots els seus magnats,* o alts oficials de la seva cort, *dels seus sacerdots,* dels sacerdots de Baal que estaven al seu servei.

12. Desaparegut de l'escena el rei Joram, i anihilada, llevat d'insignificants romanalles, la dinastia d'Achab, Jehú troba ara el camí completament expedit per a prendre possessió del tron. A aquest fi s'en ve ara a Samaria. Si *Beth Eqed* correspon a l'actual Beth Kad, poble situat a uns 5 kms. a l'E. de Djenin, identificació basada endemés en les dades facilitades per Eusebi (*Onom.* Kl. 56, 26), Jehú, en partir de Jezrahel, hauria renunciat a la via principal i més dreturera que passava per Djenin, per seguir-ne una altra a l'orient d'aquesta ciutat; via d'altra banda que degué ésser també bastant fressada, quan veiem ésser així mateix la preferida pels germans d'Ochozias en llur viatge de Samaria a Jezrahel.

13. *‘Quan ell‘*. Correcció que recolza en G. de Lag. i en V., en lloc de *i Jehú*, de TM. — *Germans d'Ochozias* ha d'ésser entès en el sentit de nebots o, més aviat encara, de parents, per tal com, segons 2 Par. 21, 4, tots els fills de Josafat foren assassinats per Joram, i els fills d'aquest rei, o sia els germans, en sentit estricte, d'Ochozias, foren emmenats captius durant la ràtzia que els àrabs i filisteus feren a Jerusalem (2 Par. 21, 17), i després occits (2 Par. 22, 1). — *Els fills del rei* Ochozias i de les seves esposes (llevat de la reina) i concubines de l'harem, *i els fills de la reina* Athalia. Ara es planteja aquí una qüestió. Si els fills del rei i de la reina es trobaven, com sabem, a Samaria, ¿com és que l'encontre dels germans d'Ochozias amb Jehú s'esdevé, no pas entre Jerusalem, d'on havien ells eixit, i Samaria, a on es dirigien, sinó a Beth Eqed, localitat situada entre aquesta última ciutat i Jezrahel? Per a la solució de la dificultat cal suplir amb algunes suposicions el laconisme de la relació de l'autor sagrat. És cosa clara que l'objectiu principal del viatge dels susdits germans d'Ochozias havia estat de visitar els fills del rei i de la reina a Samaria. Arribats a aquesta ciutat, foren tot seguit informats de la degolla total dels prínceps de

vors ell que diu: Agafeu-los vius! I els agafaren vius, i els degollaren vora la cisterna de Beth Eqed. Eren quaranta dos homes, i no en deixà cap.

Es troba amb Jonadab, i

[15] I partí d'allí, i trobà Jonadab, fill de Rechab, que li venia a l'encontre. Ell el saludà, i li digué: ¿Hi ha dretura al teu cor, com el meu cor amb el teu cor? I Jonadab digué: Sí. Si així és [digué Jehú] dóna'm la mà. I ell li donà la mà. I [Jehú] el féu pujar vora seu damunt el carro; [16] i li digué: Vina amb mi, que veuràs el meu zel per Iahuè. ‘I el féu pu-

prehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, iugulaverunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, et non reliquit ex eis quemquam.

[15] Cumque abiisset inde, invenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, et benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum: [16] dixitque ad eum: Veni mecum, et vide zelum meum pro Domino. Et impo-

la casa reial, com també dels importants fets esdevinguts aquells últims dies. Llavors, en lloc de tornar a Jerusalem, prenen la decisió de continuar llur viatge cap a Jezrahel, amb l'esperança d'obtenir al lloc mateix més detallades informacions. És en aquesta segona part de llur viatge, que s'esdevingué llur encontre amb Jehú. A la pregunta que aquest els fa, responen ells tot declarant-li el motiu que els havia fet eixir de Jerusalem. Res no li diuen sobre el fracàs de la primera part de llur viatge; Jehú en sabia més bé que ningú les causes.

15-17. *Jonadab, fill de Rechab,* o rechabita, nom gentilici del clan nòmada del mateix nom, pertanyent, segons 1 Par. 2, 58, a la tribu dels quenites (cf. nota a Jt. 1, 16), la qual, sense ésser israelita, fou sempre afecte al poble de Déu. El clan en qüestió es distingí com a fervent adorador de Iahuè, fins a tal punt que Jonadab, un dels seus principals membres, zelós iahuista, considerant que la decadència religiosa d'Israel en haver-se lliurat al culte de Baal provenia principalment d'una civilització que es nodria en el luxe i sensualitat de la vida sedentària, i del contacte amb els cananeus que veneraven en Baal el déu de l'agricultura, imposà al seu clan rechabita una sèrie de prescripcions, les principals de les quals eren, com hom pot veure en Jeremias 35, 6-8, continuar a viure en el desert i sota les tendes, lluny del contagi dels centres d'habitació, a no cultivar la terra, a no plantar ni posseir vinyes i a no beure vi. D'aquí que Jonadab passi pel fundador, o, dit amb més justesa, pel reorganitzador dels rechabites. Segons una llegenda oriental, transmesa per un text siríac de Jaume d'Edessa, vingué temps en què aquesta mena de secta beduïna emigrà a les illes Canàries. Vegeu Vigouroux *(Dict. de la Bible,* vocable *Jonadab,* 2). — *Hi ha dretura...* Vol dir: ¿Tens tu envers mi tan bons sentiments com jo tinc envers tu? o, ¿penses tu tan bé de mi, com jo en penso de tu? Jehú no era pas un iahuista convençut; el seu zel a exterminar la dinastia d'Achab en el fons no obeïa tant a la seva voluntat d'executar una ordre de Iahuè, com al desig d'atènyer els seus fins polítics. (Cf. Os. 1, 4). Davant un home de la santa reputació de Jonadab, Jehú tem que aquest no hagi penetrat els vertaders sentiments del seu cor, tal vegada no tan rectes ni sincers com exteriorment aparentava. Per això li adreça la pregunta en questió. Jonadab el tranquilitza sobre el particular, i Jehú cuita a donar-li una prova del seu zel; el fa pujar dalt del carro, i, tot d'una que arriben a Samaria, repeteix en aquesta capital l'estrall causat a Jezrahel. — *‘I el féu pujar‘.* Així G. i Sir. en lloc de *i el feren pujar,* de TM.

situm in curru suo [17] duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, iuxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

[18] Congregavit ergo Iehu omnem populum, et dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. [19]Nunc igitur omnes prophetas Baal, et universos servos eius, et cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porro Iehu faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultores Baal. [20]Et dixit: Sanctificate diem sollemnem Baal. Vocavitque [21] et misit in universos terminos Israel, et venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: et repleta est domus Baal, a summo usque ad summum. [22] Dixitque his, qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et pro-

jar‘ damunt el seu carro. [17] I vingué a Samaria, i percudí tots els qui havien romàs de la casa d'Achab a Samaria, fins a anihilar-la, segons la paraula de Iahuè, que havia parlat a Elias.

[18] Després Jehú aplegà tot el poble, i els digué: Achab serví poc Baal; Jehú el servirà molt. [19] Ara, doncs, convoqueu-me tots els profetes de Baal, tots els seus sacerdots: que ningú no manqui! car m'he proposat de fer un gran sacrifici a Baal. Qui manqui no viurà. Jehú obrava amb astúcia, per tal de fer perir els adoradors de Baal. [20] I Jehú digué: Proclameu una festa en honor de Baal. I feren les convocacions. [21] I Jehú envià per tot Israel, i vingueren tots els adoradors de Baal, i no en romangué ni un que no vingués. I entraren al temple de Baal, i el temple de Baal s'emplenà de gom a gom. [22] Després digué a l'intendent del vestuari: Treu vestits per a tots els adoradors de Baal. I els tra-

mitjançant una estratagema,

18. Amb l'últim acte de crueltat executat a Samaria Jehú s'ha assegurat la possessió del tron. El seu primer acte com a rei d'Israel consistirà ara a extirpar del seu reialme el culte de Baal. Era aquest, segons que ell pensava, l'únic procediment per a lliurar-se completament dels seus possibles enemics, els adherents a la política d'Achab i Jezrahel, i per atreure's les simpaties dels iahuistes esdevinguts ja força nombrosos, gràcies a la influència exercida per Elias i Eliseu. — *Achab serví poc Baal.* De fet, però, Achab, com hem ja vist en la història relativa al seu regnat, serví molt Baal, si ja no tal volta amb una profunda convicció, al menys per no descontentar la reina Jezabel, puix que arribà fins a bastir-li un temple (cf. 1 Re. 16, 32); amb tot, en el programa de conducta que Jehú es proposa seguir en el govern del seu poble, el culte de Baal ocuparà un lloc tan preponderant, que si hom vol fer-ne després la comparació amb el regnat d'Achab, semblarà haver estat poca cosa el que aquell rei féu per honorar-lo.

19–21. Jehú vol demostrar de continent que no és pas una vel·leïtat el que acaba de proferir al verset precedent. Ja el primer acte del seu regnat, que hom podria dir-ne la seva inauguració, ha de consistir en una festa solemníssima destinada a honorar Baal com mai no ha estat fet. Tots els adoradors de Baal han d'assistir-hi, i a aquest fi s'organitzen ja des d'ara els seus preparatius. Primer de tot són convocats *tots els profetes de Baal i els seus sacerdots* sense excepció. Arribats aquests a la cort de Samaria, són intimats a convocar la festa arreu del reialme. Tothom respon. *Vingueren tots els adoradors de Baal... i el temple de Baal,* això és, el gran pati arranjat, com en tot temple d'aleshores, al seu entorn o al seu davant, *s'emplenà de gom a gom.*

22. *Treu vestits.* Es veu que, a l'igual del que es practicava en moltes de les religions

gué vestits. [23] I Jehú ( ) entrà al temple de Baal; i digué als adoradors de Baal: Inspeccioneu, i mireu que no hi hagi aquí entre vosaltres adoradors de Iahuè, ans sols adoradors de Baal. [24] I ‘entrà‘ per fer sacrificis i holocausts.

extermina el culte de Baal i els seus adoradors.

I Jehú s'havia apostat a fora vuitanta homes, als quals digué: El qui deixi escapar algun d'entre els homes que jo confio a les vostres mans, la seva ànima serà per l'ànima d'aquell. [25] I s'esdevingué que, en terminar ell de fer l'holocaust, Jehú digué als satèl·lits i als oficials: Entreu, percudiu-los! que ningú no surti! I els percudiren a fil d'espasa, i llençaren ‘a terra les aixeres‘. I vingueren al ‘debir‘ del temple de Baal, [26] i tragueren fora les ‘aixeres‘ del temple de Baal, i les cremaren. [27] I abateren la masseba de Baal, i enderrocaren el temple de Baal, i el destinaren a comunes, fins al dia d'avui.

tulerunt eis vestes. [23] Ingressusque Iehu, et Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, et videte, ne quis forte vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli. [24] Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta: Iehu autem praeparaverat sibi foris octoginta viros, et dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima illius. [25] Factum est autem, cum completum esset holocaustum, praecepit Iehu militibus et ducibus suis: Ingredimini, et percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, et proiecerunt milites et duces: et ierunt in civitatem templi Baal, [26] et protulerunt statuam de fano Baal, et combusserunt, [27] et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque aedem Baal, et fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

paganes, el cerimonial del culte de Baal exigia, fins i tot dels simples assistents, anar revestits amb un uniforme o insígnia especial.

23. ( ). Hem suprimit críticament *i Jonadab, fill de Rechab,* per tal com considerem aquest incís com a afegit posteriorment a la redacció original. Observeu el verb *entrà* en sing. A més, no és versemblant que Jehú s'hagués exposat a despertar sospites dels baalistes, introduint-se al temple de Baal acompanyat d'un iahuista de tanta nota com era Jonadab. — *Inspeccioneu...* Contràriament al que podria semblar de primer antuvi, aquesta ordre estava lluny de suscitar cap recel tocant a les vertaderes intencions de Jehú. Aleshores, com avui els musulmans, hom era gelós de llur pròpia religió, i així en les cerimònies de llur culte no era permesa la presència de cap persona que no participés en llurs creences.

24. *‘Entrà‘*. Llegim en sing. com G., en lloc del pl. de TM. — *Per fer,* és a dir, per fer fer. — *La seva ànima,* o vida.

25. L'autor sagrat omet tot el que es refereix a la gran cerimònia esdevinguda en el temple de Baal, per passar a contar-nos la gran tragèdia que se'n seguí. — En la traducció de la segona part del verset, probablement alterat, hem fet nostres les correccions crítiques de Klostermann. *Aixeres* eren troncs d'arbre clavats a terra que simbolitzaven la deessa Astarté. Vegeu a la nota a Jt. 6, 25. — *Debir* era l'apartament interior del temple destinat a ésser-hi col·locada la imatge o símbol de la divinitat.

26. *‘Aixeres‘* que eren de fusta (vegeu a la nota al verset precedent), en lloc de *massebes,* de TM., les quals no haurien pogut ésser cremades perquè eren de pedra. El plural del nom en qüestió s'escauria millor en sing., talment com suposen les Versions, i en tal suposició *l'aixera* podria ésser una al·lusió a l'aixera col·locada per Achab en el temple de Baal. Vegeu 1 Re. 16, 33.

27. *Masseba* era una pedra mig rodona i mig quadrangular, a vegades també en forma

[28] Delevit itaque Iehu Baal
de Israel: [29] verumtamen a
peccatis Ieroboam filii Nabat,
qui peccare fecit Israel, non
recessit, nec dereliquit vitulos
aureos, qui erant in Bethel,
et in Dan. [30] Dixit autem Dominus
ad Iehu: Quia studiose
egisti quod rectum erat, et
placebat in oculis meis, et
omnia quae erant in corde
meo fecisti contra domum
Achab: filii tui usque ad quartam
generationem sedebunt
super thronum Israel. [31] Porro
Iehu non custodivit ut ambularet
in lege Domini Dei Israel
in toto corde suo: non enim
recessit a peccatis Ieroboam,
qui peccare fecerat Israel.

[32] In diebus illis coepit Dominus
taedere super Israel:
percussitque eos Hazael in
universis finibus Israel, [33] a
Iordane contra Orientalem

[28] Així Jehú exterminà Baal d'Israel. [29] Ara, Iahuè recompensa Jehú;
que quant als pecats de Jeroboam, fill de Nabath,
amb els quals havia fet pecar Israel, Jehú no se
n'allunyà, ço és, els vedells d'or a Bethel i a Dan.
[30] I Iahuè digué a Jehú: Perquè t'has comportat
bé fent el que és recte als meus ulls, i has
obrat envers la casa d'Achab segons tot el que
Jo tenia en el meu cor, fills de quatre generacions
se t'asseuran damunt el tron d'Israel. [31] Però Jehú
no curà de caminar amb tot el seu cor segons
la Llei de Iahuè, Déu d'Israel; no es va allunyar
dels pecats de Jeroboam, amb els quals havia
fet pecar Israel.

[32] En aquell temps Iahuè començà a escapçar després el puneix.
Israel: car Hazael els percudí en totes les fronteres
d'Israel, [33] des del Jordà, a l'orient, tot el

d'obelisc, alta generalment entre 1.50 i 3.20 ms., que solia ésser col·locada als llocs de culte en els santuaris semítics; si no indicaven directament la divinitat, n'eren, al menys, un símbol.

28–31. El verset 29 és molt probablement una glossa introduïda posteriorment. Observeu com interromp el context entre els versets 28 i 30, i com el seu contingut està ja prou ben expressat al verset 31. — *Perquè t'has comportat bé*... No hi ha dubte que els dos actes de Jehú, l'un l'extermini de la dinastia d'Achab, i l'altre la supressió del culte de Baal, foren, prescindint de les intencions, dos actes bons i dignes de lloança. Aquesta bondat és la que ara Iahuè vol recompensar a Jehú. ¿Que en la realització dels susdits actes hi hagué extralimitació, crueltat, abusos? També això serà tingut en compte per tal d'ésser sancionat amb la deguda punició, com hom veurà més endavant i en Os. 1, 4. — *Tot el que Jo tenia en el meu cor,* o que per boca del profeta Elias (1 Re. 21, 21 i seg.) havia decidit executar. — *Fills de quatre generacions,* que seran: Joachaz, Joas, Jeroboam II i Zacharias. Vegeu 15, 8, 12. — *No es va allunyar dels pecats de Jeroboam*... Tot, pel mateix principi que regia la seva conducta: la política. Per política féu *tabula rasa* de la casa d'Achab, per política es tragué del seu davant tots els adoradors de Baal; i també ara, per política, car tem perdre el seu reialme i que els seus súbdits es girin vers el temple de Jerusalem, imposa encara a la nació el culte sincretista de Iahuè tal com Jeroboam l'havia implantat sota l'adoració dels vedells d'or a Dan i a Bethel.

32–33. No havia Jehú escalfat encara el seu tron, que tot d'una sentí trontollar-li el reialme sota d'ell. Jehú es trobà en un complet isolament; la seva política amb l'exterior no podia ésser més llastimosa. L'assassinat de Jezabel li havia causat l'enemistat amb la Fenícia, la degollació dels 42 prínceps li havia fet perdre l'aliança amb Judà, envers Damasc continuaven sempre vives les rancúnies seculars; així, que no tingué més remei que llançar-se en braços de l'Assíria. Com pagà ben cara Iehú aquesta aliança, és un fet que la Bíblia ha passat per alt; que ha romàs, però, ben esculpit per a perpètua memòria de les generacions país de Galaad: el Gadita, i el Rubenita, i el Manassita, des d'Aroer, que està a la vora del torrent Arnon, i Galaad i Basan.

Conclusió. [34] I la resta de les gestes de Jehú, i tot el que féu, i totes les seves proeses, això està escrit al llibre dels Annals dels reis d'Israel. [35] I Jehú reposà amb els seus pares, i el sepultaren a Samaria. I Joachaz fou rei en lloc seu. [36] I el temps que Jehú regnà a Samaria damunt Israel, fou de vint-i-vuit anys.

plagam, omnem Terram Galaad, et Gad, et Ruben, et Manasse, ab Aroer, quae est super Torrentem Arnon, et Galaad, et Basan.

[34] Reliqua autem verborum Iehu, et universa quae fecit, et fortitudo eius, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [35] Et dormivit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: et regnavit Ioachaz filius eius pro eo. [36] Dies autem, quos regnavit Iehu super Israel, viginti et octo anni sunt, in Samaria.

futures en el text i en les imatges de l'obelisc negre de Salmanassar III. Aquest rei no s'acontentà pas amb menys d'un tribut exorbitant. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis». De ben poc li valgué tant de sacrifici; car una volta els Assiris cessaren de llurs amenaces contra Aram, Hazael, rei de Damasc, se li tira al damunt, i li arrabassa una tercera part del seu reialme, amb un mètode de guerra tan bàrbar i cruel, que en descriure'l el profeta Amós (1, 3), el representa sota la imatge de la batuda del blat damunt l'era. Era la realització de la profecia d'Eliseu. Vegeu, 8, 12. Tota la Transjordània passà a ésser una província del reialme d'Aram.

34-36. *Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la introducció general. — *Regnà... vint-i-vuit anys.* Des del 842 al 815 a. C.

CAPÍTOL XI

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — ATHALIA USURPA EL TRON DE DAVID CONJURACIÓ DE JOIADA — MORT D'ATHALIA

[1] Athalia vero mater Ochoziae, videns mortuum filium suum, surrexit, et interfecit omne semen regium. [2] Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziae, Ioas filium Ochoziae, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, et nutricem eius de triclinio: et abscondit eum a facie Athaliae ut non interficeretur. [3] Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram.

Athalia usurpa el tron de David.

Quan Athalia, mare d'Ochozias, veié que el seu fill era mort, s'alçà i féu perir tota la nissaga reial. [2] Però, Josabà, filla del rei Joram, i germana d'Ochozias, prengué Joàs, fill d'Ochozias, i el sostragué d'entre els fills del rei que eren occits, i el 'posà' amb la seva dida a la cambra dels llits; així hom l'amagà de davant Athalia, i no fou mort. [3] I romangué amb ella ocultat a la casa de Iahuè durant sis anys, mentre Athalia regnava en el país.

XI. Amb la mort de Jehú l'autor sagrat sospèn la continuació de la història del reialme d'Israel, i reprèn la dels fets esdevinguts a Judà durant els vint-i-vuit anys que aquell regnà damunt Israel. Judà passa ara per una de les crisis més agudes de la seva història; sense una providència especial la dinastia de David a punt de rebre el cop de gràcia, hauria desaparegut per sempre. Tot per la folla ambició d'una fembra perversa, que ni era de raça israelita, ni reconeixia la divinitat de Iahuè, ni cap barrera moral no la deturava quan es tractava de satisfer els seus instints apassionats. Per damunt, però, d'aquesta força infernal planaven la fidelitat i bondats infinites de Iahuè, vetllant pel manteniment de la promesa feta a David tocant a l'estabilitat del seu tron. Cf. 2 Sam. 7, 11 i seg.

1. *Athalia mare d'Ochozias,* muller de Joram. i filla de Jezabel, de la qual havia heretat tota la seva crueltat, ambició i idolatria. — *Veié que el seu fill* Ochozias *era mort* (cf. 9,27), i que per tant se li havien esvanit les seves esperances de continuar a ésser reina-mare de la cort amb tots els honors i privilegis consegüents a una tal dignitat. Així, en lloc de resignar-se a la fatalitat, i de renunciar als susdits avantatges, se'ls assegura, tot usurpant el tron de David mitjançant l'expedient emprat ja pel seu marit el rei Joram quan tractà de consolidar-s'hi (cf. 2 Par. 21, 4). — *Féu perir tota la nissaga reial,* que era romasa encara en vida, després de la ràtzia dels àrabs i filisteus (2 Par. 21, 17; 22, 1) i de l'occisió de 42 dels seus membres occits per Jehú (10, 14).

2 *Josabà, filla del rei Joram,* però no d'Athalia sinó d'una altra muller de segon ordre (cf. Jos. Fl., *Antiq.* IX, VII, 2), *germana,* o, més exactament, germanastra, *d'Ochozias,* i, segons 2 Par. 22, 11, muller del suprem sacerdot Joiada. — *'Posà'* + 2 Par. 22, 11. — *A la cambra dels llits,* emprada probablement com a magatzem del mobiliari sobrant del palau.

3. *A la casa* o temple, *de Iahuè,* en el qual és de suposar que, posteriormennt a Salomó, foren bastides algunes habitacions per a residència dels sacerdots de servei. Cf. Jer. 35, 4; 36, 10; Ne. 3, 28.

Joiada organitza un cop d'Estat,

[4] I l'any setè Joiada envià a cercar els centurions dels cariencs i els satèl·lits, i els féu venir prop seu a la casa de Iahuè, i clogué amb ells un pacte, i els féu jurar a la casa de Iahuè; després els mostrà el fill del rei. [5] I els donà ordre, dient: Aquesta és la cosa que fareu: Un terç de vosaltres, que entra el dissabte, i fa la guàrdia a la casa reial, — [6] ço és, un terç a la porta del Sud, i un terç a la porta darrera els satèl·lits perquè feu la guàrdia a la casa de Messà — [7] i les [altres] dues seccions de vosaltres, [això és] tots els qui el dissabte sortiu de fer la guàrdia a la casa de Iahuè, ( ) [8] encerclareu el rei tot a l'entorn, cadascun amb les seves armes a

[4] Anno autem septimo misit Ioiada, et assumens centuriones, et milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis foedus: et adiurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis: [5] et praecepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis: [6] Tertia pars vestrum introeat sabbato, et observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: et tertia pars sit ad portam, quae est post habitaculum scutariorum: et custodietis excubias domus Messa. [7] Duae vero partes e vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem. [8] Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis au-

4. El fet que una dona, i quina dona! ocupés per intrusió el tron de David i que cap altra sol·licitud no mostrés en el règim del reialme que la d'estendre-hi cada dia més el culte de Baal (cf. verset 18, i 2 Par. 24, 7), creà una situació tan humiliant i intolerable, que no féu sinó acréixer poderosament en la major part dels súbdits llurs sentiments nacionalistes i iahuistes. La contrarevolució covava al cor de tot bon fill de Judà des del dia que Athalia usurpà el tron. Tantost com Joàs, lluc de David, atenyé l'ús de raó, aquesta esclatà naturalment. Per sort el seu iniciador, organitzador i davanter és el suprem sacerdot Joiada, personatge prudent, enèrgic i zelós iahuista, afavorit, a més, per la seva alta dignitat i pel seu parentiu amb el rei. — *Cariencs,* hom creu que eren soldats mercenaris de raça filistea, procedents de llur ciutat Bethchar (cf. 1 Sam. 7, 11).

5-7. Per tal d'evitar una errònia interpretació d'aquest període, i per esclariment dels altres versets subsegüents, hom ha de posar esment que 1) els versets 5 i 7 són inseparables, i constitueixen el subjecte del verb *encerclareu* del verset 8: 2) el verset 6 és una glossa posterior explicativa, no pas del verset 5, sinó del verset 7; 3) el cos de guàrdia era dividit en tres parts: durant la setmana, dues d'aquestes tres parts feien guàrdia al palau, i la tercera al temple; ara, el dissabte era el contrari: les dues terceres parts de la guàrdia del palau passaven al temple, i la tercera part que durant la setmana havia fet el seu servei al temple passava al palau; 4) que en l'acte del relleu dels susdits cossos de guàrdia, tant el temple com el palau romanien per un cert temps desproveïts de tropes. — El verset 6 és destinat a esclarir el verset 7, tot precisant els llocs que els dos cossos de guàrdia ocupaven en el temple, quan allí prestaven llur servei. El text ens ha arribat probablement alterat. — *Porta del Sud,* hauria estat, segons Sanda, la porta oriental del temple. El mot *Sud* és molt insegur. — *La porta darrera els satèl·lits,* frase que probablement cal corregir en *porta dels satèl·lits* (cf. verset 19), estava al costat septentrional del palau reial, entre aquest edifici i el temple (cf. ib.). — *La casa de Messà* és desconeguda. — ( ). Hem suprimit la frase inútil *vers el rei,* de TM.

8. *Encerclareu el rei.* El subjecte és els tres cossos de guàrdia; per consegüent, el tercer cos de guàrdia del verset 5, que, segons l'ordre establert, aquell dissabte hauria hagut de passar al servei del palau o de la casa reial, no es mourà del temple, sinó que serà encar-

tem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte et egrediente. [9] Et fecerunt centuriones iuxta omnia, quae praeceperat eis Ioiada sacerdos: et assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Ioiadam sacerdotem. [10] Qui dedit eis hastas, et arma regis David, quae erant in domo Domini. [11] Et steterunt singuli habentes arma in manu sua a parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, et aedis, circum regem. [12] Produxitque filium regis, et posuit super eum diadema, et testimonium: feceruntque eum regem, et unxerunt: et

la seva mà, i qui entri a les rengles, se'l farà morir. Estareu, doncs, amb el rei, quan ell eixirà i entrarà.

[9] I els centurions feren segons tot el que havia ordenat el sacerdot Joiada, i cadascun prengué els seus homes, els que entraven el dissabte, i els que eixien el dissabte, i vingueren al sacerdot Joiada. [10] I el sacerdot donà als centurions ‘les llançes‘ i els escuts del rei David, que eren a la casa de Iahuè. [11] Quan els satèl·lits, cadascun amb la seva arma a la seva mà, estigueren apostats entorn del rei, des del costat dret del temple fins al costat esquerre del temple, entre l'altar i el temple, [12] llavors [Joiada] féu eixir fora el fill del rei, i li posà al damunt la diadema i el testimoni; i el proclamaren rei,

i instal·la Joàs rei de Judà;

regat de protegir allí el rei juntament amb els altres dos cossos de guàrdia que vindran de la casa reial.

9. *I vingueren al sacerdot Joiada.* Així, aquell dissabte tots els tres cossos de guàrdia es posaren al servei del suprem sacerdot, i el palau reial romangué desproveït de protecció.

10. És difícil de caure en el que l'autor sagrat intenta significar en el present verset. En primer lloc hom no recorda que David hagués mai dipositat *llances* a la casa de Iahuè; i quant als *escuts,* si intentés referir-se als escuts d'or que aquell rei prengué del rei Adarèzer (2 Sam. 8, 7), hom sap que de temps havien estat lliurats juntament amb tot el tresor del temple i del palau reial a Sesac, Faraó d'Egipte (1 Re. 14.26), i que foren després reemplaçats per altres escuts de bronze pel rei Roboam (*ib.* 14, 27). Potser sigui a aquests últims escuts, considerats en certa manera com del rei David, que al·ludeix el text sagrat. — *‘Les llances‘.* Llegim el pl. com 2 Par. 23, 9, en lloc del sing. de TM.

11. *Des del costat dret,* és a dir, meridional, *del temple, fins al costat esquerre,* es a dir, septentrional. — *Entorn del rei,* o és una glossa, o és dit per anticipació. Cf. verset 12.

12. *Li posà damunt* el seu cap *la diadema.* Aquesta diadema consistia, probablement, en una placa d'or, semblant a la placa del mateix metall, que el suprem sacerdot duia sobre el front i damunt el turbant. Vegeu la nostra *Il·lustració* «a Reis» — *El testimoni,* hebr. הָעֵדוּת. Si TM. és correcte, el terme en qüestió sembla que no pot indicar més que el volum de la Torà, o, si més no, una seva part. Hom l'hauria posat damunt el cap com hom posa avui el volum dels Evangelis damunt el cap del sacerdot durant la cerimònia de la seva consagració episcopal. Ara, que segons Wellhausen, el qual segueixen Klostermann, Benziger, Sanda, Landersdorfer i d'altres, el vocable הָעֵדוּת, *el testimoni,* de TM., seria una alteració del vocable original הַצְּעָדוֹת, *els braçalets.* Els reis de l'Assíria són sovint representats amb aquest ornament a llurs braços; i el que és més digne de notar-se, per haver motivat la susdita correcció crítica, és que, segons 2 Sam. 1, 10, l'amalecita després d'haver

i l'ungiren, i bateren de mans; i digueren: Visca el rei!

occeix Athalia [13] Quan Athalia oí el remoreig ( ) del poble, se'n vingué vers el poble a la casa de Iahuè. [14] I esguardà, i mira, el rei dempeus vora la columna, com d'habitud, i els capitans i les trompetes vora el rei: i tot el poble de la terra que s'alegrava i tocava les trompetes. Llavors Athalia esquinçà els seus vestits, i cridà: Traïció! traïció! [15] I el sacerdot Joiada donà ordre als centurions, comandants de l'exèrcit, i els digué: Feu-la eixir 'fora dels atris', i qui la segueixi sigui occit amb l'espasa. Car el sacerdot havia dit: No sigui occida a la casa de Iahuè. [16] I feren lloc davant d'ella, i vingué, camí de la porta dels cavalls, al palau reial, i fou occida allí.

i extirpa el culte de Baal. [17] I Joiada conclogué un pacte entre Iahuè, el rei, i el poble, que ells serien poble de Iahuè;

plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex. [13] Audivit autem Athalia vocem populi currentis: et ingressa ad turbas in templum Domini, [14] vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, et cantores, et tubas prope eum, omnemque populum terrae laetantem, et canentem tubis: et scidit vestimenta sua, clamavitque: Coniuratio, coniuratio. [15] Praecepit autem Ioiada centurionibus, qui erant super exercitum, et ait eis: Educite eam extra septa templi, et quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini. [16] Imposueruntque ei manus, et impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium, et interfecta est ibi.

[17] Pepigit ergo Ioiada foedus inter Dominum, et inter regem, et inter populum, ut esset populus Domini, et in-

rematat el rei Saül, li va prendre *la diadema que era al seu cap i el braçalet que era al seu braç.*

13-16. La sobtada arribada d'Athalia amb l'escena tràgica que naturalment havia de seguir-se'n, interrompé per un curt espai de temps el programa de la festa, el qual serà reprès al versicle 17. Per a una comprensió més exacta i detallada del drama que es desenrotlla entre els versets 1 i 16, vegeu Vincent, *Jerús. de l'A T.,* pàg. 596-601 i el diagrama de la fig. 182.

13. ( ) Hem suprimit amb els principals crítics el mot (de terminació aramaica!) *dels satèl·lits,* introduït segurament per algun glossador tardà, estranyat de la presència *del poble,* que fins ara no havia aparegut a l'escenari. Car aquí, *poble,* com es dedueix de tota la narració subsegüent no significa pas, com molt sovint, l'exèrcit, sinó la massa de ciutadans que s'havia aplegat al temple, no precisament amb motiu de la proclamació del nou rei, cosa que havia estat preparada amb gran secret, sinó senzillament per ésser dissabte. Ara, que una vegada iniciada la festa, hagué d'acudir allí una gran multitud de gent amb llurs armes i trompetes.

14. *El rei dempeus vora la columna.* D'aquestes paraules es desprèn que el rei tenia el seu lloc reservat (cf. també 23, 3), el qual estava vora una de les columnes (no es precisa quina), si Jachin o Boaz, emplaçades en el pòrtic del temple. Vegeu 1. Re. 7, 15 i seg.

15. *'Fora dels atris.* Llegim com la V., en lloc de *fora de les files* o rengles de TM. — *La porta dels cavalls,* situada, probablement, al costat oriental del palau reial.

17. Assassinada la reina Athalia, continua la celebració de l'entronització del nou rei: la festa, però, deixa ara de banda el seu caire polític, per esdevenir preferentment religiosa. — *Conclogué un pacte,* o, més ben dit, el renovà; car havia estat, si no romput del tot, cer-

ter regem et populum. [18] Ingressusque est omnis populus terrae templum Baal, et destruxerunt aras eius, et imagines contriverunt valide: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini. [19] Tulitque centuriones, et Cerethi et Phelethi legiones, et omnem populum terrae, deduxeruntque regem de domo Domini: et venerunt per viam portae scutariorum in palatium, et sedit super thronum regum. [20] Laetatusque est omnis populus terrae, et civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

també entre el rei i el poble. [18] I tot el poble de la terra entrà al temple de Baal, i l'enderrocaren; feren bocins els seus altars i les seves imatges, i degollaren davant els altars Mathan, sacerdot de Baal. I el sacerdot instal·là vigilàncies a la casa de Iahuè; [19] i prengué els centurions, i els cariencs, i els sentinelles, i tot el poble de la terra, i feren davallar el rei de la casa de Iahuè; i vingueren camí de la porta dels satèl·lits al palau reial. I Joàs s'assegué damunt el tron dels reis. [20] I tot el poble de la terra s'alegrà, i la ciutat fou tranquil·la. Quant a Athalia, hom l'havia occida amb l'espasa al palau reial.

tament considerablement relaxat amb motiu del llibertinatge introduït durant els tres últims governs de Joram, Ochozias i Athalia. En la present cerimònia Joiada actua com a regent del reialme, en representació de Joàs, que no comptava més que set anys.

18. *Temple de Baal.* No se sap on havia estat erigit aquest temple, bastit ja, potser, pel rei Joram per instigacions de la seva muller Athalia (cf. 8,18); però hom creu que fou dins el gran recinte del temple. — *Imatges* és dit aquí per les ja tan conegudes aixeres i massebes. Vegeu nota a 10, 25, 26 i 27. — *Mathan, sacerdot de Baal,* i molt probablement, natural de Fenícia. Vegeu Sanda. — *Instal·là vigilàncies...* per por d'una reacció de la facció d'Athalia i dels antics adoradors de Baal.

19-20. L'últim acte del programa de la festa fou l'entronització del rei al palau reial. — *Cariencs.* Vegeu en la nota al verset 4. — *La porta dels satèl·lits* que posava en comunicació directa el temple amb el palau reial. — *I tot el poble de la terra* que habitava fora de Jerusalem, a la campanya, *s'alegrà* de veure assegut damunt el tron de David, un legítim monarca descendent seu.

CAPÍTOL XII

ELISEU I EL SEU TEMPS (SEGUEIX) — JOÀS REI DE JUDÀ
RESTAURACIÓ DEL TEMPLE DE IAHUÈ

Joàs, piadós,

Joàs tenia set anys quan fou rei. $^{2}/_{\mathrm{XII},1}$ Joàs fou rei l'any setè de Jehú, i regnà quaranta anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare Sebià de Bersabee. $^{3}/_{2}$ I Joàs féu el que és recte als ulls de Iahuè, 'tot el temps' que el sacerdot Joiada l'instruïa; $^{4}/_{3}$ però, els alts llocs no foren suprimits; el poble sacrificava encara i cremava perfums als alts llocs.

es proposa reparar el temple de Iahuè;

$^{5}/_{4}$ I Joàs digué als sacerdots: Tot l'argent de donacions sagrades que és dut a la casa de Iahuè; argent 'estimació' de cadascun ( ), tot l'argent que ve a l'esperit d'algú de portar-lo a

[21] Septemque annorum erat Ioas, cum regnare coepisset. [1] Anno septimo Iehu regnavit Ioas: et quadraginta annis regnavit in Ierusalem. nomen matris eius Sebia de Bersabee. [2] Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos. [3] Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, et adolebat in excelsis incensum. [4] Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quae illata fuerit in templum Domini a praetereuntibus, quae offertur pro pretio animae, et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt

XII. Joàs havia pujat al tron de David amb motiu de la conjuració promoguda per l'esperit religiós del partit eminentment iahuista, capitanejat per Joiada; era, doncs, natural que el seu govern conservés aquesta nota distintiva, si més no, tot el temps que aquell suprem sacerdot mantingué un preponderant ascendent damunt del rei, primer com a regent i educador seu, i després com a principal conseller. Així, era natural que la primera de les preocupacions fos ara la de restaurar el temple de Iahuè, el qual durant el regnat d'Athalia havia estat no solament negligit, sinó també, com diu 2 Par. 24, 7, devastat per aquella reina impia i els seus fills. D'altra banda, feia ja cosa d'un segle i mig que el temple havia estat bastit, i, que hom sàpiga, mai no havia estat l'objecte d'una reparació seriosa.

1–4. *Tenia set anys...* Vegeu 11, 1 i seg. — *Regnà quaranta anys,* o sia, des del 836 al 797 a. C. — *'Tot el temps'.* Llegim com G. i V., més exacte que *tota la seva vida,* de TM. Aquest temps comprèn, si més no, els vint-i-tres primers anys del seu regnat, a la fi dels quals vivia encara el sacerdot Joiada (cf. verset 7). — *Però... els alts llocs...* és a dir, els llocs secundaris, escampats per diversos indrets del reialme, i en els quals es donava culte a Iahuè, però un culte considerat com il·legítim, per tal no era permès tributar-l'hi fora del seu temple de Jerusalem.

5. *Argent 'estimació' de cadascun.* Traduïm segons G. de Lag. aquesta frase que correspon a la probablement alterada de TM., que diu: *argent corrent,* o de llei, *cadascun.* — ( ) Hem omès: *argent de les ànimes [segons] la seva estimació,* de TM. que sembla ésser una glossa explicativa de la frase precedent. — *Que ve a l'esperit d'algú,* és a dir: que hom voluntàriament es proposa. Com hom veu, són assenyalades les dues principals fonts dels ingres-

in templum Domini: [5] accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum, et instaurent sartatecta domus, siquid necessarium viderint instauratione. [6] Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Ioas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi. [7] Vocavitque rex Ioas Ioiadam pontificem et sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam. [8] Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo, et instaura-

la casa de Iahuè, 6/5 els sacerdots se 'l prendran, cadascun de la seva coneixença; i ells repararan les esquerdes de la casa de Iahuè, onsevulla que es trobin.

fracassa en un primer projecte,

7/6 I s'esdevingué que l'any vint-i-tres del rei Joàs, els sacerdots no havien [encara] reparat les esquerdes de la casa de Iahuè. 8/7 Llavors el rei Joàs cridà el sacerdot Joiada i els sacerdots i els digué: ¿Per què no repareu les esquerdes de la casa de Iahuè? Ara, doncs, no prengueu [més] diner de les vostres coneixences; ans destineu-lo a les esquerdes de la casa. 9/8 I els sacerdots consentiren a no prendre diner del poble, i a no reparar les esquerdes de la casa.

sos al santuari: 1) la tassa obligatòria segons les lleis de Nom. 18, 16 (tassa de cinc sicles d'argent com a rescat dels primogènits) i de Lv. 27, 2–8 (producte de les commutacions d'un vot; i 2) les donacions fetes espontàniament.

6. *Cadascun de la seva coneixença.* El significat d'aquesta frase és incert, per tal com solament aquí i al verset 8 és emprat el mot מַכָּר *coneixença.* Potser fa al·lusió a la capta que, segons 2 Par. 24, 5, Joàs ordenà d'ésser feta per les viles de Judà.

7–9. *L'any vint-i-tres del rei Joàs.* D'aquí no es desprèn amb rigor que la negligència dels sacerdots tocant a la reparació del temple s'hagués perllongat tot aquest espai de temps, car no és cert que el comanament en qüestió hagués estat donat immediatament després que Joàs fou entronitzat com a rei de Judà. Amb tot, el context deixa entreveure que passà una llarga temporada d'anys, *i els sacerdots no havien [encara] reparat les esquerdes de la casa de Iahuè.* Semblant incúria pogué obeir a causes diverses: primer de tot, les ordres del verset 6 són intimades amb un to molt general i imprecís; segonament, qui sap a quin estat havia arribat la situació financiera dels sacerdots i dels levites després de la llarga tongada de desordres, i, si les entrades del santuari eren encara minvades amb motiu de la manca de fervor iahuista dels últims anys, ben poca cosa havia de romandre a destinació de les reparacions del temple, una vegada sostretes del recapte les sumes necessàries per a la manutenció dels ministres. Diguem encara, tot assenyalant una altra causa, que fou potser exagerada la confiança que Joàs i Joiada posaven en aquells sacerdots i levites. Després de sis i més anys de contacte amb els ministres de Baal, ¿no era de témer que llur sentit moral s'hagués esmussat, i que, per tant, llur consciència podia admetre certes infiltracions sense gran escrúpol? — *Cridà el sacerdot Joiada.* L'excel·lent suprem sacerdot era ja molt vell, i les seves energies no eren ja les de vint-i-tres anys enrera, per a ocupar-se en reparacions d'aquella envergadura i per a oposar-se com calia a la introducció de certs abusos gairebé inevitables. — *Els sacerdots consentiren...* En mig de tot és de lloar aquesta submissió dels ministres del santuari a les noves disposicions de Joàs. Si bé de l'una part perdien certs avantatges materials, de l'altra, però, es veien lliures d'una missió plena de responsabilitat i per a ells massa delicada.

10–17. La docilitat amb la qual foren acceptades pels sacerdots les disposicions emanades i reïx en el segon.

10/9 Llavors el sacerdot Joiada prengué una caixa, i foradà una obertura damunt la seva tapa, i la posà vora 'la masseba', a la dreta, quan hom entra a la casa de Iahuè. I els sacerdots guardians del cancell, hi tiraven tot el diner que era portat a la casa de Iahuè. 11/10 I s'esdevenia que, en veure ells que el diner era abundant a la caixa, el secretari del rei i el suprem sacerdot pujaven, i lligaven, i comptaven el diner trobat a la casa de Iahuè; 12/11 i lliuraven aquell diner abocat a les mans dels contramestres encarregats de la casa de Iahuè; i l'esmerçaven per als fusters i per als mestres de cases que treballaven a la casa de Iahuè; 13/12 I per als paletes, i per als picapedrers; i per a comprar llenyam i

re sartatecta domus. [9] Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, et posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quae deferebatur ad templum Domini. [10] Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, et pontifex, effundebantque et numerabant pecuniam, quae inveniebatur in domo Domini: [11] et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manu eorum, qui praeerant caementariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, et in caementariis iis, qui operabantur in domo Domini, [12] et sartatecta faciebant: et in iis, qui caedebant saxa, et ut emerent

del rei Joàs, obrí la via expedita a la nova combinació que va a ésser plantejada. D'ara en avant l'afer serà conduït amb tots els requisits d'una seriosa administració.

10. *Vora 'la masseba'.* Preferim aquesta lliçó d'alguns Mss. grecs i de Sir. hex. a *vora l'altar,* de TM., incompatible amb 2 Par. 24, 8, on es diu que la caixa fou col·locada *a l'exterior de l'entrada de la casa de Iahuè.* La *masseba* en qüestió era molt probablement un dels dos pilars que hagueren d'ésser emplaçats a l'entrada de l'atri del temple a guisa dels obeliscs que s'alçaven davant les pilones dels grans temples de l'Egipte. Aquestes suposades massebes eren solament un motiu d'ornamentació, i res no tenien a veure amb les conegudes massebes de Baal, ni eren tampoc cap símbol de Iahuè, car en semblant cas haurien estat emplaçades prop de l'altar dels holocausts, i no a l'entrada de l'atri. Si, el mateix que les columnes Jaquin i Boaz que estaven davant la façana del santuari, tenien o no una significació religiosa, no ho sabem, car el text sagrat res no diu sobre el particular. — *Quan hom entra.* D'aquí sembla desprendre's que per a l'entrada del públic en el temple no hi havia més que una porta, la qual, segons Sanda, s'hauria trobat al seu costat oriental. — Cal no confondre aquests *sacerdots guardians del cancell* amb els porters ordinaris, càrrec que incumbia als senzills levites. Vegeu 1 Par. 26, 1 i seg. — *El diner que era portat.* A les dues fonts d'ingressos, esmentades en la nota al verset 5, cal ara afegir-ne una tercera, consistent en mig sicle per cada un dels israelites de 20 anys en amunt, segons la llei de l'Èx. 30, 13. Vegeu 2 Par. 24, 6.

11. *El secretari del rei* era un dels alts dignitaris de l'Estat. Vegeu 2 Sam. 8, 17; 1 Re. 4, 3. — *Pujaven* des del pati inferior al pati superior del temple. — *Lligaven* dins de sacs l'argent en forma d'anelles, de lingots, etc. La moneda d'encuny no era encara coneguda. *I el comptaven,* això és, el pesaven.

12-13. *Fusters... mestres de cases... paletes... picapedrers.* L'esment d'aquests diferents artistes i obrers ocupats en la restauració del temple dóna idea del deplorable estat a què la intempèrie, els anys i la negligència dels ministres del santuari havien reduït aquell sumptuós edifici.

ligna, et lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur instauratio domus Domini in universis, quae indigebant expensa ad muniendam domum. [13] Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriae templi Domini, et fuscinulae, et thuribula, et tubae, et omne vas aureum et argenteum de pecunia, quae inferebatur in templum Domini. [14] iis enim, qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini: [15] et non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam. [16] Pecuniam vero pro delicto, et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

[17] Tunc ascendit Hazael rex Syriae, et pugnabat contra Geth, cepitque eam: et dire-

pedres de talla per a reparar les esquerdes de la casa de Iahuè, per a tot el que s'esmerçava per a la casa, per a la seva reparació. [14/13] Però, del diner portat a la casa de Iahuè, hom no feia per a la casa de Iahuè gibrells d'argent, ni coltells, ni veires, ni trompetes, ni cap atuell d'or o d'argent; [15/14] ans hom el donava als qui feien el treball, i amb ell reparaven la casa de Iahuè. [16/15] I hom no demanava comptes als homes, a les mans dels quals hom lliurava el diner, per donar-lo als qui feien el treball, car es comportaven amb lleialtat. [17/16] Ara, el diner del [sacrifici pel] delicte, i el diner dels [sacrificis pels] pecats no era portat a la casa de Iahuè; era pels sacerdots.

Joàs impiadós és atacat pels arameus,

[18/17] En aquell temps Hazael, rei d'Aram, pujà, i guerrejà contra Geth, i la prengué. Després

14-15. *Però hom no feia...* És a dir, que tot el diner recaptat fou destinat, primer que tot i exclussivament, a les reparacions de l'edifici. Ara, que una volta aquestes foren enllestides, romangué encara un cert actiu, el qual, segons 2 Par. 24, 14, fou esmerçat en la renovació del mobiliari sagrat.

16. *Hom no demanava comptes...* És de notar aquesta confiança il·limitada en els contramestres del treball, *car es comportaven amb lleialtat;* confiança que contrasta amb les precaucions preses relativament al diner manejat pels sacerdots guardians del cancell, com hem vist als versets 11 i 12.

17. [*Sacrifici pel*] *delicte.* Vegeu Lv. 5, 14 i seg. — [*Sacrifici pels*] *pecats.* Vegeu Lv. 4-5, 13.

18-19. La present expedició militar de Hazael en país filisteu s'esdevingué molt probablement tot seguit de l'esclatant victòria obtinguda en el reialme d'Israel (cf. 13, 3-7). El seu principal objecte era franquejar-se un pas lliure a través de les terres filistees per a les seves caravanes que traficaven entre Damasc i l'Egipte. És de suposar que els filisteus sol·licitaren en aquesta ocasió l'ajut de Judà, i que Joàs accedí enviant-los un cos d'exèrcit. Així es comprendria que, guanyada la partida contra els filisteus amb la presa de Geth –ciutat que, si bé al temps de Roboam pertanyia encara a Judà (cf. 2 Par. 11, 8), posteriorment passà tal volta de nou a formar part de l'estat filisteu– i desfetes les tropes de Joàs, Hazael hagués volgut revenjar-se de l'auxili prestat per aquest rei als filisteus, envaint i saquejant les ciutats de Judà (cf. 2 Par. 24, 23 i 24), i àdhuc proposant-se d'atacar la capital de Jerusalem si no fos estat el magnífic tribut que Joàs cuità a presentar-li.

18. *En aquell temps,* durant el regnat de Joachaz, rei d'Israel, i per tant després de l'any vin-i-tres del regnat de Joàs, rei de Judà (cf. 13, 1, 3), i segurament després de la mort del pontífex Joiada, quan Judà havia tornat a prevaricar. — *Hazael rei d'Aram,* no pas ell en persona (cf. 2 Par. 24, 23) puix comptava ja uns 80 anys (cf. Sanda), sinó els seus

posà la seva faç per pujar contra Jerusalem. 19/18 Llavors Joàs, rei de Judà, prengué totes les coses consagrades que els seus pares Josafat, i Joram, i Ochozias, reis de Judà, havien consagrat, i les seves coses consagrades, i tot l'or, i tot l'argent que es trobà als tresors de la casa de Iahuè i del palau reial, i ho envià a Hazael, rei d'Aram; i [aquest] es retirà de davant Jerusalem.

i assassinat pels seus servents.

20/19 I la resta de les gestes de Joàs, i tot el que féu, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. 21/23 I els seus servents es revoltaren, i feren una conspiració, i colpiren Joàs a la casa de Mel·ló, que davalla a Sil·là. 22/21 I Josachar, fill de Semaath, i Jozabad, fill de Somer, servents seus, el colpiren, i morí. I el sepultaren amb els seus pares a la ciutat de David. I el seu fill Amasias fou rei en lloc seu.

xit faciem suam ut ascenderet in Ierusalem. [18] Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quae consecraverant Iosaphat, et Ioram, et Ochozias patres eius reges Iuda, et quae ipse obtulerat: et universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, et in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriae, et recessit ab Ierusalem.

[19] Reliqua autem sermonum Ioas, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [20] Surrexerunt autem servi eius, et coniuraverunt inter se, percusseruntque Ioas in Domo Mello in descensu Sella. [21] Iosachar namque filius Semaath, et Iozabad filius Somer servi eius, percusserunt eum, et mortuus est: et sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David, regnavitque Amasias filius eius pro eo.

exèrcits. — *Geth* era una de les cinc satrapies del país dels filisteus. La seva identificació és encara incerta. Vegeu a la nota a Jos. 13, 3. — *Després* de la batalla guanyada en país filisteu, *posà la faç,* això és, es proposà *pujar contra Jerusalem*; no, però, sense haver abans fet grans estralls en les terres de Judà, talment com és descrit a 2 Par. 24, 23, en punició del crim comès contra Zacharias, fill de Joiada (cf. *ib.* verset 25) i en realització del que Eliseu havia previst molts anys abans (cf. 8, 12).

19. *Joram i Ochozias,* tot i essent reis impiadosos que afavorien el culte de Baal (cf. 8, 18, 27), oficialment havien conservat un cert respecte pel temple de Iahuè, i en èpoques determinades no havien deixat de fer-li llurs sagrades presentalles, si més no per tal de captar-se les simpaties d'una gran part de llurs súbdits.

20–22. *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la introducció general. 2 Par. 24, 17 i seg. afegeix alguns detalls importants relatius a la biografia d'aquest rei. Mort el pontífex Joiada, Joàs, mal aconsellat, es lliurà a la idolatria. Zacharias, fill de Joiada (la inexactitud *fill de Barachias* de Mt. 23, 35 és deguda a una glossa d'un copista ben intencionat, però distret) i successor seu en la dignitat de pontífex, s'oposà als desordres de la cort i del poble, i el rei el féu lapidar a l'atri del temple. Segons 2 Par. 24,25 fou amb motiu d'haver estat criminalment vessada aquesta sang innocent, que *els seus servents es revoltaren... i colpiren Joàs.* — *Mel·ló.* Vegeu a la nota a 1 Re. 9, 15. — *Que davalla a Sil·là.* TM. ha sofert segurament. Garòfalo substitueix pel *Mel·ló* de Sir. el vocable *Sil·là* i tradueix: *havia efectivament davallat al Mel·ló.* — *Amb els seus pares,* vol dir aquí, prop dels seus pares. — *A la ciutat de David*; no, però, al lloc destinat a les sepultures reials.

CAPÍTOL XIII

ELISEU I EL SEU TEMPS (CONCLUSIÓ) — JOACHAZ I JOÀS, REIS D'ISRAEL
MORT D'ELISEU

[1] Anno vigesimo tertio Ioas filii Ochoziae regis Iuda, regnavit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria decem et septem annis.

[2] Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, et non declinavit ab eis.

[3] Iratusque est furor Domini contra Israel, et tradidit eos in manu Hazael regis Syriae, et in manu Benadad filii Hazael cunctis diebus. [4] Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, et audivit

Joachaz rei d'Israel

L'any vint-i-tres de Joàs, fill d'Ochozias, rei de Judà, Joachaz, fill de Jehú, fou rei damunt Israel, a Samaria, disset anys. [2] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, i caminà rera els pecats de Joroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel, no se'n desvià pas.

és vençut per Hazael, rei d'Aram.

[3] I s'enardí la ira de Iahuè contra Israel, i els lliurà tot el temps a la mà de Hazael, rei d'Aram i a la mà de Benadad, fill de Hazael. [4] Però Joachaz acaronà la faç de Iahuè, i Iahuè

XIII . Mort Joàs, rei de Judà, l'autor sagrat s'ocuparà en el present capítol dels dos reis d'Israel Joacaz i Joàs que regnaren durant la vida d'aquell rei.

1–2. *L'any 23 de Joàs... el rei de Judà.* Aquest sincronisme de Joachaz d'Israel amb Joàs de Judà, solament resulta en el cas de suposar que Jehú morí vers la fi de l'any 815 a. C. Vegeu Landersdorfer —*Joacaz... fou rei... disset anys*; des del 814 al 798 a. C. —*Féu el que ès mal...* Equival a dir que, si Joachaz no afavorí el culte de Baal, d'altra banda exterminat ja per Jehú, adoptà, com aquest, el culte sincretista inaugurat pel primer rei d'Israel, Jeroboam, tot adorant Iahuè sota la forma de dos vedells d'or establerts a Dan i a Bethel.

3. *Els lliurà... a la mà de Hazael,* el qual, encoratjat per haver reeixit a posar a ratlla les temptatives d'invasió de Salmanassar III, rei d'Assíria, i a mantenir allunyada del seu Estat durant una trentena d'anys aquesta formidable potència, emprengué una campanya militar contra Israel, i reduí aquest reialme a la condició del més humiliant vassallatge, com es desprèn del verset 7, el qual és una continuació immediata del present verset 3. — *A la mà de Benadad, fill de Hazael.* Alguns pensen que fou durant el regnat d'aquest Benadad (III), que s'esdevingueren els fets referits a 6, 8 i seg., i la fam de Samaria (6, 24, i seg.).

4–6. Aquest període que hauria de seguir després del verset 7, és considerat pels crítics com una glossa redaccional posterior al text primitiu, i sembla ésser una anticipació cronològica.

4. *Acaronà la faç de Iahuè,* vol dir: Implorà la benvolença de Iahuè. — *I Iahuè l'exaudí;* no pas, però, en vistes a una alliberació immediata, car, com es diu al verset 22, l'opressió de Hazael perdurarà tot el temps del regnat de Joachaz.

l'exaudí, perquè veié l'opressió d'Israel, car el rei d'Aram els oprimia. [5] I Iahuè donà un alliberador a Israel, i eixiren de dessota la mà d'Aram. I els fills d'Israel habitaren en llurs tendes com ahir i abans-d'ahir. [6] Però, no s'allunyaren dels pecats de la casa de Jeroboam, amb els quals ell havia fet pecar Israel; en ells caminaren, i fins l'aixera romangué erigida a Samaria. [7] Per això [Iahuè] no deixà d'exèrcit a Joachaz més que cinquanta cavallers, deu carros i deu mil peons; per tal com el rei d'Aram els havia fet perir, i els havia reduïts a la pols que hom trepitja.

Conclusió del regnat de Joachaz.

[8] I la resta de les gestes de Joachaz, i tot el que féu, i les seves proeses, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d'Israel. [9] I Joachaz reposà amb els seus pares, i el repultaren a Samaria. I el seu fill Joàs fou rei en lloc seu.

eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriae: [5] et dedit Dominus salvatorem Israeli, et liberatus est de manu regis Syriae: habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri et nudiustertius. [6] Verumtamen non recesserunt a peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt: siquidem et lucus permansit in Samaria. [7] Et non sunt derelicti Ioachaz de populo nisi quinquaginta equites, et decem currus, et decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriae, et redegerat quasi pulverem in tritura areae.

[8] Reliqua autem sermonum Ioachaz, et universa quae fecit, et fortitudo eius, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [9] Dormivitque Ioachaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Ioas filius eius pro eo.

5. *Iahuè donà un alliberador,* primer en la persona del seu successor Joàs (cf. verset 25), i després, sobretot, en la del fill d'aquest i nét d'aquell, Jeroboam II (cf. 14, 25-27). Alguns exegetes prefereixen veure aquest *alliberador* en la persona d'Adad-nirâri III, monarca d'Assíria, el qual, segons els Annals d'aquell reialme (estela de Sabʿa i inscripció de Nimrud) emprengué una expedició contra Mari', rei de Damasc, identificat amb Hazael (cf. de Vaux, *RB.* 1934, p. 516), el subjugà completament, i afeblí considerablement el seu Estat, obligant-lo a pagar un tribut enorme (vegeu *RB. ibid.*). Després d'aquesta derrota total, ni Hazael, que era ja molt entrat en edat, ni el seu fill Benadad III, que heretà del seu pare un poder afeblit i un tresor exhaust, no podien infondre cap temor. Abatut l'enemic, havia d'ésser cosa fàcil a Israel deslliurar-se del seu jou. — *I eixiren,* no pas abans del regnat de Joàs (verset 25). —*Habitaren en llurs tendes,* és a dir, que no es veieren obligats a refugiar-se en els llocs fortificats, sinó que podien viure ja lliurement en llurs possessions, i lliurar-se a les feines de l'agricultura.

6. *No s'allunyaren.* El poble seguí naturalment l'exemple i les iniciatives del seu rei. Vegeu verset 2. — *L'aixera.* De manera que després de la neteja total verificada per Jehú a 10, 26 i 27, tornà encara a renéixer a Samaria el culte de Baal.

7. És la continuació natural del verset 3, destinada a fer comprendre fins a quin punt d'abjecció i de completa impotència fou reduït el reialme d'Israel després d'haver estat vençut per Hazael. Era l'acompliment de la predicció d'Eliseu (8, 12). Si no l'anihila del tot, i si li deixa encara una certa antonomia, fou per tal de servir-se'n com de coixinet contra els altres petits estats del migjorn. Victoriós d'Israel, continuà Hazael l'expedició vers la Filistea i les terres de Judà, com hem ja vist a 12, 17 i seg.

8. *Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la introducció general.

[10] Anno trigesimo septimo Ioas regis Iuda regnavit Ioas filius Ioachaz super Israel in Samaria sedecim annis, [11] et fecit quod malum est in conspectu Domini: non dedeclinavit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

[12] Reliqua autem sermonum Ioas, et universa quae fecit, et fortitudo eius, quo modo pugnaverit contra Amasiam regem Iuda, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [13] Et dormivit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius. Porro Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

[14] Eliseus autem aegrotabat infirmitate, qua et mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel, et flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel et auriga eius. [15] Et ait illi Eliseus: Affer arcum, et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum,

Joàs, rei d'Israel

[10] L'any trenta set de Joàs, rei de Judà, Joàs, fill de Joachaz fou rei damunt Israel, a Samaria, setze anys. [11] I féu el que és mal als ulls de Iahué. No es desvià dels pecats de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel; en ells caminà.

[12] I la resta de les gestes de Joàs, i tot el que féu, i el seu coratge amb què combaté contra Amasias, rei de Judà, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d'Israel. [13] I Joàs reposà amb els seus pares; i Jeroboam segué damunt el seu tron. I Joàs fou sepultat a Samaria amb els reis d'Israel.

visita Eliseu, malalt,

[14] I Eliseu s'agreujà en la seva malaltia, de la qual morí. I Joàs, rei d'Israel, davallà vers ell, i plorà damunt la seva faç, i digué: Pare meu, pare meu! Carro d'Israel ‘i el seu cavaller‘! [15] I Eliseu li digué: Pren un arc i sagetes! I pren-

10–11. *L'any trenta-set*... El sincronisme no concorda. Per tal d'ésser just caldria adoptar la xifra *trenta nou*, talment com es llegeix en alguns Mss. grecs. — *Fou rei... setze anys*. això és des del 798 al 783 a. C. — *Féu el que és mal*... és a dir, que seguí la mateixa política religiosa que la major part dels seus predecessors.

12–13. La present fórmula de conclusió del regnat de Joàs d'Israel es troba emplaçada aquí anticipadament, per tal com a partir del verset 14 i en la primera part del capítol següent seran encara descrits alguns fets que se li relacionen; per això el redactor sagrat es veurà obligat a repetir la mateixa fórmula a 14, 15 i 16. — *I tot el que féu*, com és ara la guerra contra Abenadad III, fill de Hazael. Vegeu verset 25. — *Combaté contra Amasias*. Vegeu 14, 8–14; 2 Par. 25, 17 i seg. — *Annals dels reis d'Israel*. Vegeu la Introducció general.

14–21. L'autor sagrat ha volgut cloure l'època relativa a Eliseu, tot deixant aquí consignats dos fets que li pertanyen, extrets no pas del llibre dels Annals reials, sinó d'un probable recull històric concernent les biografies dels principals profetes.

14. *Eliseu s'agreujà*. Tenia, segons Sanda, de 85 a 90 anys. Malgrat la seva edat ja tan avançada, la seva presència era per a tots els israaelites i, sobretot, per al rei un motiu de confort i de consol durant tot aquell període de depressió moral que la nació travessava després de la desastrosa humiliació que Hazael li infligí. Es comprèn que Joàs, en tenir notícia de la seva greu malaltia, es sentís tot trastornat, i s'apressés a visitar-lo. Tantost com entrà a la seva cambra, *plorà damunt la seva faç*, això és, se li llançà al damunt, abraçant-lo bo i plorant, i per manifestar el seu desconhort en considerar que anava a perdre el més poderós sustentacle del seu reialme, no troba expressió més avinent que la que el mateix Eliseu adreçà al seu mestre, el profeta Elias: *Pare meu, pare meu! carro d'Israel i ‘el seu cavaller‘*. Vegeu nota a 2, 12.

15–19. La principal preocupació de Joàs era la subjecció del seu reialme als poders de Da-

gué un arc i sagetes. [16]I digué al rei d'Israel:
Empunya l'arc! I l'empunyà. I Eliseu posà
les seves mans damunt les mans del rei.
[17]Després digué: Obre la finestra vers l'Orient!
I l'obrí. I Eliseu digué: Tira! I tirà. I [Eliseu]
digué: És la sageta de la victòria de Iahuè, i la
sageta de la victòria contra Aram; car percudiràs
Aram a Afec fins a anihilar-lo. [18]Digué encara:
Pren les sagetes! I les prengué. I digué al rei
d'Israel: Percudeix contra terra! I percudí tres
vegades, i parà. [19]I l'home de Déu s'enfurismà
contra ell, i digué: Calia percudir cinc o sis vegades;
llavors hauries percudit Aram fins a anihilar-lo.
Ara, doncs, només percudiràs Aram tres
vegades.

el qual li prediu la victòria contra Aram.

[20]I Eliseu morí, i el sepultaren. I l'any següent,
bandes de moabites entraren al país.

Eliseu mor, i continua fent miracles.

et sagittas, [16]dixit ad regem
Israel: Pone manum tuam
super arcum. Et cum posuisset
ille manum suam, superposuit
Eliseus manus suas
manibus regis, [17]et ait: Aperi
fenestram orientalem. Cumque
aperuisset, dixit Eliseus:
Iace sagittam. Et iecit. Et ait
Eliseus: Sagitta salutis Domini,
et sagitta salutis contra Syriam:
percutiesque Syriam in
Aphec, donec consumas eam.
[18]Et ait: Tolle sagittas. Qui
cum tulisset, rursum dixit ei:
Percute iaculo terram. Et cum
percussisset tribus vicibus, et
stetisset, [19]iratus est vir Dei
contra eum, et ait: Si percussisses
quinquies, aut sexies,
sive septies, percussisses Syriam
usque ad consumptionem:
nunc autem tribus vicibus
percuties eam.
[20]Mortuus est ergo Eliseus,
et sepelierunt eum. Latrunculi
autem de Moab venerunt in

masc. Eliseu, des del seu llit de mort, cerca de tranquil·litzar-lo anunciant-li d'una manera simbòlica aquesta consoladora profecia. — *Eliseu posà les seves mans damunt les mans del rei,* com per comunicar-li una força sobrenatural. — *Vers l'Orient.* L'escena s'esdevenia a Samaria, a la casa d'Eliseu; així, *vers l'Orient* indica una direcció envers les regions transjordàniques, les quals des del temps de Jehú es trobaven en mans dels arameus. (Vegeu 10, 32 i 33). — *Afec.* Vegeu 1 Re. 20, 26. — *Fins a anihilar-lo* en el present context és una expressió de desig, exempta de sentit profètic. — *S'enfurismà contra ell,* car preveié que tres victòries no eren encara suficients a anihilar-lo.

20. *Eliseu morí.* Vegeu en Eccli. 48, 13–15 l'elogi que Jesús fill de Sirac fa d'aquest gran profeta. Digne fill espiritual del profeta Elias, i, com aquest, atleta acèrrim del iahuisme, reeixí a mantenir la veritable fe en una gran massa de fidels i a extirpar del reialme d'Israel el culte de Baal. A pesar d'això, com diu el susdit fill de Sirac (*ibid.* 48, 16), el poble no féu penitència fins que foren bandejats de llur terra i escampats arreu del món. — *I el sepultaren.* On? Molts dels moderns exagetes, tot recolzant en el cas que és referit a continuació, i suposant que, a desgrat i tot de la feblesa de la nació en aquell temps, difícilment els moabites haurien estès llurs ràtzies fins al cor del país, fins a Samaria, creuen que no és pas aquí que fou sepultat Eliseu, sinó més aviat a la seva pàtria, a Abelmehulà, ciutat situada prop del riu Jordà (vegeu a la nota a 1 Re. 19, 15–16). Ara, que una antiga tradició, que data ja del temps de St. Jeroni (*in Abdiam,* P. L. t. XXV, col. 1099) i persisteix encara fins avui, col·loca en aquella capital el sepulcre del profeta. El martirologi romà celebra la seva festa el dia 14 de juny. — *L'any següent.* No donem com a certa aquesta traducció, car TM. apareix alterat. — *Entraren al país* per a les acostumades ràtzies en les terres frontereres després de les collites, fet que no cessa de repetir-se cada any entre els beduïns del desert.

terram in ipso anno. [21] Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, et proiecerunt cadaver in sepulchro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, et stetit super pedes suos.

[22] Igitur Hazael rex Syriae afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: [23] et misertus est Dominus eorum, et reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, et Isaac, et Iacob: et noluit disperdere eos, neque proiicere penitus usque in praesens tempus. [24] Mortuus est autem Hazael rex Syriae, et regnavit Benadad filius eius pro eo. [25] Porro Ioas filius Ioachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure praelii, tribus vicibus percussit eum Ioas, et reddidit civitates Israel.

[21] I s'esdevingué que, mentre uns sepultaven un home, mira! veieren una banda, i tiraren l'home al sepulcre d'Eliseu, ‘i partiren‘. Quan aquell home tocà els ossos d'Eliseu, tornà a la vida, i s'alçà damunt els seus peus.

L'opressió d'Israel pels arameus

[22] I Hazael, rei d'Aram, oprimí Israel tot el temps de Joachaz. [23] I Iahuè es compadí d'ells, i els féu misericòrdia, i es girà vers ells, per amor del pacte amb Abraham, Isaac i Jacob; i no volgué exterminar-los, i fins avui no els ha rebutjats de la seva faç. [24] I morí Hazael, rei d'Aram, i el seu fill Benadad fou rei en lloc seu. [25] I Joàs, fill de Joachaz, recuperà de la mà de Benadad, fill d'Hazael, les ciutats que el seu pare havia pres en guerra de la mà de Joachaz. Joàs el percudí tres vegades, i recuperà les ciutats d'Israel.

21. *Mentre uns sepultaven,* vol dir: mentre estaven ocupats a preparar la sepultura. —*Veieren una banda* dels esmentats moabites, i, tement, d'una part, d'ésser presos, i, de l'altra, no volent deixar insepult el cadàver, cuitaren a retirar la llosa del sepulcre que tenien més a mà, i que s'esqueia ésser el del profeta, i així, *tiraren l'home al sepulcre d'Eliseu.* —*‘Partiren‘.* Llegim en pl., com G. de Lag., i exigit pel context, en lloc del sing. de TM. —*Aquell home... tornà a la vida.* El gran taumaturg que tants prodigis havia fet en vida, en la seva mort obrà encara meravelles. (Eccli. 48, 15).

22–25. Aquests quatre versets tenen per objecte fer palès l'acompliment de la profecia proferida per Eliseu al verset 19. — *Hazael... oprimí Israel.* Vegeu el verset 3. — *I Iahuè es compadí...* Recordeu que al verset 4 és dit que *Joacaz acaronà la faç de Iahuè.* — *Benadad (III) fou rei en lloc seu,* i continuà a oprimir Israel. Vegeu verset 3 i la nota. —*I Joàs, fill de Joachaz,* alguns anys després que els arameus havien ja sofert una afrontosa humiliació (cf. 6, 8 i seg,) i una miraculosa desfeta (cf. 6, 24 i seg.) en temps del profeta Eliseu, aprofitant llur estat de decadència i de feblesa a conseqüència de la tremenda batussa que reberen de part d'Adad-nirâri III, monarca de l'Assíria (vegeu a la nota al verset 5), els féu ell també la guerra, i *recuperà de la mà de Benadad* (III), *fill d'Hazael, les ciutats,* probablement de tot el territori de la Galilea, *que el seu pare havia pres en guerra de la mà de Joachaz.* S'havia, doncs, acomplert una part de l'última profecia feta per Eliseu a Joàs en el seu llit de mort (verset 19), car *Joàs percudí* Benadad III *tres vegades.* El restant de la susdita profecia (verset 17) tindrà el seu acompliment durant el regnat del seu fill Jeroboam II (vegeu 14, 25). Llavors Israel haurà reeixit a lliurar-se completament del jou de Damasc; després, però, d'haver sacrificat part de la seva independència en benefici d'Adad-nirâri, si hem de donar fe als Annals del reialme d'Assíria i suposant que sigui exacte llur sincronisme.

CAPÍTOL XIV

AMASIAS REI DE JUDÀ — JEROBOAM II, REI D'ISRAEL

Amasias de Judà,

L'any segon de Joàs, fill de Joachaz, rei d'Israel, Amasias, fill de Joàs, rei de Judà, fou rei. [2] Tenia vint-i-cinc anys quan esdevingué rei, i regnà vint-i-nou anys a Jerusalem; i el nom de la seva mare era Joadan, de Jerusalem. [3] I féu el que és recte als ulls de Iahuè; no, però, com David, el seu pare. Es comportà en tot, com s'havia comportat el seu pare, Joàs. [4] Amb tot, els alts llocs no desaparegueren, el poble sacrificava encara i cremava perfums als alts llocs.

fa morir els assassins del seu pare,

[5] I s'esdevingué que quan el reialme fou consolidat a la seva mà, occí els servents que havien occit el rei, el seu pare; [6] però no féu morir els fills dels occidors, segons que està escrit en el llibre de la Llei de Moisès, en el qual

[1] In anno secundo Ioas filii Ioachaz regis Israel regnavit Amasias filius Ioas regis Iuda. [2] Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset: viginti autem et novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Ioadan de Ierusalem.

[3] Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater eius. Iuxta omnia, quae fecit Ioas pater suus, fecit: [4] nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, et adolebat incensum in excelsis.

[5] Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum: [6] filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut

XIV. Amb els èxits militars de Joàs sobre el rei d'Aram, s'inicià per a Israel una nova època d'esplendor que atenyé el seu punt culminant amb el regnat de Jeroboam II. Dissortadament, però, el seu nivell religiós estigué lluny d'igualar el polític; puix que, si bé el culte de Baal havia estat abolit gràcies al zel d'Eliseu, en canvi llurs costums havien arribat a un estat tal de llicència i de dissolució, que necessàriament havia d'atreure la indignació de Iahuè damunt tot el reialme i precipitar la seva ruïna total.

2. *Regnà vint-i-nou anys.* Cronològicament el copista ha estat influenciat per les dues denes de la xifra precedent (25 anys); car són precisament aquestes dues denes que cal restar de la xifra en qüestió, i deixar a Amasias solament *nou* anys de regnat, això és, des del 797 al 789 a. C., per tal d'obtenir un sincronisme exacte. Vegeu Landersdorfer.

3. *No, però, com David.* Oi, i tant! Vegeu, si no, a 2 Par. 25, 14-16, com es lliurà al culte dels ídols d'Edom, i el terrible càstig que per aquest crim li fou presagiat.

5-6. *Quan el reialme fou consolidat...* després dels disturbis causats per la facció que s'havia alçat contra el seu pare, *occí els servents* Josachar i Jozabad, *que havien occit el rei* Joàs. Vegeu 12, 22. — *Però no féu morir...* «Hom remarca aquesta particularitat com una acció de justícia, nova en un poble venjatiu, i més encara entre prínceps, sobretot quan es tracta de venjar la mort d'un pare i d'un rei, assassinat al seu llit pels seus propis oficials». Calmet. — *En el llibre de la Llei de Moisès,* això és, en el Deutoronomi, 24, 16.

praecepit Dominus, dicens: Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

[7] Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem millia, et apprehendit petram in praelio, vocavitque nomen eius Iectehel usque in praesentem diem.

[8] Tunc misit Amasias nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filii Iehu regis Israel, dicens: Veni, et videamus nos. [9] Remisitque Ioas rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum, quae est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestiae saltus, quae sunt in Libano, et conculcaverunt carduum.

Iahuè ordenà, dient: Hom no farà morir els pares pels fills, ni hom farà morir els fills pels pares; sinó que cadascú serà matat pel seu delicte. [7] Ell percudí Edom, deu mil homes, a la vall de la Sal, i s'apoderà de Selà per la guerra, i li donà de nom Jectehel, fins al dia d'avui.

percudeix Edom, i

[8] Llavors Amasias trameté missatgers a Joàs, fill de Joachaz, fill de Jehú, rei d'Israel, dient: Vine! que ens veurem cara a cara! [9] I Joàs, rei d'Israel, envià a Amasias, rei de Judà, dient: El card del Líban envià al cedre del Líban, dient: Dóna la teva filla per muller al meu fill. Però una bèstia fera del Líban passà, i trepitjà el card.

desafia Joàs d'Israel.

7. El motiu principal d'aquesta campanya d'Amasias contra Edom fou segurament el de recuperar el passatge lliure a través d'aquell territori per a les seves caravanes que es dirigien vers Elath i la Mar Roja, i reprendre així el comerç per aquesta via que era romàs interromput des que aquell poble es revoltà contra Judà al temps de Joram i recobrà la seva independència. Vegeu 8, 20-22. — *Vall de la Sal.* Avui es pot donar com a certa la seva identificació amb U. el-Milḥ, a l'E. de Bersabee, i a uns 37 kms. al S. d'Hebron. És en aquest mateix indret que els mateixos edomites foren batuts per David. Vegeu 2 Sam. 8, 13, 14. — *Selà* és la cèlebre localitat coneguda amb el nom de *Petra,* al Uâdy Mûssâ, a uns 96 kms. al S. d'el-Kerak. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

8-10. L'autor sagrat omet els precedents de la tibantor que de sobte veiem ara manifestar-se entre Amasias de Judà i Joàs d'Israel. Les desavinences entre els dos reis podien obeir a diferents causes. Primer que tot, i deixant de banda l'antagonisme sempre latent entre els reialmes d'Israel i de Judà, perdurava encara en aquest la indignació que havia provocat la inqualificable gosadia de Jehú, l'avi de Joàs, en occir els prínceps de la casa reial d'Ochozias (cf. 10, 12 i seg.). En segon lloc, qui sap si Amasias desitjós de restablir lligams d'amistat amb Israel havia demanat a Joàs la mà d'una princesa de la seva cort per al seu fill (cf. verset 9), i el rei li contestà amb un refús categòric. Un tercer motiu de discòrdia ens el suggereix el fet relatat a 2 Par. 25, 6 i seg. Amasias temerós de no disposar de forces suficients per a l'atac que havia projectat contra Edom assalarià per 100 talents d'argent cent mil homes d'Israel; reprès, però, Amasias d'aquest acte per un profeta, el rei es veié obligat a donar-los comiat. ¿Reclamava potser ara Amasias la quantitat dels 100 talents, i Joàs no volia tornar-los-hi? No ho sabem. Es donà, però, el cas que precisament aquest rebuig de les tropes assalariades per Amasias fou causa de greu ressentiment per a Israel; tant, que aquestes tropes, després de tornar a llur país, eixiren novament d'allí, es dispersaren per les ciutats de Judà i hi feren grans estralls. Com era de suposar, aquest fet exasperà encara més el rei Amasias. D'aquí que aquest, agreujat per tots aquests motius, i ensuperbit a més per la victòria obtinguda contra Edom, gosa llançar ara a Joàs una provocació formal de guerra, dient-li: *Vina que ens veurem cara a cara.* Però Joàs que no es sentia pas menys orgullós pels recents triomfs obtinguts contra els arameus (cf. 13, 25), li adre-

[10] Has ben percudit Edom; per això el teu cor s'ha ensuperbit. Gaudeix de la teva glòria, i roman a casa teva! ¿Per què provocaries un desastre, i cauries tu, i Judà amb tu? [11] Però Amasias no l'escoltà. Llavors Joàs, rei d'Israel, pujà i es veieren cara a cara, ell i Amasias, rei de Judà, a Bethsames, que pertany a Judà. [12] I Judà fou derrotat davant Israel; i cadascú se'n fugí a la seva tenda. [13] I Joàs, rei d'Israel, prengué Amasias, rei de Judà, fill de Joàs, fill d'Ochozias, a Bethsames, i el menà a Jerusalem. I obrí un esvoranc de quatre-centes colzades a la muralla de Jerusalem, ‘des de‘ la porta d'Efràim fins a la porta de l'Angle. [14] Després prengué tot l'or i l'argent, i tota la vaixella que es trobaven a la casa de Iahuè i en els tresors del palau reial, també els ostatges, i se'n tornà a Samaria.

És batut per Joàs,

[15] I la resta de les gestes de Joàs, ‘i tot‘ el que féu, i la seva valentia, i com combaté contra Amasias, rei de Judà, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d'Israel. [16] I Joàs, reposà amb els seus pares, i fou sepultat a Sama-

[10] Percutiens invaluisti super Edom, et sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, et sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu et Iudas tecum? [11] Et non acquievit Amasias: Ascenditque Ioas rex Israel, et viderunt se, ipse et Amasias rex Iuda in Bethsames oppido Iudae. [12] Percussusque est Iuda coram Israel, et fugerunt unusquisque in tabernacula sua. [13] Amasiam vero regem Iuda filium Ioas filii Ochoziae cepit Ioas rex Israel in Bethsames, et adduxit eum in Ierusalem: et interrupit murum Ierusalem, a porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis. [14] Tulitque omne aurum, et argentum, et universa vasa, quae inventa sunt in domo Domini, et in thesauris regis, et obsides, et reversus est in Samariam.

[15] Reliqua autem verborum Ioas quae fecit, et fortitudo eius qua pugnavit contra Amasiam regem Iuda, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [16] Dormivitque Ioas cum patribus suis, et sepultus est in Samaria cum regibus Is-

ça senzillament aquest apòleg del *cedre* i el *card,* amb el qual deixa entreveure la seva pròpia altivesa i el menyspreu que nodria envers Amasias. *Gaudeix,* li diu amb un to de desdeny, *de la teva glòria,* remugueja tot sol el plaer que t'ha causat la victòria contra Edom; *roman a casa teva,* i deixa't de molestar el teu proïsme.

11–14. Amasias tractat de *card* per Joàs! No calia pas res més per acabar d'exacerbar-lo. La guerra esclatà, i els dos reis *es veieren cara a cara... a Bethsames,* avui tell er-Rumeile, tocant a ‘Ain Schems, a 13 kms. al SSE. de Gezer. — *Judà fou derrotat.* Era l'acompliment de la profecia adreçada contra Amasias en punició d'haver donat culte als déus d'Edom, emportats d'allí després de la seva victòria. Vegeu 2 Par. 25, 14–16. — *‘Des de‘ la porta.* Llegim com a 2 Par. 25, 23, en lloc de *a la porta,* del present passatge de TM. — *Porta d'Efràim... porta de l'Angle.* Estaven situades al N. i al ONO. respectivament de la primera espaiosa muralla de la ciutat. Si és certa aquesta identificació, *l'esvoranc de quatre-centes colzades* obert per Joàs *a la muralla de Jerusalem,* s'hauria escaigut al seu costat NO. — *Després prengué...* Fou a costa d'aquest exorbitant tribut i dels ostatges que Joàs s'emportà, que Amasias aconseguí recobrar la llibertat.

15–16. Repetició de la fórmula de conclusió del reialme de Joàs, la qual havia ja estat consignada a 12, 13. — *‘I tot‘* + alguns Mss.

rael: et regnavit Ieroboam filius eius pro eo.

[17] Vixit autem Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel quindecim annis. [18] Reliqua autem sermonum Amasiae, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? [19] Factaque est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in Lachis, et interfecerunt eum ibi. [20] Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Ierusalem cum patribus suis in Civitate David. [21] Tulit autem universus populus Iudae Azariam annos natum sedecim, et constituerunt eum regem pro patre eius Amasia. [22] Ipse aedificavit Ælath, et restituit eam Iudae, postquam dormivit rex cum patribus suis.

[23] Anno quintodecimo Amasiae filii Ioas regis Iuda, regnavit Ieroboam filius Ioas regis Israel in Samaria, quadraginta et uno anno:

[24] et fecit quod malum est coram Domino. Non recessit

ria, amb els reis d'Israel. I el seu fill Jeroboam fou rei en lloc seu.

[17] I Amasias, fill de Joàs, rei de Judà, visqué encara quinze anys després de la mort de Joàs, fill de Joachaz, rei d'Israel.

i occit traidorament.

[18] I la resta de les gestes d'Amasias estan escrites en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [19] I hom conjurà contra ell una conjuració a Jerusalem, i se 'n fugí a Lachís; però, el perseguiren fins a Lachís, i allí el mataren. [20] I el transportaren a cavall, i fou sepultat a Jerusalem amb els seus pares, a la ciutat de David. [21] I tot el poble de Judà prengué Azarias, que tenia setze anys, i el proclamaren rei en lloc del seu pare Amasias. [22] Ell reedificà Elath, i la restituí a Judà després que el rei reposà amb els seus pares.

Gloriós regnat de Jeroboam II.

[23] L'any quinzè d'Amasias, fill de Joàs, rei de Judà, fou rei Jeroboam, fill de Joàs, rei d'Israel, a Samaria, quaranta-un anys. [24] I féu el

17. La indicació feta en el present verset contradiu la nostra suposició exposada al verset 2, que Amasias no havia regnat 39 anys sinó 9 solament. Versemblantment, però, aquest verset referent al càlcul en qüestió ha estat ajuntat aquí, després que el text del susdit verset 2 havia ja estat alterat. Vegeu Landersdorfer.

18. *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general.

19. *Hom conjurà contra ell,* probablement amb motiu del descontentament que havia romàs entre el poble i, sobretot, entre l'element militar per la desfeta soferta en mans de Joàs rei d'Israel, i de les seves desastroses conseqüències. — *Lachís.* L'opinió que cada dia va guanyant més adeptes entre els palestinòlegs emplaça aquesta cèlebre ciutat a Tell ed-Dueir, a menys de 6 kms. al SO. d'Eleutheròpolis. Vegeu a la nota a Jos. 10, 3. — *I allí el mataren.* Així Amasias mor també tràgicament com el seu pare Joàs de Judà. Vegeu 12, 20 i seg.

21. *Azarias* és el mateix personatge que en els llibres dels Paralipòmens gairebé sempre, i en la profecia d'Isaïas constantment, porta el nom d'*Ozias.*

22. Aquest verset hauria trobat un lloc més escaient després de 15, 4. — *Reedificà Elath,* la ciutat i port comercial de la Mar Roja, situat al N. del golf de la 'Àqaba. Aquesta empresa fou fàcil a Azarias després que el seu pare Amasias havia abatut els idumeus. Vegeu verset 7. Aquesta ciutat romandrà ara sota el reialme de Judà fins al temps del rei Achaz. Vegeu 16, 6.

23-29. Amb el regnat de Jeroboam II té ple acompliment una predicció de feliç auguri anunciada pel profeta Jonàs (cf. verset 25), i el reialme d'Israel s'alçà definitivament de l'estat de decaïment i humiliació a què l'havien reduït els seus últims monarques, per atènyer un esplendor polític i comercial com mai no havia vist, gràcies, sobretot, al períoque és mal als ulls de Iahuè; no es desvià de tots els pecats de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals féu pecar Israel. [25] Ell restablí la frontera d'Israel des de Lebó d'Emath fins a la mar de la 'Araba, segons la paraula que Iahuè, Déu d'Israel, havia parlat per mitjà del seu servent, el profeta Jonàs, fill d'Amathí, que era de Geth-Ofer. [26] Car Iahuè havia vist l'aflicció molt 'amarga' d'Israel, esclaus i lliures, i no hi havia qui socorregués Israel. [27] I Iahuè no havia parlat d'esborrar el nom d'Israel de sota el cel; per això els alliberà per mitjà de Jeroboam, fill de Joàs.

Conclusió. [28] I la resta de les gestes de Jeroboam, i tot

ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

[25] Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, usque ad Mare solitudinis, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum Ionam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quae est in Opher. [26] Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, et quod consumpti essent usque ad clausos carcere, et extremos, et non esset qui auxiliaretur Israeli. [27] Nec locutus est Dominus ut deleret nomen Israel de sub caelo, sed salvavit eos in manu Ieroboam filii Ioas.

[28] Reliqua autem sermonum Ieroboam, et universa quae

de de pertorbacions que llavors l'Assíria travessava, a la impotència del reialme arameu afeblit per una sèrie de desfetes, a una certa subordinació del reialme de Judà després de la batussa que li infligí el rei Joàs, i a la decadència de l'Egipte.

23. *Jeroboam.* És l'únic cas en la història dels dos reialmes que un rei és designat amb el mateix nom que un dels seus predecessors. — *Quaranta-un anys,* o sia, des del 783 al 743 a. C. El sincronisme recolza en un càlcul que suposa 29 anys de regnat per al rei Amasias. Si aquesta xifra és inexacta, com hem suposat en la nota al verset 2, cal concloure que el susdit sincronisme és també erroni. Vegeu Landersdorfer.

25. *Lebó de Hemat* era la Lybó de l'itinerari d'Antoní, prop de l'actual 'Ain Leboe, a uns 23 kms. al NNE. de Ba'albek. Constituïa la fita septentrional dels límits ideals de la terra promesa. Vegeu la nostra nota a Nom. 13, 21, i la Il·lustració, vol. III, pàg. 52-53. — *Mar de la 'Àraba* és la Mar Morta. — *Jonàs fill d'Amathí,* res no té a veure amb l'autor del llibre inspirat conegut per *profecia de Jonàs* (el cinquè dels profetes menors), on el nostre profeta és introduït com a protagonista. Aquest llibre fou compost vers el temps de l'exili de Babilònia, si no més tard encara, per tal de ponderar el valor moral de la penitència i enaltir la universalitat de la Providència de Iahuè contra el concepte massa estret i exclusivista dels israelites. — *Geth-Ofer,* és Gethhèfer de Jos. 19, 13, a uns 5 kms. al NE. de Nazareth. Allí s'aixeca avui la població d'el-Meschhed, on, segons una tradició que remunta al segle IV, si no encara més enllà, fou sepultat el nostre profeta. Al seu cantó meridional, lloc de la primitiva Gethhèfer, es veuen les ruïnes de Kh. ez-Zurrâ' amb rastres del III Br. i I i II F. — Juntament amb aquest profeta Jonàs, durant el regnat de Jeroboam II floriren també els profetes Oseas i Amós. Alguns passatges dels escrits d'aquest últim (cf. Am. 2, 6 i seg.; 3, 9 i seg.; 4, 1 i seg., etc.) donen idea de la prosperitat material de què Israel fruïa aleshores i de la llicència de costums que se'n seguí.

26-27. *Iahuè havia vist l'aflicció* causada sobretot pels arameus. Cf. 10, 32 i seg.; 13, 3, 7, 22. — *'Amarga'.* Així llegim tot recolzant-nos en G. i V., en lloc del vocable alterat de TM. — *Els alliberà per mitjà de Jeroboam,* si bé l'època del ressorgiment fou inaugurada pel seu pare Joàs, immediatament després de la mort d'Eliseu. Cf. 13, 25.

28. *Combaté 'contra Damasc...'* Hem fet nostra aquesta correcció crítica de Burney (ve-

fecit et fortitudo eius, qua praeliatus est, et quomodo restituit Damascum, et Emath Iudae in Israel, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regem Israel? [29] Dormivitque Ieroboam cum patribus suis regibus Israel, et regnavit Zacharias filius eius pro eo.

el que féu, i la seva valentia amb què combaté ‘contra Damasc, i com féu decantar la ira de Iahuè de vora Israel‘, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis d’ Israel. [29] I Jeroboam reposà amb els seus pares, amb els reis d’ Israel. I el seu fill Zacharias fou rei en lloc seu.

geu Sanda), la qual posa en clar la clàusula de la segona meitat del present verset que en TM apareix alterada. — *Annals del rei d’ Israel.* Vegeu a la Introducció general.

CAPÍTOL XV

AZARIAS REI DE JUDÀ — ZACHARIAS, SEL·LUM, MANAHEM, FACEIÀ I FACEE, REIS D'ISRAEL — JOATHAM, REI DE JUDÀ

Azarias, rei de Judà,

L'any vint-i-seté de Jeroboam, rei d'Israel, fou rei Azarias, fill d'Amasias, rei de Judà. [2] Tenia setze anys quan fou rei, i regnà cinquanta-dos anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Jechelia, de Jerusalem. [3] I féu el que és recte als ulls de Iahuè, segons tot el que féu el seu pare Amasias. [4] Però, els alts llocs no foren suprimits; el poble sacrificava encara i cremava perfums als alts llocs. [5] I Iahuè colpí el rei, i esdevingué llebrós fins al dia de la seva mort. I sojornà en una casa separada. I Joatham, fill del rei, era prefecte del palau, i judicava el poble de la terra.

esdevingué llebrós i corregnà amb ell el seu fill Joatham.

[6] I la resta de les gestes d'Azarias, i tot el

[1] Anno vigesimo septimo Ieroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasiae regis Iuda. [2] Sedecim annorum erat cum regnare coepisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. [3] Fecitque quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quae fecit Amasias pater eius. [4] Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis. [5] Percussit autem Dominus regem, et fuit leprosus usque in diem mortis suae, et habitabat in domo libera seorsum: Ioathan vero filius regis gubernabat palatium, et iudicabat populum terrae.

1–2. *L'any vint-i-setè...* aquest sincronisme és inexacte i impossible, i no hi ha manera de solucionar les dificultats que planteja. Segons la nostra suposició de 14, 2 Amasias, pare d'Azarias, regnà 9 anys enlloc de 29, i així, Jeroboam hauria començat a regnar l'any 7 d'Azarias. Suposat, però, encara, que Amasias hagués regnat 29 anys, llavors el començament del regnat d'Azarias s'hauria esdevingut l'any 15 de Jeroboam, i no pas l'any 27. Vegeu Landersdorfer. — *Regnà cinquanta-dos anys,* que corresponen als de 789–738 a. C.

3–5. *Féu el que és recte...* mentre visqué un profeta de nom Zacharias i seguí els seus savis consells (cf. 2. Par. 26, 5); ara, que tolerà, també ell, el culte de Iahuè en els alts llocs del país, com es diu al verset 4, i gosà usurpar en una ocasió les funcions sacerdotals de cremar perfums al temple i damunt l'altar destinat a aquest fi. Fou en punició d'aquest mancament que *Iahuè colpí el rei, i esdevingué llebrós.* Vegeu 2 Par. 26, 16 i seg. Cal, però, parar esment que en el present cas s'esdevingué alguna circumstància agreujant, que motivà la seva punició, i que l'autor sagrat passa per alt. Com hem provat a 2 Sam. 8,18, la dignitat reial conferia al monarca un cert dret a exercir les funcions del sacerdoci. Saül, David i Salomó exerciren aquest privilegi en diverses circumstàncies, sense que llur acte hagués estat considerat com reprensible. — *En una casa separada,* fora del seu palau, tal com exigia la llei del Lv. 13, 46. Cf. nota a 2 Par. 26,21. — *Prefecte del palau.* Vegeu nota a 1 Re. 4, 6. — *Judicava...* vol dir, que assumí les funcions de regent, i s'encarregà de l'entera administració del reialme.

6. *Tot el que féu,* que, segons 2. Par. 26, 6 i seg., fou molt considerable i beneficiós

[6] Reliqua autem sermonum Azariae, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [7] Et dormivit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum maioribus suis in civitate David, et regnavit Ioathan filius eius pro eo.

[8] Anno trigesimo octavo Azariae regis Iuda, regnavit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

[9] et fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres eius: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

[10] Coniuravit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitque eum palam, et interfecit, regnavitque pro eo.

que féu, això està escrit al llibre dels Annals dels reis de Judà. [7] I Azarias reposà amb els seus pares, i el sepultaren amb els seus pares a la ciutat de David. I el seu fill Joatham fou rei en lloc seu.

Zacharias, rei d'Israel,

[8] L'any trenta-vuitè d'Azarias, rei de Judà, Zacharias, fill de Jeroboam fou rei damunt Israel, a Samaria, durant sis mesos. [9] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, com havien fet els seus pares. No es desvià dels pecats de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel. [10] I Sel·lum, fill de Jabés, conspirà contra ell, i el percudí ʻa Jeblaamʻ, i el matà; i fou rei en lloc seu.

és assassinat per

per al seu reialme, tant en la seva política interior, amb la reorganització i augment de la força del seu exèrcit, amb la fortificació dels murs de la capital, després d'haver reparat, com és de suposar, l'esvoranc obert per Joàs, rei d'Israel (cf. 14, 13), amb el bastiment de torres de guàrdia i excavació de cisternes en diversos indrets del desert en profit de l'agricultura, i amb la represa del comerç a gran escala a la Mar Roja, causa principal de la seva prosperitat econòmica i de la quantitat de riqueses que acabalà (cf. Is. 2, 7; 5, 8 i seg.; Mi. 2, 2 i seg.); com en la seva política exterior, no solament per haver consolidat la reconquesta d'Edom portada a cap pel seu pare el rei Amasias (cf. 14, 22), si més no en tot el que era necessari per a tenir lliure accés fins a Elath, port de la Mar Roja, sinó també pels seus èxits militars contra els filisteus, àrabs i ammonites, i per haver reeixit a imposar un tribut als ammonites. Al seu temps s'esdevingué un formidable terratrèmol (cf. Am. 1, 1), cataclisme que romangué indeleble en la memòria de Palestina (cf. Zach. 14, 5). Així mateix al seu temps visqueren els profetes Isaïas, Oseas i Amós. — *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general.

7. *El sepultaren amb els seus pares,* no, però, al compartiment de les sepultures reials, sinó en un camp a part, per raó de la seva llebrosia. Vegeu 2 Par. 26, 23.

8. A partir d'aquest verset fins al 31 inclusivament, l'autor sagrat fa una breu relació de cinc monarques que es succeïren a Israel durant el llarg regnat d'Azarias, rei de Judà. — *L'any trenta-vuitè...* A mesura que ens anem atansant a la caiguda definitiva de Samaria, augmenten cada vegada més les dificultats cronològiques. El sincronisme en el present verset pertany a una sèrie de vuit sincronismes (15, 8, 13, 17, 23, 27, 30, 32; 16, 1) basats sobre un càlcul en part fals dels anys del regnat de cada un dels monarques. Vegeu Landersdorfer. — *Fou rei... durant sis mesos* de l'any 743 a. C.

10. *Fill de Jabés,* probablement la ciutat transjordànica de Jabes Galaad, identificada amb les actuals ruïnes de Deir Ḥalaua. Vegeu nota a Jt. 21, 8. — *Conspirà contra ell.* L'època de pau i prosperitat portada per Jeroboam II, Israel no la fruí més que la quarantena d'anys del seu regnat. A la seva mort sembla que començaren a sorgir partits que es disputaren el tron. El capitost d'un d'aquests partits hagué d'ésser Sel·lum, que ara atempta contra la vida del rei legítim. — *ʻA Jeblaamʻ.* Així G. de Lag. en lloc de la frase alterada de TM. que V. ha traduït per *públicament,* i Sir. i Targum per *davant el poble.* Pel que fa a la localitat en

[11] I la resta de les gestes de Zacharias, heus-les escrites en el llibre dels Annals dels reis d'Israel. [12] És la paraula que Iahuè havia parlat a Jehú, dient: Fills de quatre generacions se t'asseuran damunt el tron d'Israel. I així fou.

Sel·lum, rei d'Israel, el qual és assassinat per

[13] Sel·lum, fill de Jabés, fou rei l'any trenta-novè 'd'Azarias', rei de Judà, i regnà un mes a Samaria. [14] I s'alçà Manahem, fill de Gadí, eixí de Thersà, i vingué a Samaria, i percudí Sel·lum, fill de Jabés, a Samaria, i el matà, i fou rei en lloc seu.

[15] I la resta de les gestes de Sel·lum, i la conspiració que va ordir, heus-les escrites en el llibre dels Annals dels reis d'Israel.

[16] Llavors Manahem atacà 'Tafua', i tothom qui s'hi trobava, i tots els seus confins des de Thersà, car no 'li havien obert' [les portes], i 'la' percudí, 'i' esventrà totes les dones gràvides.

Manahem, rei d'Israel, el qual

[17] L'any trenta-novè d'Azarias, rei de Judà, fou rei Manahem, fill de Gadí, damunt Israel,

[11] Reliqua autem verborum Zachariae, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [12] Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Iehu, dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita.

[13] Sellum filius Iabes regnavit trigesimo nono anno Azariae regis Iuda: regnavit autem uno mense in Samaria.

[14] Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, et percussit Sellum filium Iabes in Samaria, et interfecit eum, regnavitque pro eo. [15] Reliqua autem verborum Sellum, et coniuratio eius, per quam tetendit insidias, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [16] Tunc percussit Manahem Thapsam, et omnes qui erant in ea, et terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei: et interfecit omnes praegnantes eius, et scidit eas.

[17] Anno trigesimo nono Azariae regis Iuda regnavit

qüestió, vegeu a la nota a 9, 27. Així, la dinastia de Jehú s'extingeix just el mateix lloc on en certa manera havia començat.

11–12. *Annals del rei d'Israel.* Vegeu a la Introducció general. — *És paraula...* Vegeu 10, 30. —*I així fou,* car després de Jehú, regnaren els seus quatre descendents Joachaz, Joàs, Jeroboam II i Zacharias. La dinastia de Jehú havia perdurat prop d'un segle, des del 842 al 743 a. C.

13. *L'any trenta-novè...* Sincronisme inacceptable per les raons apuntades al verset 8. —*'D'Azarias'.* Preferim aquesta lliçó de 60 Mss., de G., V. i Targum, a *Ozias* de TM., encara que d'altra banda sigui aquest el nom amb el qual el rei és designat en Is. i Par. —*Regnà un mes,* probablement entre els anys 743 i 742 a. C.

14. S'alçà Manahem, general de l'exèrcit de Zacharias. Cf. Jos. Fl. (*Antiq* IX, XI, I). Era de suposar que el partit d'aquest rei no trigaria a reaccionar contra l'usurpador Sel·lum. — *Thersà.* Vegeu a la nota a I Re. 14, 17.

15. *La conspiració.* Cf. verset 10. —*Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la Introducció general.

16. *'Tafua'.* Així G. de Lag., única lliçó acceptable, en lloc de *Tifsaḥ* (Thapsacus) de TM., ciutat situada vora l'Eufrat, i per això en el present context enterament inadmissible. —*Thersà.* Vegeu a la nota a I Re. 14, 17. —*'Li havien obert'.* Així en G., Sir. i V., en lloc de *havia obert,* de TM. —*'La'... 'i'* + G. i Sir.

17. *L'any trenta-novè...* Per al sincronisme, vegeu el que hem dit al verset 8. — *Fou rei... durant deu anys.* Encara que no pugui asserir-se d'una manera certa, el regnat de Manahem perdurà aproximativament des de l'any 742 al 737 a. C. Hom diria que entre Manahem i Sel·lum s'escaigué un principi d'any nou, per tal com sembla suposar-ho l'autor

Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.
[18] Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius.
[19] Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, et dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, et firmaret regnum eius.
[20] Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus et divitidus, ut daret regi Assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos: reversusque est rex Assyriorum, et non est moratus in terra.

a Samaria, durant deu anys. [18] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; no es desvià dels pecats de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel.

‘ Al seu temps ‘ [19] Ful, rei de l'Assíria, vingué al país, i Manahem donà a Ful mil talents d'argent, a fi que fos amb ell la seva mà per tal d'afermar el reialme en la seva mà. [20] I Manahem féu sortir tot aquest argent a costa d'Israel, a costa de tots els acabalats, per donar-lo al rei d'Assíria: cinquanta sicles d'argent per cap. I el rei d'Assíria se'n tornà, i no romangué ací al país.

demana ajut a Theglathfalassar III.

dels sincronismes. En tot cas, Manahem era encara rei l'any 738, puix que Theglathfalassar III fa esment d'ell; no, però, l'any 736, car en aquest any Facee havia ja començat a fer la guerra a Judà (cf. 15, 37; 16, 5 i seg.). Vegeu Landersdorfer.

18, *Havia fet pecar Israel. ‘Al seu temps‘*. Puntuem ortogràficament com el G., i també, tot seguint aquesta versió, llegim בְּיָמָיו, *al seu temps,* enlloc de כָּל־יָמָיו, *durant tota la seva vida,* de TM.

19. *Ful* (assiri *Pûlu*) és el nom amb el qual fou designat a Babilònia (allí regnà des del 729 al 727) el rei d'Assíria Theglathfalassar III, successor o usurpador del tron d'Assur-nirari V, des de l'any 745 fins al 727, que el succeí Salmanassar V. Esperit intel·ligent i de temperament emprenedor, tantost com s'apoderà del tron de l'Assíria, dirigí totes les seves energies a restablir el poder del seu reialme considerablement afeblit sota el règim dels seus predecessors. Després d'haver atacat amb èxit victoriós Urartu i Arpad, escometé el país septentrional i central d'Aram, i, una volta sotmès, en féu una província de l'Assíria, i imposà un tribut de guerra als reis vençuts com també als dels països dels environs. Fou en aquesta ocasió (l'any 738) que *Ful... vingué al país* d'Israel, frase que, segons Landersdorfer, ha d'ésser interpretada tot el més en el sentit que envià a Samaria un escamot de les seves tropes per tal de recordar a Manahem la dependència dels seus predecessors respecte l'Assíria. Manahem, que no havia de sentir-se pas massa segur en el tron que havia ussurpat, accedí a les insinuacions de Ful, i li pagà de bon grat el tribut *de mil talents d'argent,* això és, uns 17.000,000 de frcs., segons càlculs de Sanda, *a fi que fos amb ell la seva mà...* vol dir, de tenir-lo al seu costat, si mai el seu tron començava a trontollar per causa de possibles amenaces internes o externes. Probablement és a aquest tribut que fan al·lusió els Annals de Theglathfalassar III, quan després de narrar la susdita victòria contra el país septentrional i central d'Aram, entre els molts reis allí esmentats com a tributaris, figuren els noms de Rasin de Damasc, Hiram de Tir, i Manahem d'Israel.

20. Si la frase *a costa de tots els acabalats* és explicativa de la precedent *a costa de Israel,* resultaria que solament aquells contribuïren a cobrir la quantitat dels 1.000 talents de tribut a raó de *cinquanta sicles d'argent per cap.* Això suposat, si dividim ara 300.000 de sicles, que és el valor de 1.000 talents, per 50 sicles, obtenim un quocient de 60.000, que seria el nombre de les persones benestants que en aquell temps vivien al reialme d'Israel. — *I el*

[21] I la resta de les gestes de Manahem, i tot el que féu, això està escrit al llibre dels Annals dels reis d'Israel. [22] I Manahem reposà amb els seus pares, i el seu fill Faceià fou rei en lloc seu.

Faceià, rei d'Israel, és assassinat per

[23] L'any cinquantè d'Azarias, rei de Judà, Faceià, fill de Manahem, fou rei damunt Israel, a Samaria, durant dos anys. [24] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; no es desvià dels pecats de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel. [25] I Facee, fill de Romelia, ajudant seu, conspirà contra ell, i el percudí a Samaria, a la torre del palau reial, ( ) i amb ell eren cinquanta homes d'entre els galaadites. I el matà, i fou rei en lloc seu.

[26] I la resta de les gestes de Faceià, i tot el que féu, heus-les escrites en els Annals dels reis d'Israel.

Facee, rei d'Israel, el qual

[27] L'any cinquanta-dosè d'Azarias, rei de Juda, Facee, fill de Romelia, fou rei damunt Israel, a Samaria, durant vint anys. [28] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; no es desvià dels pecats

[21] Reliqua autem sermonum Manahem, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? [22] Et dormivit Manahem cum patribus suis: regnavitque Phaceia filius eius pro eo.

[23] Anno quinquagesimo Azariae regis Iuda, regnavit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria biennio: [24] et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

[25] Coniuravit autem adversus eum Phacee filius Romeliae, dux eius, et percussit eum in Samaria in turre domus regiae, iuxta Argob, et iuxta Arie, et cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, et interfecit eum, regnavitque pro eo. [26] Reliqua autem sermonum Phaceia, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

[27] Anno quinquagesimo sesundo Azariae regis Iuda regnavit Phacee filius Romeliae super Israel in Samaria viginti annis.

[28] Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit

rei d'Assíria, és a dir, probablement, l'escamot de tropes enviades a Samaria. Cf. a la nota al verset precedent

21. *Annals dels reis d'Israel.* Vegeu a la Introducció general. — *Faceià* és el nom llatinitzat de l'hebreu Peqaḥià.

23. *L'any cinquantè d'Azarias...* Aquest sincronisme recolza en càlculs erronis. Cf. verset 8. Vegeu Landersdorfer. —*Fou rei durant dos anys,* des del 737 al 736 a. C.

25. El partit aramòfil que radicava a la Transjordània, i que havia ja entronitzat el rei Sel·lum, aprofità l'avinentesa del descontentament que existia entre el poble amb motiu de l'onerosa subjecció del reialme d'Israel a l'Assíria per a tornar a gallejar, fer desaparèixer Faceià, monarca assiròfil, i substituir-lo per un rei assiròfob, Facee, general dels exèrcits de Faceià. — ( ) Hem omès els vocables *Argob i Ariè* de TM., per no presentar dins del context cap sentit acceptable. Probablement representen dues entitats geogràfiques: *Argob* i *Hauoth Iair* del N. de la Transjordània, que s'han esmunyit aquí d'una suposada nota marginal corresponent al vocable Galaad del verset 29. Vegeu Sanda. — *I amb ell eren...* La conjuració partí, doncs, de la Transjordània igual que la que destronà el rei Zacharias. Vegeu verset 10.

27. *L'any cinquanta-dosè d'Azarias...* Puix que Azarias era ja mort, resulta que el sincronisme amb aquest rei és inexacte. —*Fou rei durant vint anys.* Partint de dates certament establertes, hom no pot concedir a Facee més que uns cinc anys de regnat, des del 736 al 732 a C. Vegeu Landersdorfer.

a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.
[29] In diebus Phacee regis Israel venit Theglathphalasar rex Assur, et cepit Aion, et Abel Domum, Maacha et Ia-

de Jeroboam, fill de Nabath, amb els quals havia fet pecar Israel. [29] Al temps de Facee, rei d'Israel, vingué Theglathfalasar, rei de l'Assíria, i s'apoderà d'Aion, i d'Abel-Beth-Maacha, i de

29. *Al temps de Facee... vingué Theglathfalassar...* amb el principal motiu de respondre a la crida d'auxili que li havia adreçat Achaz, rei de Judà (cf. 16, 7). —Per una clara comprensió del text sagrat des del present verset fins a 16, 10 inclusivament, presentem a continuació un resum dels esdeveniments ocorreguts durant aquest interval de temps en relació amb el rei assiri en qüestió, extret de Ricciotti (*Storia d'Israele*, I, núm. 451-453).

Des que l'exèrcit de Theglathfalassar III penetrà al reialme d'Israel sota el regnat de Manahem (vegeu verset 19), la política interna i externa d'aquest reialme es distingí per la seva actitud envers l'Assíria: o la subjecció amb el tribut a les mans, o la rebel·lió a mà armada. Donada l'índole del partit que l'havia portat al tron, Facee escollí naturalment la rebel·lió. Ara, que comptava amb altres forces a més de les pròpies. Era necessari reactivar contra l'Assíria l'antiga lliga d'estats arameus sota la direcció de Damasc, a la qual havia de participar el país restant de la Fenícia i de la Palestina.

Heus aquí, doncs, aparèixer ja Rasin de Damasc, tributari que ja era de Theglathfalassar III. Per tal d'enrobustir la lliga era necessari que Judà hi prengués part, tant més que això facilitava la comunicació amb l'Egipte d'on hom podia sempre esperar algun ajut. Joatham, aleshores rei de Judà, no acceptà la proposta que li fou feta. Aquest refús fou interpretat com una amenaça contra la lliga; i així Rasin i Facee iniciaren contra ell l'hostilitat (cf. verset 37), amb el propòsit de dividir-se entre ells el reialme de Judà i reemplaçar Joatham per un candidat llur, el fill d'un tal Tabeel (cf. Is. 7, 6). Mort Joatham, l'hostilitat continuà contra el seu fill Achaz, el qual es veié ara atacat per altres enemics del sud: els idumeus que s'apoderaren d'Elath (cf. 16, 6) i els filisteus que envaïren tota la porció sud-oest del territori de Judà (cf. 2 Par. 28, 18).

Batut en camp obert (cf. 2 Par. 28, 5 i seg.), Achaz es fortificà dins de Jerusalem, ensems que demanava ajut a Theglathfalassar, tot presentant-li una valuosa ofrena (cf. 16, 7 i 8). L'ambaixada i els tresors trobaren el Monarca assiri, si ja no en camí, certament prompte a intervenir contra els aliats. La seva campanya, la qual, segons els documents cuneïformes començà l'any 734 i terminà l'any 732, fou conduïda conforme a un admirable pla estratègic. L'atac no començà pel N., on els arameus estaven ben preparats, sinó pel cantó del S. Tot envoltant els territoris de la lliga, davallà per la costa de la Mediterrània, conquerí la Fenícia i la Filistea, i tallades així les comunicacions de la lliga amb els països meridionals, l'assiri es girà ara contra els seus dos principals components Rasin i Facee, els quals tantost com saberen que venia, es retiraren del setge de Jerusalem, i fugiren a refugiar-se en llurs fortaleses. L'any 733 el país d'Aram fou envaït pels costats sud i oest, i hom posà setge a Damasc, que caigué l'any seguent, 732; Rasin fou assassinat, els seus habitants deportats (cf. 16, 9), i Aram deixà d'existir definitivament per esdevenir una província de l'Assíria. La caiguda del més gros suport de la lliga ocasionà la desfeta completa d'aquesta. D'allí partí l'expedició militar de Theglathfalassar, de la qual parla el present verset. Israel no oposà cap resistència. Tota la Galilea i la Transjordània foren deportades a l'Assíria (cf. 1 Par. 5, 26). —*Aion... Abel-Beth-Maachà*. Vegeu a la nota a 1 Re. 15, 20. —*Janoe* correspon molt probablement a l'actual localitat de Ianûḥ, a uns 10 kms. a l'E. de Tir.

Janoe, i de Cedes, i d'Asor, i de Galaad, i de Galilea, tot el país de Neftalí; i els deportà a Assíria. [30] I Osee, fill d'Elà, tramà una conspiració contra Facee, fill de Romelia, i el percudí, i el matà, i fou rei en lloc seu l'any vintè de Joatham, fill d' 'Azarias'.

és assassinat per Osee.

[31] I la resta de les gestes de Facee, i tot el que féu, heus-les escrites en el llibre dels Annals dels reis d'Israel.

Joatham, rei de Judà, i

[32] L'any segon de Facee, fill de Romelia, rei d'Israel, fou rei Joatham, fill d''Azarias', rei de Judà. [33] Tenia vint-i-cinc anys quan fou rei, i regnà setze anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Jerusà, filla de Sadoc. [34] I féu el que és recte als ulls de Iahuè, segons tot el que féu el seu pare 'Azarias'. [35] Però, els alts

noe, et Cedes, et Asor, et Galaad, et Galilaeam, et universam Terram Nephthali: et transtulit eos in Assyrios.

[30] Coniuravit autem, et tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliae, et percussit eum, et interfecit: regnavitque pro eo vigesimo anno Ioatham filii Oziae. [31] Reliqua autem sermonum Phacee, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

[32] Anno secundo Phacee, filii Romeliae regis Israel, regnavit Ioatham filius Oziae regis Iuda. [33] Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa, filia Sadoc.

[34] Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia, quae fecerat Ozias pater suus, operatus est.

[35] Verumtamen excelsa non

Cedes de Neftalí estava a poc més de 6 kms. al NO. del llac el-Hûle. Vegeu a la nota a Jos. 19,37. —*Asor.* Vegeu *Aser* en la nota a 1 Re. 9,15. —*Galaad* indica aquí tota la Transjordània. Cf. 1 Par. 5, 6. Probablement pertanyia a aquest lloc la suposada nota marginal *Argob i Hauoth Iair* que anà a raure enmig del verset 25. Vegeu allí la nota. — *Els deportà a Assíria.* De l'antic reialme d'Israel no romangué més que una part insignificant: la ciutat de Samaria amb la regió muntanyosa dels seus encontorns; tot el territori septentrional esdevingué una nova província de l'Assíria.

30. *Osee, fill d'Elà,* i, per tant, molt probablement descendent de la família de Bassà i d'Elà, antics reis d'Israel (cf, 1 Re. 15, 27; 16, 8) que es distingiren per llur política assiròfila. (Vegeu Landersdorfer). —*Tramà... contra Facee... i el matà.* ¿S'esdevingué tal volta aquest regicidi per instigació de Theglathfalassar? Donaria gairebé lloc a sospitar-ho el que ell diu en els seus Annals: «Quan la gent de Samaria hagueren abatut Facee, jo vaig posar Osee per governar-los». — *I fou rei en lloc seu;* rei, però vassall de l'Assíria, amb l'obligació de pagar anualment al monarca d'aquesta nació, segons refereixen els susdits Annals, 10 talents d'or i una certa quantitat d'argent. —*L'any vintè de Joatam.* Aquest sincronisme amb Joatham de Judà pertany, com diu Landersdorfer, als que recolzen en un càlcul erroni. Vegeu nota al verset 8.

32–33. L'historiador inspirat es gira ara novament vers el reialme de Judà. —*L'any segon de Facee.* Sincronisme inexacte. Vegeu nota al verset 8 —*'Azarias'.* Vegeu a la nota al verset 13. —*Regnà setze anys.* El regnat de Joatham no pot estendre's més ençà de l'any 736 a. C. Així, llevat dels 3 anys que hauria regnat tot sol, des del 738 al 736 a. C., els 13 anys restants cal comptar-los del temps que corregnà amb el seu pare Azarias (cf. verset 5), que hauria estat des del 751 al 738.

34. *'Azarias'.* Vegeu a la nota al Verset 13. — *Ell bastí la porta superior,* o sia, al cantó septentrional, *de la casa de Iahuè,* és a dir, del pati interior del temple. En aquest pati existien ja dues portes: la porta dels satèl·lits, al S., que donava accés al palau reial (cf. 11,

abstulit: adhuc populus immolabat, et adolebat incensum in excelsis: ipse aedificavit portam domus Domini sublimissimam.

[36] Reliqua autem sermonum Ioatham, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [37] In diebus illis coepit Dominus mittere in Iudam Rasin regem Syriae, et Phacee filium Romeliae. [38] Et dormivit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Civitate David patris sui, et regnavit Achaz filius eius pro eo.

llocs no foren suprimits; el poble sacrificava encara i cremava perfums als alts llocs. Ell bastí la porta superior de la casa de Iahuè.

les seves construccions.

[36] I la resta de les gestes de Joatham, i tot el que féu, això està escrit al llibre dels Annals dels reis de Judà. [37] En aquell temps, Iahuè començà a enviar contra Judà, Rasin, rei d'Aram, i Facee, fill de Romelia. [38] I Joatham reposà amb els seus pares, a la ciutat del seu pare David; i el seu fill Achaz fou rei en lloc seu.

19), i la porta de l'E., per on entrava el públic (cf. 12, 10); ara Joatham en basteix una tercera al costat septentrional, la qual veurem esmentada a Ez. 9, 2. — El present llibre dels Reis no ens dóna més que aquesta mostra de l'activitat constructora de Joatham; però, 2 Par. 27, 3–4 ens dirà que bastí molt en la muralla de l'Ofel, fortificà ciutats en les muntanyes de Judà, i bastí castells i torres en les forests.

36. *Tot el que féu.* Vegeu el que acabem d'exposar a la fi de la nota precedent. A més d'això féu guerra als ammonites, i els obligà a pagar-li, tres anys arreu, 100 talents d'argent, i deu mil cors de forment i altres tants d'ordi. — *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Inroducció general.

37. *Començà a enviar contra Judà...*, car el seu rei Joatham havia refusat d'unir-se a la lliga contra l'Assíria. La guerra oberta contra aquest reialme no serà declarada fins després, al temps del seu successor Achaz (cf. 16, 5). Vegeu a la nota al verset 29.

CAPÍTOL XVI

ACHAZ, REI DE JUDÀ

Achaz, rei de Judà, prevarica ;

L'any dissetè de Facee, fill de Romelia, fou rei Achaz, fill de Joatham, rei de Judà. [2] Achaz tenia vint anys quan fou rei, i regnà setze anys a Jerusalem. No féu el que és recte als ulls de Iahuè, el seu Déu, com David, el seu pare; [3] ans caminà per la via dels reis d'Israel, i fins féu passar el seu fill pel foc, segons les abominacions de les nacions, que Iahuè havia foragitat de davant els fills d'Israel. [4] I sacrificà i cre-

[1] Anno decimo septimo Phacee filii Romeliae regnavit Achaz filius Ioatham regis Iuda. [2] Viginti annorum erat Achaz cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem:

non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater eius. [3] sed ambulavit in via regum Israel: insuper et filium suum consecravit, transferens per ignem secundum idola Gentium, quae dissipavit Dominus coram filiis Israel. [4] Im-

1-2. *L'any dissetè de Facee.* Sincronisme erroni. Vegeu a 15, 8. — *Tenia vint anys.* Hom està obligat a considerar aquesta indicació com a inexacta, a menys de suposar que és falsa la xifra dels 25 anys d'Ezechias consignada a 18, 2; car resultaria que el fill solament tindria 11 anys menys que el seu pare. Vegeu Landersdorfer. — Excepcionalment és omès per a aquest rei de Judà el nom de la seva mare.

3. *Féu passar el seu fill pel foc.* D'aquí es desprèn que Achaz introduí a Jerusalem el culte de Moloch (o Mòlech per analogia amb el vocable bòschet, objecte ignominiós), falsa divinitat encara no ben definida, però que, segons el P. Lagrange (*Rel. sém.*, pag. 108) hauria estat el rei del món infernal, el qual hom creia que poblava el seu imperi per mitjà de la malaltia —sobretot la febre— la pesta i la guerra. Hom cercava d'apaivagar-lo i d'evitar aquestes calamitats mitjançant tendres víctimes humanes. Res de ben precís no se sap tocant al ritu amb el qual li eren presentades aquestes víctimes, si no és que certament en la generalitat dels casos -un d'aquests, el del fill d'Achaz- els infantons eren cremats després d'haver estat prèviament occits (cf. Ez. 16, 21; 23, 37-39). El mot *passar* no seria més que un simple eufemisme, en lloc de *cremar*. Alguns, però, pensen que sovint l'expressió era presa en sentit estrictament literal, i que aleshores hom *feia passar* els infantons a Moloch mitjançant una mena de lustració o purificació, que consistia a fer-los saltar damunt el foc o a col·locar-los damunt els braços escalfats de l'ídol, sense que se'n seguís la mort. — *Segons les abominacions...* Els sacrificis d'infants, sobretot dels primogènits, sovintejaven en totes les nacions que encerclaven les terres d'Israel, abominació que havia estat severament interdita per Iahuè (Lv. 18, 21; Dt. 12, 31). Sembla que Achaz, en la temor de no poder resistir el setge que li havien posat Rasin i Facee, volgué en aquesta ocasió imitar la conducta de Mesà (vegeu 3, 27); el seu acte execrable, però, estigué lluny de causar en els assetjants la impressió d'aleshores.

molabat quoque victimas, et adolebat incensum in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frondoso. [5] Tunc ascendit Rasin rex Syriae, et Phacee filius Romeliae rex Israel in Ierusalem ad praeliandum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. [6] In tempore illo restituit Rasin rex Syriae, Ailan Syriae, et eiecit Iudaeos de Aila: et Idumaei venerunt in Ailam, et habitaverunt ibi usque in diem hanc. [7] Misit autem Achaz nuncios ad Theglath-

mà perfums als alts llocs, dalt dels pujols, i davall tot arbre esponerós,

[5] Llavors Rasin, rei d’Aram, i Facee, fill de Romelia, rei d’Israel, pujaren a Jerusalem per a la guerra, i ‘l‘’ assetjaren; però no pogueren expugnar-la. [6] En aquell temps, Rasin, rei d’Aram, reconquerí Elath per a ‘Edom‘, i expulsà els jueus d’Elath, i ‘els idumeus‘ vingueren a Elath, i han sojornat allí fins al dia d’avui. [7] I Achaz envià missatgers a Theglathfalasar, rei de l’As-

assetjat per Rasin i Facee,

implora el socors del rei d’Assiria, i és atès.

4. *Als alts llocs,* o sia, en els santuaris, en els quals hom adorava falses divinitats, o es donava un culte il·legítim a Iahuè. Llur nom no importava necessàriament que semblants alts llocs fossin situats dalt d’una prominència. Aquests són especificats a continuació amb l’expressió *dalt dels pujols.* Per aquests santuaris, i també pels que eren erigits *davall tot arbre esponerós* vegeu la nostra nota a Dt. 12, 2.

5. *Llavors,* quan Achaz persistí en el refús que el seu pare Joatham havia ja donat de no formar part de la lliga antiassíria. Vegeu la nota a 15, 29. — *I ‘l‘’assetjaren.* Corregim segons Sir. i Is. 7, 1, en lloc d’*assetjaren Achaz* del present passatge. Fou probablement durant aquest setge, que Achaz féu passar el seu fill pel foc (vegeu verset 3), i que, no havent donat aquest expedient el resultat que ell n’esperava, es girà vers l’Assíria com a única taula de salvament.

6. Abans del setge esmentat al verset precedent, i mentre Achaz era atacat de l’una part per Rasin i Facee, i de l’altra pels filisteus que havien ja envaït bona part del seu territori (vegeu nota a 15, 29), els idumeus aprofitaren l’avinentesa per a ajuntar-se a la lliga, alçar-se també contra ell, i recobrar novament la completa independència de llur reialme. Rasin corregué a ajudar-los, *reconquerí Elath,* i els la lliurà, en recompensa d’haver-se també ells decidit a entrar dins la coalició contra els assiris. — *‘Edom‘... ‘els idumeus‘,* són dues correccions que s’imposen, en lloc d’*Aram* i *els arameus* de TM. A més, la segona correcció és feta encara segons la lliçó de G. de Lag. i Targ.

7–9. Els profetes foren gairebé sempre, i per principi, enemics d’aliances amb nacions idolàtriques, com sigui que, en cas de victòria, aquesta ocasionava un greu risc que els déus vencedors de la nació aliada fossin després adorats a Israel, si no exclusivament, d’una manera sincretista amb Iahuè. Aquest fou el principal motiu per què Isaïas, que aleshores es trobava, també ell, dins els murs de Jerusalem assetjada, insistí tant prop d’Achaz per tal de dissuadir-lo de fer aliança amb l’Assíria, bo i invitant-lo a posar la seva confiança en Iahuè sol, i assegurant-li el seu ajut. Achaz s’escoltà el profeta, però res no respongué. Per tal de decidir-lo, el profeta reprèn la paraula i li declara que està disposat a assegurar-li aquest auxili de Iahuè, mitjançant un prodigi, sigui en el cel, sigui en la terra; només cal que demani. Però Achaz ho refusa hipòcritament. El profeta, indignat, li diu que el Senyor mateix donarà un senyal. Llavors amb solemnitat pronuncia la magnífica profecia messiànica de l’Emmanuel, i acaba amb l’anunci dels mals que Déu farà davallar sobre el rei, la seva casa i el seu poble. Vegeu Is. 7, 1, 17, comentat pel P. Augé en la nostra col·lecció.

Achaz, el qual s’havia fet sord a les repetides instàncies d’Isaïas, *envià missatgers a The-*

Construeix un nou altar pel temple, i

síria, dient: Sóc el teu servent, i fill teu; puja, i allibera 'm del palmell del rei d'Aram, i del palmell del rei d'Israel, que s'han alçat contra mi. [8] I Achaz prengué l'argent i l'or que es trobava a la casa de Iahuè i als tresors del palau reial, i ho envià com a regal al rei de l'Assíria. [9] I el rei de l'Assíria l'escoltà, i pujà contra Damasc, i la prengué i deportà [els seus habitants] a Qir; i féu morir Rasin.

[10] I el rei Achaz vingué a Damasc, a l'encontre de Theglathfalasar, rei de l'Assíria, i veié l'altar de Damasc; i el rei Achaz envià al sacerdot Urias 'la mesura' de l'altar i el seu model, segons tot el seu treball. [11] I el sacerdot Urias bastí l'altar; segons tot el que el rei Achaz havia enviat des de Damasc, així féu el sacerdot Urias abans que el rei Achaz vingués de Damasc.

phalasar regem Assyriorum, dicens: Servus tuus, et filius tuus ego sum: ascende, et salvum me fac de manu regis Syriae, et de manu regis Israel, qui consurrexerunt adversum me. [8] Et cum collegisset argentum et aurum, quod inveniri potuit in domo Domini, et in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. [9] Qui et acquievit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, et vastavit eam: et transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit.

[10] Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum. cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar eius, et similitudinem iuxta omne opus eius. [11] Extruxitque Urias sacerdos altare iuxta omnia, quae praeceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec

glathfalasar, i per tal de decantar la voluntat d'aquell colós en favor seu, s'envilí, tot declarant-se-li *servent i fill,* i enviant-li *l'argent i l'or* del temple i del palau *com a regal.* — *El rei de l'Assíria,* que de temps meditava l'extermini de la lliga, *escoltà* Achaz, es posà en campanya, i a la fi d'una triple expedició militar *pujà contra Damasc* i acabà per sempre amb el reialme arameu. Els seus habitants foren deportats a *Qir,* regió que no ha estat fins avui identificada. L'objecte principal del crit d'ajut que Achaz havia adreçat al rei de l'Assíria havia estat obtingut; la lliga fou desbaratada i el poder de Damasc anihilat. Ara, que el resultat d'aquesta victòria fou ben poc avantatjós per al reialme de Judà; car de l'una part li costà la cessió de gairebé la totalitat del seu tresor, i, de l'altra, Elath no li fou tornat, les ciutats preses pels filisteus pasaren a mans de Theglathfalasar, i ell esdevingué un Estat dependent i tributari de l'Assíria.

10. Terminada victoriosament aquella campanya militar, Theglathfalasar donà una recepció solemne a Damasc mateix, on acudiren els prínceps dels diversos petits estats arameus que oportunament se li havien sotmès o que ell havia instituït. En aquesta avinentesa s'hi presentà també Achaz, i no pas, segurament, amb les mans buides, per tal de prestar-li homenatge, i fer-li gràcies per haver respost tan gentilment (!) al socors sol·licitat. Acomplerta aquesta cerimònia, Achaz no tornà a Jerusalem sense haver fet abans una visita i donat culte als déus de Damasc (cf. 2 Par. 28, 23), probablement en el temple de Remmon, principal déu de la ciutat (vegeu nota a 5, 18–19^{a}). Hom pot molt ben creure que fou en aquest temple, que ell *veié l'altar* que l'encisà en tan gran manera, fins a voler-ne bastir un d'igual a la seva capital. — *'La mesura'.* Així G. de Lag. en lloc de *la semblança* de TM. — *Segons tot el seu treball,* vol dir: amb tots els seus detalls.

11. *El sacerdot,* el pontífex d'aquell temps, *Urias, bastí l'altar.* Sembla un xic estrany que Urias s'hagués prestat tan fàcilment a satisfer els desigs del rei Achaz; amb tot, hom no pot inculpar-lo, per tal com cap prescripció formal no existia pel que fa a l'altar del gran

veniret rex Achaz de Damasco. [12] Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, et veneratus est illud: ascenditque et immolavit holocausta, et sacrificium suum, [13] et libavit libamina, et fudit sanguinem pacificorum, quae obtulerat super altare. [14] Porro altare aereum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, et de loco altaris, et de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem. [15] Praecepit quoque rex Achaz Uriae sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinum, et sacrificium vespertinum, et holocaustum regis, et sacrificium eius, et holocaustum universi populi terrae, et sacrificia eorum, et libamina eorum: et omnem sanguinem holocausti, et universum sanguinem victimae super illud effundes: altare vero aereum erit paratum ad voluntatem meam. [16] Fecit igitur Urias sacerdos iuxta

[12] Quan el rei vingué de Damasc i el rei veié l'altar, el rei s'atansà a l'altar, i hi pujà; [13] i féu fumejar el seu holocaust, i la seva minḥà, i vessà la seva libació, i escampà la sang dels seus pacífics damunt l'altar. [14] I quant a l'altar de bronze que era a la faç de Iahuè, el desplaçà de davant el temple, d'entre el [nou] altar i la casa de Iahuè, i el posà al costat septentrional de l'altar [nou]. [15] I el rei Achaz comandà al sacerdot Urias, dient: Damunt l'altar gran faràs fumejar l'holocaust del matí, i la minḥà de la tarda, i l'holocaust del rei i la seva minḥà, i l'holocaust de tot el poble de la terra, i llur minḥà, i llurs libacions, i escamparàs al seu damunt tota la sang de l'holocaust, i tota la sang del sacrifici. Pel que fa a l'altar de bronze, jo en prendré cura. [16] I el sacerdot Urias féu segons tot el que el rei Achaz li havia ordenat.

en fa la dedicació.

temple, el qual havia ja estat substituït per un altre per Salomó (cf. 2 Par. 4, 1). D'altra banda cap diferència fonamental no hi havia entre els altars pagans i els de la religió mosaica.

12–13. Achaz es reservà l'honor de dedicar personalment el nou altar, no pas tot conculcant la Llei i usurpant els poders del sacerdoci, com pensen alguns exegetes, sinó en virtut d'un dret que li conferia la seva dignitat reial, i per la mateixa raó que oferiren també sacrificis Saul, David i Salomó. Vegeu la nota a 2 Sam. 8, 18. — *Holocaust,* que importava la consumpció total de la víctima. — *Minḥà* era l'ofrena de farina i oli que solia acompanyar tot sacrifici cruent. Vegeu la nota a Lv. 2. — *Pacífics* eren els sacrificis, dels quals una part de la víctima era oferta a Iahuè, una altra al sacerdot, i la restant era consumida en àpat sagrat pels assistents. Vegeu Lv. 3.

14. No havent rebut ordres precises sobre el particular, Urias havia bastit el nou altar entre l'antic altar de bronze i la porta oriental de l'atri. Ara Achaz en modifica la disposició, tot emplaçant aquell al lloc de preeminència que fins aleshores havia ocupat aquest últim, i relegant provisionalment aquest a un lloc de segon ordre, al costat septentrional d'aquell.

15. *Damunt l'altar gran.* Si *gran* no vol dir en la present frase *més important,* es desprèn d'aquí que el nou altar superava encara les dimensions ja prou considerables de l'altar de bronze (cf. 2 Par. 4, 1). — *L'holocaust del matí* amb el qual era també oferta la minḥà (vegeu en 3, 20). — *La minḥà de la tarda* és dit sinecdòquicament per tot el sacrifici vespertí, que, com el del matí, comprenia l'holocaust en primer lloc (vegeu a la nota a 1 Re. 18, 29). — *L'holocaust del rei.* En el Pentateuc no és donada cap prescripció concernent un sacrifici especial pel rei. És fàcil que hagués estat instituït des de la fundació de la monarquia. Vegeu Ez. 46, 1 i seg. — *Tota la sang del sacrifici* pacífic. Vegeu a la nota als versets 12–13. — *Jo en prendré cura,* o jo m'hi pensaré. L'altar de bronze romangué encara algun

Espoliacions i altres innovacions en el temple.

[17] I el rei Achaz trencà els plafons de les peanyes i retirà les conques del damunt; després davallà la mar [de bronze] de damunt els bous de bronze que eren sota ella, i la posà damunt un paviment de pedres. [18] I el pòrtic del xabbat que hom havia bastit en el temple, i l'entrada exterior del rei, els desplaçà de la casa de Iahuè per consideració del rei de l'Assíria.

Conclusió.

[19] I la resta de les gestes d'Achaz, ' i tot ' el que féu, això està escrit al llibre dels Annals dels reis de Judà. [20] I Achaz reposà amb els seus pares, i fou sepultat amb els seus pares a la ciutat de David; i el seu fill Ezechias fou rei en lloc seu.

omnia, que praeceperat rex Achaz. [17] Tulit autem rex Achaz caelatas bases, et luterem, qui erat desuper: et mare deposuit de bobus aereis, qui sustentabant illud, et posuit super pavimentum stratum lapide. [18] Musach quoque sabbati, quod aedificaverat in templo: et ingressum regis exterius convertit in templum Domini propter regem Assyriorum.

[19] Reliqua autem verborum Achaz, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? [20] Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David, et regnavit Ezechias filius eius pro eo.

temps al temple. Després ja no se'n parla més. És de suposar que Achaz el féu desaparèixer després d'haver-ne arrencat tot el metall que contenia, per tal de satisfer el tribut que anualment havia de lliurar a Theglathfalasar III. Ezequiel (43, 13 i seg.) es refereix probablement a l'altar nou.

17. *Trencà els plafons de les peanyes.* Vegeu 1 Re. 7, 27 i seg. — *Retirà les conques.* Vegeu 1 Re. 7, 38. — *Davallà la mar [de bronze].* Vegeu 1 Re. 7, 23-26. Tot, per exigència del tribut que havia d'ésser pagat cada any al rei assiri.

18. Ens manquen els elements per a poder fixar la situació del *pòrtic del xabbat,* i per a entrellucar les raons que motivaren el desplaçament *de l'entrada exterior* per la qual el rei tenia accés al temple (cf. 11, 19).

19-20. *'I tot'* + alguns Mss., G. i Targ. de Lag., i Sir. — *Fou sepultat... a la ciutat de David,* no, però, segons 2 Par. 28, 27, en el panteó reial.

CAPÍTOL XVII

OSEE, ÚLTIM REI D'ISRAEL — FI DEL REIALME D'ISRAEL
ELS SAMARITANS

[1] Anno duodecimo Achaz regis Iuda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis.
[2] Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerant.
[3] Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, et factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa.
[4] Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens misisset nuncios ad Sua regem Ægypti,

Osee, rei d'Israel

L'any dotzè d'Achaz, rei de Judà, Osee, fill d'Elà, fou rei damunt Israel, a Samaria, durant nou anys. [2] I féu el que és mal als ulls de Iahuè; no, però, com els reis d'Israel que foren abans d'ell.

es rebel·la contra l'Assíria, i

[3] Salmanassar, rei de l'Assíria, pujà contra ell; i Osee se li subjectà, i li pagà tribut. [4] Després el rei de l'Assíria descobrí una conspiració d'Osee; car havia enviat missatgers a Sua, rei

1. *L'any dotzè d'Achaz.* El sincronisme recolza en un càlcul erroni; és un càlcul de postdatació, i suposa que la presa de Samaria s'escaigué l'any sisè d'Ezechias, igual que el sincronisme de 18, 8. — *Fou rei durant nou anys,* des del 732 al 724. Si hagués regnat fins a la caiguda de la capital (722) serien onze anys.

2. *No, però...* L'autor sagrat no dóna cap detall relatiu a aquesta restricció. Així només ens és permès suposar d'una manera general que el partit iahuista, que era molt poderós (vegeu 2 Par. 28, 8 i seg.), exercí damunt del rei una saludable influència.

3. Osee fou fidel a pagar anualment el tribut de 10 talents d'or i una certa quantitat d'argent tal com li havia imposat Theglathfalasar (vegeu a la nota a 15, 30), al qual devia en certa manera la corona. Mort, però, aquest monarca, i aprofitant-se dels disturbis que solien ocórrer a cada canvi de sobirà, el partit antiassiri alcà de nou la testa i guanyà a la seva causa el rei Osee, el qual es refusà a pagar el tribut a l'Assíria, oi més quan sabé que també Eluleus, rei de Tir, s'havia rebel·lat i que tota la província aramea es trobava en estat d'agitació. Ara, que *Salmanassar* (V d'aquest nom) *rei de l'Assíria* i successor (722) de Theglathfalasar, eixí en campanya l'any 725, posà setge a Tir (vegeu Jos. Fl. *Antiq.* IX, XIV, 2), i d'allí *pujà contra ell* (el rei Osee). Aquest s'intimidà, i de continent *se li subjectà i li pagà tribut,* cosa que després féu igualment el rei de Tir.

4. *Després,* al cap d'un any (724). — *'Musri',* en lloc de *Egipte* de TM., és una correcció crítica proposada per Winckler i adoptada per molts dels exegetes moderns. Fins fa pocs anys hom identificava generalment *Sua* amb Sabakon, Faraó etíop de la XXV dinastia. Comprovat, però, que aquest Faraó no regnà fins bastants anys més tard, hom ha cercat debades algun príncep que hagués regnat allí entre ell i el seu predecessor Pianchi. En canvi, les inscripcions cuneïformes ens donen a conèixer per a aquests temps un tal *Sib'u,* general dels exèrcits del rei de Musri, estat de l'Aràbia septentrional, el qual dos anys més tard donà molt a fer a Sargon, successor de Salmanassar. Vegeu Landersdorfer i, sobretot,

Samaria cau amb tot el reialme d'Israel;

car Israel havia imitat els cananeus,

de 'Musri', i no lliurà al rei de l'Assíria el tribut com cada any. Així, el rei de l'Assíria el féu agafar, i el tancà en una presó. [5] I el rei de l'Assíria pujà per tot el país; i pujà a Samaria, i hi posà setge tres anys. [6] I l'any novè d'Osee, el rei de l'Assíria prengué Samaria, i deportà Israel a l'Assíria, i els féu sojornar a Halà, i al Habor, el riu de Gozan, i en les ciutats de la Mèdia.

[7] I [això] s'esdevingué, perquè els fills d'Israel havien pecat contra Iahuè, llur Déu, que els ha-

ne praestaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, et vinctum misit in carcerem. [5] Pervagatusque est omnem terram: et ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis. [6] Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, et transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala, et in Habor iuxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.

[7] Factum est enim, cum peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de

Sanda. — *Així,* descoberta aquesta segona rebel·lió i traïció d'Osee, Salmanassar, *el rei d'Assíria,* prengué la determinació d'acabar d'un cop per sempre amb ell i amb el seu reialme, i *el féu agafar.* ¿Caigué tal volta presoner seu després d'un combat (vegeu a la nota al verset següent), o li fou lliurat pels partidaris d'una fracció contrària? No ho sabem. En tot cas, d'ara en avant Osee desapareix de la història.

5. *I* Salmanassar V, *rei de l'Assíria, pujà* amb les seves tropes, per tal de combatre *per tot el país,* el qual després de la desfeta soferta en mans de Theglathfalasar, havia estat reduït a la sola regió muntanyosa entre la plana d'Esdrelon i el reialme de Judà (vegeu a la fi de la nota a 15, 29). Fou probablement en una de les accions d'aquesta guerra pel país, que Osee caigué presoner del rei assiri (cf. verset 4). Després *pujà a Samaria,* la qual, orgullosa de la formidable fortificació de la ciutat, i confiant en la resistència de Tir i en l'ajut que esperava rebre de Musri (vegeu a la nota al verset 4), tancà les portes a Salmanasar V. Resultat d'aquesta resistència fou que el rei assiri *hi posà setge tres anys,* des del 724 al 722 a. C.

6. Puix que de Tir no hi havia ja res a esperar, i del país de Musri no venia cap ajut, *l'any novè,* o, més aviat, onzè (vegeu al verset 1) *d'Osee, el rei d'Assíria prengué Samaria.* Aquest rei no fou ja Salmanassar V, el qual morí, misteriosament i sense deixar descendència, a Nínive vers la fi (722) del setge, sinó Sargon II, un alt oficial del seu exèrcit i successor seu (722–705) en el tron. — *I deportà Israel a l'Assíria,* tot seguint la política inaugurada per Theglathfalasar III (cf. 15, 29), per tal de reduir més segurament els vençuts, i prevenir ulteriors revoltes. Després el rei assiri establí allí un dels seus generals com a governador, i el ja molt reduït reialme d'Israel esdevingué des de llavors una altra província de l'Assíria. Segons els annals de Sargon II, el nombre dels deportats en aquesta ocasió fou de 27,290 persones. — *Halà* és versemblantment la *χαλκῖτις* de Ptolomeu, a l'alta Mesopotàmia i a l'O. del Tigris. — *Habor* és el conegut riu Khabûr del N. de la Mesopotàmia, que té les seves principals fonts a Râs el-ʿAin, i desemboca a l'Eufrat al lloc de l'antiga Circesium, al S. de Deir ez-Zor. — *Gozan* és la regió de Râs el-ʿAin. A les fonts del riu Khabûr. — *A les ciutats de la Mèdia,* on reemplaçaren els indígenes que Theglathfalasar III havia deportat a d'altres llocs (cf. *RB.* 1910, pàg. 373–374).

7–18. Davant l'esdeveniment cabdal que acaba d'ésser referit amb la caiguda de Samaria, i amb ella la desaparició definitiva de tot el reialme i la dispersiò de gran part dels seus habitants, l'autor sagrat fa ara una digressió per tal de posar en clar contra possibles detrac-

Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos. [8] Et ambulaverunt iuxta ritum Gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, et regum Israel: quia similiter fecerant. [9] Et offenderunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: et aedificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis a Turre custodum usque ad Civitatem munitam. [10] Feceruntque sibi statuas, et lucos in omni colle sublimi, et subter omne lignum nemorosum: [11] et adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium, quas transtulerat Dominus a facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum. [12] et coluerunt immunditias, de quibus praecepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

[13] Et testificatus est Dominus in Israel et in Iuda per

via fet eixir de la terra d'Egipte, de sota la mà del Faraó, rei d'Egipte i havien reverenciat altres déus, [8] i havien caminat segons els estatuts de les nacions que Iahuè foragità de davant els fills d'Israel, i d'altres que els reis d'Israel havien establert. [9] I els fills d'Israel havien comès secretament actes il·lícits contra Iahuè, llur Déu, i s'havien bastit alts llocs en totes llurs ciutats, des de la torre dels guaites fins a la ciutat fortificada. [10] I s'havien erigit massebes i aixeres a dalt de tot puig alt, i davall tot arbre esponerós. [11] I allí, en tots els alts llocs havien cremat perfums, com les nacions que Iahuè havia bandejat de davant d'ells; i havien fet coses malvades per irritar Iahuè. [12] I havien servit els ídols, referent als quals Iahuè els havia dit: No fareu tal cosa.

[13] Nogensmenys Iahuè havia conjurat Israel i

i havien bastit alts llocs,

i erigit massebes i aixeres,

i per llurs immoralitats,

i endurimen de cor,

tors de la Providència de Iahuè envers el seu poble escollit, les causes morals que ocasionaren la catàstrofe.

7. Assenyala el motiu que els engloba tots, això és, llur ingratitud envers llur Déu Iahuè, al qual eren deutors d'haver estat un poble escollit, protegit, mimat des de llur eixida de l'Egipte; així, que en lloc d'adorar-lo i regraciar-lo, pecaven contra Ell, li giraven l'esquena, i anaven a reverenciar falsos déus.

8. Primera causa: imitació dels costums pagans de les nacions veïnes. Els reis d'Israel en lloc de donar el bon exemple, havien estat els primers a conformar-s'hi en llurs actes públics i privats.

9. Segona causa: l'erecció d'alts llocs, destinats no solament al culte de Baals i Astartès, sinó també al de Iahué, cosa, aquesta última, esdevinguda il·lícita des de la construcció del gran temple, únic lloc on volia Ell ésser adorat. — *Havien comès secretament...* Ensems que exteriorment pretenien romandre addictes al pacte contret amb Iahuè, en llurs cors abrigaven la intenció de transgredir-lo. — *Des de les torres dels guaites...* Tot i que la frase hagi d'ésser presa en sentit hiperbòlic, nogensmenys s'indica a bastament com aquests llocs de culte il·lícits s'havien estès arreu del país. Les torres en qüestió, erigides a la campanya, servien de protecció als ramats, vinyes i sembrats.

10. Terça causa: les massebes i aixeres, representatives de Baal i d'Astartè que solien ésser erigides a llurs llocs de culte. Vegeu nota a 1 Re. 14, 23. — *A dalt de tot puig.* Vegeu nota a 16, 4. — *Davall tot arbre esponerós.* Vegeu nota a Dt. 12, 2.

11–12. Quarta causa: El culte que hom tributava a aquestes falses divinitats, amb tota una sèrie d'immoralitats i de pràctiques nefandes, *coses malvades per irritar Iahuè,* que indefectiblement l'acompanyaven; lliurant-se així de cos i ànima al servei, veneració i adoració d'aquells *ídols* tantes voltes execrats, i que Iahuè els havia amb tanta insistència prohibit.

13–14. Cinquena causa: l'endurimenr de llur cor a les amonestacions dels profetes, que

Judà per mitjà de tots els seus profetes, de tots
els vidents, dient: Convertiu-vos de les vostres
vies malvades, i observeu els meus preceptes
‘ i ‘ els meus estatuts, segons tota la Llei
que Jo he dictat als vostres pares, i que us
he tramès per mitjà dels profetes, servents meus.
[14] Però ells no obeïren; ans enduriren llur bes-coll, com el bescoll de llurs pares, els quals no

i per haver transgredit el pacte amb Israel;

cregueren en Iahuè, llur Déu. [15] I menysprearen
els seus estatuts, i el seu pacte que havia conclòs
amb els seus pares, i els advertiments amb els
quals els havia conjurat; i caminaren rera la
vanitat i es tornaren vans i rera les nacions
que eren a llur entorn, referent a les quals Iahuè
els havia manat de no fer com elles. [16] I
abandonaren tots els preceptes de Iahuè, llur
Déu, i es feren obra de fosa, dos vedells, i feren
aixeres, i adoraren tot l'exèrcit del cel, i servi-ren Baal. [17] I feren passar llurs fills i llurs filles
pel foc, i practicaren la divinació, i presagiaren,
i es vengueren per fer el que és mal al ulls

per això Israel fou punit, i

de Iahuè, per tal d'irritar-lo. [18] I Iahuè s'aïrà
molt contra Israel, i els rebutjà de davant la
seva faç. No romangué més que la sola tribu de
Judà.

manum omnium Prophetarum et Videntium, dicens: Revertimini a viis vestris pessimis, et custodite praecepta mea, et ceremonias iuxta omnem legem, quam praecepi patribus vestris: et sicut misi ad vos in manu servorum meorum Prophetarum. [14]Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam iuxta cervicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo. [15] Et abiecerunt legitima eius, et pactum, quod pepigit cum patribus eorum, et testificationes, quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, et vane egerunt: et secuti sunt Gentes, quae erant per circuitum eorum, super quibus praeceperat Dominus eis ut non facerent sicut et illae faciebant. [16] Et dereliquerunt omnia praecepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, et lucos, et adoraverunt universam militiam caeli: servieruntque Baal, [17] et consecraverunt filios suos, et filias suas per ignem: et divinationibus inserviebant, et auguriis: et tradiderunt se ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum. [18] Iratusque est Dominus vehementer Israeli, et abstulit eos a conspectu suo, et non remansit nisi tribus Iuda tantummodo.

mai no mancaren al reialme d'Israel, des del profeta Ahias al temps de Jeroboam, i després, de Jehú, Elias, Micheas, Eliseu, Jonàs fins a Oded (2 Par. 28, 9) i Oseas durant els últims reis.

15–17. Sisena causa: ruptura del pacte que amb tanta solemnitat havia estat conclòs entre Iahuè i Israel a la muntanya del Sinaí. Conseqüències d'aquesta infidelitat foren: 1) que *caminaren rera la vanitat,* vol dir, que es lliuraren al culte dels ídols com *les nacions que eren a llur entorn*: 2) que menysprearen *els preceptes de Iahuè, i es feren... dos vedells* d'or, l'un a Bethel, i l'altre a Dan; 3) que *adoraren tot l'exèrcit del cel,* això és, es lliuraren a l'astrolatria, pecat del qual la Bíblia no testimonieja més que contra el reialme de Judà (cf. Jer. 8, 2; 19, 13; 4) que *feren passar...* és a dir, que adoptaren les pràctiques horripilants del culte de Moloch, igual que a Jerusalem al temps del rei Achaz (vegeu 16, 3); 5) que *practicaren la divinacio,* mitjançant la nigromància (1 Sam. 28, 8) i la belomància (Ez. 21, 26). En fi, *es vengueren,* es lliuraren com esclaus a les mans de llurs passions desordenades i de llurs baixos instints, *per fer el que és mal als ulls de Iahuè.*

18. El resultat natural de tanta abominació fou que Iahuè *rebutjà* Israel *de davant la seva faç* i l'exterminà completament.

[19] Sed nec ipse Iuda custodivit mandata Domini Dei sui: verum ambulavit in erroribus Israel, quos operatus fuerat. [20] Proiecitque Dominus omne semen Israel, et afflixit eos, et tradidit eos in manu diripientium, donec proiiceret eos a facie sua:

[21] ex eo iam tempore, quo scissus est Israel a domo David, et constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: separavit enim Ieroboam Israel a Domino, et peccare eos fecit peccatum magnum. [22] Et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Ieroboam quae fecerat: et non recesserunt ab eis, [23] usque quo Dominus auferret Israel a facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum Prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc.

[24] Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, et de Cutha, et de Avah, et de Emath, et de Sepharvaim: et

(també Judà ha pecat)

per haver adorat Iahuè-vedell.

[19] Tampoc Judà no observà els preceptes de Iahuè, llur Déu; ans caminaren segons els estatuts que Israel havia introduït. [20] Per això Iahuè rebutjà tota la nissaga d' Israel, i els afligí, i els lliurà a la mà de depredadors, fins a llençar-los de la seva faç. [21] Car Israel s' havia separat de la casa de David, i havien fet rei Jeroboam, fill de Nabat; i Jeroboam havia allunyat Israel de rera Iahuè, i li havia fet cometre un gran pecat. [22] I els fills d' Israel havien caminat en tots els pecats que Jeroboam havia comès; no se n' havien desviat, [23] fins que Iahuè rebutjà Israel de la seva faç, segons que havia Ell parlat per mitjà de tots els seus servents, els profetes. Així Israel fou deportat lluny de la seva terra, cap a l' Assíria, fins al dia d' avui.

Els colons importats a Samaria

[24] I el rei d' Assíria emmenà [gent] de Babilònia, i de Cutha, i d' Avah, i d' Emath, i de

19–20. Aquests dos versets, que interrompen el context entre els versets 18 i 21, probablement han estat inserits en aquest lloc posteriorment a la caiguda del reialme de Judà. — *Tota la nissaga d'Israel* comprèn aquí tots els individus de la nació israelita, tant del reialme d'Israel com del de Judà.

21–23. L'autor inspirat fa una última constatació abans de terminar. ¿Voleu saber encara una raó fonamental per què Iahuè rebutjà de la seva faç el reialme d'Israel? Doncs, una volta *Israel s'havia separat de la casa de David,* això és, de la tribu de Judà, *Jeroboam... li havia fet cometre un gran pecat,* obligant-lo a adorar Yahuè sota la representació dels vedells d'or, i els seus successors, *i els fills d'Israel havien caminat,* havien imitat aquesta conducta, havien donat culte a Iahuè segons aquesta norma abominable, i *no se n'havien desviat.*

24–41. Desaparegut de la història el reialme d'Israel i esdevingut des d'ara una província de l'Assíria, el nucli de la població, compost principalment de les persones benestants i influents, una volta deportat a diferents llocs de destinació (vegeu verset 6), fou paulatinament substituït per una multitud de colons importats d'altres ciutats també vençudes del mateix imperi, dels quals, a còpia de temps, i barrejats que foren amb els proletaris israelites romasos al país, s'originà un nou poble o raça, dita dels samaritans.

24. *Babilònia* és la famosa capital de l'imperi del mateix nom, situada a uns 90 kms. al S. de Bagdad. — *Cutha,* avui Tell Ibrahim, al NNE. de Babilònia. El fet que més tard els samaritans foren també designats amb el nom de *cutheus* sembla indicar que aquesta ciutat proporcionà el major contingent dels importats a Samaria. — *Avah,* alguns van a cercarla a l'antic reialme d'Elam, i la fixen a Amâ, al S. de Susa i a les voreres del riu Kercha; d'altres l'emplacen al N. de la Fenícia, i l'identifiquen ja amb Ammia, a prop de Byblos, o amb 'Imm, a uns 38 kms. a l'E. d'Antioquia, ja, i ès el més probable, amb Kafr 'Ava, a uns 4 kms. al SSO. d'Homs. — *Emath* era la cèlebre ciutat situada vora el

Sefarvàim, i els féu habitar a les ciutats de Samaria, en lloc dels fills d'Israel; i es possessionaren de Samaria, i sojornaren a les seves ciutats. [25] I s'esdevingué que, en començar a sojornar allí, no reverenciaren Iahuè. Per això Iahuè avià contra ells lleons que feien mortaldat entre ells. [26] Llavors hom parlà al rei d'Assíria, dient: La gent que has deportat i que has fet sojornar a les ciutats de Samaria, no coneixen el culte del Déu del país, per això ha aviat Ell lleons contra ells, i mira! els maten, car no co-

collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Israel: qui possederunt Samariam, et habitaverunt in urbibus eius. [25] Cumque ibi habitare coepissent, non timebant Dominum: et immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

[26] Nunciatumque est regi Assyriorum, et dictum: Gentes, quas transtulisti, et habitare fecisti in civitatibus Samariae, ignorant legitima Dei terrae: et immisit in eos Dominus leones, et ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ri-

riu Orontes, coneguda avui amb el nom Ḥamâ, un dels principals centres d'habitació de la Síria central. — *Sefarvàim* molt probablement és la mateixa ciutat que a Ez. 47, 16 porta de nom *Sibràim,* i que en aquest mateix passatge dóna com a emplaçada entre Emath i Damasc.

Per a la justa interpretació del present verset cal posar esment que 1) les ciutats esmentades han estat yuxtaposades, i, d'altra banda, no són pas els sols llocs d'on foren importats els nous colons a Samaria. El « cilindre de Sargon » ens assabenta que una de les primeres penetracions allí d'element estranger procedia de tribus àrabs que habitaven el desert de l'Aràbia septentrional: els Tamadu, els Ibadidi, els Marsimanu i els Ḥaiapa; 2) la instal·lació no s'esdevingué de cop i volta, ni en una sola vegada, ni per un mateix monarca, sinó que no començà fins al cap d'un cert temps, i s'anà realitzant en diferentes tongades durant un llarg període d'anys, primer per obra de Sargon II, i més tard amb l'intervenció d'Asarhaddon i d'Assurbanipal, segons que es desprèn d'Esd. 4, 2, 10; 3) per consegüent *el rei d'Assíria* en el present context no vol indicar exclussivament el rei Sargon II; i a la gent de *Babilònia i de Cutha* no s'hi pot referir sinó a partir de l'any 710 a. C., després que el susdit Sargon II hagué vençut Merodach Baladan de Babilònia, que fou dotze anys més tard després de la presa de Samaria; o potser, encara, fins a uns 22 anys més ençà, després que Sennacherib hagué destruït Babilònia (689 a. C.) i que aquest reialme fou definitivament unit al de l'Assísia; diferentment dels colons vinguts d'*Avah, i d'Emath, i de Sefarvaïm,* que Sargon pogué importar des d'un principi, per tal com procedïen de països conquerits pel seu predecessor Theglathfalasar III.

25. *Avià contra ells lleons...* Aquest fet és una comprovació del que suara dèiem en la nota al verset precedent. Deportada a terres llunyanes una gran part de la població de l'antic reialme, i no substituïda per un nombre suficient d'altres colons, el país esdevingué considerablement desolat i desert; així els lleons, que no desaparegueren mai de Palestina, i d'altres bèsties feres, pogueren lliurement multiplicar-se, i esdevingueren l'instrument de la Justícia Divina. Cf. Lv. 26, 22.

26. *Hom parlà al rei d'Assíria,* a Sargon II. — *La gent que has deportat* d'Avah, i d'Emath, i de Sefarvàim, i no pas la de les tribus àrabs (vegeu en la nota al verset 24), les quals no arribaren fins l'any 715 a. C., ni les féu el rei *sojornar a les ciutats de Samaria,* sinó, com és de suposar, puix que eren nòmades, a les regions despoblades del país. — *El culte del Déu del país,* que comprenia una litúrgia a sa guisa, amb les seves festes, manera d'oferir els sacrificis, etc., instituït des del temps de Jeroboam. Cf. 1 Re. 12, 31 i 32.

tum Dei terrae.[27] Praecepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, et vadat, et habitet cum eis: et doceat eos legitima Dei terrae. [28] Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, et docebat eos quomodo colerent Dominum.

[29] Et unaquaeque Gens fabricata est deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quae fecerant Samaritae, Gens et Gens in urbibus suis, in quibus habitabat. [30] Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbenoth: viri autem Chutaei fecerunt Nergel: et viri de Emath fecerunt Asima. [31] Porro Hevaei fecerunt Nebahaz et Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios suos igni, Adramelech et Anamelech

neixen el culte del Déu del país. [27] Llavors el rei d'Assíria ordenà, dient: Feu-hi anar un dels sacerdots que heu deportat d'allà. Que ‘vagi‘ i ‘sojorni‘ allí i que els ensenyi el culte del Déu del país. [28] I un dels sacerdots, que hom havia deportat de Samaria, vingué i sojornà a Bethel, i els ensenyà com havien de reverenciar Iahuè.

són instruïts en la religió de Iahuè;

[29] Ara, que cada nació es féu el seu déu, i el col·locaren en el temple dels alts llocs que els samaritans havien bastit, cada nació a les ciutats on elles sojornaven. [30] Així, la gent de Babilònia feren Sochoth-Benoth, i la gent de Cutha feren Nergel, i la gent d'Emath feren Asimà, [31] i els heveus feren Nebahaz i Tharthac, i els sefarvaimites cremaven llurs fills al foc en honor d'Adramèlec i d'Anamèlec, déus de Sa-

però, ensems adoren altres déus.

27–28. *Un dels sacerdots que heu deportat,* que, segurament, no era pas un dels veritables sacerdots de Iahuè, sinó un de tants eixits, no pas de la tribu de Leví, sinó d'enmig del poble (cf. 1 Re. 12, 31), addictes al culte sincretista de Iahuè, fundat per Jeroboam. Per això el sacerdot en qüestió *vingué i sojornà a Bethel,* un dels dos principals centres on s'havia exercit el susdit culte, i que ara és reprès, naturalment amb l'adoració de Iahuè sota la representació d'un vedell, i que continuarà fins que el rei Josias de Judà els destruirà completament (cf. 23, 15). — *‘Vagi‘ i ‘sojorni‘.* Llegim en sing. com G. de Lag., Sir. i V., en lloc del pl. de TM.

29–33. Amb les predicacions i ensenyaments pràctics del sacerdot tramès per Sargon II, una mena de culte iahuista fou restablert amb el seu centre a Bethel, i Iahuè fou reconegut per tota aquella amalgama de pobles, no pas com a única Divinitat, i com a sobirà dels cels i de la terra, sinó com un de tants deuetons nacionals, el qual convenia reverenciar d'una manera especial, per tal com sojornaven en el país, damunt el qual ell dominava. Ara, que al costat d'aquest culte, que en aquelles circumstàncies hom considerava com a principal, cap d'aquells grups de colons importats no es féu el més petit escrúpol de venerar conjuntament els déus de llur país respectiu. D'aquesta monstruosa barreja resultà tot un panteó per a la religió samaritana.

30. *Sochoth-Benoth* són dos vocables deformats de la parella divina de Babilònia: Marduk (Sak-kut) i Sarpanit (Zêr-bânît). Vegeu *RB.,* 1910, pàg. 374 i 375. — *Nergel* és el conegut déu Nergal, que rebia un culte especial a la ciutat de Cutha, i que es troba sovint esmentat en la literatura cuneïforme. — *Asimà* vol indicar, potser, la deessa Aixera o Astarté, tan popular entre els semites occidentals. Vegeu *RB.,* ib., pàg. 376.

31. *Nebahal* representa tal vegada el déu Nebo de Babilònia, venerat també entre els habitants de Síria. — *Tharthac* hom creu que era la cèlebre deessa siriana Atargatis o Derketo, a la qual encara durant l'època grega es donava culte a la ciutat de Hieràpolis. — *Adra-*

farvàim. [32] Tot i això, reverenciaven Iahuè; i d'entre ells s'instituïren sacerdots dels alts llocs, que ministraven per ells en el temple dels alts llocs. [33] Reverenciaven Iahuè, ensems que servien déus, segons el culte de les nacions, d'on hom els havia deportats.

Judici de l'autor inspirat.

[34] Fins al dia d'avui es comporten segons llurs antigues habituds. No reverencien Iahuè, i no es comporten segons els estatuts, ni segons els costums, ni segons la llei i el manament que Iahuè dictà als fills de Jacob, al qual posà de nom Israel. [35] I Iahuè havia conclòs amb ells un pacte, i els havia manat, dient: No revenciareu altres déus, i no els adorareu, i no els servireu, i no els oferireu sacrificis; [36] ans a Iahuè que us féu eixir de la terra d'Egipte amb gran força i amb el braç estès, a Ell reverenciareu, i a Ell adorareu, i a Ell oferireu sacrificis. [37] I tocant als estatuts, i els costums, i la llei, i el manament que us ha donat per escrit, cureu d'observar-los per tal de practicar-los sempre. I no reverenciareu altres déus. [38] I no oblidareu el pacte que Jo he conclòs amb vosaltres, i no reverenciareu altres déus; [39] ans reverenciareu Iahuè, el vostre Déu, i Ell us alli-

diis Sepharvaim. [32] et nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, et ponebant eos in fanis sublimibus. [33] Et cum Dominum colerent, diis quoque suis serviebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samariam: [34] usque in praesentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, iudicia, et legem, et mandatum, quod praeceperat Dominus filiis Iacob, quem cognominavit Israel: [37] et percusserat cum eis pactum, et mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, et non adoretis eos, neque colatis eos, et non immoletis eis: [36] Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, et in brachio extento, ipsum timete, et illum adorate, et ipsi immolate. [37] Ceremonias quoque, et iudicia, et legem, et mandatum, quod scripsit vobis, custodite ut faciatis cunctis diebus: et non timeatis deos alienos. [38] Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite oblivisci: nec colatis deos alienos, [39] sed Dominum Deum vestrum timete, et ipse eruet vos de manu omnium

mélech... Anamèlech. Alguns pensen que de la pràctica de cremar llurs fills al foc, que els sefarvaïmites haurien emprat per a honorar aquestes dues divinitats, es pot concloure que aquestes eren dues representacions del déu Moloch (vegeu nota a 16, 3), indicat ja aquest en el segon element de què es compon cada un dels dos noms. Quant a llur primer element, l'un podria referir-se al déu sirià Adad, i l'altre a Anu, déu del cel, conegut a Babilònia. D'altres, però, pensen amb més justesa, que aquestes dues divinitats eren respectivament el déu Adad i la deessa Anat venerats a la Síria; *Melek* (rei) faria senzillament la funció d'apositiu.

34–41. Tot terminant, l'autor sagrat emet ara un judici referent a aquesta amalgama de religions i al culte sincretista que hom tributava a Iahuè. És en certa manera una rectificació del *reverenciaven Iahuè* del verset 33. ¿Com pot hom dir que reverenciaven Iahuè, si no complien els preceptes que Iahuè els havia imposat? Qui m'estimi, dirà Jesús, servarà la meva paraula (Jo. 14, 23). A més, ¿hi hauria manera de conciliar la reverència envers Iahuè amb el culte tributat a falses divinitats? Aquí més que en cap altra situació té plena aplicació el conegut apotegma: «ningú no pot servir a dos senyors» (Mt. 6, 24). Iahuè, única Divinitat, Sobirà exclusiu dels cels i de la terra, té dret exclusiu a tota glòria, honor i culte inimicorum vestrorum. [40] Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. [41] Fuerunt igitur Gentes istae timentes quidem Dominum, sed nihilominus et idolis suis servientes: nam et filii eorum, et nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in praesentem diem.

berarà de la mà de tots els vostres enemics. [40] Però no escoltaren, ans fan segons llur antiga habitud. [41] Així, aquelles nacions reverenciaven Iahuè ensems que servien llurs ídols. Tant llurs fills com els fills de llurs fills, tal com feren llurs pares, així fan ells fins al dia d'avui.

de les seves criatures, dret que ningú no podrà mai competir-li. — *Així fan ells fins al dia d'avui,* fins al dia que l'autor inspirat redactava el present llibre. Amb tot, a còpia de temps, amb la influència, de l'una part, d'elements sans del veí reialme de Judà, i, de l'altra, gràcies al ferment sempre creixent de les creences conservades entre l'element ètnic romàs al país, la religió samaritana s'anà depurant del seu politeisme; tant, que després de la captivitat de Babilònia veurem els samaritans esforçar-se per fer valer llurs pretensions a fer part de la nació israelita. Decebuts per no haver reeixit, vers l'any 412 a. C. es decidiren a bastir dalt del Garizim un temple en honor de Iahuè, el qual arribà a competir en glòria i esplendor amb el de Jerusalem.

CAPÍTOL XVIII

EZECHIAS REI DE JUDÀ — INVASIÓ DE SENNACHERIB

Ezechias, rei de Judà,

I s'esdevingué que l'any terç d'Osee, fill d'Elà, rei d'Israel, fou rei Ezechias, fill d'Achaz, rei de Judà. [2] Tenia vint-i-cinc anys quan fou rei, i regnà vint-i-nou anys a Jerusalem. I el nom

[1] Anno tertio Osee filii Ela regis Israel, regnavit Ezechias filius Achaz regis Iuda. [2] Vigintiquinque annorum erat, cum regnare coepisset: et vigintinovem annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariae.

XVIII. Amb la desaparició del reialme d'Israel la tasca del narrador sagrat és d'ara en avant circumscrita al sol reialme de Judà; desapareix per consegüent una de les dificultats que hem constatat relatives al sincronisme entre els dos reialmes de Judà i d'Israel, sobretot a partir de 15, 8. — El present capítol s'obre amb el regnat d'Ezechias, un dels monarques més piadosos que regiren el poble de Iahuè, a l'exposició del qual seran encara consagrats els dos capítol seguents XIX i XX. Ara, que la relació dels fets no hi és pas presentada tot seguint un ordre cronològic. Aquest ordre, tenint ensems en compte les cròniques de l'Assíria i Babilònia, sembla que hauria d'ésser el que es desprèn del resum històric que consignem més endavant en la nota als versets 1-2. — Es dóna el cas que, a partir del verset 13 del present capítol fins a la fi del cap. XX, tota aquesta secció es troba repetida gairebé literalment a Is. caps. 36-39, llevat de l'omissió en aquest últim llibre, de 2 Re. 18, 14-16, i de l'addició del càntic d'Ezechias (Is. 38, 9-20). Tocant al problema literari de la relació de dependència entre ambdós llibres, que aquesta repetició planteja, vegeu la nota del P. Augé al seu comentari a Isaïas, vol. 13, I, pàg. 291. Nosaltres creuríem en una absoluta dependència d'Isaïas respecte de Reis. L'omissió de 2 Re. 18, 14-16 en Isaïas podria tenir encara la seva explicació en haver volgut passar per alt un episodi poc favorable al prestigi d'Ezechias. Quant al càntic (Is. 38, 9-20), sense voler ara entrar en la qüestió de la seva autenticitat, el sol fet del lloc que allí ocupa, abans dels versets 21 i 22, és un indici palès d'haver estat allí inserit en data posterior a la primera redacció.

1-2. *L'any terç d'Osee.* Sincronisme inexacte. Vegeu Landersdorfer, i, per a una més completa explicació, Sanda. — *Regnà vint-i-nou anys,* des del 721 al 693 a. C. Durant aquest interval de temps, en els estats veïns de Judà s'esdevingueren una sèrie de fets, relacionats amb el regnat d'Ezechias, els quals cal tenir presents per a una clara comprensió de tot el que l'autor sagrat exposa en el present capítol i en els altres dos que el segueixen:

a) Any 722 a. C. A la mort de Salmanassar V, rei de l'Assíria, aquest estat perd la seva supremacia sobre Babilònia, la qual des d'ara fins al 710 és governada per Merodac-Baladan.

b) L'any 720 a. C. es constituí una lliga capitanejada per Iludibi de Ḥamath a la qual s'adheriren els petits estats d'Arpad, Ṣimirra, Damasc, i fins i tot Samaria, que intentà inútilment donar una última estrebada contra el jou assiri; també s'hi ajuntaren Hanon, rei de Gaza, i Sib'e de Muṣri. Sargon, rei de l'Assíria (721-705) pujà contra elles, baté Iludibi,

[3]Fecitque quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia

de la seva mare era Abí, filla de Zacharias. [3] I

prop de Qarqar, i Hanon i Sib‘e a Rafia. Destruí la ciutat i s'emportà captius el rei Hanon i 9,033 persones.

c) Any 711 a. C. Vençuda Gaza, Asdod, després que Sargon hagué deposat el seu rei Azuri i col·locat en lloc seu Aḫimiti, amic d'Assíria, pren l'hegemonia de l'estat de la Filistea. Aḫimiti és assassinat pel partit antiassiri i reemplaçat per Iamani, el qual organitza una nova confederació contra l'Assíria, composta d'altres petits estats, i de Pir‘u, rei de Muṣri. Ezechias, si bé simpatitza amb la susdita confederació, es manté neutral. Sargon envia el seu *tharthan* (Is. 20, 1), el qual destrueix Asdod. De continent els altres petits estats deposen llur actitud hostil, i tant ells, com el mateix Ezechias, que enmig de tot s'havia greument compromès, es salven, lliurant a Sargon el tribut acostumat.

d) Any 710 i 709 a. C. Expedició de Sargon contra Merodac-Baladan de Babilònia. Aquest és batut, i Sargon hi regna fins al 705, any de la seva mort.

e) Any 705 a. C. Mort de Sargon. Sennacherib el succeeix en el tron (706-681). El canvi de monarca encoratja el partit antiassiri de Palestina, tant més, que es nota un fort ferment d'oposició a l'Assíria per part de tots els estats que li són subjectes i es sap que Merodac-Baladan, irreconciliable enemic de l'Assíria, fa temptatives per a reconquerir Babilònia.

f) Any 704 a. C. Malaltia d'Ezechias.

g) Any 703. Merodac-Baladan reconquista el tron de Babilònia, en el qual es manté durant nou mesos. Tramet una ambaixada a Ezechias per tal de congratular-se amb ell de la seva guarició, i amb l'intent d'empènyer-lo a constituir una coalició contra l'Assíria.

h) Any 702. Sennacherib assumeix una altra vegada la sobirania de Babilònia. A Occident el partit antiassiri és capitanejat per Lulî de Sidon i Ezechias de Judà. Padî d'Accaron no s'hi adhereix, i és per aquest motiu conduït presoner a Jerusalem. Fou probablement en aquesta ocasió que Ezechias conquerí Gaza i altres ciutats de la Filistea (18, 8). Els coaligats, tot comptant amb l'ajut de l'Egipte, es refusen a pagar el tribut a l'Assíria. Sembla que fou també ara que el rei Ezechias s'apressà a fortificar la ciutat de Jerusalem (20, 20; 2 Par. 32, 5; Is. 22, 9 i seg.).

i) Any 701. Expedició militar de Sennacherib contra l'Occident. Cau Sidon, i el seu rei Lulî fuig a Xipre (Is. 23). A conseqüència d'aquest fet, els altres petits estats del N. es someten i deixen lliure pas a Sennacherib vers el S., mentre Ascalon i Jerusalem resisteixen. Accaron és alliberada, i Padî és restablert al seu tron. A Elteke, probablement l'actual el-Mughâr, a uns 17 kms. al SSO. de Ludd i a 4 kms. d'Accaron (vegeu nota a Jos. 19, 44), és parcialment derrotat l'exèrcit egipci, capitanejat pel Faraó Xabaca; Ezechias paga a Sennacherib el tribut extraordinari (18, 13 i seg.). Thimnàh i d'altres ciutats són preses, i Sennacherib posa el seu quarter general primer a Lachís i després a Libnà. Resta solament la conquesta de Jerusalem.

3-7ª. La caiguda de Samaria i de tot el reialme d'Israel fou un esdeveniment que colpí pregonament el veí reialme de Judà. Les dues causes principals de la catàstrofe eren ben paleses: primer que tot, l'haver abandonat Iahuè per lliurar-se al culte dels déus estrangers, o quan no, per donar-li un culte indegut, semiidolàtric, sincretista; segonament, la política d'adhesió envers l'Assíria. Per això, per tal de prevenir a temps semblant estrall per al propi reialme, Ezechias, tantost cenyida la corona, s'apressà a donar un capgirell complet a la conducta político-religiosa del seu predecessor Achaz. El que urgia abans que tot era la reforma religiosa, i Ezechias l'emprengué amb gran zel, tant més que comptava amb un poderós purificà el culte, i

féu el que és recte als ulls de Iahuè, segons tot el que havia fet David, el seu pare. [4] Suprimí els alts llocs, féu bocins les massebes, destruí l’aixera, capolà el serpent d’aram que Moisès havia fet, car, fins aquell temps, els fills d’Israel li cremaven perfums. Hom l’anomenava Nohestan. [5] Posà la seva confiança en Iahuè, Déu d’Israel; i després d’ell ningú no fou com ell d’entre tots els reis de Judà, ni tampoc d’entre els que foren abans d’ell. [6] I s’adherí a Iahuè; no es decantà de rera Ell, i servà els seus preceptes que Iahuè havia ordenat a Moisès. [7] Per això Iahuè era amb ell; en tot el que emprenia, reeixia. I es rebel·là contra el rei de l’Assíria, i no li restà subjecte. [8] Baté els filisteus

s’adherí enterament a Iahuè.

quae fecerat David pater eius. [4] Ipse dissipavit excelsa, et contrivit statuas, et succidit lucos, confregitque serpentem aeneum, quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen eius Nohestan. [5] In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt: [6] et adhaesit Domino, et non recessit a vestigiis eius, fecitque mandata eius, quae praeceperat Dominus Moysi.

[7] Unde et erat Dominus cum eo, et in cunctis, ad quae procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, et non servivit ei. [8] Ipse percussit

partit iahuista i, sobretot, amb els encoratjaments del profeta Isaïas. Quant a la reacció contra l’Assíria, era necessari esperar fins que la idea hagués predominat entre els principals elements de la nació, i que esdeveniments externs la fessin oportunament viable.

3. *I féu el que és recte...* Aquesta lloança sense restricció que fins ara l’Esperit Sant no ha donat a cap altre dels successors de David serà també reservada al futur rei Josias (22, 2).

4. *Suprimí els alts llocs,* no solament els consagrats a falses divinitats, sinó també aquells en els quals es donava a Iahuè un culte il·legítim (cf. verset 22). — *Massebes.* Vegeu a la nota a 1 Re. 14, 23. — *Aixera.* Vegeu a la nota a 1 Re. 14, 23. — *El serpent d’aram que Moisès havia fet.* Vegeu Nom. 21, 8 i 9. — *Li cremaven perfum,* tot venerant-lo, probablement, com un ídol, símbol, potser, de la salut, com l’Asclèpios dels grecs, o, potser, de la vida, com el serpent uræus dels egipcis. No és dit que aquest serpent hagués estat erigit en el temple de Iahuè. Dóna, però, un cert motiu a suposar-ho, el fet d’haver-se trobat un serpent en el santuari de Gezer. Sanda. — *Hom l’anomenava Nohestan* (hebr. *neḥuschtan,* car era un objecte d’aram (hebr. *neḥòschet*). Aquesta remarca és aquí feta, probablement per a indicar que el serpent en qüestió revestia davant el poble el concepte d’una mena de divinitat, com un Baal qualsevol. En tal cas seria a bastament justificada la disposició d’Ezechias contra ell. — La reforma religiosa d’Ezechias assolí proporcions molt més considerables del que semblaria suposar el present verset. Vegeu els capítols 29, 30 i 31 que l’autor del llibre 2 dels Par. consagra a la seva descripció.

5. *Després d’ell...* És una fórmula elogiosa que l’autor sagrat més tard (23, 25) aplicarà també al rei Josias; per això cal no urgir literalment el seu sentit.

7. *En tot el que emprenia, reeixia,* fins quan, havent-se proposat de celebrar solemnement la Pasqua a Jerusalem (cf. 2 Par. 30, 1 i seg.), aconseguí en aquelles difícils circumstàncies que poguessin assistir-hi també els fidels israelites de l’antic reialme de Samaria, convertit en província de l’Assíria. — *I es rebel·là contra el rei de l’Assíria...* És una anticipació del que es dirà a partir del verset 13.

8. *Baté els filisteus...* Vegeu a la nota als versets 1-2, lletra h). — *Des de la torre dels guaites.* Vegeu a la nota a 17, 9. La locució indica una conquesta total del territori.

Philisthaeos usque ad Gazam, et omnes terminos eorum, a Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

[9] Anno quarto regis Ezechiae, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, et oppugnavit eam, [10] et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiae, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria: [11] et transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, et in Habor fluvius Gozan in civitatibus Medorum: [12] quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed praetergressi sunt pactum eius: omnia, quae praeceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

[13] Anno quatordecimo regis Ezechiae, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Iuda mu-

fins a Gaza i els seus confins, des de la torre dels guaites fins a la ciutat fortificada.

Fi del reialme d'Israel.

[9] I s'esdevingué que l'any quart del rei Ezechias, que era l'any setè d'Osee, fill d'Elà, rei d'Israel, Salmanasar, rei de l'Assíria, pujà contra Samaria, i l'assetjà. [10] I hom la prengué al cap de tres anys; l'any sisè d'Ezechias, que és l'any novè d'Osee, rei d'Israel, Samaria fou presa. [11] I el rei de l'Assíria deportà Israel cap a Assíria, ‘i els féu sojornar‘ a Halà, i al Habor, el riu de Gozan, i a les ciutats de la Mèdia; [12] perquè no havien obeït Iahuè llur Déu, i havien transgredit el seu pacte, (això és) tot el que Moisès, servent de Iahuè, havia ordenat. I ni obeïren, ni practicaren.

Sennacherib invadeix Judà, i

[13] I l'any catorzè del rei Ezechias, Sennacherib, rei de l'Assíria, pujà contra totes les ciu-

9-12. Aquesta descripció de la caiguda de Samaria, la qual repeteix en substància el que ha estat ja referit a 17, 5 i seg., cap raó d'ésser no té en el present capítol, per tal com el desastre s'esdevingué durant el regnat d'Achaz, pare d'Ezechias. D'altra banda, la inexactitud dels sincronismes descobreixen a bastament el treball d'un redactor posterior. Vegeu Landersdorfer. — *‘I els féu sojornar‘*. Llegim com les Versions (cf. 17, 6), en lloc de *i els menà,* de TM.

18, 13-19, 37. La present perícope, la qual, llevat de 18, 14-16, és reproduïda quasi verbalment a Is, 36, 1-37, 38, comprèn la relació d'un dels esdeveniments més capdals de la història del poble de Déu; esdeveniment que, com diu amb molt d'encert Ricciotti (*op. l. I*, núm. 494), pot comparar-se a un drama en dos actes. El primer acte (18, 13-16) ens és també referit per les inscripcions cuneïformes de l'Assíria, que en substància concorden amb la Bíblia; en canvi, el segon acte (18, 17 - 19, 37) no ens és conegut més que per aquesta; aquelles fan semblant d'ignorar-lo completament.

13-16. Primera part del drama. Segons les inscripcions de l'Assíria, després de la batalla d'Elteke (vegeu a la nota als versets 1-2, lletra *i*), Sennacherib conquerí una gran part del territori de Judà, que després fou per ell distribuït als sobirans addictes dels confins, i posà setge a Jerusalem. Reduïda la capital en condicions desesperades, Ezechias es rendí, i es prestà a pagar el tribut exorbitant que l'invasor li exigí. No es diu, però, que Jerusalem hagués estat expugnada, ni que hom hagués fet violència a la persona d'Ezechias, ni que aquest monarca hagués estat deposat de la dignitat reial. Vegeu Ricciotti (*op. l.* núm. 493).

13. *L'any catorzè del rei Ezechias*. És un sincronisme basat en 20, 6; resulta, però, inexacte, car partint d'altres dates més segures, sobretot de la data certa de la invasió de Sennacherib l'any 701, arribem a la conclusió que la susdita invasió tingué lloc l'any 21 d'Ezechias. D'aquí que el relat del cap. 20, 1-19 trobaria el seu lloc adient abans del present verset 13 — *Sennacherib, rei de l'Assíria,* fou el successor de Sargon, i regnà des del 705

tats fortes de Judà, i les prengué. [14] I Ezechias, rei de Judà, envià vers el rei de l'Assíria, a Lachís, dient: Sóc culpable; allunya't de mi! suportaré tot el que m'imposaràs. I el rei de l'Assíria exigí a Ezechias, rei de Judà, tres-cents talents d'argent i trenta talents d'or. [15] I Ezechias lliurà tot l'argent que es trobava a la casa de Iahuè i als tresors del palau reial. [16] Fou llavors que Ezechias trencà els batents del temple de Iahuè, i 'els escuts' que [el mateix] Ezechias, rei de Judà, havia cobert [d'or?], i els lliurà al rei de l'Assíria.

Ezechias es sotmet.

nitas: et cepit eas. [14] Tunc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede a me: et omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiae regi Iudae trecenta talenta argenti, et triginta talenta auri. [15] Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, et in thesauris regis. [16] In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, et laminas auri, quas ipse affixerat, et dedit eas regi Assyriorum.

al 681 a. C. — *Les prengué,* en nombre de 46, segons les inscripcions. A més, féu entre totes 200,150 presoners, dels quals, però, no es diu que haguessin estat deportats.

14. Preses les ciutats fortes de Judà, Sennacherib envià part de les seves tropes a Jerusalem per tal d'assetjar-la, on, diu ell, havia tancat Ezechias «com l'ocell en una gàbia», mentre ell s'establia davant Lachís. Ezechias es rendí, i *envià* una ambaixada *vers el rei de l'Assíria, a Lachís.* Vegeu a la nota a 14, 19. — *Tres-cents talents d'argent.* Les inscripcions parlen de vuit-cents. A menys de suposar una diferència en l'evaluació del talent d'argent entre Judà i l'Assíria, caldrà concloure que la xifra és errònia en un dels dos documents. D'altra banda hi ha acord perfecte quant als *trenta talents d'or.*

16. Els tresors del temple i del palau reial no han bastat per arribar a la quantitat d'argent exigida pel monarca assiri; així, Ezechias ha de recórrer necessàriament a aquests expedients extraordinaris. — *Els batents del temple.* Vegeu 1 Re. 6, 34. — *'Els escuts'.* Acceptem amb Landersdorfer aquesta correcció crítica proposada per Ehrlich, en lloc d'*els muntants* de TM. Aquests *escuts* farien referència als escuts de bronze amb què Roboam substituí els d'or fabricats per Salomó, que havien estat emportats pel Faraó Sesac (1 Re. 14, 26 i 27). Sembla que els de bronze havien estat recentment coberts d'or per Ezechias. Ultra tota aquesta riquesa lliurada a Sennacherib, les inscripcions cuneïformes fan també esment de pedres precioses, llits i setials d'ivori, pells d'elefant, les filles d'Ezechias, les seves damiselles, cantors i cantatrius, que foren emportats a Nínive.

18, 17 - 19, 37. Segona part del drama. Quan Ezechias hagué pagat el tribut exigit per Sennacherib, aquest alçà el setge de Jerusalem i féu retirar d'allí les seves tropes. Ara, que hom no sap com ni per què, al cap de poc, el monarca de l'Assíria es repensà, i contra el que poc temps abans havia convingut, es mostra ara insatisfet amb la sola rendició d'Ezechias, i vol també la de la ciutat en pes, vol que Jerusalem capituli: a aquesta nova i inesperada imposició Ezechias es refusa en absolut, i amb la intervenció d'Isaïas i en l'esperança d'un ajut més o menys directe de l'Egipte, es manté inflexible en aquesta decisió. Sennacherib, al qual convenia tenir les espatlles ben assegurades en cas d'una ruptura d'hostilitats per part de l'Egipte -en la batalla d'Elteke (vegeu a la nota als versets 1-2, lletra *i*) l'exèrcit egipci no havia estat completament batut-, més que més quan els disturbis de l'Assíria reclamaven allí la seva presència, empra tots els mitjans possibles per tal d'obtenir d'Ezechias una prompta capitulació de la capital. En aquest acte de Sennacherib tenen lloc,

[17] Misit autem rex Assyriorum Tharthan, et Rabsaris et Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ierusalem: qui cum ascendissent, venerunt Ierusalem, et steterunt iuxta aquaeductum piscinae superioris, quae est in via Agrifullonis. [18] Vocaveruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciae praepositus domus, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis. [19] Dixitque ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiae: Haec dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia, qua niteris? [20] Forsitan inisti consilium, ut praepares te ad praelium. In quo confidis, ut au-

[17] Després el rei de l'Assíria envià el tharthan, i el rabsaris, i el rabsacé, de Lachís a Jerusalem, al rei Ezechias amb un gran exèrcit. I pujaren, i vingueren a Jerusalem; i pujaren, i arribaren, i s'aturaren vora el canal de la piscina superior, que és al camí del camp del bataner; [18] i cridaren el rei. I sortiren vers ells el prefecte del palau, Eliacim, fill d'Helcias, i Sobnà, el secretari, i Joahe, fill d'Asaf, el mazkir. [19] I el rabsacé els digué: Digueu, us prec, a Ezechias: Això diu el gran rei, el rei de l'Assíria: ¿Què és aquesta confiança en la qual et repenges? [20] ¿Et penses que només una paraula dels llavis és consell i força per a la guerra? Ara, ¿en qui confies, que et rebel·les

Una primera ambaixada de Sennacherib

segons totes les aparences, dues escenes. En la primera (18, 17 - 19, 8) el monarca assiri envia des de Lachís tres dels seus oficials a exigir la rendició de la ciutat. Ezechias, Isaïas i tot el poble s'hi neguen rotundament, i l'ambaixada se'n torna, no ja a Lachís, sinó a Libnà, on Sennacherib havia anat a fixar el seu quarter general. En la segona escena (19, 9-37), puix que el monarca assiri havia ja oït rumors que Tharaca havia eixit d'Egipte per atacar-lo, envia amb urgència lletres a Ezechias demanant-li la capitulació de la ciutat. Però Isaïas intervé assegurant la derrota de l'Assiri, cosa que s'esdevingué sobrenaturalment aquella mateixa nit; i Sennacherib se'n tornà cap a Nínive. Donat el desastrós epíleg d'aquest segon acte del drama, es fa entenedor que, com suara dèiem, les cròniques cuneïformes l'hagin passat per alt enterament.

17. *Després* d'un temps indeterminat -però que en tot cas fou a continuació d'haver Ezechias complert les condicions de la convenció, tot lliurant a Sennacherib el tribut exigit- *el rei de l'Assíria,* Sennacherib, amb una desaprensió incomprensible, contra tot el que s'havia convingut, *envià...* — *El tharthan* era el nom amb el qual hom designava el generalíssim de l'exèrcit assiri. — *El rabsaris* era el cap dels eunucs. — *El rabsacé* era el cap dels oficials; probablement el coper major. — *Lachís.* Vegeu a la nota a 14, 19. — *Amb un gran exèrcit* per tal de bloquejar la ciutat mentre hom parlamentaria. — *Vora el canal de la piscina superior,* a la vall del Cedró, a l'extremitat SE. de la ciutat. Vegeu Augé, a la nota a Is. 7, 3, i la nostra *Il·lustració* a «Reis».

18. *Prefecte del palau.* Vegeu nota a 1 Re. 4, 6. *Eliacim* havia substituït *Sobnà* en aquest càrrec tan important (cf. Is. 12, 15-20), i passà aquest últim al de *secretari.* — *El mazkir.* Vegeu a la nota a 1 Re. 4, 3.

19. Comença el diàleg entre l'ambaixada de Sennacherib, situats al peu i fora dels murs de la ciutat, i els dignataris d'Ezechias que es feren presents dalt dels mateixos murs. — *En qui confies?* En l'Egipte (verset 20)? Si és una canya esberlada! En Iahuè (verset 21)? Si està indignat perquè Ezechias ha suprimit els seus alts llocs de culte, llevat del de Jerusalem! En les teves forces (verset 23)? Si et manquen els genets pràctics i entrenats al combat!

cerca de dissuadir Ezechias

contra mi? [21] Ara, mira! tu et refies d'aquest puntal de canya esberlada, de l'Egipte, que si hom s'hi estintola, entra en el seu palmell i el forada. Tal és el Faraó, rei d'Egipte, per a tots els qui d'ell es refien. [22] I si em diguéssiu: És en Iahuè, el nostre Déu, que confiem! ¿no és Ell aquell del qual Ezechias ha suprimit els seus altars, i ha dit a Judà i a Jerusalem: Adorareu davant d'aquest altar, a Jerusalem? [23] Ara, doncs, fes, et prec, una juguesca amb el meu senyor, el rei de l'Assíria, i et donaré dos mil cavalls,

de voler resistir.

si tu et pots procurar qui els cavalquin. [24] I ¿com faràs tu girar la cara a un dels més petits servents del meu senyor? Però, tu et refies de l'Egipte, pels carros i pels cavallers. [25] Ara, ¿és per ventura sense Iahuè que he pujat contra aquest lloc per tal de devastar-lo? Iahuè m'ha dit: Puja contra aquest país, i devasta'l!

Pregada de parlar en arameu,

[26] I Eliacim, fill d'Helcias, i Sobnà i Joahe digueren al rabsacé: Parla, et prec, als teus servents en arameu, que nosaltres l'entenem; i no parlis amb nosaltres en jueu, a oïdes del poble que està sobre la muralla. [27] I el rabsacé que els respon: ¿És per ventura al teu senyor i a tu que m'ha enviat el meu senyor per a parlar aquestes paraules? ¿No és per ventura a la gent que seu damunt la muralla per menjar ensems amb vosaltres llur femta i beure llur orina?

deas rebellare? [21] an speras in baculo arundineo atque confracto Ægypto, super quem, si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, et perforabit eam? sic est Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in se. [22] Quod si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa et altaria: et praecepit Iudae et Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem? [23] Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, et dabo vobis duo millia equorum, et videte an habere valeatis ascensores eorum. [24] Et quo modo potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus et equites? [25] Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, et demolire eam. [26] Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, et Sobna, et Ioahe Rabsaci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis Syriace: siquidem intelligimus hanc linguam: et non loquaris nobis Iudaice, audiente populo, qui est super murum. [27] Responditque eis Rabsaces, dicens: Numquid ad dominum tuum, et ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, et non potius ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, et bibant urinam suam vobiscum?

25. El rabsacé es presenta com a instrument de Iahuè, encarregat per Ell de devastar el país, a la manera que més tard Cirus es dirà cridat pels déus de Babilònia per apoderar-se d'aquesta ciutat. Vegeu encara Augé, nota a Is. 36, 10.

26. Semblants provocacions de part del rabsacé podien influir desastrosament en la desmoralització del poble. Per això els dignataris d'Ezechias interrompen el seu parlament per tal de pregar-li que en cas de continuar-lo, tingués la bondat de parlar *en arameu*. Aquesta llengua, emparentada amb l'hebreu, prou diferent, però, d'aquesta perquè el poble no pogués capir-la, feia ja alguns anys que s'havia anat infiltrant per les diferents contrades de tota l'Àsia occidental, gràcies a la influència de Damasc i al continu tràfic de les tribus aramees; tant, que s'havia imposat arreu com a llenguatge oficial comercial, igual que 700 anys enrera havia esdevingut també comercial per a les mateixes contrades la llengua babilònica.

27. A la senzilla demanda que li havia estat presentada, el rabsacé respon ara arrogantment i tot llençant una frase grollera amb l'intent d'induir el poble al desesper.

[28] Stetit itaque Rabsaces, et exclamavit voce magna Iudaice, et ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum. [29] Haec dicit rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea. [30] Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: eruens liberabit nos Dominus, et non tradetur civitas haec in manu regis Assyriorum. [31] Nolite audire Ezechiam. Haec enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est utile, et egredimini ad me: et comedet unusquisque de vinea sua, et de ficu sua: et bibetis aquas de cisternis vestris, [32] donec veniam, et transferam vos in terram, quae similis est terrae vestrae, in terram fructiferam, et fertilem vini, terram panis et vinearum, terram olivarum, et olei ac mellis, et vivetis, et non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. [33] Nunquid liberaverunt dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum? [34] Ubi est Deus Emath, et Arphad? ubi est Deus Sepharvaim, Ana, et Ava? num-

parla més fort en jueu, i

[28] Després el rabsacé es dreçà i cridà amb veu forta en jueu, i parlà, i digué: Oïu les paraules del gran rei, del rei de l'Assíria: [29] Així ha dit el rei: No us enganyi Ezechias, car no podrà alliberar-vos de la 'meva mà'. [30] I no us indueixi Ezechias a confiar en Iahuè, dient: A cop segur ens alliberarà Iahuè, i aquesta ciutat no sera lliurada a la mà del rei de l'Assíria. [31] No escolteu pas Ezechias, car així diu el rei de l'Assíria: Feu amb mi una benedicció, i sortiu cap a mi; i mengi cadascú de la seva vinya i de la seva figuera, i begui cadascú aigua de la seva cisterna, [32] fins que jo vingui i us emmeni a un país com el vostre país, un país de forment i de most, un país de pa i de vinyes, un país d'oliveres, d'oli, i de mel, per tal que visqueu i no moriu; no escolteu Ezechias, car ell us sedueix, dient: Iahuè ens alliberarà. [33] ¿Per ventura els déus de les nacions han alliberat cap d'ells el país de la mà del rei de l'Assíria? [34] ¿On són els déus d'Emath i d'Arfad? ¿On són els déus de Sefarvàim, d'Anà i d'Avà? ¿'On són

demana la capitulació de Jerusalem.

28. *Es dreçà* en actitud d'altivesa i com per prendre noves energies, per tal de continuar el seu parlament tot cridant ara *amb veu forta en jueu,* a despit del que els dignataris d'Ezechias li havien pregat.

29. *De la 'meva' mà.* Llegim el possessiu en 1ª pers., com V. i d'altres versions, en lloc de la 3ª pers. de TM.

31–32. *Feu amb mi una benedicció,* accepteu els meus tractes de pau. — *Sortiu cap a mi,* obriu-me les portes de la ciutat. — *Mengi cadascú...* Ixin tots els camperols que s'hi han refugiat i tornin a llurs possessions de la campanya, on podran mantenir-se dels seus fruits. — *Fins que jo...* Vegeu Augé, nota a Is. 36, 17.

34. *Emath* era la cèlebre ciutat situada vora el riu Orontes, coneguda avui amb el nom de Ḥamâ, un dels principals centres de població de la Síria central. Amb tot el seu territori havia esdevingut una de les províncies de l'Assíria des del 720. — *Arfad,* que fou conquerida per Theglathfalasar l'any 740, estava situada a uns 19 kms. al N. d'Alep, al lloc on avui s'aixeca un considerable tossal artificial dit Tell Erfâd, que ha estat excavat per Hrozni l'any 1924. — *Sefarvàim.* Vegeu a la nota a 17, 24. — *Anà* podria ésser l'actual 'Ana, poble situat a la vora dreta de l'Eufrat, entre Baghdad i Deir ez-Zôr, si no es trobés tan separada del grup de les altres ciutats esmentades en el present verset. — *Avà.* Vegeu a la nota a 17, 24. — *'On són els déus del país de Samaria'* + G. de Lag. Sembla ésser una referència al culte de Baal.

els déus del país de Samaria? ‘ ¿Per ventura han alliberat Samaria de la meva mà? [35] ¿Quin és d’entre tots els déus d’aquests països el qui ha alliberat el seu país de la meva mà, perquè Iahuè pugui alliberar Jerusalem de la seva mà?

Hom no li respon, i Ezechias és informat.

[36] I el poble callà, i no li respongueren paraula; car l’ordre del rei era aquesta, dient: No respongueu. [37] I el prefecte del palau, Eliacim, fill d’Helcias, i Sobnà, el secretari, i el mazkir Joahe, fill d’Asaf, vingueren a Ezechias amb els vestits esquinçats, i li referiren les paraules del rabsacé.

quid liberaverunt Samariam de manu mea? [35] Quinam illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea ut possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea? [36] Tacuit itaque populus, et non respondit ei quidquam: siquidem praeceptum regis acceperant ut non responderent ei. [37] Venitque Eliacim filius Helciae, praepositus domus, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, et nunciaverunt ei verba Rabsacis.

37. *I Eliacim...* Vegeu nota al verset 18. — *Amb els vestits esquinçats,* en senyal d’indignació per les blasfèmies que el rabsacé acabava de proferir.

CAPÍTOL XIX

EZECHIAS REI DE JUDÀ (SEGUEIX)
INVASIÓ DE SENNACHERIB (CONTINUACIÓ I CONCLUSIÓ)

[1] Quae cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, et opertus est sacco, ingressusque est domum Domini. [2] Et misit Eliacim praepositum domus, et Sobnam scribam, et senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos. [3] Qui dixerunt: Haec dicit Ezechias: Dies tribulationis, et increpationis, et blasfemiae dies iste: venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens. [4] Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, et argueret verbis, quae audivit Dominus Deus tuus: et fac orationem pro reliquis, quae repertae sunt.

I s' esdevingué que en oir-ho Ezechias, esquinçà els seus vestits, i es cobrí d' un sac, i vingué a la casa de Iahuè. [2] I envià el prefecte del palau, Eliacim, i Sobnà, el secretari, i els més ancians dels sacerdots, coberts de sacs, al profeta Isaïas, fill d' Amós, [3] i li digueren: Així diu Ezechias: El dia d' avui és un dia d' angoixa, i de càstig, i d' ultratge; cert els fills han arribat a la matriu, i no hi ha força per a infantar. [4] Potser Iahuè, el teu Déu, haurà oït totes les paraules del rabsacé, el qual el rei de l' Assíria, senyor seu, ha enviat per insultar el Déu vivent, i demanarà compte d' aquestes paraules, que Iahuè, el teu Déu, ha oït; eleva, doncs, una pregària per a la romanalla que encara subsisteix.

Ezechias, encongit,

envia una diputació a Isaïas,

1. *Vingué a la casa de Iahuè* per tal d' expandir a la seva faç la seva ànima atribolada i implorar conhort, fortalesa i llum sobre la decisió a prendre en aquelles greus circumstàncies.

2. *Eliacim... Sobnà.* Vegeu nota a 18, 18. Joahe, el mazkir, no forma ara part, com allí, de l' ambaixada; en canvi, aquesta és augmentada amb una respectable representació de la classe sacerdotal.

3. *Un dia d' angoixa* causada per la tribulació present; *de càstig,* car no hi ha dubte que aquesta tribulació ve de part de Iahuè, en punició, segons que el mateix Ezechias reconeix, d' haver-se entossudit a seguir una política que Isaïas tan sovint havia reprovat; *d' ultratge* a Iahuè i a tota la nació, amb motiu de les blasfèmies que el rabsacé acaba de proferir (cf. 18, 22, 33 i seg.). — *Cert, els fills...* és una expressió proverbial que descriu al viu la greugesa del present destret capaç de fer perillar la vida dels fills de Judà, ensems amb la d' aquesta nació que els infantà.

4. *Potser Iahuè... haurà oït...* Consternat, aclaparat, embolcallat de tenebror, lluu amb tot per a Ezechias un raig d' esperança: Iahuè. Veritat que ell i tota la nació s' han fet reus del càstig que Ell els ha enviat; però, davant la Justícia Divina ¿no pesaran encara més en la balança les blasfèmies del rabsacé amb les quals ha insultat el Déu vivent? Potser *demanarà compte d' aquestes paraules,* i volent venjar el seu honor, no permetrà que un poble que el desconeix triomfi contra la *romanalla* del seu poble escollit *que encara subsisteix.*

el qual l'encoratja a resistir.

[5] I els servents del rei Ezechias vingueren a Isaïas. [6] I Isaïas els digué: Així direu al vostre senyor: Així diu Iahuè: No temis per les paraules que has oït, amb les quals m'han blasfemat els vailets del rei de l'Assíria. [7] Mira, Jo li infondré un esperit, i oirà un rumor, i se'n tornarà al seu país; i el faré caure per l'espasa en el seu país.

La primera ambaixada se'n torna.

[8] I el rabsacé se'n tornà, i trobà el rei de l'Assíria combatent contra Lobnà, car havia oït que se n'havia anat de Lachís.

Sennacherib envia una segona ambaixada.

[9] Quan, de Tharaca, rei de l'Etiopia, oí dir: «Mira, ha eixit per a combatre contra tu», tornà a enviar missatgers a Ezechias, dient:

[5] Venerunt ergo servi regis Ezechiae ad Isaiam. [6] Dixitque eis Isaias: Haec dicetis domino vestro: Haec dicit Dominus: Noli timere a facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me. [7] Ecce, ego immittam ei spiritum, et audiet nuncium, et revertetur in terram suam, et deiiciam eum gladio in terra sua.

[8] Reversus est ergo Rabsaces, et invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quod recessisset de Lachis. [9] Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiae, dicentes: Ecce, egressus est ut pugnet adversum te: et iret contra eum, misit nuncios ad Ezechiam

5. *Vailets.* Amb aquest mot despectiu són designats el rabsacé i els altres oficials de Sennacherib, que acabaven de parlamentar amb els ministres d'Ezechias.

7. *Un esperit* de pànic que davant el perill només el farà pensar a abandonar covardament el camp. — *Oirà un rumor,* vingut de Nínive, sobre diferents disturbis a l'interior del reialme, i intrigues de part dels estats veïns promogudes principalment per la inquieta Babilònia. — *I el farà caure per l'espasa,* profecia que s'acomplí 20 anys més tard. Vegeu nota al verset 37.

8. *I el rabsacé se'n tornà,* deixant, però, molt probablement als voltants de Jerusalem l'exèrcit que la bloquejava. El text sagrat no diu quina era la resposta que Ezechias havia donat; però de tot el context es desprèn que fou negativa. — *Sobnà.* Vegeu a la nota a 8, 22. — *Lachís.* Vegeu a la nota a 14, 19.

9. Segona ambaixada de Sennacherib. El rei assiri davant l'amenaça de l'Egipte, d'on ja ha eixit un exèrcit que ve al seu encontre, i amb motiu de la inquietud que experimenta per les noves poc falagueres que arriben de la seva pàtria, frisa per enllestir d'un cop l'afer amb Ezechias, i li tramet ara una segona ambaixada amb una lletra, en la qual, tot repetint en substància els mateixos arguments que havien adduït els precedents parlamentaris, li fa urgència perquè li lliuri la ciutat de Jerusalem. Aquesta hipòtesi de dues ambaixades o de dues escenes diferents d'un sol acte, que fins fa pocs anys no havia estat per ningú posada en dubte, per tal com es desprèn de la senzilla lectura del text sagrat, ha estat recentment combatuda per alguns crítics, els quals defensen que les dues escenes 18, 17 – 19, 8 i 19, 9–37, no són la narració de dos fets diferents, sinó simplement dues versions d'un mateix esdeveniment. Vegeu les raons en *pro* i en *contra* a la nota d'Augé a Is. 37, 9. — *Tharaca* (Tirhâqâh) pertanyia a la XXV (etiòpica) dinastia. Nebot del Faraó Xabaca, que fou batut per Sennacherib a Elteke (vegeu nota a 18, 1–2, lletra *i*), i cosí germà del seu successor el Faraó Xabataca, no fou entronitzat fins l'any 788. Si ara tretze o catorze anys més aviat (701) el text sagrat li dóna el títol de *rei de l'Etiopia* –l'apel·latiu és degut a la provinença de la susdita dinastia– un tal títol no importa cap formal anacronisme, per tal com, quan l'autor sagrat escrivia, Tharaca havia estat fet monarca de l'Etiopia i de l'Egipte.

dicens: [10] Haec dicite Ezechiae regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorum. [11] Tu enim ipse audisti quae fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari? [12] Numquid liberaverunt dii Gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, et Haram, et Reseph, et filios Eden, qui erant in Thelassar? [13] Ubi est rex Emath, et rex Arphad, et rex civitatis Sepharvaim, Ana, et Ava? [14] Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nunciorum, et legisset eas, ascendit in domum Domini, et expandit eas coram Domino, [15] et oravit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terrae: tu fecisti caelum et terram. [16] Inclina aurem tuam, et audi:

[10] Així parlareu a Ezechias, rei de Judà, dient: No t'enganyi el teu Déu en el qual confies, dient: Jerusalem no serà llurada a la mà del rei de l'Assíria! [11] Mira, tu has oït el que han fet els reis de l'Assíria a tots els països lliurant-los al ḥèrem; ¿i tu series alliberat? [12] ¿Per ventura els alliberaren els déus de les nacions que han destruït els meus pares: Gozan, i Haran, i Rèsef, i els Bene-Eden, establerts a Thelassar? [13] ¿On és el rei d'Emath, i el rei d'Arfad, i el rei de la ciutat de Sefarvàim, d'Anà i d'Avà?

[14] I Ezechias prengué ‘la lletra‘ de la mà dels missatgers, i ‘la‘ llegí, i pujà a la casa de Iahuè, i Ezechias l'estengué a la faç de Iahuè. [15] I Ezechias pregà a la faç de Iahuè, i digué: Iahuè, Déu d'Israel, que seieu sobre els querubins, Vós sou l'únic Dèu de tots els reialmes de la terra; Vós heu fet el cel i la terra. [16] Inclineu, oh Iahuè, la vostra oïda, i escol-

Ezechias puja al temple, i

prega.

10. *Així parlareu.* L'ambaixada feta de paraula és ensems confirmada mitjançant la presentació d'una lletra (cf. verset 14), tal com solia fer-se en semblants circumstàncies en tot l'Orient antic.

11. *Lliurant-los al ḥèrem* o a l'extermini. Vegeu nota a Jos. 2, 10.

12. *Els meus pares,* és a dir, els meus predecessors, com es veurà a continuació. — *Goẓan,* que comprenia l'actual regió de Râs el-ʿAin, a les fonts del riu Khabûr, havia estat conquerida per Salmanasar I (1280-1261). — *Haran,* la cèlebre ciutat del déu Sin (lluna), situada a uns 30 kms. al SE. d'Urfa, pertanyia a l'Assíria des que Theglathfalasar I (1115-1093) se n'apoderà l'any 1100. — *Rèsef,* Raṣappa de les inscripcions cuneïformes, i Sergiòpolis dels temps bizantins, és l'actual Reṣafa, a uns 120 kms. al NNE. de Palmira, i 25 al S. de l'Eufrat. Fou conquerida per Assurnaṣirpal I (1049-1031). — *Bene-Eden* era el principat arameu Bit Adini, a l'E. d'Alep, entre l'Eufrat i el seu afluent, el riu Balikh. Passà a l'Assíria sota el regnat de Salmanasar III (858-824). — *Thelasar* no ha estat identificada amb certesa. Potser sigui la Til Aschurri de les inscripcions cuneïformes, que hom creu que estava emplaçada a la regió de Bit Adini.

13. Sobre aquestes localitats, vegeu nota a 18, 34.

14. *‘La lletra‘... ‘la‘.* Així, en sing. com G. de Lag. i Is. 34, 14, en lloc del pl. de TM. — *L'estengué.* Aquesta acció indica que la lletra no havia estat escrita en una tauleta d'argila ni, per tant, en caràcters cuneïformes, sinó damunt de papirus o pergamí, i en arameu.

15. *Seieu sobre els querubins.* Fa al·lusió als dos querubins que amb llurs ales esteses cobrien el propiciatori de l'arca, els quals eren considerats com suportant ensems el tron de Iahuè. Vegeu la nostra *Il·lustració,* vol. II, pàg. 201.

teu! obriu, oh Iahuè, els vostres ulls i esguardeu! i escolteu les paraules que Sennacherib ha tramès per insultar el Déu vivent. [17] Certament, oh Iahuè, els reis de l'Assíria han destruït les nacions i llur territori, [18] i han llençat al foc llurs déus. Però, ells no eren déus, ans obra de les mans de l'home, fusta, i pedra; i així els han destruïts. [19] Ara, doncs, oh Iahuè, Déu nostre, allibereu-nos, us preguem, de la seva mà; a fi que tots els reialmes de la terra coneguin que Vós, oh Iahuè, sou l'únic Déu.

Missatge d'Isaïas a Ezechias.

[20] Llavors Isaïas, fill d'Amós, envià [a dir] a Ezechias, dient: Així parla Iahuè, Déu d'Israel: He exaudit el que m'has pregat tocant a Sennacherib, rei de l'Assíria.

1er oracle:

[21] Aquesta és la paraula que Iahuè ha parlat contra ell:

Humiliació del rei de l'Assíria

Et menysprea, de tu fa mofa
la verge, filla de Sion;
darrera teu branda la testa
la filla de Jerusalem.

per haver insultat Iahuè, i

[22] ¿Qui has tu insultat i blasfemat?
i ¿contra qui has alçat la veu
i aixecat els teus ulls en l'aire?
Contra el Sant d'Israel!

aperi Domine oculos tuos, et vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem. [17] Vere Domine dissipaverunt reges Assyriorum Gentes, et terras omnium. [18] Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno et lapide, et perdiderunt eos. [19] Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu eius, ut sciant omnia regna terrae, quia tu es Dominus Deus solus.

[20] Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quae deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi. [21] Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo:

Sprevit te, et subsannavit te virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Ierusalem.

[22] Cui exprobrasti, et quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, et elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

20–21^{a}. *Llavors Isaïas...* No se sap que en aquesta segona escena Ezechias, ni ell personalment ni per altres, com en l'escena passada (cf. versets 1 i seg.), hagués anat a trobar Isaïas. Ezechias en tenia prou amb la confiança que li havia inspirat la resposta donada llavors pel profeta (versets 6 i 7). Aquest, però, que, com tot el poble, tenia posats els ulls en el rei i seguia pas a pas el curs dels esdeveniments en aquelles crítiques circumstàncies, no podia tardar a assabentar-se de la lletra tramesa pels nous ambaixadors de Sennacherib i de la consegüent inquietud del seu monarca, i per això, tot avançant-se ara als seus desigs, li tramet el següent missatge, el qual comprèn dos oracles: 1) versets 21^{b}–31; 2) versets 32–34.

21^{b}–28. 1er oracle. Parla Iahuè per boca d'Isaïas.

21^{b}. Els assiris es veuen obligats a abandonar el bloqueig de la capital; *la verge,* la ciutat inviolable, invencible, *filla de Sion,* la seva població que des de les muralles els contempla en llur retirada, *branda la testa* en senyal de menyspreu (cf. Ps. 22, 8, etc.).

22. *Has alçat la veu.* Al·lusió a 18, 28. És atribuïda a Sennacherib l'acció del rabsacé, emissari seu. — *I aixecat els teus ulls en l'aire* vers el poble de Jerusalem que estava a la muralla (cf. 18, 27), ultratjant, per tant, Iahuè que té allí el seu santuari. — *Sant d'Israel,* és el nom de Déu, preferit en tots els escrits d'Isaïas.

[23] Per manum servorum tuorum exprobasti Domino, et dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, et succidi sublimes cedros eius, et electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos eius, et saltum carmeli eius

[24] ego succidi. Et bibi aquas alienas, et siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

[25] Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, et nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitae.

[26] Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt

[23] Pels teus missatgers Adonai has insultat,
i has dit: Amb els meus ‘ nombrosos ‘ carros
he pujat al cim de les muntanyes,
als termenals del Líban;
‘ he abatut ‘ els seus cedres més alts,
la tria dels seus xiprers,
‘ he penetrat ‘ en el seu refugi llunyà,
en el bosc del seu verger.
[24] Jo he excavat i he begut
aigües estrangeres;
he eixugat amb la planta dels meus peus
tots els canals de Mazor.
[25] No ho has oït? Des de lluny
això Jo he preparat,
des dels temps antics ho he Jo planejat,
ara ho he acomplit:
Convertiràs en munt de runes
ciutats fortificades.
[26] I llurs habitants, reduïts a la impotència,
han estat espaordits i confosos;

pel seu orgull.

Era només l'instrument de Iahuè, i

23. *Has dit:...* Les bravates que Isaïas posa aquí en boca de Sennacherib són un facsímil de les descripcions ampuloses amb les quals els monarques de l'Assíria han cercat de perpetuar llurs gestes i expedicions guerreres. — *Nombrosos.* Llegim בְּרֹב, com el queri, com les versions i com a Is. 37, 24, en lloc de בְּרֹכב de TM. en el present passatge. — *‘He abatut‘... ‘he penetrat‘.* Traduïm en temps passat com G. (B.) i de Lag. aquests dos versets, que la puntuació de TM. reclama ésser traduïts en present.

24. Debades els seus enemics han intentat deturar la seva expedició a través del desert, terraplenant, com d'habitud, les fonts i les cisternes; ell se n'ha excavat d'altres. I si, en arribar a Egipte (*mazor* és, probablement, una forma hebraica de l'assiri *Muzur*), *els canals* del Nil se li interposaven, ell els eixugava, els passava com si fos en terra eixuta. A menys que hom vulgui veure en tot aquest contingut l'al·lusió a una campanya que Sennacherib, segons les inscripcions cuneïformes, féu més tard a l'Aràbia, i suposar que *mazor* equivalgui a una part del seu territori septentrional, conegut pel país de Muṣri, i que *els canals* estiguessin, per un esforç de la imaginació, en algun dels oasis del desert –interpretació per cert molt violenta–, el contingut del present verset no s'escau en boca de Sennacherib, el qual, per bé que somnià sempre en una conquesta de l'Egipte, aquesta no tingué lloc fins més tard, en temps dels seus successors Assarhaddon i Assurbanipal. Aquesta és la principal raó en la qual recolza la crítica per concloure, amb una certa versemblança, que aquest primer oracle (versets 21^{b}–31) no seria pas d'Isaïas, sinó d'un redactor posterior que el posà en boca del susdit profeta.

25–26. *Convertiràs...* Cf. 18, 25. En acomplir les gestes que tan arrogantment s'atribueix, l'assiri no feia més que realitzar els designis de Déu. — *Reduïts a la impotència,*

són com l' herba del camp
com la verda gespa,
com la molsa dels terrats, ' com una prada '
davant ' el vent de l' Est '.

a desgrat seu ho reconeixerà.

[27] ' El teu alçar-te ' i el teu asseure 't,
i el teu eixir i el teu entrar Jo conec ( ).
[28] Per causa d' enfuriar-te contra mi
i de la teva supèrbia que m'ha pujat a les orelles,
posaré la meva anella al teu nas
i als teus llavis el meu fre,
i faré tornar-te 'n pel camí
per on has vingut.

2on oracle:

El senyal per a Ezechias.

[29] I aquest serà el senyal:
Menjar aquest any el producte del guaret
i l' any segon el renadiu;
però l' any tercer sembreu i segueu,
i planteu vinyes, i mengeu-ne el fruit.
[30] I la resta de la casa de Judà, el que n'ha romàs,
augmentarà arrels a sota i llevarà fruit endalt;

et confusi sunt, facti sunt velut foenum agri, et virens herba tectorum, quae arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

[27] Habitaculum tuum, et egressum tuum, et introitum tuum, et viam tuam ego praescivi, et furorem tuum contra me.

[28] Insanisti in me, et superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, et camum in labiis tuis, et reducam te in viam, per quam venisti.

[29] Tibi autem Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quae repereris: in secundo autem anno, quae sponte nascuntur: porro in tertio anno seminate et metite: plantate vineas, et comedite fructum earum. [30] Et quodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, et

més lit.: *curts de mà.* — *' Com una prada '*. Preferim llegir שְׁדֵמָה, com al lloc paral·lel d'Is. 37, 27, en comptes de l'àpax שְׁדֵפָה de TM. en el present passatge. — *' El vent de l'Est '*. Hem adoptat la correcció crítica קָדִים en lloc de קָמָה, de TM. Uns quants dies arreu de vent de l'Est, dit *khamsîn,* asseca tot l'herbei dels camps, i sovint en destrueix completament les collites.

27–28. Res no s'esdevé al món, que Déu no vegi, sàpiga i hagi ja previst. Els homes són governats i els fets són dirigits segons els eterns designis de la seva Saviesa i Providència. Per a l'execució d'aquests designis, Déu sovint es val dels mateixos homes com a instruments seus, talment com en el present cas. Sennacherib s'obstina en el seu orgull i creu obrar per compte propri. Però ha sonat la seva hora, l'hora de la venjança divina, i, vulgues o no, haurà de reconèixer-ho. — *' El teu alçar-te '*. Amb la major part dels crítics hem afegit aquesta frase al començament del verset 27. — ( ). Suprimim la frase: *i l'enfuriar-te contra mi,* anticipació de la frase següent. — *Posaré la meva anella al teu nas,* com si fossis una bèstia que cal domar. El que això representa es veu esculpit en els monuments de l'Assíria. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

29–31. 2n oracle. Isaïas s'adreça a Ezechias.

29. Una interpretació literal del present verset no donaria cap sentit satisfactori. Cal, doncs, considerar-lo a guisa de proverbi per tal de donar entenent a Ezechias que, encara que la present fretura sigui gran i amenaci de prendre proporcions alarmants, a la fi la situació millorarà i esdevindrà normal com abans. Vegeu Sanda i Landersdorfer.

30. *La resta... el que n'ha romàs,* després dels 200.000 i tants presoners fets per Sennacherib d'entre les ciutats de Judà. Vegeu a la nota a 18, 13.

faciet fructum sursum. [31] De Ierusalem, quippe egredientur reliquiae, et quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc. [32] Quam ob rem haec dicit Dominus de rege Assyriorum:

Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupavit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio. [33] Per viam, qua venit, revertetur: et civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

[34] Protegamque urbem hanc, et salvabo eam propter me, et propter David servum meum.

[35] Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: et recedens abiit, [36] et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, et mansit in Ninive. [37] Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adrame-

[31] car de Jerusalem eixirà una romanalla
i una resta de la muntanya de Sion.
El zel de Iahuè dels exèrcits farà això.

3er oracle:

[32] Per això, així parla Iahuè sobre el rei de l'Assíria:

Fracàs de Sennacherib ;

No entrarà en aquesta ciutat,
i no hi tirarà sageta;
no li contraposarà escut,
ni pararà bastió contra ella.
[33] Pel camí que ha vingut se'n tornarà,
i en aquesta ciutat, diu Iahuè, no hi entrarà,
[34] i Jo protegiré aquesta ciutat per salvar-la
per mor de Mi, i per mor de David, el meu servent.

catàstrofe del seu exèrcit, i

[35] I s'esdevingué aquella nit, que eixí l'àngel de Iahuè, i colpí en el campament de l'Assíria cent vuitanta-cinc mil homes. I hom es llevà de bon matí, i heus-los tots cadàvers morts. [36] I Sennacherib, rei de l'Assíria, llevà el camp, i se n'anà i se'n tornà, i sojornà a Nínive.

mort tràgica.

[37] I s'esdevingué que, mentre ell estava prosternat a la casa de Nesroch, el seu déu, (els

32–34. 3er oracle. Parla Iahuè per boca d'Isaïas.

32. *Per això...* És molt probable que en la primera redacció del text sagrat seguia immediatament el verset 20. Vegeu el que hem dit a la fi de la nota al verset 24.

35–36. Conclusió històrica. «Aquesta conclusió afirma en substància, que s'esdevingué un desastre en l'exèrcit de Sennacherib, i que ell se'n tornà a Nínive. Semblant resultat de tot el drama és referit amb una terminologia estrictament bíblico-iahuista: el desastre que colpí l'exèrcit enemic de la nació de Iahuè és presentat des del punt de vista de la religió d'aquella nació, i per això ve atribuït –com en casos anàlegs en la Bíblia– directament a Iahuè i al seu àngel. Traduït en la terminologia corrent, la relació ve a dir que en l'exèrcit de Sennacherib morí una quantitat extraordinària de persones en un espai de temps brevíssim, i no ja caigudes en combat, sinó per circumstàncies excepcionals». Ricciotti (*op. l.* I, núm. 496). Per a més detalls, vegeu Augé, nota a Is. 37, 36, i també el mateix Ricciott (*ib.* núm. 497). — *I se'n tornà, i sojornà a Nínive,* capital del seu extens reialme, fins a la seva mort. De manera que ja no féu cap més invasió a Palestina.

37. *I s'esdevingué* després d'una vintena d'anys, durant els quals, Sennacherib, refet ja, al cap de poc, de la desastrosa fi de la campanya de Palestina, emprengué encara algunes expedicions contra Elam i sobretot contra Babilònia, de la qual s'apoderà i arrasà completament l'any 689 a. C. — *A la casa,* o temple, *de Nesroch.* Aquest nom no consta en el catàleg

seus fills) Adramèlech i Sarasar el colpiren amb l'espasa, i es refugiaren al país d'Ararat. I el seu fill Asarhaddon fou rei en lloc seu.

lech et Sarasar filii eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, et regnavit Asarhaddon filius eius pro eo.

dels déus del panteó assiro-babilònic coneguts fins avui. Hom proposa hipotèticament els noms dels déus Marduk, Nusku, Ninurta, etc. — *Adramèlech i Sarasar* eren, segons Is. 37, 37 fills de Sennacherib, diferents, però, si més no, pel nom, dels cinc fills que ens dóna a conèixer la crònica de Babilònia. — *Ararat* és l'Armènia, o sia el reialme conegut en les inscripcions assíries, des del temps d'Assurnaṣirpal, amb el nom d'*Urartu*.

CAPÍTOL XX

EZECHIAS, REI DE JUDÀ (CONCLUSIÓ) — MALALTIA D'EZECHIAS AMBAIXADA DE MERODACH-BALADAN — MORT D'EZECHIAS

[1] In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem: et venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Haec dicit Dominus Deus: Praecipe domui tuae: morieris enim tu, et non vives. [2] Qui convertit faciem suam ad parietem, et oravit Dominum, dicens: [3] Obsecro Domine, memento quaeso quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod placitum est coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno. [4] Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens: [5] Revertere, et

En aquell temps Ezechias s'emmalaltí de mort. I vingué a ell el profeta Isaïas, fill d'Amós, i li digué: Així parla Iahuè: Ordena la teva casa, car has de morir, i no viuràs. [2] Llavors Ezechias girà la seva faç vers la paret, i pregà Iahuè, dient: [3] Ah! Iahuè, recordeu, us prec, que he caminat davant la vostra faç amb fidelitat i amb un cor sencer, i he fet el que és bo als vostres ulls. I Ezechias plorà amb gran plor.

[4] I s'esdevingué que, quan Isaïas no havia encara eixit del ‘pati‘ central, li va parlar Iahuè dient: [5] Torna-te'n, i digues a Ezechias, prín-

Ezechias, malalt de mort,

prega Iahuè, i

Isaïas li promet la guarició

XX. Llevat dels dos últims versets 20 i 21, el present capítol trobaria un lloc més adient abans de 18, 13. El motiu de la dislocació ha estat molt probablement la funesta profecia dels versets 17 i 18 contra Jerusalem. Hom ha volgut evitar al lector aquesta mala impressió abans de la meravellosa alliberació de la susdita capital.

1–11. Malaltia d'Ezechias. Aquesta perícope té el seu paral·lel en Is. 38, 1–8, 21, 22, si bé en alguns punts més reduït.

1. *En aquell temps* és l'habitual frase introductòria a la narració d'un fet, del qual hom no pot o no vol determinar la data. En el present cas, però, aquesta data pot ésser fixada aproximativament vers l'any 704 a. C., abans de l'arribada de l'ambaixada de Merodach Baladan, el qual l'any 703 tornà a regnar a Babilònia durant nou mesos. — *Ordena la teva casa* pel que fa als teus afers de família i als del reialme. — *I no viuràs,* vol dir: no guariràs; la teva malaltia és d'una naturalesa tal, que, donat el curs natural de les coses, si no intervé una acció sobrenatural per a impedir-ho, has de morir indefectiblement.

3. *Plorà amb gran plor,* car encara era jove, (no tenia gaire més d'uns quaranta anys), i una mort prematura solia ésser considerada aleshores com una punició. « Que lluny estava, diu Calmet, de la confiança de St. Pau, que insultava, podríem dir, la mort, i que desitjava veure's lliure del seu cos per a anar a fruir de Jesucrist. No hi ha dubte que l'A. T. ens proposa grans exemples de virtut entre els seus Sants i Patriarques; cal, però, reconèixer que ben pocs d'ells són absents de màcula, i que la sang de Jesucrist ha produït en els sants de la Nova Aliança sentiments més enlairats i una virtut molt més depurada i sublim».

4. *‘Pati‘*. Així 19 Mss. i les Versions, en lloc de *ciutat* de TM.

cep del meu poble: Així parla Iahuè, Déu del teu pare David: He oït la teva pregària, he vist les teves llàgrimes. Mira! Jo et guareixo! D'ací a tres dies pujaràs a la casa de Iahuè. [6] I als teus dies afegiré quinze anys. I alliberaré de la mà del rei de l'Assíria a tu i aquesta ciutat; i protegiré aquesta ciutat per amor de Mi i per amor de David, el meu servent. [7] Després digué Isaïas: Preneu un pa de figues. I el prengueren, i el posaren damunt la nafra; i guarí.

amb un senyal.

[8] I Ezechias digué a Isaias: Quin és el senyal que Iahuè em guarirà, i que d'ací a tres dies pujaré a la casa de Iahuè? [9] I Isaias digué: Aquest et serà el senyal de part de Iahuè, que Iahuè acomplirà la paraula que ha parlat: ¿Cal que l'ombra avanci deu graons o que reculi deu graons? [10] I Ezechias digué: És cosa fàcil a l'ombra declinar deu graons; més aviat, que l'ombra torni enrera deu graons! [11] Llavors el

dic Ezechiae duci populi mei: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, et vidi lacrymas tuas: et ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini. [6] Et addam diebus tuis quindecim annos: sed et de manu regis Assyriorum liberabo te, et civitatem hanc, et protegam urbem istam propter me, et propter David servum meum. [7] Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, et posuissent super hulcus eius, curatus est. [8] Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, et quia ascensurus sum die tertia templum Domini? [9] Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? [10] Et ait Ezechias: Facile est, umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. [11] Invo-

6. *Afegiré quinze anys.* Si l'any 693 pot considerar-se com a data certa de la mort d'Ezechias, llavors el guariment s'hauria esdevingut l'any 707, en l'interval dels set anys (711-703) que Merodach Baladan no era rei de Babilònia. Ara, per fixar la data de la susdita guarició l'any 704, tal com hem suposat en la nota al verset 1, caldria disminuir de cinc unitats el nombre dels anys afegits a Ezechias, i reduir-lo a *deu*. Aquesta correcció proposada per Sanda i altres crítics té l'avantatge d'assegurar la susdita data 704, i també de concordar amb els *deu* graons dels versets 9 i seg. — *I alliberaré...* Aquesta segona part del present verset, que és una repetició de 19,34, i que entre altres inconvenients té el d'interrompre el curs natural de la relació, ha estat amb raó considerada per alguns com una glossa.

7. *Preneu un pa de figues...* Donada la concisió del text, ens és impossible determinar quina era la naturalesa de la malaltia d'Ezechias manifestada per la *nafra;* sabem, però, que el remei casolà emprat per Isaïas era conegut entre els antics (cf. Plini, *Hist. Nat.* 23, 7), igual que avui encara entre els àrabs, com a eficaç contra diverses malalties del ventre, fetge i òrgans de la respiració, i, en cas d'ésser aplicat com a cataplasma, contribuïa a fer madurar un abscés, i fins i tot a guarir úlceres pestilencials.

8-11. Ezequias al qual Isaïas acabava de fer dues prediccions, a poc interval l'una de l'altra: la de la seva mort i la de la seva guarició, manifesta al profeta el desig d'un senyal, d'un prodigi com a garantia de l'última. Isaïas no s'hi oposa; ans ell mateix li indica ja la naturalesa del miracle a acomplir-se: un prodigi astro-físic; l'ombra d'un cos opac, que, projectada sobre una superfície, avanci o reculi, a elecció seva, amb molta més precipitació de la que caldria si el sol seguís el seu curs ordinari. Al nostre entendre, en el cas present no és qüestió de cap quadrant solar, com molts suposen, per bé que conegut ja en cavit itaque Isaias propheta Dominum, et reduxit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus. [12] In tempore illo misit Berodach Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum litteras et munera ad Ezechiam: audierat enim quod aegrotasset Ezechias. [13] Laetatus est autem in adventu eorum Ezechias, et ostendit eis domum aromatum, et aurum et argentum, et pigmenta varia, unguenta quoque, et domum vasorum suorum, et omnia quae habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua. [14] Venit autem

profeta Isaïas invocà Iahuè, el qual féu tornar enrera l’ombra deu graons en els graons on havia davallat, en els graons d’Achaz.

[12] En aquell temps ‘Merodach‘ Baladan, fill de Baladan, rei de Babilònia, envià lletres i un present a Ezechias, car havia sentit que havia estat malalt, ‘i que s’havia restablert‘. [13] I Ezechias se n’alegrà‘, i els mostrà la casa del seu tresor, l’argent, i l’or, i els perfums, l’oli preciós, i el seu arsenal, i tot el que es trobava als seus magatzems. Res no hi hagué a casa seva i en tot el seu domini que Ezechias no els mostrés. [14] I el profeta Isaïas vingué al rei Ezechias, i

Rep una ambaixada del rei de Babilònia,

i els ensenya els seus tresors.

aquell temps, en el qual l’ombra del gnòmon hagués d’avançar o retrocedir, ni tampoc, com altres s’imaginen, de cap altra combinació que hagués substituït el susdit quadrant solar, com és ara una columna o obelisc projectant l’ombra sobre una escala, o una escala simètrica amb un indicador al cim, etc., sinó senzillament de fer avançar o de fer tornar enrera l’ombra que la façana del palau d’Achaz projectava damunt els graons de l’escalinata que li donava accés. De quins mitjans es valgué Déu per a produir semblant prodigi és una qüestió que sobrepassa la nostra capacitat. Direm, però, que cal no multiplicar desmesuradament els miracles, com hom podrà veure en la dissertació de Calmet sobre aquest particular. L’Omnipotència de Déu té a mà mitjans innombrables per a produir una desviació qualsevulla dels raigs solars, sense necessitar d’interrompre el curs ordinari de l’astre que els produeix.

12. *En aquell temps,* probablement vers l’anb 703 a. C. — *‘Merodach‘ Baladan,* així com a Is. 39, 1 i a G., enlloc de *Berodach Baladan* de TM. en el present passatge. Era un caldeu, príncep del petit Estat de Bît-Jakin al S. de Babilònia, a la proximitat del golf Pèrsic. Després de perllongades lluites reeixí a fer de Babilònia un reialme independent de l’Assíria, i hi regnà com a sobirà des del 722 al 710 a. C. Vençut per Sargon l’any 710, però no descoratjat, es féu proclamar una segona vegada rei de Babilònia l’any 703, i n’ocupà el tron durant 10 mesos. Fou molt probablement durant aquest segon regnat, que envià a Ezechias aquesta ambaixada amb *lletres i un present,* com era costum entre monarques amics, si més no des del temps d’el-‘Amarna, quan un d’ells havia estat malalt. Ara, que en aquest cas particular el guariment d’Ezechias no era més que un pretext. La comesa principal de l’ambaixada era persuadir el rei de Judà a entrar en una coalició contra l’Assíria. — *‘I que s’havia restablert‘* Així cal llegir, com al lloc paraŀlel d’Is. 39, 1, en comptes d’*Ezechias* del present passatge.

13. *‘Se n’alegrà‘.* També aquí és preferible llegir com en el text paraŀlel d’Is. 39, 2, i no pas *els oí* de TM. en aquest lloc. — *La casa del seu tresor,* fa segurament referència a la casa del Bosc del Líban. Vegeu 1 Re. 7, 2-5. — *En tot el seu domini,* vol dir: en les dependències de la seva administració dins Jerusalem mateix. Res no és dit sobre si s’entaularen o no conversacions polítiques, o si planejaren ja quelcom de precís contra l’Assíria; amb tot, els esdeveniments subsegüents (cf. a la nota a 18, 1-2, lletra *h*) permeten suposar-ho.

14. Tantost partida l’ambaixada de Merodach Baladan, el profeta Isaïas, que sens dubte ha-

Oracle poc afalagador d'Isaïas.

li digué: ¿Què han dit aquests homes? ¿D'on han vingut a tu? I Ezechias digué: Han vingut d'un país llunyà, de Babilònia. [15] I ell digué: ¿Què han vist a casa teva? I Ezechias digué: Han vist tot el que hi ha a casa meva; res no hi ha als meus magatzems que jo no els hagi mostrat. [16] Llavors Isaïas digué a Ezechias: Escolta la paraula de Iahuè: [17] Mira, dies vindran que tot el que hi ha a casa teva i el que els teus pares han acumulat fins al dia d'avui serà emportat a Babilònia; res no en restarà, diu Iahuè. [18] I dels teus fills, que de tu eixiran, que tu engendraràs, hom en prendrà, i seran eunucs al palau del rei de Babilònia. [19] I Ezechias digué a Isaïas: Bona és la paraula de Iahuè que has parlat. I digué: Per què no? Si hi ha pau i seguretat mentre jo visqui!

Conclusió.

[20] I la resta de les gestes d'Ezechias, i la se-

Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me de Babylone. [15] At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quaecumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. [16] Dixit itaque Isaias Ezechiae: Audi sermonem Domini: [17] Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae sunt in domo tua, et quae condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. [18] Sed et de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. [19] Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax et veritas in diebus meis.

[20] Reliqua autem sermonum Ezechiae, et omnis fortitudo eius, et quomodo fecerit pi-

via ben flairat el principal fi de la seva visita, entra al palau, –dins el qual, per la seva qualitat sagrada de ministre de Iahuè, tenia gran ascendent–, i dirigeix a Ezechias aquestes dues preguntes: *Què han dit aquests homes? ¿D'on han vingut a tu?* El rei, que no havia de tenir pas massa tranquil·la la seva consciència per tal com sabia que Isaïas no era pas partidari de la seva política d'oposició a l'Assíria, fugí d'estudi, que diríem, i, tot simulant no fer cabal de la primera, s'acontenta de respondre només a la segona.

16–18. L'oracle d'Isaïas albira ja la presa de Jerusalem pels babilonis i l'exili. La vanitat d'Ezechias rebrà la seva punició en els seus descendents, i l'instrument d'aquesta punició serà precisament aquella Babilònia amb la qual ell acaba de lligar-se. D'allí hom vindrà a cercar tots els tresors que tan imprudentment ha mostrat als seus missatgers; allí, al palau del rei de Babilònia, aniran a raure, en qualitat d'eunucs, els seus descendents. Vegeu Lar dersdorfer.

19. La segona resposta d'Ezechias a Isaïas en el present verset, reveladora d'un egoisme groller, ni s'escau en la boca d'Ezechias, del qual l'Esperit Sant ha fet tan grans elogis (18, 5 i seg.; Eccli. 48, 25; 49, 5), ni tampoc s'adiu amb el to tan assenyat i piadós de la primera. Per aquestes raons i, sobretot, perquè no es llegeix en el G. la considerem com una glossa inserida aquí, per algun copista atrevit, posteriorment a la primitiva redacció del text.

20. *La resta de les gestes d'Ezechias.* Aquestes gestes foren d'una gran envergadura; 1) en el terreny religiós: purificació del temple, reinstal·lació del culte i sustentació dels seus ministres; solemne celebració de la Pasqua, a la qual foren invitades les tribus de l'antic reialme d'Israel; destrucció de la idolatria no solament dins el propi territori de Judà, sinó àdhuc a la tribu d'Efraïm; vegeu 2 Par. caps. 29–31; 2) en el terreny polític: cap dels reis de Judà i d'Israel no s'havia donat tant com ell als afers de la política exterior, si

scinam, et aquaeductum, et introduxerit aquas in civitatem, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? [21] Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et regnavit Manasses filius eius pro eo.

va valentia, i com ell féu l'estany i l'aqüeducte, i féu venir l'aigua a la ciutat, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [21] I Ezechias reposà amb els seus pares, i el seu fill Manassès fou rei en lloc seu.

bé cal reconèixer que no fou pas sempre amb massa encert; 3) en el terreny de millores materials: fortificació de Jerusalem (2 Par. 32, 5), obres hidràuliques (cf. en el present verset i Eccli. 48, 19), reconstruccions de ciutats, acumulació de riqueses (2 Par. 32, 29); 4) en el terreny cultural, la comissió creada per ell per tal de recollir proverbis de Salomó (cf. Pr. 25, 1) ens dóna idea de quina hagué d'ésser la seva sol·licitud per evitar que no fos enterament perdut el preciós patrimoni moral de la tradició oral i escrita dels dos reialmes d'Israel i de Judà que, probablement, havia sofert molt amb tan gran nombre de desastres. — *Com ell féu l'estany i l'aqüeducte.* Vegeu-ho extensament exposat a la nostra *Illustració,* a « Reis » — *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general.

CAPÍTOL XXI

MANASSÈS, REI DE JUDÀ — AMON, REI DE JUDÀ

Manassès

fou el més malvat

Manassès tenia dotze anys quan fou rei, i regnà cinquanta-cinc anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Hafsibà. [2] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, segons les abominacions de les nacions que Iahuè havia foragitat de davant els fills d'Israel. [3] I tornà a bastir els alts llocs que Ezechias, el seu pare, havia destruït. I erigí altars a Baal, i féu una aixera, com havia fet Achab, rei d'Israel; i es prosternà davant tot l'e-

[1] Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Haphsiba.

[2] Fecitque malum in conspectu Domini, iuxta idola Gentium, quas delevit Dominus a facie filiorum Israel.

[3] Conversusque est, et aedificavit excelsa, quae dissipaverat Ezechias pater eius: et erexit aras Baal, et fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel,

XXI. El fet més sorprenent en el període de la història de Judà que ara s'obre amb el regnat de Manassès és el canvi radical en la vida moral de la nació: del rei més piadós després de David al més impiu de tots els que regiren el poble de Iahuè; del iahuisme més triomfant al més abjecte paganisme. Hom ha assenyalat com una de les causes d'una reacció tan anormal, la manca de solidesa religiosa entre la massa d'aquell poble que es deia addicte a Iahuè; llur religió s'hauria degut a un simple formalisme. Sacrificis sens nombre, encens, ritus i cerimònies, en fi, una litúrgia enlluernadora en el temple de Iahuè; fora d'allí, però, en la vida pràctica, injustícia, sang, immoralitat, tal com és descrit en Isaïas (1, 10 i seg.). Però, més que en semblant formalisme, el factor decisiu de l'apostasia cal cercar-lo en la posició política de la nació. Era aquell el període en què l'Assíria, governada per Sennacherib, Assarhaddon i Assurbanipal, atenyé l'apogeu de la seva puixança i esplendor. Mai com ara, sobretot durant bon nombre d'anys del llarg regnat de Manassès, no podia hom pensar en una insubordinació. Sens dubte sortia més a compte pagar el tribut anual, i per tal de viure més tranquil davant aquell colós, canviar en simpatia, si més no aparent, l'odi innat contra l'Assíria, tot adoptant part de llurs creences i pràctiques religioses i introduint el culte de llurs déus, primer al costat, i més tard amb exclusió, de Iahuè.

1. *Tenia dotze anys...* Així, doncs, quan Ezechias emmalaltí de mort, Manassès tenia ja dos anys, o tardà tres anys encara a néixer, segons que hom perllongui de deu o de quinze anys, la vida d'aquell rei. Vegeu nota a 20, 6. — *Regnà cinquanta-cinc anys,* des del 693 al 639 a. C.

2. *Féu el que és mal...* El seu excel·lent pare havia mort, Isaïas havia assolit una edat molt avençada, i així el rei jovencell es veié lliurat a una educació nefanda i encerclat de familiars i ministres sense conciència.

3. *I tornà a bastir...* Vegeu 18, 4. — *Féu una aixera, com havia fet Achab.* Vegeu 1 Re. 16, 33. — *Es prosternà davant tot l'exèrcit del cel,* culte idolàtric dels astres, importat d'Assiro-Babilònia, i proscrit per Èx. 20, 4.

et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. [4] Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: In Ierusalem ponam nomen meum. [5] Et extruxit altaria universae militiae caeli in duobus atriis templi Domini. [6] Et traduxit filium suum per ignem: et ariolatus est, et observavit auguria, et fecit pythones, et aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, et irritaret eum. [7] Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in templo Domini, super quod locutus est Dominus ad David, et ad Salomonem filium eius: In templo hoc, et in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. [8] Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opere omnia quae praecepi eis, et universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses. [9] Illi vero non audierunt: sed seducti sunt a Manasse, ut facerent malum super Gentes, quas contrivit Dominus a facie filiorum Israel.

[10] Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens: [11] Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quae fecerunt Amorrhaei ante eum, et peccare fecit etiam Iudam in immunditiis suis: [12] propterea haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Ierusalem et Iudam: ut qui-

xèrcit del cel, i l'adorà. [4] I bastí altars a la casa de Iahuè, quan Iahuè havia dit: A Jerusalem posaré el meu Nom. [5] I bastí altars a tot l'exèrcit del cel en els dos atris de la casa de Iahuè. [6] I féu passar el seu fill pel foc; i es lliurà a la nefelomància i presagià, i practicà la nigromància i les endevinacions. Excel·lí a fer el que és mal als ulls de Iahuè, per tal d'irritar-‘lo‘. [7] I posà l'ídol de l'aixera, que havia fet, a la casa, quan Iahuè havia dit a David i al seu fill Salomó: En aquesta casa, i a Jerusalem, que he escollit d'entre totes les tribus d'Israel, posaré el meu Nom per sempre; [8] i no tornaré a fer vagar el peu d'Israel fora d'aquesta terra, que he donat a llurs pares, a condició solament que siguin amatents a practicar segons tot el que Jo els he manat, i segons tota la llei que Moisès, el meu servent, els ordenà. [9] Però, no escoltaren; ans, Manassès els féu foraviar, per obrar pitjor que les nacions que Iahuè havia destruït de davant els fills d'Israel.

de tots els reis de Judà.

Oracle contra ell i la nació.

[10] Per això Iahuè parlà per mitjà dels profetes, els seus servents, dient: [11] Puix que Manassès, rei de Judà, ha comès aquestes abominacions, fent pitjor que tot el que feren els amorrheus, que foren abans d'ell, i ha fet pecar també Judà amb els seus ídols; [12] per això, així diu Iahuè, Déu d'Israel: Mira, Jo faré venir una calamitat tal damunt Jerusalem i damunt Judà, que a tot-

4–5. *Quan Iahuè havia dit* en 1 Re. 8, 29; 9, 3. — *En els dos atris*: en l'interior (1 Re. 6, 36), i en l'exterior, o, *gran atri* (1 Re. 7, 9).

6. *Féu passar el seu fill pel foc.* Vegeu nota a 16, 3. — *Nefelomància,* art de predir l'esdevenidor mitjançant l'observació dels núvols. — *Presagià,* segons el mot hebreu, probablement tot servint-se dels serpents. — *La nigromància.* Vegeu a la nota a 1 Sam. 28, 3. — *Irritar-‘lo‘.* + alguns Mss., G., Sir., Targum, i 2 Par. 33, 6.

7. *L'aixera que havia fet.* Cf. verset 3. — *A la casa,* això és, en el temple de Iahuè. — *Iahuè havia dit a David* (cf. 2 Sam. 7, 13), *i al seu fill Salomó* (cf. 1 Re. 8, 29; 9, 3).

10–15. *Per mitjà dels profetes.* La citació és feta en general. Dels profetes que vivien en aquell temps no ens són coneguts més que Isaïas i Micheas. Més tard hauria pogut ésser adduït el text de Jeremias, 15, 1–4. — *Amorreheus.* Vegeu a la nota a 1 Re. 21, 25–26. — *I* hom que ho sentirà, li retentiran les seves dues orelles. [13] I estendré damunt Jerusalem el cordill de Samaria i la plomada de la casa d'Achab; i netejaré Jerusalem com hom neteja una escudella, 'netejant-la i capgirant-la'. [14] I abandonaré la romanalla del meu heretatge, i la lliuraré a la mà dels seus enemics, i esdevindrà la presa i el saqueig de tots els seus enemics; [15] perquè han fet el que és mal als meus ulls, i no han cessat d'irritar-me des del dia que llurs pares eixiren de l'Egipte fins al dia d'avui.

Persecució antireligiosa.

[16] I Manassès vessà també sang innocent, en tan gran quantitat, que omplí Jerusalem d'un cap a l'altre; ultra el seu pecat, amb el qual féu pecar Judà, tot fent el que és mal als ulls de Iahuè.

Conclusió.

[17] I la resta de les gestes de Manassès, i tot el que féu, i el seu pecat que cometè, això està

cumque audierit, tinniant ambae aures eius. [13] Et extendam super Ierusalem funiculum Samariae, et pondus domus Achab: et delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulae: et delens vertam, et ducam crebrius stylum super faciem eius. [14] Dimittam vero reliquias hereditatis meae, et tradam eas in manus inimicorum eius: eruntque in vastitatem, et in rapinam cunctis adversariis suis: [15] eo quod fecerint malum coram me, et perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usque ad hanc diem. [16] Insuper et sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem usque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Iudam, ut faceret malum coram Domino.

[17] Reliqua autem sermonum Manasse, et universa quae fecit, et peccatum eius, quod peccavit, nonne haec scripta

estendré... El sentit és clar: Jerusalem serà tractada amb la mateixa mesura, tindrà igual dissort que Samaria i la casa d'Achab. És també una manera de dir que Jerusalem serà destruïda; *el cordill... i la plomada,* símbols de l'art de bastir, serien emprats aquí irònicament com a símbols de destrucció; de la mateixa manera que l'expressió *beneir* s'empra a voltes irònicament per *maleir,* o *blasfemar.* Cf. 1 Re. 21, 10; Jb. 1, 5; 2, 5. — *Netejaré Jerusalem...* El que aquesta comparació pugui tenir de casolana, res no sostreu a la energia amb la qual és significada la completa destrucció de Jerusalem. — *'Netejant-la i capgirant-la'.* Adoptem la correcció crítica de Klostermann, i llegim en inf. abs. en lloc del perf. de TM. — *La romanalla del meu heretatge* és Judà després de la desaparició del reialme d'Israel. — *No han cessat d'irritar-me...* El pèssim comportament del poble escollit envers Iahuè, el seu Déu, no ha cessat des que eixí de l'Egipte. Avui la mesura ha arribat ja fins a vessar; per això el seu càstig ha esdevingut inevitable i imminent.

16. *I Manassès vessà també sang innocent...* L'anunci profètic dels precedents versets 10–15 no són més que una mostra de l'enèrgica oposició que la paganització de Manassès hagué d'experimentar de la part dels profetes, de bon nombre de sacerdots i del partit dels fervents iahuistes, que sens dubte era encara molt influent. Ara, que Manassès curà aviat d'ofegar-la amb una persecució religiosa tan cruel i sagnant com obliga a suposar el present verset. Una de les principals víctimes d'aquesta fúria antirreligiosa hauria estat el profeta Isaïas, si hem de creure una antiga tradició consignada en el Talmud (*Yebamoth,* 49, b), en el Targum i en l'apòcrif *Ascensio Isaiae,* 63, i admesa per Sants Pares i escriptors eclesiàstics.

17. *Tot el que féu.* De tot això que Manassès féu, l'autor del present llibre no ens ha donat a conèixer més que la seva impietat exercida a l'interior del seu reialme. Res no sabríem de les seves relacions amb l'exterior si 2 Par. 33, 11 no hagués deixat escrit que *Iahuè féu venir contra ells* (Manassès i el seu poble) *els capitans de l'exèrcit del rei de l'Assíria,*

sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? [18] Dormivitque Manasses cum patribus suis, et sepultus est in horto domus suae, in horto Oza: et regnavit Amon filius eius pro eo.

[19] Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset: duobus quoque annis regnavit in Ierusalem. nomen matris eius Messalemeth filia Harus de Ieteba.

[20] Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius. [21] Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater eius: servivitque immunditiis, quibus servierat pater eius, et adoravit eas, [22] et dereliquit Domi-

escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [18] I Manassès reposà amb els seus pares, i fou sepultat a l'hort de casa seva, a l'hort d'Ozà. I el seu fill Amon fou rei en lloc seu.

Amon imità el seu pare, i

[19] Amon tenia vint-i-dos anys quan fou rei, i regnà dos anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Messalèmeth, filla d'Harús de Jetebà. [20] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, com havia fet Manassès, el seu pare. [21] I anà exactament pel camí pel qual havia anat el seu pare, i adorà els ídols que havia adorat el seu pare, i es prosternà davant d'ells. [22] I abandonà Iahuè,

els quals prengueren Manassès amb crocs, i el lligaren amb dues cadenes d'aram, i el menaren a Babilònia. Semblant fet, si bé no troba confirmació en les cròniques assiro-babilòniques, s'escau, però, dins el quadre històric d'aquell temps.

Durant el seu llarg regnat, Manassès fou constant a pagar el tribut, primer a Sennacherib rei de l'Assíria i de Babilònia fins al 680 a. C.; després al seu fill Assarhaddon, rei també de l'Assíria i de Babilònia des del 680 al 669 a. C., i finalment a un dels fills d'Assarhaddon, Assurbanipal (668–626 a. C.), el qual de bell principi fou només rei de l'Assíria, car el reialme de Babilònia fou lliurat per Assarhaddon a l'altre dels seus fills, Schamaschschumukin. Pocs anys més tard, després del 663 a. C., aquest monarca de Babilònia començà a tramar contra el seu germà rei de l'Assíria, reeixí a constituir una lliga que s'estenia des d'Elam fins a l'Etiopia passant per tots els petits estats d'Aram i dels països de la costa mediterrània, entre aquests, la Palestina, i vers l'any 653 desencadenà l'ofensiva contra l'Assíria. Vençut Schamaschschumukin (que es suïcidà) i tota la seva lliga pel seu germà Assurbanipal, l'any 648 Babilònia fou altre cop arrasada. Com a conseqüència de la victòria, gran nombre de prínceps dels estats rebels, entre ells segurament Manassès, foren menats, bo i lligats amb cadenes, a l'exili, i no pas a Nínive, capital de l'Assíria, sinó a Babilònia, per tal que poguessin constatar amb llurs propis ulls l'estat ruïnós a què havia estat reduïda la ciutat.

No sabem quant de temps Manassès fou detingut a la presó de Babilònia; però 2 Par. 33, 12 i 13 diu: *Quan fou en el destret, implorà Iahuè, el seu Déu, i s'humilià profundament... Pregà, i Iahuè... escoltà la seva súplica, i el reconduí a Jerusalem...* En aquesta ciutat emprengué alguns treballs de fortificació; però sobretot es dedicà a reparar l'escàndol causat a tota la nació durant els anys precedents, treballà amb energia a abolir la idolatria, restablí en el temple el culte de Iahuè, *i manà a Judà de servir Iahuè.* Vegeu 2 Par. 33, 14–17. — *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general.

18. *Hort d'Ozà.* Res no se sap d'aquest personatge. Probablement un dels habitants de Jerusalem, possessor d'un immoble. Adquirit aquest per Manassès, hauria continuat essent designat sota el nom del seu antic possessor.

19. *Regnà dos anys,* els 639 i 638 a. C. — *Jetebà,* probablement Iotapata de Josep Flavi, identificada amb l'actual Kh. Djefât, a uns 10 kms. al N. de Sefforis, a Galilea.

20–22. Tanta d'energia desplegada per Manassès després del seu retorn a Iahuè per tal de reparar el mal moral ocasionat a la nació i esborrar tota una època de depravacions, do-

Déu dels seus pares, i no caminà per la via de
fou assassinat. Iahuè. [23] I els servents d'Amon conspiraren contra ell, i occiren el rei a casa seva. [24] I el poble del país colpí tots els qui havien conspirat contra el rei Amon; i el poble del país feren rei el seu fill Josias en lloc seu.

Conclusió. [25] I la resta de les gestes d'Amon, ‘i tot‘ el que féu, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [26] I el ‘sepultaren‘ al seu sepulcre, a l'hort d'Ozà, i el seu fill Josias fou rei en lloc seu.

num Deum patrum suorum, et non ambulavit in via Domini.

[23] Tetenderuntque ei insidias servi sui, et interfecerunt regem in domo sua. [24] Percussit autem populus terrae omnes, qui coniuraverant contra regem Amon: et constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo. [25] Reliqua autem sermonum Amon quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? [26] Sepelieruntque eum in sepulcro suo, in horto Oza: et regnavit Iosias filius eius pro eo.

nà, pel que es veu, un resultat bastant escàs. La malvestat havia fet arrels molt profundes, i així tornà a brotar amb vigoria tantost com cenyí la corona el seu fill Amon.

23–24. *Els servents...* No sabem quins foren aquests servents, ni el motiu que els impulsaren a cometre l'atemptat. En tot cas no pertanyien pas al partit iahuista; car fou més aviat aquest partit que s'encarregà de punir els criminals i d'entronitzar Josias.

25–26. *‘I tot‘* + G. de Lag., Sir. i Targum. — *El ‘sepultaren‘*. Llegim en pl., com G. i Sir. — *A l'hort d'Ozà*. Vegeu nota al verset 18.

CAPÍTOL XXII

JOSIAS, REI DE JUDÀ — TROBALLA DEL LLIBRE DE LA LLEI

[1] Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, triginta et uno anno regnavit in Ie-

Josias tenia vuit anys quan fou rei, i regnà trenta-un anys a Jerusalem. I el nom de la seva

Josias, rei piadós,

XXII–XXIII. Durant el regnat de Josias, que s'escaigué a l'últim terç del segle VIII a. C., s'esdevingeren fets d'una gran trascendència, així a l'interior del reialme de Judà, que a l'exterior. Par a l'esclariment d'ambdós aspectes apuntem a continuació els principals susdits esdeveniments segons llur successió cronològica:

a) Any 642 a, C. Ciàxares, rei dels medes, i fill de Fraorte, el qual havia estat batut, ell i Schamaschschumukin, per Assurbanipal (vegeu nota a 21, 17), es proposà venjar el seu pare, i arribà fins a les portes de Nínive; Assurbanipal, però, reforçat per un exèrcit d'escites vingut de les estepes de la Rússia, l'obligà a retirar-se.

b) Any 638 a. C. Josias, noi de vuit anys, ocupa el tron de Judà.

c) Any 632. Bandes d'escites envaeixen tot l'imperi assiri fins a la frontera d'Egipte, llevat de Nínive, i hi romanen uns deu anys.

d) Any 631 a· C. Josias, jovencell de 16 anys, *comença a cercar el Déu de David, el seu pare.* (2. Par. 34, 3).

e) Any 626-621 a. C. Mort d'Assurbanipal. El succeeix el seu fill Assur-etil-ilani com a rei de l'Assíria. Nabopolasar, capità caldeu, puja al tron de Babilònia. Comença la decadència de l'Assíria. Josias, als 20 anys de la seva edat, *comença a purificar Judà i Jerusalem* de de tot rastre d'idolatria (2 Par 34, 3). Nabopolasar es separa de l'Assíria, i amb ell també altres Estats, un d'ells, la Mèdia. Psammètic I, Faraó de l'Egipte (664-610 a. C.). i fundador de la XXVI dinastia, rebat el jou assiri i dóna la independència al seu país.

f) Any 622 a. C. Part dels escites es retira a llurs estepes i part es fon amb les poblacions que havien ocupat. Scytòpolis, nom oficial que, a partir d'Alexandre el Magne, rebé la ciutat de Beisân, recorda aquesta invasió.

g) 622 a. C. Es trobat en el temple el llibre de la Llei.

h) 620-612 a C. Sin-schar-ischkun succeeix a Assur-etil-ilani com a rei de l'Assíria.

i) 616 a. C. Nabopolasar, que havia ja atacat diverses ciutats de l'Assíria, topa a Harran amb l'exèrcit egipci enviat per Psammètic I, esdevingut aliat de l'Assíria, i momentàniament es retira.

j) 614 a. C. Nínive és furiosament atacada; al S. per Nabopolasar, i al N. pels medes ajudats de bandes escites.

k) 612 a. C. Caiguda definitiva de Nínive. L'exèrcit assiri amb el seu últim rei Aschschur-uballit es refugia a la ciutat septentrional de Harran.

l) 610 a. C. Nabopolasar, ajudat dels medes, després d'haver ja subjugat gran part del territori assiri, ataca Harran

m) 609 a. C. L'exèrcit de Nechao II, successor de Psammètic I, puja en auxili de l'Assíria agonitzant. Josias li barra el camí a Mageddó i mor en la batalla. Nechao arriba a Harran, mare era Ididà, filla d'Hadaià de Besecath. [2] I féu el que és recte als ulls de Iahuè, i seguí exactament el camí de David, el seu pare, i no se'n decantà a dreta ni a esquerra.

restaura el temple, i

[3] I s'esdevingué l'any divuitè del rei Josias, que el rei envià Safan, el secretari, fill d'Aslià, fill de Messulam, a la casa de Iahuè, dient: [4] Puja vers Helcias, el suprem sacerdot, i que 'aboqui' el diner portat a la casa de Iahuè, que els guardians del llindar han recollit del poble; [5] i que hom el lliuri a la mà dels contramestres, encarregats de la casa de Iahuè; i [aquests] el lliuraran als qui treballen en l'obra de la casa de Iahuè, per tal de reparar l'esquerda de la casa: [6] als fusters, i als mestres de cases, i als paletes, i per comprar fustam i pedres de talla per tal de reparar la casa. [7] Però hom no els demanarà comptes del diner lliurat a llurs mans, car es comporten amb lleialtat.

rusalem: nomen matris eius Idida, filia Hadaia de Besecath.

[2] Fecitque quod placitum erat coram Domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

[3] Anno autem octavo decimo regis Iosiae, misit rex Saphan filium Aslia, filii Messulam scribam templi Domini, dicens ei: [4] Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quae illata est in templum Domini, quam collegerunt ianitores templi a populo, [5] deturque fabris per praepositos domus Domini: qui et distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi: [6] tignariis videlicet et caementariis, et iis, qui interrupta componunt: et ut emantur ligna, et lapides de lapicidinis ad instaurandum templum Domini. [7] Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, et in fide.

però la ciutat havia ja estat presa per Nabopolasar., i sis mesos més tard aquell cau també a les seves mans. Assíria desapareix de la història. Ciàxares i Nabopolasar es dividiren el botí; aquell rebè l'Assíria, l'Armènia i l'Asia Menor; aquest la Mesopotàmia, l'Elam, la Síria i la Palestina. Nechao, batut, continua a senyorejar a Síria i Palestina.

n) 605. Nabucodonosor, fill de Nabopolasar, és enviat pel seu pare contra Nechao II el qual és enterament vençut a la batalla de Carchemisch, vora l'Eufrat. Amb aquesta victòria Nechao es veu constret a retirar-se fins les fronteres del seu reialme d'Egipte per no sortir-ne ja mai més; i Síria i Palestina passen automàticament sota la supremacia de Babilònia. Mor Nabopolasar, i cenyeix la corona el seu fill Nabucodonosor (605-562 a. C.).

1. *Regnà trenta-un anys,* des del 638 al 609/608 a. C. Contemporàniament visqueren els profetes Jeremias, Sofonias i Nahum. — *Besecath* és la ciutat de Judà que a Jos. 15,39 és dita Baschath. No ha estat identificada.

3–7. Segons 2 Par. 34, 3, Josias des de l'any vuitè del seu regnat havia ja donat al seu govern una direcció resoludament iahuista, que fou intensificada amb una purificació de tot element idolàtric a partir de l'any dotzè, quan havia ja començat a minvar la potència de l'Assíria, i podia, sense temor de complicacions polítiques, extirpar el culte de tots aquells déus estrangers que sacrílegament havien pres domicili dins el sagrat temple de Iahuè. Durant tot aquest interval de temps, l'assistència dels fidels al temple de Iahuè anà augmentant cada dia, les ofrenes hi afluïen abundants, i ara *l'any divuitè,* que era l'any 621 a. C., el piadós rei es donà compte que s'havia recollit prou diner per a emprendre un treball de reparació en el santuari. L'empresa és conduïda amb un procediment gairebé igual a l'emprat per a una restauració semblant durant el regnat de Joàs. Vegeu 12, 10 i seg. — *I que 'aboqui'* Cal llegir וְיַתֵּךְ cf. verset 9, en lloc de וְיַתֵּם de TM.

[8] Dixit autem Helcias pontifex
ad Saphan scribam: Librum
Legis reperi in domo
Domini: deditque Helcias volumen
Saphan, qui et legit
illud. [9] Venit quoque Saphan
scriba ad regem, et renunciavit
ei quod praeceperat, et ait:
Conflaverunt servi tui pecuniam,
quae reperta est in domo
Domini: et dederunt ut
distribueretur fabris a praefectis
operum templi Domini.
[10] Narravit quoque Saphan
scriba regi, dicens: Librum
dedit mihi Helcias sacerdos.

[8] I Helcias, el sacerdot suprem, digué a Safan,
el secretari: He trobat el llibre de la Llei a la
casa de Iahuè. I Helcias lliurà el llibre a Safan,
que el llegí. I [9] Safan, el secretari, vingué al rei,
i donà una resposta al rei, dient: Els teus servents
han fet abocar el diner trobat a la casa,
i l'han lliurat a la mà dels contramestres, encarregats
de la casa de Iahuè. [10] I Safan, el secretari,
assabentà el rei, dient: El sacerdot Helcias
m'ha donat un llibre. I Safan el llegí a la faç

és allí trobat el llibre de la Llei.

8. *El llibre de la Llei.* ¿Què cal entendre per aquest llibre de la Llei? ¿Seria un llibre que, segons la denominació corrent, comprèn els cinc llibres que componen el Pentateuc, o tal vegada un llibre diferent d'aquest, que s'haurà perdut, i no ha arribat fins a nosaltres? Si el Pentateuc, ¿era *tot* el Pentateuc, o només una part? I en ambdós casos, ¿es tractaria de l'original, eixit de les mans de Moisès, o d'una simple còpia? ¿Era aquesta una còpia antiga, o, més aviat, relativament recent, produïda durant el període d'activitat literària que hem suposat que s'esdevingué sota el regnat d'Ezequias (cf. nota a 20,20)? Helcias diu a Safan que *ha trobat* el susdit llibre *a la casa de Iahuè,* això és, al temple. On. ¿A l'interior d'algun dels seus murs subjectes a reparació? ¿En el compartiment destinat a dipòsit dels tresors? ¿Es pot creure en una veritable troballa, com s'ha donat el cas per a llibres, documents, etc. que hom considerava ja perduts? ¿O és tal volta una de tantes troballes simulades, que també tant sovintejaren en les edats antigues, per tal de donar autoritat a un escrit recent?

Advertiu que no pensem en la infundada hipòtesi de l'escola crítica, la qual pretén, contra l'autoritat mosaica del Pentateuc, que el *llibre de la Llei* en qüestió seria el llibre del Deuteronomi creat de bell nou pel sacerdoci jerosolimità d'aleshores; la nostra pregunta té en vista una còpia recent de l'Antiga Torà, o d'una de les seves parts, eixida del *scripotrium* d'Ezechias o, si hom vol, de més ençà i tot, en la qual haurien estat introduïdes certes modificacions sancionades per l'ús i la tradició oral. Diguem, doncs, ara que a cap de les precedents preguntes no pot hom respondre amb certesa. Amb tot, ateses les circumstàncies, i, sobretot, que la reforma ulterior de Josias afecta principalment la unitat del santuari i l'abolició dels alts llocs, l'opinió avui general entre els exegetes catòlics és que el llibre trobat seria el Deuteronomi, tal com havien ja suposat alguns Sants Pares, com és ara St. Jeroni, St. Atanasi i St. Joan Crisòstom. Si alguna discrepància es nota entre els susdits exegetes, aquesta afecta solament la determinació de quantes i quines parts del Deuteronomi actual corresponen a aquell llibre ara aparegut.

Si considerem, finalment, que el que impressionà, sobretot, a Josias, com es veurà més endavant, no fou tant la troballa inesperada del llibre, com que no haguessin estat observades les seves prescripcions, podrem concloure fàcilment que aquell, si bé havia estat dipositat en el santuari tal com solia fer-se antigament, més tard per raó de les rabioses persecucions antiiahuistes dels regnats precedents, havia estat amagat gelosament, i després perdut i oblidat.

10-13. *El llegí.* El lloc paral·lel de 2 Par. 34, 18 diu: *llegí en ell.* D'aquí es pot despen-

del rei. [11] I s' esdevingué que, en oir el rei les
paraules del llibre de la Llei, esquinçà els seus
Amb ocasió d'aquesta troballa, vestits. [12] Després ordenà al sacerdot Helcias,
i a Ahicam, fill de Safan, i a Achobor, fill de
Michas, i a Safan, el secretari, i a Asaià, servent
del rei, dient: [13] Aneu, consulteu Iahuè per mi,
i pel meu poble, i per tot Judà, entorn de
les paraules d' aquest llibre que ha estat trobat:
car és gran la ira de Iahuè que s' ha encès contra
nosaltres, perquè els nostres pares no han escoltat
les paraules d' aquest llibre, per tal de fer segons
tot el que ' hi ' està prescrit.

una comissió és enviada a Holdà, [14] I el sacerdot Helcias, i Ahicam, i Achobor,
i Safan, i Asaià anaren a Holdà, la profetessa,
muller de Sellum, fill de Thecuà, fill d'Araas,
guardià de les vestidures, la qual habitava a Jerusalem,
al segon districte, i parlaren amb ella.
[15] I ella els digué: Així diu Iahuè, Déu d'Israel:
Digueu a l' home que us ha enviat vers mi:

Quem cum legisset Saphan coram rege, [11] et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua. [12] Et praecepit Helciae sacerdoti, et Ahicam filio Saphan, et Achobor filio Micha, et Saphan scribae, et Asaiae servo regis, dicens: [13] Ite et consulite Dominum super me, et super populo, et super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri huius, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

[14] Ierunt itaque Helcias sacerdos, et Ahicam, et Achobor, et Saphan, et Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuae, filii Araas custodis vestium, quae habitabat in Ierusalem in Secunda: locutique sunt ad eam. [15] Et illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad

dre que no fou pas llegit tot el llibre, sinó solament els passatges més importants, com són, per exs. els que corresponen als capítols 12-18, 27-28 de l' actual llibre del Deuteronomi. — *Esquinçà els seus vestits,* en signe d' estupefacció, de dolor i de consternació, pel temor d' ésser atesos, ell i el seu poble, per les amenaces consignades al cap. 28 del susdit llibre contra els infractors de la Llei. És per tal d' informar-se sobre si s' acomplirien o no semblants amenaces i malediccions que Josias envia ara una important ambaixada a consultar Iahuè. — *Ahicam* pertanyia a la classe sacerdotal, i en una ocasió salvà de la mort el profeta Jeremias (cf. Jer. 26, 24). El seu fill Godolias serà lloctinent de Babilònia per Judà. — *Achobor.* El seu fill Elnathan serà un dels oficials de la cort de Joachim. — *Asaià,* servent o sia, alt funcionari *del rei.* — *' Hi '.* Llegim com en dos Mss., i en G. de Lag., en lloc de *a nosaltres* de TM.

14. *Holdà, la profetessa,* Després de Maria, germana de Moisès (Èx. 15,20) i de Dèbora (Jt. 4, 4), és aquesta la tercera dona a la qual l' Esperit Sant dóna aquest honrós qualificatiu. ¿Per què, en cerca d' un oracle, Josias recorre al ministeri profètic d' una dona, més aviat que al de Jeremias o al de Sofonias? Hom pot respondre que Sofonias probablement no havia encara inaugurat el seu ministeri de profeta; quant a Jeremias, era encara un profeta novell (feia només cinc anys que profetitzava), mentre que Holdà es devia haver acreditat per una carrera molt més llarga. Potser fou també una raó per Josias l' esperança d' obtenir d' ella una resposta més falaguera que no pas la que pensava rebre de la boca de Jeremias. — *Guardià de les vestidures* era un dels càrrecs del palau reial. Cf. 10, 22.

15-20. La resposta de l' oracle no podia ésser més sinistre. Totes les amenaces que Josias ha llegit en el llibre de la llei, recentment descobert, contra els infractors de les prescripcions en ell contingudes, seran realitzades damunt Jerusalem i els seus habitants. L' únic me: [16] Haec dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum, et super habitatores eius, omnia verba Legis quae legit rex Iuda: [11] quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: et succendetur indignatio mea in loco hoc, et non extinguetur. [18] Regi autem Iuda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminis, [19] et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, et habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum: et scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, et ego audivi, ait Dominus: [20] idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quae inducturus sum super locum istum.

[16] Així diu Iahuè: Mira, Jo faig venir una malastrugança damunt aquest lloc i damunt els seus habitants, totes les paraules del llibre que el rei de Judà ha llegit; [17] per tal com ells m'han abandonat i han ofert perfums a d'altres déus, per irritar-me amb totes les obres de llurs mans. Per això la meva ira s'ha encès contra aquest lloc, i no s'apagarà. [19] I al rei de Judà que us ha enviat per tal de consultar Iahuè, així li direu: Així diu Iahuè, Déu d'Israel: Les paraules que has oït... [19] Per tal com el teu cor s'ha entendrit, i t'has humiliat a la faç de Iahuè, en oir el que Jo he parlat contra aquest lloc i contra els seus habitants, que serien en desolació i en maledicció, i has esquinçat els teus vestits, i has plorat davant la meva faç, Jo també he escoltat, diu Iahuè. [20] Per això, mira, Jo t'ajuntaré als teus pares, quan tu t'ajuntaràs en pau ‘al teu sepulcre‘. I els teus ulls res no veuran de la malastrugança que Jo faré venir en aquest lloc. I donaren la resposta al rei.

la qual confirma les amenaces del llibre;

però, Josias no ho veurà.

consol per a Josias, en premi de la seva humilitat, pietat i zel religiós, serà que, prescindint de les circumstàncies en què esdevindrà la seva mort, ell davallarà en pau al sepulcre, ja que els seus ulls no seran testimoni d'una tan horripilant malastrugança. — *‘Al teu sepulcre‘*. Així les Versions, en sing., en lloc del pl. de TM.

CAPÍTOL XXIII

JOSIAS, REI DE JUDÀ (SEGUEIX I FI) — LA GRAN REFORMA
JOACHAZ, REI DE JUDÀ

Renovació de l'aliança.

I el rei envià que s'apleguessin vora ell tots els ancians de Judà i de Jerusalem. [2] I el rei pujà a la casa de Iahuè, i amb ell tots els homes de Judà, i tots els habitants de Jerusalem, i els sacerdots, i els profetes, i tot el poble, petits i grans, i llegí a orella d'ells totes les paraules del llibre del pacte, trobat a la casa de Iahuè. [3] I el rei estigué dempeus vora la columna, i clogué un pacte, a la faç de Iahuè, de seguir Iahuè i d'observar els seus preceptes, i els seus testimonis, i els seus estatuts, amb tot el cor i amb tota l'ànima, per tal d'acomplir les paraules d'aquest pacte, escrites en aquest llibre. I tot el poble s'adherí al pacte.

És purificat el temple;

[4] Llavors el rei ordenà al suprem sacerdot

[1] Et renunciaverunt regi quod dixerat.

Qui misit: et congregati sunt ad eum omnes senes Iuda et Ierusalem. [2] Ascenditque rex templum Domini, et omnes viri Iuda, universique qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes et prophetae, et omnis populus a parvo usque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri foederis, qui inventus est in domo Domini. [3] Stetitque rex super gradum: et foedus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, et custodirent praecepta eius, et testimonia, et ceremonias in omni corde, et in tota anima, et suscitarent verba foederis huius, quae scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto. [4] Et praecepit rex Helciae

1–3. Renovació de l'aliança. Després que la resposta de l'oracle fou comunicada per la profetessa Holdà, Josias, posseït d'un sant temor, organitzà un solemne acte de reparació davant Iahuè, tot renovant el pacte que durant una sèrie interminable d'anys havia estat tan persistentment infringit, amb una formal promesa d'observar d'ara en avant tots els preceptes, estatuts i prescripcions consignats en el llibre de la Llei, o del Pacte, que havia estat trobat, i que fou llegit en presència de tot el poble, a fi que ningú no pogués ja excusar-se d'ignorància. — *Llegí* en la persona dels sacerdots i levites. — *Estigué dempeus vora la columna*. Vegeu nota a 11, 14.

4–20. Supressió de tot culte il·legítim. Recolzat en l'autoritat del llibre diví que acabava d'ésser descobert, Josias reprèn ara amb més zel que mai i d'una manera radical la reforma i expurgació empreses ja quan no comptava més que dotze anys de regnat (vegeu a la nota a 22, 3–7). A fi d'evitar possibles malentesos, advertiu que en la present perícope l'autor sagrat ha enquadrat els principals fets de l'obra de sanejament moral executats per Josias, sense intenció de fixar-los un ordre rigorós de successió, ni, per a molts d'ells, un moment cronològic determinat.

4–7. En llegir aquesta perícope, a la qual han d'ésser ajuntats també els versets 11 i 12, hom roman atònit que el famós temple, el santuari per excel·lència, consagrat a Iahuè, pontifici, et sacerdotibus secundi ordinis, et ianitoribus, ut proiicerent de templo Domini omnia vasa, quae facta fuerant Baal, et in luco, et universae militiae caeli: et combussit ea foris Ierusalem in Convalle cedron, et tulit pulverem eorum in Bethel. [5] Et delevit aruspices, quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per civitates Iuda, et in circuitu Ierusalem: et eos, qui adolebant incensum Baal, et Soli, et Lunae, et duodecim signis, et omni militiae caeli. [6] Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Convalle cedron, et combussit eum ibi, et redegit in pulverem, et proiecit super sepulchra vulgi. [7] Destruxit quoque aediculas

Helcias i ‘al sacerdot‘ suplent, i als guardians del llindar que traguessin del temple de Iahuè tots els atuells fets per a Baal, i per a Ascherà, i per a tot l'exèrcit del cel. I els cremà fora de Jerusalem, als camps del Cedró; i portà llur cendra a Bethel. [5] I suprimí els sacerdots dels ídols que els reis de Judà havien instituït, i que oferien perfums als alts llocs, a les ciutats de Judà i als voltants de Jerusalem, i els qui oferien perfums a Baal, al sol, a la lluna, i als planetes, i a tot l'exèrcit del cel. [6] I féu eixir de la casa de Iahuè l'aixera, fora de Jerusalem, al torrent de Cedró, i la cremà al torrent de Cedró, i la molgué en pols, i llençà la seva pols damunt la sepultura dels fills del poble. [7] I enderrocà les

són occits els sacerdots dels ídols;

és cremada l'aixera;

hagués esdevingut el teatre de tanta idolatria i abominació. Semblant fet no s'explica més que en la suposició que el susdit temple no era pas per a molta gent d'aquell temps, fins i tot per a un gran nombre de fidels israelites, l'objecte d'admiració i de veneració que hom a voltes s'imagina. En tot cas, és cert que en el concepte religiós de la generalitat dels profetes anteriors a l'exili de Babilònia, el temple no tenia pas el lloc de primer pla que més tard ocupà en l'esperit dels sacerdots de la restauració jueva. Elias, Eliseu, Amós i Oseas no en fan cap esment; i Jeremias (3, 16) albira ja un esdevenidor en el qual els hebreus convertits no es recordaran ja més de l'arca de l'aliança, en la qual consistia tota la raó d'ésser del temple. Vegeu Desnoyers (*Hist. du Peuple d'Isr.* III, 146, n. 1).

4. *‘Al sacerdot‘*. Llegim en sing., com el Targum, en lloc del pl. de TM. Cf. 25, 18. — *Als guardians del llindar,* els quals pertanyien també a la classe sacerdotol. — *Del temple de Iahuè,* probablement d'una de les cambres adossades a l'edifici del temple propiament dit. — *Ascherà* significa aquí, com al verset 7, l'ídol d'Astarté, no el seu símbol, com al verset 6. — *Per a tot l'exèrcit del cel* vol dir: per al culte que hom tributava als astres. — *Els camps del Cedró* són les vessants occidentals del mont Olivet contigües al torrent en qüestió, les quals s'estenien ja aleshores, com avui, al N. del poble de Siloè, totes cobertes de sepultures de la gent pobre. — *Portà llur cendra a Bethel* (cf. a la nota a 1 Re. 12, 29), per tal de declarar impur aquell lloc i execrable el culte que allí es practicava.

5. *Suprimí,* probablement, en el sentit de féu matar, tot aplicant el que era prescrit en Dt. 17, 2 i seg., i tractant aquests sacerdots idòlatres de la mateixa manera com tractarà (verset 20) els falsos sacerdots de Bethel. — *Planetes.* El vocable מַזָּלוֹת és encara traduït per *Venus,* o pels *dotze signe del Zodíac.*

6. *L'aixera,* o sia, el símbol d'Astarté, que Manassès havia retirat després de la seva conversió (cf. 21, 21). — *Al torrent Cedró* és el mateix lloc que al verset 4 porta el nom de *camps del Cedró.* Vegeu allí. — *La molgué en pols,* vol dir: la va moldre fins a esdevenir pols. — *Llençà la seva pols,* en senyal de menyspreu i per fer-la encara més impura i abominable, *damunt la sepultura* comuna *dels fills del poble,* de la gent miserable que no disposava de cabals per a procurar-se un sepulcre de família.

són destruïts locals abominables;

són abolits els alts llocs,

i els cavalls i carros del sol;

cases dels bagassers, que eren a la casa de Iahuè, on les dones teixien mantells per a Ascherà.

[8] I féu venir tots els sacerdots de les ciutats de Judà, i declarà impurs els alts llocs en els quals els sacerdots havien ofert perfums, des de Geba fins a Bersabee. I enderrocà ‘l' alt lloc‘ dels ‘bocs‘, que era a l'entrada de la porta de Josuè, governador de la ciutat, situat a l'esquerra, quan hom ‘entra‘ a la porta de la ciutat. [9] Ara, els sacerdots dels alts llocs no pujaven a l'altar de Iahuè, a Jerusalem, sinó que menjaven alisos enmig de llurs germans. [10] I declarà impur Tòfet, que era a la vall dels fills de Hinnon, a fi que ningú més no fes passar pel foc el seu fill i la seva filla en honor de Moloch. [11] I suprimí els cavalls que els reis de Judà havien consagrat al sol, ‘a l'entrada' de la casa de Iahuè, prop

effeminatorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. [8] Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Iuda: et contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee: et destruxit aras portarum in introitu ostii Iosue principis civitatis, quod erat ad sinistram portae civitatis. [9] Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum. [10] Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch. [11] Abstulit quoque equos, quos dederant reges Iuda, Soli, in introitu templi Domini iuxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat

7. *Bagassers,* o hieròduls. Vegeu nota a 1 Re. 14, 24. — *Mantells,* o, potser, *vels.* Hom no pot precisar el que significa aqui el mot בָּתִּים.

8–9. Prescindint de 8^b, que interromp el context, i que manifestament es troba fora de lloc, 8^a i 9 es refereixen als *sacerdots* ortodoxos *de les ciutats de Judà,* sacerdots legítims de Iahuè, diferents dels sacerdots idòlatres del verset 5, els quals estaven encarregats d'exercir les funcions del culte –culte il·legítim– que hom tributava a Iahuè en els seus alts llocs, esparsos per diferents indrets del reialme de Judà, i que per una reprovable tolerància li eren consagrats. A fi d'evitar possibles disturbis, Josias, abans de declarar impurs aquests alts llocs, fa venir a Jerusalem els susdits sacerdots; i per tal que la gana no sigui per a ells una temptació de tornar a llurs antics llocs de professió, fruiran de les rentes del temple; però no els serà permès, si més no durant la festa de Pasqua, o dels alisos, d'exercir-hi les funcions sacerdotals. — *Geba* (vegeu a la nota a 1 Re. 15, 22) constituïa en aquell temps el límit septentrional de Benjamín. — *‘L' alt lloc‘.* Llegim en sing. com el G., en lloc de pl. de TM. — *‘Bocs‘.* Aquesta correcció s'imposa, en lloc de *portes* de TM. El culte als bocs o sàtirs havia estat introduït per Jeroboam al reialme d'Israel (cf. 2 Par. 11, 15), malgrat la terminant proscripció de Lv. 17, 7.

10. *Tòfet.* Amb aquest nom era conegut l'alt lloc consagrat a l'abominable culte de Moloch (vegeu nota a 16, 3), situat al S. de Jerusalem a la confluència de la vall de Hinnon (U. er-Rabâbi) amb el torrent Cedró. Vegeu la nostra *Il·lustració* a «Reis».

11. *Els cavalls...* Aquests cavalls eren un requisit del culte al sol, importat d'Assiro-Babilònia. Per una de les lletres de l'època de Sargon II sabem que, havent enviat el rei d'Elam tres cavalls blancs a Ischtar d'Uruk, hom desitja saber si han d'ésser introduïts dins el temple. Cf. *RB.*, 1936, p. 447. — *‘A l'entrada‘.* Llegim מְבֹא, amb G., Sir., Targum i V., en lloc de מִבֹּא de TM. — *Nathanmélech* havia estat probablement un personatge de significació de temps ja passats, el qual hauria fet construir la cambra en qüestió. — *Faruarim* fa

in Pharurim: currus autem Solis combussit igni. [12] Altaria quoque, quae erant super tecta coenaculi Achaz, quae fecerant reges Iuda, et altaria quae fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: et cucurrit inde, et dispersit cinerem eorum in Torrentem cedron. [13] Excelsa quoque, quae erant in Ierusalem ad dexteram partem Montis offensionis, quae aedificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, et Chamos offensioni Moab, et Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex. [14] Et contrivit statuas, et succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

[15] Insuper et altare, quod erat in Bethel, et excelsum, quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: et altare illud, et excelsum destruxit, atque combussit, et comminuit in pulverem, succenditque etiam lu-

de la cambra de l'oficial Nathanmèlech a Faruarim, i cremà al foc els carros del sol.

[12] Enderrocà també el rei els altars que els reis de Judà havien fet dalt el terrat de la cambra alta d'Achaz; i els altars que Manassès havia erigit en els dos atris de la casa de Iahuè, els destruí i els ‘tragué‘ d'allí, i llençà llur pols al torrent de Cedró. [13] I el rei declarà impurs els alts llocs, que eren davant de Jerusalem, a dreta de la muntanya de la devastació, que Salomó, rei d'Israel havia bastit a Astaroth, abominació dels sidonis, i a Chamos, abominació de Moab, i a Melchom, abominació dels fills d'Ammon. [14] I féu bocins les massebes i destruí les aixeres, i omplí llurs indrets d'ossos humans.

són enderrocats els altars idolàtrics;

són suprimits els alts llocs del Mont-Olivet;

[15] I també l'altar de Bethel, l'alt lloc que havia erigit Jeroboam, fill de Nabath, que féu pecar Israel, també aquell altar i l'alt lloc enderrocà, ‘i féu bocins les seves pedres‘, les molgué

són destruïts els alts llocs de Bethel i

referència molt probablement a la dependència del temple (cf. 1 Par. 26, 18 *Parbâr*) destinada a aquest santuari del sol. *Barbar* era el nom del temple del sol a Sippar.

12. *Els altars* per a sacrificar-hi en honor de les divinitats astrals. — *Els reis de Judà* no poden ésser més que Achaz, Manassès o Amon. — *Havien fet dalt del terrat,* tot imitant un ús de Babilònia. — ‘*Tragué*‘. Així el G., en lloc de *corregué* de TM.

13. Vegeu 1 Re. 11, 5, 7 amb les notes. *A dreta,* és a dir, al S. — *Muntanya de la devastació* (V. *mons offensionis*), és la muntanya de l'Olivet, a l'E. de Jerusalem. Vegeu en la nota a 1 Re. 11, 7.

14. *I féu bocins,* conformement a les prescripcions de Dt. 12, 3, *les massebes i les aixeres* (vegeu a la nota a 1 Re. 14, 23) dels alts llocs que acabava de declarar impurs, *i omplí llurs indrets d'ossos humans,* presos del cementiri, allí contigu, dels camps del Cedró. Vegeu a la nota al verset 4.

15–20. Josias estén el seu zel de reforma religiosa més enllà de les fronteres del seu reialme, vers els seus germans del desaparegut reialme del nord. Era aquella una circumstància favorable per raó de la decadència de l'Assíria, la qual des del 626 (vegeu a la nota general a XXII-XXIII, lletra *e*) gairebé no podia ja fer sentir la seva autoritat en territori samarità.

15. *També l'altar de Bethel... enderrocà.* Era aquesta una mesura indispensable per a Josias, si no volia comprometre tota l'obra de reforma religiosa introduïda a Judà, car la posició d'aquell altar i d'aquell alt lloc, tocant a la seva frontera, hauria estat un continu motiu d'escàndol i de temptació. — ‘*I féu bocins les seves pedres*‘. Així el G., més adient amb la següent frase, *les molgué en pols,* que no pas *i cremà l'alt lloc,* de TM. — *I cremà l'aixera.* Vegeu nota a 1 Re. 14, 23.

en pols i cremà l'aixera. [16] I Josias es girà, i veié els sepulcres que eren allí, a la muntanya, i envià a prendre els ossos dels sepulcres; els cremà damunt l'altar, i el declarà impur, segons la paraula de Iahuè que l'home de Déu havia proclamat ' mentre Jeroboam el dia de la festa estava dempeus a l'altar. I es girà i alçà els seus ulls vers el sepulcre de l'home de Déu', que havia proclamat aquelles paraules, [17] i preguntà: quin és aquell monument que jo veig? I els homes de la ciutat li digueren: És el sepulcre de l'home de Déu, que vingué de Judà, i proclamà aquestes coses, que tu has fet, contra l'altar de Bethel. [18] I ell digué: Deixeu-lo reposar! Que ningú no remogui els seus ossos. I hom respectà els seus ossos juntament amb els ossos del profeta que havia vingut de Samaria. [19] I Josias suprimí també tots els temples dels alts llocs de les ciutats de Samaria, que els reis d'Israel havien erigit per indignar 'Iahuè', i féu amb

de Samaria;

cum. [16] Et conversus Iosias, vidit ibi sepulchra, quae erant in monte: misitque et tulit ossa de sepulchris, et combussit ea super altare, et polluit illud iuxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui praedixerat verba haec. [17] Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Iuda, et praedixit verba haec, quae fecisti super altare Bethel. [18] Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetae, qui venerat de Samaria.

[19] Insuper et omnia fana excelsorum, quae erant in civitatibus Samariae, quae fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: et fecit eis secundum omnia opera, quae fecerat in

16–18. El redactor sagrat reprèn ara part de l'argument exposat al verset precedent, per donar-ne més detalls i, sobretot, per presentar-lo com un acompliment del que havia estat profetitzat per l'home de Déu mentre Jeroboam oferia un sacrifici damunt aquell altar de Bethel. Llegiu 1 Re. 13, 1–32.

16. *Ossos dels sepulcres,* preferentment dels sepulcres dels sacerdots que havien exercit allí llurs funcions en servei d'aquell culte sacríleg. Encara que en el present verset no en sigui fet esment, és de suposar que Josias no es comportà pas amb els sacerdots d'aquell lloc encara supervivents més benignament del que es comportarà amb els sacerdots dels altres alts llocs de Samaria (vegeu versets 19 i 20); i així és de creure que aquells sacerdots foren immolats damunt l'altar, en conformitat amb la lletra de la profecia de 1 Re. 13, 2. — *'Mentre Jeroboam...'* Inserim aquí aquesta llarga clàusula, que G. ens ha conservat i que el copista de TM. ha passat per alt inadvertidament per raó d'homoetheleuton.

17–18. *És el sepulcre de l'home de Déu.* Vegeu 1 Re. 13, 29 i seg. — *Juntament amb els ossos del profeta,* que residia a Bethel (1 Re. 13, 11) quan vingué allí l'home de Déu, el qual després del tràgic cas que li esdevingué, fou sepultat per ell en el seu sepulcre (1 Re. 13, 30, 31). — *Que havia vingut de Samaria,* vol dir: que residia en el territori de Samaria, a diferència de l'home de Déu que *vingué de Judà* (verset 17), car tenia allí la seva residència.

19–20. *Suprimí també...* en acompliment així mateix de la paraula de Iahuè (cf. 1 Re. 13, 32). Segons 2 Par. 34, 6, Josias hauria estès aquesta obra de sanejament moral fins i tot al territori de Neftalí. — *'Iahuè'* + G., Sir. i V. — *I immolà...* tot aplicant la llei de Dt. 17, 2 i seg.

Bethel. [20] Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: et combussit ossa humana super ea: reversusque est Ierusalem.

[21] Et praecepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in Libro foederis huius. [22] Nec enim factum est Phase tale a diebus iudicum, qui iudicaverunt Israel, et omnium dierum regum Israel, et regum Iuda, [23] sicut in octavo decimo anno regis Iosiae factum est Phase istud Domino in Ierusalem.

[24] Sed et pythones, et ariolos, et figuras idolorum, et immunditias, et abominationes, quae fuerunt in terra Iuda et Ierusalem, abstulit Iosias: ut statueret verba legis, quae scripta sunt in Libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

ells tot igual com havia fet a Bethel. [20] I immolà damunt els altars tots els sacerdots dels alts llocs que eren allí, i cremà damunt d'ells ossos humans. Després se'n tornà a Jerusalem.

és celebrada solemnement la Pasqua;

[21] I el rei manà tot el poble, dient: Feu la Pasqua a Iahuè, el vostre Déu, segons que està prescrit en aquest llibre de l'aliança. [22] Cert, no havia estat celebrada una Pasqua igual des del temps dels Jutges que judicaren Israel, ni en tot el temps dels reis d'Israel i dels reis de Judà. [23] Solament l'any divuitè del rei Josias fou celebrada la Pasqua a Iahuè, a Jerusalem.

és abolida la superstició.

[24] A més, Josias exterminà els nigromàntics, i els endevins, i els terafims, i els ídols, i totes les abominacions que es veien al país de Judà i a Jerusalem, a fi d'acomplir les paraules de la Llei escrites en el llibre que el sacerdot Helcias havia trobat a la casa de Iahuè.

21–23. Un dels actes més cabdals de la reforma religiosa de Josias fou la introducció de la celebració de la festa de Pasqua segons la prescripció del llibre recentment trobat. Més que una reforma, fou una mena d'innovació, car aquesta gran festa, que fins aleshores tot conformant-se a les ordres d'Èx. 12, 1 i seg.; Lv. 23, 4 i seg., havia revestit el caràcter de festa de família, d'ara en avant esdevindria festa nacional i seria celebrada solament al temple de Jerusalem, conformement a la llei de Dt. 16, 2 i seg. i a les normes centralitzadores del culte establertes en aquest mateix llibre del Deuteronomi, que, probablement, era el que acabava d'aparèixer a la casa de Iahuè. — *No havia estat celebrada una Pasqua igual...* precisament per la raó que era aquesta la primera vegada que es celebrava al temple de Iahuè. — *Solament l'any divuitè...* Com que quinze dies abans havia començat l'any divuitè, el mateix precisament en què fou trobat el llibre de la Llei, causa de la intensificació de la reforma, alguns comentadors, considerant que el curt espai de dues setmanes resultaria insuficient per a l'execució d'una tasca de tanta envergadura, volen suposar que l'any en qüestió no era el religiós que comença a la primavera, sinó el civil que hauria començat a la tardor precedent. No creiem necessari recórrer a semblant suposició; car, com hem ja advertit a la nota als versets 4–20, no és intenció de l'autor sagrat asserir que l'obra de sanejament fou acomplerta entre l'esdeveniment de la troballa del llibre i la celebració de la festa de la Pasqua.

24. L'obra reformadora de Josias s'estengué encara a l'abolició de la superstició i de tota una sèrie d'idolets domiciliats en la vida privada de família. — *Nigromàntics.* Vegeu a la nota a 1 Sam. 28, 3. — *Terafims,* que hom creu que eren una mena de déus casolans, semblants als *lares* i *penates* dels romans. Vegeu a la nota a Gn. 31, 19. — *A fi d'acomplir...* Cf. Dt. 18, 10, 11.

Pietat de Josias.

[25] I abans d'ell cap rei no hi hagué, que s'hagués convertit a Iahuè amb tot el seu cor, i amb tota la seva ànima, i amb tota la seva força, segons tota la Llei de Moisès; i després d'ell cap no se n'alçà igual que ell. [26] Amb tot, Iahuè no desistí de l'ardor de la seva gran ira, car la seva ira s'havia encès contra Judà, per causa de totes les provocacions amb les quals Manassès l'havia indignat. [27] Car Iahuè digué: També Judà apartaré Jo de la meva faç, com he apartat Israel; i rebutjaré aquesta ciutat que Jo havia escollit, Jerusalem, i també la casa, de la qual Jo havia dit: Aquí residirà el meu Nom.

[28] I la resta de le gestes de Josias, i tot el que féu, està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà.

Mort de Josias.

[29] Al seu temps el Faraó Nechao, rei d'Egipte, pujà vers el rei de l'Assíria, vers el riu Eu-

[25] Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, et in tota anima sua, et in universa virtute sua iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi. [26] Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses. [27] Dixit itaque Dominus: Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel: et proiiciam civitatem hanc, quam elegi Ierusalem, et domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

[28] Reliqua autem sermonum Iosiae, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? [29] In diebus eius ascendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem: et abiit Iosias rex in occursum

25. *Abans d'ell...* És senzillament una manera de dir, per tal d'encomiar la pietat, zel i totes altres virtuts de Josias, sense intenció de donar un sentit estricte a les expressions, com sigui que han estat igualment emprades en elogi d'Ezechias (18, 5).

26–27. Tot el zel de Josias i el desvetllament moral del seu reialme no foren ja poderosos per a detenir el braç de la Justícia Divina que havia resolt punir Judà com havia ja punit Israel. Les iniquitats de la nació havien emplenat ja la mesura des del temps de Manassès, i així, si, per respecte a Josias, Iahuè deixa lluir encara un raig de la seva misericòrdia, serà solament per diferir un cert temps el jorn del desastre.

29–30ª. Mentre Josias conduïa avant a l'interior del seu reialme la reforma religiosa empresa decididament a partir de l'any divuitè del seu regnat i mantinguda durant els dotze o tretze anys que encara visqué, a l'exterior s'esdevingueren fets de gran importància, que hom podrà veure assenyalats a la nota introductòria a XXII-XXIII *h-m.* Amb la caiguda de Nínive i durant l'agonia de l'Assíria, que de tants anys havia imposat el seu jou damunt la nació de Iahuè, Josias es sentí esperançat de recobrar la tan sospirada independència. No esperava més que l'últim badall del gran colós. Tot d'una, però, sobrevé un perill que amenaça fer esvanir tan belles esperances: Nechao que corre a l'auxili de l'Assíria. Josias resol evitar aquest perill: cal que a l'Assíria no arribi cap socors, i que la seva sort desesperada s'acompleixi. A aquest fi Josias corre amb el seu exèrcit fins a Mageddó per tal de barrar el pas a les tropes de Nechao. Aquest prega gentilment al rei de Judà de retirar-se, puix que l'expedició no va pas adreçada contra ell. Però Josias és irremovible: el Faraó no passarà (cf. 2 Par. 35, 21 i 22). Llavors el combat es declara. Els arquers tiraren, i Josias fou greument ferit (cf. 2 Par. 35, 23). Vegeu Ricciotti (*op. l.* núm. 518-519). — *Pujà vers* (no *contra*) *el rei de l'Assíria.* És un dels molts casos en què la preposició על és emprada en lloc de אל. Vegeu encara la frase que segueix immediatament: *vers* (על) *el riu Eufrat,* eius: et occissus est in Mageddo, cum vidisset eum. [30] Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: et pertulerunt in Ierusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terrae Ioachaz filium Iosiae: et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo.

[31] Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremiae, de Lobna.

[32] Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerant patres eius.

[33] Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quae est in terra Emath, ne regnaret in Ie-

frat. I el rei Josias anà al seu encontre, i aquell l'occí a Mageddó tantost com el veié. [30] I els seus servents el portaren mort damunt un carro des de Mageddó, i el conduïren a Jerusalem, i el sepultaren al seu sepulcre. I el poble de la terra prengué Joachaz, fill de Josias, i l'ungí, i el féu rei en lloc del seu pare.

Joachaz, rei de Judà, és deposat per Nechao;

[31] Joachaz tenia vint-i-tres anys quan fou rei, i regnà tres mesos a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Amital, filla de Jeremias, de Lobnà. [32] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, segons tot el que havien fet els seus pares. [33] I el Faraó Nechao l'empresonà a Riblà, al país d'E-

— *I aquell* (Nechao) *l'occí,* en el sentit que els seus arquers el feriren mortalment. 2 Par. en el lloc esmentat permet de suposar que arribà encara viu a Jerusalem. «Heusací, diu Calmet, quina fou la fi del piadós rei Josias, digne sens dubte d'una sort millor, si la sort dels justos consistís a fruir de les prosperitats d'aquest món». Jeremias compongué un plany sobre ell. Vegeu el pompós elogi que fa d'aquest gran rei l'autor de l'Eclesiàstic (49, 1 i seg.). — *Mageddó* és la important ciutat identificada amb Tell el-Mutessellim, a uns 18 kms. a l'O. de Dejenín. Vegeu a la nota a Jos. 17, 11.

30^{b}. *I el poble de la terra.* Hom ha suposat amb fonament que llavors existien dos partits polítics que es disputaven el govern de la nació: l'un disposat a continuar una política d'aversió a l'Egipte i favorable a Babilònia; i l'altre tot al contrari. D'entre els tres fills de Josias: Joakim, Joachaz i Mattanias (Sedecias), –un quart fill, Johanan, el primogènit, probablement era ja difunt– el segon, que simpatitzava amb les idees d'aquell primer partit segurament més fort i influent, és entronitzat al lloc de Josias, tot conculcant els drets del més ancià, Joakim, titllat d'egiptofília.

31. *Joachaz,* és també conegut amb el nom de Sel·lum en 1 Par. 3, 15 i Jer. 22, 10. — *Regnà tres mesos* de l'any 609 a. C. — *Lobnà.* Vegeu a la nota a 8, 22.

32. *Féu el que és mal...* No direm pas que Josias hagués guanyat tot el seu poble a la reforma, ni tampoc que en tota la porció de la nació que s'hi havia adherit hagués fet arrels molt profundes, car són ben clars els primers capítols de Jeremias i Sofonias que testimoniejen el contrari; però és cert també d'altra banda que el zel de Josias havia aconseguit engrossir considerablement el grup de fidels israelites, i que el partit iahuista havia guanyat força terreny. Dissortadament la tràgica mort d'un rei tan piadós, considerada pels uns com quelcom de misteriós i inexplicable, i per altres com una punició dels déus extirpats i fins de Iahuè, privat dels alts llocs, féu vacil·lar bon nombre dels primers i fou per als segons un argument per a tornar a la idolatria o, si més no, al sincretisme.

33. *El faraó Nechao,* després de la victòria obtinguda contra Judà a Mageddó (vegeu al verset 29), continuà la seva expedició fins a l'Eufrat. Ara, que arribà massa tard, car, entretant, els medes havien donat ja el cop de gràcia a la resta dels assiris i destruït la ciutat de Harran, llur últim baluard. Malgrat això, Nechao no se'n tornà cap a l'Egipte, ans, enardit amb el triomf obtingut a Mageddó, es considerà sobirà de la Síria i Palestina, i,

math, ‘per tal que no fos rei‘ a Jerusalem; i
imposà al país una contribució de cent talents
d’argent i un talent d’or. [34] I el Faraó Nechao
féu rei Eliacim, fill de Josias, en lloc del seu
pare Josias, i canvià el seu nom en Joakim. I
prengué Joachaz ‘i el conduí‘ a Egipte, i allí
morí. [35] I Joakim pagà l’argent i l’or al Faraó;
ara, que taxà el país per a pagar l’argent segons
les exigències del Faraó. De cadascun, segons la
seva facultat, exigí argent i or ( ) per a donar
al Faraó Nechao.

Joakim el reemplaça.

[36] Joakim tenia vint-i-cinc anys quan fou rei,
i regnà onze anys a Jerusalem. I el nom de la
seva mare era Zebidà, filla de Fadaià, de Rumà.
[37] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, segons
tot el que havien fet els seus pares.

rusalem: et imposuit mulctam
terrae centum talentis argenti,
et talento auri. [34] Regemque
constituit Pharao Nechao
Eliacim filium Iosiae pro Iosia
patre eius: vertitque nomen
eius Ioakim, porro Ioachaz
tulit, et duxit in Ægyptum,
et mortuus est ibi.
[35] Argentum autem, et aurum
dedit Ioakim Pharaoni cum
indixisset terrae per singulos,
ut conferretur iuxta praeceptum
Pharaonis: et unumquemque
iuxta vires suas exegit,
tam argentum quam aurum
de populo terrae: ut daret
Pharaoni Nechao.

[36] Vigintiquinque annorum
erat Ioakim cum regnare coepisset:
et undecim annis regnavit
in Ierusalem: nomen
matris eius Zebida filia Phadaia
de Ruma.

[37] Et fecit malum coram
Domino iuxta omnia, quae
fecerant patres eius.

per tal de tenir l’ull atent a ambdós estats, fixà el seu quarter general a Riblà, vora l’Orontes, i a uns 34 kms. al S. d’Homs. Allí rep ara la nova de l’elecció de Joachaz a rei de Judà, nova que hagué d’ésser-li ben poc agradable, per tal com el subjecte en qüestió passava per adversari de l’Egipte. — *‘Per tal que no fos rei‘*. Llegim מִמְּלֹךְ com G., Targ. i V., en lloc de בִּמְלֹךְ de TM.

34. *Eliacim,* nom que significa *Déu estableix,* era el més ancià dels tres fills de Josias, després de la mort probable de Johanan, el primogènit, i havia estat exclòs del tron de Judà perquè era partidari de l’Egipte. — *Canvià el seu nom,* en senyal de vassallatge, en Joakim, que significa *Iahuè estableix.* — *‘I el conduí‘.* Llegim com G. de Lag. i 2 Par. 36, 4, en lloc de *i vingué* de TM.

35. ( ) Hem omès la frase *el poble de la terra,* que probablement era una glossa del vocable *país* de la primera meitat del verset, esmunyida aquí per distracció del copista.

36. *Regnà onze anys,* des del 609 al 598 a. C. L’any 605 a. C., quart del seu regnat (Jer. 46, 2), quan havia començat a consolidar-se el nou imperi babilònic, Nabopalasar, las de contemporitzar amb les atribucions que el Faraó Nechao s’havia arrogat a Síria i Palestina, envià el seu fill Nabuchodonosor a combatre’l. L’encontre tingué lloc a Carchemisch (Djerablus) vora l’Eufrat. Nechao fou vençut i repel·lit fins a l’Egipte. — *Rumà* correspon probablement a l’actual Kh. Rûme, a 10 kms. al N. de Nazareth.

CAPÍTOL XXIV

JOAKIM, REI DE JUDÀ. PRIMERA DEPORTACIÓ
JOACHIN, REI DE JUDÀ. SEGONA DEPORTACÍÓ

[1] In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et factus est ei Ioakim servus tribus annis: et rursum rebellavit contra eum. [2] Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum, et latrunculos Syriae, et latrunculos Moab, et latrunculos filiorum Ammon: et immisit eos

Al seu temps, Nabuchodonosor, rei de Babilònia, féu una invasió, i Joakim li fou vassall tres anys. Després tornà a rebeŀlar-se contra ell. [2] Llavors Iahuè envià contra ell bandes de caldeus, i bandes d'arameus, i bandes de moabites, i bandes d'ammonites. I els envià contra Judà per

Joakim es rebeŀla contra Nabuchodonosor.

1. Nabuchodonosor, rei de Babilònia, (605-562 a. C.) no pogué explotar plenament la victòria de Carchemisch, car, tot d'una que hagué perseguit Nechao fins a l'Egipte, la nova de la mort del seu pare Nabopalasar l'obligà a tornar apressadament a Babilònia. A conseqüència d'aquest contratemps, la Palestina fou pràcticament *res nullius* i gaudí de fet d'una independència gairebé absoluta des de l'any 605 al 601, o sia, tot el temps que Nabuchodonosor cregué necessari per a establir el seu tron amb solidesa. Al 601, doncs, *féu una invasió* a Síria i Palestina per tal de canviar en efectiva la seva alta sobirania nominal. Els prínceps de Síria i Palestina li presentaren llur tribut, entre ells segurament també Joakim, i fou, molt probablement, aleshores, que Nabuchodonosor, assabentat de la propensió de Joakim i del seu partit vers l'Egipte, hauria tractat aquest rei de la mateixa manera que anys enrera Assurbanipal, rei de l'Assíria, tractà Manassès (vegeu a la nota a 21, 17). Segons Dn. 1, 1, 2 (a condició de corregir *l'any vuitè* en lloc de *l'any tercer*), i 2 Par. 36, 6, 7, Jerusalem fou assetjada, el temple en part depredat, i Joakim lligat amb cadenes i deportat a Babilònia amb altres captius, entre ells el profeta Daniel. Era la primera deportació de Judà, a partir de la qual comença l'exili de Babilònia que durà el nombre rodó de 70 anys (606–538). Després Joakim fou restablert en el seu tron de Ierusalem, com havia estat també restablert Manassès, *fou vassall* de Nabuchodonosor *tres anys,* i *tornà a rebeŀlar-se* contra ell. Per més detalls vegeu Ricciotti (*op. l.,* I, 525-526), d'on hem extret gran part del contingut de la present nota.

2. La submissió de Joakim a Nabuchodonosor no fou més que un acte purament extern. Al fons del seu cor romania sempre la seva simpatia envers l'Egipte, tant més que aquests sentiments seus eren mantinguts i corroborats incessantment pels encoratjaments del partit sincretista-egiptitzant, a pesar de tots els esforços de Jeremias per tal de dissuadir-lo de semblant política i decantar-lo més aviat del costat de Babilònia, esforços que valgueren al profeta una sèrie de persecucions fins a ésser amenaçat de mort (cf. Jer. 18, 18 i seg.; 20 1 y seg.; 22, 26 i seg.). Les raons d'aquell partit preponderaren en l'esperit de Joakim contra les del partit iahuista, i tant digueren i tant feren, que a la fi impulsaren el rei a

destruir-lo, segons la paraula que Iahuè havia parlat per mitjà dels profetes, servents seus. [3] Solament per causa de la ‘ira‘ de Iahuè s’esdevingué això a Judà, per rebutjar-lo de davant la seva faç, per raó dels pecats de Manassès, segons tot el que féu, [4] i també per la sang innocent que havia vessat, car omplí Jerusalem de sang innocent. Per això Iahuè no volgué perdonar.

Conclusió. [5] I la resta de les gestes de Joakim, i tot el que féu, això està escrit en el llibre dels Annals dels reis de Judà. [6] I Joakim reposà amb els seus pares, i el seu fill Joachin fou rei en lloc seu. [7] I el rei d’Egipte no tornà més a eixir del seu territori; car el rei de Babilònia havia pres tot el que havia estat del rei d’Egitpte des del torrent d’Egipte fins al riu Eufrat.

Durant el regnat de Joachin, [8] Joachin tenia divuit anys quan fou rei, i

in Iudam, ut disperderent eum, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas. [3] Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, ut auferret eum coram se propter peccata Manasse universa quae fecit, [4] et propter sanguinem innoxium, quem effundit, et implevit Ierusalem cruore innocentium: et ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

[5] Reliqua autem sermonum Ioakim, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? Et dormivit Ioakim cum patribus suis: [6] et regnavit Ioachin filius eius pro eo.

[7] Et ultra non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis a rivo Ægypti usque ad fluvium Euphraten, omnia quae fuerant regis Ægypti.

[8] Decem et octo annorum

declarar-se obertament contra Babilònia. Vist que la revolució era local, limitada al reialme de Judà, Nabuchodonosor no cregué del cas intervenir de moment personalment; per tant, *envià contra ell* (Joakim) *bandes de caldeus* juntament amb bandes dels pobles de la frontera oriental, enemics nats de Judà, *per destruir-lo,* i continuar així la realització de *la paraula que Iahuè havia parlat per mitjà dels profetes.* (Cf. 20, 17 : 22, 16; Jer. caps. 14-16).

3–4. *‘Ira‘.* Així el G., Sir. i Targum, en lloc de *boca* de TM. — *Per raó dels pecats de Manassès.* Vegeu 21, 10-16. — *Per la sang innocent que havia vessat* podria encara referirse a Joakim. Cf. Jer. 22, 17; 26, 23.

5–6. *Annals dels reis de Judà.* Vegeu a la Introducció general. És aquest l’últim lloc on aquests annals són citats. — *Reposà amb els seus pares.* L’autor sagrat cap esment no fa de la seva sepultura. Segons Jer. 22, 19, hauria estat enterrat *amb enterrament d’ase, arrossegat i llençat.* Vegeu en la nota a la referida citació de Jeremias una llarga discussió del P. Augé sobre el particular. — *Joachin,* nom que significa *Iahuè consolida,* i que li escau perperfectament, car és ell l’anella de la cadena que uneix i consolida la casa de David entre el període anterior i posterior a l’exili.

7. El present verset, aquí fora de lloc, és una al·lusió als fets que es seguiren després de la batalla de Carchemisch tocant a Nechao II, el Faraó d’Egipte. Vegeu la nota a 23, 36.

8–17. Segona deportació de Judà a Babilònia. Poc després que Nabuchodonosor havia invitat les bandes de caldeus i dels altres pobles per tal de punir la rebel·lia de Joakim (vegeu versets 1 i 2 amb les notes), resolgué intervenir personalment, tal volta per por que la revolta no es propagués; però en arribar a Jerusalem, el rei rebel havia ja mort. Amb tot, com que el nou rei Joachin seguia igual política que el seu pare, continuà el setge de la ciutat, i quan, al cap de poc, aquesta es rendí, depredà els tresors del temple i del palau reial i exilià a Babilònia gran nombre de captius, entre ells el rei amb tota la seva família.

erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Nohesta filia Elnathan de Ierusalem.

[9] Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerat pater eius.

[10] In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, et circumdata est urbs munitionibus. [11] Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis ut oppugnarent eam. [12] Egressusque est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse et mater eius, et servi eius, et principes eius, et eunuchi eius: et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. [13] Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, et thesauros domus regiae: et concidit universa vasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini. [14] Et transtulit omnem Ierusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem: et omnem artificem et clusorem: nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terrae. [15] Transtulit quoque Ioachin in Babylonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos eius: et iudices terrae duxit in captivitatem de Ierusalem in Babylonem. [16] Et omnes viros robustos, septem

regnà tres mesos a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Nohestà, filla d'Elnathan, de Jerusalem. [9] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, segons tot el que havien fet els seus pares. [10] En aquell temps els servents de Nabuchodonosor, rei de Babilònia, pujaren a Jerusalem, i la ciutat esdevingué en estat de setge. [11] Després Nabuchodonosor, rei de Babilònia, vingué contra la ciutat, mentre els seus servents l'assetjaven. [12] I Joachin, rei de Judà, eixí vers el rei de Babilònia, ell, i la seva mare, i els seus servents, i els seus capitans, i els seus eunucs, i el rei de Babilònia el féu presoner, l'any vuitè del seu regnat. [13] I tragué d'allí tots els tresors de la casa de Iahuè, i els tresors del palau reial, i féu bocins tots els atuells d'or que Salomó, rei d'Israel, havia fet en el temple de Iahuè, com Iahuè havia dit. [14] I menà en captivitat tot Jerusalem, i tots els capitans, i tots els potentats, deu mil captius, amb tots els ferrers i manyans. No romangué més que la pobrissalla del país.

Nabuchodonosor assetja Jerusalem,

depreda el temple i el palau, i

[15] I exilià Joachin a Babilònia; i la mare del rei, i les mullers del rei, i els seus eunucs, i els principals del país els menà en exili de Jerusalem a Babilònia. [16] També tots els homes de

deporta el rei i part de la població.

8. *Tres mesos* de l'any 598 a. C. — *Elnathan* havia estat oficial a la cort de Joakim (cf. Jer. 26, 22).

9. *I féu el que és mal...* probablement en el sentit de la seva actitud simpatitzant, o, si més no, tolerant envers el sincretisme religiós; car d'altra banda Josep Flavi (*Antiq.* X, VII, I) el presenta com un rei just i benigne.

10. *Els servents de Nabuchodonosor* és de creure que siguin els mateixos que al verset 2 són designats per *bandes de caldeus.*

12. *Eixí vers el rei de Babilònia...* Joachin no tardà a capitular i a lliurar-se espontàniament. Puix que no regnà enllà de tres mesos, el setge de Jerusalem hagué d'ésser molt breu. — *L'any vuitè del seu regnat,* de Nabuchodonosor, segons càlcul de predatació, o bé *l'any setè* id. (Jer. 52, 28) segons càlcul de posdatació. La susdita data correspon a l'any 598/597 a. C.

14-16. *Menà en captivitat,* com havien tingut costum de fer ja els assiris amb els països vençuts; només que ara, com que la intenció era que continués subsistint l'Estat de Judà, i hom no volia reemplaçar els seus habitants amb colons vinguts de fora, segons que havia estat fet a Samaria, és menat solament l'element ric, influent i de significació, entre tots *deu mil* guerra, set mil; i els ferrers i els manyans, mil; tots valents i fets a la guerra, i el rei de Babilònia els conduí en exili a Babilònia. [17] I el rei de Babilònia féu rei en lloc seu [de Joachin] el seu oncle Matthanias, i li canvià el nom en Sedecias.

Sedecias, rei de Judà,

[18] Sedecias tenia vint-i-un anys quan fou rei, i regnà onze anys a Jerusalem. I el nom de la seva mare era Amital, filla de Jeremias, de Lobnà. [19] I féu el que és mal als ulls de Iahuè, segons tot el que havia fet Joakim. [20] Cert, per causa de la ira de Iahuè, [això] s'esdevingué a Jerusalem i a Judà, fins a rebutjar-los de la seva faç. I Sedecias es rebel·là contra el rei de Babilònia.

es rebel·la contra Babilònia.

millia, et artifices, et clusores mille, omnes viros fortes et bellatores: duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem. [17] Et constituit Matthaniam patruum eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam.

[18] Vigesimum et primum annum aetatis habebat Sedecias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiae de Lobna.

[19] Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerat Ioakim. [20] Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem et contra Iudam, donec proiiceret eos a facie sua: recessitque Sedecias a rege Babylonis.

captius, compresos en aquesta xifra *els homes de guerra, 7000, i els ferrers i els manyans, 1000,* esmentats més endavant al verset 16. Els 2000 restants, fins a cobrir la xifra de 10.000, pertanyia a l'alta societat. Són deportats els ferrers i manyans per tal de privar la ciutat de tota mena d'armes i utilitzar aquests artesans a Babilònia.

17. *Matthanias,* que significa *do de Iahuè,* era el tercer fill de Josias, i germà de Joachim i de Joachaz (Sel·lum), que havien també estat, tots dos, reis de Judà. — *Li canvià el nom,* igual que havia fet el Faraó Nechao amb Joakim, *en Sedecias,* que significa *Justícia de Iahuè.*

18–20. *Sedecias... regnà onze anys,* del 597 al 587. a. C. — *Lobnà.* Vegeu a la nota introductòria del capítol següent.

CAPÍTOL XXV

SEDECIAS, REI DE JUDÀ. TERCERA DEPORTACIÓ — FI DEL REIALME DE JUDÀ
GODOLIAS, GOVERNADOR DE JUDÀ

[1] Factum est autem anno nono regni eius, mense decimo, decima die mensis, venit

I s'esdevingué l'any novè del seu regnat, el desè mes, el desè del mes, que vingué Nabucho-

Nabuchodonosor puja contra Jerusalem,

XXV. Si bé és de suposar que entre els captius de gent notable de la segona deportació (cf. 24, 14–16), ocorreguda l'any 597, figuraven en primera línia els elements turbulents i egiptitzants de Judà, molta fou encara la llavor que en romangué a Jerusalem, i que no tardà a créixer i a fructificar. Cap escarment no es seguí, per a aquells politicastres, de la tremenda lliçó rebuda feia poc. Hom no pensava més que en el moment de la revenja. L'Egipte era llur única esperança. Jeremias i el partit iahuista bé prou que s'esforçaven a contraposar les pròpies raons político-religioses a llur propaganda. Tot debades! La situació era molt semblant a la del temps de Joakim (vegeu nota a 24, 2), amb la diferència que ara governava a Judà un rei relativament bo i dòcil, si hom vol, però excessivament feble, indecís, sense conviccions i prompte a cedir a qui més cridava. Per de prompte, malgrat l'activitat desplegada pel partit egiptòfil, res no s'aconseguí mentre visqué Nechao II, el qual, després de la desfeta soferta a Carchemisch (vegeu a la nota a 23, 36), havia pres la resolució de no intervenir més en els afers de Palestina, com farà també el seu successor Psamètic II (593–588 a. C.), que seguí la mateixa norma de política exterior. Per això avortà una reunió misteriosa tinguda a Jerusalem l'any 593, a la qual acudiren ambaixadors d'altres petits estats, com és ara Edom, Moab, Ammon, Tir i Sidon (cf. Jer. 27, 3). Així, la situació romangué relativament calma fins a la mort (588 a. C.) del susdit Faraó.

En pujar, però, ara sobre el tron de l'Egipte el Faraó Hofra (Apries o Uafris), el qual abandonà el principi de la no intervenció i aspirava a disputar a Babilònia la preponderància en territori asiàtic, el partit egiptitzant de Judà no pogué ja contenir-se. Era arribada l'hora tan sospirada, i calia prendre una prompte decisió. Sedecias, rei inconstant, enmig de mil dubtes i temors fou arrossegat pel corrent d'entusiasme, i al cap de poc s'havia ja aconseguit constituir una lliga, composta d'una avantguarda dels estats de Palestina i Síria i del cos principal que havia d'ésser l'Egipte. Tot d'una començaren les operacions, i Hofra escollí Tir com a base principal. Ara, que Nabuchodonosor, el qual de temps estava a l'aguait de tot el que es tramava i, per això, ben previngut, corregué a l'instant cap al teatre dels estats revoltats, i, una volta establert el seu quarter general a Riblà, posà el setge davant Tir, envaí el territori de Judà, centre de l'avantguarda, *i vingué... contra Jerusalem, i l'assetjà* (verset 1). La intervenció d'Hofra i de tots els estats veïns fou impotent per a evitar l'imminent desastre. Per a més detalls vegeu Ricciotti (*op. l.* I, núm. 532–539).

1. *L'any novè del seu regnat,* això és, del regnat de Sedecias, que corresponia a l'any 588 a. C. — *El desè mes,* és a dir, el mes de Tèbeth (gener).

donosor, rei de Babilònia, ell i tot el seu exèrcit, contra Jerusalem, i l'assetjà, i bastiren contra ella un mur de circumval·lació. [2] I la ciutat fou assetjada fins a l'any onzè del rei Sedecias. [3] ‘El mes quart‘, el nou del mes, la fam fou forta a la ciutat, i no hi havia pa per al poble de la terra. [4] I fou feta una bretxa a la ciutat, i ‘fugí el rei‘ amb tots els homes de guerra, de nit, camí de la porta entre els dos murs, que és damunt el jardí del rei, mentre els caldeus estaven contra la ciutat a l'entorn, i se n'anaren camí de la ‘Araba. [5] I l'exèrcit dels caldeus perseguí el rei, i l'aconseguí a les estepes de Jericó, quan tot el seu exèrcit se li havia desbandat. [6] I agafaren pres el rei, i el feren pujar al rei de Babilònia a Riblà, i li ‘féu‘ procés. [7] I ‘degollà‘ els fills de Sedecias a la seva presència, i eixorbà Sedecias, i el féu lligar amb cadenes, i el menaren a Babilònia.

s'apodera de la ciutat,

el rei i els seus fills són judicats,

[8] I el mes cinquè, el setè dia del mes, que és l'any dinovè del rei Nabuchodonosor, rei de

Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus eius in Ierusalem, et circumdederunt eam: et extruxerunt in circuitu eius munitiones. [2] Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecim annum regis Sedeciae, [3] nona die mensis: praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae. [4] Et interrupta est civitas: et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum regis (porro Chaldaei obsidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quae ducit ad campestria solitudinis. [5] Et persecutus est exercitus Chaldaeorum regem, comprehenditque eum in planitie Iericho: et omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, et reliquerunt eum. [6] Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudicium. [7] Filios autem Sedeciae occidit coram eo, et oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem.

[8] Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: ve-

2. *La ciutat fou assetjada fins a l'any onzè;* amb tot, l'any desè (cf. Ez. 29, 1) el setge fou interromput tot el temps que Nabuchodonosor esmerçà a combatre i desfer l'exèrcit d'Hofra, que venia en socors de Jerusalem. Fou aquell un moment de respir i d'esperança per els qui fins aleshores continuaven encara confiats en el socors de l'Egipte; però ben prompte restaren desil·lusionats, car la ciutat fou de nou envestida. Vegeu Jer. 37, 4–10.

3. *‘El mes quart‘* + Jer. 39, 2; 52, 6. El mes de juny-juliol de 587. — *La fam fou forta...* Vegeu Lm. 1, 11; 2, 12; 4, 4, 8, 10.

4. *I fou feta* per l'exèrcit caldeu *una bretxa,* probablement al costat septentrional de la ciutat com en 14, 13. — *‘Fugí el rei‘* + G. de Lag. i Jer. 39, 4. Com sigui que el *jardí del rei* estava situat als afores del SE. de la ciutat (cf. Ne. 3, 15), la fugida del rei i dels altres s'hagué de verificar per aquest cantó. — *Camí de la ‘Àraba,* o sia, del Ghôr o de la conca del Jordà que s'estén al N. de la Mar Morta.

6–7. *I el feren pujar al rei de Babilònia,* el qual havia fixat el seu quarter general *a Riblà,* ciutat situada vora el riu Orontes, i a 34 kms. al S. de Homs. — *‘Féu‘*. Llegim en sing., com en Jer. 52, 9, en lloc del pl. del present passatge. — *‘Degollà‘*. També aquí cal llegir en sing., com en Jer. 52, 10, i en G., Sir. i V., en lloc del pl. de TM. — *I el menaren* a Babilònia, on, segons Jer. 52, 11, romangué empresonat fins a la seva mort.

8. Destrucció de la ciutat. Després de l'horrorosa escena que acabava de tenir lloc a Riblà, Nabuchodonosor decidí procedir a la destrucció de Jerusalem, i a aquest fi envià allí Nabuzardan al cap d'una expedició. — *El mes cinquè,* és a dir: juliol-agost. — *El setè dia.*

nit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Ierusalem. [9] Et succendit domum Domini, et domum regis: et domos Ierusalem, omnemque domum combussit igni. [10] Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldaeorum, qui erat cum principe militum. [11] Reliquam autem populi partem, quae remanserat in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiae. [12] Et de paupe-

Babilònia, Nabuzardan, cap de les guàrdies, servent del rei de Babilònia, vingué a Jerusalem. [9] I cremà la casa de Iahuè, i el palau del rei; també calà foc a totes les cases de Jerusalem, ço és, a tota casa principal. [10] I tot l’exèrcit dels caldeus, que era ‘ amb ‘ el capità de les guàrdies, enderrocà les muralles de Jerusalem, tot a l’entorn.

el temple i demés són incendiats,

[11] I Nabuzardan, capità de les guàrdies, exilià la resta del poble, que era romàs a la ciutat, i els sotmesos que s’havien sotmès al rei de Babilònia, i la resta dels ‘ artesans ‘. [12] I el capità

la població és deportada, i

A G. de Lag. i a Jer. 52, 12 és assenyalat *el dia desè.* La tradició jueva recorda amb un solemne dejuni l’aniversari de la destrucció del temple el dia novè de la lluna d’agost. — *Servent,* en el sentit d’*alt dignatari.*

9. *I cremà...* L’incendi de Jerusalem havia ja estat predit per Jeremias (21, 10; 34, 2; 38, 18, 23). El famós temple és ara incendiat, uns 470 anys després de la seva dedicació per Salomó. ¿Quina fou la sort de l’arca de l’aliança en aquesta ocasió? Tocant a aquesta qüestió existien tres tradicions entre els jueus. Segons la primera, consignada a 2 Mc. 2, 4–8, i emmanllevada a un escrit de Jeremias que no figura entre els escrits canònics del profeta, i del qual hom no pot afirmar si és o no apòcrif, el susdit profeta l’hauria amagada, juntament amb el tabernacle i l’altar dels perfums, en una espluga de la muntanya des d’on Moisès, dellà el Jordà, havia contemplat la terra promesa. Segons la segona, de la qual es fa ressò l’apòcrif 4 Esd. 10, 22, l’arca pogué ésser retirada a temps quan els caldeus destruïren Jerusalem. Segons la tercera, transmesa pel Talmud, Josias l’havia ja escondit en un amagatall que Salomó havia fet preparar en previsió de la destrucció del temple. De qualsevol manera que sigui, és molt versemblant que l’arca fou sostreta i salvaguardada a temps. En tot cas, és de notar que l’arca no és assenyalada entre els objectes de culte emportats pels caldeus (versets 13–17: Jer. 52, 17–23) ni entre els que foren tornats per Cirus després de l’exili (Esd. 1, 7–11). Vegeu Desnoyers (*op. l.* III, p. 194, n. 4). — *Totes les cases de Jerusalem.* Aquesta expressió general és immediatament restringida per la frase següent. Romangueren per consegüent intactes les cases més modestes, o sia les habitades per la gent menys acabalada.

10. *‘Amb‘* + molts Mss. Si., Targum, i Jer. 52, 14. — *Enderrocà les muralles.* El fet que més tard Nehemias (6, 15) repararà aquestes muralles en el curt espai de 52 dies, permet de suposar que l’enderrocament no fou absolut i total, i que Nabuzardan s’acontentà d’obrir-hi grans bretxes en diferents indrets, tant que Jerusalem perdés enterament el caràcter de ciutat fortificada.

11–12. Tercera deportació de Judà. Per la primera deportació vegeu nota a 24, 1; per la segona a 24, 8–17. El verset 11 comprèn exclusivament els habitants de Jerusalem. — *Els sotmesos...* vol dir, els desertors que s’havien ja lliurat espontàniament als caldeus durant l’estat de setge de la ciutat. — *‘Artesans‘,* que, probablement, havien afluït a la ciutat dels afores de Jerusalem després que tots els que abans hi residien hagueren estat exiliats en la segona deportació (cf. 24, 14). Llegim com a Jer. 52, 15, en lloc de *mul-*

tot objecte de valor és emportat.

de les guàrdies deixà part de la pobrissalla de la terra, com a vinyaters i com a llauradors. [13] I les columnes de bronze de la casa de Iahuè, i les peanyes, i la mar de bronze que hi havia a la casa de Iahuè, els caldeus ho feren bocins, i se n'emportaren el bronze a Babilònia. [14] I prengueren els calders, i les pales, i els coltells, i les cassoletes, i tots els atuells de bronze, amb els quals hom acomplia el culte. [15] I el capità de les guàrdies prengué els encencers i els veires, tot el que era d'or i tot el que era d'argent. [16] Pel que fa a les dues columnes, la mar única, i les peanyes que Salomó havia fet per a la casa de Iahuè, no hi havia pes per al bronze de tots aquests atuells. [17] L'alçària d'una columna era de divuit colzades, i damunt d'ella hi havia un capitell de bronze; l'alçària del capitell era de ‘cinc‘ colzades, i damunt el capitell, a l'entorn, hi havia una xarxa i magranes, tot de bronze. La mateixa estructura tenia la segona columna ( ).

ribus terrae reliquit vinitores et agricolas. [13] Columnas autem aereas, que erant in templo Domini, et bases, et mare aereum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, et transtulerunt aes omne in Babylonem. [12] Ollas quoque aereas, et trullas, et tridentes, et scyphos, et mortariola, et omnia vasa aerea, in quibus ministrabant, tulerunt. [15] Necnon et thuribula, et phialas: quae aurea, aurea: et quae argentea, argentea, tulit princeps militiae, [16] id est, columnas duas, mare unum, et bases quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus aeris omnium vasorum. [17] Decem et octo cubitos altitudinis habebat columna una: et capitellum aereum super se altitudinis trium cubitorum: et retiaculum, et malogranata super capitellum columnae, omnia aerea: similem et columna secunda habebat ornatum.

titud o *pleballa* de TM., la qual ha estat ja inclosa en *la resta del poble* esmentada a la primera meitat del verset. Quant al profeta Jeremias, que es trobava encara a la presó on l'havien tancat els seus enemics (vegeu Jer. caps. 37 i 38), en fou tret i tractat benignament pels caldeus, els quals el deixaren completament lliure i el protegiren (vegeu Jer. 39, 11–14). Després, enmig de la confusió de la deportació, per error fou també ell encadenat i conduït a Ramà, lloc de concentrament de tots els destinats a l'exili; però descoberta l'equivocació, fou alliberat, i hom li donà a escollir entre seguir com a home lliure els captius destinats a Babilònia, o romandre al país. Ell optà per aquesta segona proposta, i restà amb Godolias (vegeu Jer. 40, 1–6) — El verset 12 es refereix al poble que vivia fora de Jerusalem. A diferència de la segona deportació (cf. 24, 14), ara és menada també en captivitat la major part dels camperols, i hom no deixà més que una *part de la pobrissalla* per tal que el país no esdevingués un ermot.

13–17. Per als objectes del temple esmentats en la present perícope, vegeu 1 Re. 7, 13 i seg. i Jer. 52, 17-23. — *No hi havia pes* és una expressió hiperbòlica. Era talment gran la quantitat de bronze recollit, que no hi havia pes ni balances capaços de mesurar-la — *‘Cinc‘* Així 1 Re. 7, 16 i Jer. 52,22, en lloc de *tres,* de TM. en el present passatge. — El contingut del verset 17 és més detallat en Jer. 52, 21-23. — ( ) Hem omès, per superflu, *damunt la xarxa* de TM.

18–21. A Riblà Nabuchodonosor establí un tribunal pel qual havia estat ja processat el rei Sedecias i els seus fills (vegeu versets 6 i 7). Ara cal que també passin pel mateix tribunal els capitostos del partit egiptitzant i els principals responsables de la revolta.

[18] Tulit quoque princeps militiae Saraiam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum, et tres ianitores. [19] Et de civitate eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros: et quinque viros de his, qui steterant coram rege, quos reperit in civitate: et Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terrae: et sexaginta viros e vulgo, qui inventi fuerant in civitate. [20] Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha. [21] Percussitque eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et translatus est Iuda de terra sua.

[22] Populo autem, qui relictus erat in Terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, praefecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan [23] Quod cum audissent omnes duces militum, ipsi et viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel

Són executats els capitostos de la revolta.

[18] I el capità de les guàrdies prengué Saraià, el suprem sacerdot, i Sofonias, el segon sacerdot, i els tres guardians del llindar. [19] I de la ciutat prengué un oficial, comissari dels homes de guerra, i cinc homes dels que veien la faç del rei, els quals foren trobats a la ciutat, i el secretari del capità de l'exèrcit, que allistava el poble de la terra, i seixanta homes del país, que es trobaven a la ciutat. [20] I Nabuzardan, capità de les guàrdies els prengué, i els conduí al rei de Babilònia, a Riblà. [21] I el rei de Babilònia els colpí i els féu morir a Riblà, al país d'Emath. Així Judà anà a l'exili lluny de la seva terra.

Godolias, governador de Judà,

[22] Quant al poble romàs al país de Judà, que Nabuchodonosor, rei de Babilònia hi havia deixat, constituí damunt d'ells Godolias, fill d'Ahicam, fill de Safan. [23] Quan tots els capitans de l'exèrcit, ells i ‘llurs‘ homes, s'assabentaren que el rei de Babilònia havia constituït Godolias governador, anaren vers Godolias, a Masfà.

18–19. *Saraià* era el nét del suprem sacerdot Helcias (cf. 22, 4). El seu fill Josèdec partí cap a l'exili. Vegeu 1 Par. 5, 39–41. —*Sofonias,* fill de Maasias, era un dels confidents del rei Sedecias (cf. Jer. 21, 1; 29, 25, 29; 37, 3). — *Trobats a la ciutat* és dit en contraposició al personal del verset 18, que fou trobat al temple. — *Judà anà a l'exili...* Aquesta frase clou el llibre dels reis. A guisa d'apèndix, segueixen dues curtes relacions: l'una sobre la situació dels jueus romasos al país (versets 22–26) i l'altra sobre la fi del rei Joachin (versets 27–30).

22–26. Amb la deportació de Sedecias i de tot el seu poble, el reialme de Judà és reduït al rang d'una de tantes províncies de Babilònia. Igual com havia fet Sargon II amb Samaria (vegeu nota a 17, 6), Nabuchodonosor estableix ara aquí un governador que el representi, i que vetlli pel bon ordre dels pocs habitants que hi romanen. Per a una relació més extensa de la present perícope, vegeu Jer. 40, 7–43, 7.

22. *Godolias* era conegut com a fervent iahuista, admirador de Jeremias i partidari, com ell, de Babilònia. El seu pare Ahicam havia estat un dels ambaixadors tramesos per Josias a la profetessa Holda (cf. 22, 12), i en una ocasió havia alliberat Jeremias amenaçat de mort (cf. Jer. 26, 24).

23. Incendiada, destruïda, Jerusalem havia esdevingut un munt de runes informes per on es passejaven els xacals (Lm. 5, 8), i per tant inhabitable. És per això que Godolias anà a residir a Masfà, distant de la que fins aleshores havia estat capital uns 12 km. vers el N. Vegeu a la nota a 1 Re. 15, 22. — *Tots els capitans de l'exèrcit.* Part de l'exèrcit s'havia escapat i s'havia refugiat i amagat en diversos indrets de la campanya (cf. Jer. 40, 7). — *‘Llurs‘* + G., Sir., Targum i Jer. en el lloc acabat de citar. — *Ismahel* era el nét d'Eli-

[Eren:] Ismahel, fill de Nathanias, i Johanan, fill de Caree, i Saraià, fill de Thanehúmeth, el netofathita, i Jezonias, fill del maachathita, ell i els seus homes. [24] I Godolias jurà a ells i a llurs homes, i els digué: No tingueu por dels servents dels caldeus; habiteu al país, i serviu el rei de Babilònia, i estareu bé.

és assassinat per Ismahel.

[25] Però, el més setè, Ismahel, fill de Nathanias, fill d'Elisamà, de la nissaga reial, vingué, i deu homes amb ell, i colpiren Godolias, i morí, i també percudiren els jueus i els caldeus que eren amb ell a Masfà. [26] I tot el poble, petits i grans, i els capitans de les tropes s'alçaren, i se n'anaren a Egipte, car temeren els caldeus.

Rehabilitació de Joachin.

[27] I s'esdevingué que l'any trenta-setè de l'exili de Joachin, rei de Judà, el mes dotzè, el vint-i-setè del mes, Evilmerodach, rei de Babilònia, l'any del seu adveniment [al tron], alçà la testa de Joachin, rei de Judà, ‘i el féu eixir‘

filius Nathaniae, et Iohanan filius Caree, et Saraia filius Thanehumeth Netophathites, et Iezonias filius Maachathi, ipsi et socii eorum. [24] Iuravitque Godolias ipsis et sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis: manete in terra, et servite regi Babylonis, et bene erit vobis. [25] Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniae, filii Elisama de semine regio, et decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui et mortuus est: sed et Iudaeos et Chaldaeos, qui erant cum eo in Maspha. [26] Consurgensque omnis populus a parvo usque ad magnum, et principes militum venerunt in Ægyptum timentes Chaldaeos.

[27] Factum est vero in anno trigessimo septimo transmigrationis Ioachin regis Iuda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis: sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno, quo regnare coeperat, caput Ioachin regis Iu-

samà (verset 25), secretari del rei Joakim (Jer. 36, 12, 20), i era de nissaga reial. — *El nethofatita,* originari de la ciutat de Netufa d'Esd. 2, 22 i Neh. 6, 26. Vegeu allí. — *Maachathita,* o natural de Bethmaacha. Vegeu a la nota a 2 Sam. 20, 14.

No tingueu por... La principal tasca que Godolias s'havia imposat, després de reorganitzar el país, fou la pacificació dels esperits.

25-26. Vegeu una relació molt més completa d'aquests fets, que tingueren per epíleg l'anada forçosa de Jeremias a Egipte, en Jer. 40, 13 — 43, 7. A conseqüència d'aquests trists esdeveniments, probablement s'originaren nous disturbis, que cinc anys més tard (582 a. C.) motivaren encara una ultima deportació de 745 jueus. Vegeu Jer. 52, 30.

27-30. L'autor sagrat no ha volgut cloure el seu llibre amb la trista escena de l'assassinat de Godolias i dels fets que se 'n seguiren; així, doncs, ha afegit ara aquí aquest episodi de la rehabilitació del malaurat Joachin, que ve a ésser com una mostra de la relativa benaurança que fruïen, i de la benignitat amb la qual eren tractats per llurs nous amos els altres captius deportats en terres babilòniques, ensems que una manifestació esclatant de la misericòrdia de Iahuè envers el seu poble i de la seva fidelitat a la promesa feta al seu servent David d'afermar a perpetuïtat el tron del seu reialme; promesa, però, que, puix que el tron material de Judà acaba d'ésser trabucat per sempre més, no havia de tenir completa realització més que en el tron espiritual del seu fill, el Messias. Vegeu 2 Salm. 7, 1-29 amb el comentari.

27. *L'any trenta-setè...* que correspon al 561 a. C. — *Evilmerodach* fou fill i successor de Nabuchodonosor en el tron de Babilònia. Regnà solament dos anys: 561-560 a. C. — *Alçà la testa,* vol dir reabilità. — *‘I el féu eixir‘* + G., Sir. i Jer 52, 31.

da de carcere. [28] Et locutus est ei benigne: et posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone. [29] Et mutavit vestes eius, quas habuerat in carcere, et comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus vitae suae. [30] Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quae et dabatur ei a rege per singulos dies omnibus diebus vitae suae.

de la presó. [28] I li parlà amb benevolència, i posà el seu setial per damunt el setial dels reis que eren amb ell a Babilònia. [29] I féu canviar els seus vestits de presó, i menjà sempre a la seva presència tots els dies de la seva vida. [30] I el seu manteniment, manteniment constant, li fou donat de part del rei dia per dia, tot el temps de la seva vida.

28. *I posà el seu setial damunt el setial,* això és li dispensà un tractament de preferència *damunt els altres reis,* o destronats com ell, o tal vegada reis vassalls que es trobaven de pas i ocasionalment a la cort del rei de Babilònia.

29–30 *Menjà sempre a la seva presència.* No és necessari urgir el sentit literal d'aquesta expressió, com si Joachin participés cada dia i en tots els àpats de la taula reial i a la presència del rei, sinó més aviat vol dir que la seva manutenció li era proporcionada dels fons del palau, com es diu més clarament al verset 30, que ve a ésser l'explicació del 29^{b}.

Tocant al motiu d'aquest tractament tan magnànim del rei de Babilònia envers Joachin, hom no pot fer més que suposicions. ¿Fou per pur amor d'amistat contreta des de temps, mentre Evilmerodac no era més que un princep hereu? Perseguia potser el monarca un fi polític, i era tal volta intenció seva de restablir el reialme de Judà a fi que pogués servir eventualment de coixinet contra l'Egipte? No ho sabem; i en cas d'aquesta última suposició, la seva mort prematura — fou assassinat per Neriglissar que el succeí en el tron (559-556 a. C.) — no li hauria permés d'executar semblant pla.

TAULA DE MATÈRIES

I i II DELS REIS

ABREVIATURES DELS LLIBRES DE LA BÍBLIA 7

ALTRES ABREVIATURES I SIGNES 8

ADVERTIMENTS 9-10

INTRODUCCIÓ ALS LLIBRES DELS REIS 13-22

Nom, unitat, raó del nom, argument, divisió, 13; fi, 14; pla, 15; fonts, 16; data, autor, 17; text, cronologia, 18; autoritat històrica, autoritat divina, 20; literatura, 21; quadre cronològic dels reis de Judà i d'Israel i dels sincronismes amb la història Assíria, 22.

I DELS REIS

CAPÍTOL I. *Conspiració d'Adonias* 25-34

David i Abisag, 25; Adonias pretén succeir a David, 26; pla de Nathan, 28; parlen al Rei, Bethsàbee, i, 29; Nathan, David es declara per Salomó, i, 30; prescriu el cerimonial de la seva, 31; unció i entronització. Adonias és informat de l'acte, i, 32; es sotmet, 34.

CAPÍTOL II. *Testament i mort de David. — Salomó consolida el seu tron.* 35-45

Després de fet el testament religiós, 35; i polític, 36; David mor, 37; Adonias, per mediació de Bethsàbee, 39; demana a Salomó la mà d'Abisag, 40; i és condemnat a mort. Abiathar és destituït i exiliat, 41; Joab es refugia en el santuari; però, debades, 42; car fou allí executat, 43; Sameí és internat, i, 44; per culpa seva, condemnat a mort, 45.

CAPÍTOL III. *Salomó va a Gabaon i obté el do de saviesa* . . . 46-51

Salomó esdevé gendre del Faraó, 46; va a Gabaon, demana a Déu la saviesa, 48; la qual li és atorgada junt amb altres gràcies, 49. El judici de Salomó, 50.

Capítol IV. *Organització del reialme de Salomó* 52-57

El ministeri de Salomó, 52; el territori és dividit en dotze prefectures, 54.

Capítol V. *Magnificència de Salomó. — Preparatius per a la construcció del temple* 58-66

Domini, rentes, 58; cavallerisses, i, 59; saviesa de Salomó, 60; relacions epistolars entre Hiram i Salomó, 62; un contracte i una aliança són establerts entre els dos monarques, 63; treballs previs per a la construcció del temple, 65.

Capítol VI. *Construcció de la casa* 67-73

Bastiment de la casa, 67; el pòrtic, la dependència anexa, 68. Intervenció d'un oracle. Disposició i ornamentació internes de la casa, 70; els dos querubins, 71; ornamentació dels murs i del paviment, les dues portes, 72; indicació cronològica, 73.

Capítol VII. *El palau i els seus anexes. — Mobiliari de la casa* . . 74-83

La casa del «Bosc del Líban», 74; el vestíbul d'espera, el vestíbul del tron, la residència reial i el harem, 75; el gran atri. Hiram l'artista, 76; les dues columnes, 77; la mar de bronze, les deu peanyes amb les conques, 79. Recapitulació, 81; els estris d'or, 82; l'ofrena de David, 83.

Capítol VIII. *Dedicació de la casa* 84-95

L'arca de l'aliança, 84; és traslladada a la casa, i, deposada en el Debir, 85; Iahuè es fa present, i, Salomó entona un càntic, 87; parla al poble, 87; adreça a Iahuè una pregària, en favor de la reial família, 88; implora justícia en cas d'una acusació, 89; misericòrdia en cas d'una desfeta, d'una secada, d'altres calamitats, 90; acull a la súplica dels gentils, la victòria en cas de guerra justa, 91; pietat envers els captius, i, 92; acceptació de les pregàries d'Israel, Salomó beneeix el poble, 93; solemne cerimònia sacrificial, epíleg i comiat, 94.

Capítol IX. *Una segona teofania. — El districte de Cabul. — Construccions. — El sacrifici anual. — La flota de Tharsis.* 96-103

Resposta de Iahuè a la pregària de Salomó, 96; transaccions entre Hiram i Salomó, 98; Salomó emprèn diverses construccions, 99; decreta una jova de cananeus, 100; ofereix anualment sacrificis, i organitza una flota, 102.

Capítol X. *Glòria i riqueses de Salomó* 104-109

Visita de la reina de Xabà, 104; el que la flota de Salomó importava, 106; present de Salomó a la Reina de Xabà, les rentes de Salomó, i, en què eren esmerçades: escuts d'or, tron d'ivori, 107; veires d'or, altres fonts de riquesa de Salomó, 108.

CAPÍTOL XI. *Defecció de Salomó. — Adad, Razon, revolta de Jeroboam. — Mort de Salomó* 110-118

Amors desordenats de Salomó, 110; es lliura als cultes idolàtrics, i, 111; Iahuè s'irrita. Adad, que fuig a Egipte, i, 112; Razon, enemics de Salomó, Jeroboam es revolta, 114; encontra el profeta Ahias, i, assabentat del futur cisma, i del seu propi destí, 115; s'enfuig cap a Egipte. Mort de Salomó, 116.

CAPÍTOL XII. *Cisma polític i religiós de les deu tribus* 119-125

Israel es reuneix a Sichem, i, 119; exposa els seus planys a Roboam. Roboam consulta els ancians, 120; i els jovencells; respon amb duresa al poble, i, 121; aquest es revolta. Roboam roman rei de Judà. Jeroboam és elegit rei d'Israel, 122; amb consentiment de Iahuè. Institueix un culte antireligiós, 123.

CAPÍTOL XIII. *L' home de Déu* 126-131

Un home de Déu apostrofa l'altar, 126; Jeroboam s'indigna contra ell, i és punit. L'home de Déu prega per ell, i guareix, refusa la invitació del rei i se'n va, 127; un profeta corre al seu encontre, i l'invita a menjar a casa seva; refusa, i després consenteix, 128. El profeta profereix un oracle contra l'home de Déu, per haver desobeït, aquest se'n va i és occit per un lleó, 129; el profeta va a cercar el seu cadaver, fa condolença, i li dóna sepultura, 130; enduriment de Jeroboam, 131.

CAPÍTOL XIV. *Fi del regnat de Jeroboam. — Regnat de Roboam* . . 132-137

Malalt el fill de Joroboam, la reina va a consultar el profeta Ahias, 132; aquest la desemmascara, fa retrets a Jeroboam, i profetitza l'extermini de la seva dinastia, 133; i la deportació d'Israel. Mort del fill de Jeroboam, 134. Conclusió, i mort de Jeroboam. Mal comportament de Judà sota Roboam, 135. Invasió del Faraó Sesac, 136. Conclusió, i mort de Roboam, 137.

CAPÍTOL XV. *Abiam i Asà reis de Judà. — Nadab i Baasà reis d'Israel.* 138-143

Abiam segueix el mal exemple de Roboam, 138. Conclusió; i mort d'Abiam. Asà extirpa la idolatria de Judà, 139; combatut per Baasà d'Israel, 140; gràcies a l'aliança amb Benadad, el qual fa irrupció en Israel, surt vencedor, 141. Conclusió, i mort d'Asà. Nadab, reprovat com el seu pare, és occit per Baasà, 142; el qual extermina la dinastia. Conclusió del regnat de Nadab. Baasà segueix el mal exemple dels seus predecessors, 143.

CAPÍTOL XVI. *Baasà (segueix), Elà, Zamrí, Amrí i Achab, reis d'Israel.* 144-150

I Jehú li profetitza l'extermini de la seva dinastia. Conclusió, i, 144; mort de Baasà. Elà el substitueix, i és occit per Zamrí, el qual extermina la dinastia de Baasà, 145. Conclusió del regnat d'Elà. Zamrí és rei set dies, i, combatut per Amrí, es suicida, 146. Conclusió del regnat de Zamrí. Thební i Amrí es disputen el tron, i l'últim preval. Amrí, rei, funda Samaria, i, 147; prevarica més que els predecessors. Conclusió, i, mort d'Amrí, 148. Achab esposa Jezabel, i es comporta pitjor que els seus predecessors, 149. Reconstrucció de Jericó, 150.

Capítol XVII. *Elias i el seu temps. — Elias en el torrent Carith i a Sarefta* 151-154

Apareix Elias, i prediu la fam, 151; s'amaga en el torrent Carith, i després, va a Sarefta, 152; s'allotja a casa d'una vídua, on, viu amb ella prodigiosament, i ressuscita el seu fill, 153.

Capítol XVII. *Elias i el seu temps (segueix). — Elias torna a Samaria. — Juí Diví dalt del Carmel* 155-163

Déu resol posar fi a la secada. Abdias, 155; encontra Elias, i, conversen llargament, 156. Elias es presenta davant Achab, 157. Convocació al Carmel. La proposta d'Elias, 158; els profetes de Baal preparen llur sacrifici, i Baal és desprestigiat, 159; Elias prepara el seu sacrifici, i, 160; Iahuè triomfa amb gran esclat, 161; preliminars a la cessació de la secada, 162; arribada de la pluja, 163.

Capítol XIX. *Elias i el seu temps (segueix). — Teofania del Horeb. — Vocació d'Eliseu.* 164-169

Elias, amenaçat per Jezabel, se'n fuig 164; al desert i al Horeb, 165. Elias es plany, i Iahuè precedit d'una tempesta, 166; se li apareix en el zèfir, i el reconforta, 167. Vocació d'Eliseu, 168.

Capítol XX. *Elias i el seu temps (segueix). — Israel triomfa contra Aram en el setge de Samaria i a la batalla d'Afec.* 170-177

Israel, vençut, Achab s'acota davant Benadad, 170; Benadad imposa a Achab altres condicions, que no són acceptades, i Benadad s'enfutisma, i ataca Samaria, 171; encoratjat per un oracle de Iahuè, Achab respon a l'atac de Benadad i, 172; triomfa. Cal estar alerta. Benadad es prepara a la revenja, i, 173; lliura un nou combat contra Israel. Aram és vençut, Benadad cau presoner, i, 174; Acab el deixa lliure, 175. El fet desplau a Iahuè, i, 176; Achab serà punit, 177.

Capítol XXI. *Elias i el seu temps (segueix). — La vinya de Naboth* . 178-182

Achab demana a Naboth la seva vinya, i Naboth la hi refusa, 178; Jezabel s'assabenta del fet, i, dóna ordre d'alçar una calúmnia contra Naboth, 179; l'ordre és executada, i Achab s'apodera de la seva vinya. Elias anuncia a Achab, 180; la punició per l'assassinat de Naboth, i l'extermini de la seva dinastia; també Jezabel serà punida, 181. Achab s'humilia i fa penitència, 182.

Capítol XXII. *Elias i el seu temps (segueix). — La batalla de Ramoth-Galaad. — Josafat, rei de Judà. — Ochozias, rei d'Israel* . . . 183-191

Achab proposa a Josafat la reconquesta de Ramoth-Galaad, 183; els falsos profetes aproven el projecte, i, 184; prediuen a Achab la victòria. Micheas és consultat; desaprova l'empresa, 185; prediu la desfeta, i desemmascara els falsos profetes, 186; és insultat per Sedecias, i, 187; empresonat. És realitzada l'expedició militar, 188; Achab és colpit mortalment, mor, i és conduït a Samaria. Conclusió del regnat d'Achab, 189. Josafat, rei piadós, i zelant, fracasa en una empresa, 190; i mor. Ochozias, rei malvat com els seus pares, 191.

II DELS REIS

Capítol I. *Elias i el seu temps (segueix). — Elias i Ochozias.* . . 195-198

Ochozias emmalalteix; i, a Elias que prediu la seva mort, 195; envia uns primers, 196; segons, i tercers emissaris, 197; Elias confirma al rei la seva predicció. Conclusió, 198.

Capítol II. *Elias i el seu temps (conclusió). — Assumpció d'Elias. — Successió d'Eliseu. — Els seus primers miracles* 199-204

Elias desde Gàlgala va a Bethel, 199; a Jericó, al Jordà; passat miraculosament el riu, parla encara amb Eliseu, i, 200; és de sobte arrabassat en una torbonada, 201; Eliseu el succeeix, i rep l'homenatge dels fills dels nabís, 202; els quals debades recerquen Elias. Eliseu saneja la deu de Jericó, i, 203; va a Bethel, 204.

Capítol III. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Expedició de Joram i Josafat contra Moab* 205-211

Joram, rei d'Israel, 205; organitza contra Moab revoltat, una expedició en companyia de Josafat, 206; ja en campanya manca l'aigua, i Eliseu, consultat, 207; els l'augura abundant, 208; i també una batussa a Moab; Moab es llança contra Israel, 209; aquest el percudeix, desola el país, i posa setge a la capital, 210; després es retira, 211.

Capítol IV. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Multiplicació de l'oli. — Resurrecció d'un infant. — La menja endolcida. — Multiplicació dels pans* 212-219

Eliseu multiplica l'oli d'una vídua 212; per pagar el seu creditor, agraït als favors d'una sunamita, 213; li obté un fill, 214; colpit el fill d'un accident, la seva mare va al Carmel, i 215; emmena amb ella Eliseu, 216; el qual li ressuscita el fill. La mort en la caldera, 217; multiplicació dels pans, 219.

CAPÍTOL V. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Guariment de Naaman l'arameu* 220-226

Naaman, llebrós, 220; se 'n vé a Samaria, 221; es presenta a Eliseu, aquest li indica el que ha de fer, 222; Naaman ho compleix, i guareix; torna per tal de fer-li gràcies, i 223; exposar-li un seu escrúpol. La cobejança, 224; i lleugeresa de Giezi 225; són severament punides, 226.

CAPÍTOL VI. *Eliseu i el seu temps (segueix). — La destral que sobreneda. — Desorientació dels arameus. — La fam a Samaria* 227-232

A un dels fills dels nabís, cau en el Jordà el ferro de la destral, i 227; Eliseu l'extreu miraculosament. Eliseu revela al rei d'Israel, els plans del rei d'Aram, 228; aquest envia tropes a cercar-lo, les quals, colpides d'al·lucinació, són manades pel profeta 229; a la presència del rei de Samaria. Samaria, assetjada per Benadad, 230; és reduïda a una fam extrema, i, Eliseu és condemnat a mort, com a suposat culpable del flagell, 231.

CAPÍTOL VII. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Samaria és salvada de la fam* 233-236

Eliseu prediu la fi del flagell. Quatre llebrosos van al campament de l'assetjador, i, 233; constatada la seva fuga, 234; la refereixen a la cort. La bona nova és confirmada, i 235; es realitza la predicció d'Eliseu, 236.

CAPÍTOL VIII. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Eliseu i la sunamita. — Hazael rei d'Aram. — Joram i Ochozias reis de Judà.* . . . 237-243

Eliseu aconsella la sunamita a partir, i, 237; al seu retorn li són restituïts els seus béns. Benadad, malalt, consulta Eliseu, 238; Eliseu respon que guarirà, i prediu a Hazael el mal que farà, quan serà rei d'Aram. 239; Mort de Benadad. Joram rei de Judà, 240; prevarica com els reis d'Israel. Edom es declara independent. 241; Conclusió del regnat de Joram. Ochozias, rei de Judà, 242; s'uneix amb Joram d'Israel per combatre Hazael, 243.

CAPÍTOL IX. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Jehú rei d'Israel* . . 244-250

El nabí, enviat per Eliseu, 244; ungeix Jehú per rei d'Israel, 245; proclamat Jehú com a tal, complota contra Joram, 246; se 'n ve a Jezrahel, i occeix el rei Joram, 247; el rei Ochozias, i la reina Jezabel, 249.

CAPÍTOL X. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Jehú rei d'Israel (conclusió).* 251-258

Jehú, assegurada, la submissió de la capital, 251; fa assassinar els prínceps de la casa d'Achab, 252: i els germans d'Ochozias, 253; es troba amb Jonadab, i, 254; mitjançant una estratagema, 255; extermina el culte de Baal i els seus adoradors, 256; Iahuè recompensa Jehú, després el puneix, 257. Conclusió, 258.

Capítol XI. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Athalia usurpa et tron de David. — Conjuració de Joiada. — Mort d'Athalia.* 259-263

Athalia usurpa el tron de David, 259; Joiada organitza un cop d'Estat, 260; i instal·la Joàs rei de Judà, 261; occeix Athalia, i extirpa el culte de Baal, 262.

Capítol XII. *Eliseu i el seu temps (segueix). — Joàs rei de Judà. — Restauració del temple de Iahuè* 264-268

Joàs, piados, és proposa reparar el temple de Iahuè, 264; fracassa en un primer projecte, 265; i reïx en el segon, 266; Joàs impiadós és atacat pels arameus, 267; i assassinat pels seus servents, 268.

Capítol XIII. *Eliseu i el seu temps (conclusió). — Joachaz i Joàs, reis d'Israel. — Mort d'Eliseu* 269-273

Joachaz, rei d'Israel, és vençut per Hazael, rei d'Aram, 269. Conclusió del regnat de Joachaz, 270. Joàs, rei d'Israel, visita Eliseu, malalt, 271; el qual li prediu la victòria contra Aram. Eliseu mor, i continua fent miracles, 272. L'opressió d'Israel pels arameus, 273.

Capítol XIV. *Amasias rei de Judà. — Jeroboam II, rei d'Israel* . . 274-279

Amasias de Judà, fa morir els assassins del seu pare, 274; percudeix Edom, i, desafia Joàs d'Israel, 275; és batut per Joàs, 276; i occit traïdorament. Gloriós regnat de Joroboam II, 277. Conclusió, 278.

Capítol XV. *Azarias rei de Juda. — Zocharias, Sel·lum, Manahem, Faceià i Facee, reis d'Israel. — Joatham, rei de Judà* 280-287

Azarias, rei de Judà, esdevingué llebrós i corregnà amb ell el seu fill Joathan, 280. Zacharias, rei d'Israel, és assassinat per, 281; Sel·lum, rei d'Israel, el qual, és assassinat per, Manahem, rei d'Israel, el qual, 282; demana ajut a Theglathfalassar III, 283. Faceià, rei d'Israel, és assassinat per Facee, rei d'Israel, el qual, 284; és assassinat per Osee. Joatham, rei de Judà, i, 286; les seves construccions, 287.

Capítol XVI. *Achaz, rei de Judà.* 288-292

Achaz, rei de Judà, prevarica, 288; assetjat per Rasin i Facee, implora el socors del rei d'Assíria, i és atès, 289; construeix un nou altar pel temple, i, 290; en fa la dedicació, 291. Espoliacions i altres innovacions en el temple. Conclusió, 292.

Capítol XVII. *Osee, últim rei d'Israel. — Fi del reialme d'Israel. — Els Samaritans* 293-301

Osee, rei d'Israel, es rebel·la contra l'Assíria, i, 293; Samaria cau amb tot el reialme d'Israel, car Israel havia imitat els cananeus, 294; i havia bastit alts llocs, i erigit massebes i aixeres, i per llurs immoralitats, i enduriment de cor, 295; i per haver transgredit el pacte amb Israel, per això Israel fou punit, i, 296; (també Judà ha pecat), per haver adorat Iahuè-vedell. Els colons, importats a Samaria, 297; són instruïts en la religió de Iahuè, però, ensems adoren altres déus, 299; Judici de l'autor inspirat, 300.

CAPÍTOL XVIII. *Ezechias rei de Judà. — Invasió de Sennacherib* . . 302-310

Echezias, rei de Judà, 302; purificà el culte, i s'adherí enterament a Iahuè. 304; Fi del reialme d'Israel. Sennacherib envaeix Judà, i Ezechias es sotmet, 306. Una primera ambaixada de Sennacherib, 307; cerca de dissuadir Ezechias, de voler resistir. Pregada de parlar en arameu, 308; parla més fort en jueu, i demana la capitulació de Jerusalem, 309; hom no li respon, i Ezechias és informat, 310.

CAPÍTOL XIX. *Ezechias rei de Judà (segueix). — Invasió de Sennacherib (continuació i conclusió)* 311-318

Ezechias, encongit, envia una diputació a Isaïas, 311; el qual l'encoratja a resistir. La primera ambaixada se 'n torna. Sennacherib envia una segona ambaixada, 312; Ezechias puja al temple, i prega, 313; missatge d'Isaïas a Ezechias. 1er oracle: humiliació del rei de l'Assíria per haver insultat Iahuè, i, 314; pel seu orgull. Era només l'instrument de Iahuè, i 315; a desgrat seu ho reconeixerà. 2on oracle: El senyal per a Ezechias, 316. 3er oracle: Fracàs de Sennacherib, catàstrofe del seu exèrcit, i mort tràgica, 317.

CAPÍTOL XX. *Ezechias, rei de Judà (conclusió). — Malaltia d'Ezechias. — Ambaixada de Merodach-Baladan. — Mort d'Ezechias* . . . 319-323

Ezechias, malalt de mort, prega Iahuè, i Isaïas li promet la guarició, 319; amb un senyal, 320; Rep una ambaixada del rei de Babilònia, i els ensenya els seus tresors, 321. Oracle poc afalagador d'Isaïas. Conclusió, 322.

CAPÍTOL XXI. *Manassès, rei de Judà. — Amon, rei de Judà.* . . . 324-328

Manassès, fou el més malvat, 324; de tots els reis de Judà. Oracle contra ell i la nació, 325. Persecució antireligiosa. Conclusió, 326. Amon imità el seu pare, i 327; fou assassinat. Conclusió, 328.

CAPÍTOL XXII. *Josias rei de Judà. — Troballa del llibre de la Llei* . 329-333

Josias, rei piadós, 329; restaura el temple, i 330; és allí trobat el llibre de la Llei, 331; amb ocasió d'aquesta troballa, una comissió és enviada a Holdà, 332; la qual confirma les amenaces del llibre, però Josias no ho veurà, 333.

CAPÍTOL XXIII. *Josias, rei de Judà (segueix i fi). — La gran reforma. — Joachaz rei de Judà* 334-342

Renovació de l'aliança, és purificat el temple, 334; són occits els sacerdots dels ídols, és cremada l'aixera, 335; són destruïts locals abominables, són abolits els alts llocs, i els cavalls i carros del sol, 336; són enderrocats els altars idolàtrics, són suprimits els alts llocs del Mont-Olivet, són destruïts els alts llocs de Bethel i, 337. de Samaria, 338; és celebrada solemnement la Pasqua, és abolida la superstició, 339. Pietat de Josias. Mort de Josias, 340. Joachaz, rei de Judà, és deposat per Nachao, 341. Joakim el reemplaça, 342.

CAPÍTOL XXIV. *Joakim, rei de Judà. Primera deportació. — Joachin, rei de Judà. Segona deportació.* 343-346

Joakim es rebel·la contra Nabuchodonosor, 343. Conclusió, durant el regnat de Joachin, 344; Nabuchodonosor assetja Jerusalem, depreda el temple i el palau, i deporta el rei i part de la població, 345. Sedecias, rei de Judà, es rebel·la contra Babilònia, 346.

CAPÍTOL XXV. *Sedecias, rei de Judà. Tercera deportació. — Fi del reialme de Judà. — Godolias, governador de Judà* 347-353

Nabuchodonosor puja contra Jerusalem, 347; s'apodera de la ciutat, el rei i els seus fills són judicats, 348; el temple i la resta són incendiats, la població és deportada, i, 349. tot objecte de valor és emportat, 350; són executats els capitosts de la revolta, Godolias, governador de Judà, 351; és assassinat per Ismahel. Rehabilitació de Joachin, 352.

NIHIL OBSTAT
CENSOR
DOM REMIGIUS AIXELÀ
S. TH. DR.

IMPRIMI POTEST
† AURELIUS M. ESCARRÉ
ABBAS MONTISSERRATI

De mandato P. S. Rev.mae
DOM THEODORUS M. INGLÉS
A SECR.

Montisserrati, 30 Augusti, 1952.

NIHIL OBSTAT
CENSOR
DR. PAULUS TERMES ROS

IMPRIMATUR
† GREGORIUS, ARCHIEPISCOPUS-EPISCOPUS BARCINONENSIS

De Exc.mi ac Rev.mi Episcopi Mandato
ALEXANDER PECH
CANCELLARIUS A SECRETIS

Barcinone, 28 Octobris, 1952.

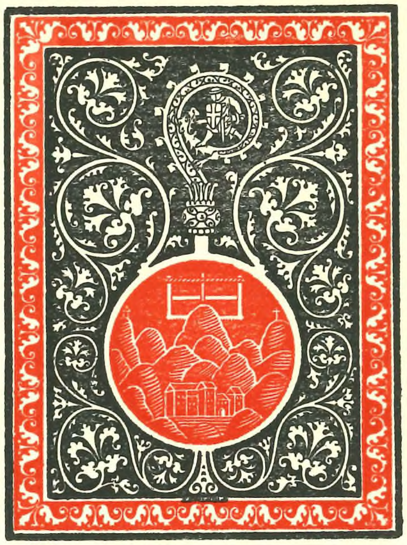

Aquesta versió catalana i comentari dels Llibres
dels Reis s'ha acabat d'estampar a la
Impremta del Monestir de Montserrat,
avui, 11 de maig, festa dels sants
apòstols Felip i Jaume, de
l'any del Senyor
M · CM · LVII